

वीसा ॥ कचिन्न भवति । जुवइ अणो ॥ कचिद् विकल्पः । वारी-मई
 वारि-मई ॥ मुजयन्त्रम् । मुआ-यन्तं मुअ-यन्तं ॥ पतिगृहम् । पई-हरं
 पद-हरं ॥ वेल्ह वणं वेल्ह-वणं ॥ दीर्घस्य ह्रस्व । निअम्बसिल्ले-खलिअ-
 बीइ-मालस्स ॥ कचिद् विकल्प । जउँण-यडं जउँणा-यडं । नइ-सोत्तं
 नई-सोत्तं । गौरि-हरं गौरी हरं । बहु-मुहं वहु-मुहं ॥

पदयोः संधिर्वा ॥ ५ ॥

सस्कृतोक्तं संधिः सर्वं प्राकृते पदयोर्व्यवस्थिताविभाषया भवति ॥
 वासेसी वास इसी । विसमायवो विसम-आयवो । दहि ईसरो दही-
 सरो । साऊअयं साउ-उअय ॥ पदयोरिति किम् । पाओ । पई ।
 वंछाओ । मुद्दाइ । गुद्दाए । महइ । महए ॥ बहुलाधिकारात् कचिद्
 एफपदेपि । काहिइ काही । बिइओ बीओ ॥

न युवर्णस्यास्वे ॥ ६ ॥

युवर्णस्य उवर्णस्य च अस्वे वर्णे परे सधिर्न भवति ॥ न वेरि-वग्गे वि
 अवयासो ॥ यन्दामि अज्ज-वइरं ।

वणुइन्व रुहिर-लित्तो सहइ उइन्दो नह-प्पहावलि-अरुणो ।
 सझा-यहु अवऊढो णव वारिहरो व्व विव्जुला पडिभिन्नो ॥

युवर्णस्येति किम् ।

गूढोअर-तामरसाणुसारिणी भमर पन्ति व्व ॥

अस्व इति किम् । पुहवीसो ॥

एदोतोः स्वरे ॥ ७ ॥

एकार-ओकारयोः स्वरे परे सधिर्न भवति ॥

वहुआइ नहुलिइणे आरुअत्तीई कअुअुअं अत्ते ।

मयरद्वय सर धोरणि-धारा-छेअं व्व दीसन्ति ॥ १ ॥

१ B °र । वेणुवन । वेल्ह° । २ A °ल अस्व° ३ B गौरिहर । ४ B गौरीहर ।
 ५ A वत्था° । ६ B छेउ व्व

उवमासु अपज्जत्तेम-कलम-दन्तानहासमूरज्जुअं ।

तं चेने मैलिअ निम-दण्ड निरसमालम्भिमो एण्ह ॥ २ ॥

अहो अच्छरिअ ॥ एदेतोरिति क्रिम् ।

अत्थालोअण तरला इअर-कईणं भमन्ति उद्धीओ ।

अत्थं वेअ निरारम्भेमेन्ति हिअयं कइन्दाणं ॥ ३ ॥

स्वरस्योद्धृते ॥ ८ ॥

व्यञ्जनसङ्गतं स्वरो व्यञ्जने लुप्ते योऽग्नियते स उद्धृत इहोच्यते ।

स्वरस्य उद्धृते स्वरे परे संधिर्न भवति ॥

विससिज्जन्त महा-पसु वंसण सभम परोप्पराह्दा ।

गयणे विअ गन्व-उडिं कुणन्ति तुह कउल-णारीओ ॥ १ ॥

निमा-अरो । निसि-अरो । रयणी-अरो । मणुअत्तं ॥ बहुलाधिकारात्
कचिद् विनल्प । कुम्भ-आरो कुम्भारो । सु-उरिसो सूरिसो ॥ कचित्
मंभिरेव । सालाहणो । चक्काओ ॥ अत एव प्रतिषेधात् समासेपि
स्वरस्य सधौ भिन्नपदत्वम् ॥

त्यादेः ॥ ९ ॥

तिनादीना स्वरस्य स्वरे परे संधिर्न भवति ॥ भवति इह । होइ इह ॥

लुरु ॥ १० ॥

स्वरस्य स्वरे परे बहुल लुग् भवति ॥ त्रिदशेऽक्षरे । तिअसीसो ।
नि आसोच्छ्वासौ । नीसामूससा ॥

अन्त्यव्यञ्जनस्य ॥ ११ ॥

शब्दानां यद् अन्त्यव्यञ्जनं तस्य लुग् भवति ॥ जाय । ताव । जसो ।
तमो । जम्मो ॥ समासे तु वाक्यविभक्त्यपेक्षायाम् अन्त्यत्वम् अन-
न्त्यत्वं च । तेनोभयमपि भवति । सद्धिसु । सैमिक्खु ॥ सज्जन ।
सज्जणी ॥ एतद्गुणा । एअ गुणा ॥ तद्गुणा । तग्गुणा ॥

१ B चेअ २ A मिलिअ. ३ B अ-छ विअ ४ B ०गामेति ५ B ०यणिअ०.

६ B सभिक्खु ७ B सज्जणी.

न श्रदुदोः ॥ १२ ॥

श्रद् उद् इत्येतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य लुग् न भवति ॥ सदहिअ । सद्वा । उगय । उजय ॥

निर्दुरोर्वा ॥ १३ ॥

निर् दुर इत्येतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य वा लुग् भवति ॥ निस्सह नीसहं । दुस्सहो दूसहो । दुस्त्रिओ दुहिओ ॥

स्येन्तरश्च ॥ १४ ॥

अन्तरो निर्दुरोश्चान्त्यव्यञ्जनस्य स्येरे परे लुग् न भवति ॥ अन्तरप्पा ॥ निरन्तर । निरवसेस ॥ दुरुत्तर । दुरयगाह ॥ कचिद् भवत्यपि । अन्तोर्वैरि ॥

स्त्रियामादविद्युतः ॥ १५ ॥

स्त्रिया वर्तमानस्य शब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य आत्व भवति विद्युच्छब्दवर्जयित्वा । लुगपवाद ॥ सरित् । सरिआ ॥ प्रतिपद् । पाडिबआ ॥ संपद् । सपआ ॥ बहुलाधिकाराद् ईपत्सृष्टतरयञ्चुतिरपि । सरिया । पौडिबया । सपया ॥ अविद्युत इति किम् । विज्जू ॥

रो री ॥ १६ ॥

स्त्रिया वर्तमानस्यान्त्यस्य रेफस्य रा इत्यादेशो भवति । आत्वापवाद ॥ गिरा । धुरा । पुरा ॥

क्षुधो हा ॥ १७ ॥

क्षुधशब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हादेशो भवति ॥ छुहा ॥

शरदादेरत् ॥ १८ ॥

शरदादेरन्त्यव्यञ्जनस्य अत् भवति ॥ शरद् । सरओ ॥ भिपम् । भिसओ ॥

१ P °न्त्यस्य व्य° २ A लुग् न भवति ३ B °वर्ति । ४ P द्युत व°
५ A पडि° ६ A रा

दिक्-प्रावृषोः सः ॥ १९ ॥

एतयोरेन्त्यव्यञ्जनस्य सो भवति ॥ दिसा । पाउसो ॥

आयुरप्सरसोर्वा ॥ २० ॥

एतयोरेन्त्यव्यञ्जनस्य सो वा भवति ॥ दीहाउसो दीहाऊ । अन्तरसा
अच्छरा ॥

ककुभो हः ॥ २१ ॥

ककुभूशब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हो भवति ॥ कउहा ॥

धनुषो वा ॥ २२ ॥

धनुःशब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हो वा भवति ॥ धणुहं धणू ॥

मोनुस्वारः ॥ २३ ॥

अन्त्यमकारस्यानुस्वारो भवति ॥ जलं फलं वच्छं गिरिं पेच्छ ॥
फचिद् अनन्त्यस्यापि । वणम्मि । वणंमि ॥

वा स्वरे मथ ॥ २४ ॥

अन्त्यमकारस्य स्वरे परेनुस्वारो वा भवति । पक्षे लुगपवादो मस्य
मकारश्च भवति ॥ वन्दे उसमं अजिअं । उसममजिअं च वन्दे ॥
पहुलाधिकाराद् अन्यस्यापि व्यञ्जनस्य मकारः ॥ साभ्रात् । ममरां ॥
यत् । जं ॥ तत् । तं ॥ विष्वक् । वीसुं ॥ पृषक् । पिहं ॥ सन्यक् ।
सम्मं ॥ इहं । इहयं । आलेदुअं इत्यादि ॥

ह-अ-ण-नो व्यञ्जने ॥ २५ ॥

ह अ ण न इत्येतेषां स्थाने व्यञ्जने परे अनुस्वारो भवति ॥ ह ।
पहृक्लिः । पंती ॥ पराहमुखः । परंमुहो ॥ अ । कञ्चुरुः । कंचुओ ॥
लाञ्छनम् । लंछणं ॥ ण । पण्मुखः छंमुहो ॥ उत्कण्ठा । उर्वठा ॥
न । सन्ध्या । संज्ञा ॥ विन्ध्यः । विज्ञो ॥

वक्रादावन्तः ॥ २६ ॥

वक्रादिषु यथादर्शनं प्रथमादेः स्वरस्य अन्त आगमरूपोनुस्वारो

भवति ॥ वक । तस । असू । मसू । पुछ । गुछ । मुढा । पसू । बुध ।
 ककोडो । कुपल । दसण । विछिओ । गिंठी । मजारो । एष्वाद्यस्य ।
 वयसो । मणसी । मणसिणी । मणसिला । पडसुजा । एषु द्वितीयस्य ॥
 अवरि । अणिउत्तय । अइमुत्तय । अनयोस्तृतीयस्य ॥ वरु । यस्स ।
 अशु । इमशु । पुच्छ । गुच्छ । मूर्द्धन् । पशु । बुध्न । कर्कोट ।
 कुदमल । दर्शन । वृश्चिक । गृष्टि । मार्जार । वयस्य । मनस्विन् ।
 मनस्विनी । मन शिलो । प्रतिशुत् । उपरि । अतिमुक्तक । इत्यादि ॥
 कविच्छन्द पूरणेपि । देव-नाग-मुवण्ण ॥ कविन्न भवति । गिह्ठी ।
 मजारो । मणसिला । मणासिला ॥ आर्षे ॥ मणोसिला । अइमुत्तय ॥

क्त्वा स्यादेर्ण-स्वोर्वा ॥ २७ ॥

क्त्वाया स्यादीना च यौ णसू तचोरनुस्वारोन्तो वा भवति ॥
 क्त्वा । काऊण काऊण । काउआण काउआण ॥ स्यादि । वच्छेण
 वच्छेण । वच्छेसु वच्छेसु ॥ णस्वोरिति किम् । करिअ । अग्गिणो ॥

विंशत्यादेर्लुक् ॥ २८ ॥

विंशत्यादीनाम् अनुस्वारस्य लुग् भवति । विंशति । वीसा ॥
 त्रिंशम् । तीसा ॥ सस्कृतम् । सकय ॥ सस्कार । सकारो इत्यादि ॥

मासादेर्वा ॥ २९ ॥

मासादीनामनुस्वारस्य लुग् वा भवति । मास मस । मासल
 मसल । कास कस । पासू पसू । कह कह । एव एव । नून नून ।
 इआणि इआणि । दाणि दाणि । कि करेमि किं करेमि । समुह
 समुह । केसुअ किंसुअ । सीहो सिंघो ॥ मास । मासल । कास्य ।
 पासु । कयम् । एवम् । नूनम् । इदानीम् । किम् । समुत्त ।
 किशुक । सिंह । इत्यादि ॥

१ B असू, A असू २ A मसू ३ B °वस्थासीत् ४ P माणसी ५ P
 माण° ६ B कुपल ७ A मन सिला ८ P °च्छदस ९° ९ B मांसादेर°
 °° B किंसुअ ११ A पाशु १२ A adds दाणि after इदानीम्

वर्गेन्त्यो वा ॥ ३० ॥

अनुस्वारस्य वर्गे परे प्रत्यासत्तेस्तस्यैव वर्गस्यान्त्यो वा भवति ॥
पङ्को पङ्को । सङ्गो संगो । अङ्गणं अङ्गणं । लङ्गण लङ्गणं । कञ्चुओ
कञ्चुओ । लञ्जणं लङ्गण । अङ्गिअं अङ्गिअं । सङ्ग्या संग्या ।
कण्टओ कण्टओ । उङ्गण्ठा । उङ्गंठा । कण्डं कण्डं । सण्टो संटो ।
अन्तरं अन्तरं । पन्थो पन्थो । चन्डो चन्डो । वन्धनो वधनो । वम्पइ
कंपइ । वम्कइ वकइ । कलम्भो कलनो । आरम्भो आरंभो ॥ वर्ग
इति किम् । संसओ । सहरइ ॥ नित्यमिच्छन्त्यन्ये ॥

प्रावृट्-शरत्तरणयः पुंसि ॥ ३१ ॥

प्रावृट् शरद् तरणि इत्येते शब्दा पुंसि पुल्लिङ्गे प्रयोक्तव्या ॥ पाउसो ।
सरओ । एस तरणी ॥ तरणिशब्दस्य पुल्लिङ्गत्वेन नियमार्थमुपा-
दानम् ॥

सुमदाम-शिरो-नभः ॥ ३२ ॥

दामन्शिरस्नभस्वर्जित सकारान्त नकारान्तं च शब्दरूपं पुंसि
प्रयोक्तव्यम् ॥ सान्तम् । जसो । पजो । तमो । तेओ । उरो ॥
नान्तम् । जम्मो नम्मो । मम्मो ॥ अदामशिरोनभ इति किम् ।
दामं । सिरं । नहं ॥ यत्र सैव वय सुमण सम्म चम्ममिति दृश्यते
तद् बहुलाधिकारात् ॥

आक्षयर्थ-वचनाद्याः ॥ ३३ ॥

अक्षिपर्याया वचनादयश्च शब्दा पुंसि वा प्रयोक्तव्या ॥ अक्षयर्थो ।
अज्ज वि सा सवइ ते अच्छी । नच्चावियाई तेणम्ह अच्छीइ ॥
अज्जल्यादिपाठादक्षिशब्द स्त्रीलिङ्गेषु । एसा अच्छी । चक्खू
चक्खूइ । नयणा नयणाइ । लोअणा लोअणाइ ॥ वचनादि ।
वयणा वयणाइ । विज्जुणा विज्जुए । कुलो कुलं । छन्दो छन्दं ।

१ PB °ट्ट् श°. २ A सान्त ३ A नान्त . ४ A °अक्षयर्थे ५ B °नादि
६ B विज्जुए

माहृणो माहृण । दुक्ता दुक्ताइ ॥ भायणा भायणाइ । इत्यादि ।
इति वचनादय ॥ नेत्ता नेत्ताइ । कमला कमलाइ इत्यादि तु संस्कृत
वदेव सिद्धम् ॥

गुणाद्याः क्लीबे वा ॥ ३४ ॥

गुणादय क्लीबे वा प्रयोक्तव्या ॥ गुणाइ गुणा । विहवेहिं गुणाई
मग्नन्ति । देवाणि देवा । विन्दूइ विन्दुणो । रग्ग रग्गो । मण्डलग्ग
मण्डलग्गो । कररह कररहो । रक्खाइ रक्खा । इत्यादि । इति
गुणादय ॥

वेमाञ्जल्याद्याः स्त्रियाम् ॥ ३५ ॥

इमान्ता अञ्जल्यादयश्च शब्दा स्त्रिया वा प्रयोक्तव्या ॥ एसा गरिमा
एस गरिमा । एसा महिमा एस महिमा । एसा निहज्जिमा
एस निहज्जिमा । एसा धुत्तिमा एस धुत्तिमा ॥ अञ्जल्यादि । एसा
अञ्जली एस अञ्जली । पिट्ठी पिट्ठ । पृष्ठमित्थे कृते स्त्रियामेवेत्यन्ये ॥
अन्ठी अन्ठि । पण्हा पण्हो । चोरिआ चोरिअ । एव कुच्छी ।
बली । निही । विही । रस्सी । गण्ठी । इत्यञ्जल्यादय ॥ गङ्गा गङ्गो
इति तु संस्कृतवदेव सिद्धम् ॥ इमेति तन्त्रेण त्वादेशस्य डिमा इत्यस्य
पृथ्यादीन्नाश्च समह । त्वादेशस्य स्त्रीत्वमेवेच्छन्त्येके ॥

बाहोरात् ॥ ३६ ॥

बाहुशब्दस्य स्त्रियामाकारोन्तादेशो भवति ॥ बाहाए जेण धरिओ
एषाए ॥ स्त्रियामित्येव । वामेअरो बाहू ॥

अतो ङो विसर्गस्य ॥ ३७ ॥

संस्कृतलक्षणोत्पन्नस्यात परस्य विसर्गस्य स्थाने ङो इत्यादेशो
भवति ॥ सर्वत । सच्यओ ॥ पुरत । पुरओ ॥ अग्रत । अग्रओ ॥
मार्गत । मर्गाओ ॥ एव सिद्धान्तस्थापेक्षया । भवत । भवओ ॥
भवत्त । भवन्तो ॥ मन्त । मन्तो ॥ कुत । कुदो ॥

निष्प्रती ओत्परी माल्य-स्थोर्मा ॥ ३८ ॥

निर् प्रति इत्येतौ माल्यशब्दे स्थाघातौ च परे यथासंख्यम् ओत् परि
इत्येतरूपौ धा भवत । अभेदनिर्देश सर्वाद्वेशार्थ ॥ ओमालं ।
निम्महं । ओमालयं वहइ । परिट्टा पइट्टा । परिट्टिअं पइट्टिअं ॥

आदेः ॥ ३९ ॥

आदेरित्यधिकार कगचजं [१.१७७] इत्यादिसूत्रात् प्राग्विशेषे
वेदितव्यः ॥

त्यदाद्यव्ययात् तत्स्वरस्य लुक् ॥ ४० ॥

त्येतादेरव्ययाच्च परस्य तयोरेव त्यदाद्यव्यययोरादे स्वरस्य बहुलं
लुक् भवति ॥ अम्हेत्य अम्हे एत्य । जइमा जइ इमा । जइहं
जइ अहं ॥

पटादपेर्मा ॥ ४१ ॥

पदान् परस्य अपेरव्ययस्यादेर्लुक् धा भवति ॥ त पि तमत्रि । किं पि
त्रिमत्रि । केण त्रि । केणात्रि । कहं पि ऋमार्थ ॥

इतः स्वरान् तश्च द्विः ॥ ४२ ॥

पदान् परस्य इतेरादेर्लुक् भवति स्वरान् परश्च तत्तारो द्विर्भवति ॥
किं ति । जं ति । टिट्ठं ति । न जुत्तं ति ॥ स्वरान् । तह ति । झ ति ।
पिओ ति । पुग्मिओ ति ॥ पदादित्येव । इअ मिञ्ज-गुहा-निलयाए ॥

लुप्त-य र-न-अ-प-मां अ-प सां दीर्घः ॥ ४३ ॥

प्राकृतलक्षणपदाह्वना याया उपरि अधो वा येषा शकारषकारसकाराणां
तेषामादेः स्वरस्य दीर्घा भवति ॥ शस्य यलोपे । पश्यति । पासड ॥
कडयप । कामओ ॥ आयइयकं । आयामयं ॥ रलोपे । मिश्राम्यति
वीसमड ॥ मिश्राम । वीमामो ॥ मिश्रम । मीमं ॥ सस्पर्श । मंफासो ॥
यलोपे । अय् । आसो ॥ मिथंसिति । वीममड ॥ मिश्रास । वी-

१ A नि प्र०. २ B उत्प०. ३ B प्राप् पि०. ४ A तदा०. ५ A ०ह अह
६ A तमत्रि । केण त्रि कहं त्रि. ७ B परस्य ८ A संपास. ९ A मिथसति.

सासो । शलोपे । दुःशासनं । दूसासणो ॥ मन शिला । मणौसिला ॥
 पस्य यलोपे । शिष्य सीसो ॥ पुष्य । पूसो ॥ मनुष्य । मणूसो ॥
 रलोपे । कर्षक । कासओ । कर्षा । वासा ॥ कर्ष । वासो ॥ वलोपे ।
 विष्वाण । वीसाणो ॥ विष्वक् । वीसु ॥ पलोपे । निष्पिक्त । नी
 सितो ॥ सस्य यलोपे । सस्यम् । सास ॥ कस्यचित् । कासइ ॥
 रलोपे । उँस्र । ऊसो ॥ विस्रम्भ । वीसम्भो ॥ वलोपे । विकस्यर ।
 विरासरो ॥ नि र्व । नीसो ॥ सलोपे । निरसह । नीसहो ॥ न
 दीर्घानुस्वारात् [२ ९२] इति प्रतिषेधात् सर्वत्र अनादौ शेषादेशयो-
 र्द्वित्वम् [२.८९] इति द्वित्याभाव ॥

अतः समृद्ध्यादौ वा ॥ ४४ ॥

समृद्धि इत्येवमादिषु शब्देषु आदेकारस्य दीर्घो^१ वा भवति । सामिद्धी
 समिद्धी । पासिद्धी पसिद्धी । पायड । पयड । पाडियआ पडियआ ।
 पासुत्तो । पसुत्तो । पाडिसिद्धी पडिसिद्धी । सारिच्छो सरिच्छो ।
 माणसी मणसी । माणसिणी मणसिणी । आहिआई अहिआई ।
 पारोहो परोहो । पायासू पवासू । पाडिष्कद्धी पडिष्कद्धी ॥ समृद्धि ।
 प्रासिद्धि । प्रकट । प्रतिपत् । प्रसुप्त । प्रतिसिद्धि । सरक्ष । मनस्विन् ।
 मनस्विनी । अभियाति । प्ररोह । प्रवासिन् । प्रतिस्पर्दिन् ॥ आहृति-
 गणोयम् । तेन । अस्पर्श । आफसो ॥ परकीयम् । पारफेर । पारफ ॥
 प्रवचनम् । पावयण ॥ चतुरन्तम् । चाउरन्त इत्याद्यपि भवति ॥

दक्षिणे हे ॥ ४५ ॥

दक्षिणशब्दे आदेरतो हे परे दीर्घो भवति ॥ दाहिणो ॥ ह इति
 किम् । दकिरणो ॥

इः स्वमादौ ॥ ४६ ॥

स्वप्न इत्येवमादिषु आदेरस्य इत्य् भवति ॥ सिविणो । सिमिणो ॥
 आपं उकारोपि । मुमिणो । ईसि । वेडिसो । विडिअ । विअण ।

१ A °सन २ B मणसिण ३ A कर्षा ४ A उँस्र ५ A °म्भो । विह°
 ६ A निरस ७ B °षो भ° ८ A °दि । प्रति° ९ A °स्विन् । अभिजाति.
 १० B चउरन्त, A चतुरन्त चातुरन्तम्

मुद्गो । किविणो । उत्तिमो । मिरिअं । दिण्णं ॥ बहुलाधिकाराण्ण-
त्वाभावे न भवति । दत्तं । देवदत्तो ॥ स्यप्प । ईप्पन् । वेतस । व्यलीक ।
व्यजन । मृदङ्ग । कृपण । उत्तम । मरिच । दत्त । इत्यादि ॥

पक्काङ्गार-ललाटे वा ॥ ४७ ॥

एप्पादेरत्त इत्वं वा भवति ॥ पिक्कं पक्कं । इङ्गाळो अङ्गारो । णिडालं
णडालं ॥

मध्यम-कत्तमे द्वितीयस्य ॥ ४८ ॥

मध्यमशब्दे कत्तमशब्दे च द्वितीयस्यात् इत्वं भवति ॥ मज्झिमो ।
कह्मो ॥

सत्तपणें वा ॥ ४९ ॥

सत्तपणें द्वितीयस्यात् इत्वं वा भवति ॥ छत्तिवण्णो । छत्तवण्णो ॥

मयव्वइर्या ॥ ५० ॥

मयद्वप्रत्यये आदेरत्तः स्थाने अइ इत्यादेर्नो भवति वा ॥ विपमयः ।
विसमइओ विसमओ ॥

ईहरे वा ॥ ५१ ॥

हरशब्दे आदेरत्त ईर्या भवति ॥ हीरो हरो ॥

ध्वनि-विप्पचोरुः ॥ ५२ ॥

अनयोरादेरस्य उत्वं भवति ॥ शुणी । वीसुं ॥ कथं मुगओ । शुनरु
इति प्रकृत्यन्तरस्य ॥ ध्वन्यशब्दस्य तु सा साणो इति प्रयोगौ भवतः ॥

वण्ड-सण्डिते णा वा ॥ ५३ ॥

अनयोरादेरस्य णकारेण सहितस्य उत्वं वा भवति ॥ वुण्डं वण्डं ।
सुण्डिओ सण्डिओ ॥

गवये वः ॥ ५४ ॥

गवयशब्दे वकाराकारस्य उत्वं भवति ॥ गउओ । गउआ ॥

A छत्तिवण्णो. २ P वण्ड; B चण्ड. ३ P बुद वण्ड; B चुड चण्ड.
४ A वकारस्य उ°.

प्रथमे प-धोर्वा ॥ ५५ ॥

प्रथमशब्दे पकारथकारयोरकारस्य युगपत् क्रमेण च उकारो वा भवति ॥
पुढुम पुढम पढुम पढम ॥

ज्ञो णत्वेभिज्ञादौ ॥ ५६ ॥

अभिज्ञ एवप्रकारेषु ज्ञस्य णत्वे कृते ज्ञस्यैव अत उत्त्वं भवति ॥ अहिणू ।
सव्वणू । कयणू । आगमणू ॥ णत्व इति किम् । अहिज्जो ।
सव्वज्जो ॥ अभिज्ञादाविति किम् । प्राज्ञ । पण्णो ॥ येषां ज्ञस्य णत्वे
उत्वं दृश्यते ते अभिज्ञादयः ॥

एच्छय्यादौ ॥ ५७ ॥

शय्यादिषु आदेरस्य एत्य भवति ॥ सेज्जा । सुन्देर ॥ गेन्दुअं । ऐत्थ ॥
शय्या । सौन्दर्यं । कन्दुक । अत्र ॥ आर्ये पुरेकम्मं ॥

वल्लघुत्कर-पर्यन्ताश्चर्ये वा ॥ ५८ ॥

एषु आदेरस्य एत्व वा भवति ॥ वेल्ली वल्ली । उक्करो उक्करो । पेरन्तो
पज्जन्तो । अच्छेर अच्छरिअ अच्छअरं अच्छरिज्ज अच्छरीअं ॥

ब्रह्मचर्ये चः ॥ ५९ ॥

ब्रह्मचर्यशब्दे चस्य अत एत्य भवति ॥ यम्हैचेरं ॥

तोन्तरि ॥ ६० ॥

अन्तरशब्दे तस्य अत एत्य भवति ॥ अन्त पुरम् । अन्तेउरं ॥ अन्त
आरी । अन्तेआरी ॥ कच्चिअ भवति । अन्तगगयं । अन्तो-धीसम्म निवे-
सिआण ॥

ओत्पन्ने ॥ ६१ ॥

पद्मशब्दे आदेरत ओत्व भवति ॥ पोम्म ॥ पद्म-छद्म० [२ ११२]
इति विश्लेषे न भवति । पउम ॥

नमस्कार-परस्परे द्वितीयस्य ॥ ६२ ॥

अनयोर्द्वितीयस्य अत ओत्वं भवति ॥ नमोकारो । परोष्परं ॥

वापौ ॥ ६३ ॥

अर्पयतौ घातौ आदेरस्य ओत्वं वा भवति ॥ ओप्पेइ अप्पेइ ।
ओप्पिअं अप्पिअं ॥

स्वपावुच्च ॥ ६४ ॥

स्वपितौ घातौ आदेरस्य ओत् उत् च भवति ॥ सोयइ । मुनइ ॥

नात्पुनर्यादाई वा ॥ ६५ ॥

नञ परे पुन शब्दे आदेरस्य आ आइ इत्यादेशौ वा भवत ॥ न
उणा । न उणाइ । पक्षे । न उण । न उणो ॥ केवलस्यापि दृश्यते ।
पुणाइ ॥

वालाच्चरण्ये लुक् ॥ ६६ ॥

अलाच्चरण्यशब्दयोरादेरस्य लुक् वा भवति ॥ लाउं अलाउं । लाऊ
अलाऊ । रणं अरणं ॥ अत इत्येव । आरण-कुञ्जरो व्य वेहन्तो ॥

वाच्ययोस्त्रातादानदातः ॥ ६७ ॥

अव्ययेषु उत्प्रातादिषु च शब्देषु आदेराकारस्य अद् वा भवति ॥
अव्ययैम् । जह जहा । तह तहा । अहय अहवा । व वा । ह हा ।
इत्यादि ॥ उत्प्रातादि । उक्तरयं उक्तरायं । चमरो चामरो । कलओ
कानओ । ठविओ ठाविओ । परिद्धविओ । परिद्धाविओ । संठविओ
संठाविओ । पययं पाययं । तलवेण्टं तालवेण्ट । तलगोण्ट तालगोण्ट ।
हलिओ हालिओ । नराओ नाराओ । वलया वलाया । कुमरो
कुमारो । साइरं साइरं ॥ उत्प्रात । चामर । कालक स्थापित ।
प्राकृत । तालवृन्त । हालिक । नाराच । पलाका । कुमार । सादिर ।
इत्यादि ॥ केचिद् ब्राह्मणपूर्वाहयोरपीच्छन्ति । वम्हणो वाम्हणो ।

पुव्वण्हो पुव्वाण्हो ॥ दवग्गी । दावग्गी । चद्ध । चाद्ध । इति शब्द-
भेदात् सिद्धम् ॥

घञ्वृद्धेर्वा ॥ ६८ ॥

घञ्निमित्तो यो वृद्धिरूप आकारस्तस्यादिभूतस्य अद् वा भवति ॥
पव्हो पवाहो । पव्हरो पवारो । पयरो पयारो । प्रकार प्रचारो वा ।
पथवो पथावो ॥ कचिन्न भवति । राग । राओ ॥

महाराष्ट्रे ॥ ६९ ॥

महाराष्ट्रशब्दे आदेराकारस्य अद् भवति ॥ मरहट्ट । मरहट्टो ॥

मासादिष्वनुस्वारे ॥ ७० ॥

मासप्रकारेषु अनुस्वारे सति आदेरात् अद् भवति ॥ मस । पसू ।
पसणो । फस । फसिओ । वसिओ । पडवो । ससिद्धिओ । सर्ज-
त्तिओ ॥ अनुस्वार इति किम् । मास । पासू ॥ मास । पासु । पासन ।
कास्य । कासिक । चाशिक । पाण्डथ । सासिद्धिक । सायात्रिक ।
इत्यादि ॥

श्यामाके मः ॥ ७१ ॥

श्यामाके मैस्य आत् अद् भवति ॥ सामओ ॥

इः सदादौ वा ॥ ७२ ॥

सदादिषु शब्देषु आत् इत् वा भवति ॥ सइ सया । निसि-अरो
निसा अरो । कुप्पिसो कुप्पासा ॥

आचार्ये चोच्च ॥ ७३ ॥

आचार्यशब्दे चस्य आत् इवम् अत्व च भवति ॥ आइरिओ ।
आयरिओ ॥

ईः स्त्यान खल्वाटे ॥ ७४ ॥

स्त्यानखल्वाटयोरादेरात् ईर्भवति ॥ ठीण । शीण । थिण्ण । खल्लीडो ॥
ससाय इति तु सम स्त्य सा [४ १५] इति खादेशे सिद्धम् ॥

उः साग्रा-स्तायके ॥ ७५ ॥

अनयोरादेरात् उत्वं भवति ॥ मुण्डा । युजओ ॥

ऊढासारे ॥ ७६ ॥

आसारंशजे आदेरात् ऊद् वा भवति ॥ उमारो । आमारो ॥

आर्यायां र्यः श्रश्नाम् ॥ ७७ ॥

आर्याजले श्रश्ना वान्याया र्यस्यात् उर्भवति ॥ अज्जू ॥ श्रश्यामिति किम् । अज्जा ॥

एद् ग्राह्ये ॥ ७८ ॥

प्राणशजे आदेरात् एद् भवति ॥ गेज्झं ॥

द्वारे वा ॥ ७९ ॥

द्वारशैजे आत् एद् वा भवति ॥ वेरं । पक्षे । दुआरं दार वारं ॥ कय नैरहओ नारहओ । नैरयिकनारकिंजजयोर्भविष्यति ॥ आपे अन्यत्रापि । पच्छेम्म । असहेज्ज देवासुरो ॥

पारापते रो वा ॥ ८० ॥

पारापतशजे रस्थस्यात् एद् वा भवति ॥ पारेवओ पारावओ ॥

मागटि ना ॥ ८१ ॥

मात्रदप्रत्यये आत् एद् वा भवति ॥ एत्तिअमेत्तं । एत्तिअमेत्तं ॥ गहुळा धिरारात् कचिन्मात्रशजेपि । भोअण-मेत्त ॥

उदोढाद्रे ॥ ८२ ॥

आर्द्रशजे आदेरात् उद् ओञ वा भवत ॥ उहं । ओहं । पक्षे । अह । अद । गह-सलिल पंथेण उहेइ ॥

१ AB आसारे आ° २ P° त ऊद् ३ A° या य. इव. ४ A यस्या°. ५ A द्वारे श°. ६ A एव ७ B वार. ८ B नारयिक° ९ B मुर १० A पवाहेण

ओदाल्यां पङ्क्तौ ॥ ८३ ॥

आलीशब्दे पङ्क्तिवाचिनि आत् ओत्वं भवति ॥ ओली ॥ पङ्क्ताविति किम् । आली सखी ॥

ह्रस्वः संयोगे ॥ ८४ ॥

दीर्घस्य यथादर्शनं संयोगे परे ह्रस्वो भवति ॥ आत् । आम् । अन्त्रं ॥ तान्त्रम् । तन्त्रं ॥ विरहान्निः । विरहङ्गी ॥ आस्यम् । अस्सं ॥ ईत् । मुनीन्द्रः । मुणिन्दो ॥ तीर्थम् । तित्थं ॥ ऊत् । गुरुष्ठापाः । गुरुष्ठावा ॥ चूर्णः । चुण्णो ॥ एत् । नरेन्द्रः । नरिन्दो ॥ म्लेच्छः । मिलिच्छो ॥ विट्टिक-थण-घट्टं ॥ ओत् । अधरोष्ठः । अहर्द्वं ॥ नीलो-त्पलम् । नीलुत्पलं ॥ संयोग इति किम् । आयासं । ईसरो । ऊसवो ॥

इत् एद्वा ॥ ८५ ॥

संयोग इति वर्तते । आदेरिकारस्य संयोगे परे एकारो वा भवति ॥ पेण्डं पिण्डं । घम्मेळं धम्मिळं । सेन्वूरं सिन्वूरं । बेण्हू विण्हू । पेह्णं पिह्णं । वेळं विळं ॥ कचिन्न भवति । चिन्ता ॥

किंशुके वा ॥ ८६ ॥

किंशुकशब्दे आदेरित एकारो वा भवति ॥ केसुअं किंसुअं ॥

मिरायाम् ॥ ८७ ॥

मिराशब्दे इत् एकारो भवति ॥ मेरा ॥

पथि-पृथिवी-प्रतिश्रुन्मूपिक-हरिद्रा-विभीतकेष्वत् ॥ ८८ ॥

एषु आदेरितोकारो भवति ॥ पद्दो । पुहई । पुडवी । पडंसुआ । मूसओ । हलही । हलहा । यहेडओ ॥ पन्थं किर देसित्तेति तु पथिशब्द-समानार्थस्य पन्थशब्दस्य भविष्यति ॥ हरिद्राया विरुल्य इत्यन्ये । हलिही हलिहा ॥

१ B °ने दीर्घस्य ॥ ८४ ॥ २ A °रो वा म° . ३ B पथिशब्दार्थसमा°
४. A पथि° .

शिथिलेद्भुदे वा ॥ ८९ ॥

अनयोराद्वेरितोद् वा भवति ॥ मटिलं । पसडिलं । सिडिलं । प-
निडिलं । अद्भुअं । इद्भुअं ॥ निर्मितशब्दे तु वा औत्वं न विधेयम् ।
निर्मातनिर्मितशब्दाभ्यामेव सिद्धेः ॥

तित्तिरो रः ॥ ९० ॥

तित्तिरिगच्छे रस्येतोद् भवति ॥ तित्तिरो ॥

इत्तां तो वाक्यादौ ॥ ९१ ॥

वाक्यादिभूते इतिगच्छे यस्मिन्संयन्विन उकारस्य अकारो भवति^१ ॥
इअ जम्पिआयसाणे । इअ विअसिअ-कुसुम-सॅरो ॥ वाक्यादाविति
किम् । पिओ त्ति । पुरिसो त्ति ॥

ईर्जिह्वा-सिंह-त्रिशद्विगतौ त्या ॥ ९२ ॥

जिह्वादिषु इकारस्य तिगच्छेन सह ईर्भवति ॥ जीह्वा । सीहो ।
तीसा । थीसा ॥ बहुलाधिकारात् कचिअ भवति । सिंह-इत्तो ।
सिंह-राओ ॥

लुकि निरः ॥ ९३ ॥

निर्दुपसर्गस्य रेफलोपे सति इत ईकारो भवति ॥ नीसरइ ।
नीसासो ॥ *लुकीति किम् । निण्णओ । निस्सहाई अद्दाई ॥

द्विन्योरुन् ॥ ९४ ॥

द्विगच्छे नायुपमर्गे च इत उद् भवति ॥ द्वि । दु-भत्तो । दु-आई^१ ।
दु-विहो । दु-रेहो । दु-वयणं ॥ बहुलाधिकारान् कचिद् विकल्पः ।
दु-उणो वि-उणो । दुडओ । विडओ ॥ कचिअ भवति । द्विजः । दिओ ॥
द्विरदः । द्विरओ ॥ कचिद् औत्वमपि । दो-वयणं ॥ नि । गुमज्जड ।
गुमॅओ ॥ कचिअ भवति । निवडइ ॥

१ A अत्वं. २ A°य । निर्मि°. ३ P°ति । इअ विज°. ४A सरे. ५ B पिड ति.
६ A ईद°. ७ B लुकीति. ८ B निजओ. ९ A दुआई. १० P गुमण्णो.

प्रवासीक्षौ ॥ ९५ ॥

अनयोरादेरित उत्वं भवति ॥ पावासुओ । उच्छू ॥

युधिष्ठिरे वा ॥ ९६ ॥

युधिष्ठिरशब्दे आदेरित उत्वं वा भवति ॥ जहुट्टिलो । जहिट्टिलो ॥

ओच्च द्विधाकृगैः ॥ ९७ ॥

द्विधाशब्दे कृगैर्धातो प्रयोगे इत ओत्वं चकारादुत्वं च भवति ॥
दोहा-किजइ । दुहा-किजइ ॥ दोहा-इअं । दुहा-इअं ॥ कृगं इति
किम् । दिहा-गयं ॥ कश्चित् केवलस्यापि ॥ दुहा बि सो सुर-यहू-सत्थो ॥

वा निर्झरे ना ॥ ९८ ॥

निर्झरशब्दे नकारेण सह इत ओकारो वा भवति ॥ ओज्झरो
निज्झरो ॥

हरीतक्यामीतोत् ॥ ९९ ॥

हरीतकीशब्दे आदेरीकारस्य अद् भवति ॥ हरडई ॥

आत्कश्मीरे ॥ १०० ॥

कश्मीरशब्दे ईत आद् भवति ॥ कम्हारौ ॥

पानीयादिप्पित् ॥ १०१ ॥

पानीयादिषु शब्देषु ईत इद् भवति ॥ पाणिअं । अलिअं । जिअइ ।
जिअउ । विलिअं । करिसो । सिरिसो । दुइअं । तइअं । गहिरं ।
उयणिअं । आणिअ । पलिविअ । ओसिअन्तं । पसिअ । गहिअं ।
यम्मिओ । तयाणि^१ ॥ पानीय । अलीक ॥ जीवति । जीयतु । प्रीडित ।
करीप । शरीप । द्वितीय । तृतीय । गमीर । उपनीत । आनीत ।
प्रदीपित । अवसीदत् । प्रसीद । गृहीत । यल्मीक । तदानीम् । इति
पानीयादयः ॥ बहुलाधिकारादेषु कचिन्नित्य कचिद् प्रिरूप । तेन ।
पाणीअं । अलीअं । जीअइ । करीसो । उवणीओ । इत्यादि सिद्धम् ॥

१ P °ष्ठिरे श° २ P कृज ३ P कृम् ° ४ P कृज. A कम्हारो ६ A
°णि । इयाणि । पा°.

उज्जीर्णे ॥ १०० ॥

जीर्णशत्रे ईत् उद् भवति ॥ जुण्ण सुरा ॥ वचिन्न भवति । जिण्णे भोजणमत्ते^१ ॥

उर्हानि-विहीने वा ॥ १०३ ॥

अनयोरीत् उत्त्व वा भवति ॥ हूणो ह्रीणो । विहूणो विहीणो ॥ विहीन इति किम् । पर्हणं जर-मरणा ॥

तीर्थे हे ॥ १०४ ॥

तीर्थशब्दे हे सति ईत् उत्त्व भवति ॥ तूह ॥ ह इति किम् । तित्थ ॥

एत्पीयूपापीड निभीतक कीटशेदशे ॥ १०५ ॥

एषु ईत् एत्त्व भवति ॥ पेऊस । आमेलो । बहेडओ । केरिसो । एरिसो ॥

नीड पीठे ना ॥ १०६ ॥

अनयोरीत् एत्न वा भवति ॥ नेड^२ नीड । पेड पीड ॥

उतो मुकुलादिप्पत् ॥ १०७ ॥

मुकुल इत्येवमादिषु शत्रेषु आदेस्ततोत् भवति ॥ मडल । मडलो । मडर । मडइ । अगर । गरई । जहुट्टिलो । जहिट्टिलो । सोअमह । गलोई ॥ मुकुल । मुकुर । मुकुट । अगुरु । गुर्वा । युधिष्ठिर । सौ-कुमार्य । गुहूची । ईति मुकुलादय ॥ वचिदाकारोपि । चिद्रुत् । पिदाओ ॥

वोपरौ ॥ १०८ ॥

उपरानुतोद् वा भवति ॥ अवरिं । उवरिं ॥

गुरौ के ना ॥ १०९ ॥

गुरौ स्वार्थे के सति आदेस्ततोद् वा भवति ॥ गरुओ गुरुओ ॥ व इति किम् । गुरू ॥

इर्भुकुटौ ॥ ११० ॥

भुकुटावादेरुत इर्भवति ॥ भिउखी ॥

पुरुपे रोः ॥ १११ ॥

पुरुपशब्दे रोरुत इर्भवति ॥ पुरिसो । परिसं ॥

ईः क्षुते ॥ ११२ ॥

क्षुतशब्दे आदेरुत ईत्वं भवति ॥ छीअं ॥

ऊत्सुभग-मुसले वा ॥ ११३ ॥

अनयोरादेरुत ऊद् वा भवति ॥ सुहवो सुहओ । मूसलं मुसलं ॥

अनुत्साहोत्सन्ने त्सच्छे ॥ ११४ ॥

उत्साहोत्सन्नवर्जिते शब्दे यौ त्सच्छौ तयोः परयोरादेरुत ऊद् भवति ॥ त्स । ऊत्सेओ । ऊसवो । ऊसिचो । ऊसरइ ॥ छ । उद्रताः शुका यस्मात् सः ऊसुओ । ऊससइ ॥ अनुत्साहोत्सन्न इति किम् । उच्छाहो । उच्छन्नो ॥

लुकि दुरो वा ॥ ११५ ॥

दुर्उपसर्गस्य रेफस्य लोपे सति उत ऊत्वं वा भवति ॥ दूसहो दुसहो । दूहवो दुहवो ॥ लुकीति किम् । दुस्सहो विरहो ॥

ओत्संयोगे ॥ ११६ ॥

संयोगे परे आदेरुत ओत्वं भवति ॥ तोण्डं । मोण्डं । पोक्खरं । कोट्टिमं । पोत्थओ । लोद्धओ । मोत्था । मोग्गरो । पोम्मलं । कोण्डो । कोन्तो । वोक्कन्तं ॥

कुतूहले वा हस्वश्च ॥ ११७ ॥

कुतूहलशब्दे उत ओद् वा भवति तत्संनियोगे हस्वश्च वा ॥ कोऊ-हलं कुऊहलं कोउहलं ॥

१ B इत्वं भ°. २ B ई क्षुते ३ A °होछधे. ४ P तयोरा°. ५ B ऊसओ.
६ A उरसाहो. ७ PB रेफलो°. ८ A दुहओ. ९ AB कोउहल.

अदूतः सूक्ष्मे वा ॥ ११८ ॥

सूक्ष्मशब्दे ऊतोद् वा भवति ॥ सण्हं सुण्हं ॥ आपे । सुहमं ॥

दुकूले वा लश्च द्विः ॥ ११९ ॥

दुकूलशब्दे ऊकारस्य अत्वं वा भवति तत्संनियोगे च लकारे द्विर्भवति ॥
हुअह हुअलं ॥ आपे दुगुहं ॥

ईर्षोद्विष्ये ॥ १२० ॥

उद्विष्यशब्दे ऊत ईत्वं वा भवति ॥ उव्वीढं । उव्वूढं ॥

उर्ध्व-हन्मस्फण्ड्य-यातूले ॥ १२१ ॥

एषु ऊत उरं भवति ॥ मुमया । हणुमन्तो । कण्डुअड । यातलो ॥

मधूके वा ॥ १२२ ॥

मधूकशब्दे ऊत उंद् वा भवति ॥ महूअं महूअं ॥

इदेर्ता नूपुरे वा ॥ १२३ ॥

नूपुरशब्दे ऊत इत् एत् इत्येवौ वा भवतः ॥ निडरं नेडरं । पन्ने नूडरं ॥

औत्कृष्माण्डी-तूणीर-कूर्पर-स्थूल-ताम्रूल-गुह्वी-मूल्ये १२४

एषु ऊत ओद् भवति ॥ कोहण्डी कोहली । तूणीरं । कोप्परं । योरं ।
तम्बोलं । गलोई । मोहं ॥

स्थूणा-तृणे वा ॥ १२५ ॥

अनयोरुत ओत्वं वा भवति ॥ थोणा थूणा । थोनं थूनं ॥

ऋतोत् ॥ १२६ ॥

आनेर्ऋकारस्य अत्वं भवति ॥ धृवम । वरं ॥ वृन्म । वनं ॥ वृन्म ।
कय ॥ धृपम । वसहो ॥ मृगः । मग्ने ॥ इष्टः । मृष्टो ॥ इष्टाष्टजनिदि
कृपादिपाठात् ॥

आत्कृशा-मृदुक-मृदुत्वे वा ॥ १२७ ॥

एषु आदेशैस्त आद् वा भवति ॥ कासा कसा । माउकं मउअं ।
माउकं मउत्तणं ॥

इत्कृपादौ ॥ १२८ ॥

कृपा इत्यादिषु शब्देषु आदेशैस्त इत्वं भवति ॥ क्रिया । हिययं ।
मिट्ठं रसे एष । अन्यत्र मट्ठं । दिट्ठं । दिट्ठी । सिट्ठं । सिट्ठी । गिण्ठी ।
पिच्छी । भिऊ । भिङ्गो । भिङ्गारो । सिङ्गारो । सिआलो । घिणा ।
घुसिणं । विद्ध-कई । समिद्धी । इद्धी । गिद्धी । किसो । किसानू ।
किसरा । किच्छं । तिप्पं । किसिओ । निवो । किच्चा । किई ।
धिई । कियो । किविणो । किवानं । विञ्चुओ । वित्तं । वित्ती ।
हिअं । वाहित्तं । विहिओ । यिसी । इसी । विइण्हो । छिहा ।
सइ । उँकिट्ठं । निसंसो ॥ कचिन्न भवति । रिद्धी ॥ कृपा । हृदय ।
मृष्ट । इष्ट । इष्टि । सृष्ट । सृष्टि । गृष्टि । पृथ्वी । भृगु । भृङ्ग ।
भृङ्गार । भृङ्गार । भृगाल । घृणा । घुसृण । वृद्धकवि । समृद्धि ।
ऋद्धि । गृद्धि । कृश । कृशानु । कृसरा । कृत् । कृत । कृपित ।
नृप । कृत्या । कृति । धृति । कृप । कृपण । कृपाण । वृद्धिर ।
धृत्त । वृत्ति । हृत । व्याहृत । बृंहित । धृत्ती । ऋपि । वितृप्प ।
सृहा । सकृत् । उत्कृष्ट । नृशंस ॥

पृष्टे वानुत्तरपदे ॥ १२९ ॥

पृष्ठशब्देनुत्तरपदे ऋत इद् भवति वा ॥ पिट्ठी पट्ठी । पिट्ठिपरिट्ठिविअं ॥
अनुत्तरपद इति किम् । महि-वट्ठं ॥

मसृण-मृगाङ्ग-मृत्यु-मृङ्ग-भृष्टे वा ॥ १३० ॥

एषु ऋत इद् वा भवति ॥ मसिणं मसणं । मिअद्धो । मयद्धो । मिशु
मशु । सिङ्गं । सङ्गं । विट्ठो धट्ठो ॥

१ A इः २ पा०. २ A मिट्ठी ३ A इट्ठी. ४ B विभिओ ५ BP उदिई ।
क०. ६ B उत्तृष्ट. ७ पृ०; P उत्तृष्ट इत्यादि ७ पृ० ७ A पृष्टेऽनु०.

उदत्वादौ ॥ १३१ ॥

ऋतु इत्यादिषु शब्देषु आदेशकृत उद् भवति ॥ उउ । परामुट्टो । पुट्टो ।
पउट्टो । पुहई । पउत्तो । पाउसो । पाउओ । मुई । पहुडि । पाहुडं ।
परहओ । निहुअं । निउअं । मिउअ । संवुअं । वुत्तन्तो । निव्वुअं ।
निव्वुई । पुन्त्तं । पुन्दारणो । वुड्डो । वुड्डी । उसहो । मुणालं ।
उन्त्तु । जामाउओ । माउओ । माउआ । माउओ । पिउओ । पुहुवी ॥
ऋतु । परामृष्ट । सृष्ट । प्रवृष्ट । पृथित्री । प्रवृत्ति । प्रावृप् ।
प्रावृत्त । भृत्ति । प्रभृत्ति । प्राभृत्त । परभृत्त । निभृत्त । निवृत्त ।
विवृत्त । संवृत्त । वृत्तान्त । निवृत्त । निवृत्ति । वृन्द । वृन्दावन ।
वृद्ध । पृद्धि । ऋषभ । मृषाल । ऋजु । जामातृक । मातृक ।
मातृका । भ्रातृक । पितृक । प्रवृषी । इत्यादि ॥

निवृत्त-वृन्दारके वा ॥ १३२ ॥

अनयोर्नक्त उद् वा भवति ॥ निवृत्त निअत्त । वृन्दारया वन्दारया ॥

वृषभे वा वा ॥ १३३ ॥

वृषभे ऋतो वेन सह उद् वा भवति ॥ उसहो वसहो ॥

गौणान्त्यस्य ॥ १३४ ॥

गौणशब्दस्य योन्त्य ऋत् तस्य उद् भवति ॥ माउ-मण्डल । माउ-
हरं । पिउ-हर । माउ सिआ । पिउ-सिआ । पिउ वण । पिउ-वई ॥

मातुरिद्धा ॥ १३५ ॥

मानृशब्दस्य गौणस्य ऋत इट वा भवति ॥ माइ-हर । माउ हर ॥
अचिदगौणस्यापि । माईण ॥

उददोन्मृपि ॥ १३६ ॥

मृषागन्धे ऋत उत् ऊन् ओष भवन्ति ॥ मुसा । मूसा । मोसा ।
मुसा वाओ । मूसा-वाओ । मोसा-वाओ ॥

१ B उज् २ A जामाउओ । माउओ । माउआ । भा°, P जामाउओ ।
माउआ । भा°, ३ AB पुहवी ४ A मातृक । भा°. ५ PB °णपदस्य
६ B माईण ७ P भवति.

इदुतौ वृष्ट-वृष्टि-पृथङ्-मृदङ्ग-नप्तृके ॥ १३७ ॥

एषु ऋत इकारोकारौ भवतः ॥ विट्ठो वुट्ठो । विट्ठी वुट्ठी । पिहं पुहं । मिइङ्गो मुइङ्गो । नत्तिओ नत्तुओ ॥

या बृहस्पतौ ॥ १३८ ॥

बृहस्पतिशब्दे ऋत इदुतौ या भवतः ॥ बिहप्फई बुहप्फई । पक्षे । बहप्फई ॥

इदेदोवृन्ते ॥ १३९ ॥

वृन्तशब्दे ऋत इत् एत् ओच्च भवन्ति ॥ बिण्टं वेण्टं वीण्टं ॥

रिः केवलस्य ॥ १४० ॥

केवलस्य व्यञ्जनेनात्तंष्टकस्य ऋतो रिरादेशो भवति ॥ रिक्की । रिच्छो ॥

ऋणज्जृपभर्तृपौ या ॥ १४१ ॥

ऋणऋजुऋपभर्तृपिपु ऋतो रिर्षा भवति ॥ रिणं अणं । रिर्जैजु उज्जै । रिसहो उसहो । रिऊ उऊ । रिसी इसी ॥

ईशः किप्-टक्सकः ॥ १४२ ॥

किप् टप् सप् इत्येतदन्तस्य ईशोर्धातोर्ऋतो रिरादेशो भवति ॥ सट्ठ् । सरि यण्णो । सरि-रूवो । सरि-वन्दीण ॥ सट्ठः । सरिसो ॥ सट्ठक्षः । सरिच्छो ॥ एवम् एआरिसो । भवारिसो । आरिसो । तारिसो । भेरिसो । एरिसो । अन्नारिसो । अम्हारिसो । तुम्हारिसो ॥ टक्सकसाहचर्यात् त्यदाद्यन्यादि [हे० ५.१] सूत्रविहितः क्रिविह गृह्यते ॥

आट्ते दिः ॥ १४३ ॥

आट्तेशब्दे ऋतो रिरादेशो भवति ॥ आडिओ ॥

अरिर्दत्ते ॥ १४४ ॥

अट्तेशब्दे ऋतोरिरादेशो भवति ॥ दरिओ । दरिअ-सीहेण ॥

लुत इलिः कृत्त-कृत्ने ॥ १४५ ॥

अनयोर्लुत इलिगदेशो भवति ॥ किलिन्न-कुसुमोवयारेसु ॥ धारा-
किलिन्न-वत् ॥

एत इद्वा वेदना-चपेटा-देवर-केसरे ॥ १४६ ॥

वेदनादिषु एत इत्त्वं वा भवति ॥ विअणा वेअणा । चविढा । विअह-
चवेढा-विणोआ । दिअरो देवरो ॥ महमहिअ-ईसण-किसरं । केसरं ॥
महिला महेला इति तु महिलामहेलाम्यां शब्दाम्यां सिद्धम् ॥

ऊः स्तेने वा ॥ १४७ ॥

स्तेने एत ऊद् वा भवति ॥ धूणो येणो ॥

ऐत एत् ॥ १४८ ॥

ऐकारस्यादौ वर्तमानस्य एत्त्वं भवति ॥ सेला । सेलोअं । एरायणो ।
केलासो । वेज्जो । केण्णो । वेहव्वं ॥

इत्सैन्धव-शूनैश्चरे ॥ १४९ ॥

एतयोरैत इत्त्वं भवति ॥ सिन्धवं । सणिच्छरो ॥

सैन्ये वा ॥ १५० ॥

सैन्यशब्दे ऐत इद् वा भवति ॥ सिन्नं सेन्नं ॥

अइदैत्यादौ च ॥ १५१ ॥

सैन्यशब्दे दैत्य इत्येवमादिषु च ऐतो अइ इत्यादेशो भवति । एत्वा-
पवादः ॥ सइन्नं । दइच्चो । दइअं । अइसरिअं । भइरवो । यइजवणो ।
दइवअं । यइआलीअं । यइएसो । यइएहो । यइदम्मो । यइस्ताणरो ।
कइअवं । यइसाहो । यइसालो । सइरं । चइत्तं ॥ दैत्य । दैन्य ।
ऐश्वर्यं । भैरव । वैजवन । दैवत । वैतालीय । वैदेश । वैदेह ।

१ P वन्नं; B वन्तं. २ P विडा । चवेडा । विअ°. ३ B दसण°. ४ P
°महेलाचम्बा°; B °महेलाभ्या सि°. ५ B सेला । सेन्नं । ते°.

वैदर्भ । वैद्यानर । कैतव । वैशाख । वैशाल । स्वर । चैत्य ।
इत्यादि ॥ विश्लेषे न भवति । चैत्यम् । चेइअ ॥ आपे । चैत्यवन्दनम् ।
ची-चन्दण ॥

वैरादौ वा ॥ १५२ ॥

वैरादिषु ऐते अइरादेशो वा भवति ॥ वइर वेर । कइलासो केलासो ।
कइरव केरव । वइसवणो वेसवणो । वइसम्पायणो वेसम्पायणो ।
वइआलिओ वेआलिओ । वइसिअ वेसिअ । चइत्तो वेत्तो ॥ वैर ।
कैलास । कैरव । वैश्रवण । वैशम्पायन । वैतालिक । वैशिक ।
चैत्र । इत्यादि ॥

एव देवे ॥ १५३ ॥

दैवशब्दे ऐत एत् अइश्वादेशो भवति ॥ देव्वे दइव्वं दइव ॥

उच्चैर्नीचस्यैः ॥ १५४ ॥

अनयोरेतौ अअ इत्यादेशो भवति ॥ उच्चअ । नीचअ । उच्चनीचाभ्या
के सिद्धम् । उच्चैर्नीचैस्तु रूपान्तरनिवृत्त्यर्थं वचनम् ॥

ईद्वैर्ये ॥ १५५ ॥

धैर्यशब्दे ऐत ईद् भवति ॥ धीर हरइ विसाओ ॥

ओतोद्धान्वोन्य-प्रकोष्ठातोद्य शिरोवेदनौ-मनोहर-सरोरुहे

क्तोश्च वः ॥ १५६ ॥

एषु ओतोत्त्व वा भवति तत्संनियोगे च यथासंभव ककारतकारयो-
र्वादेश ॥ अन्नन्न अञ्जुन्न । पवट्ठो पउट्ठो । आवज्ज आउज्ज । सिर्-
विअणा सिरो-विअणा । मणहर मणोहर । सररुह सरोरुह ॥

ऊत्सोच्छ्वासे ॥ १५७ ॥

सोच्छ्वासशब्दे ओत ऊद् भवति ॥ सोच्छ्वास । सूसाधो ॥

गज्यउ-आञः ॥ १५८ ॥

गोशब्दे ओतः अउ आञ इत्यादेशौ भवतः ॥ गउओ । गउआ ।
गाओ ॥ हरस्स एसा गाडे ॥

औत औत् ॥ १५९ ॥

औकारस्यादेरोद् भवति ॥ कौमुदी कोमुडे ॥ यौयनम् । जोव्यणं ॥
फौस्तुमः । फोत्थुहो ॥ कौशाम्यौ । कोसम्यौ ॥ क्रीञ्चः कोञ्चौ ॥
कौशिकः । कोसिओ ॥

उत्सौन्दर्यादौ ॥ १६० ॥

सौन्दर्यादिषु शब्देषु औत उद् भवति ॥ सुन्देरं सुन्दरिञं । मुञ्जा-
यणो । सुण्डो । सुद्धोअणो । दुवारिओ । सुगन्धत्तणं । पुल्लोमी ।
सुवणिओ ॥ सौन्दर्यं । मौञ्जायन । शौण्ड । शौद्धोदनि । दौवा-
रिक । सौगन्ध्य । पौलोमी । सौवर्णिकैः ॥

कौक्षेयके वा ॥ १६१ ॥

कौक्षेयकशब्दे औत उद् वा भवति ॥ कुच्छेअयं । कोच्छेअयं ॥

अउः पौरादौ च ॥ १६२ ॥

कौक्षेयके पौरादिषु च औत अउरादेशो भवति ॥ कउच्छेअयं ॥
पौरः । पउरो । पउर-जणो ॥ कौरवः । कउरवो ॥ कौगन्धम् । कउ-
सलं ॥ पौरुषम् । पउरिसं ॥ सौषम । मउहं ॥ गौडः । गउटो ॥
मौलिः । मउली ॥ मौनम् । मउणं ॥ मौगः । नउग ॥ कौन्दाः ॥
कउला ॥

आञ गौरवे ॥ १६३ ॥

गौरवशब्दे औत आत्वेम् अउञ्च भवति ॥ गउन्व । गउरुव ॥

नाव्यायः ॥ १६४ ॥

नौराब्दे औत आवादेशो भवति ॥ नउरा ॥

एतन्नयोदशादौ स्वरस्य सस्वरव्यञ्जनेन ॥ १६५ ॥

त्रयोदश इत्येवंप्रकारेषु संख्याशब्देषु आदेः स्वरस्य परेण सस्वरेण व्यञ्जनेन सह एद् भवति ॥ तेरह । तेवीसा । तेवीसाँ ॥

स्थविर-विचाकिलायस्कारे ॥ १६६ ॥

एषु आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह एद् भवति ॥ थेरो । वेइळं । मुद्ध-विअइळ-पसूणपुञ्जा इत्यपि दृश्यते । एकारो ॥

वा कदले ॥ १६७ ॥

कदलशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह एद् वा भवति ॥ केलं कयलं । केली कयली ॥

वेतः कर्णिकारे ॥ १६८ ॥

कर्णिकारे इतः सस्वरव्यञ्जनेन सह एद् वा भवति ॥ कर्णेरो कर्णिआरो ॥

अयौ वैत् ॥ १६९ ॥

अयिशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ऐद् वा भवति ॥ ऐ बीहेमि । अइ उम्मत्तिए । वचनादैकारस्यापि प्राकृते प्रयोगः ॥

ओत्पूतर-वदर-नवमालिका-नवफालिका पूगफले ॥ १७० ॥

पूतरादिषु आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ओद् भवति ॥ पोरो । बोरं । बोरी । नोमालिआ । नोहलिआ । पोप्फलं । पोप्फली ॥

न वा मयूख-लवण-चतुर्गुण-चतुर्थ-चतुर्दश-चतुर्वार-सुकुमार-

कुतुहलोदूखलोलखले ॥ १७१ ॥

मयूखादिषु आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ओद् वा भवति ॥ मोहो मउहो । लोणं । ईअ लवणुग्गर्मा । चोग्गुणो । चउग्गुणो ।

चोत्थो चउत्थो । चोत्थी चउत्थी । चोद्दह । चउद्दह । चोद्दसी चउ-
द्दसी । चोव्वारो चउव्वारो । सोमालो सुकुमालो । कोहलं कोउ-
हलं । सह मग्ने कोहलिए । ओहलो उऊहलो । ओक्करलं । उऊ-
हलं ॥ मोरो भऊरो इति तु मोरमयूरशब्दाम्यां सिद्धम् ॥

अवापोते^१ ॥ १७२ ॥

अवापयोरुपसर्गयोहत इति विकल्पार्थनिर्णये च आदेः स्वरस्य परेण
सस्वरव्यञ्जनेन सह ओद् वा भवति ॥ अव । ओअरइ । अवयरइ ।
ओआसो अवयासो ॥ अप । ओसरइ अवसरइ । ओसारिअं अव-
सारिअं ॥ उत । ओ वणं । ओ घणो । उअ वणं । उअ घणो ॥
क्वचिन्न भवति । अवगयं । अवसहो । उअ रयी ॥

ऊचोपे ॥ १७३ ॥

उपशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ऊत् ओचादेशौ
वा भवतः ॥ ऊहसिअं ओहसिअं उवहसिअं । ऊग्गाओ ओग्गाओ
उयज्जाओ । ऊआसो ओआसो उववासो ॥

उमो निपण्णे ॥ १७४ ॥

निपण्णशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह उम आदेशो
वा भवति ॥ णुमण्णो । णिसण्णो ॥

प्रायरणे अद्गवाऊ ॥ १७५ ॥

प्रायरणशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह अद्गु आठ
इत्येवावादेशौ वा भवतः ॥ पद्गुरणं पाठरणं पावरणं ॥

स्वरादसंयुक्तस्यानादेः ॥ १७६ ॥

अधिकारोऽयम् । यदित ऊर्ध्वमनुक्रमिष्यामस्तत्स्वरात्परस्यासंयुक्तस्या-
नादेर्मघटीति वेदितव्यम् ॥

क-ग-च-ज त-द प य वा प्रायो लुक् ॥ १७७ ॥

स्वरात्परेपामनादिभूतानामसयुक्तानां कगचजतदपयवानां प्रायो लुक्
भवति ॥ क । तिथ्यरो । लोओ । सयढ ॥ ग । नओ । नयर ।
मयड्ढो ॥ च । सई । कय ग्गहो ॥ ज । रयय । पयावई । गओ ॥
त । विआण । रसा यल । जई ॥ द । गया । मयणो ॥ प । रिऊ ।
सुडरिसो ॥ य । दयाल् । नयण । विओओ ॥ व । लायण्ण । विउहो ।
वल्याणलो ॥ प्रायोग्रहणात्कचिन्नं भवति । सुकुसुम । पयाग-
जल । सुगओ । अगरु । सचाध । विजैण । सुतार । विदुरो । स-
पाव । समवाओ । देवो । ढाणयो ॥ स्वरादित्येव । सकरो । स-
गमो । नैक्कचरो । धणजओ । विसत्तयो । पुरदरो । सडुडो । स-
वरो ॥ असयुक्तस्येत्येव । अक्को । वग्गो । अओ । वज्ज । धुत्तो ।
उहोमो । विण्णो । कज्ज । सव्व ॥ कचित्सयुक्तस्यापि । नत्तचर ।
नक्कचरो ॥ अनादेरित्येव । कालो । गन्धो । चोरो । जारो । तरु ।
दवो । पाव । वण्णो ॥ यकारस्य तु जत्वम् आदौ वक्ष्यते । समासे
तु वाक्यविभक्त्यपेक्षया भिन्नपदत्वमपि विवक्ष्यते । तेन तत्र यथा
दर्शनमुभयमपि भवति । सुहकरो सुईयरो । आगमिओ आय-
मिओ । जलचरो जलयरो । बहुतरो बहुअरो । सुहदो । सुहओ ।
इत्यादि ॥ कचिदादेरपि । स पुन । स उणै ॥ स च । सो अ ॥
चिह् । इन्ध ॥ कचिच्चरय ज । पिशाची । पिस्ताजी ॥ एकत्वम् ।
एगत्त ॥ एक । एगो ॥ अमुक । अमुगो ॥ अमुक । असुगो ॥
आयक । सावगो ॥ आकार । आगारो ॥ तथिक्कर । तिथ्यङ्गरो ॥
आकर्ष । आगरिसो ॥ लोगस्सुज्जोअगरा इत्यादिषु तु व्यत्ययश्च
[४४४७] इत्येव कस्य गत्वम् ॥ आपे अन्यदपि दृश्यते । आकुञ्चन
आउण्टण । अत्र चस्य टत्वम् ॥

१ A विन° २ B नत्तचरो ३ A °स्येति किम् । अक्को ५ B उहामो ।
कज्ज ५ A °देरिति किम् ६ P °यरो । सहकारो । सहयारो । आग°
७ A उणो

यमुना-चामुण्डा-कामुकातिमुक्तके मोनुनासिकश्च ॥१७८॥
 एषु मस्य लुग् भवति लुकि च सति मस्य स्थाने अनुनासिको
 भवति ॥ जडँणा । चाडँण्टा । काडँओ । अणिडँतयं ॥ कचिन्न भवति ।
 अडमुंतयं । अडमुत्तयं ॥

नावर्णात्पः ॥ १७९ ॥

अवर्णात्परस्यानादेः पस्य लुग् न भवति ॥ सवहो । सावो ॥ अनादे-
 रित्येष । परउट्टो ॥

अवर्णो यश्रुत्तिः ॥ १८० ॥

फगचजेत्यादिना लुकि सति जेपः अवर्णः अवर्णात्परो लघुप्रत्यत्न-
 तरयकारश्चुतिर्भवति ॥ तित्ययरो । सयडं । नयरं । मयट्टो । कय-
 ग्गहो । काय-मणी । रयवं । पयावई । रसायलं । पायालं । मयणो ।
 गया । नयणं । दयालू । लायण्णं ॥ अवर्ण इति किम् । सडणो ।
 पडणो । पडरं । राईवं । निहओ । निनओ । याऊ । कई । अवर्णा-
 दित्येष । लोअरस । वेअरो ॥ कचिद् भवति । पियइ ॥

कुब्ज-कर्पर-कीलं कः खोपुण्ये ॥ १८१ ॥

एषु कस्य खो भवति पुण्यं चेत् कुब्जाभिधेयं न भवति ॥ खुज्जो ।
 खप्परं । खीलओ ॥ अपुण्य इति किम् । बंधेउं कुजय-पसूणं ।
 आपेन्न्यत्रापि । कासितं । खासिअं । कसितं । खासिअं ॥

मरकत-मदकले गः कन्दुके त्वादेः ॥ १८२ ॥

अनयोः कस्य गो भवति कन्दुके त्वाद्यस्य कस्य ॥ मरगयं । मय-
 गलो । मेन्दुअं ॥

किराते चः ॥ १८३ ॥

किराते कस्य चो भवति ॥ चिलाओ ॥ पुलिन्द एवायं विधिः ।
 कामरूपिणि तु नेष्यते । नमिमो हर-किरायं ॥

शीकरे भ-हौ वा ॥ १८४ ॥

शीकरे कस्य भहौ वा भवत ॥ सीभरो सीहरो । पक्षे । सीअरो ॥

चन्द्रिकायां मः ॥ १८५ ॥

चन्द्रिकाशब्दे कस्य मो भवति ॥ चन्दिमा ॥

निकप स्फटिक-चिकुरे हः ॥ १८६ ॥

एषु कस्य हो भवति ॥ निहसो । फलिहो । चिहुरो । चिहुरशब्दः
संस्कृतेपि इति दुर्ग ॥

ख-घ-थ-ध भाम् ॥ १८७ ॥

स्वरात्परेषामसंयुक्तानामनादिभूताना ख घ थ ध भ इत्येतेषा
वर्णाना प्रायो हो भवति ॥ ख । साहा । मुहं । मेहला । लिहइ ॥
घ । मेहो । जहण । माहो । लाहइ ॥ थ । नाहो । आवसहो ।
मिहुण । कहइ ॥ ध । साहू । चाहो । बहिरो । बाहइ । इन्व-हैणू ॥
भ । सहा । सहावो । नह । थणहरो । सोहइ ॥ स्वरादित्येव ।
सखो । सघो । कथा । बघो । खभो ॥ असंयुक्तस्येत्येव । अक्खइ ।
अग्घइ । कत्थइ । सिद्धओ । बन्धइ । लैब्भइ ॥ अनादेरित्येव ।
गज्जन्ते खे मेहा । गच्छइ घणो ॥ प्राय इत्येव । सरिसव-खलो ।
पल्लय-वणो । अधिरे । जिण-धम्मो । पण्डु-भओ । नैम ॥

पृथकि धो वा ॥ १८८ ॥

पृथक्शब्दे थस्य धो वा भवति ॥ पिघ पुघ । पिह पुह ॥

शृङ्खले खः कः ॥ १८९ ॥

शृङ्खले खस्य को भवति ॥ सङ्खल ॥

१ B °करे भ°. २ P हुग ३ P मुहं ४ B मोहो ५ A इदुघणू
६ B लुन्मइ ७ P गज्जति ८ B °हा फुला नीवा पणत्थिरा मोरा । नट्टो चट्ट-
जोड वासारत्तो इला पत्तो । गच्छ°. ९ B आत्थिरो १० A नह

पुत्राग भागिन्योर्गो मः ॥ १९० ॥

अनयोर्गस्य यो भवति ॥ पुत्रामाङ् वसन्ते । मामिणी ॥

छागे लः ॥ १९१ ॥

छागे^१ गस्य लो भवति ॥ छालो । छालो ॥

ऊत्ते दुर्भग-सुभगे चः ॥ १९२ ॥

अनयोरुत्ते गस्य यो भवति ॥ दूहो । सूहो ॥ ऊत्त्व इति किम् ।
दुहो । सुहो ॥

रचित-पिशाचयोश्चः स-ह्यो वा ॥ १९३ ॥

अनयोश्चस्य यथासरथ स इ इत्यादेशौ वा भवत ॥ रसिओ
सह्यो । पिसह्यो पिसाओ ॥

जटिले जो झो वा ॥ १९४ ॥

जटिले जस्य झो वा भवति ॥ झडिलो जडिलो ॥

टो डः ॥ १९५ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्यानादेष्टस्य डो भवति ॥ नडो । भडो । घडो ।
चडइ ॥ स्वरादित्येव । घटा ॥ असयुक्तस्येत्येव । रट्टो ॥ अनादे-
रित्येव । टफो ॥ कश्चित् भनति । अटति । अटइ ॥

सटा शकट कैटभे डः ॥ १९६ ॥

एषु टस्य डो भवति ॥ सडा । सयडो । कैटयो ॥

स्कटिके लः ॥ १९७ ॥

स्कटिके टस्य लो भवति ॥ फलिहो ॥

चपेटा-पाटौ वा ॥ १९८ ॥

चपेटाशब्दे ण्यन्ते^१ च पटिघातौ टस्य लो वा भवति ॥ चनिला चविटा ।
फालेइ फाडेइ ॥

१ A छागम् २ B खट्टा A १ कैटवो ४ P °ते च पाटौ घा°, B °ते
पाटौ घा° ५ B फालइ

ठो ढः ॥ १९९ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्यानादेष्टस्य ढो भवति ॥ मढो । सढो । कमढो ।
कुढारो । पढइ ॥ स्वरादित्येव । वेकुठो ॥ असयुक्तस्येत्येव । चिट्ठइ ॥
अनादेरित्येव । हिअण ठाइ ॥

अङ्कोठे छः ॥ २०० ॥

अङ्कोठे ठस्य द्विरुक्तो लो भवति ॥ अङ्कोल्लतेह-तुप्प ॥

पिठरे हो वा रश्च डः ॥ २०१ ॥

पिठेर ठस्य हो वा भवति तत्सन्नियोगे च रस्य ढो भवति ॥ पिहडो
पिडरो ॥

डो लः ॥ २०२ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्यानादेर्दस्य प्रायो लो भवति ॥ बडवामुत्तम् ।
बलया-मुइ ॥ गरलो । तलाय । कीलइ ॥ स्वरावित्येष । मोंड ।
कोड ॥ असयुक्तस्येत्येव । खग्गो ॥ अनादेरित्येव । रमइ डिम्भो ॥
प्रायोग्रहणात् कचिद् विकल्प । वलिस बडिस । दालिमं दाडिम ।
गुलो गुडो । णाली णाडी । णल णंढ । आमेलो औवेडो ॥ कन्निअ
भवत्येष । निनिड । गडडो । पीडिअ । नीड । उडू । तडी ॥

वेणौ णो वा ॥ २०३ ॥

वेणौ णस्य लो वा भवति ॥ वेळ् । वेणू ॥

तुच्छे तश्च-छौ वा ॥ २०४ ॥

तुच्छशब्दे तस्य च छ इत्यादेशौ^१ वा भवत ॥ चुच्छ । छुन्छ ।
तुच्छ ॥

तगर त्रसर-तूरे टः ॥ २०५ ॥

एणु तस्य टो भवति ॥ टगरो । टसरो । दूवरो ॥

प्रत्यादी ङः ॥ २०६ ॥

प्रत्यादिषु तस्य ङो भवति ॥ पडिवन्नं । पडिहासो । पडिहारो ।
पाडिष्कट्टी । पडिसारो । पडिनिअत्तं । पडिमा । पडिवया । पडं-
सुआ । पडिकरइ । पडुटि । पाहुटं । वावडो । पडाया । वहेडओ ।
हरडई । मडयं ॥ आपे । दुण्णुत्तम् । डुक्कडं ॥ सुकृतम् ।
सुकुडं ॥ आहत्तम् । आहटं ॥ अवहत्तम् । अवहडं । इत्यादि ॥ प्राय
इत्येव । प्रतिसमयम् । पइसमयं ॥ प्रतीपम् । पईवं ॥ संप्रति । मंपड ॥
प्रतिघानम् । पडिट्ठाणं ॥ प्रतिघा । पडट्ठा ॥ प्रतिजा । पट्ठणा ॥ प्रति ।
प्रभृति । प्राभृत । व्यापृत । पत्ताका । विमीतक । हरीतकी । मृतक ।
इत्यादि ॥

इत्ये वेतसे ॥ २०७ ॥

वेतसे तस्य ङो भवति इत्ये सति ॥ वेडिसो ॥ इत्व इति किम् ।
वेअसो ॥ इः स्वप्नादौ [१.४६] इति इकारो न भवति इत्व इति
व्यावृत्तिबलान् ॥

गर्भितातिमुक्तके णः ॥ २०८ ॥

अनयोस्तस्य णो भवति ॥ गर्भिणो । अणिउत्तयं ॥ कचिन्न भव-
त्यपि । अइमुत्तयं ॥ कयम् एरावणो । एरावणश्चत्तस्य । एरावओ
इति तु एरावत्तस्य ॥

रुदिते दिना णः ॥ २०९ ॥

रुदिते दिना सह तस्य विरुद्धो णो भवति ॥ रुण्णं ॥ अत्र केचिद्
ऋत्यादिषु द् इत्यारब्धवन्तः स तु शौरसेनीमागधीविषय एव
दृश्यते इति नोच्यते । प्राकृते हि । ऋतुः । रिऊ । उऊ ॥ रजतम् ।
रययं ॥ एतद् । एअं ॥ गतः । गओ ॥ आगतः । आगओ ॥
सांप्रतम् । मंपयं ॥ यतः । जओ ॥ ततः । तओ ॥ कृतम् । कयं ॥

हतेम् । हय ॥ हताश । ह्यासो ॥ श्रुत । सुओ ॥ आकृति । आकिई ॥
निर्वृत । निव्युओ ॥ तात । ताओ ॥ कतर । कयरो ॥ द्वितीय ।
दुईओ इत्यादय प्रयोगा भवन्ति । न पुन ईदू रयद इत्यादि ॥
क्वचित् भावेपि व्यत्ययश्च [४४४७] इत्येव सिद्धम् ॥ दिही
इत्येतदर्थं तु धृतेर्दिहि [२१३१] इति वक्ष्याम ॥

सप्ततौ रः ॥ २१० ॥

सप्ततौ तस्य रो भवति ॥ सत्तरी ॥

अतसी-सातवाहने लः ॥ २११ ॥

अनयोस्तस्य लो भवति ॥ अलसी । सालाहणो । सालवाहणो ।
सालाहणी भासा ॥

पलिते वा ॥ २१२ ॥

पलिते तस्य लो वा भवति ॥ पलिल । पलिअ ॥

पीते यो ले वा ॥ २१३ ॥

पीते तस्य यो वा भवति स्वीर्थलकारे परे ॥ पीवल । पीअल ॥ ल इति
किम् । पीअ ॥

वितस्ति वसति-भरत कातर मातुलिङ्गे हः ॥ २१४ ॥

एषु तस्य हो भवति ॥ विहत्थी । वसही ॥ बहुलाधिकारात् क्वचिन्न
भवति । वसई । भरहो । काहलो । माहलिङ्ग । मातुलुङ्गशब्दस्य तु
माउलुङ्ग ॥

मेथि शिथिर-शिथिल प्रथमे थस्य ढः ॥ २१५ ॥

एषु थस्य ढो भवति । हापवाद ॥ मेढी । सिढिलो । सिढिलो ।
पढमो ॥

निशीथ-पृथिव्योर्वा ॥ २१६ ॥

अनयोस्त्यस्य ढो वा भवति ॥ निसीढो । निसीहो । पुढवी ॥ पुहवी ॥

दशन दष्ट-दग्ध-दोला-दण्ड-दर-दाह-दम्म-दर्भ-कदन-दोहदे

दो या डः ॥ २१७ ॥

एषु दस्य ढो वा भवति ॥ ढसणं दसणं । ढट्टो दैट्टो । ढड्डो
दड्डो । ढोला दोला । ढण्डो दण्डो । ढरो दरो । ढाहो वाहो ।
ढम्मो दम्मो । ढग्धो दग्धो । ढहणं कणं । ढोहलो दोहलो ॥
दरशब्दस्य च भयार्थवृत्तेरेव भवति । अन्यत्र दर-दलिञ् ॥

दंश-दहोः ॥ २१८ ॥

अनयोर्धात्वोर्दस्य ढो भवति ॥ ढैसइ । ढहइ ॥

संख्या-गङ्गादे रः ॥ २१९ ॥

संख्यायाधिनि गङ्गादशब्दे च दस्य रो भवति ॥ एआरह । चारहँ ॥
तेरह । गगरं ॥ अनादेरिलेवै । ते दस ॥ असंयुक्तस्येत्थेव ॥
चउहह ॥

कदल्यामद्रुमे ॥ २२० ॥

कदलीशब्दे अद्रुमयाधिनि दस्य रो भवति ॥ करली ॥ अद्रुम इति
किम् । कयली । केली ॥

प्रदीपि-दोहदे लः ॥ २२१ ॥

प्रपूर्वे दीप्यतौ घातौ दोहदशब्दे च दस्य लो भवति ॥ पडीवेइ ।
पलित्तं । दोहलो ॥

कदम्बे वा ॥ २२२ ॥

कदम्बशब्दे दस्य लो वा भवति ॥ कलम्बो । कयम्बो ॥

दीपौ धो वा ॥ २२३ ॥

दीप्यतौ^१ दस्य धो वा भवति ॥ धिप्पइ । दिप्पइ ॥

कदर्थिते वः ॥ २२४ ॥

कदर्थिते दस्य वो भवति ॥ कट्टिओ ॥

ककुदे हः ॥ २२५ ॥

ककुदे दस्य हो भवति ॥ कउहं ॥

निपधे धो ढः ॥ २२६ ॥

निपधे धस्य ढो भवति ॥ निसढो ॥

वौपधे ॥ २२७ ॥

ओपधे धस्य ढो वा भवति ॥ ओसढं । ओसहं ॥

नो णः ॥ २२८ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्यानादेर्नस्य णो भवति ॥ कणयं । मयणो । वयणं । नयणं । माणइ ॥ आपे । आरनाल । अनिलो । अनलो । इत्याद्यपि ॥

वादी ॥ २२९ ॥

असंयुक्तस्यादौ वर्तमानस्य तस्य णो वा भवति ॥ णरो नरो । णई नई । णेइ नेइ ॥ असंयुक्तस्येत्येव । न्याय^२ । नाओ ॥

निम्ब-नापिते ल-ण्हं वा ॥ २३० ॥

अनयोर्नस्ये ल ण्ह इत्येतौ वा भवतः ॥ लिम्बो निम्बो । ण्हाविओ नाविओ ॥

१ P^०तौ धातौ द २ B स्य हो भवति वा ॥ ओसह । ओसढ ॥ ३ B अनिलो इ^०. ४ P नई । अ^०. ५ P^०स्य यथासख्य ल^०.

पो वः ॥ २३१ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्यानादेः पस्य प्रायो वो भवति ॥ सवहो । सावो ।
उवसगो । पैडवो । कासगो । पावं । उवमा । कविलं । कुणवं ।
कलावो । कवालं । महि-वालो । गो-वड । तवड् ॥ स्वरादित्येव । कम्पड् ॥
असंयुक्तस्येत्येव । अप्पमत्तो ॥ अनादेरित्येव । सुहेण पडड् ॥ प्राय
इत्येव । कई । रिऊ ॥ एतेन पकारस्य प्राप्त्योर्लोप्यकारयोर्यस्मिन् कृते
श्रुतिसुखमुत्पद्यते स तत्र कार्यः ॥

पाटि-परुप-परिय परिखा-पनम-पारिभट्टे फः ॥ २३२ ॥

प्यन्ते पैटिघातौ परुपादिषु च पस्य फो भवति ॥ कालेइ काडेइ ।
फवसो । फलिहो । फलिहा । फणसो । कालिहदो ॥

प्रभूते वः ॥ २३३ ॥

प्रभूते पस्य वो भवति ॥ बहुत्तं ॥

नीपापीडे मो वा ॥ २३४ ॥

अनयोः पस्य मो वा भवति ॥ नीमो नीवो । आमेलो आमेहो ॥

पापद्धौ रः ॥ २३५ ॥

पापद्धौषपदादौ पकारस्य रो भवति ॥ पारद्धी ॥

फो म-हौ ॥ २३६ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्यानादेः फस्य भहौ भवतः ॥ कविद् भः । रेफः ।
रेमो ॥ शिफो । सिमा ॥ कचित्तु हः । मुत्ताहलं ॥ कचिदुभावपि ।
समलं सहलं । सेभालिआ सेहालिआ । समरो सहरी । गुमड् गुहड् ॥
स्वरादित्येव । गुंफड् ॥ असंयुक्तस्येत्येव । पुण्डं ॥ अनादेरित्येव ।
चिट्टड् फणी ॥ प्राय इत्येव । कसण-फणी ॥

१ B परस्य. २ P °वो । पावं. ३ P पाटि°. ४ B सिफा.

वो वः ॥ २३७ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्यानादेर्वस्य वो भवति ॥ अलावू । अलावू ।
अलाऊ ॥ शवल. । सवलो ॥

विसिन्यां भः ॥ २३८ ॥

त्रिसिन्या यस्य भो भवति ॥ भिसिणी ॥ स्त्रीलिङ्गनिर्देशादिह न
भवति । विस-तन्तु-पेलाण ॥

कनन्धे म-यौ ॥ २३९ ॥

कनन्धे यस्य मयौ भवत ॥ कमन्धौ । कयन्धौ ॥

कैटभे भो वः ॥ २४० ॥

कैटभे भस्य वो भवति ॥ केढवो ॥

विपमे मो ढो वा ॥ २४१ ॥

विपमे मस्य ढो वा भवति ॥ विसढो । विसमो ॥

मन्मथे वः ॥ २४२ ॥

मन्मथे मस्य वो भवति ॥ वम्महो ॥

वाभिमन्यौ ॥ २४३ ॥

अभिमन्युशब्दे मो वो वा भवति ॥ अहिवन्मू अहिमन्मू ॥

अमरे सो वा ॥ २४४ ॥

अमरे मस्य सो वा भवति ॥ भसलो भमरो ॥

आदेर्यो जः ॥ २४५ ॥

पदादेर्यस्य जौ भवति ॥ जसो । जमो । जाइ ॥ आदेरिति किम् ।
अवयवो । विणओ ॥ बहुलाधिकारात् सोपसर्गस्यानादेरपि ।
सजमो । सजोगो । अवजसो ॥ कचिन्न भवति । पओओ ॥ आपे
लोपोपि । यथाख्यातम् । अहक्प्राय ॥ यथाज्ञातम् । अहाजाय ॥

युष्मच्चर्धपरे तः ॥ २४६ ॥

युष्मच्चर्धपरे यस्य तो भवति ॥ तुम्हारिसो । तुम्हकेरो ॥ अर्थ-
पर इति किम् । जुम्हदम्ह-परणं ॥

यष्टयां लः ॥ २४७ ॥

यष्टयां यस्य लो भवति ॥ लट्ठी । वेणु लट्ठी । उच्छु-लट्ठी । महु-लट्ठी ॥

वोत्तरीयानीय-तीय-कृद्ये अ. ॥ २४८ ॥

वत्तरीयशब्दे अनीयतीयकृद्यप्रत्ययेषु च यस्य द्विरुक्तो लो वा भवति ॥
वत्तरीज्जं वत्तरीअं ॥ अनीय । करणिज्जं करणीअं । विम्हयणिज्जं
विम्हयणीअं । जयणिज्जं जयणीअं ॥ तीय । विइज्जो यीओ ॥
कृद्य । पेज्जा पेआ ॥

छायायां होकान्तौ वा ॥ २४९ ॥

अफान्तौ वर्तमाने छायाशब्दे यस्य हो वा भवति ॥ वच्छस्स च्छाँही.
वच्छस्स च्छायो । आत्तपाभावः । सच्छाहं सच्छायं ॥ अफान्ताचित्ति
किम् ॥ मुह-कठाय । कान्तिरित्यर्थः ॥

डाह-वौ कतिपये ॥ २५० ॥

कतिपये यस्य डाह य इत्येतौ पर्यायेण भवतः ॥ कइवाहं । कइअवं ॥

किरि-भेरे रो डः ॥ २५१ ॥

अनयो रस्य डो भवति ॥ किडी । भेडो ॥

पर्याणे डा वा ॥ २५२ ॥

पर्याणे रस्य डा इत्येदेशो वा भवति ॥ पछायणं पछायणं ॥

फरवीरे णः ॥ २५३ ॥

फरवीरे प्रथमस्य रस्य णो भवति ॥ कणवीरो ॥

हरिद्रादौ लः ॥ २५४ ॥

हरिद्रादिषु शब्देषु असंयुक्तस्य रस्य लो भवति ॥ हलिद्दी । दलि-
हाइ । दलिहो । दालिहं । हलिहो । जहुट्टिलो । सिट्टिलो । मुहलो ।
चलणो । बलुणो । कलुणो । इङ्गालो । सकालो । सोमालो । चिलाओ ।
फलिहा । फलिहो । फालिहहो । काहलो । लुको । अवदालं ।
भसलो । जदलं । बदलो । निट्टलो ॥ बहुलाधिकाराचरणशब्दस्य
पादार्थवृत्तेरेव । अन्यत्र चरण-करणं ॥ भ्रमरे ससंनियोगे एष ।
अन्यत्र भमरो ॥ तथा । जैढरं । बढरो । निट्टुरो इत्याद्यपि ॥ हरिद्रा ।
दरिद्राति । दरिद्र ॥ दारिद्र्य । हरिद्र । युधिष्ठिर । शायिर ।
मुखर । चरण । बहण । फहण । अङ्गार । सत्कार । सुकुमार ।
फिरात । परिखा । परिघ । पारिमद्र । कातर । रुग्ण । अपट्टार ।
भ्रमर । जरठ । बठर । निम्पुर । इत्यादि ॥ आपरे दुबालसङ्गे इत्याद्यपि ॥

स्थूले लो रः ॥ २५५ ॥

स्थूले लस्य रो भवति ॥ थोरं ॥ कथं थूलमहो । स्थूरस्य हरिद्रादि-
लस्ये भविष्यति ॥

लाहल-लाङ्गल-लाङ्गूले वादेर्णः ॥ २५६ ॥

एषु आदेर्लस्य णो वा भवति ॥ णाहलो लाहलो ॥ णङ्गलं । लङ्गलं ।
णङ्गूलं । लङ्गूलं ॥

ललाटे च ॥ २५७ ॥

ललाटे च आदेर्लस्य णो भवति ॥ चकार आदेरनुवृत्त्यर्थः ॥ णि-
हालं णहालं ॥

शचरे चो मः ॥ २५८ ॥

शचरे चस्य मो भवति ॥ समसे ॥

स्वप्न-नीव्योर्वा ॥ २५९ ॥

अनयोर्वस्य मो वा भवति ॥ सिमिणो सिमिणो । नीमी नीवी ॥

श-पोः सः ॥ २६० ॥

शकारपकारयोः सो भवति ॥ श । सद्दो । कुसो । निसंसो । वंसो ।
सामो । सुद्धं । दसै । सोद्ध । विसद् ॥ ष । सण्डो निहसो ।
कसाओ । घोसद् । उमयोरपि । सेसो । विसेसो ॥

छुपायां ण्हो न वा ॥ २६१ ॥

छुपाशब्दे यस्य ण्हः णकारान्तो हो वा भवति ॥ मुण्हा सुसा ॥

दश-पापाणो हः ॥ २६२ ॥

दशर्मशब्दे पापाणशब्दे च शपोर्यथादर्शनं हो वा भवति ॥ दह-मुहो
दस-मुहो । दह-बलो दस-बलो । दह-रहो दस-रहो । दह दस ।
एआरह । बारह । तेरह । पाहाणो पासाणो ॥

दिवसे सः ॥ २६३ ॥

दिवसे सस्य हो वा भवति ॥ दिवहो । दिवसो ॥

हो धौनुस्वारात् ॥ २६४ ॥

अनुस्वारात्परस्य हस्य धो वा भवति ॥ सिधो । सीहो ॥ संपारो
संहारो । कपिदन्तुस्थारादपि । दाहः । दाघो ॥

पद-शमी-श्याघ-मुधा-सप्तपर्णेज्वादेश्छः ॥ २६५ ॥

एषु आदेश्यर्णस्य छो भवति ॥ छट्टो । छट्टी । छप्पओ । छम्मुहो ।
छमी । छाघो । छुहा । छत्तिवण्णो ॥

शिरायां वा ॥ २६६ ॥

शिराशब्दे आदेश्छो वा भवति ॥ छिरा सिरा ॥

लुग् भाजन-दनुज-राजकुले जः सस्वरस्य न वा ॥ २६७ ॥

एषु सस्वरर्जकारस्य लुग् वा भवति ॥ माणं भायणं । दणु बहो ।
दणुज-यहो । रा-उलं राय-उलं ॥

१ B दंसो. २ A सामो. ३ B दसा. ४ B ण्हो वा. ५ B °स्य णका°. ६ P °शद्य°. ७ B हो म°. ८ B धो म°. ९ ■ °स्वारात्. १० P °रस्य ज°,

व्याकरण-प्राकारागते कर्गोः ॥ २६८ ॥

एषु को गश्च सस्वरस्य लुग् वा भवति ॥ वारणं वायरणं । पारो पायारो ॥ आओ आगओ ॥

किसलय-कालायस-हृदये यः ॥ २६९ ॥

एषु सस्वरस्यकारस्य लुग् वा भवति ॥ किसलं किसलयं । कालासं कालायसं । महण्णव-समा सहिआ । जाला ते सहिअएहिं घेप्पन्ति । निसमणुप्पिअ-हिअस्स हिअयं ॥

दुर्गादेव्युदुम्बर-पादपतन-पादपीठेन्तर्दः ॥ २७० ॥

एषु सस्वरस्य दकारस्य अन्तर्मध्ये वर्तमानस्य लुग् वा भवति ॥ दुग्गा-धी । दुग्गा-एधी । उम्बरो उउम्बरो । पा-वडणं पाय-वडणं । पा-वीढं पाय-वीढं ॥ अन्तरिति किम् । दुर्गादेव्यामादौ मा भूत् ॥

यावत्तावज्जीवितावर्तमानावट-प्रावारक-दैवकुलैवमेवे वः २७१

यावदादिषु सस्वरस्यकारस्यान्तर्वर्तमानस्य लुग् वा भवति ॥ जा जाव । ता ताव । जीअं जीविअं । अत्तमाणो आवत्तमाणो । अडो अवडो । पारओ पावारओ । दे-उलं देव-उलं । एमेव एवमेव ॥ अन्तरित्येव । एवमेवेत्यस्य न भवति ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां सिद्धहेमचन्द्राभिधानस्वोपज्ञ-
शब्दानुशासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

ईद् दोर्मण्डलकुण्डलीकृतधनुर्दण्डेन सिद्धाधिप

क्रीतं वैरिकुलात् त्वया किल दलत्कुन्दावदातं यशः ।

भ्रान्त्वा त्रीणि जगन्ति रोदविषज्ञं तन्मालवीनां व्यधा-

दापाण्डौ स्तनमण्डले च घवले गण्डस्थले च स्थितिम् ॥ १ ॥

१ PB °रस्य य°. २ A उम्बरे । उउम्बरे ३ PB °रस्य व°. ४ AB वेत्यस्य.
५ B °वटमाप्या°. ६ P omits this verse. ७ B सिद्धा°. ८ B °वस्यि°.

॥ अहं ॥

संयुक्तस्य ॥ १ ॥

अधिकारोऽयं ज्यायामीत् [२.११५] इति यावत् । यदित् ऊर्ध्व-
मनुक्रमिष्यामस्तत्संयुक्तस्येति वेदितव्यम् ॥

शक्त-मुक्त-दष्ट-रुग्ण-मृदुत्वे को वा ॥ २ ॥

एष संयुक्तस्य को वा भवति ॥ सको सत्तो । मुक्तो मुत्तो । दष्टो
वष्टो । रुग्णो रुग्णो । माउक्कं माउत्तणं ॥

क्षः खः क्वचित्तु छ-झौ ॥ ३ ॥

क्षस्य खो भवति । खओ । छक्खणं ॥ क्वचित्तु छझायपि । खीणं ।
छीणं । झीणं । झिज्जइ ॥

प्फ-स्फयोर्नास्ति ॥ ४ ॥

अनयोर्नास्ति संज्ञायां खो भवति ॥ प्फः । पोक्खरं । पोक्खरिणी ।
निकरं ॥ स्फः । सन्धो । सन्धाधारो । अवक्खन्दो ॥ नास्तीति
किम् । दुक्करं । निक्कम्पं । निक्खओ । नमोक्कारो । सक्कयं । सक्कारो ।
तक्करो ॥

शुष्क-स्फन्दे वा ॥ ५ ॥

अनयो. प्फस्फयो. खो वा भवति ॥ सुक्खं सुक्कं । सन्धो फन्दो ॥

क्ष्वेटकादौ ॥ ६ ॥

क्ष्वेटकादिषु संयुक्तस्य खो भवति ॥ खेडओ । क्ष्वेटैकशब्दो विप-
पर्यायः । क्ष्वोटक्कं । खेडओ ॥ स्फोटक्कं । खेडओ । स्फेटक्कं ।
खेडओ ॥ स्फेटिक्कं । खेडिओ ॥

१ A मउत्तण. २ B वष्टो. ३ AB भवति । क्वचित्तु छझायपि । खओ.
४ B छझा°. ५ PB °टक्क°.

स्थाणावहरे ॥ ७ ॥

स्थाणौ संयुक्तस्य स्त्रो भवति हरश्चेद् वाच्यो न भवति ॥ खाणू ॥
अहर इति । किम् । थाणुणो रेहा ॥

स्तम्भे स्तो वा ॥ ८ ॥

स्तम्भशब्दे स्तस्य स्त्रो वा भवति ॥ स्त्रम्भो । थम्भो । काष्ठादिमयः ॥

थ-ठावस्पन्दे ॥ ९ ॥

स्पन्दाभाववृत्तौ स्तम्भे स्तस्य थठौ भवतः ॥ थम्भो । ठम्भो ॥
स्तम्भ्यते । थम्भिज्जैइ ठम्भिज्जइ ॥

रक्ते गो वा ॥ १० ॥

रक्तशब्दे संयुक्तस्य गो वा भवति ॥ रगो रत्तो ॥

शुल्के ज्ञो वा ॥ ११ ॥

शुल्कशब्दे संयुक्तस्य ज्ञो वा भवति ॥ सुक्कं सुक्कं ॥

कृत्ति-चत्तरे चः ॥ १२ ॥

अनयोः संयुक्तस्य चो भवति । किच्ची । चचरं ॥

त्योचैत्ये ॥ १३ ॥

चैत्यवर्जिते त्यस्य चो भवति ॥ सच्चं । पच्चओ ॥ अचैत्य इति किम् ।
चच्चत्तं ॥

प्रत्यूपे पश्च हो वा ॥ १४ ॥

प्रत्यूपे त्यस्य चो भवति तत्संनियोगे च पस्य हो वा भवति ॥
पच्चूहो । पच्चूसो ॥

त्व-थ्व-द्ध-ध्वां च-छ-ज-झाः कचित् ॥ १५ ॥

एषां यथासंख्यमेते कचिद् भवन्ति ॥ मुक्त्वा । मोच्चा ॥ ज्ञात्या ।

१ B स्तम्भ्यते, २ A थम्भिज्जइ ॥ १०, ३ B शुल्के ज्ञो; P शुल्के ज्ञो, ४ PB शुल्कं.

णचा ॥ श्रुत्या । सोचा ॥ पृथ्वी । पिच्छी ॥ विद्वान् । विज्रं ॥
बुद्धा बुज्जा ॥

भोचा सयलं पिच्छि विज्रं बुज्जा अणणय-ग्गामि^१ ।

चइऊण तवं काउं सन्ती पत्तो सिवं परमं ॥

धृश्चिके श्रेञ्चुर्चा ॥ १६ ॥

धृश्चिके श्रेः सस्वरस्य स्थाने ञ्चुरादेशो वा भवति । छापवादः ॥
विञ्चुओ विञ्चुओ । पश्चे । विञ्चिओ ॥

छोक्ष्यादौ ॥ १७ ॥

अक्ष्यादिषु संयुक्तस्य छो भवति । रस्यापवादः ॥ अच्छि । उच्छू ।
लच्छी । कच्छो । छीअं । छीरं । सरिच्छे । वच्छे । मन्चिआ ।
छेत्तं । छहा । वच्छो । कुच्छी । वच्छं । छुण्णो । कच्छा । छारो ।
कुच्छेअयं । छुरो । उच्छा । छयं । सारिच्छं ॥ अक्षि । इक्षु ।
लक्ष्मी । कक्ष । क्षुत । क्षीर । सक्ष । वृक्ष । मक्षिका । क्षेत्र ।
क्षुध् । दक्ष । कुक्षि । वक्षस् । क्षुण्ण । कक्षा । क्षार । कौक्षेयक ।
क्षुर । उक्षन् । क्षत । सादृश्यं ॥ कचित् स्थगितर्शब्देऽपि । छहजं ॥
आर्ये । इक्षू । रीरं । सारिकलमित्याद्यपि दृश्यते ॥

क्षमायां कौ ॥ १८ ॥

कौ पृथिव्यां वर्तमाने क्षमाशब्दे संयुक्तस्य छो भवति ॥ छमा
पृथिवी ॥ लालानिकस्यापि क्षमादेशस्य भवति । क्षमा । छमा ॥
काधिति किम् । रमा क्षान्तिः ॥

ऋक्षे वा ॥ १९ ॥

ऋक्षशब्दे संयुक्तस्य छो वा भवति ॥ रिच्छं । रिक्सं । रिच्छो ।
रिक्तो ॥ कथं छूडं क्षितं । वृक्ष-क्षितयो रुक्स् छूडौ [२.१२७]
इति भविष्यति ॥

१ P गामि ॥ कृषि°. २ B विचुवो ३ A छोऽसादौ ४ A अक्ष्यादि°.
५ P सादृश्य. ६ A शब्दोपि. ७ B °स्य छो भ°.

क्षण उत्सवे ॥ २० ॥

क्षणशब्दे उत्सवाभिधायिनि संयुक्तस्य छो भवति ॥ छणो ॥ उत्सव इति किम् । स्वणो ॥

हस्यात् ध्य-श्च-त्स-प्सामनिश्चले ॥ २१ ॥

हस्यात्परेषां ध्यश्चत्सप्सां छो भवति निश्चले तु न भवति ॥ ध्य । पच्छं । पच्छा । मिच्छा ॥ श्च । पच्छिमं । अच्छेरं । पच्छा ॥ त्स । उच्छाहो । मच्छलो । मच्छरो । संबच्छलो । संयच्छरो । चिह्न-च्छइ ॥ प्स । लिच्छइ । जुगुच्छइ । अच्छरा ॥ ह्रस्वादिति किम् । ऊसारिओ । अनिश्चल इति किम् । निश्चलो ॥ आर्षे तथ्ये चोपि । तर्षं ॥

सामर्थ्योत्सुकोत्सवे वा ॥ २२ ॥

एषु संयुक्तस्य छो वा भवति ॥ सामच्छं सामर्थ्यं । उच्छुओ ऊसुओ । उच्छवो ऊसवो ॥

स्पृहायाम् ॥ २३ ॥

स्पृहाशब्दे संयुक्तस्य छो' भवति । फस्यापवादः ॥ छिहा' ॥ बहुला-धिकारात्कचिदन्यदपि । तिप्पिहो ॥

द्य-य्य-र्या जः ॥ २४ ॥

एषां संयुक्तानां जो भवति ॥ द्य । मज्जं । अवज्जं । वेज्जो । जुई । जोओ ॥ य्य । जज्जो । सेज्जा ॥ र्य । मज्जा । पौर्यसमत्वात् भारिआ । कैज्जं । वज्जं । पज्जाओ । पज्जत्तं । मज्जाया ॥

अभिमन्यौ ज-ञ्जौ वा ॥ २५ ॥

अभिमन्यौ संयुक्तस्य जो झञ्ज वा भवति ॥ अहिमञ्जू । अहिमञ्जू । पञ्जे । अहिमञ्जू ॥ अभिग्रहणादिह न भवति । मञ्जू ॥

साधस-ध्य-ह्यो झः ॥ २६ ॥

साधसे संयुक्तस्य ध्यह्ययोश्च झो भवति ॥ सज्झसे ॥ ध्य । वेज्झए ।
झाणं । उयज्झओ । सज्झाओ । सैज्झं । विज्झो ॥ ॥ सज्झो ।
मैज्झं ॥ गुज्झं । णज्झइ ॥

धज्जे वा ॥ २७ ॥

ध्वजगन्धे संयुक्तस्य झो वा भवति ॥ झओ धओ ॥

इन्धो झा ॥ २८ ॥

इन्धो धातो संयुक्तस्य आ इत्यादेशो भवति ॥ समिझाइ । विज्झाइ ॥

वृत्त-प्रवृत्त-मृत्तिका-पत्तन रुद्धयिते टः ॥ २९ ॥

एषु संयुक्तस्य टो भवति ॥ वट्टो । पयट्टो । मट्टिआ । पट्टणं ।
कयट्टिओ ॥

तस्याधूर्तादौ ॥ ३० ॥

तस्य टो भवति धूर्तादिन् वर्जयित्वा ॥ केरट्टो । वट्टी । जट्टो । पय-
ट्टइ ॥ वट्टुलं । रायवट्टयं । नट्टई । संरट्टिअं ॥ अधूर्तादाविति किम् ।
धुत्तो । कित्ती । यत्ता । आपत्तणं । निवत्तणं । पयत्तणं । संरत्तणं ।
आवत्तओ । निवत्तओ । निव्यत्तओ । पयत्तओ । संरत्तओ । यत्तिआ ।
यत्तिओ । वत्तिओ । उवत्तिओ । यत्तरी । मुत्ती । मुत्तो । मुट्टुत्तो ॥
नहुलाधिकाराद् वट्टा ॥ धूर्त । र्ति । वार्ता । आपर्तन । निवर्तन ।
प्रवर्तन । सवर्तन । आपर्तक । निवर्तक । निवर्तक । प्रवर्तक । संवर्तक ।
वर्तिर्ता । वार्तिक । वार्तिक । उवर्तिर्त । वर्तरी । मूर्ति । मूर्त ।
मुट्टूर्त । इत्यादि ॥

१ B वज्झए. २ ॥ स-झ. ३ A मज्झो ४ B ओ वा भ ५ B पयट्टो.
६ B ओ. ७. ७ A कित्तिओ । उक्कित्तिआ ८ B धूर्त ९ B लंक. प्रव°
१० B वर्तिक. ११ A उवर्ति°. १२ A मुट्टूर्त ॥

दग्ध-विदग्ध-वृद्धि-वृद्धे ढ ॥ ४० ॥

एषु संयुक्तस्य ढो भवति ॥ दड्डो । विअड्डो । बुड्डो । वुड्डो ॥ कचिन्न
भवति । विद्ध-कद्ध-निर्व्विअं ॥

श्रद्धर्द्धि-मूर्धोर्ध्वन्ते वा ॥ ४१ ॥

एषु अन्ते वर्तमानस्य संयुक्तस्य ढो वा भवति ॥ सड्डा सद्धा । इड्डी
रिद्धी । मुण्ढा मुद्धा । अड्डं अद्धं ॥

झञ्जोर्णः ॥ ४२ ॥

अनयोर्णो भवति ॥ झ । निण्णं । पञ्जुण्णो ॥ झ । णाणं । सण्णा ।
पण्णा । धिण्णाणं ॥

पञ्चाशत्पञ्चदश-दत्ते ॥ ४३ ॥

एषु संयुक्तस्य णो भवति ॥ पण्णासा । पण्णरेह । दिण्णं ॥

मन्यो न्तो वा ॥ ४४ ॥

मन्युशब्दे संयुक्तस्य न्तो वा भवति ॥ मन्तू मन्नु ॥

स्तस्य थोसमस्त-स्तम्बे ॥ ४५ ॥

समस्तस्तम्बवर्जिते स्तस्य थो भवति ॥ हत्थो । थुई । थोच्चं । थोअं ।
पत्थरो । पसत्थो । अत्थि । सत्थि ॥ असमस्तस्तम्ब इति किम् ।
समत्तो । तम्बो ॥

स्तवे वा ॥ ४६ ॥

स्तवशब्दे स्तस्य थो वा भवति ॥ थवो तवो ॥

पर्यस्ते थ-टौ ॥ ४७ ॥

पर्यस्ते स्तस्य पर्यायेण थटौ भवतः ॥ पड्डत्थो पड्डट्टो ॥

वृन्ते ण्ट ॥ ३१ ॥

वृन्ते सयुक्तस्य ण्टो भवति ॥ वेण्ट । तालवेण्ट ॥

ठोस्थि त्रिसंस्थुले ॥ ३२ ॥

अनयो सयुक्तस्य ठो भवति ॥ अट्ठी । विसडुल ॥

स्त्यान चतुर्थार्थे वा ॥ ३३ ॥

एषु सयुक्तस्य ठो वा भवति ॥ ठाण थोण । चउट्ठो । अट्ठो प्रयोजनम् ।
अत्थो धनम् ॥

एस्यानुप्रेष्टासदष्टे ॥ ३४ ॥

उद्गादिवर्जिते ष्टस्य ठो भवति ॥ लट्ठी । मुट्ठी । दिट्ठी । सिट्ठी । पुट्ठो ।
कट्ठ । सुरट्ठा । इट्ठो । अणिट्ठ । अनुप्रेष्टासदष्ट इति किम् । उट्ठो ।
इट्ठाचुण्ण व्व । संदट्ठो ॥

गर्ते ङः ॥ ३५ ॥

गर्तशब्दे सयुक्तस्य ङो भवति । टापवाद ॥ गङ्गो । गङ्गा ॥

संमर्द त्रितर्दि-विच्छर्द-च्छर्दि कपर्द-मर्दिते र्दस्य ॥ ३६ ॥

एषु र्दस्य ङेत्वं भवति ॥ समङ्गो । विअङ्गो । विच्छङ्गो । छङ्ग ।
छङ्गो । कयङ्गो । मङ्गिओ । समङ्गिओ ॥

गर्दभे वा ॥ ३७ ॥

गर्दभे र्दस्य ङो वा भवति ॥ गङ्गहो । गङ्गहो ॥

कन्दरिका भिदिपाले ण्ड ॥ ३८ ॥

अनयो सयुक्तस्य ण्डो भवति ॥ कण्डलिआ । मिण्डिनालो ॥

स्तब्धे ठढौ ॥ ३९ ॥

स्तब्धे सयुक्तयोर्यथाक्रम ठढौ भवत ॥ ठड्डो ॥

ताम्राणि म्यः ॥ ५६ ॥

अनयोः संयुक्तस्य संयुक्तो भो भवति ॥ तम्यं । अम्यं ॥ अम्विर
तम्विर इति देख्यौ ॥

हो भो वा ॥ ५७ ॥

हरय भो वा भवति ॥ द्विज्मा जीह ॥

वा विहले यो यत्र ॥ ५८ ॥

विहले हय भो वा भवति तमन्वियोगे च विहले वाय वा मो
भवति ॥ भिन्नयो विन्नयो विहलो ॥

यौधेयं ॥ ५९ ॥

ऊर्ध्वतरे संयुक्तस्य भो वा भवति ॥ उम्यं उम्यं ॥

कर्मणि म्मो वा ॥ ६० ॥

कर्मिस्तरे संयुक्तस्य म्मो वा भवति ॥ कम्भारं कम्भार ॥

म्मो मः ॥ ६१ ॥

न्मस्य मो भवति । अर्धोत्पत्तयः ॥ अम्मो । वम्महो । मम्मनं ॥

म्मो वा ॥ ६२ ॥

म्मार मो वा भवति ॥ युम्मन् । जुम्मं जुम्नं ॥ निम्मन् । निम्मं
तिम्नं ॥

म्रत्रचये तूर्य मीन्द्रिय-शीन्दीये यौ रः ॥ ६३ ॥

एतु रैत्य रो भवति । जायवाहः ॥ बर्हचिरं । वीर्यमन्वाह बर्ह-
परिमं । गूरं । मुन्देरं । मोन्देरं ॥

धैर्ये वा ॥ ६४ ॥

धैर्ये रैत्य रो वा भवति ॥ धैरं धिम्नं । सूर्ये सुन्नो इति तु सूरसूर्य-
प्रहतिभेदात् ॥

वोत्साहे थो हस्य रः ॥ ४८ ॥

उत्साहशब्दे सयुक्तस्य थो वा भवति तत्सनियोगे च हस्य र ॥
उत्थारो उच्छाहो ॥

आश्लिष्टे ल धौ ॥ ४९ ॥

आश्लिष्टे सयुक्तयोर्यथासख्य ल ध इत्येतौ भवत ॥ आलिङ्गो ॥

चिह्ने न्धो वा ॥ ५० ॥

चिह्ने सयुक्तस्य न्धो वा भवति । ण्हापवाद ॥ पक्षे सोपि ॥ बिन्धं
इन्ध चिण्ह ॥

भस्मात्मनोः पो वा ॥ ५१ ॥

अनयो सयुक्तस्य पो वा भवति ॥ भप्पो भस्तो । अप्पा अप्पाणो ।
पक्षे । अत्ता ॥

डूक्मोः ॥ ५२ ॥

डूक्मो 'पो भवति ॥ कुड्मलम् । कुम्पलं । रुक्मिणी । रुप्मिणी ॥
कचित् चमोपि । रुक्मी रुप्मी ॥

प्प-स्पयोः फः ॥ ५३ ॥

प्पस्पयो फो भवति ॥ पुप्पम् । पुप्फ ॥ शप्पम् । सप्फं ॥ निप्पेय ।
निप्फेसो ॥ निप्पाय । निप्फावो ॥ स्पन्दनम् । फन्दणं ॥ प्रतिस्पर्धिन् ।
पाहिप्फदी ॥ बहुलाधिकाणां कचिद् विकल्प । बुहप्फई बुहप्पई ॥
कचिन्न भवति । निप्पहो । निप्पुसण । परोप्परम् ॥

भीप्मे प्माः ॥ ५४ ॥

भीप्मे प्मस्य फो भवति ॥ मिप्फो ॥

इलेप्मणि वा ॥ ५५ ॥

इलेप्मशब्दे प्मस्य 'फो वा भवति ॥ सेफो सिलिम्हो ॥

ताम्राग्ने भ्यः ॥ ५६ ॥

अनयोः मंगुलस्य मंगुलो यो भवति ॥ तस्यं । अस्यं ॥ तस्यिर
तस्यिर इति देश्यौ ॥

हो भो वा ॥ ५७ ॥

हस्य भो वा भवति ॥ त्रिभ्या जीहा ॥

वा विदले यौ यय ॥ ५८ ॥

विदले हस्य भो वा भवति तन्मन्त्रियोगे च विदले वस्य वा भो
भवति ॥ त्रिभ्यमो त्रिभ्यमो त्रिभ्यमो ॥

योर्ध्वं ॥ ५९ ॥

ऊर्ध्वशब्दे मंगुलस्य भो वा भवति ॥ उभ्यं उदं ॥

कश्मीरे भ्यो वा ॥ ६० ॥

कश्मीरशब्दे मंगुलस्य भ्यो वा भवति ॥ कश्मीरे कश्मीरे ॥

न्मो मः ॥ ६१ ॥

न्मस्य भो भवति । अयोर्नोचयवाद् ॥ जम्भो । शम्भो । मन्मनं ॥

म्भो वा ॥ ६२ ॥

भमस्य भो वा भवति ॥ तुम्भन् । तुम्भं तुम्भं ॥ त्रिम्भन् । त्रिम्भं
त्रिम्भं ॥

प्रमनस्यै तूर्य मीन्द्रस्य-शीर्णस्यै यौ रः ॥ ६३ ॥

एषु यैस्य रो भवति । जायवाद् ॥ बर्हिषिर् । यौर्ध्वमन्वाद् धर्ह-
परिभं । तूरं । मुन्देरं । सोमदीरं ॥

धैर्यं वा ॥ ६४ ॥

धैर्यं यैस्य रो वा भवति ॥ धैरं धिजं । सूर्ये मुन्यो इति तु सूरसूर्य-
मकृतिभेदान् ॥

एतः पर्यन्ते ॥ ६५ ॥

पर्यन्ते एकारात्परस्य र्यस्य रो भवति ॥ परन्तो ॥ एत इति किम् । पजन्तो ॥

आश्रय्ये ॥ ६६ ॥

आश्रय्ये ऐत. परस्य र्यस्य रो भवति ॥ अच्छेरं ॥ एत इत्येव । अच्छरिअं ॥

अतो रिआर-रिज्ज-रीअं ॥ ६७ ॥

आश्रय्ये अकारात्परस्य र्यस्य रिअ अर रिज्ज रीअ इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ अच्छरिअं अच्छअरं अच्छरिज्जं अच्छरीअं ॥ अत इति किम् । अच्छेरं ॥

पर्यस्त पर्याण-सौकुमार्ये छः ॥ ६८ ॥

एषु र्यस्य हो भवति ॥ पर्यस्तं पल्लुं पल्लुत्थं । पल्लणं । सोअमल्लं ॥ पल्लो इति च पल्लङ्कशब्दस्य यलोपे द्वित्वे च ॥ पल्लिअङ्को इत्यपि चौर्यसमत्वात् ॥

वृहस्पति-वनस्पत्योः सो वा ॥ ६९ ॥

अनयोः संयुक्तस्य सो वा भवति ॥ वृहत्सई वहुत्सई । भयत्सई भयत्सई । वनत्सई वणत्सई ॥

घाप्ते होश्रुणि ॥ ७० ॥

घाप्पदाब्दे संयुक्तस्य हो भवति अश्रुण्यभिधेये ॥ घाहो नेप्रजलम् ॥ अश्रुणीति किम् ॥ वृष्णो ङप्मा ॥

फार्पापणे ॥ ७१ ॥

फार्पापणे संयुक्तस्य हो भवति ॥ फाहावणो ॥ कयं फहावणो । हस्यः संयोगे [१.८४] इति पूर्वमेव हस्यस्ये पद्मादादेशे । फार्पापण-दाब्दस्य या भविष्यति ॥

दुःख-दक्षिण-तीर्थे वा ॥ ७२ ॥

एषु सयुक्तस्य हो ना भवति ॥ दुह दुक्ख । पर-दुक्खे दुक्खिआ
विरळा । दाहिणो दक्खिणो । तूह तित्थ ॥

कृष्माण्ड्यां ष्मो लस्तु ण्डो वा ॥ ७३ ॥

कृष्माण्ड्या ष्मा इत्येतस्य हो भवति ण्ड इत्यस्य तु वा लो भवति ॥
कोहली कोहण्डी ॥

पक्ष्म इम-प्म स्म-ह्मा म्हः ॥ ७४ ॥

पक्ष्मशब्दसमन्धिन सयुक्तस्य इमप्मस्मह्मा च मकारान्तो हकार
आदेशो भवति ॥ पक्ष्मन् । पम्हाइ । पम्हैल लोअणा ॥ इम ।
कुइमान । कुम्हाणो । कश्मीरा । कम्हारा । प्म । प्रीप्म । गिम्हो ।
ऊप्मा । उम्हा । स्म । अस्माइश । अम्हारिसी । बिस्सय । विम्हओ ॥
ह । त्हा । उम्हा ॥ सुहा । मुम्हा । वम्हणो । बद्धचेर ॥
फचित् न्मोपि दृश्यते । वम्भणो । उम्भचेर । सिम्भो । फचित
भवति । रश्मि । रस्सी । स्मर । सरो ॥

सूक्ष्म इन-ण्ण-ल-ह-ह-क्ष्णा ण्हः ॥ ७५ ॥

सूक्ष्मशब्दसमन्धिन सयुक्तस्य इनण्णलहहक्ष्णा च णकारान्तो
हकार आदेशो भवति ॥ सूक्ष्म । सण्ह ॥ अ । पण्हो । सिण्हो ॥
ण्ण । विण्हू । जिण्हू । फण्हो । उण्हिस ॥ ल । जोण्हा । ण्हाओ ।
पण्हुओ ॥ ॥ । वण्हि । जण्हू ॥ ह । पुव्वण्हो । अवरण्हो ॥ क्ष्ण ।
सण्ह । तिण्ह ॥ त्रिप्रकर्षे तु कृष्णकृत्तशब्दयो कसणो । कसिणो ॥

हो ल्हः ॥ ७६ ॥

स्थाने लकारान्तो हकारो भवति ॥ कल्हार । पल्हाओ ॥

१ ॥ °क्रेण दु° २ B इत्येतस्य ३ A पक्ष्म ४ P पक्ष्मलालो°, ५ B बम्हा ।
वम्ह° ६ A दुमो° ७ A समो ८ B °काएदे° ९ B विण्हूक° १० B °तोहोम°

क-ग-ट-ड-त-द-प-श-प-स-ऋ-क-ऌ-पामूर्ध्वं लुक् ॥ ७७ ॥

एषां संयुक्तवर्णसंबन्धिनामूर्ध्वं स्थितानां लुक् भवति ॥ कै । भैत्तं ।
सित्थं ॥ । ग । दुद्धं । मुद्धं ॥ ट । षट्पदः । लृप्पओ ॥ कट्फलम् ।
कप्फलं ॥ ड । खड्गः । खग्गो ॥ पड्जः । सज्जो ॥ त । उप्पलं ।
डैप्पाओ ॥ द । मद्दुः । मग्गू । मोग्गरो ॥ प । सुत्तो । गुत्तो ॥ श ।
लण्हं । णिच्चलो । चुअइ ॥ य । गोद्धी । छट्ठो । निट्ठुरो ॥ स । खलिओ ।
नेहो ॥ ऋ । दुऌखम् । दुक्खलं ॥ ऌ । अंतःपातः । अंतप्पाओ ॥

अधो म-न-याम् ॥ ७८ ॥

मनयां संयुक्तस्याधो वर्तमानानां लुक् भवति ॥ म । जुग्गं । रस्सी ।
सरो । सेरं ॥ न । नग्गो । लग्गो ॥ य । सामा । कुड्डं । वाहो ॥

सर्वत्र ल-व-रामर्ध्वन्द्रे ॥ ७९ ॥

घन्त्रशब्दादन्यत्र लघरां सर्वत्र संयुक्तस्योर्ध्वमधश्च स्थितानां
लुक् भवति ॥ ऊर्ध्वं ॥ ल । उल्का । उक्का । वल्कलम् । वक्कलं ॥
घ । शब्दः । सहो ॥ अब्दः । अहो ॥ लुब्धकः । लोद्धओ ॥ र ।
अर्कः । अक्को ॥ वर्गः । वग्गो ॥ अधः । ऋद्धगन् । सण्हं ॥ विट्ठरः ।
विकथो ॥ पक्कम् । पक्कं पिक्कं ॥ ध्वस्तः । धत्थो ॥ चक्रम् । चक्कं ॥
प्रहः । गहो ॥ रात्रिः । रत्ती ॥ अत्र द्व इत्यादिसंयुक्तानामुभय-
प्राप्तौ यथादर्शनं लोपः ॥ कचिदूर्ध्वम् । उट्ठिमः । उट्ठिग्गो ॥ द्वि-
गुणः । वि-उणो ॥ द्वितीयः । थीओ । कल्मषम् । कम्मसं ॥ सर्वम् ।
सब्बं ॥ शुल्कम् । सुब्बं ॥ कचित्त्वधः । काव्यम् । कव्वं ॥ कुल्या ।
कुल्ल ॥ मात्यम् । महं । द्विपः । दिओ ॥ द्विजातिः । दुआई ॥ क-
चित्पर्यायेण । द्वारम् । वारं । दारं ॥ उट्ठिमः । उट्ठिग्गो । उट्ठि-
ण्णो ॥ अर्धेन्द्र इति किम् । चन्द्रं । संस्कृतसमोयं प्राकृतशब्दः ।
अत्रोत्तरेण विकल्पोपि न भवति निषेधसामर्थ्यात् ॥

१ B क । मुक्कं । मु° । २ B °त्त । तिक्थ । सि° । ३ A तप्पाओ । ४ P °बन्ने; ॥ °बन्द्रे । ५ P बन्द°, B चद° । ६ ॥ पक्कं । पि° । ७ P अबन्द°; ॥ अवचद° । ८ P बन्द; ॥ चद° ।

द्रे रो न वा ॥ ८० ॥

द्रशब्दे रेफस्य वा लुग् भवति ॥ चन्दो चन्द्रो । रुदो रुद्रो । भद्रं भद्रं । समुद्रो समुद्रो ॥ द्रह्मशब्दस्य स्थितिरिवृत्तौ द्रह इति रूपम् । तत्र द्रहो दहो । केचिद् रलोपं नेच्छन्ति । द्रह्मशब्दमपि कश्चित् संस्कृतं मन्यते ॥ योद्रहादयस्तु तरुणपुरुषादिवाचका नित्यं रेफसंयुक्ता देश्या एव । सिक्कन्तु योद्रहीओ । योद्रह-द्रहन्मि पडिआ ॥

घान्याम् ॥ ८१ ॥

घात्रीशब्दे रस्य लुग् वा भवति ॥ घत्ती । हस्यात् प्रागेव रलोपे धाई । पक्षे । घारी ॥

तीक्ष्णे णः ॥ ८२ ॥

तीक्ष्णशब्दे णस्य लुग् वा भवति ॥ तिरुत्तं । तिण्हं ॥

ज्ञो यः ॥ ८३ ॥

ज्ञः संवन्धिनो अस्य लुग् वा भवति ॥ ज्ञाणं गाणं । सव्यज्जो सव्यण्णू । अप्यज्जो अप्यण्णू । दद्वज्जो दद्वण्णू । द्विज्जो द्विज्जण्णू । मणोज्जं । मणोज्जं । अहिज्जो अहिण्णू । पज्जा पण्णा । अज्जा आण्णं । संजा सण्णा ॥ कश्चिन्न भवति । विण्णाणं ॥

मज्याहे हः ॥ ८४ ॥

मज्याहे हस्य लुग् वा भवति ॥ मज्झज्जो मज्झण्हो ॥

दशार्हे ॥ ८५ ॥

प्रययोगादेति निवृत्तम् । दशार्हे हस्य लुग् भवति ॥ दसारो ॥

आदेः श्मश्रु-श्मशाने ॥ ८६ ॥

अनयोरादेर्लुग् भवति ॥ मासू मसू मस्सू । मसाणं ॥ आर्पे श्मशान-शब्दस्य सीआणं सुसाणमित्यपि भवति ॥

श्रो हरिश्चन्द्रे ॥ ८७ ॥

हरिश्चन्द्रशब्दे श्र इत्यस्य लुग् भवति ॥ हरिश्चन्दो ॥

रात्रौ वा ॥ ८८ ॥

रात्रिशब्दे संयुक्तस्य लुग् वा भवति ॥ राई रत्नी ॥

अनादौ शेषादेशयोर्द्वित्वम् ॥ ८९ ॥

पदस्यानादौ वर्तमानस्य शेषस्यादेशस्य च द्वित्वं भवति ॥ शेष । कप्पतरु । भुक्तं । दुष्टं । नमो । उक्ता । अक्ता । मुक्ता ॥ आदेश । डक्ता । जप्ता । रगो । किष्ठी । रुप्ती ॥ कचिन्न भवति । कसिणो ॥ अनादाविति किम् । रलिअं । थेरो । खम्भो । द्वयोस्तु द्वित्वमस्त्येवेति न भवति । विष्णुओ । भिण्डियालो ॥

द्वितीय-तुर्ययोरुपरि पूर्वः ॥ ९० ॥

द्वितीयतुर्ययोर्द्वित्वप्रसङ्गे उपरि पूर्वं भवतः ॥ द्वितीयस्योपरि प्रथम अतुर्यस्योपरि तृतीय इत्यर्थः ॥ शेष । बक्खणं । वग्घो । गुच्छा । निज्झरो । कट्ठं । तिरथं । निद्धणो । गुप्फं । निम्भरो ॥ आदेश । जक्ता ॥ यस्य नास्ति ॥ अच्छी । मन्त्रं । पट्टी । पुट्टो । हत्थो । आलिद्धो । पुप्फं । भिम्भलो ॥ तैलादौ [२.९८] द्वित्वे ओक्खलं ॥ सेवादौ [२.९९] नक्खा । नहा ॥ समोसे । कइ-द्धओ कइ-धओ ॥ द्वित्व इत्येव । ख्यओ ॥

दीर्घे वा ॥ ९१ ॥

दीर्घशब्दे शेषस्य यस्य उपरि पूर्वं वा भवति ॥ दिग्घो दीहो ॥

न दीर्घानुस्वारात् ॥ ९२ ॥

दीर्घानुस्वारान्या लाक्षणिकाभ्यामलाक्षणिकाभ्या च परयोः शेषा-
देशयोर्द्वित्वं न भवति ॥ नृद्धो । नीसासो । फासो ॥ अलाक्षणिक् ।

तैलादौ ॥ ९८ ॥

तैलादिषु अनादौ यथादर्शनमन्त्यस्यानन्त्यस्य च व्यञ्जनस्य द्वित्वं भवति ॥ तेलं । मण्डुको । वेइल्लं । उज्जू । विड्ढा । बहुत्तं ॥ अनन्त्यस्य । सोत्तं । पेम्मं । जुव्वणं ॥ आर्पे । पडिसोओ । विस्सो-असिआ ॥ तैल । मण्डूक । विचकिल । ऋजु । ब्रीडा । प्रभूत । स्रोतस् । प्रेमन् । यौवन इत्यादि ॥

सेवादौ वा ॥ ९९ ॥

सेवादिषु अनादौ यथादर्शनमन्त्यस्यानन्त्यस्य च द्वित्वं वा भवति ॥ सेव्या सेवा ॥ नेडुं नीडं । नक्खा नहा । निहितो निहिओ । वाहितो वाहिओ । माडकं माडअं । एको एओ । कोडहल्लं कोडहलं । वाडल्लो वाडल्लो । थुल्लो थौरो । हुत्तं हूअं । दइव्वं दइयं । तुण्हफो तुण्हओ । मुको मूओ । खण्णू राणू । थिण्णं थीणं ॥ अनन्त्यस्य । अम्हफेरं अम्हफेरं । तं चेअ तं चेअ । सो चिअ सो चिअ ॥ सेवा । नीड । नख । निहित । व्याहृत । मृदुक । एक । कुतूहल । व्याकुल । स्थूल । हूत । दैव । तूष्णीक । मूक । स्थाणु । स्त्यान । अस्मदीय । चेअ । चिअ । इत्यादि ॥

शाङ्गं ङात्पूर्वोत् ॥ १०० ॥

शाङ्गे ङात्पूर्वो अकारो भवति ॥ सारङ्गं ॥

क्षमा-श्लाघा-रत्नेन्त्यव्यञ्जनात् ॥ १०१ ॥

एषु संयुक्तस्य वदन्त्यव्यञ्जनं तस्मात्पूर्वोद् भवति ॥ छमा । सलाहा । रयणं ॥ आर्पे सूक्ष्मेपि । मुहमं ॥

ग्नेहाद्योर्वा ॥ १०२ ॥

अनयोः संयुक्तस्यानन्त्यव्यञ्जनात्पूर्वोकारो वा भवति ॥ सणेहो नेहो । अगणी अग्गी ॥

पुक्षे लात् ॥ १०३ ॥

प्रक्षशब्दे संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनाह्लात्पूर्वोद् भवति ॥ पञ्चको ॥

हं-थ्री-ही-कृत्स्न-क्रिया-दिष्ट्यास्विन्त् ॥ १०४ ॥

एषु संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इकारो भवति ॥ हं । अरिहृ । अरिहो । गरिहा । गरिहो ॥ थ्री । सिरि । ह्री । हिरि ॥ ह्रीत् । हिरिओ ॥ अह्रीकः । अहिरिओ ॥ कृत्स्न । कसिणो ॥ क्रिया । किरिआ ॥ आपे ॥ ह्यं नाणं क्रिया-हीणं ॥ दिष्ट्या । दिष्टिआ ॥

र्श-र्य-त्तप्त-वज्रे वा ॥ १०५ ॥

गर्णयोस्तप्तनयैषोश्च संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इकारो वा भवति ॥ र्श । आयरिसो आयंसो । सुदरिसणो सुदंसणो । दरिसणं । दंसणं ॥ र्यं । दरिसं वासं । वरिसा वासा । वरिस-सयं वास सयं ॥ व्यन-स्थितविभाषया कचिनिस्त्यम् । परामरिसो । हरिसो । अमरिसो ॥ तर्त्तं । तपिओ तप्तो ॥ वज्रे । वजरं वज्रं ॥

लात् ॥ १०६ ॥

संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनाह्लात्पूर्वं इद् भवति ॥ किलिन्नं । किलिट्टं । सिलिट्टं । पिलिट्टं । पिलोसो । सिलिन्धो । सिलेसो । सुकिलं । सुइलं । सिलोओ । किलेसो । अम्बिलं । गिलाइ । गिलाणं । मिलाइ । मिलाणं । किलम्मइ । किलन्तं ॥ कचिन्न भवति ॥ कपो । पवो । विण्यो । सुक्क-पण्णो ॥ उल्लानयति । उप्पायेइ ॥

स्याद्-भव्य-चैत्य-चौर्यसमेपु यात् ॥ १०७ ॥

स्यादादिषु चौर्यशब्देन समेषु च संयुक्तस्य यात्पूर्वं इद् भवति ॥ सिआ । सिआ-वाओ । मविओ । चेइअं ॥ चौर्यसम । चोरिअं । थेरिअं । मारिआ । गम्भीरिअं । गहोरिअं । आर्येरिओ । सुन्द-रिअं । सोरिअं । वीरिअं । वरिअं । सूरिओ । घीरिअं । र्येन्द्वरिअं ॥

१ B °प्यामित्, २ B अरिहो. ३ PB हिरिओ ४ B अहरिओ. B यो स°. ५ PB तप्त.. ६ PB वज्र. ७ P सुकिलं. ८ P आहरिओ. ९ B वंमव°,

स्वप्ने नात् ॥ १०८ ॥

स्वप्नशब्दे नकारात्पूर्वं इद् भवति ॥ सिविणो ॥

स्निग्धे वादितौ ॥ १०९ ॥

स्निग्धे संयुक्तस्य नात्पूर्वो अदितौ वा भवतः ॥ सणिद्धं सिणिद्धं । पक्षे निद्धं ॥

कृष्णे वर्णे वा ॥ ११० ॥

कृष्णे वर्णयाचिनि संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वो अदितौ वा भवतः ॥ कसणो कसिणो कण्हो ॥ वर्ण इति किम् ॥ विष्णौ कण्हो ॥

उच्चारति ॥ १११ ॥

अर्हत्-शब्दे संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं उत् अदितौ च भवतः ॥ अरहो अरहो । अरुहन्तो अरुहन्तो अरिहन्तो ॥

पद्म-छन्न-मूर्ध-द्वारे वा ॥ ११२ ॥

एषु संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं उद् वा भवति ॥ पडमं पोम्मं । छडमं छम्मं । मुरुक्खो मुक्खो । दुर्वोरं । पक्षे । वारं । देरं । दारं ॥

तन्वीतुल्येषु ॥ ११३ ॥

उकारान्ता ङीप्रत्ययान्तास्तन्वीतुल्या । तेषु संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं उकारो भवति ॥ तणुवी । लहुवी । गरवी । बहुवी । पुहुवी । मडवी ॥ कचिदन्यत्रापि । मृगम् । सुरग्वं ॥ आप्ये । सूक्ष्मम् । सुहुमं ॥

एकस्वरे य-स्वे ॥ ११४ ॥

एकस्वरे पदे यौ इवस् स्व इत्येतौ तयोरन्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं उद् भवति ॥ य वृत्तम् । मुवे कयं ॥ रये जना ॥ मुवे जणा ॥ एकस्वर इति किम् । स्व-जन । स यणो ॥

१ B नात्पूर्व. २ P निद्ध. ३ B °कय्य° ४ P °र. वार. दे° AB °न्तात्, टी°. ५ A पडुवी. ७ A °न्यदपि

ज्यायामीत् ॥ ११५ ॥

ज्याशब्दे अन्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं ईद् भवति ॥ जीआ ॥

करेणू-चाराणस्यो र-णोर्व्यत्ययः ॥ ११६ ॥

अनयो रेफणकारयोर्व्यत्ययः स्थितिपरिवृत्तिर्मवति ॥ कणेह । चाणा-
रसी ॥ स्त्रीलिङ्गनिर्देशात्पुंसि न भवति । एसो करेणू ॥

आलाने लनोः ॥ ११७ ॥

आलानशब्दे लनोर्व्यत्ययो भवति ॥ आणालो । आणाल-कैरम्भो ॥

अचलपुरे च-लोः ॥ ११८ ॥

अचलपुरशब्दे चकारलकारयोर्व्यत्ययो भवति ॥ अलचपुरं ॥

महाराष्ट्रे ह-रोः ॥ ११९ ॥

महाराष्ट्रशब्दे हरोर्व्यत्ययो भवति ॥ मरहट्टं ॥

हदे ह-दोः ॥ १२० ॥

हदशब्दे हकारदकारयोर्व्यत्ययो भवति ॥ द्रहो ॥ आर्षे । हरण
महपुण्डरिए ॥

हरिताले र-लोर्न वा ॥ १२१ ॥

हरितालशब्दे रकारलकारयोर्व्यत्ययो वा भवति ॥ हलिआरो
हरिआलो ।

लघुके ल-होः ॥ १२२ ॥

लघुकशब्दे घस्य हत्वे कृते लहोर्व्यत्ययो वा भवति ॥ हलुअं । लहुअं ॥
घस्य व्यत्यये कृते पद्मादित्वात् हो न प्राप्नोतीति हकरणम् ॥

ललाटे ल-ढोः ॥ १२३ ॥

ललाटशब्दे लकारढकारयोर्व्यत्ययो भवति वा ॥ णडालं । णलाढं ।

ललाटे च [१.२५७] इति आदेर्लस्य णविधानादिह द्वितीयो लः
स्थानी ॥

हे ह्योः ॥ १२४ ॥

ह्यशब्दे हकारयकारयोर्व्यत्ययो वा भवति ॥ गुह्यम् । गुह्यं गुह्यं ॥
सह्यः । सह्यो सह्यो ॥

स्तोकस्य थोक-थोव-थेवाः ॥ १२५ ॥

स्तोकशब्दस्य एते त्रय आदेशा भवन्ति वा ॥ थोकं थोवं थेवं । पक्षे ।
थोअं ॥

दुहितृ-भगिन्योर्धूआ-बहिण्यौ ॥ १२६ ॥

अनयोरेतावादेशौ वा भवतः ॥ धूआ दुहिआ । बहिणी भइणी ॥

घृक्ष-क्षिप्तयो रुक्ख-छूढौ ॥ १२७ ॥

घृक्षक्षिप्तयोर्व्यासंख्यं रुक्ख छूढ इत्यादेशौ वा भवतः । रुक्खो
यच्छो । छूढं पित्तं । उच्छूढं । उक्खित्तं ॥

वनिताया विलया ॥ १२८ ॥

वनिताशब्दस्य विलया इत्यादेशो वा भवति ॥ विलया वणिआ ॥
विलयेति संस्कृतेर्पाति केचित् ॥

गौणस्येपत कूरः ॥ १२९ ॥

ईपच्छब्दस्य गौणस्य कूर इत्यादेशो वा भवति ॥ बिच व्य कूर-पिमा ।
पक्षे । ईसि ॥

स्त्रिया इत्थी ॥ १३० ॥

स्त्रीशब्दस्य इत्थी इत्यादेशो वा भवति ॥ इत्थी थी ॥

धृतेर्दिहिः ॥ १३१ ॥

धृतिशब्दस्य दिहिरित्यादेशो वा भवति ॥ दिही धिई ॥

मार्जारस्य मञ्जर-वञ्जरो ॥ १३२ ॥ .

मार्जारशब्दस्य मञ्जर वञ्जर इत्यादेशौ वा भवतः ॥ मञ्जरो वञ्जरो ।
पक्षे । मञ्जारो ॥

वैडूर्यस्य वेरुलिअं ॥ १३३ ॥

वैडूर्यशब्दस्य वेरुलिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ वेरुलिअं । वेडुञ्जं ॥

एण्ह एत्ताहे इदानीमः ॥ १३४ ॥

अस्य एतायादेशौ वा भवतः ॥ एण्ह । एत्ताहे । इजार्णि ॥

पूर्यस्य पुरिमः ॥ १३५ ॥

पूर्यस्य स्थाने पुरिम इत्यादेशो वा भवति ॥ पुरिमं पुब्बं ॥

त्रस्तस्य हित्थ-तट्ठौ ॥ १३६ ॥

त्रस्तशब्दस्य हित्थ तट्ठ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ हित्थं तट्ठं तत्थं ॥

बृहस्पती बहो भयः ॥ १३७ ॥

बृहस्पतिशब्दे बह इत्यस्यावयवस्य भय इत्यादेशो वा भवति ॥ भय-
स्सई भयण्फई भयण्णई ॥ पक्षे । बहस्सई । बहण्फई । बहण्णई ॥ वा
बृहस्पती [१ १३८] इति इकारे उकारे च निहस्सई । विहण्फई ।
निहण्णई । बृहस्सई । बृहण्फई । बृहण्णई ॥

मलिनोभय-शुक्ति छुत्ताब्ब-पदातेर्मइलावह-सिप्पि-छिका-
इत्त-पाइर्क ॥ १३८ ॥

मलिनादीना यथासंख्यं मइलादय आदेशा वा भवन्ति ॥ मलिर्न ।
मइलं मलिणं ॥ उभयं । अवहं । उवहमिन्याभि केचित् । अवहो-
आसं । उभयनलं ॥ आर्पे । उभयोक्कालं ॥ शुक्ति । सिप्पी सुत्ती ॥

१ B मार्जारस्य. २ B वैडुज ३ B "तट्ठानित्था" ४ P इत्येतस्य म°. ५ B विहण्णई । मलि° ६ PB मलिन ७ PB उभय ८ P शुक्ति . ९ B °त्ती ॥ सुत्त । सुत्त ।

छुप्तं । छिन्नो छुत्तो ॥ आरब्धं । आढत्तो आरब्धो ॥ पदाति । पौडको
पयाई ॥

दंष्ट्राया दाढा ॥ १३९ ॥

पृथग्योगाद्वेति निवृत्तम् । दंष्ट्राशब्दस्य दाढा इत्यादेशो भवति ॥ दाढा ।
अयं संस्कृतेपि ॥

बाहिसो बाहिं-बाहिरौ ॥ १४० ॥

बाहिःशब्दस्य बाहिं बाहिर इत्यादेशौ भवत ॥ बाहिं बाहिरं ॥

अधसो हेट्टं ॥ १४१ ॥

अधसशब्दस्य हेट्ट इत्ययमादेशो भवति ॥ हेट्टं ॥

मातृ-पितुः स्वसुः सिआ-छौ ॥ १४२ ॥

मातृपितृभ्यां परस्य स्वसृशब्दस्य सिआ छा इत्यादेशौ भवतः ॥ माउ-
सिआ । माउ-च्छा । पिउ-सिआ । पिउ-च्छा ॥

तिर्यचास्तिरिच्छिः ॥ १४३ ॥

तिर्यचशब्दस्य तिरिच्छिरित्यादेशो भवति ॥ तिरिच्छि वेच्छइ ॥ आपे
तिरिआ इत्यादेशोपि । तिरिआ ॥

गृहस्य घरोपत्ता ॥ १४४ ॥

गृहशब्दस्य घर इत्यादेशो भवति पतिशब्दश्चेत् परो न भवति ॥ घरो ।
घर-सामी । रायं-हरं ॥ अपत्ताविति किम् । गह वई ॥

शीलाद्यर्थस्यैरः ॥ १४५ ॥

शीलधर्मसाध्वर्थे विहितस्य प्रत्ययस्य इर इत्यादेशो भवति ॥ हसनशील
हसिरो । रोविरो । लज्जिरो । जम्पिरो । वेविरो । भमिरो । ऊससिरो ॥
वेचित् वृन एव इरमाहुस्तेषा नमिरगमिरादयो न सिध्यन्ति । वृनोत्र
रादिना याधितत्वात् ॥

१ P वृत्त . २ P आ० प . ३ PB पदानि . ४ A पायडो . ५ P दाढा । बाहिं .
६ PB इत्यादेः . ७ B निर्वचं . ८ P° छि इत्यां . ९ A तिरिअ . १० B °यपर .

क्त्यस्तुमचूण-तुआणाः ॥ १४६ ॥

क्त्वाप्रत्ययस्य तुम् अन् तूण तुआर्ण इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ तुम् । दट्टं । मोचुं ॥ अत् । भमिअ । रमिअ ॥ तूण । घेचूण । काऊण ॥ तुआण । मेचुआण । सोउआण ॥ वन्दिचु इत्यनुस्वारलोपान् ॥ वन्दित्ता इति सिद्धसंस्कृतस्यैव चलोपेन ॥ कट्टं इति तु आप्ते ।

इदमर्थस्य केरः ॥ १४७ ॥

इदमर्थस्य प्रत्ययस्य केर इत्यादेशो भवति ॥ युष्मदीयः । तुम्हकेरो ॥ अस्मदीयः । अम्हकेरो ॥ न च भवति^१ । मईअ पक्खे । पाणि-
णीआ ॥

पर-राजभ्यां क्-डिक्का च ॥ १४८ ॥

पर राजन् इत्येताभ्यां परस्येदमर्थस्य प्रत्ययस्य यथासंख्यं संयुक्तौ
क्को डित् इफञ्चादेशौ भवतः । चकारात्केरञ्च ॥ परकीयम् । पारक्कं^२ ।
परक्कं । पारकेरं ॥ राजकीयम् । राजक्कं । रायकेरं ॥

युष्मदस्मदोज एचयः ॥ १४९ ॥

आभ्यां परस्येदमर्थस्यान्व एचय इत्यादेशो भवति ॥ युष्माकमिदं
यौष्माकम् । तुम्हेचयं । एवम् अम्हेचयं ॥

घतेर्चः ॥ १५० ॥

घतेः प्रत्ययस्य द्विरुक्तौ घो भवति ॥ महुरन्व पाडलिउत्ते पासाया ॥

सर्वाङ्गादीनस्येकः ॥ १५१ ॥

सर्वाङ्गात् सर्वादेः पथ्यङ्गं [इ. ७.१] इत्यादिना विहितस्येनस्य स्थाने
इक इत्यादेशो भवति ॥ सर्वाङ्गीणः । सन्वङ्गिओ ॥

१ A आणा इ° २ B सिद्ध स°. ३ B कट्टु. ४ B भवति मईअपक्खे पा°;

॥ भवति ॥ मईअ पक्खो । पा°. ५ B °क्को क डित्. ६ PB °क् । पा°.

पथो णस्येकदं ॥ १५२ ॥

नित्य ण पन्थश्च [दि० ६ ४] इति य पथो णो विहितस्तस्य इकदं भवति ॥ पान्थ । पहिओ ॥

ईयस्यात्मनो^१ णयः ॥ १५३ ॥

आत्मन परस्य ईयस्य णय इत्यादेशो भवति ॥ आत्मीयम् । अप्पणय ॥

त्वस्य डिमा-त्तणौ वा ॥ १५४ ॥

त्वप्रत्ययस्य डिमा क्षण इत्यादेशौ वा भवत ॥ पीणिमा । पुप्फिमा । पीणत्तण । पुप्फत्तण । पक्षे । पीणत्त । पुप्फत्त ॥ इन्न पृथ्वादिषु नियतत्वात् तदन्यप्रत्ययान्तेषु अस्य विधि ॥ पीनता इत्यस्य प्राकृते पीणया इति भवति । पीणदा इति तु भाषान्तरे । सेनेह तलो दा न क्रियते ॥

अनङ्कोठात्तैलस्य डेल्ल ॥ १५५ ॥

अङ्कोठवर्जिताच्छब्दात्परस्य तैलप्रत्ययस्य डेल्ल इत्यादेशो भवति ॥ सुरैहि-जलेण फडुएल्ल ॥ अनङ्कोठादिति किम् । अङ्कोल्लतेल्ल ॥

यत्तदेतदोत्तोरित्तिअ एतल्लुक च ॥ १५६ ॥

एभ्य परस्य डावादेरतो परिमाणार्थस्य इत्तिअ इत्यादेशो भवति एतदो लुक च ॥ यावत् । जित्तिअ ॥ तावत् । तित्तिअ ॥ एतावत् । इत्तिअ ॥

इदंकिमश्च डेत्तिअ-डेत्तिल्ल-डेहहाः ॥ १५७ ॥

इदंकिम्या यत्तदेतद्भूषत्र परस्यातोर्डावतोर्वा डित् एत्तिअ ऐत्तिल्ल एहह इत्यादेशा भवन्ति एतल्लुक च ॥ इयत् । एत्तिअ । 'एत्तिल । एहह ॥ कियत् । "केत्तिअ । "केत्तिल्ल" । केहह ॥ यावत् । जेत्तिअ ।

१ B °कट् नित्य ण ॥ ५२ ॥ णय° २ A नोऽणय ३ A पुप्फत्त
४ P अनङ्कोठव° ५ A सुरदीज° ६ A डित्तिल ७ B °ल्ल° ८ B डित्
९ A इत्तिल १० A इत्तिल ११ A कित्तिअ १२ A कित्तिल

‘जेत्तिलं । जेद्दहं ॥ तानत् । तेत्तिअं । तेत्तिलं । तेद्दहं ॥ एतावत् । एत्तिअं । एत्तिलं । एद्दहं ॥

कृत्तसो हुत्तं ॥ १५८ ॥

बारे कृत्वस् [३० ७ २] इति य कृत्वस् विहितस्तस्य हुत्तमित्यादेशो भवति ॥ सयहुत्त । सहस्सहुत्तं ॥ कथं प्रियाभिमुखं पियहुत्तं । अभिमुखार्धेन हुत्तशब्देन भविष्यति ॥

आल्लिहोल्लाल-वन्त-मन्तेचेर-मणा मतोः ॥ १५९ ॥

आल्लु इत्यादेशो नव आदेशा मतो स्थाने यथाप्रयोगं भवन्ति ॥ आल्लु । नेहाल्लु । दयाल्लु । ईसाल्लु । लज्जाल्लुआ ॥ इह । सोहिल्लो । छाइल्लो । जामइल्लो ॥ उल्ल । विआरुल्लो । मसुल्लो । ईप्पुल्लो ॥ आल्ल । सदाल्लो । जडाल्लो । फडाल्लो । रसाल्लो । जोण्हाल्लो ॥ वन्त ॥ घण-वन्तो । भत्तिवन्तो ॥ मन्त । हणुमन्तो । सिरिमन्तो । पुण्णमन्तो ॥ इत्त । कवइत्तो । माणइत्तो ॥ इर ॥ गव्विरो । रोहिरो ॥ मण । घणमणो ॥ केचिन्मादेशमपीच्छन्ति । हणुमा ॥ मतोरेति किम् । घणी । अत्थिओ ॥

त्तो दो तसो वा ॥ १६० ॥

तसः प्रत्ययस्य स्थाने त्तो दो इत्यादेशौ वा भवतः ॥ सव्वत्तो सव्वदो । एरत्तो ऐरुदो । अत्तत्तो अत्तदो । कत्तो कदो । जत्तो जदो । तत्तो तदो । इत्तो इदो । पत्ते । सव्वत्थो । इत्यादि ॥

त्रैपो द्वि-द्व-त्थाः ॥ १६१ ॥

त्रैप्रत्ययस्य एते भवन्ति ॥ यत्त । जद्वि । जद्वह । जत्थ ॥ तत्त । तद्वि । तद्वह । तत्थ ॥ कुत्त । कद्वि । कद्वह । यत्थ ॥ अन्यत्त । अत्तद्वि । अत्तद्वह । अत्तत्थ ॥

१ A जित्ति २ B ज्ज ३ A तित्तिल. ४ A इत्तिल ५ B °दय आ.
६ B आल्ल ७ B लज्जाल्लुआ ८ A दण्णुल्लो. ९ B °देचो म° १० A एगदो.
११ P °त्रलो. १२ P °त्रल्प्र°

वैकादः सि सिअं इआ ॥ १६२ ॥

एकशब्दात्परस्य दाप्रत्ययस्य सि सिअ इआ इत्यादेशा वा भवन्ति ॥
एकदा । एकसि । एकसिअ । एकइआ । पक्षे । एगया ॥

डिह्ल-डुल्लौ भवे ॥ १६३ ॥

भवेर्ये नान्न परौ इल उल इत्येतौ डितौ प्रत्ययौ भवत ॥ गामि
ल्लिआ । पुरिल्ल । हेडिल्ल । उवरिल्ल । अप्पुल्ल ॥ आत्वालाबपी
च्छन्त्यन्ये ॥

स्वार्थे कश्च वा ॥ १६४ ॥

स्वार्थे कश्चकारादिह्लौ डितौ प्रत्ययौ वा भवत ॥ क । कुङ्कुर्म-
पिञ्जरय । चन्दओ । गयणयम्मि । धरणीहर-पक्सुब्भन्तय । दुहिअए
राम-हिअयए । इहय । आलेडुअ । आत्लेष्टुमित्यर्थ ॥ द्विरपि भवति ।
बहुअय ॥ ककारोच्चारण पैशाचिकभाषार्थम् । यथा । वतनके वतनक
समप्पेत्तून ॥ इल्ल । निज्जिआसोअ पल्लविल्लेण । पुरिल्लो^१ । पुरा
पुरो वा ॥ उल्ल । मह पिउल्लओ । मुदुल्ल । हत्थुल्लो । पक्षे । चन्वो ।
गयण । इह । आलेडु । बहु । बहुअ । मुह । हत्था ॥ कुरसादिविशिष्टे
तु सस्कृतवदेवं कप् सिद्ध ॥ यावादिलक्षण क प्रतिनिर्येतविषय
एवेति वचनम् ॥

ल्लो नवैकाद्वा ॥ १६५ ॥

आभ्या स्वार्थे सयुक्तो^२ ल्लो वा भवति ॥ नवल्लो । एकल्लो ॥ सेबादि-
त्वात् कस्य द्वित्वे एकल्लो । पक्षे । नवो । एक्को । एओ ॥

उपरेः संन्याने ॥ १६६ ॥

सन्न्यानेर्ये वर्तमानादुपरिशब्दात् स्वार्थे ल्लो भवति ॥ अवरिल्लो ॥ सन्न्यात
इति किम् । अवरि ॥

१ ॥ इआदेशा २ A °एकइआ ३ P°भरसपि° ४ B°दियअए, A°हिअए
५ P आलेडुअ ६ B °त्तून ७ P पुरिल्ल ८ A महुल्ल ९ B हत्थुल्लो
१० B °व कसि°, P क ११ B °नियत एवे° १२ AB ल्लो १३ P अवरि

भुवो मया डमया ॥ १६७ ॥

भूशब्दात्स्वार्थे मया डमया इत्येतौ प्रत्ययौ भवतः ॥ भुमया ।
भमया ॥

शनैसो डिअम् ॥ १६८ ॥

शनैसशब्दात्स्वार्थे डिअम् भवति ॥ मणिअमयूढो ॥

मेनाफो न वा डयं च ॥ १६९ ॥

मनाफशब्दात्स्वार्थे डयम् डिअम् च प्रत्येयो वा भवति ॥ मणयं ।
मणियं । पश्रे । मणा ॥

मिश्राङ्गालिअः ॥ १७० ॥

मिश्रशब्दात्स्वार्थे ङालिअः प्रत्ययो वा भवति ॥ मीसालिअं । पश्रे ।
मीमं ॥

गे दीर्घात् ॥ १७१ ॥

दीर्घशब्दात्स्वार्थे रो वा भवति ॥ दीह्रं । दीहं ॥

स्यादेः सः ॥ १७२ ॥

भात्रे त्रन्तल् [३० ७.१] इत्यादिना निहितारंभादेः परः स्वार्थे स
एव स्यादिति भवति ॥ मृदुरंभेन । मउअत्तयाइ ॥ आतिशायिका-
स्यानिशायिकः संसृज्जन्तयाइ मयिअत्ति ॥ जेट्टयरो । कणिट्टयरो ॥

त्रिगुत्पन्न-र्यितान्धाहः ॥ १७३ ॥

एभ्यः स्वार्थे लो वा भवति । त्रिगुत्ता । पत्तलं । पीत्रलं । पीअलं ।
अन्तलो । पश्रे । त्रिगू । पत्तं । पीअं । अन्धो ॥ कयं जमलं ।
यमउमिति संसृज्जन्तयाइ मयिअत्ति ॥

गोणादयः ॥ १७४ ॥

गोणादयः शब्दा अनुत्पन्नप्रकृतिप्रत्ययलोपागमघर्णविनारा यदुलं नि-

१ B मनाफो वा डयं डिअं च; A °वा डयम्. २ B प्रत्ययो वा भवतः.
३ A °व्याङ्गि, ४ B °यो म्. ५ B °व्याङ्गि. ६ निहितस्वा. ७ B कणिट्ट.

पात्यते ॥ गौ । गोणो । गावी ॥ गावे । गात्रीओ ॥ वलीयर्द ।
 वइहो ॥ आप । आऊ ॥ पञ्चपञ्चाशत् । पञ्चापैण्णा । पणपैन्ना ॥
 त्रिपञ्चाशत् । तेवण्णा । त्रिचत्वारिंशत् । तेआलीसा ॥ व्युत्सर्ग ।
 वित्सर्गो ॥ युत्सर्जनम् । वोसिरण ॥ वहिमेथुन वा । वहिद्धा ॥
 कार्यम् । णामुक्कसिअ ॥ कचित् । कस्थइ ॥ उद्धहति । मुव्वहइ ॥
 अपस्मार । यम्हलो ॥ उत्पलम् । वन्दुट्ट ॥ धिक्धिक् । छिछि ।
 धिद्धि ॥ धिगस्तु । धिरस्थु ॥ प्रतिस्पर्धा । पंडिसिद्धो । पाडिसिद्धी ॥
 स्थासक । चच्चिक्क ॥ निलय । निहेलण ॥ मयवान् । मयोणो ॥
 साक्षी । सक्किरणो ॥ जन्म । जम्मण ॥ महान् । महन्तो ॥
 भवान् । भवन्तो ॥ आशी । आसीसा ॥ कचित् हस्य कुंभौ ॥
 वृहत्तरम् । वड्डयर ॥ हिमोर । भिमोरो ॥ हस्य डुं । कुल्लरु ।
 खुड्डओ ॥ घोपाणामप्रेतनो गायन । घायणो ॥ वेड । धंठो ॥
 फकुदम् । फकुध ॥ अणण्डम् । अत्येक्क ॥ लंजावती ।
 लज्जालुङ्गी ॥ कुतूहलम् । कुड्ड ॥ चूत । मायन्दो । मान्न्दशब्द
 सस्केतपीत्यन्ये ॥ विण्णु । भट्टिओ ॥ श्मशानम् । करसी ॥
 असुरा । अगया ॥ सेलम् । सेड्ड ॥ पौष्प रत्न । तिङ्गिच्छि । दिनम् ।
 अल्ल ॥ समर्थ । पक्कलो ॥ पण्डरु । णेलच्छो ॥ कर्पास । पलही ॥
 बली । उज्जंणे ॥ ताम्बूलम् । डैसुर ॥ पुञ्चली । ठिंठैई ॥ शाखा ।
 साहुली । इत्यादि ॥ बाधिकारात्पक्षे यथादर्शन गडओ इत्याद्यपि
 भवति ॥ गोला गोआवरी इति तु गोदागोदानरीभ्या सिद्धम् ॥
 भापाशब्दाश्च । आहिल्यं । लह्के । विड्डिर । पञ्चड्डिअ । उप्पेहड्ड ।
 मडप्पर । पड्डिच्छिर । अट्टमट्ट । विहडण्फड । उज्जल्ल । हल्लेफल
 इत्यादयो मह राप्प्रविदर्भादिदेशप्रसिद्धा लोकतोवगन्तव्या ॥ क्रिया-

१ B गारा २ A पञ्चावज्ञा ३ P पणवण्णा, B पणअन्ना ४ B त्रिउत्सर्गो
 ५ A विसरण ६ A पडिसिद्धी । स्था° ७ B °सिद्धा ८ B सात्रेणो ९ B
 आशीसा १० B डभौ ११ B ड १२ P वट १३ B वगे १४ P अच्छक्क
 १५ B उज्जावली १६ B °ते।° १७ B पड्डे १८ B पडेत १९ B
 उज्जलो २० B ताम्बूळ २१ P उमुर B कुमुर २२ B उच्छई २३ B
 भहिच्छ २४ B ललक्क २५ B पडिच्छिर २६ B हल्लफल

शब्दाश्च । अययासह । पुम्मुच्छ । उष्णलेह । इत्यादयः । अतर्पेन च
 वृष्ट वृष्ट-याम्य-विडम् वाचस्पति-विष्टरश्मस्-प्रवेतस्-प्रोक्त-प्रोतादीनां
 फिवादिप्रत्ययान्तानां च अग्निचित्सोमत्सुग्लेसुग्लेत्यादीनां पूर्वं परिभि-
 रप्रयुक्तानां प्रतीतिधैपम्यपरः प्रयोगो न कर्तव्यः शब्दान्तरेरेव तु
 सदर्थोभिधेयः । यथा वृष्ट कुशल । वाचस्पतिर्गुरु । विष्टरश्मा
 हरिरित्यादि ॥ वृष्टशब्दस्य तु सोपसर्गस्य प्रयोग इष्यत एव । मन्दर-
 ध्वज-परिषद्वु । तदिअस-निहृष्टाणह् इत्यादि ॥ आर्षे ॥ यथादर्शनं सर्व-
 मयिरुद्धम् । यथा । घट्टा । मट्टा । विडसा । सुअ लङ्प्रणानुसारेण ।
 यवन्तरेषु अ पुनो इत्यादि ॥

अव्ययम् ॥ १७५ ॥

अधिकारोयम् । इतः परं ये वदयन्ते आ पावसमाप्तेस्तेव्ययसंज्ञा
 मातव्या ॥

तं वाक्योपन्यासे ॥ १७६ ॥

तमिति वाक्योपन्यासे प्रयोक्तव्यम् ॥ तं तिअस-अन्दि-गोक्त्रं ॥

आम अभ्युपगमे ॥ १७७ ॥

आमेत्यभ्युपगमे प्रयोक्तव्यम् ॥ आम वैहला वणोली ॥

णवि धैपरीत्ये ॥ १७८ ॥

णवीति धैपरीत्ये प्रयोक्तव्यम् ॥ णवि हा वणे ॥

पुणरुत्तं कृतकरणे ॥ १७९ ॥

पुणरुत्तमिति कृतकरणे प्रयोक्तव्यम् ॥

अइ सुप्पइ पसुलि णीसहेहिं अह्नेहिं पुणरुत्तं ॥

हन्दि विपाद-विकल्प पश्चात्ताप-निश्चय सत्ये ॥ १८० ॥

हन्दि इति विपादादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥

हन्दि चलणे णओ सो ण भाणिओ हन्दि हुज्ज एत्ताहे ।

हन्दि न होही भणिरी सा सिज्जइ हन्दि तुह कज्जे ॥

हन्दि । सत्यमित्यर्थः ॥

हन्द च गृहाणार्थे ॥ १८१ ॥

हन्द हन्दि च गृहाणार्थे प्रयोक्तव्यम् ॥ हन्द पलोएसु इमं । हन्दि ।
गृहाणेत्यर्थः ॥

मिव पिव विव व्य व विअ इवार्थे वा ॥ १८२ ॥

एते इवार्थे अव्ययसंज्ञकाः प्राकृते वा प्रयुज्यन्ते ॥ कुमुअं मिव ।
चन्दणं पिव । इंसो विव । साअरो व्य । खीरोओ सेसरस व
निम्मोओ । कमलं विअ । पक्षे । नीलुप्पल-मालो इव ॥

जेण तेण लक्षणे ॥ १८३ ॥

जेण तेण इत्येतौ लक्षणे प्रयोक्तव्यौ ॥ भमर-रुअं जेण कमल-वणं ।
भमर-रुअं तेणं कमल-वणं ॥

णइ चेअ चिअ च अवधारणे ॥ १८४ ॥

एतेवधारणे प्रयोक्तव्याः ॥ गईए णइ । जं चेअ मडलणं लोअणार्णं ।
अणुवद्धं तं चिअ कामिणीणं ॥ सेवादित्याद् द्वित्वमपि । ते विअ
धन्ना । ते चेअ सुपुरिस्ता ॥ च । स च ये रूरेण । स च सीलेण ॥

बले निर्धारण-निश्चययोः ॥ १८५ ॥

बले इति निर्धारणे निश्चये च प्रयोक्तव्यम् ॥ निर्धारणे । बले पुरिसो
धणंजओ सत्तिआणं ॥ निश्चये । बले सीहो । सिंह एवायम् ॥

किरेर हिर किलार्थे वा ॥ १८६ ॥

किर इर हिर इत्येते किलार्थे वा प्रयोक्तव्याः ॥ कलं किर खर-
हिअओ । तस्स इर । पिअ-चयंसो हिर् ॥ पक्षे । एवं किल तेण
सिधिणए भणिआ ॥

वेव्र च आमन्त्रणे ॥ १९४ ॥

वेव्र वेव्ये च आमन्त्रणे प्रयोक्तव्ये ॥ वेव्र गोले । वेव्ये मुरन्दले
बहसि पाणिअ ॥

मामि हला हले सख्या वा ॥ १९५ ॥

एते सख्या आमन्त्रणे वा प्रयोक्तव्याः ॥ मामि सरिसक्खराण वि ॥
पणवह माणस्स हला ॥ हले ह्यासस्स । पक्षे । सहि एरिसि बिअ गई ॥

दे संमुखीकरणे च ॥ १९६ ॥

संमुखीकरणे सख्या आमन्त्रणे च दे इति प्रयोक्तव्यम् ॥ दे पसिअ
ताव सुन्दरि ॥ दे आ पसिअ निअत्तसु ॥

हुं दान-पृच्छा-निवारणे ॥ १९७ ॥

हुं इति दानादिषु प्रयुज्यते ॥ वाने । हुं गेण्ह अप्पणो बिअ ॥ पृच्छायाम् ।
हुं साहसु सम्भावं ॥ निवारणे । हुं निहज्ज समोसर ॥

हु खु निश्चय-वितर्क-संभावन-विस्मये ॥ १९८ ॥

हु खु इत्येतौ निश्चयादिषु प्रयोक्तव्यौ ॥ निश्चये । तं पि हु अच्छिन्न-
सिरी^१ । तं खु सिरीए रहस्सं ॥ वितर्कः ऊह. संशयो वा । ऊहे । न
हु णवरं संगहिआ । एअं खु हसइ ॥ संशये । जलहरो खु धूम-
बडलो खु ॥ संभावने । तैरीउं ण हु णवरं इमं । एअं खु हसइ ॥
विस्मये । को खु एसो सहस्स-सिरो ॥ बहुलाभिकारावनुस्वारात्परो हुर्ने
प्रयोक्तव्यः ॥

ऊ गर्हाक्षेप-विस्मय-सूचने ॥ १९९ ॥

ऊ इति गर्हादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥ गर्हा । ऊ निहज्ज ॥ प्रव्रान्तस्य
याक्यस्य विपर्यासाशङ्काया विनिवर्तनलक्षण आक्षेपः ॥ ऊ किं मए
भणिअं ॥ विस्मये । ऊ कह मुणिअो अहयं ॥ सूचने । ऊ केण न
विण्णायं ॥

१ B पाणिअ २ B ०ते । ३ गेहण्ह अप्पणोबिअ ३ A साहस, B साहुसु
४ P ०सिरी, B ०सिरीयर ५ B तरिउ. ६ B णवरं. ७ B मुणिणा.

यू कुत्सायाम् ॥ २०० ॥

यू इति कुत्सायां प्रयोक्तव्यम् ॥ यू निहृज्जो लोओ ॥

रे अरे संभाषण-रतिकलहे ॥ २०१ ॥

अनयोरर्थयोर्ययासंख्यमेतौ प्रयोक्तव्यौ ॥ रे संभाषणे । रे हिअय
मडह-सैरिआ ॥ अरे रतिकलहे । अरे मर समं मा करेसु
एयहासं ॥

हरे क्षेपे च ॥ २०२ ॥

क्षेपे संभाषणरतिकलहयोश्च हरे इति प्रयोक्तव्यम् ॥ क्षेपे । हरे
गिहृज्ज ॥ संभाषणे । हरे पुरिसा ॥ रतिकलहे । हरे बहु-बहई ॥

ओ सूचना-पश्चात्तापे ॥ २०३ ॥

ओ इति सूचनापश्चात्तापयोः प्रयोक्तव्यम् ॥ सूचनायाम् । ओ अवि-
पर्य-तत्तिडे ॥ पश्चात्तापे । ओ न मए छाया इत्तिआए ॥ विकल्हे
हु उतादेशेनैवौकारेण सिद्धम् ॥ ओ विरणमि नहयले ॥

अव्यो सूचना-दुःख-संभाषणापराध-विस्मयानन्दादर-भय-
खेद-विषाद-पश्चात्तापे ॥ २०४ ॥

अव्यो इति सूचनादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥ सूचनायाम् । अव्यो दुष्कर-
चारय ॥ दुःखे । अव्यो दलन्ति हिययं ॥ संभाषणे । अव्यो किमिणं
किमिणं ॥ अपराधविस्मययोः ।

अव्यो हरन्ति हिअयं दह वि न वेसा हयन्ति जुवईण ।

अव्यो किं पि रहस्सं मुणन्ति घुत्ता जणम्महिआ ॥ १ ॥

आनन्दादरभयेषु ।

अव्यो सुपहायमिणं अव्यो अज्जम्ह सर्फलं जीअं ।

अव्यो अइअम्मि तुमे नवरं जइ सौ न जूरिहिई ॥ २ ॥

१ A यू कु°, २ B गिरिआ, ३ A °वडम, ४ A °यनित्ति, ५ B °शेन
ओकारेणैव सि°, ६ P हिअयं अव्यो किं पि, ७ A मुगंति, ८ A सफलं,
९ A सो, १० A °इइ.

खेदे । अब्बो न जामि छेत्तं ॥ विपादे^१ ।

अब्बो नासेन्ति दिहिं पुलयं वड्ढेन्ति देन्ति रणरणयं ।

एण्हि तस्सेअ गुणा ते चिअ अब्बो कह गु एअं ॥ ३ ॥

पञ्चात्तापे ।

अब्बो तह तेण कया अहय जह कस्स साहेमि ॥

अइ संभावने ॥ २०५ ॥

संभावने अइ इति प्रयोक्तव्यम् ॥ अइ दिअर किं नै पेच्छसि ॥

वणे निश्चय-विकल्पानुकम्प्ये च ॥ २०६ ॥

वणे इति निश्चयादौ संभावने च प्रयोक्तव्यम् ॥ वणे देमि । निश्चयं वदामि ॥ विकल्पे । होइ वणे न होइ । भवति वा न भवति ॥ अनुकम्प्ये । दासो वणे न मुचइ । दासोनुकम्प्यो न स्थव्यते ॥ संभावने । नत्थि वणे जं नै देइ विहि-परिणामो । संभाव्यते एत-दित्यर्थः ॥

मणे विमर्शे ॥ २०७ ॥

मणे इति विमर्शे प्रयोक्तव्यम् ॥ मणे सूरौ । किं स्वित्सूर्य ॥ अन्ये मन्ये इत्यर्थमपीच्छन्ति ॥

अम्मो आश्चर्ये ॥ २०८ ॥

अम्मो इत्याश्चर्ये प्रयोक्तव्यम् ॥ अम्मो कह पारिजइ ॥

स्वयमोर्धे अप्पणो न वा ॥ २०९ ॥

स्वयमित्यस्यार्थे अप्पणो वा प्रयोक्तव्यम् ॥ विसयं विअसन्ति अप्पणो कमल-सरा । पक्षे । सयं चेअं मुणसि करणिज्जं ॥

प्रत्येकमः पाडिक्कं पाडिएक्कं ॥ २१० ॥

प्रत्येकमित्यस्यार्थे पाडिक्कं पाडिएक्कं इति च प्रयोक्तव्यं वा । पाडिक्कं । पाडिएक्कं । पक्षे । पत्तेअ ॥

१ P छित्त, A कित्त २ AP ०दे । अब्बो कह गु (P कह नु) एअ
३ A ०योक्तव्य ४ A नरवे ५ A ०म्यो वनेन, ६ AB अण ७ B चेव मुणसि
८ A ०ति प्र०.

उअ पश्य ॥ २११ ॥

उअ इति पश्येत्यस्यार्थे प्रयोक्तव्यं वा ॥

उअ निष्कल-निष्कल भिमिणी-यत्तमि रेहड चगाआ ।

निष्कल-मरगय-मायण-गरिट्टिआ मङ्ग-मुनि क्व ॥

पञ्चे पुल्लादय ॥

इहरा इतरवा ॥ २१२ ॥

इहरा इति इतरार्थे प्रयोक्तव्यं वा ॥ इहरा नीमामेहि । पञ्चे ।
इअरहा ॥

एगमरिअं हगिति संप्रति ॥ २१३ ॥

एगसरिअं हगित्यर्थे संप्रत्यर्थे च प्रयोक्तव्यम् ॥ एगमरिअ । हगिति
साप्रते वा ॥

मोरउहा मुधा ॥ २१४ ॥

मोरउहा इति मुधार्थे प्रयोक्तव्यम् ॥ मोरउहा । मुधे-रर्थे ॥

दरार्धाल्पे ॥ २१५ ॥

दर इत्यन्ययमर्थार्थे ईगदर्थे च प्रयोक्तव्यम् ॥ दर-विअमिअं
अर्थेनेपद्धा निरुसितमित्यर्थे ॥

किणो प्रश्ने ॥ २१६ ॥

किणो इति प्रश्ने प्रयोक्तव्यम् ॥ किणो धुनमि ॥

ई-जे-राः पादपूरणे ॥ २१७ ॥

ई जे र इत्येते पादपूरणे प्रयोक्तव्या ॥ न उणा ई अन्टीई । अनु-
मूलं योते जे । मेण्डइ र फलम-गोरी ॥ अहो । हहो । "टेहो । हा ।

१ B पश्ये २ AP निष्कल । पञ्चे ३ B नीमामेहि ४ B ईनेहरा
५ B ई ने हर, A इहेरा ६ B ई ७ A इन्टीई ८ B ई. ९ A योनु
१० B मागोवि ११ B हे । हहा । ना

नाम । अहह । १ ही सि । अयि । अहह । अरि रि हो इत्यादयस्तु
संस्कृतसमत्वेन सिद्धाः ॥

प्यादयः ॥ २१८ ॥

प्यावयो नियतार्थवृत्तयः प्राकृते प्रयोक्तव्याः ॥ वि वि अप्यर्थे ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रसूरिविरचितायां सिद्धहेमचन्द्राभिधान-
स्योपज्ञशब्दानुशासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

द्विपेत्पुरक्षोदविनोदहेतोर्भवादयामस्य भवद्भुजस्य ।

अयं विशेषो भुवनैकवीर परं न यत्काममपाकरोति ॥ १ ॥

— — —

॥ अहं ॥

वीर्यस्यात्स्वादेर्वीर्यस्ये स्वरं मो वा ॥ १ ॥

वीर्यस्यार्थात्पदात्परस्य स्यादेः स्थाने स्वरस्य वीर्यमार्थे पदे परे मो वा भवति ॥ एरैरम् । ऐकमेकं । एवमेवेग । अह्ने अह्ने । अहमहम्मि । पन्ने । एषेणमित्यादि ॥

अतः मेढोः ॥ २ ॥

अकारान्ताभ्याम् परस्य स्यादेः मे. स्थाने ङो भवति ॥ एङ्गो ॥

यैतत्तदः ॥ ३ ॥

यैतत्तदोकारात्परस्य स्यादेः सेढो वा भवति ॥ एमो एम । मो णरो । स णरो ॥

जस्-शसौर्लुक् ॥ ४ ॥

अकारान्ताभ्याम् परयोः स्यादिसंयन्विनोर्जस्-शसौर्लुक् भवति ॥ वच्छा ए । वच्छे वेच्छ ॥

अमोस्य ॥ ५ ॥

अतः परस्यामोकारस्य लुक् भवति ॥ वच्छं वेच्छ ॥

टा-आमौर्णः ॥ ६ ॥

अतः परस्य टा इत्येतस्य षष्ठीगुणचनस्य च ज्ञानं चो भवति ॥ वच्छेण । वच्छाण ॥

भिसो हि हिं हिं ॥ ७ ॥

डसेस् तो-दो-दु-हि-हिन्तो-लुक्ः ॥ ८ ॥

अतः परस्य डसेः तो दो दु हि हिन्तो लुक् इत्येते षडादेशा भवन्ति ॥
वच्छत्तो । वच्छाओ । वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छाहिन्तो । वच्छा ॥
वृक्षेभ्यः । वच्छत्तो । वच्छाओ । वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छाहिन्तो । वच्छेहिन्तो । वच्छासुन्तो । वच्छेसुन्तो ॥

भ्यसस् तो दो दु हि हिन्तो सुन्तो ॥ ९ ॥

अतः परस्य भ्यसः स्थाने तो दो दु हि हिन्तो सुन्तो इत्यादेशा भवन्ति ॥
वृक्षेभ्यः । वच्छत्तो । वच्छाओ । वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छेहि । वच्छाहिन्तो । वच्छेहिन्तो । वच्छासुन्तो । वच्छेसुन्तो ॥

डसः स्सः ॥ १० ॥

अतः परस्य डसः संयुक्तः स्तो भवति ॥ पियस्स । पेम्मस्स । उप-
कुम्मं शैत्यम् । उवकुम्मस्स सीअलत्तणं ॥

डे म्मि डेः ॥ ११ ॥

अतः परस्य डेर्दित् एकारः संयुक्तो मिश्र भवति ॥ वच्छे । वच्छ-
म्मि ॥ देवम् । देवम्मि । तम् । तम्मि । अत्र द्वितीयातृतीययोः
सप्तमी [३. १३५] इत्यमो ङिः ॥

जस्-शस्-डसि-तो-दो-द्वामि दीर्घः ॥ १२ ॥

एषु अतो दीर्घो भवति ॥ जसि शसि च । वच्छा ॥ डसि । वच्छाओ ।
वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छाहिन्तो । वच्छा ॥ तोदोदुपु । वृक्षेभ्यः ।
वच्छत्तो । ह्रस्वः संयोगे [१४] इति ह्रस्वः ॥ वच्छाओ । वच्छाउ ॥
आमि । वच्छाण ॥ डसिनैव सिद्धे तोदोदुप्रहणं भ्यसि एत्वनाधनार्थम् ॥

भ्यसि वा ॥ १३ ॥

भ्यसादेशे परे अतो दीर्घो वा भवति ॥ वच्छाहिन्तो वच्छेहिन्तो ।
वच्छासुन्तो वच्छेसुन्तो । वच्छाहि वच्छेहि ।

१ B लुक्. २ A °हृ एते ते ष°. ३ A °हि । वच्छेहि । ष°. ४ B स्तो.
°कुम्भवे°.

टाण-शसेत् ॥ १४ ॥

टादेणे ने शसि च परे अस्य एकारो भवति ॥ टाण । वच्छेण ॥
गेति^१ किम् । अप्पणा । अप्पणिआ । अप्पणइआ । शस् । वच्छे
पेच्छ ॥

भिस्म्यस्सुपि ॥ १५ ॥

एषु अत एर्भवति ॥ भिस् । वच्छेहि^२ । वच्छेहिं । वच्छेहिं ॥ भ्यस् ।
वच्छेहि । वच्छेहिन्तो । वच्छेसुन्तो ॥ सुप् । वच्छेसु ॥

इदुतो दीर्घः ॥ १६ ॥

इकारस्य उकारस्य च भिस्भ्यस्सुप्सु परेषु दीर्घो भवति ॥ भिस् ।
गिरीहिं । बुद्धीहिं । दहीहिं । तरुहिं । धेणूहिं । महुहिं कयं ॥ भ्यस् ।
गिरीओ । बुद्धीओ । दहीओ । तरुओ । धेणूओ । महुओ आगओ ॥
एवं गिरीहिन्तो । गिरीसुन्तो आगओ इत्याद्यपि ॥ सुप् । गिरीसु ।
बुद्धीसु । दहीसु । तरुसु । धेणूसु । महुसु ठिअं ॥ कविप्र भवति ।
दिअ-भूमिसु दाण-जलोद्धिआइं ॥ इदुत इति किम् । वच्छेहिं । वच्छे-
सुन्तो । वच्छेसु ॥ भिस्भ्यस्सुगीत्येव । गिरिं तरुं पेच्छ ॥

चतुरो वा ॥ १७ ॥

चतुर उदन्तस्य भिस्भ्यस्सुप्सु परेषु दीर्घो वा भवति ॥ चउहि चउहि ।
चऊओ चउओ । चऊसु चउसु ॥

लुप्ते शसि ॥ १८ ॥

इदुतोः शसि लुप्ते दीर्घो भवति ॥ गिरी । बुद्धी । तरु । धेणू पेच्छ ॥
लुप्ति इति किम् । गिरिणो । तरुणो पेच्छ ॥ इदुत इत्येव । वच्छे
पेच्छ ॥ जस्-शस्^३ [३.१२] इत्यादिना शसि दीर्घस्य लक्ष्यानुरोधांशो
योगः । लुन इति तु णनि प्रतिप्रसन्नायैरङ्गानिदृश्ययेम् ॥

१ B ने शनि. २ B एद्ध°. ३ A °हि । वच्छेहिं. ४ B °तोदी°. ५ A °स्य
भि°. ६ B जलेद्धि°. ७ B इत्तु. ल्. ८ B चतुरस्य उ°. ९ B °हि. १० PB
°धोऽय यो°.

अङ्गीये सौ ॥ १९ ॥

इदुतोङ्गीये नपुंसकादन्यत्र सौ दीर्घो भवति ॥ गिरी । बुद्धी । तरु ।
धेणू ॥ अङ्गीच इति किम् । दहि । महुं ॥ साविति किम् । गिरि ।
बुद्धि । तरु । धेणुं ॥ केचित्तु दीर्घत्वं विकल्प्य तदभावपक्षे से-
मविशमपीच्छन्ति । अग्नि । निहिं । वाउं । बिहुं ॥

पुंसि जसो डउ डओ वा ॥ २० ॥

इदुत इतीह पञ्चम्यन्तं सञ्ध्यते । इदुत. परस्य जस पुंसि अउ
अओ इत्यादेशौ द्वितौ वा भवत ॥ अग्गउ अग्गओ । वायउ वायओ
चिहुन्ति । पक्षे । अग्गिणो । वाउणो ॥ शेवे अदन्तवद्भावाद् अग्गी ।
वाऊ ॥ पुंसीति किम् । बुद्धीओ । धेणूओ । दहीइं । महुइं ॥
जस इति किम् । अग्गी । अग्गिणो । वाऊ । वाउणो पेच्छइ ॥ इदुत
इत्येव । वच्छा ॥

वोतो डवो ॥ २१ ॥

उदन्तात्परस्य जस पुंसि द्वित् अओ इत्यादेशो वा भवति ॥ साहवो ।
पक्षे । साहओ । साहउ । साहू । साहुणो ॥ उत इति किम् ।
वच्छा ॥ पुंसीत्येव । धेणू । महुइं ॥ जस इत्येव । साहू । साहुणो
पेच्छ ॥

जस्-शसोर्णो वा ॥ २२ ॥

इदुत परयोर्जस्-शसो पुंसि णो इत्यादेशो वा भवति ॥ गिरिणो ।
तरुणो रेहन्ति पेच्छ वा । पक्षे । गिरी । तरु ॥ पुंसीत्येव । दहीइं ।
महुइं ॥ जस्-शसोरिति किम् । गिरि । तरु ॥ इदुत इत्येव । वच्छा ।
वच्छे ॥ जस्-शसोरिति द्वित्वमिदुत इत्यनेन यथासरूपभावात्थम् ।
एवमुत्तरसूत्रेपि ॥

हसि-हसोः पुं-ह्रीवे वा ॥ २३ ॥

पुंसि ह्रीवे च वर्तमानादिदुर्तः परयोर्दसिहसोर्णो वा भवति ॥
गिरिणो । तरुणो । दहिणो । महुणो आगओ विआरो वा । पक्षे ।
हसेः । गिरीओ । गिरीउ । ^१गिरीहिन्तो । तरुओ । तरुउ । तरु-
हिन्तो ॥ हिलुओ निपेत्येते ॥ हसः । गिरिस्स । तरुस्स ॥ हसि-
हसोरिति किम् । गिरिणा । तरुणा कयं ॥ पुंछीव इति किम् ।
घुद्धीअ । धेणूअ लद्धं समिद्धी वा ॥ इदुत इत्येव । कमलाओ ।
कमलस्स ॥

टो णा ॥ २४ ॥

पुंछीवे वर्तमानादिदुतः परस्य टा इत्यस्य णा भवति ॥ गिरिणा ।
गामणिणा । टलपुणा । तरुणा । दहिणा । महुणा ॥ टे इति किम् ।
गिरी । तरु । दहि । महुं ॥ पुंछीव इत्येव । घुद्धीअ । धेणूअ कयं ॥
इदुत इत्येव । कमलेण ॥

ह्रीवे स्वरान्म् सेः ॥ २५ ॥

ह्रीवे वर्तमानान्तरान्तान्नाम्नः सेः स्थाने म् भवति ॥ घेणं । पेम्नं ।
दहिं । महुं ॥ दहि महु इति तु सिद्धापेक्षया ॥ केचिदनुनासिक-
मपीच्छन्ति । दहिं । महुं ॥ ह्रीव इति किम् । घालो । घाला । स्वरा-
दिति इदुतो निधुंत्त्यर्थम् ॥

जस्-शस ई-ई-णयः सप्राग्दीर्घाः ॥ २६ ॥

ह्रीवे वर्तमानान्नाम्नः परयोर्जस्-शसोः स्थाने सानुनासिकसानुस्वारा-
विकारौ णिश्चादेशा भवन्ति सप्राग्दीर्घाः । एषु सत्सु पूर्वस्वरस्य
दीर्घत्वं विधीयते इत्यर्थः ॥ ई । जाई वयणाई अम्हे ॥ ई । उम्मी-
लन्ति पङ्कयाई चिट्ठन्ति पेच्छ वा । दहीई हुन्ति जेम वा । महुई मुञ्च

१ B °दिदुतोः. २ B गिरिहिन्तो. ३ AB तरुहिन्तो. ४ B °ति ॥ गाम°. ५ B टा. ६ P तणं. ७ B °तोमि°. ८ AB °णस्.

वा ॥ णि । फुल्लन्ति पङ्कयाणि गेण्ह वा । हुन्ति दहीणि जेम वा ।
एवं महुणि ॥ ङीव इत्येव । वच्छा । वच्छे ॥ जस्-शस इति किम् ।
सुहं ॥

स्त्रियामुदोतौ वा ॥ २७ ॥

स्त्रियां वर्तमानान्नामनः परयोर्जस्-शसोः स्थाने प्रत्येकम् उत ओत
इत्येतौ सप्राग्दीर्घौ वा भवतः ॥ वचनभेदो यथासंख्यनिवृत्त्यर्थः ॥
मालाउ मालाओ । बुद्धीउ बुद्धीओ । सहीउ सहीओ । धेणूउ धेणूओ ।
वहूउ वहूओ । पक्षे । माला । बुद्धी । सही । धेणू । वहू ॥ स्त्रिया-
मिति किम् । वच्छा । जस्-शस इत्येव । मालाए कयं ॥

ईतः सेश्वा वा ॥ २८ ॥

स्त्रियां वर्तमानादीकारान्तात् सेर्जस्-शसोश्च स्थाने आकारो वा
भवति ॥ एसा हसन्तीआ । गोरीआ विट्ठन्ति वेच्छ वा । पक्षे ।
हसन्ती^१ । गोरीओ ॥

टा-ङस्-डेरदादिदेद्वा तु ङसेः ॥ २९ ॥

स्त्रियां वर्तमानान्नाम्नः परेषां टाङ्स्-ङीनां स्थाने प्रत्येकम् अत् आत्
इत् एत् इत्येते चत्वार आदेशाः सप्राग्दीर्घा भवन्ति । ङसेः पुनरेते
सप्राग्दीर्घा वा भवन्ति ॥ मुद्धाअ । मुद्धाइ । मुद्धाए कयं मुहं ठिअं
वा ॥ कप्रत्यये तु मुद्धिआअ । मुद्धिआइ । मुद्धिआए^२ ॥ कमलिआअ ।
कमलिआइ । कमलिआए ॥ बुद्धीअ । बुद्धीआ । बुद्धीइ । बुद्धीए कयं
विह्यो ठिअं वा ॥ सहीअ । सहीआ । सहीइ । सहीए कयं वयणं
ठिअं वा ॥ धेणूअ । धेणूआ । धेणूइ । धेणूए कयं दुहं ठिअं
वा ॥ वहूअ । वहूआ । वहूइ । वहूए कयं भवणं ठिअं वा ॥ ङसेस्तु
धा । मुद्धाअ । मुद्धाइ । मुद्धाए । बुद्धीअ । बुद्धीआ । बुद्धीइ ।
बुद्धीए ॥ सहीअ । सहीआ । सहीइ । सहीए ॥ धेणूअ । धेणूआ ।

१ B उत ओत इ°. २ B विट्ठति. ३ B हसन्तीओ. ४ B 'र्घा म'.
५ P सुहं. ६ PB 'ए । बु°.

धेणूइ । धेणूए ॥ वहुअ । वहुआ । वहुइ । वहुए आगओ । पक्षे ॥
 मुद्धाओ । मुद्धाउ । मुद्धाहिन्तो ॥ रईओ । रईउ । रईहिन्तो ॥
 धेणूओ । धेणूउ । धेणूहिन्तो । इत्यादि ॥ शेपेदन्तवत् [३.१२४]
 अतिदेशात् जस् शस्-डसि-त्तो-दो द्वामि दीर्घः [३ १२] इति दीर्घत्वं
 पक्षेपि^१ भवति ॥ स्त्रियामित्येव । वच्छेण । वच्छस्स । वच्छम्मि ।
 वच्छाओ ॥ दादीनामिति किम् । मुद्धा । वुद्धी । सही । धेणू । वहु ॥

नात आत् ॥ ३० ॥

स्त्रियां वर्तमानादादन्ताभ्राभ्रः परेषां टाडस्डिडसीनामाददेशो
 न भवति ॥ मालाअ । मालाइ । मालाए कयं सुहं ठिअं आगओ धा ॥

प्रत्यये ङीर्न वा ॥ ३१ ॥

अणादिसूत्रेण [६० २.४] प्रत्ययनिमित्तो यो ङीरुक्तः स स्त्रियां
 वर्तमानाभ्राभ्रो वा भवति ॥ साहणी । कुरुचरी । पक्षे । आत्
 [६० २.४] इत्याप् । साहणा । कुरुचरा ॥

अजातेः पुंसः ॥ ३२ ॥

अजातिधाचिनः पुल्लिङ्गाद् स्त्रियां वर्तमानात् ङीर्वा भवति ॥ नीली
 नीला । काली काला । हसमाणी हसमाणा । सुप्पणही सुप्पणहा ।
 इमीए इमाए । इमीणं इमाणं । एईए एआए । एईणं एआणं ॥
 अजातेरिति किम् । करिणी । अया । एलया ॥ अर्पते विभापेयम् ।
 तेन गोरी कुमारी इत्यादौ संस्कृतवन्नित्यमेव ङीः ॥

किं-यत्तदोस्यमीमि ॥ ३३ ॥

सिअम्आम्वर्जिते स्यादौ परे एध्यः स्त्रियां ङीर्वा भवति ॥
 कीओ । कीओ । कीए । काए । कीसु । कासु । एवं । जीओ ।
 जाओ । तीओ । ताओ । इत्यादि ॥ अस्वमासीति किम् । का ।
 जा । सा । कं । जं । तं । काण । जाण । ताण ॥

१ B °क्षे भ°. २ A इमाण । अजा°. ३ B °प्राप्तभि°. ४ B ङी. ५ B
 °मिति ॥ ३३ ॥ अम्°. ६ P °उ. ७ B ता.

छाया-हरिद्रयोः ॥ ३४ ॥

अनयोराप्सङ्गे नाम्न स्त्रिया ङीर्वा भवति ॥ छाही छाया ।
हलदी हलदा ॥

स्वसादेडा ॥ ३५ ॥

स्वसादे स्त्रिया वर्तमानात् डैा प्रत्ययो भवति ॥ ससा । नणन्दा ।
दुहिआ । दुहिआहि । दुहिआसु । दुहिआ-सुओ । गडआ ॥

हस्नोमि ॥ ३६ ॥

स्त्रीलिङ्गस्य नाम्नोमि परे ह्रस्वो भवति ॥ माल । नइ । वहुं । हस
माणि । हसमाण पेच्छ ॥ अमीति किम् । माला । सही । वहु ॥

नामन्त्यास्तौ मः ॥ ३७ ॥

आमन्त्यार्थात्परे सौ सति स्त्रीवे स्वरान्म् से [३ २५] इति यो म
उक्त स न भवति ॥ हे तण । हे दहि । हे मह

डो दीर्घा वा ॥ ३८ ॥

आमन्त्यार्थात्परे सौ सति अत सेडो [३ २] इति^१ यो नित्यं डौ
प्राप्तो यत्र अस्त्रीवे सौ [३ १९] इति इदुत्तोरकारान्तस्य च प्राप्तो दीर्घ
स वा भवति ॥ हे देव हे देवो ॥ हे खमा-समण हे खमा-समणो । हे
अज्ज हे अज्जो ॥ दीर्घ । हे हरी हे हरि । हे गुरु हे गुरु ।
जाइ विसुद्धेण पट्ट । हे प्रभो इत्यर्थ । एय दोणिं पट्ट जिअं-लोए ।
पक्षे । हे पट्ट । एणु प्राप्ते विकल्प ॥ इह त्वप्राप्ते हे गोअमा हे
गोअम । हे कासवा हे कासव । रेरे चण्फलैया । रेरे निग्घिणया ॥

ऋतोद्वा ॥ ३९ ॥

ऋकारान्तस्यामन्त्रणे सौ परे अर्कौरोन्तादेशो वा भवति ॥ हे
पित । हे पिअ ॥ हे दात । हे दाय । पक्षे । हे पिअर । हे दीयार ॥

१ B छाहा, २ A डा ३ B °दा । दुहिआहि, ४ A °दीर्घा, ५ B आम
न्यात्परे ६ B °ति नित्य, ७ B डो, ८ A चाप्रा°, ९ B दोणि, १० B जीअ°,
११ B चण्फला, १२ B अकाराता°, १३ B दाअर,

नामन्यरं वा ॥ ४० ॥

ऋदन्तस्यामन्त्रणे सौ परे नाम्नि संज्ञायां विपये अरं इति अन्तः।
देशो वा भवति^१ ॥ हे पितः । हे पिअरं । पश्चे । हे पिअ ॥ नाम्नीति
किम् । हे कर्तः । हे कैत्तार ॥

वाप ए ॥ ४१ ॥

आमन्त्रणे सौ परे आप एत्वं वा भवति ॥ हे माले । हे महिले^१ ।
अजिए । पजिए । पश्चे । हे माला । इत्यादि ॥ आप इति किम् । हे
पिठच्छा । हे माउच्छा ॥ बहुलाधिकारात् कचिदोत्वमपि । अम्मो
भणामि भणिए ॥

ईदूतोर्हस्वः ॥ ४२ ॥

आमन्त्रणे सौ परे ईदूदन्तयोर्हस्वो भवति ॥ हेः नइ । हे गामणि^१ ।
हे समणि । हे बहु । हे खलपु ॥

किर्पः ॥ ४३ ॥

कियन्तस्येदूदन्तस्य ह्रस्वो भवति ॥ गामणिणा । खलपुणा । गाम-
णिणो । खलपुणो ॥

ऋतामुदस्यमौसु वा ॥ ४४ ॥

सिअम्और्भिजिते अर्थात् स्यादौ परे ऋदन्तानामुदन्तादेशो वा
भवति ॥ जस् । भत्तू । भत्तुणो । भत्तउ । भत्तओ । पश्चे । भत्तारे ॥
शस् । भत्तू । भत्तुणो । पश्चे भत्तारे ॥ टा । भत्तुणा । पश्चे । भत्तारेण ॥
मिस् । भत्तूहिं । पश्चे । भत्तारेहिं ॥ ङसि । भत्तुणो । भत्तूओ । भत्तूँउ ।
भत्तूदि । भत्तूदिन्तो । पश्चे । भत्तारौओ । भत्ताराउ । भत्ताराहि ।

१ P^०ति । हे पिअरं. २ B हे तार. ३ B^०ले । आरिका । ज^०. ४ A^०त्वमिति.
५ A^०णि । हे बहु. ६ B किप्. ७ P^०णो । गामणिमुओ । खलपुमुइ ॥ क^०; B
०णो । गामणिमुओ खलपुमुओ ॥ क^०. ८ P^०ते स्या^०. ९ B भत्तारे. १० B^०उ ।
भत्तूदिन्तो. ११ A^०ओ । भत्तारादि.

भत्ताराहन्तो । भत्तारौ । डस् । मत्तुणो । मत्तुस्त । पक्षे । भत्तारेस्त ।
 सुप् । भत्तुसु । पक्षे । भत्तारेसु ॥ बहुवचनस्य व्याप्त्यर्थत्वात् यथा-
 दर्शनं नाम्न्यपि उद् या भवति जसूशस्वसिडस्सु । पिउणो । जामाउणो ।
 माउणो ॥ टायाम् । पिउणा ॥ भिसि । पिऊहि ॥ सुपि । पिऊसु ।
 पक्षे । पिअरा । इत्यादि ॥ अस्यमौस्विति किम् । सि । पिआ ॥ अम् ।
 पिअरं ॥ औ । पिअरा ॥

आरः स्यादौ ॥ ४५ ॥

स्यादौ परे ऋत आर इत्यादेशो भवति ॥ भत्तारो । भत्तारा ।
 भत्तार । भत्तारे । भत्तारेण । भत्तारेहि ॥ एवं डस्यादिपूदाहार्यम् ॥
 लुप्तस्याद्यपेक्षया । भत्तार-विहिज ॥

आ अरा मातुः ॥ ४६ ॥

मातृसबन्धिन ऋत स्यादौ परे आ अरा इत्यादेशौ भवत ॥ माआ ।
 माअरा । माआउ । माआओ । माअराउ । माअराओ । माअ ।
 माअर इत्यादि ॥ बाहुल्यजनन्यर्थस्य आ वेवतार्थस्य तु अरा
 इत्यादेशः । माआए कुच्छीए । नमो माअराण ॥ मातुरिद् या
 [१ १३५] इतीत्ये मार्षेण इति भवति ॥ ऋतामुद^० [१.४४] इत्या-
 दिना उत्त्वे तु माउए सर्भन्निज बन्दे इति ॥ स्यादाविस्थेय । माइ-
 देशो । माइ-णो ॥

नाकुरः ॥ ४७ ॥

ऋदन्तस्य नास्ति सहाया स्यादौ परे अर इत्यन्तादेशो भवति ॥
 पिअरा । पिअर । पिअरे । पिअरेण । पिअरेहि । जामायरा ।
 जामायेर । जामायरे । जामायरेण । जामायरेहि । भायरा । भायरं ।
 भायरे । भायरेण । भायरेहि ॥

१ B १रा ॥ भ्यस् । भत्तु । भत्तुआ । भत्तुहन्तो । भत्तुसुन्तो । पक्षे । भत्ताराओ ।
 भत्ताराउ । भत्ताराहि । भत्तारेहि । भत्ताराहन्तो । भत्तारेहन्तो । भत्तारासुन्तो ।
 भत्तारेसुन्तो । २ B ०स्त । आम् । भत्तण । भत्तूण । पक्षे । भत्ताराण । भत्ताराण ।
 हि । भत्तुमि । पक्षे । भत्तारे । भत्तारमि । ३ B पिउसु ४ B कि । पिआ
 ५ P भत्तारेहि ६ A सप्तुभिज ७ माइमणो ८ P पिअरेहि ९ B ०रे । जामाअरेण

आ सौ न वा ॥ ४८ ॥

ऋदन्तस्य सौ परे आकारो वा भवति ॥ पिआ । जामाया । भाया ।
कत्ता । पक्षे । पिअरो । जामायरो । भायरो । कत्तारो ॥

राज्ञः ॥ ४९ ॥

राहो नलोपेन्त्यस्य आत्वं वा भवति सौ परे ॥ राया । हे राया । पक्षे ।
आणदेशे । रायाणो ॥ हे राया । हे रायं इति तु शौरसेन्याम् । एवं
हे अयं । हे अप्य ॥

जस्-शस् ङसि-ङसां णो ॥ ५० ॥

राजन्शब्दात्परपामेपां णो इत्यादेशो वा भवति ॥ जस् । रायाणो
चिह्नन्ति । पक्षे । राया ॥ शस् । रायाणो पेन्ठ । पक्षे । राया । राए ॥
ङसि । राङ्णो रण्णो आगओ । पक्षे । रायाओ^१ । रायाड । रायाहि ।
रायाहिन्तो । राया ॥ ङस् । राङ्णो रण्णो धणं । पक्षे । रायस्स ॥

टो णा ॥ ५१ ॥

राजन्शब्दात्परस्य टा इत्यस्य णा इत्यादेशो वा भवति ॥ राङ्णा ।
रेण्णा । पक्षे । राएण कयं ॥

इर्जस्य णो-णा-डौ ॥ ५२ ॥

राजन्शब्दैर्दसंनिधनो जकारस्य स्थाने णोणादिषु परेषु इकारो वा
भवति ॥ राङ्णो चिह्नन्ति पेन्ठ आगओ धणं वा ॥ राङ्णा कयं ।
राङ्ग्मि । पक्षे । रायाणो । रेण्णो । रायणौ । राएण । रायग्मि ॥

इणमभामा ॥ ५३ ॥

राजन्शब्दैर्दसंनिधनो जकारस्य अभाम्भ्या सहितस्य स्थाने इणम्
इत्यादेशो वा भवति ॥ राङ्णं पेन्ठ । राङ्णं धणं । पक्षे । रायं ।
राईणं ॥

१ A °पेन्ठस्य, २ B हे राय. ३ A हे अय. जस्°. ४ A चेह्णु, ५ ॥
°ओ गआड, ६ B रण्णा राए°. ७ A °दस्य स°. ८ A चेह्णु, ९ P रण्णो ।
रण्णा । राएण, १० A °णा । रायग्मि.

ईङ्गिस्भ्यसाम्मुपि ॥ ५४ ॥

राजन्शब्दसंबन्धिनो जकारस्य भिसादिषु परतो वा ईकारो भवति ॥
भिस् । राईहि ॥ भ्यसं । राईहि । राईहिन्तो । राईसुन्तो ॥ आम् ।
राईणं ॥ सुप् । राईसु । पक्षे । रायाणेहि । इत्यादि ॥

आजस्य टा-डसि-डस्सु सणाणोप्पण्ण ॥ ५५ ॥

राजन्शब्दसंबन्धिन आज इत्यवयवस्य टाडसिडस्सु णा णो इत्यादेशा-
पन्नेषु परेषु अण् वा भवति ॥ रण्णा राङ्गा कय । रण्णो राईणो
आगओ धण वा ॥ टाडसिडस्सिवति किम् । रायाणो विट्ठन्ति पेच्छ
वा ॥ सणाणोप्पिवति किम् । राण्ण । रायाओ । रायस्स ॥

पुंस्यन आणो राजवच्च ॥ ५६ ॥

पुंलिङ्गे वर्तमानस्याभ्रन्तस्य स्थाने आण इत्यादेशो वा भवति । पक्षे ।
यथादर्शनं राजवत् कार्यं भवति ॥ आणादेशे च अतः सेढो [३.२]
इत्यादयः प्रवर्तन्ते । पक्षे तु राज्ञ जस्-शस्-डसि-डसा णो [३.५०]
टो णा [३.२४] इणममामा [३.५३] इति प्रवर्तन्ते ॥ अप्पाणो ।
अप्पाणा । अप्पाणि । अप्पाणे । अप्पाणेण । अप्पाणेहि । अप्पाणाओ ।
अप्पाणासुन्तो । अप्पाणस्स । अप्पाणाण । अप्पाणम्मि । अप्पाणेषु ।
अप्पाण-कय । पक्षे । राजवत् । अप्पा । अप्पो । हे अप्पा । हे अप्प ।
अप्पाणो विट्ठन्ति । अप्पाणो पेच्छ ॥ अप्पाणा । अप्पाहि । अप्पाणो ।
अप्पाओ । अप्पाई । अप्पाहि । अप्पाहिन्तो । अप्पा । अप्पासुन्तो ॥
अप्पाणो धण । अप्पाण । अप्पे । अप्पेसु ॥ राय्योणो । रायाणा ।
रायाण । रायाणे । रायाणेण । रायाणेहि । रायाणाहिन्तो । रायाणस्स ।
रायाणाण । रायाणम्मि । राय्यणिषु । पक्षे । राया । इत्यादि । एव
जुवाणो । जुवाण-जणो । जुआ ॥ बम्हाणो । बम्हा ॥ अद्धाणो ।

१ B राईहि २ B भ्यस् । राईहितो ३ B °णाणेप्प° ४ B राईणो ५ B °णाणेप्पि° ६ A °ण । अप्पाणो । अप्पाणो । अप्पाणेण, ७ B अप्पाणेहि, ८ A °प्पा । अप्पाणो ९ A चेद्वति १० A °उ । अप्पेहि । अप्पा ११ A धण । अप्पे १२ A रायणो १३ A रायाणाहि १४ A रायाणासु

अद्धा ॥ उक्षन् । उच्छाणो । उच्छा ॥ गावाणो । गावा ॥ पूसाणो ।
 पूसा ॥ तक्ताणो । तक्ता ॥ मुद्धाणो । मुद्धा ॥ श्वन् । साणो ।
 सा ॥ सुकर्मणः पश्य । सुकर्मणे पेच्छ । निपेइ कह सो
 सुकर्मणे । पश्यति कयं स सुकर्मण इत्यर्थः ॥ पुंसीवि किम् ।
 शर्म । सम्म ॥

आत्मनष्टो णिआ णइआ ॥ ५७ ॥

आत्मनः परस्याष्टाद्याः स्थाने णिआ णइआ इत्यादेशौ या भवतः ।
 अप्पणिआ पाउसे उवगयन्मि । अप्पणिआ च विअइ खाणिआ ।
 अप्पणइआ । पक्षे । अप्पाणेण ॥

अतः सर्वादेर्जेसः ॥ ५८ ॥

सर्वादेर्देवन्तात्परस्य जसः द्विर् ए इत्यादेशो भवति ॥ सव्वे ।
 अत्रे । जे । ते । के । एके । कयरे । इयरे । एए ॥ अत इति किम् ।
 सव्वाओ रिद्धीओ ॥ जर्स इति किम् । सव्वस्स ॥

हेः सिस्-म्मि-त्थाः ॥ ५९ ॥

सर्वादेरकारात्परस्य हेः स्थाने सिस् म्मि र्थ एते आदेशा भवन्ति ॥
 सव्वसिस् । सव्वम्मि । सव्वत्थ ॥ अन्नस्मि । अन्नम्मि । अन्नत्थ ॥
 एयं सर्वत्र ॥ अत इत्येव । अमुम्मि ॥

न घानिदमेतदो हि ॥ ६० ॥

इदमर्थाद्वर्जितात्सर्वादेरदन्तात्परस्य हेर्हिमादेशो या भवति ॥ सव्वहिं ।
 अन्नहिं । कहिं । जहिं । तहिं ॥ बहुलाधिकारात् कियत्तद्वय-
 त्रियामपि । काहिं । जाहिं । ताहिं ॥ बाहुलकादेव कियत्तदोस्वमामि
 [३. ३३] इति ङीर्नोस्ति ॥ पक्षे । सव्वसिस् । सव्वम्मि ।

१ B °म्माणोप°, २ III निपेइह. ३ P B °म्माणो. ४ B °हेज°. ५ A °देरत°प°. ६ B °तए आदे°. ७ P बुद्धीओ. ८ B जमीति. ९ P °कारान्तात्प°
 १० B °त्था. ११ A °द्वजितस्य सर्वादेरतः प°.

सर्व्वत्थ । इत्यादि ॥ स्त्रिया तु पक्षे । काए । कीए । जाए । जीए ।
ताए । तीए ॥ इदमेतद्वर्जन किम् । ईमस्सि । एअस्सि ॥

आमो डेसि ॥ ६१ ॥

सर्वादेरकारान्तात्परस्यामो 'डेसिमित्यादेशो वा भवति ॥ सव्वेसि ।
अन्नेसि । अवरेसि । इमेसि । एणसि । जेसि । तेसि । केसि । पक्षे ।
सव्वाण । अन्नाण । अयराण । इमाण । एआण । जाण । ताण ।
काण ॥ बाहुलकात् स्त्रियामपि । सर्वासाम् । सव्वेसि ॥ एवम् अन्ने-
सि । तेसि ॥

किंतद्धया डासः ॥ ६२ ॥

किंतद्धया परस्याम स्थाने डास इत्यादेशो वा भवति ॥ कास ।
तास । पक्षे । केसि । तेसि ॥

किंयत्तद्धयो डसः ॥ ६३ ॥

एभ्य परस्य डसै स्थाने डास इत्यादेशो वा भवति । डस स्स
[३१०] इत्यस्यापवाद । पक्षे सोपि भवति ॥ कास । कस्स । जास ।
जस्स । तास । तस्स ॥ बहुलाधिकारात् किंतद्धयामाकारान्ताभ्यामपि
डासादेशो वा । कस्या धनम् । कास धण ॥ तस्या धनम् । तास
धण । पक्षे । काए । ताए ॥

ईद्वयः स्ता से ॥ ६४ ॥

किमादिभ्य ईदन्तेभ्य परस्य डस स्थाने स्ता से इत्यादेशो वा
भवति । टा-डस्-डेरदादिद्वेधा तु डसे [३२९] इत्यस्यापवाद । पक्षे
अदादयोपि ॥ किस्सा । कीसे । कीज । कीआ । कीइ । कीए ॥
जिस्सा । जीसे । जीज । जीआ । जीइ । जीए ॥ तिस्सा । तीसे ।
तीज । तीआ । तीइ । तीए ॥

१ B सर्व्वत्थ । अन्नास्सि । अन्नामि । अन्नत्थ इत्यादि २ B इदमस्सि ३ B
डे सिम् ४ A °रात्प° ५ B डे सि° ६ A °रस्य सर्वादेराम ७ A डसे
८ PB इत्येतावादे°

हेडाहे डाला इआ काले ॥ ६५ ॥

किंयत्तद्भयः कालेभिधेये हेः स्थाने आहे आला इति द्विती इआ इति च आदेशा वा भवन्ति । हिंसिस्मिन्मित्यानामपवादः । पञ्चे तेषि भवन्ति ॥ काहे । काला । कइआ ॥ जाहे । जाला । जइआ ॥ ताहे । ताला । तइआ ॥

ताला जाअन्ति गुणा जाला ते सहिअएहिं धेप्पन्ति ।

पञ्चे । फहिं । फरिंसि । फम्मि । फत्थ ॥

टसेम्हा ॥ ६६ ॥

किंयत्तद्भयः परस्य ढसेः स्थाने म्हा इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्हा । जम्हा । तम्हा । पञ्चे । काओ । जाओ । ताओ ॥

तदो डोः ॥ ६७ ॥

तदः परस्य ढसेडो इत्यादेशो वा भवति ॥ तो । तम्हा ॥

किमो डिणो-डीसौ ॥ ६८ ॥

किमः परस्य ढमेडिणो डीस इत्यादेशौ वा भवतः ॥ किणो । कीसौ । कम्हा ॥

इदमेत्तिक-यत्तद्भयष्टो डिणा ॥ ६९ ॥

एय्यः सर्वादिभ्योऽकारान्तेभ्यः परम्याप्रायाः स्थाने डित् इणा इत्यादेशो वा भवति ॥ इमिणा । इमेण ॥ एदिणा । एदेण ॥ किणा । केण ॥ जिणा । जेण ॥ तिणा । तेण ॥

तदो णः स्यादौ क्वचित् ॥ ७० ॥

तदः स्थाने स्यादौ परे ण आदेशो भवति क्वचित् लक्ष्यानुसारेण ॥ णं पेच्छ । तं पश्येत्यर्थः ॥ सोअइ अ णं रहुवई । तमित्यर्थः ॥ म्रियामपि । ह्त्थुन्नामिअ-मुही णं तिअहा । तां त्रिजटेत्यर्थः ॥ णेण

१ B °न्ति ॥ रुवि-किरणानुग्मादिआर्दं हुन्ति कमलाई कमलाई ॥ प°. २ A कीसा.

३ A एभ्योऽकारान्तेभ्यः परस्याः सर्वादिष्टा°. ४ A °त्यर्थः । जेण°.

भणिअ । तेन भणितमित्यर्थ ॥ तो णेण कर-यल-ट्टिआ । तेनेत्यर्थ ॥
भणिअ च णाए । तयेत्यर्थ ॥ णेहि कय । तै कृतमित्यर्थ ॥ णाहि
कय । तामि कृतमित्यर्थ ॥

किमः कस्त्र-तसोश्च ॥ ७१ ॥

किम को भवति स्यादौ त्रतसोश्च परयो ॥ को । के । क । के । केण ॥
त्र । कत्थ ॥ तस् । कओ । कत्तो । कदो ॥

इदम इमः ॥ ७२ ॥

इदम स्यादौ परे इम आदेशो भवति ॥ इमो । इमे । इम । इमे ।
इमेण ॥ त्रियामपि । इमा ॥

पुं-स्त्रियोर्न वायमिमिऔ सौ ॥ ७३ ॥

इदमशब्दस्य सौ परे अयमिति पुल्लिङ्गे इमिआ इति स्त्रीलिङ्गे आदेशा
वा भवत ॥ अह्वाय कय-कज्जो । इमिआ वाणिअ-भूआ । पक्षे ।
इमो । इमा ॥

स्ति स्तयोरत् ॥ ७४ ॥

इदम स्ति स्त इत्येतयो परयोरत् भवति वा ॥ अस्ति । अस्स ।
पक्षे इमादेशोपि । इमस्ति । इमस्स ॥ बहुलाधिकारादन्यत्रापि
भवति । एहि । एसु । आहि । एमि एषु आभिरित्यर्थ ॥

डेमेन हः ॥ ७५ ॥

इदम कृतेमादेशात् परस्य डे स्थाने मेन सह ह आदेशो वा भवति ॥
इह । पक्षे । इमस्ति । इमस्मि ॥

न त्थ. ॥ ७६ ॥

इदम परस्य डे स्ति म्मि-त्था [३५९] इति प्राप्त त्थो न भवति ॥
इह । इमस्ति । इमस्मि ॥

णोम्-शस्ता-भिसि ॥ ७७ ॥

इदमः स्थाने अम्शस्तामिस्सु परेषु ण आदेशो वा भवति ॥ णं पेच्छ । पे पेच्छ । णेण । णेहि^१ कयं । पशे । इमं । इमे । इमेण । इमेहि^२ ॥

अमेणम् ॥ ७८ ॥

इदमोमा सहितस्य स्थाने इणम् इत्यादेशो वा भवति ॥ इणं पेच्छ । पशे । इमं ॥

झीये स्यमेदमिणमो च ॥ ७९ ॥

नपुंसकलिङ्गे वर्तमानस्येदमः स्यम्भ्यां सहितस्य इदम् इणमो इणम् च नित्यमादेशा भवन्ति ॥ इवं इणमो इणं घणं चिद्वृष पेच्छ वा ॥

किमः किं ॥ ८० ॥

किमः झीये वर्तमानस्य स्यम्भ्यां सह किं भवति ॥ किं कुञ्चं तुह । किं किं ते पडिद्वाइ^३ ॥

वेद-तदेतदो ङसाम्भ्यां से-सिर्मा ॥ ८१ ॥

इदम् तद् एतद् इत्येतेषां स्थाने ङस् आम् इत्येताभ्यां सह यथा-संग्रह्यं से सिम् इत्यादेशौ वा भवतः ॥ इदम् । से सीलम् । से गुणा । अस्य शीलं गुणा चेत्यर्थः ॥ सिं उच्छाहो । एषाम् उस्ताह इत्यर्थः ॥ तद् । से सीलं । तस्य तस्या चेत्यर्थः ॥ सिं गुणा । तेषां तासां चेत्यर्थः ॥ एतद् । से अहिअं । एतस्याहितमित्यर्थः ॥ सिं गुणा । सिं सीलं । एतेषां गुणाः शीलं चेत्यर्थः । पशे । इमस्स । इमेसिं । इमाण ॥ तस्स । तेसिं । ताण ॥ एअस्स । एअसिं । एआण । इदंतदो-रमापि सेआदेशं केचिदिच्छति ॥

१ PB णेहि. २ B इमेहि. ३ A °हाअह ४ B शीलं ५ B केचिदिच्छति.

वैतदो ङसेस्तो चाहे ॥ ८२ ॥

एतदः परस्यः ङसेः स्थाने तो चाहे इत्येतावादेशौ वा भवतः ॥
एतो । एताहे । पक्षे । एआओ । एआउ । एआहि । एआहिन्ती ।
एआ ॥

त्ये च तस्य लुक् ॥ ८३ ॥

एतदस्थे परे चकारात् तो ताहे इत्येतयोश्च परयोस्तस्य लुक्
भयति ॥ एत्थ । एतो । एताहे ॥

एरदीतौ म्मौ वा ॥ ८४ ॥

एतद एकारस्य ङादेशे म्मौ परे अदीतौ वा भवतः ॥ अयम्मि ।
ईर्यम्मि । पक्षे । एअम्मि ॥

वैसेणमिणमो सिना ॥ ८५ ॥

एतदः सिना सह एस इणम् इणमो इत्यादेशा वा भवन्ति ॥
सञ्जस वि एस गई ॥ सव्वाण वि पत्थिवाण एस मही ॥ एस
सहाओ किअ ससहरस्स ॥ एस सिरं । इणं । इणमो । पक्षे । एअं ।
एसा । एसो ॥

तदथ तः सोळ्हीये ॥ ८६ ॥

तद् एतदथ तकारस्य सौ परे अळ्हीये सो भवति ॥ सो पुरिस्तो ।
सा महिला । एसो पिओ । एसा मुद्धो ॥ सावित्येय । ते एए धम्मा ।
साओ एआओ महिलाओ ॥ अळ्हीय इति किम् । तं एअं धेणं ॥

वादसो दस्य होनोदाम् ॥ ८७ ॥

अदसो दफारस्य सौ परे ह आदेशो वा भवति तस्मिन् कृते
जतः सेडोः [२.१] इत्योत्वं शेषं संस्कृतयत् [४.४४८] इत्यति-
देशाद् आत् [६.२.४] इत्याप् छीवे स्वरान्म सेः [३.२५] इति मथ

१ P तदे. २ A ओ. एआदि. ३ A °दितो । त्ये°. ४ P इअम्मि.
५ B मुरा. ६ ता ए°. ७ B धञ.

न भवति ॥ अह पुरिसो । अह महिला । अह वणं । अह मोहो
पर-गुण-लहुअयाइ । अह जे हिअएण हसइ मारुय-तणओ ।
असायस्मान् हसतीत्यर्थः । अह कमळ-मुही । पक्षे । उत्तरेण गुण-
देशः । अमू पुरिसो । अमू महिला । अमुं वणं ॥

मुः स्यादौ ॥ ८८ ॥

अदसो दस्य स्यादौ परे गुणदेशो भवति ॥ अमू पुरिसो । अमुणो
पुरिसा । अमुं वणं । अमूइं वैणाइं । अमूणि वणाणि । अमू माला ।
अमूउ अमूओ मालाओ । अमुणा । अमूहिं ॥ इति । अमूओ ।
अमूउ । अमूहिन्तो ॥ भ्यस् । अमूहिन्तो । अमूसुन्तो ॥ इस् ।
अमुणो । अमुस्स । आम् । अमूण ॥ डि । अमुम्मि ॥ सुप् ।
अमूसु ॥

म्माययेऔ वा ॥ ८९ ॥

अदसोन्त्यव्यञ्जनलुकि दकारान्तस्य स्थाने ङ-धादेशे म्मौ परतः
अय इअ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ अयम्मि । इयम्मि । पक्षे ।
अमुम्मि ॥

युप्मदत्तं तुं तुवं तुह तुमं सिना ॥ ९० ॥

युप्मदः सिना सह तं तुं तुवं तुह तुमं इत्येते, पञ्चादेशा भवन्ति ॥
तं तुं तुवं तुह तुमं दिट्ठो ॥

मे तुम्मे तुज्झ तुम्ह तुय्हे उय्हे जसा ॥ ९१ ॥

युप्मदो जसा सह मे तुम्मे तुज्झ तुम्ह तुय्हे उय्हे इत्येते षष्ठा-
देशा भवन्ति ॥ मे तुम्मे तुज्झ तुम्ह तुय्हे उय्हे विट्ठह । म्मो म्ह-
इसौ वा [३.१०४] इति वचनात् तुम्हे । तुम्मे । एवं चाष्टरूप्यम् ॥

तं तुं तुमं तुवं तुह तुमे तुए अमा ॥ ९२ ॥

युप्मदोमा सह एते सप्तादेशा भवन्ति ॥ तं तुं तुमं तुवं तुह
तुमे तुए वन्दामि ॥

१ PB °हुआई. २ B धणाइ. ३ P तुम्म तु°. ४ B उज्जे°. ५ B उय्हे
विट्ठह. ६ A वेट्ठह. ७ B °हृरूपाणि.

वो तुंज्ज तुब्मे तुय्हे उय्हे भे शसा ॥ ९३ ॥

युष्मदः शसा सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ वो तुंज्ज तुब्मे ।
ब्भो म्हज्झौ वेति वचनात् तुम्हे तुज्जे तुय्हे उय्हे भे पेच्छामि ॥

भे दि दे ते तइ तए तुमं तुमइ तुमए तुमे तुमाइ टा ॥ ९४ ॥
युष्मदष्टा इत्यनेन सह एते एकादशादेशा भवन्ति ॥ भे दि दे
ते तइ तए तुमं तुमइ तुमए तुमे तुमाइ जम्पिअं ॥

भे तुब्मेहिं^१ उंज्जेहिं^२ उम्हेहिं^३ तुय्हेहिं^४ उय्हेहिं^५ भिसा ॥ ९५ ॥
युष्मदो भिसा सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ भे । तुब्मेहिं^१ ।
ब्भो म्हज्झौ वेति वचनात् तुम्हेहिं^२ तुज्जेहिं^३ उज्जेहिं^४ उम्हेहिं^५ तुय्हेहिं^६
उय्हेहिं^७ भुत्तं । एवं चाष्टरूप्यम् ॥

तइ-तुव-तुम-तुह-तुब्भा ङसौ ॥ ९६ ॥

युष्मदो ङसौ पञ्चम्येकवचने परत एते पञ्चादेशा भवन्ति ।
ङसेस्तु तोदोदुहिहिन्तोळुंको यथाप्राप्तमेव ॥ तइत्तो तुवत्तो ।
तुमत्तो ॥ तुहत्तो तुब्भत्तो । ब्भो म्हज्झौ वेति वचनात् तुम्हत्तो ।
तुज्जत्तो ॥ एवं दोदुहिहिन्तोळुक्ष्वप्युदाहार्यम् ॥ तत्तो इति तु त्वत्त
इत्यस्य वळोपे सति ॥

तुय्ह तुब्भ तहिन्तो ङसिना ॥ ९७ ॥

युष्मदो ङसिना सहितस्य एते त्रय आदेशा भवन्ति ॥ तुय्ह
तुब्भ तहिन्तो आगओ । ब्भो म्हज्झौ वेति वचनात् तुम्ह । तुज्ज ।
एवं च पञ्च रूपाणि ॥

तुब्भ-तुय्होय्होम्हा भ्यसि ॥ ९८ ॥

युष्मदो भ्यसि परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ भ्यसस्तु
यथाप्राप्तमेव ॥ तुब्भत्तो । तुय्हत्तो । उय्हत्तो । उम्हत्तो । ब्भो म्ह-

१ B तुब्मे उज्जे तुं. २ B तुब्मे उज्जे तुं. ३ A °हि ४ P उम्हेहि.
५ B तुज्जेहिं तुय्हेहिं. ६ B °तेपा प°. ७ A लुक्प°.

ज्ज्ञौ वेति वचनात् तुम्हत्तो । तुज्ज्ञत्तो ॥ एवं दोदुहिहिन्तोमुन्तोव्वप्यु-
दाहार्यम् ॥

तइ-तुं-ते-तुम्हं-तुह-तुहं-तुव-तुम-तुमे-तुमो-तुमाइ-दि-दे-इ-ए-
तुव्भोव्वभोव्हा डसा ॥ ९९ ॥

युष्मदो डसा पष्ठ्येकवचनेन सहितस्य एते अष्टादशादेशा भवन्ति ॥
तइ । तुं । ते । तुम्हं । तुह । तुहं । तुव । तुम । तुमे । तुमो । तुमाइ ।
दि । दे । इ । ए । तुव्भ । उव्व । उव्हा धणं । व्वो म्ह-ज्ज्ञौ वेति
वचनात् तुम्ह । तुज्ज्ञ । उम्ह । उज्ज्ञ । एवं च द्वाविंशेती
रूपाणि ॥

तु यो भे^१ तुव्भ तुव्वं तुव्भाण तुवाण तुमाण तुहाण उम्हाण
आमा ॥ १०० ॥

युष्मद आमा सहितस्य एते दशादेशा भवन्ति ॥ तु । यो । भे ।
तुव्भ । तुव्वं । तुव्भाण । तुवाण । तुमाण । तुहाण । उम्हाण ।
क्त्या-स्यादेर्णस्वोर्वा [१.२७] इत्यनुसारे तुव्भाणं । तुवाणं ।
तुमाणं । तुहाणं । उम्हाणं ॥ व्वो म्ह-ज्ज्ञौ वेति वचनात् तुम्ह ।
तुज्ज्ञ । तुम्हं । तुज्ज्ञं । तुम्हाण । तुम्हाणं । तुज्ज्ञाण । तुम्हाणं ।
धणं । एवं च त्रयोविंशेती रूपाणि ॥

तुमे तुमए तुमाइ तइ तए डिना ॥ १०१ ॥

युष्मदो डिना सप्तम्येकवचनेन सहितस्य एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥
तुमे तुमए तुमाइ तइ तए ठिअं ॥

तु-तुव-तुम-तुह-तुव्भा डौ ॥ १०२ ॥

युष्मदो डौ परत एते पञ्चादेशा भवन्ति । डेस्तु यथाप्राप्तमेव ॥

१ ॥ ० मुन्तेय^०, २ A तइतुमेतेतुम्हं^०, ३ ॥ तुं, ४ B तुम्ह, ५ B ० शतिरु^०,
६ B भेतुम्हत्तुम्हत्तुम्ह, ७ PB तुम्हाण, ८ B ० ते आदे^०, ९ B भे । तुम्ह ।
तुम्ह । उव्व १० PB तुम्हाणं ११ B उम्ह । उज्ज्ञ, १२ B तुज्ज्ञाणं । एवं.

तुम्मि । तुवम्मि । तुमम्मि । तुहम्मि । तुब्भम्मि । ँमो म्हु-ज्झौ
वेति वचनात् तुम्हम्मि । तुज्झम्मि । इत्यादि ॥

सुपि ॥ १०३ ॥

युष्मदः सुपि परतः तु-तुव-तुम-तुह-तुब्भा भवन्ति ॥ तुसु ।
तुवेसु । तुमेसु । तुहेसु । तुब्भेसु ॥ ँमो म्हु-ज्झौ वेति वचनात्
तुम्हेसु । तुज्झेसु ॥ केचित्तु सुप्येतद्विकल्पमिच्छन्ति । तन्मते
तुवसु । तुमसु । तुहसु । तुब्भसु । तुम्हसु । तुज्झसु ॥ तुब्भस्या-
त्वमर्पणं छत्यन्यः । तुब्भासु । तुम्हासु । तुज्झासु ॥

ँमो म्हु-ज्झौ वा ॥ १०४ ॥

युष्मदादेशेषु यो द्विरुक्तो भस्तस्य म्हु ज्झ इत्येतादादेशौ वा
भयतः ॥ पक्षे स एवास्ते । तथैव चोदाहृतम् ॥

अस्मदो म्मि अम्मि अम्हि हं अहं अहयं सिना ॥ १०५ ॥

अस्मदः सिना सह एते पडादेशा भवन्ति ॥ अज्ज म्मि हासिआ
मामि तेण ॥ उन्नमं न अम्मि कुविआ । अम्हि करेमि । जेणं हं
विद्धा । किं पम्हुद्धम्मिं अहं । अहयं कय-प्पणामो ॥

अम्ह अम्हे अम्हो मो वयं भे जसा ॥ १०६ ॥

अस्मदो जसा सह एते पडादेशा भवन्ति ॥ अम्ह अम्हे अम्हो
मो वयं भे भणामो ॥

णे णं मि अम्मि अम्ह मम्ह मं ममं मिमं अहं अमा ॥ १०७ ॥

अस्मदोमा सह एते दशादेशा भवन्ति ॥ णे णं मि अम्मि अम्ह
मम्ह मं ममं मिमं अहं पेत्तु ॥

अम्हे अम्हो अम्ह णे जसा ॥ १०८ ॥

अस्मदः जसा सह एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ अम्हे
अम्हो अम्ह णे पेत्तु ॥

१ B °य्य ते इत्यन्ये. २ P °वास्ति । ३ B °म अ°. ४ P तेण हं दिट्ठा ।
५ PB °ट्ठिह अ° ६ B भिजमहं. ७ A णम्हा.

मि मे ममं ममए ममाइ मइ मए मयाइ णे टा ॥ १०९ ॥

अस्मदष्टा सह एते नवादेशा भवन्ति ॥ मि मे ममं ममए ममाइ मइ मए मयाइ णे कयं ॥

अम्हेहि अम्हाहि अम्ह अम्हे णे भिसा ॥ ११० ॥

अस्मदो भिसा सह एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥ अम्हेहि अम्हादि अम्ह अम्हे णे कयं ॥

मइ-मम-मह-मज्झा ढसौ ॥ १११ ॥

अस्मदो ढसौ पञ्चम्येकयचने परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति । ढसैस्तु यथाप्राप्तमैव ॥ मइत्तो ममत्तो महत्तो मज्झत्तो आगओ ॥ मत्तो इति तु मत्त इत्यस्य ॥ एवं दो-दु-हि-हिन्तो-लुक्पुदाहार्यम् ॥

ममाम्हौ भ्यसि ॥ ११२ ॥

अस्मदो भ्यसि परतो मम अम्ह इत्यादेशा भवतः । भ्यसस्तु यथा-प्राप्तम् । ममत्तो । अम्हत्तो । ममाहिन्तो । अम्हाहिन्तो । ममासुन्तो । अम्हासुन्तो । ममेसुन्तो । अम्हेसुन्तो ॥

मे मइ मम मह महं मज्झ मज्झं अम्ह अम्हं ढसा ॥ ११३ ॥

अस्मदो ढसा पष्ठयेकयचनेन सहितस्य एते नवादेशा भवन्ति ॥ मे मइ मम मह महं मज्झ मज्झं अम्ह अम्हं धणं ॥

णे णो मज्झ अम्ह अम्हं अम्हे अम्हो अम्हाण ममाण
महाण मज्झाण आमा ॥ ११४ ॥

अस्मद आमा सहितस्य एते एकादशादेशा भवन्ति ॥ णे णो मज्झ अम्ह अम्हं अम्हे अम्हो अम्हाण ममाण महाण मज्झाण धणं ॥ क्त्वा-स्यादेर्ण-स्थोर्वा [१. २७] इत्यनुस्वारे । अम्हाणं । ममाणं । महाणं । मज्झाणं । एवं च पञ्चदश रूपाणि ॥

मि मइ ममाइ मए मे ङिना ॥ ११५ ॥

अस्मदो ङिना सहितस्य एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥ मि मइ ममाइ मए मे ठिअं ॥

अम्ह-मम-मह-मज्झा ङौ ॥ ११६ ॥

अस्मदो ङौ परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति । ऊस्तु ययाप्राप्तम् ॥ अम्हन्मि ममन्मि महन्मि मज्झन्मि ठिअं ॥

सुपि ॥ ११७ ॥

अस्मदः सुपि परे अम्हादयश्चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ अम्हेसु । ममेसु । महेसु । मज्झेसु । एत्थविकल्पमते तु । अम्हसु । ममसु । महसु । मज्झसु ॥ अम्हत्यात्वमपीच्छेत्यन्यः । अम्हासु ॥

त्रैत्ती तृतीयादौ ॥ ११८ ॥

त्रेः स्थाने ती इत्यादेशो भवति तृतीयादौ ॥ तीहिं कयं । तीहिन्तो आगओ । तिण्हं घणं । तीसु ठिअं ॥

द्वेदो वे ॥ ११९ ॥

द्विशब्दस्य तृतीयादौ दो वे इत्यादेशौ भवतः ॥ वेदि वेदि कयं । वेदिन्तो वेदिन्तो आगओ । दोण्हं वेण्हं घणं । दोसु वेसु ठिअं ॥

दुवे दोणिण वेणिण च जस्-शंसा ॥ १२० ॥

जस्-शस्त्र्यां सहितस्य द्वेः स्थाने दुवे दोणिण वेणिण इत्येते दो वे इत्येतौ च आदेशा भवन्ति ॥ दुवे दोणिण वेणिण दो वे ठिआ पेच्छ या । दस्यः संयोगे [१. ८४] इति दस्यत्वे दुणिण विणिण ॥

१ A °न्ति । भ°. २ B °च्छत्यन्ये. ३ P त्रेस्तिस्त्°. ४ A °दो । तीहितो. ५ B °दो वा भ°. ६ A वत्त. ७ P °दस्यो. ८ B °ते आदेशा भवन्ति । यथा- एते वे इत्येतौ भवतः ॥.

त्रेस्तिणिः ॥ १२१ ॥

जस्-शस्भ्यां सहितस्य त्रेः स्थाने तिणिङ् इत्यादेशो भवति ॥ तिणिङ् ठिआ पेच्छ वा ॥

चतुरश्चत्तारो चउरो चत्तारि ॥ १२२ ॥

चतुरशब्दस्य जस्-शस्भ्यां सह चत्तारो चउरो चत्तारि इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ चत्तारो । चउरो । चत्तारि चिट्ठन्ति पेच्छ वा ॥

संख्याया आमो ण्ह ण्हं ॥ १२३ ॥

संख्याशब्दात्परस्यामो ण्ह ण्हं इत्यादेशौ भवतः ॥ दोण्ह । तिण्ह । षउण्ह । पञ्चण्ह । छण्ह । सत्तण्ह । अट्ठण्ह ॥ एवं दोण्हं । तिण्हं । चउण्हं । पञ्चण्हं । छण्हं । सत्तण्हं । अट्ठण्हं । नवण्हं । दसण्हं । पण्णरसण्हं दिघसाणं । अट्ठारसण्हं समण-साहस्सीणं ॥ कत्तीनाम् । कइण्हं ॥ बहुलाधिकाराद् विंशत्यादेर्न भवति ॥

शेषेदन्तवत् ॥ १२४ ॥

उपयुक्तादन्यः शेषस्तत्र रयादिविधिरदन्तवदतिदिश्यते । येष्वकाराद्यन्तेषु पूर्वं कार्याणि नोक्तानि तेषु जस्-शसोर्लुक् [१. ४] इत्यादीनि अदन्ताधिकारविहितानि कार्याणि भवन्तीत्यर्थः ॥ तत्र जस्-शसोर्लुक् इत्येतत्कार्यातिदेशः । माला गिरी गुरु सही बहू रेहन्ति पेच्छ वा ॥ अमोस्य [१. ५] इत्येतत्कार्यातिदेशः । गिरिं गुरुं सहिं बहू गामणिं रलपुं पेच्छ ॥ टा-आमोर्णः [१. ६] इत्येतत्कार्यातिदेशः । हाहाण कयं । मालाण गिरीण गुरुण सहीण बहूण घणं । टायास्तु । दो णा [१. २४] । टा-उस्-उरदादिदेह्य लु उसेः [१. २९] इति विधिरुक्तः ॥ भिसो हि हिं हिं [१. ७] इत्येतत्कार्यातिदेशः । मालाहि गिरीहि गुरुहि सहीहि बहूहि कयं । एवं सानुनासिकानु-

स्वारयोरपि ॥ डसेस् चो-दो-दु-हि हिन्तो-लुक्ः [३.८] इत्येतत्कार्या
 तिदेश । मालाओ । मालाउ । मालाहिन्तो ॥ बुद्धीओ । बुद्धीउ ।
 बुद्धीहिन्तो ॥ धेणूओ । धेणूउ । धेणूहिन्तो आगओ । हिणूकौ तु
 प्रतिपेत्स्येते [३.१२७, १२६] । भ्यसस् चो दो दु हि हिन्तो मुन्तो
 [३.९] इत्येतत्कार्यातिदेश । मालाहिन्तो । मालामुन्तो । हिस्
 निपेत्स्यते [३.१२७] । एवं गिरीहिन्तो इत्यादि ॥ डस् स्स [३.१०]
 इत्येतत्कार्यातिदेश । गिरिस्स । गुरुस्स । दहिस्स । महुस्स ॥ खिया
 ॥ टा-डस्-डे° [३.२९] इत्याद्युक्तम् ॥ डे स्मि डे. [३.११]
 इत्येतत्कार्यातिदेश । गिरिस्मि । गुरुस्मि । दहिस्मि । महुस्मि । डेस्
 निपेत्स्यते [३.१२८] । खिया तु टा-डस्-डे° [३.२९] इत्याद्युक्तम् ॥
 जस्-शस्-डसि-न्तो-दो-द्वामि दीर्घः [३.१२.] इत्येतत्कार्यातिदेश ।
 गिरी गुरु चिद्वन्ति । गिरीओ गुरुओ आगओ । गिरीण गुरुण घण ॥
 भ्यसि वा [३.१३] इत्येतत्कार्यातिदेशो न प्रवर्तते । इदुतो दीर्घ
 [३.१६] इति नित्य विधानान् ॥ टाण-शस्येत् [३.१४] भिरभ्यस्सुपि
 [३.१५] इत्येतत्कार्यातिदेशस्तु निपेत्स्यते [३.१२९] ॥

न दीर्घो णो ॥ १२५ ॥

इदुदन्त्योरर्थाजस्-शस्-डस्यादेशे° णो इत्यस्मिन् परतो दीर्घो न भवति ॥
 अगिणो । बाउणो ॥ णो इति किम् । अग्गी । अग्गीओ ॥

डसेर्लुक् ॥ १२६ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो डसेर्लुग् न भवति ॥ मालन्तो ।
 मालाओ । मालाउ । मालाहिन्तो आगओ ॥ एवं अग्गीओ । बाऊओ ।
 इत्यादि ॥

भ्यसश्च हिः ॥ १२७ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो भ्यसो डसेश्च हिर्न भवति ॥ माला-

१ AB लुक् २ A मुहस्स ३ B डेस्तु ४ P°न्ति पेच्छ वा । गि°
 ५ B °दगो णो ६ B °रादि° ७ P°ति । मालाओ. ८ B °ओ । मालाहिन्तो ।

हिन्तो । मालासुन्तो । एवं अग्गीहिन्तो । इत्यादि ॥ मालाओ । मालाउ । मालाहिन्तो ॥ एवम् अग्गीओ । इत्यादि ॥

डेहेः^१ ॥ १२८ ॥

आफारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो डेहे न भवति ॥ अग्गिम्मि । वाउम्मि । दहिम्मि । मेहुम्मि ॥

एत् ॥ १२९ ॥

आकारान्तादीनामर्थात् टाशस्मिस्म्यस्सुप्सु परतोदन्तयद् एत्वं न भवति ॥ हाहाण कयं ॥ मालाओ पेच्छ ॥ मालाहि कयं ॥ माला-हिन्तो । मालासुन्तो आगओ ॥ मालासु ठिअं ॥ एवं अग्गिणो । वाउणो । इत्यादि ॥

द्विवचनस्य बहुवचनम् ॥ १३० ॥

सर्वासां विभक्तीनां स्यादीनां स्यादीना च द्विवचनस्य स्थाने बहु-वचनं भवति ॥ दोण्णि कुणन्ति । दुये कुणन्ति । दोहिं^२ । दोहिन्तो । दोसुन्तो । दोसु । इत्या । पार्या । यणया । नयणा ॥

चतुर्थ्याः पष्ठी ॥ १३१ ॥

चतुर्थ्याः स्थाने पष्ठी भवति ॥ मुणिस्स । मुणीण देइ ॥ नमो देयस्स । देयाण ॥

तादर्थ्येऽर्था ॥ १३२ ॥

तादर्थ्यविहितस्य डेश्चतुर्थ्येकवचनस्य स्थाने पष्ठी वा भवति ॥ देवस्स देवाय । देवार्थमित्यर्थः ॥ डेरिति किम् । देवाण ॥

वधाद्वाङ्मर्थ वा ॥ १३३ ॥

वयशब्दात्परस्य तादर्थ्येऽर्हिद् आइः यष्ठी च वा भवति ॥ वहाइ यइस्स यहाय । वधार्थमित्यर्थः ॥

१. B डेहे, २ P °हेर्न. ३ A मुहम्मि. ४ B °स्सु प°. ५ A दोहि. ६ B °या । न°. ७ B °द्व्ये वि°. ८ B °च ॥

कचिद् द्वितीयादेः ॥ १३४ ॥

द्वितीयादीना विभक्तीना स्थाने पष्ठी भवति कचित् ॥ सीमाधरस्स
वन्दे । तिस्रा मुहस्स भरिमो । अत्र द्वितीयाया पष्ठी ॥ घणस्स
लुब्धो । धनेन लब्ध इत्यर्थः । चिरस्स मुक्का । चिरेण मुत्तेत्यर्थः ।
तेसिमेअमणाइण्ण । तैरेतदनाचरितम् । अत्र तृतीयाया ॥ चोरस्स
धीहँइ । चोराद्विभेतीत्यर्थः । इअराइ जाण लहुअम्बराइ पायन्तिमिह
सहिभाण । पादान्तेन सहितेभ्य इतराणीति । अत्र पञ्चम्या ॥
पिड्ढीएँ केस-भारो । अत्र सप्तम्या ॥

द्वितीया-तृतीययोः सप्तमी ॥ १३५ ॥

द्वितीयातृतीययो स्थाने कचित् सप्तमी भवति ॥ गामे घसामि ।
नयरे न जामि । अत्र द्वितीयाया ॥ मइ वेवरीएँ मलिआइँ ॥ तिसु
तेसु अलंकिआ पुहवी । अत्र तृतीयाया ॥

पञ्चम्यास्तृतीया च ॥ १३६ ॥

पञ्चम्या स्थाने कचित् तृतीयासप्तम्यौ भवतः ॥ चोरेण धीहइ ।
चोराद्विभेतीत्यर्थः ॥ अन्तेउरे रमिउमागओ राया । अन्त पुराद्
रन्त्वागत इत्यर्थः ॥

सप्तम्या द्वितीया ॥ १३७ ॥

सप्तम्या स्थाने कचिद् द्वितीया भवति ॥ विग्गुज्जोय भरइ रत्ति ॥
आपे तृतीयापि दृश्यते । तेण कालेण । तेण समएण । तस्मिन् काले
तस्मिन् समये इत्यर्थः ॥ प्रथमाया अपि द्वितीया दृश्यते । चउवीस
पि जिणवरा । चतुर्विंशतिरपि निनवरा इत्यर्थः ॥

१ P °यार्थे २ B लुब्धो ३ B घणेण लुब्ध ४ B °दनाचार्णमिदमर्थः
५ P °यार्थे ६ P विहइ ७ P °जम्यर्थे ८ P °सप्तम्यर्थे ९ B जानामि
१० B वेवरिए ११ B °यार्थेपि

क्यङोर्यलुक् ॥ १३८ ॥

क्यङन्तस्य कैयङ्यन्तस्य वा संगन्धिनो यस्य लुग् भवति ॥
गैरुआइ । गैरुआअइ । अगुरुर्गुरुभवति गुरुखाचरति वेत्यर्थः ।
कैयङ् । दमदमाइ । दमदमाअइ ॥ लोहिआइ । लोहिआअइ ॥

स्यादीनामाद्यत्रयस्याद्यस्येचेचौ ॥ १३९ ॥

स्यादीनां विभक्तीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानां च संगन्धिनः प्रथम-
त्रयस्य यदाद्यं वचनं तस्य स्थाने इच् एच् इत्येतावादेशौ भवतः ॥
हसइ । हसए । वेवइ । वेवए । चकारौ इचेचं [४.३१८] इत्यत्र
विशेषणार्थं ॥

द्वितीयस्य सि से ॥ १४० ॥

स्यादीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानां च द्वितीयस्य त्रयस्य संगन्धिन
आद्यवचनस्य स्थाने सि से इत्येतावादेशौ भवतः ॥ हससि ।
हससे । वेवसि । वेवसे ॥

तृतीयस्य मिः ॥ १४१ ॥

स्यादीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानां च तृतीयस्य त्रयस्याद्यस्य वच-
नस्य स्थाने मिरादेशो भवति ॥ हसामि । वेवामि ॥ बहुलाधि-
काराद् मिवेः^१ स्यातीयस्य मेरिकारलोपश्च ॥ बहु-जाणय स्संसिठं सक्तं ।
शक्नोमीत्यर्थः ॥ न भर् । न म्रिये इत्यर्थः ॥

बहुप्राद्यस्य न्ति न्ते हरे ॥ १४२ ॥

त्यादीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानामाद्यत्रयसंगन्धिनो बहुषु वर्तमानस्य

१ B °हो यलुक्. २ B °स्य क्यङतस्य क्यङन्त°; P स्यक्यङन्तस्य. ३ A गुङ°. ४ P क्यङ्; B क्यङ्. ५ B °इ । क्यङ् । लो°. ६ A °स्थङ्°. ७ ॥ इचेच् इ°. ८ ॥ दस्य व°. ९ P मिवेत्वा°; B मिरत्वा. १० A स्संसिठ, B स्संसिठो. ११ B °दानामात्मनेपदानां च आद्य°.

यचनस्य स्थाने न्ति न्ते इरे इत्यादेशा भवन्ति ॥ हसन्ति । वेवन्ति
हसिज्जन्ति । रमिज्जन्ति । गज्जन्ते रे मेहा ॥ वीहन्ते रक्करसाणं
च ॥ उत्पज्जन्ते कंइ-हिअय-मायरे कव्व-रयणाइं ॥ दोण्णि वि न
पहुप्पिरे बाहू । न प्रभवत इत्यर्थः ॥ विच्छुहिरे । विक्षुभ्यन्तीत्यर्थः ॥
क्वचिद् इरे एकत्वेपि । सूसइरे गाम-चिक्कल्लो । शुण्यतीत्यर्थः ॥

मध्यमस्येस्था-हृचौ ॥ १४३ ॥

त्यादीनां परस्मैपदात्मनेपदानां मध्यमस्य त्रयस्य बहुषु वर्तमानस्य
स्थाने इत्था हृच् इत्येतावादेशौ भवतः ॥ हसित्था । हसह । वेवित्था ।
वेवैह ॥ बौहुलकादिस्थान्यत्रापि । यद्यत्ते रोचते । जं जं ते रोहृत्था ।
हृच् इति चकारः इह-हृचोर्द्वय [४.२६८] इत्यत्र विशेषणार्थः ॥

तृतीयस्य मो-मु-माः ॥ १४४ ॥

त्यादीनां परस्मैपदात्मनेपदानां तृतीयस्य त्रयस्य संबन्धिनो बहुषु
वर्तमानस्य वचनस्य स्थाने मो मु म इत्येते आदेशा भवन्ति ॥
हसामो । हसामु । हसाम । तुवरामो । तुवरामु । तुवराम ॥

अत एवैच् से ॥ १४५ ॥

त्यादेः स्थाने यौ एच् से इत्येतावादेशावुक्तौ तावकारान्तादेव भवतो
नान्यस्मात् ॥ हसए । हससे ॥ तुवरए । तुवरसे ॥ करए । करसे ॥
अत इति किम् । ठाइ । ठासि ॥ वमुआइ । वमुआसि ॥ होइ ।
होसि ॥ एवकारोकारान्ताद् एच् से एव भवत इति विपरीतावधारण-
नियेधार्थः । तेनाकारान्ताद् इच् सि इत्येतावपि सिद्धौ ॥ हसइ ।
हससि ॥ वेवइ । वेवसि ॥

सिनास्तेः सिः^१ ॥ १४६ ॥

सिना द्वितीयत्रिकादेशेन सह अस्तेः सिरादेशो भवति ॥ निद्रुरो जं
सि ॥ सिनेति किम् । सेआदेशो सति अत्यि तुमं ॥

१ B कविहियअसा^०. २ A ^०दाआत्मने^०. ३ II ^०स्य वचनस्य स्था^०. ४ B वेविह.
५ P बहुलाधिकारात्. ६ B ^०स्य स्था^०. ७ B इत्यादे^०. ८ A सि.

मि-मो-मैम्हि-म्हो-म्हा वा ॥ १४७ ॥

अस्तेर्धातोः स्थाने मि मो म इत्यादेशैः सह यथासंग्यं न्दि म्हो म्ह इत्यादेशा वा भवन्ति ॥ एस म्हि । एपोस्मीत्यर्थः ॥ गय म्हो । गय म्ह । सुकारस्याप्रहणादप्रयोग एय तस्येत्यवसीयते । पत्रे अत्यि अहं । अत्यि अम्हे । अत्यि अम्हो ॥ ननु च सिद्धावस्थायां पश्म-श्म-प्म-स्म ह्यां म्हः [२. ७४] इत्यनेन म्हादेशे म्हो इति सिध्यति । सत्यम् । किं तु रिभक्तिविधौ प्रायः साध्यमानावस्थाङ्गीक्रियते अन्यथा वच्छेण । वच्छेसु । सन्वे । जे । ते । के इत्याद्यर्थं सूत्राण्य-नारम्भणीयानि स्युः ॥

अत्यिस्त्यादिना ॥ १४८ ॥

अस्तेः स्थाने त्यादिभिः सह अत्यि इत्यादेशो भवति ॥ अत्यि सो । अत्यि ते । अत्यि तुमं । अत्यि तुम्हे । अत्यि अहं । अत्यि अम्हे ॥

णेरदेदावावे ॥ १४९ ॥

णेः स्थाने अत् एत् आव आवे एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ दैरिसइ । करेइ । करावइ । करावेइ ॥ हासेइ । हसावइ । हसावेइ ॥ उवसामेइ । उवसमावइ । उवसमावेइ ॥ बहुलाचिकारात् फचिदे-भास्ति । जाणावेइ ॥ कचिद् आवे नास्ति । पाएइ । भावेइ ॥

गुर्वादेरविर्वा ॥ १५० ॥

गुर्वादेर्णेः स्थाने अवि इत्यादेशो वा भवति ॥ शोपितम् । सोसविअं । सोसिअं ॥ तोपितम् । तोसविअं । तोसिअं ॥

भमेराडो वा ॥ १५१ ॥

भमेः परस्य णेरार्द्धे आदेशो वा भवति ॥ भमाहइ । भमाहेइ । पत्रे । भामेइ । भमावइ । भमावेइ ॥

१ B °ते । अत्यि अम्हे ॥ २ A दरसइ । ३ A °इ । हासेइ । ४ B °राह इत्यादे°.

लुभावी क्त-भाव-कर्मासु ॥ १५२ ॥

णेः स्थाने लुह् आवि इत्यादेशौ भवतः क्ते भावकर्मविहिते च प्रत्यये परतः ॥ कारिअं । कराविअं ॥ हासिअं । हसाविअं ॥ खामिअं । समाविअं । भावकर्मणो । फारीअइ । करावीअइ । कारिजइ । कराविजइ । हासीअइ । हसावीअइ । हासिजइ । हसाविजइ ॥

अदेह्लुक्यादेरत आः ॥ १५३ ॥

णेरदेह्लोपेषु कृतेषु आदेरकारस्य आ भवति^१ ॥ अति । पाडइ । भारइ ॥ एति । फारेइ । खामेइ ॥ लुकि । कारिअं । खामिअं । फारीअइ । खामीअइ । कारिजइ । खामिजइ । अदेह्लुकीति किम् । कराविअं । करावीअइ । कराविजइ ॥ आदेरिति किम् । संगामेइ । इह व्यवहितस्य मा भूत् ॥ कारिअं । इहान्त्यस्य मा भूत् ॥ अत इति किम् । दूसेइ ॥ केचिन्तु आवेआख्यादेशयोरप्यादेरत आत्वमिच्छन्ति । कारायेइ । हासामिओ जणो सामलीए ॥

मौ वा ॥ १५४ ॥

अत आ इति वर्तते । आदन्ताद्धातोर्मौ परे अत आत्वं वा भवति ॥ हसामि हसमि । जाणामि जाणमि । लिहामि लिहमि ॥ अत इत्येव । होमि ॥

इच्च मौ-मु मे वा ॥ १५५ ॥

अकारान्ताद्धातो परेषु मौमुमेषु अत इच्च चकाराद् आत्वं च वा भवत ॥ भणिमो भणामो । भणिमु भणामु । भणिम भणाम । पक्षे । भणमो । भणमु । भणम ॥ वर्तमाना-पञ्चमी-शब्देषु वा [३. १५८] इत्येव तु भणमो । भणेमु । भणेम ॥ अत इत्येव । ठामो । होमो ॥

क्ते ॥ १५६ ॥

क्ते परतोत्त इत्वं भवति ॥ हसिअं । पठिअं । नविअ । हासिअं ।

१ A कारिज २ A °ति । पा° ३ B °वी° । ४ A परे आत्व ५ B आका° । ६ B आत्व वा भवति.

पाठिअं ॥ गयं नयमित्यादि तु सिद्धाप्रस्थापेक्षणात् ॥ अत इत्येव ।
शायं । लुअं । हूअं ॥

एच क्त्वा-तुम्-तन्व-भविष्यत्सु ॥ १५७ ॥

क्त्वातुम्तन्व्येषु भविष्यत्कालविहिते च प्रत्यये परतोत एकारश्चकारा-
दिकारश्च भवति ॥ क्त्वा । हसेऊण । हसिऊण ॥ तुम् । हसेउं ।
हसिउं ॥ तन्व । हसेअञ्च । हसिअञ्च ॥ भविष्यत् । हसेहिइ ।
हसिहिइ ॥ अत इत्येव । काऊण ॥

वर्तमाना-पञ्चमी-शतृषु वा ॥ १५८ ॥

वर्तमानापञ्चमीशतृषु परत अकारस्य स्थाने एकारो वा भवति ॥
वर्तमाना । हसेइ हसइ । हसेम हसिम । हसेमु हसिमु ॥
पञ्चमी । हसेठ हसठ । सुणेठ सुणठ ॥ शतृ । हसेन्तो हसन्तो ॥
कचिन्न भवति । जयइ ॥ कचिदात्यमपि । सुणार्इ ॥

जा-जे ॥ १५९ ॥

जा ज इत्यादेशयोः परयोःकारस्य एकारो भवति ॥ हसेजा ।
हसेज ॥ अत इत्येव । होजा । होज ॥

ईअ-ईऔ क्यस्य ॥ १६० ॥

चिजिप्रभृतीनां भाषकर्मविधिं वक्ष्यामः । येषां तु न वक्ष्यते तेषां
संस्कृतातिदेशात्प्राप्तस्यै क्यस्य स्थाने ईअ इज्ज इत्येतावादेशौ
भवतः ॥ हसीअइ । हसिज्जइ । हसीअन्तो । हसिज्जन्तो । हसीअ-
माणो । हसिज्जमाणो । पडीअइ । पडिज्जइ । होईअइ । होइज्जइ ॥
पहुलाधिकारात् कचित् क्योपि विकल्पेन भवति । मए नवेज्ज ।
मए नविजेज्ज । तेण लहेज्ज । तेण लहिजेज्ज । तेण अच्छेज्ज । तेण
अच्छीज्ज । तेण अच्छीअइ ॥

१ B °दिपु हु. २ P °मु । हनेमो । हाविमो । ५°. ३ B मुणाओ. ४ A °स्य
स्थाने ईत्ये°. ५ P मए न वेज्ज. ६ P मए न विजेज्ज. ७ B °ज । तेण अच्छीअइ.

दशि वचेर्डीस डुचं ॥ १६१ ॥

दशोर्वचेश्च परस्य वयस्य स्थाने यथासख्य डीस डुच इत्यादेशो
भवत ॥ ईअइजापवाद ॥ दीसइ । वुचइ ॥

सी ही हीअ भूतार्थस्य ॥ १६२ ॥

भूतेर्ये विहितोद्यतन्यादि प्रत्ययो भूतार्थ तस्य स्थाने सी ही हीअ
इत्यादेशा भवन्ति ॥ उत्तरत्र व्यञ्जनादीअविधानात् स्वरान्तादेवाय
विधि ॥ फासी । काही । काहीअ । अकार्पात् । अकरोत् । चकार
येत्यर्थ । एव ठासी । ठाही । ठाहीअ ॥ आर्ये । देविन्दो इणमव्यवी
इत्यादौ सिद्धावस्थाश्रयणात् ह्यस्तन्या प्रयोग ॥

व्यञ्जनादीअः ॥ १६३ ॥

व्यञ्जनान्ताद्वातो परस्य भूतार्थस्याद्यतन्यादिप्रत्ययस्य ईअ इत्या
देशो भवति ॥ हुयीअ । अभूत् । अभवत् । अभूवेत्यर्थ ॥ एव
अच्छीअ । आसिष्ट । आस्त । आसाचक्रे वा ॥ गेण्हीअ । अग्रहीत् ।
अगृह्णात् । जमाह वा ॥

तेनास्तेरास्यहेसी ॥ १६४ ॥

अस्तेर्धातोस्तेन भूतार्थेन प्रत्ययेन सह आसि अहेसि इत्यादेशो
भवत ॥ आसि सो तुम अह वा । जे आसि । ये आसमित्यर्थ ।
एव अहेसि ॥

जातसप्तम्या इर्वा ॥ १६५ ॥

सप्तम्यादेशात् जात्पर ईर्वा प्रयोक्तव्य ॥ भवेत् । होज्जइ । होज्ज ॥

भविष्यति हिरादिः ॥ १६६ ॥

भविष्यर्दर्थे विहिते प्रत्यये परे तस्यैवादिर्हि प्रयोक्तव्य ॥ होहिइ
भविष्यति, भविष्य, येत्यर्थ ॥ एव हेहिन्ति । हेहिंसि । हेहित्या ।
हसिहिइ । काहिइ ॥

१ B °डुचा २ A °न्या दे° ३ A अग्रहीत् ४ A ये ५ B °र्वा भवति ॥
६ PB °दर्पवि° ७ B वादिर्हि

मि-मो-मु-मे स्ता हा न वा ॥ १६७ ॥

भविष्यत्यर्थे मिमोमुमेषु तृतीयत्रिकादेशेषु परेषु तेषामेवादी स्ता हा इत्येतौ वा प्रयोक्तव्यौ । हेरपवादौ ॥ पक्षे हिरपि ॥ होस्तामि होहामि । होस्तामो होहामो । होस्तामु होहामु । होस्ताम होहाम ॥ पक्षे । होहिमि । होहिमु । होहिम ॥ क्वचित्तु हा न भवति^१ । हसिस्तामो । हसिहिमो ॥

मो-मु-मानां हिस्ता हित्या ॥ १६८ ॥

धातोः परो भविष्यति काले मोमुमानां स्थाने हिस्ता हित्या इत्येतौ वा प्रयोक्तव्यौ ॥ होहिस्ता । होहित्या । हसिहिस्ता । हसिहित्या । पक्षे । होहिमो । होस्तामो । होहामो । इत्यादि ॥

मेः स्सं ॥ १६९ ॥

धातोः परो भविष्यति काले म्यादेशस्य स्थाने स्सं वा प्रयोक्तव्यः ॥ होस्सं । हसिस्सं । कित्तइस्सं । पक्षे । होहिमि । होस्तामि । होहामि । कित्तइहिमि ॥

कृ-दो हं ॥ १७० ॥

करोतेर्ददातेश्च परो भविष्यति त्रिहितस्य म्यादेशस्य स्थाने हं वा प्रयोक्तव्यः ॥ काहं । दाहं । करिष्यामि दास्यामीत्यर्थः ॥ पक्षे । काहिमि । दाहिमि । इत्यादि ॥

श्रु-गमि-रुदि-विदि-दशि-मुचि-वचि-छिदि-भिदि-मुजां
सोच्छं गच्छं रोच्छं वेच्छं दच्छं मोच्छं धोच्छं छेच्छं भेच्छं
भोच्छं ॥ १७१ ॥

श्र्वादीनां धातूनां भविष्यद्भिहितम्यन्तानां स्थाने सोच्छमित्यादीयो निपात्यन्ते ॥ सोच्छं । श्रोष्यामि ॥ गच्छं । गमिष्यामि ॥ संगच्छं ।

१ P °वाद.. २ A P °ति । हसिहिमो. ३ B परे. ४ A °ध्यकाले.
५ B वट्ट. ६ PB °यो वा नि°.

अत इज्जस्विज्जहीजे-लुप्पो वा ॥ १७५ ॥

अकारात्परस्य सो इज्जसु इज्जहि इज्जे इत्येते लुक् च आदेशा वा भवन्ति ॥ हसेज्जसु । हसेज्जहि । हसेज्जे । हस । पक्षे । हससु ॥ अत इति किम् । होसु । ञहि ॥

उट्ठु न्तु ह मो ॥ १७६ ॥

विध्यादिपूत्पन्नना बहुप्रथेणु वर्तमानाना त्रयाणा त्रिकाणा स्थाने यथासत्य न्तु ह मो इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ न्तु । हसन्तु । हसन्तु हसेयुर्वा ॥ ह । हसह । हसत । हसेन वा ॥ मो । हसामो । हसाम । हसेम वा ॥ एष तुवरन्तु । तुवरह । तुवरामो ॥

वर्तमाना-भविष्यन्त्योश्च ज्ञ जा वा ॥ १७७ ॥

वर्तमानाया भविष्यन्त्याश्च विध्यादिषु च विहितस्य प्रत्ययस्य स्थाने ज्ञ जा इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ पक्षे यथाप्राप्तम् ॥ वर्तमाना । हसेज्ज । हसज्जा । पढेज्ज । पढेज्जा । सुणेज्ज । सुणेज्जा ॥ पक्षे । हसइ । पढइ । सुणइ ॥ भविष्यन्ती । पढेज्ज । पढेज्जा । पक्षे । पढिहिइ ॥ विध्यादिषु । हसेज्ज । हसिज्जा । हसतु । हसेद्वा इत्यर्थः । पक्षे । हसउ ॥ एष सर्वत्र । यथा तृतीयप्रथे । अइवाएज्जा । अइवायायेज्जा । न समणुजाणामि । न समणुजाणेज्जा वा ॥ अन्ये स्वन्यासामपीच्छन्ति । होज्जे । भवति । भवेत् । भवतु । अभवत् । अभूत् । भूय । भूयात् । भविता । भविष्यति । अभविष्यद्वेत्यर्थः ॥

मध्ये च स्वरान्ताद्वा ॥ १७८ ॥

स्वरान्ताद्धातो प्रकृतिप्रत्यययोर्मध्ये चकारात्प्रत्ययाना च स्थाने ज्ञ जा इत्येतौ वा भवत वर्तमानाभविष्यन्त्योर्विध्यादिषु च ॥ वर्तमाना । होज्जइ । होज्जाइ । होज्ज । होज्जा । पक्षे । होइ ॥ एष होज्जसि । होज्जासि । होज्ज । होज्जा । पक्षे । होहिइ ॥ एष होज्जहिसि । होज्जाहिसि । होज्ज । होज्जा । होहिहिसि । होज्जहिमि । होज्जाहिमि । होज्ज-

१ B हसिज्जहि २ B सइइ ३ PB हसेज्जा ४ B वाविज्जा ५ B होज्जा
६ A अभूय ७ B होज्जहिमि

स्सामि । होज्जहामि । होज्जस्सं । होज्ज । होज्जा । इत्यादि ॥ विध्या-
दिपु । होज्जउ । होज्जाठ । होज्ज । होज्जा । भवतु भवेद्वेत्यर्थः । पक्षे ॥
होव । स्वरान्तादिति किम् । हसेज्ज । हसेज्जा । तुवरेज्ज । तुवरेज्जा ॥

क्रियातिपत्तेः ॥ १७९ ॥

क्रियातिपत्ते. स्थाने ज्जज्जावादेशौ भवतः ॥ होज्ज । होज्जा । अ-
भविष्यदित्यर्थः । जइ होज्ज वण्णपिज्जो ॥

न्त-माणौ ॥ १८० ॥

क्रियातिपत्तेः स्थाने न्तमाणौ आदेशौ भवतः ॥ होन्तो । होमाणो ।
अभविष्यदित्यर्थः ॥

हरिण-ट्टाणे हरिणङ्क जइ सि हरिणाहिवं निवेसन्तो ।

न सैहन्तो खिअ तो राहुपरिह्वं से जिअन्तस्स ॥

शत्रानंशः ॥ १८१ ॥

शतृ आनंश् इत्येतयो प्रत्येकं न्त माण इत्येतावादेशौ भवतः ॥
शतृ । हसन्तो हसमाणो ॥ आनंश् । वेवन्तो वेवमाणो ॥

ई च स्त्रियाम् ॥ १८२ ॥

स्त्रिया धर्तमानयो शत्रानंशो स्थाने ई चकारात् न्तमाणौ च भवन्ति ॥
हसई । हसन्ती । हसमाणी । वेवई । वेवन्ती । वेवमाणी ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां सिद्धहेमचन्द्राभिधानस्वोपज्ञ-
शब्दानुशासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य तृतीयः पैदः ॥३॥

ऊर्ध्वं स्वर्गनिकेतनादपि तले पातालमूलादपि

स्वत्कीर्तिर्भ्रमति क्षितीश्वरमणे पारे पयोधेरपि ।

तेनास्या प्रभदास्वभावसुलभैरुच्चावचैश्चापलै-

स्ते वार्चयमवृत्तयोपि मुनयो मौनव्रतं त्याजिताः ॥ १ ॥

१ B तुरे° . २ P °र्थ ॥ अइ ३ B हसतो. ४ P °वं ॥ श° ५ B °नवा.
६ A आनशइ°; B आनइ° ७ A आनश, B आनब. ८ B भवत . ९ A हस
माणा. १० B अष्टमाध्या° ११ PB °द समाप्त ॥. १२ P om. this
verse

॥ अहं ॥

इदितो वा ॥ १ ॥

सूत्रे ये इदितो घातवो वक्ष्यन्ते तेषां ये आदेशास्ते विकल्पेन भवन्तीति
वेदितव्यम् । तत्रैव चोदाहरिष्यते ॥

कथेर्बज्र-पजरोप्पाल-पिसुण-संघ-बोह-चव-जम्प-मीस-
साहाः ॥ २ ॥

कथेर्घातोर्बज्रादयो दशादेशा वा भवन्ति ॥ बज्रइ । पज्रइ ।
उप्पालइ । पिसुणइ । संघइ । बोहइ । चवइ । जम्पइ । सीसइ ।
साहाइ ॥ उच्युक्कइ इति तत्पूर्वस्य युक्त भाषणे इत्यस्य । पत्रे । कइइ ॥
एते चान्यैर्देशीषु पठिता अपि अस्माभिर्घात्वादेशैर्नाकृता विविधेषु
प्रत्ययेषु प्रतिष्ठन्तामिति ॥ तथा च । बज्ररिओ कथितः । बज्ररिऊण
कथयित्वा । बज्ररणं कथयन् । बज्ररन्तो कथयन् । बज्ररिअय्यं
कथयित्वा इत्यमिति रूपसदृशाणि सिध्यन्ति । संस्कृतधातुवच प्रत्यय-
लोपागमादिविधिः ॥

दुःखं णिव्वरः ॥ ३ ॥

दुःखविषयस्य कथेर्णिव्वर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिव्वरइ । दुःखं
कथयतीत्यर्थः ॥

जुगुप्सेर्जुण-दुगुच्छ-दुगुच्छाः ॥ ४ ॥

जुगुप्सेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ जुणइ । दुगुच्छइ । दुगुच्छाइ ।
पक्षे । जुगुच्छैइ ॥ गलोपे । दुउच्छइ । दुउच्छाइ । जुउच्छाइ ॥

१ B तत्रैवोदाहरिष्यते. २ B °शा म°. ३ B भयने. ४ B °तिष्ठिता इ°.
५ B णिव्वर°. ६ B जुगुरणइ.

बुभुक्षि-वीज्योर्णारिव-वोजौ ॥ ५ ॥

बुभुक्षेराचारकिबन्तस्य च वीजेर्ययासंख्यमेतावादेशौ वा भवतः ॥
णीरवइ । बुहुक्खइ । वोज्जइ । वीजइ ॥

ध्या-गोर्हा-गौ ॥ ६ ॥

अनयोर्यथासंख्यं ज्ञा गा इत्यादेशौ भवतः ॥ ज्ञाइ । ज्ञाअइ ।
णिज्झाई । निज्झाअइ । निपूर्वो दर्शनार्थः । गाइ । गायइ । ज्ञाणं ।
गाणं ॥

ज्ञो जाण-मुणौ ॥ ७ ॥

जानातेर्जाण मुण इत्यादेशौ भवतः ॥ जाणइ । मुणइ । बहुलाधि
फारात्कचिद्विकल्प । जाणिअं । जायं । जाणिऊण । जाऊण । जाणणं ।
जाणं । मणइ इति तु मन्यते ॥

उदो ध्मो धुमा ॥ ८ ॥

उद परस्य ध्मो धातोर्धुमा इत्यादेशो भवति ॥ उद्धमाइ ॥

श्रदो धो दहः ॥ ९ ॥

श्रद परस्य दधातेर्दह इत्यादेशो भवति ॥ सदहइ । सदहमाणो
जीवो ॥

पिबेः पिज्ज-डैल्ल-पट्ट-घोट्टाः ॥ १० ॥

पिबतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ पिज्जइ । डैल्लइ । पट्टइ ।
घोट्टइ । पिअइ ॥

उद्धतिरोरुम्मा वसुआ ॥ ११ ॥

उत्पूर्वस्य वातेः ओरुम्मा वसुआ इत्येतावादेशौ वा भवतः ॥ ओरु-
म्माइ । वसुआइ । उव्वाइ ॥

१ B बुभुक्षुवीजोर्णा° २ A बहु°. ३ A °इ । निपू° ४ B णणइ इति तु
मन्यते ५ B घाधा°. B °हुल्ल°. ७ ॥ हुल्लइ ८ Our Satra and
Kumārpālacarita Mss read के instead of ते in Satras 11,
12 & 14 ९ B इत्यादे°.

निद्रातेरोहीरोहो ॥ १२ ॥

निपूर्वस्य द्राते ओहीर उँद् इत्यादेशौ वा भवत ॥ ओहीरइ ।
उँद्इ । निदाइ ॥

आघ्रेराइघः ॥ १३ ॥

आजिघ्रेराइघ इत्यादेशो वा भवति ॥ आइघइ । अँघाइ ॥

स्नातेरँब्भुत्तः ॥ १४ ॥

स्नातेरँब्भुत्त इत्यादेशो वा भवति ॥ अँम्भुत्तइ । ण्हाइ ॥

समः स्तय र्हा ॥ १५ ॥

सपूर्वस्य स्तयायते र्हा इत्यादेशो भवति ॥ संत्ताइ । संत्ताय ॥

स्थष्ठा-थक् चिट्ठ-निरप्पाः ॥ १६ ॥

तिष्ठतेरेते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ ठाइ । ठामइ । ठाण । पट्ठिओ ।
उट्ठिओ । पट्ठाविओ । उट्ठानिओ । थक्इ । चिट्ठइ । चिट्ठिऊण ।
निरप्पइ ॥ बहुलाधिकासात्कचिन्न भवति । थिअ । थाण । पर्थिओ ।
उत्थिओ । थाऊण ॥

उदष्ट-कुङ्कुरी ॥ १७ ॥

उद परस्य तिष्ठते ठ कुङ्कुर इत्यादेशौ भवत ॥ उट्ठइ । उँकुँङ्कुरइ ॥

म्लेर्गा-पञ्चायों ॥ १८ ॥

म्लायतेर्गा पञ्चाय इत्यादेशौ वा भवत ॥ षाइ । पञ्चायइ । मिलाइ ॥

निर्मो निम्माण-निम्मनौ ॥ १९ ॥

निरपूर्वस्य निमीतेरेतावादेशौ^{१३} भवत ॥ निम्माणइ । निम्मनइ ॥

१ Our Sātra and Kumārāpalacarita Mss., read के instead of ते in Sātras 11, 12 & 14 २ B °हीरीरघौ ३ B आघ, ४ B इत्येतावादे° ५ B ओह्घइ ६ B आघा° ७ PB °ग्याअइ ८ B स्ना ॥ ९ B °शो वा भ° १० B संत्ताइय ११ B °ओ । था° १२ B उकुङ्कुरइ १३ A °शौ वा म°.

क्षेणिज्झरो वा ॥ २० ॥

क्षयतेर्णिज्झर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिज्झरइ । पक्षे । झिज्झइ ॥

छदेर्णेणुम-नूम-सन्नुम-ढकौम्याल-पव्वालाः ॥ २१ ॥

छदेर्ण्यन्तस्य एते षष्ठादेशा वा भवन्ति ॥ णुमइ । नूमइ । णत्वे णूमइ । सन्नुमइ । ढक्कइ । ओम्यालइ । पव्वालइ । छायइ ॥

नित्रिपत्योणिहोडः ॥ २२ ॥

निद्युगै पतेच्च ण्यन्तस्य णिहोड इत्यादेशो वा भवति ॥ णिहोडइ । पक्षे । निवारेश । पाडेइ ॥

दूढो दूमः ॥ २३ ॥

दूढो ण्यन्तस्य दूम इत्यादेशो भवति ॥ दूमेइ मज्झ हिअय ॥

धवलदुमः ॥ २४ ॥

धवलयतेर्ण्यन्तस्य दुमादेशो वा भवति ॥ दुमइ । धवलइ ॥ स्वराणां स्वरा (वदुलम)[४ २१८] इति दीर्घत्वमपि । दूमिअं । धवलितमित्यर्थ ॥

तुलेरोहामः ॥ २५ ॥

तुलेर्ण्यन्तस्य ओहाम इत्यादेशो वा भवति ॥ ओहामइ । तुलइ ॥

विरिचेरोलुण्डोलुण्ड-पत्तहत्थाः ॥ २६ ॥

विरिचयतेर्ण्यन्तस्य ओलुण्डादर्थस्त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ ओलुण्डइ । उलुण्डइ । पत्तहत्थइ । विरेअइ ॥

तडेराहोड विहोडौ ॥ २७ ॥

तडेर्ण्यन्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ आहोडइ । विहोडइ । पक्षे । ताडेइ ॥

मिश्रेर्वीसाल-मेलवौ ॥ २८ ॥

मिश्रयतेर्ण्यन्तस्य वीसाल मेलव इत्यादेशौ वा भवतः ॥ वीसालइ । मेलवइ । मिस्सइ ॥

उद्धूलेर्गुण्ठः ॥ २९ ॥

उद्धूलेर्ण्यन्तस्य गुण्ठ इत्यादेशो वा भवति ॥ गुण्ठइ । पक्षे । उद्धूलेइ ॥

भ्रमेस्तालिअण्ट-तमाडौ ॥ ३० ॥

भ्रमयतेर्ण्यन्तस्य तालिअण्ट तमाड इत्यादेशौ वा भवतः ॥ तालि-अण्टइ । तमाडइ । भ्रमेइ । भ्रमाडेइ । भ्रमावेइ ॥

नशेर्विउड-नासव-हारव-विप्पगाल-पलावाः ॥ ३१ ॥

नशेर्ण्यन्तस्य एते पञ्चादेशा वा भवन्ति । विउडइ । नासवइ । हार-वइ । विप्पगालइ । पलावई । पक्षे । नासइ ॥

दशेर्दाव-दंस-दक्खवाः ॥ ३२ ॥

दशेर्ण्यन्तस्य एते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ दावइ । दंसइ । दक्ख-वइ । दसिइ ॥

उट्ठुटेरुग्गः ॥ ३३ ॥

उत्पूर्वस्य घटेर्ण्यन्तस्य उग्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ उग्गइ । उग्गाडइ ॥

स्पृहः सिहः ॥ ३४ ॥

स्पृहो ण्यन्तस्य सिह इत्यादेशो वा भवति ॥ सिहइ ॥

संभावेरासवः ॥ ३५ ॥

संभावयतेरासव इत्यादेशो भवति ॥ आसवइ । संभावइ ॥

१ B भ्रमेते°. २ B °डइ. ३ B °णइ । गा°. ४ PB °इ । ना°. ५ B स्पृहेर्ण्यत°. ६ B °ओ वा म°.

उन्नमेरुत्थंघोल्लाल-गुल्लुगुञ्छोप्पेलाः ॥ ३६ ॥

उत्पूर्वस्य नमेर्ण्यन्तस्य एते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ उत्थंङ्गइ ।
उल्लालइ । गुल्लुगुञ्छइ । उप्पेलइ । उन्नोमइ ॥

प्रस्थापेः पट्टव-पेण्डवौ ॥ ३७ ॥

प्रपूर्वस्य तिष्ठतेर्ण्यन्तस्य पट्टव पेण्डव इत्यादेशौ वा भवत ॥
पट्टवइ । पेण्डवइ । पट्टावइ ॥

विज्ञोपेर्वोक्कावुकौ ॥ ३८ ॥

विपूर्वस्य जानातेर्ण्यन्तस्य वोक्क अवुक्क इत्यादेशौ वा भवत ॥
वोक्कइ । औवुक्कइ । विण्णवइ ॥

अपेरल्लिव-चच्चुप्प-पणामाः ॥ ३९ ॥

अपेर्ण्यन्तस्य एते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ अल्लिवइ । चच्चुप्पइ ।
पणामइ । पळे । अप्पेइ ॥

धापेर्जघः ॥ ४० ॥

यतेर्ण्यन्तस्य जघ इत्यादेशो वा भवति ॥ जवइ जावेइ ॥

हावेरोम्वाल-पव्वालौ ॥ ४१ ॥

ह्रस्वतेर्ण्यन्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ ओम्वालइ । पव्वालइ ।
पावेइ ॥

विकोशेः पक्खोडः ॥ ४२ ॥

विकोशयतेर्नामधातोर्ण्यन्तस्य पक्खोड इत्यादेशो वा भवति ॥
पक्खोडइ । विकोसइ ॥

रोमन्थेरोग्गाल-वग्गोलौ ॥ ४३ ॥

रोमन्थेर्नामधातोर्ण्यन्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ ओग्गालइ ।
वग्गोलइ । रोमन्थइ ॥

१ B °रुच्छो°. २ P गुल्लु. ३ B उच्छव°. ४ AB उल्लालइ ५ AB
विज्ञापे° ६ PB इत्येतावादे° ७ B आवुक्कइ ८ A यातेर्जघ ९ B°इ । पावेइ.

कमेर्णिहुवः ॥ ४४ ॥

कमेः स्वार्यप्यन्तस्य णिहुव इत्यादेशो वा भवति ॥ णिहुवइ । कामेइ ॥

प्रकाशेर्ण्वः ॥ ४५ ॥

प्रकाशेर्ण्वन्तस्य ण्व इत्यादेशो वा भवति ॥ ण्वइ । पपासेइ ॥

कम्पेर्विच्छोलः ॥ ४६ ॥

कम्पेर्ण्वन्तस्य विच्छोल इत्यादेशो वा भवति ॥ विच्छोलइ । कम्पेइ ॥

आरोपेर्वलः ॥ ४७ ॥

आरोपेर्ण्वन्तस्य वल इत्यादेशो वा भवति ॥ वलइ । आरोपेइ ॥

दोले रङ्गोलः ॥ ४८ ॥

दुलेः स्वार्ये ण्वन्तस्य रङ्गोल इत्यादेशो वा भवति ॥ रङ्गोलइ । वोल्लेइ ॥

रखे रावः ॥ ४९ ॥

रखेर्ण्वन्तस्य राव इत्यादेशो वा भवति ॥ रावेइ । रखेइ ॥

घटेः परिवाडः ॥ ५० ॥

घटेर्ण्वन्तस्य परिवाड इत्यादेशो वा भवति ॥ परिवाडेइ । घडेइ ॥

घेष्टेः परिआलः ॥ ५१ ॥

घेष्टेर्ण्वन्तस्य परिआल इत्यादेशो वा भवति ॥ परिआलेइ । वेष्टेइ ॥

क्रियः किणो वेस्तु के च ॥ ५२ ॥

णेरिति निवृत्तम् । क्रीणातेः किण इत्यादेशो भवति । वेः परस्य तु द्विरुक्तः केश्वकारात्किणश्च भवति ॥ किणइ । विकेइ । चिकिणइ ॥

१ PB स्वार्ये ण्व०. २ B रोह्वे०. ३ P दोलेः, ४ P दोलेइ. ५ A ०शो वा भ०. ६ A केश्वका०; B केशका०.

भियो भा-बीहौ ॥ ५३ ॥

बिभेतेरेतावादेशौ भवत ॥ भाई । भाइअ । बीहइ । बीहिअं ॥
बहुलाधिकाराद् भीओ ॥

आलीडोल्ली ॥ ५४ ॥

आलीयते अली इत्यादेशो भवति ॥ अल्लियइ । अल्लीणो ॥

निलीडोर्णिलीअ-णिलुक्क-णिरिग्घ-लुक्क-लिक-ल्लिहक्काः ॥ ५५ ॥

निलीड एते पडादेशा वा भवन्ति ॥ णिलीअइ । णिलुक्कइ । णिरि-
ग्घइ । लुक्कइ । लिक्कइ । ल्लिहक्कइ । निलिज्जइ ॥

विलीडेर्विरा ॥ ५६ ॥

विलीडेर्विरा इत्यादेशो वा भवति ॥ विराइ । विलिज्जइ ॥

रैते रुज्ज-रुण्टौ ॥ ५७ ॥

रैतेरेतावादेशौ वा भवत ॥ रुज्जइ । रुण्टइ । रैवइ ॥

श्रुटेर्हणः ॥ ५८ ॥

श्रुणोतेर्हण इत्यादेशो वा भवति ॥ हणइ । सुणइ ॥

धूगेर्धुवः ॥ ५९ ॥

धुनतेर्धुव इत्यादेशो वा भवति ॥ धुवइ । धुणइ ॥

भुवेर्हो-हुव-हवाः ॥ ६० ॥

भुवो धातोर्हो हुव हव इत्येते आदेशौ वा भवन्ति ॥ होइ । होन्ति ।
हुवइ । हुवन्ति । हवइ । हवन्ति ॥ पक्षे । भवइ । परिहीण-

१ A °इ । भाअइ । बाह° २ B अलाअइ ३ B °लीडो णि° ४ P णिलि
ज्जइ B निलिज्जइ ५ B विलीडो विरा. ६ PB विलीडो विरा ७ P हके ह°
८ P हवइ ९ P धूजेर्धु° १० B धुनोते° ११ A °शा भ°.

विहयो । भविउं । पभवइ । परिभवइ । संभवइ ॥ कचिदन्यदपि ।
उन्मुअइ । भेत्तं ॥

अविति हुः ॥ ६१ ॥

विद्वैजें प्रत्यये भुवो हु इत्यादेशो वा भवति ॥ हुन्ति । भैउन् । हुन्तो ।
अवितीति किम् । होइ ॥

पृथक्-स्पष्टे णिव्वडः ॥ ६२ ॥

पृथक्भूते स्पष्टे च कर्तरि भुवो णिव्वड इत्यादेशो भवति ॥ णिव्वड ।
पृथक् स्पष्टो वा भवतीत्यर्थः ॥

प्रभां हुप्पो वा ॥ ६३ ॥

प्रभुकर्तृकस्य भुवो हुप्प इत्यादेशो वा भवति ॥ प्रभुत्वं च प्रपूर्वस्यैवार्थः ॥
अङ्गे चिअं न पहुप्पइ । पक्षे । पभवइ ॥

क्ते हुः ॥ ६४ ॥

भुवः क्तप्रत्यये ह्रादेशो भवति ॥ हूअ । अणुहूअं । पहुअं ॥

कुंगोः कुणः ॥ ६५ ॥

कुर्गे कुण इत्यादेशो वा भवति ॥ कुणइ । करड ॥

काणेक्षिते णिआरः ॥ ६६ ॥

काणेक्षितविषयस्य कुंगो णिआर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिआरइ ।
काणेक्षितं करोति ॥

निष्टम्मावष्टम्भे णिटुह-मंदाणं ॥ ६७ ॥

निष्टम्भविषयस्यावष्टम्भविषयस्य च कुंगो यथासंख्यं णिटुह संदाण

१ ॥ भुत्त. २ P अविति, B अविति ३ P चिद्व°. ४ B °शो म.° ५ P
भुवत्. ६ ॥ अविती°, ॥ अविती°. ७ A चिअ. ८ B क्ते प्र°. ९ P कृजे
१० P कृण, B कृमे. ११ P कृनो णि°, B कृगेर्णि° १२ P कृगो.

इत्यादेशौ वा भवत ॥ णिटुहइ । निष्टम्भं करोति । सदाणइ ।
अवष्टम्भ करोति ॥

श्रमे वावम्फः ॥ ६८ ॥

श्रमविषयस्य कृगौ वावम्फ इत्यादेशो वा भवति ॥ वावम्फइ । श्रमं
करोति ॥

मन्युनौष्ठमालिन्ये णिव्वोलः ॥ ६९ ॥

मन्युना करणेन यदौष्ठमालिन्य तद्विषयस्य कृगौ णिव्वोल इत्यादेशौ
वा भवति ॥ णिव्वोलइ । मन्युना ओष्ठ मलिनं करोति ॥

शैथिल्य-लम्बने पयल्लः ॥ ७० ॥

शैथिल्यविषयस्य लम्बनविषयस्य च कृगौ पयल्ल इत्यादेशौ वा भवति ॥
पयल्लइ । शिथिलीभवति लम्बते वा ॥

निर्ष्पाताच्छोटे णीलुञ्छः ॥ ७१ ॥

निष्पतनविषयस्य आच्छोटनविषयस्य च कृगौ णीलुञ्छ इत्यादेशो
भवति वा ॥ णीलुञ्छइ । निष्पतति । आच्छोटयति वा ॥

क्षुरे कम्मः ॥ ७२ ॥

क्षुरविषयस्य कृगौ कम्म इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्मइ । क्षुर
करोतीत्यर्थः ॥

चाटौ गुललः ॥ ७३ ॥

चाटुविषयस्य कृगौ गुलल इत्यादेशो वा भवति ॥ गुललइ । चाटु
करोतीत्यर्थः ॥

मरेक्षर-अर-भर-भल लट् विम्हर-मुमर-पयर-पम्हुः ॥७४॥

मरेरेते नरादेशा वा भवन्ति ॥ शरड् । धूरड् । भरड् । मरड् । लट् ।
विम्हरड् । मुमरड् । पयरड् । पम्हुड् । सरड् ॥

विस्मुः पम्हुम-विम्हर-वीमरः ॥ ७५ ॥

विमरतेरेते आदेशा भवन्ति ॥ पम्हुमड् । विम्हरड् । वीमरड् ॥

व्याहृगैः कोर-पोरौ ॥ ७६ ॥

व्याहरतेरेतावादेशौ वा भवत ॥ कोरड् । हरने तु रुण्ड । पोषड् ।
पशे । बाहरड् ॥

प्रसरेः पयछोनेछौ ॥ ७७ ॥

प्रसरते पयछ उवेछे इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ पयछड् । उवेछेड् ।
पसरड् ॥

महमहो गन्धे ॥७८॥

प्रसरतेर्गन्धयिषये महमह इत्यादेशो वा भवति ॥ महमहड् मालर्ड् ।
मालर्ड्-गन्धो पसरड् ॥ गन्ध इति किम् । पसरड् ॥

निस्मरेणीहर-नील घाड-रहाडाः ॥ ७९ ॥

निस्सरतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ नीहरेड् । नीलड् । घाडड् ।
घरहाडड् । नीसरड् ॥

जाग्रेर्जगः ॥ ८० ॥

जागर्तेर्जग इत्यादेशो वा भवति ॥ जगाड् । जमे । जानरड् ॥

व्याप्रेराअट्टः ॥ ८१ ॥

व्याप्रियतेराअट्ट इत्यादेशो वा भवति ॥ आअट्टेड् । वाररेड् ॥

१ A °पम्हुह २ P ° हमे . ३ A उमे° ४ B मालर्ड् . ५ B नीह° .
६ B वाररड्

संवृणोते साहर साहृदौ ॥ ८२ ॥

संवृणोते साहर साहृद इत्यादेशौ वा भवत ॥ साहरइ । साहृदइ ।
सवरइ ॥

आद्वेडेः सन्नामः ॥ ८३ ॥

आद्वियते सन्नाम इत्यादेशो वा भवति ॥ सन्नामइ । आद्वेइ ॥

प्रहृणोते सारः ॥ ८४ ॥

प्रहृणोते सार इत्यादेशो वा भवति ॥ सारइ । पहरइ ॥

अवतरेरोह-ओरसौ ॥ ८५ ॥

अवतरेते ओह ओरस इत्यादेशौ वा भवत ॥ ओहइ । ओरसइ ।
ओअरइ ॥

शक्तेश्चय-तर-तीर-पाराः ॥ ८६ ॥

शक्तेतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ चयइ । तरइ । तीरइ ।
पारइ । सकइ ॥ त्यर्जतेरपि चयइ । हानि करोति ॥ तरेतेरपि तरेइ ॥
तीरयतेरपि तीरइ ॥ पारयतेरपि पारेइ । कर्म समाप्नोति ॥

फक्तेस्थक्कः ॥ ८७ ॥

फक्तेस्थक्क इत्यादेशो भवति ॥ थक्कइ ॥

श्लाघः सलहः ॥ ८८ ॥

श्लाघते सलह इत्यादेशो भवति ॥ सलहइ ॥

स्वचेर्वेअडः ॥ ८९ ॥

स्वचेर्वेअड इत्यादेशो वा भवति ॥ वेअडइ । स्वचइ ॥

पचेः सोल्ल-पउल्लौ ॥ ९० ॥

पचते सोल्ल पउल्ल इत्यादेशौ वा भवत ॥ सोल्लइ । पउल्लइ । पयइ ॥

१ रुणे ० B गाहट २ PB सन्नामेइ ४ B आद्वेइ ५ P °हो

६ A जोसर ७ B °हरइ ८ A त्यजेर° ९ A तरइ । पार° १० B °उल्लौ

११ B पउल्ल १२ B पउल्लइ

मुचेऽलङ्कारहेह-मेलोस्मिक्-रेअव-णिह्लुञ्छे-घंसाढाः ॥ ९१ ॥

मुच्चतेरेते सप्तादेशा वा भवन्ति ॥ छद्दइ । अवहेहइ । मेलइ ।
उस्सिक्कइ । रेअवइ । णिह्लुञ्छइ । घंसाढइ । पक्षे । मुअइ ॥

दुःखे णिर्वलः ॥ ९२ ॥

दुःखविषयस्य मुचेः णिर्वल इत्यादेशो वा भवति ॥ णिर्वलेइ ।
दुःखं मुञ्चतीत्यर्थः ॥

वञ्चवेहव-वेलव-जूरधोमच्छाः ॥ ९३ ॥

वञ्चतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ वेहवइ । वेलवइ । जूरवइ ।
उमच्छइ । वञ्चइ ॥

रचेरुग्गहायह-विडविट्टाः ॥ ९४ ॥

रचेरुत्तेरेते प्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ उग्गहइ । अयहइ ।
विडविट्टइ । रयइ ॥

समारचेरुग्रहत्थ-मारघ-समार-केलायाः ॥ ९५ ॥

समारचेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ उग्रहत्थइ । सारयइ ।
समारइ । केलायइ । समारयइ ॥

मिचेः^१ सिञ्च-सिम्पा ॥ ९६ ॥

सिञ्चतेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ सिञ्चइ । सिम्पइ । सेअइ ॥

प्रच्छः पुच्छः ॥ ९७ ॥

पृच्छेः पुच्छादेशो भवति ॥ पुच्छइ ॥

गर्जेर्युक्कः ॥ ९८ ॥

गर्जतेर्युक्क इत्यादेशो वा भवति ॥ युक्कइ । गज्जइ ॥

१ AB °लोसिद्ध°. २ B णिह्लुञ्छ°. ३ A मुचने. स° ४ III उस्सिक्कइ.
५ B णिअ°. ६ B मुचो. ७ B णिचलेइ. ८ B °सा अ°. ९ P °विडा.
१० P °विट्टइ. ११ A सिचि. १२ B प्रच्छे.

वृषे 'दिकः ॥ ९९ ॥

वृषकर्तृकस्य गर्जेदिक इत्यादेशो^१ वा भवति ॥ दिकइ । वृषभो गर्जति ॥

राजेरगघ-छज-सह-रीर-रेहाः ॥ १०० ॥

राजेरेते पञ्चादेशो^२ वा भवन्ति ॥ अगघइ । छजइ । सहइ । रीरइ । रेहइ । रायइ ॥

मैस्जेराउड्ड-णिउड्ड-युड्ड-खुप्पाः ॥ १०१ ॥

मज्जेतेरेते^३ चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ आउड्डइ । णिउड्डइ । युड्डइ । खुप्पइ । मज्जइ ॥

पुञ्जेरारोल-वमाली ॥ १०२ ॥

पुञ्जेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ आरोलइ । वमालइ । पुज्जइ ॥

लस्जेर्जीहः ॥ १०३ ॥

लज्जेतेर्जीह इत्यादेशो वा भवति ॥ जीहइ । लज्जइ ॥

तिजेरोसुकः ॥ १०४ ॥

तिजेरोसुक इत्यादेशो वा भवति ॥ ओसुकइ । तेअणं ॥

मृजेरुग्घुस-लुञ्छ-पुञ्छ-पुंस-फुंस-पुस-लुह-हुल-रोसाणाः १०५

मृजेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ उग्घुसइ । लुञ्छइ । पुञ्छइ । पुंसइ । फुंसइ । पुसइ । लुहइ । हुलइ । रोसाणइ । पक्षे । मज्जइ ॥

भजेर्वेमय-मुसुमूर-मूर-सूर-सूड-विर-पाविरखी-करज-
नीरखाः ॥ १०६ ॥

भजेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ वेमयइ । मुसुमूरइ । मूरइ । सूरइ । सूडइ । विरइ । पाविरखइ । करजइ । नीरखइ । भज्जइ ॥

१ PB वृषेदि° २ B °शो म°. ३ B गर्जतीत्यर्थ ४ B °शा म°. ५ P मजे° ६ B °ड्डुड्डयड्डुड्डु°. ७ B °ते पच. ८ B °इ । चुड्डइ । युड्डइ । खु°. ९ B °फुस. १० B मृजेते°. ११ A अगघसइ. १२ B फुसइ १३ A °विरजनीर°. १४ B °विरजनीर°.

अनुव्रजेः पडिअग्गः ॥ १०७ ॥

अनुव्रजेः पडिअग्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ पडिअग्गइ । अणुवधइ ॥

अर्जेर्विद्वः ॥ १०८ ॥

अर्जेर्विद्व इत्यादेशो वा भवति ॥ विद्वड । अज्जइ ॥

युजो जुञ्ज-जुञ्ज-जुप्पाः ॥ १०९ ॥

युजेः जुञ्ज जुञ्ज जुप्प इत्यादेशा भवन्ति ॥ जुञ्जइ । जुञ्जइ । जुप्पइ ॥

भुजो भुञ्ज-जिम-जेम-कम्माण्ह-चमड-समाण-चट्टाः ॥ ११० ॥

भुज एतेष्टादेशा भवन्ति ॥ भुञ्जइ । जिमड । जेमड । कम्मैड । अण्हइ । समाणइ । चमडड । चट्टइ ॥

उपेन कम्मवः ॥ १११ ॥

उपेन युक्तस्य भुजे. कम्मव इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्मवइ । उवहुञ्जइ ॥

घट्तेर्गडः ॥ ११२ ॥

घट्तेर्गड इत्यादेशो वा भवति ॥ गडइ । घड्डइ ॥

सर्मा गलः ॥ ११३ ॥

सम्पूर्वस्य घट्तेर्गल इत्यादेशो वा भवति ॥ संगलड । संघडइ ॥

हासेन स्फुटेर्गुरः ॥ ११४ ॥

हासेन करणेन य. स्फुटिस्तस्य मुण्डदेशो वा भवति ॥ गुरइ । हासेन स्फुटति ॥

मण्डेर्विअ-चिअअ-चिअिल्ल-रीड-टिविडिकाः ॥ ११५ ॥

मण्डेरेते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ चिअइ । चिअअइ । चिअिल्लइ । रीडइ । टिविडिकइ । मण्डइ ॥

१ B युजेरेते प्रय भावे°. २ B कम्मइ. ३ P भुज°. ४ B घट्टइ. ५ B °शो भ°. ६ P मुण्डे°, ७ P मुण्डइ.

तुडेस्तोड-तुट्ट-खुट्ट-खुडोक्खुडोल्लुक-णिल्लुक-लुकोल्लूराः ॥

तुडेरते नवादेशा वा भवन्ति ॥ तोडइ । तुट्टइ । खुट्टइ । खुडइ ।
उक्खुडइ । उल्लुकइ । णिल्लुकइ । लुकइ । लुल्लूरइ । तुडइ ॥

घूर्णो घुल-घोल-घुम्म-पहल्लाः ॥ ११७ ॥

घूर्णेरते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ घुलइ । घोलइ । घुम्मइ ।
पहल्लइ ॥

विघृतेढंसः ॥ ११८ ॥

विघृतेढंस इत्यादेशो वा भवति ॥ ढंसइ । विघट्टइ ॥

कथेरट्टः ॥ ११९ ॥

कथेरट्ट इत्यादेशो वा भवति ॥ अट्टइ । कठइ ॥

ग्रन्थो गण्ठः ॥ १२० ॥

ग्रन्थेर्गण्ठ इत्यादेशो भवति ॥ गण्ठइ । गण्ठी ॥

मन्थेर्घुसल-विरोलौ ॥ १२१ ॥

मन्थेर्घुसल विरोल इत्यादेशौ वा भवतः ॥ घुसलइ । विरोलइ । मन्थइ ।

होदेरवअर्च्छः ॥ १२२ ॥

होदतेर्ण्यन्तस्याण्यन्तस्य च अवअर्च्छ इत्यादेशो भवति ॥ अवअर्च्छइ ।
होदते । होदयति वा ॥ इकारो ण्यन्तस्यापि परिग्रहार्थः ॥

नेः सदो मज्जः ॥ १२३ ॥

निपूर्वस्य सँदो मज्ज इत्यादेशो भवति ॥ अत्ता एत्थ णुमज्जइ ॥

छिदेर्दुहाव-णिच्छल्ल-णिज्झोड-णिच्चर-णिद्धूर-लूराः ॥ १२४ ॥

छिदेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ दुहावइ । णिच्छल्लइ । णिज्झोडइ ।
णिच्चरइ । णिद्धूरइ । लूरइ । पक्षे । छिन्दइ ॥

१ B° णिल्लुक°. २ B °कोच्छरा. ३ B णिल्लुकइ. ४ B उक्खूरइ. ५ B
घूर्णेर्घु°. ६ B ग्रन्थो ग°. ७ B °शौभ°. ८ B °इ॥ ल्हा°. ९ B ल्हा°
१० B °अत्ता° ११ B सदेर्म°.

आडा ओअन्दोदालौ ॥ १२५ ॥

आडा युक्तस्य छिदेरोअन्द उदाल इत्यादेशौ वा भवतः ॥ ओअ-
न्दइ । उदालइ । अञ्छिन्दइ ॥

मृदो मल-मड-परिहट्ट-खट्ट-चट्ट-मट्ट-पन्नाडाः ॥ १२६ ॥

मृद्रातेरेते सप्तादेशा भवन्ति ॥ मलड । मडइ । परिहट्टइ । खट्टइ ।
चट्टइ । मट्टइ । पन्नाडइ ॥

स्यन्देऽञ्जुलुचुलः ॥ १२७ ॥

स्यन्देऽञ्जुलुचुल इत्यादेशो वा भवति ॥ चुलुचुलड । फन्दड ॥

निरः पदेर्वलः ॥ १२८ ॥

निर्पूर्वस्य पदेर्वल इत्यादेशो वा भवति ॥ निव्वलड । निपैजइ ॥

विसंघदेर्विअट्ट-बिलोट्ट-फंसाः ॥ १२९ ॥

विसंघदेर्विअट्टेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ विअट्टइ । बिलोट्टइ ।
फंसइ । विसंघयइ ॥

शुदो अड-पक्खोडो ॥ १३० ॥

शीयतेरेतावादेशौ भवतः ॥ अडड । पक्खोडड ॥

आकन्देर्णीहरः ॥ १३१ ॥

आकन्देर्णीहर इत्यादेशो वा भवति ॥ णीहरइ । अकन्दड ॥

सिदेर्जूर-विसूरो ॥ १३२ ॥

सिदेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ जूरइ । विसूरइ । सिजइ ॥

रुधेरुत्थङ्गः ॥ १३३ ॥

रुधेरुत्थङ्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ उत्थङ्गइ । म्न्वइ ॥

१ B आच्छिन्दइ, २ A °शा वा म°, ३ A निष्क°, ४ B ज्दाठ°, ५ B °इ ॥ छिदे°, ६ P °रुत्त°, ७ P उत्त°.

निपेधेर्हृक् ॥ १३४ ॥

निपेधतेर्हृक् इत्यादेशो वा भवति ॥ हृक्इ । निसेहइ ॥

क्रुधेर्जूरः ॥ १३५ ॥

क्रुधेर्जूर इत्यादेशो भवति ॥ जूरइ । कुञ्जइ ॥

जनो जा-जम्मौ ॥ १३६ ॥

जायतेर्जा जम्म इत्यादेशौ भवतः ॥ जाअइ । जम्मइ ॥

तनेस्तड-तडु-तडुय-विरल्लाः ॥ १३७ ॥

तनेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तडइ । तडुइ । तडुयइ । विर-
ल्लइ । तणइ ॥

तृपस्थिप्पः ॥ १३८ ॥

तृप्यतेस्थिण्य इत्यादेशो भवति ॥ थिप्पइ ॥

उपसर्पेरल्लिअः ॥ १३९ ॥

उपपूर्वस्य सृपेः कृतगुणस्य अल्लिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ अल्लिअइ ।
उवसप्पइ ॥

संतपेर्झङ्गः ॥ १४० ॥

संतपेर्झङ्गे इत्यादेशो वा भवति ॥ झङ्गइ । पञ्जे । संतप्पइ ॥

व्यापेरोअग्गः ॥ १४१ ॥

व्याप्नोतेरोअग्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ ओअग्गइ । वावेइ ॥

समापेः समाणः ॥ १४२ ॥

समाप्नोतेः समाण इत्यादेशो वा भवति ॥ समाणइ । समावेइ ॥

१ B °शौ वा भ°. २ A तेः स्थि°. ३ B °पेर्झङ्गः. ४ PB °तृप्यतेर्झ°. ५ B °पेर्झङ्ग°. ६ B वल्लइ.

क्षिपेर्गलत्थाङ्कल-सोल्ल-पेछ-णोल्ल-छुह-हुल-परी-घत्ताः ॥

क्षिपेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ गलत्थइ । अङ्कलइ । सोल्लइ । पेछइ । णोल्लइ । हत्थत्वे तु णुल्लइ । छुहइ । हुलइ । परीइ । घत्ताइ । खिवइ ॥

उरिक्षेर्गुल्लैगुञ्जोत्थंघाँल्लत्थोब्भुत्तोस्सिके-हक्खुवौः ॥ १४४ ॥

उत्पूर्वस्य क्षिपेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ गुल्लैगुञ्जइ । उत्थइ । अल्लत्थइ । उब्भुत्तइ । उस्सिकइ । हक्खुवइ । उक्खिवइ ॥

आक्षिपेर्णारिवः ॥ १४५ ॥

आङ्पूर्वस्य क्षिपेर्णारिव इत्यादेशो वा भवति ॥ णारिवइ । अक्खिवइ ॥

स्वपेः कर्मवस-लिस-लोड्डाः ॥ १४६ ॥

स्वपेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ कर्मवसइ । लिसइ । लोड्डइ । सुअइ ॥

वेपेरायम्वायज्झौ ॥ १४७ ॥

वेपेरायम्ब आयज्झ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ आयम्बइ । आयज्झइ । वेअइ ॥

विलपेर्झङ्ग-वडवडौ ॥ १४८ ॥

विलपेर्झङ्ग वडवड इत्यादेशौ वा भवतः ॥ झङ्गइ । वडवडइ । विलवडइ ॥

लिपो लिम्पः ॥ १४९ ॥

लिम्पतेर्लिम्प इत्यादेशो भवति ॥ लिम्पइ ॥

गुप्पेर्विर-णडौ ॥ १५० ॥

गुप्पतेरेतायादेशौ वा भवतः ॥ विरइ । णडइ । पक्षे । गुप्पइ ॥

१ P ॥ °त्वे णु°. २ A गुल्लुगु°. ३ P °हुल्लत्थो°. ४ A °तोस्सिकहक्खुवः.

५ B °हक्खुत्थाः. ६ A B गुल्लुगु°. ७ B हक्खुत्थाः. ८ ॥ कमठस° १ B लिप°.

१० P गुप्पेर्वि°.

क्रपोवहो णिः ॥ १५१ ॥

क्रपे अवह इत्यादेशो ण्यन्तो भवति ॥ अवहावेइ । कृपां करो-
तीत्यर्थ ॥

प्रदीपेस्तेअव-सैन्दुम-सन्धुक्काब्भुत्ताः ॥ १५२ ॥

प्रदीप्यतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तेअवइ । सन्दुमइ ।
सन्धुक्कइ । अब्भुत्तइ । पलीवइ ॥

लुभेः संभावः ॥ १५३ ॥

लुभ्यते संभाव इत्यादेशो वा भवति ॥ संभावइ । लुम्भइ ॥

क्षुभेः खउर-पड्डुहौ ॥ १५४ ॥

क्षुभे खउर पड्डुह इत्यादेशौ वा भवत ॥ खउरइ । पड्डुहइ ।
खुम्भइ ॥

आडो रभे रम्म-ढवौ ॥ १५५ ॥

आड परस्य रभे रम्म ढव इत्यादेशौ वा भवत ॥ आरम्मइ ।
आढवइ । आरभइ ॥

उपालम्भेर्झ पञ्चार-वेलवाः ॥ १५६ ॥

उपालम्भेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ झझइ । पञ्चारइ । वेलवइ ।
उवौलम्भइ ॥

अवेर्जुम्मो जम्भा ॥ १५७ ॥

जुर्मेर्जेम्भा इत्यादेशो भवति वेस्तु न भवति ॥ जम्भाइ । जम्भा-
अइ ॥ अवेरिति किम् । केलि पसरो विअम्भइ ॥

भाराक्रान्ते नमेर्णिसुढः ॥ १५८ ॥

भाराक्रान्ते कर्तरि नमेर्णिसुढ इत्यादेशो भवति ॥ णिसुढे । पञ्चे । णवइ । भाराक्रान्तो नमतीत्यर्थः ॥

विश्रमेर्णिञ्वा ॥ १५९ ॥

विश्राम्यतेर्णिञ्वा इत्यादेशो वा भवति ॥ णिञ्वाइ । वीसमइ ॥

आक्रमेरोहावोर्त्थारच्छुन्दाः ॥ १६० ॥

आक्रमेतेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ ओहावइ । उत्थौरइ । छुन्दइ । अकमइ ॥

अमेष्टिरिटिह-दुण्डुह-दण्डह-चकम्म-भम्मड-भमड-भमाड-तल-
अण्ट-झण्ट-झम्प-भुम-गुम-कुम-कुस-दुम-दुस-परी-पराः ॥ १६१ ॥
अमेरेतेष्टादेशा वा भवन्ति ॥ टिपिटिहइ । दुण्डुहइ । दण्डहइ ।
चकम्मइ । भम्मडइ । भमडइ । भमाडइ । तलअण्टइ । झण्टइ ।
झम्पइ । भुमइ । गुमइ । कुमइ । कुसइ । दुमइ । दुसइ । परीइ ।
पराइ । ममइ ॥

गमेरई-अइच्छाणुवजावर्जसोकुसाकुस-पचड्ड-पच्छन्द-णिम्मह-
णी-णीण-णीलुक्-पदअ-रम्म-परिअल्ल-चोल-परिअल-
णिरिणास-णिवहावसेहाउहराः ॥ १६२ ॥

गमेरेते एकविंशतिरादेशा वा भवन्ति । अईइ । अइच्छेइ । अणु-
यज्जइ । अवर्जसइ । उकुसइ । अकुसइ । पचड्डइ । पच्छन्दइ ।
णिम्महइ । णीइ । णीणइ । णीलुक्इ । पदअइ । रम्मइ । परिअल्लइ ।
चोलइ । परिअलइ । णिरिणासइ । णिवहइ । अवसेहइ । अवहरइ ।

१ AB ॥ २ आ०. ३ B आक्रमे०. ४ ॥ आक्रमे०. ५ B उच्छार०. ६ B ०मममडमम्माडममाडत०. ७ A ०हट०. ८ B ममडइ मम्माडइ. ९ A हटइ. १० B ०वसजोकुसा०. ११ B अवसजइ.

पक्षे । गच्छइ ॥ हम्मइ । णिहम्मइ । णीहम्मइ । आहम्मइ । पह-
म्मइ इत्येते तु हम्म गताचित्यस्यैव भविष्यन्ति ॥

आडा अहिपञ्चुअः ॥ १६३ ॥

आडा सदित्तस्य गमेः अहिपञ्चुअ इत्यादेशो वा भवति ॥ अहि-
पञ्चुअइ । पक्षे । आगच्छइ ॥

समा अम्भिडः ॥ १६४ ॥

समा युक्तस्य गमेः अम्भिड इत्यादेशो वा भवति ॥ अम्भिडइ ।
संगच्छइ ॥

अभ्याडोम्मत्थः ॥ १६५ ॥

अभ्याड्भ्यां युक्तस्य गमेः उम्मत्थ इत्यादेशो वा भवति ॥ उम्मत्थइ ।
अभ्यागच्छइ । अभिमुखमागच्छतीत्यर्थः ॥

प्रत्याडा पलोडुः ॥ १६६ ॥

प्रत्याड्भ्यां युक्तस्य गमेः पलोडु इत्यादेशो वा भवति ॥ पलोडुइ ।
पश्चागच्छइ ॥

शमेः पडिसा-परिसामौ ॥ १६७ ॥

शमेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ पडिसाइ । परिसामइ । समइ ॥

रमेः संखुडु-खेडोन्भाव-किलिकिञ्च-कोट्टुम-भोट्टाय-णीसर-
वेलाः ॥ १६८ ॥

रमतेरेतेष्टादेशा वा भवन्ति ॥ संखुडुइ । खेडुइ । उन्भावइ । किलि-
किञ्चइ । कोट्टुमइ । भोट्टायइ । णीसरइ । रमइ ॥

पूरेरग्घाडांघवोदुमाहुमाहिरेमाः ॥ १७९ ॥

पूरेरेते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ अग्घाडइ । अग्घवइ । उदुमाइ ।
अहुमाइ । अहिरेमइ । पूरइ ॥

त्वरस्तुवर-जअडौ ॥ १७० ॥

त्वरतेरेतावादेशौ भवतः ॥ तुवरइ ॥ जअडइ । तुवरन्तो । जअडन्तो ।

त्यादिश्रोस्तुरः ॥ १७१ ॥

त्वरतेस्यादौ शतदि च तूर इत्यादेशो भवति ॥ तूरइ । तूरन्तो ॥

तुरोत्यादी ॥ १७२ ॥

त्वरतेत्यादौ तुर आदेशो भवति ॥ तुरिओ । तुरन्तो ॥

अरः खिर-सैर-पज्जर पचड-णिघेल-णिहुआः ॥ १७३ ॥

अरेरेते पच् आदेशा भवन्ति ॥ खिरइ । सैरइ । पज्जरइ । पचडइ ।
णिघेलइ । णिहुअइ ॥

उच्छल उत्थलः ॥ १७४ ॥

उच्छलतेरुत्थल इत्यादेशो भवति ॥ उत्थलइ ॥

विगलेस्थिप्प-णिहुहा ॥ १७५ ॥

विगलतेरेतावादेशौ वा भवतः । विप्पइ । णिहुहइ । विगडइ ।

दलि-यन्धोर्विसट्-यम्फौ ॥ १७६ ॥

दलेर्यलेअ ययासंयं विगट् यम्फ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ विसट्इ ।
यम्फइ । पओ दलइ । यलइ ॥

१ B डोग्घ°, २ B उग्घव, ३ B उदुमाइ, ४ B °ज्जर°, ५ B °घल°, ६ B °हु°, ७ B °चड°, ८ B °ह°.

अंशेः फिड-फिट-फुड-फुट-चुक-मुछाः ॥ १७७ ॥

अंशेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ फिडइ । फिटइ । फुडइ । फुटइ ।
चुकइ । मुछइ । पक्षे । अंसइ ॥

नशेणिरणास-णिवहावसेह-पडिसा-सेहावहराः ॥ १७८ ॥

नशेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ णिरणासइ । णिवहइ । अयसेहइ ।
पडिसाइ । सेहइ । अयहरइ । पक्षे । नसइ ॥

अवात्काशो वासः ॥ १७९ ॥

अवात्परस्य काशो वास इत्यादेशो भवति ॥ ओवासइ ॥

संदिशेरप्पाहः ॥ १८० ॥

संदिशतेरप्पाह इत्यादेशो वा भवति । अप्पाहइ । संदिसइ ॥

दृशो निअच्छापेच्छावयच्छावयज्ज-वैज्ज-सव्वव-देक्खौअक्खा-
वैक्खावअक्ख-पुलोअ-पुलअ-निआवआस-पासाः ॥ १८१ ॥

दृशेरेते पञ्चदशादेशा भवन्ति ॥ निअच्छइ । पेच्छइ । अवयच्छइ ।
अवयज्जइ । वैज्जइ । सव्ववइ । देक्खइ । ओअक्खइ । अवक्खइ ।
अवअक्खइ । पुलोअइ । पुलअइ । निअइ । अवआसइ । पासइ ॥
निज्जाअइ इति तु निध्यायतेः स्वरादत्यन्ते भविष्यति ॥

स्पृशः फास-फंस-फरिस-छिव-छिहालुह्वालिहाः ॥ १८२ ॥

स्पृशतेरेते सप्त आवेशा भवन्ति ॥ फासइ । फंसइ । फरिसइ ।
छिवइ । छिहइ । आलुहइ । आलिहइ ॥

१ B गिरिणा°. २ AB गिरिणा°. ३ B °चज्जसचवदे°. ४ B °वक्खा°. ५ B °पुलोए°. ६. °न्ति वा. ७ B चज्ज. ८ B सच. ९ B अच°. १० B °अइ. ११ B निपूर्वस्य ध्यायते. स्वरादत्यन्तेर्भ°.

प्रविशे रिअः ॥ १८३ ॥

प्रविशेः रिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ रिअइ । पत्रिसइ ॥

प्रान्मृश-मुपोर्मुसः ॥ १८४ ॥

प्रात्परयोर्मृशतिमुष्णात्योर्मुस इत्यादेशो भवति ॥ पम्हुसइ । प्रमृशति । प्रमुष्णाति वा ॥

पिपेर्पिबहं-गिरिणास-गिरिणैज-रोञ्च-चट्टाः ॥ १८५ ॥

पिपेरेते पञ्चादेशा भवन्ति वा । पिर्बहइ । गिरिणासइ । गिरिणैजइ । रोञ्चइ । चट्टइ । पक्षे पीसइ ॥

भपेर्मुकः ॥ १८६ ॥

भपेर्मुक इत्यादेशो वा भवति । मुकइ । भसइ ॥

कृपेः कर्हू-साअट्टोश्चाणच्छायच्छाइच्छाः ॥ १८७ ॥

कृपेरेते षट्पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ कर्हूइ । साअट्टूइ । अश्चइ । अण-च्छइ । अयच्छइ । आइच्छइ । पक्षे । करिसइ ॥

असायक्खोडः ॥ १८८ ॥

असिनिपयस्य कृपेरक्खोड इत्यादेशो भवति ॥ अक्खोडेई । असिं षोशात्कर्षतीत्यर्थः ॥

गणेपेर्दुण्डुल-दण्डोल-गमेस-घत्ताः ॥ १८९ ॥

गणेपेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ दुण्डुलइ । दण्डोलइ । गमे-सइ । घत्तइ । गवेसइ ॥

१ ॥ °मुष्णाति ॥. २ B °पिबहइ°. ३ B °गिरिज°. ४ B कट्ट°. ५ B °साअट्टा°. ६ ॥ साअट्टइ. ७ ॥ °क्खोडइ.

श्लिपेः सामग्गावयास-परिअन्ताः ॥ १९० ॥

श्लिप्येतेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ सामग्गइ । अवयासइ । परिअन्तइ । सिलेसइ ॥

अक्षेओप्पडः ॥ १९१ ॥

अक्षेओप्पड इत्यादेशो वा भवति ॥ ओप्पडइ । मक्खइ ॥

काह्वेराहाहिलह्वाहिलह्व-वच्च-वम्फ-मह-सिह-विलुम्पाः ॥ १९२ ॥
काह्वेरेतेरेतेष्टादेशा वा भवन्ति ॥ आह्वइ । अहिलह्वइ । अहिलह्वइ ।
वच्चइ । वम्फइ । महइ । सिहइ । विलुम्पइ । रुह्वइ ॥

प्रतीक्षेः सामय-विहीर-विरमालाः ॥ १९३ ॥

प्रतीक्षेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ सामयइ । विहीरइ । विरमा-
लइ । पडिक्खइ ॥

तक्षेस्तच्छ-चच्छ-रम्प-रम्फाः ॥ १९४ ॥

तक्षेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तच्छइ । चच्छइ । रम्पइ ।
रम्फइ । तक्खइ ॥

विकसेः कोआस-वोसट्ठौ ॥ १९५ ॥

विकसेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ कोआसइ । वोसट्ठइ । विअसइ ॥

हसेर्गुज्जः ॥ १९६ ॥

हसेर्गुज्ज इत्यादेशो वा भवति ॥ गुज्जइ । हसइ ॥

संसेल्हस-डिम्भौ ॥ १९७ ॥

संसेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ ल्हसइ । परिल्हमई । सलिल वसणं ।
डिम्भइ । संसइ ॥

१ B °अताः. २ A श्लिपे°. ३ B °अतइ. ४ A मृक्षेयो°. ५ A °लुम्फा°. ६ A आहिह; B आहाइ. ७ A °लुफइ. ८ A °रफा ॥ ९ B °इ । सलिलवसण डिम्भइ.

त्रसेर्दर-बोज-बजाः ॥ १९८ ॥

त्रमेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ बरइ । बोजइ । बजइ । तसइ ॥

न्यसो णिम-णुमौ ॥ १९९ ॥

न्यस्यतेरेतावादेशौ भवतः ॥ णिमइ । णुमइ ॥

पर्यसः पलोड्ड पल्लड्ड-पल्हत्थाः ॥ २०० ॥

पर्यस्यतेरेते त्रय आदेशा भवन्ति ॥ पलोड्डइ । पल्लड्डइ । पल्हत्थइ ॥

निःश्वसेर्सहः ॥ २०१ ॥

निःश्वसेर्सह इत्यादेशो वा भवन्ति ॥ सहइ । नीससइ ॥

उल्लमेरुसलोसुम्म-णिल्लम-पुलआअ-गुल्लोह्लारोआः ॥ २०२ ॥

उल्लमेरेते पढादेशा वा भवन्ति ॥ ऊसलइ । ऊसुम्मइ । णिल्लसइ । पुलआअइ । गुल्लोह्लइ । हस्यत्वे तु । गुल्लुह्लइ । आरोअइ । उल्लसइ ॥

मासेर्मिसः ॥ २०३ ॥

मासेर्मिस इत्यादेशो वा भवति ॥ मिसइ । भासइ ॥

प्रमेर्धिसः ॥ २०४ ॥

प्रमेर्धिस इत्यादेशो वा भवति ॥ धिसइ । गसइ ॥

अवाट्ठाह्वेर्वाहः ॥ २०५ ॥

अवात्परम्य गाह्वेर्वाह इत्यादेशो वा भवति ॥ ओवाहइ । ओगाहइ ॥

आरुह्वेधड-वलग्गी ॥ २०६ ॥

आरुह्वेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ चडइ । वलग्गाइ । आरुहइ ॥

मुहेर्गुम्म-गुम्मटौ ॥ २०७ ॥

मुहेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ गुम्मइ । गुम्महइ । मुज्जइ ॥

दहेरहिऊलालुहौ ॥ २०८ ॥

दहेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ अहिऊलइ । आलुहइ । डहइ ॥

ग्रहो बल-गेण्ह-हर-पङ्ग-निरुवाराहिपचुआः ॥ २०९ ॥

ग्रहेरेते षडादेशा भवन्ति ॥ बलइ । गेण्हइ । हरइ । पङ्गइ । निरु-
वारइ । अहिपेचुअइ ॥

क्त्वा-तुम्-तव्येषु घेत् ॥ २१० ॥

ग्रहैः क्त्वातुम्तव्येषु घेत् इत्यादेशो भवति ॥ क्त्वा । घेतूण ।
घेतूआण ॥ क्वचिन्न भवति । गेण्हअ ॥ तुम् । घेत्तुं ॥ तव्य ।
घेत्तव्वं ॥

बचो वोत् ॥ २११ ॥

यक्तेर्बोत् इत्यादेशो भवति क्त्वातुम्तव्येषु ॥ वोत्तूण । वोत्तुं । वोत्तव्वं ॥

रैद-भुज-मुचां तोन्त्यस्य ॥ २१२ ॥

एषामन्त्यस्य क्त्वातुम्तव्येषु तो भवति ॥ रोत्तूण । रोत्तुं । रोत्तव्वं ॥
भोत्तूण । भोत्तुं । भोत्तव्वं ॥ मोत्तूण । मोत्तु । मोत्तव्वं ॥

दृशस्तेन दृः ॥ २१३ ॥

दृशोन्त्यस्य तकारेण सह द्विरुक्तप्रकारो भवति ॥ ददूण । ददुं ।
दद्वव्वं ॥

आ कृगो भूत-भविष्यतोश्च ॥ २१४ ॥

कृगोन्त्यस्य आ इत्यादेशो भवति भूतभविष्यत्कालयोश्चकारात्
क्त्वातुम्तव्येषु च ॥ काहीअ । अकार्पीत् । अकरोत् । चकार वा ॥
काहिइ । करिष्यति । कर्ता वा ॥ क्त्वा । काऊण ॥ तुम् । काउं ॥
तव्य । कायव्वं ॥

गमिष्यमासा छः ॥ २१५ ॥

एषामन्त्यस्य छो भवति ॥ गच्छइ । इच्छइ । जच्छइ । अच्छइ ॥

ठिदि-भिदो न्दः ॥ २१६ ॥

अनयोरन्त्यस्य नकारान्तो वकारो भवति ॥ छिन्दइ । भिन्दइ ॥

घुघ-नुघ-गृघ-कुघ सिघ-मुहा ज्ञः ॥ २१७ ॥

एषामन्त्यस्य द्विरुक्तो झो भवति ॥ जुञ्झइ । गुञ्झइ । गिञ्झइ ।
कुञ्झइ । सिञ्झइ । मुञ्झइ ॥

रुघो न्व-म्भौ च ॥ २१८ ॥

रुघोन्त्यस्य न्व म्भ इत्येतौ चकारात् ज्ञश्च भवति ॥ रुन्झइ । रुम्भइ ।
रुन्झइ ॥

सद-पतोर्दः ॥ २१९ ॥

अनयोरन्त्यस्य दो भवति । सदइ । पदइ ॥

कथ-रघां ढः ॥ २२० ॥

अनयोरन्त्यस्य दो भवति ॥ कढइ । रघुइ परय-कलयलो ॥ परि-
अङ्गइ लायण ॥ गृह्ययनाद् कृषे कृतगुणस्य यर्घेश्चात्रिज्ञेपेण
ग्रहणम् ॥

वेष्टः ॥ २२१ ॥

वेष्टे वेष्टने इत्यस्य घातो कगटढ^१ इत्यादिना [२ ७७] पलोपेन्त्यस्य
दो भवति ॥ वेदइ । वेदिञ्चइ ॥

समो छः ॥ २२२ ॥

सपूर्वस्य वेष्टेतेरन्त्यस्य द्विरुक्तो लो भवति ॥ सवेल्लइ ॥

चोदः ॥ २२३ ॥

उद् परस्य वेष्टेतेरन्त्यस्य लो वा भवति ॥ उन्वेल्लइ उन्नेदइ ॥

१ A °मतस्य २ P भवति ३ A °रतस्य ४ A वेष्ट B वेष्टे ५ A
त्रिष्ठि ६ B वेष्टे^२

स्विदां ज्ञः ॥ २२४ ॥

स्विदिप्रकाराणामन्त्यस्य द्विरुक्तो जो भवति ॥ सञ्चङ्ग-सिञ्जिरीए ।
संपज्जड । खिज्जइ ॥ बहुवचनं प्रयोगानुसरणार्थम् ॥

व्रज-नृत्त-भदां चः ॥ २२५ ॥

एवामन्त्यस्य द्विरुक्तश्चो भवति ॥ वच्चइ । नच्चइ । मच्चइ ॥

रुद-नमोर्षः ॥ २२६ ॥

अनयोरन्त्यस्य यो भवति ॥ रुवइ । रोवइ । नैवइ ॥

उद्विजः ॥ २२७ ॥

उद्विजतेरन्त्यस्य यो भवति ॥ उव्वियइ । उव्वेयो ॥

खाद धावोर्लुक् ॥ २२८ ॥

अनयोरन्त्यस्य लुक् भवति ॥ खाइ । खावइ । खाहिइ । खाउ ।
धाइ । धाहिइ । धाउ ॥ बहुलाधिकाराद्वर्तमानाभिविध्यद्विध्याद्येक-
वचन एव भवति । तेनेह न भवति । खादन्ति । धावन्ति ॥ कचिन्न
भवति । धावइ पुरओ ॥

सृजो रः ॥ २२९ ॥

सृजो धातोरन्त्यस्य रो भवति ॥ निसिरइ । योसिरइ । योसिरामि ॥

शकादीनां द्वित्वम् ॥ २३० ॥

शकादीनामन्त्यस्य द्वित्वं भवति ॥ शक् । सक्कइ ॥ जिम् । जिम्मइ ॥
लग् । लग्गइ ॥ मग् । मग्गइ ॥ कुप् । कुप्पइ ॥ नञ् । नस्सइ ॥
अद् । परिअट्टइ ॥ लुद् । पलोट्टइ ॥ तुद् । तुट्टइ ॥ नद् । नट्टइ ॥
सिर्थे । सिव्वइ । इत्यादि ॥

स्फुटि-चलेः ॥ २३१ ॥

अनयोरन्त्यस्य द्वित्वं वा भवति ॥ फुट्ठइ फुड्डइ । चलइ चलड ॥

प्रादेर्मीलेः^१ ॥ २३२ ॥

प्रादे परस्य मीलेरन्त्यस्य द्वित्वं वा भवति ॥ पमिल्लइ पमीलइ । निमिल्लइ निमीलइ । समिल्लइ संमीलइ । उम्मिल्लइ उम्मीलइ ॥ प्रादे-
रिति किम् । मीलइ ॥

उज्जर्णस्यानः ॥ २३३ ॥

धातोरन्त्यस्योज्जर्णस्य अवादेशो भवति ॥ न्हुइ । निण्हवई ॥
हु । निहवइ ॥ न्युइ । चणइ ॥ रु । रवइ ॥ कु । कवइ ॥ सु ।
सवइ । पसवइ ॥

ऋजर्णस्यारः ॥ २३४ ॥

धातोरन्त्यस्य ऋजर्णस्य अवादेशो भवति ॥ करइ । घरइ । मरई ।
बरइ । सरइ । हरइ । तरइ । जरइ ॥

वृषादीनामरिः ॥ २३५ ॥

वृष इत्येवंप्रकाराणां धातूनाम् ऋजर्णस्य अरि इत्यादेशो भवति ॥
वृप् । वरिसइ ॥ वृप् । वरिसई ॥ मृप् । मरिसइ ॥ हृप् । हरिसइ ॥
येषामरिरादेशो दृश्यते ते वृषादय ॥

रुषादीनां दीर्घः ॥ २३६ ॥

रुष इत्येवंप्रकाराणां धातूनां स्वरस्य दीर्घो भवति ॥ रूसइ । तूसइ ।
मूसइ । दूसइ । पूसइ । सीसइ । इत्यादि ॥

युजर्णस्य गुणः ॥ २३७ ॥

धातोरियर्णस्य च कृत्यपि गुणो भवति ॥ जेऊण । नेऊण ।

१ A °मीत्र २ A उमीलइ ३ B °क्षो वा म° ४ PB °ह । नि°

५ A °रतस्य. ६ A °इ । स° ७ B °इ । हृप् । दरिसइ । मृ°.

नेइ । नेन्ति । उडेइ । उडेन्ति । मोत्तूण । सोऊण ॥ कचिन्न भवति ।
नीओ । उङ्गीणो ॥

स्वराणां स्वराः ॥ २३८ ॥

धातुषु स्वराणां स्थाने स्वरा बहुलं भवन्ति ॥ हवइ । हिवइ ॥ चिणइ ।
चुणइ ॥ सदहणं । सहहाणं ॥ घावइ । घुवइ ॥ रुवइ । रोवइ ॥
कचिन्नित्यम् । देइ । लेइ । विहेइ । नासइ ॥ आपे । वेमि ॥

व्यञ्जनाददन्ते ॥ २३९ ॥

व्यञ्जनान्ताद्धातोरन्ते अकारो भवति ॥ भमई । हसइ । कुणइ । चुम्बइ ।
भणइ । उवसमइ । पावइ । सिञ्चइ । रुन्धइ । गुसइ । हरइ । फरइ ॥
शर्वादीनां च प्रायः प्रयोगो नास्ति ॥

स्वरादनन्तो वा ॥ २४० ॥

अकारान्तवर्जितास्वरान्ताद्धातारेन्ते अकारागमो वा भवति ॥ पाइ
पाअइ । धाइ धाअइ । जाइ जाअइ । शाइ शाअइ । जम्भाइ जम्भा-
अइ । उव्वाइ उव्वाअइ । मिलाइ मिलाअइ । विक्केइ विक्केअइ ।
होऊण होईऊण ॥ अनत इति किम् । चिइच्छइ । दुगुच्छइ ॥

चि-जि-श्रु-हु-स्तु-ल-पू-धूगां णो ह्रस्वश्च ॥ २४१ ॥

च्यादीनां धातूनामन्ते णकारागमो भवति एषां स्वरस्य च ह्रस्वो
भवति ॥ चि । चिणइ ॥ जि । जिणइ ॥ श्रु । सुणइ ॥ हु । हुणइ ॥
स्तु । थुणइ ॥ ल । लुणइ ॥ पू । पुणइ ॥ धूग् । धुणइ ॥ बहु-
लाधिकारात्कचिद्विकल्पः । उच्चिणइ । उच्चेइ ॥ जेऊण । जिणिऊण ॥
जयइ । जिणइ ॥ सोऊण । सुणिऊण ॥

न वा कर्म-भावे च्चः क्यस्य च लुक् ॥ २४२ ॥

च्यादीनां कर्मणि भावे च वर्तमानानामन्ते द्विरुक्तो वकारागमो

या भवति तत्संनियोगे च क्यस्य लृक् ॥ चिन्वइ चिणिज्जइ ।
जिन्वइ जिणिज्जइ । सुन्वइ सुणिज्जइ । हुन्वइ हुणिज्जइ । भुन्वइ
भुणिज्जइ । लुन्वइ लुणिज्जइ । पुन्वइ पुणिज्जइ । धुन्वइ धुणिज्जइ ॥
एवं भविष्यति । चिन्विहिइ । इत्यादि ॥

म्मथेः ॥ २४३ ॥

चिगः कर्मणि भावे च अन्ते संयुक्तो भो या भवति तत्संनियोगे
क्यस्य च लृक् ॥ चिम्मइ । चिन्मइ । चिणिज्जइ ॥ भविष्यति ।
चिन्मिहिइ । चिन्मिहिइ । चिणिहिइ ॥

हन्त्वन्तस्य ॥ २४४ ॥

अन्तयोः कर्मभावेऽन्त्यस्य द्विरुक्तो भो या भवति तत्संनियोगे क्यस्य
च लृक् ॥ हम्मइ हणिज्जइ । रम्मइ रणिज्जइ । भविष्यति । हम्मि-
हिइ हणिहिइ । रम्मिहिइ रणिहिइ ॥ बहुलाधिकाद्यन्तेः कर्तर्य-
पि ॥ हम्मइ । हन्तीत्यर्थः ॥ कचिन्न भवति ॥ हन्त्वन् । हन्तूर्ण ।
ह्यो ॥

ओ दुह-लिह-वह-रघामुच्चातः ॥ २४५ ॥

दुहादीनामन्त्यस्य कर्मभावे द्विरुक्तो भो वा भवति तत्संनियोगे
क्यस्य च लृक् यदेरकारस्य च उकारः ॥ दुव्मइ दुहिज्जइ । लिव्मइ
लिहिज्जइ । गुव्मइ गहिज्जइ । रैव्मइ रन्धिज्जइ । भविष्यति । दुव्मि-
हिइ दुहिहिइ । इत्यादि ॥

दहो ज्ञः ॥ २४६ ॥

दहोन्त्यस्य कर्मभावे द्विरुक्तो भो वा भवति तत्संनियोगे क्यस्य च
लृक् ॥ दज्जइ । दहिज्जइ । भविष्यति । दज्जिहिइ । दहिहिइ ॥

१ B °गे च क्यस्य लृक्. २ A °नोतस्य. ३ A हतेः यनूपः कर्मणि भावे
रति संयुक्तो भो वा भ°. ४ B हन्तूर्य. ५ A °यतस्य. ६ B व्यो. ७ B दव्मइ.
• A °न्तस्य. ८ B ज्ञो. ९ B °दित्स्. १० PB दहि°. ११ A दज्जहिइ.

बन्धो न्धः ॥ २४७ ॥

बन्धेर्धातोर्न्त्यस्य न्ध इत्यवयवस्य कर्मभावे ज्ञो वा भवति तत्संनि-
योगे क्यस्य च लृक् ॥ बज्झइ । बन्धिज्झइ ॥ भविष्यति । बन्धिहिइ ।
बन्धिहिइ ॥

समनूपाद्रुधेः ॥ २४८ ॥

समनूपेभ्यः परस्य रुधेर्न्त्यस्य कर्मभावे ज्ञो वा भवति तत्संनि-
योगे क्यस्य च लृक् ॥ संरुज्झइ । अणुरुज्झइ । उवरुज्झइ । पक्षे ।
संरुन्धिज्झइ । अणुरुन्धिज्झइ । उवरुन्धिज्झइ ॥ भविष्यति । संरुन्धि-
हिइ । संरुन्धिहिइ । इत्यादि ॥

गमादीनां द्वित्वम् ॥ २४९ ॥

गमादीनामन्त्यस्य कर्मभावे द्वित्वं वा भवति तत्संनियोगे क्यस्य च
लृक् ॥ गम् । गम्मइ । गमिज्झइ ॥ हस् । हस्सइ । हसिज्झइ ॥ भण् ।
भण्णइ । भणिज्झइ । छुप् । छुप्पइ । छुविज्झइ ॥ रुद-नमोर्वः [४.२२६]
इति कृतवकारादेशो रुदिरत्रै पठ्यते । रुब् । रुव्वइ । रुविज्झइ ॥
लभ् । लब्भइ । लहिज्झइ ॥ कथ् । कत्थइ । कहिज्झइ । भुज् ।
भुज्झइ ॥ भुज्जिज्झइ ॥ भविष्यति । गम्मिहिइ । गमिहिइ । इत्यादि ॥

ह-कृ-तृ-जामीरः ॥ २५० ॥

एषामन्त्यस्य ईर इत्यादेशो वा भवति तत्संनियोगे च क्यलृक् ॥
हीरइ हरिज्झइ । कीरइ करिज्झइ । तीरइ तरिज्झइ । जीरइ जरिज्झइ ॥

अर्जेर्विढप्पः ॥ २५१ ॥

अन्त्यस्येति निष्ठुत्तम् । अर्जेर्विढप्प इत्यादेशो वा भवति तत्संनियोगे
क्यस्य च लृक् ॥ विढप्पइ । पक्षे । विढविज्झइ । अज्जिज्झइ ॥

१ A °रतस्य, २ B °त्यस्याव°. ३ B बज्झेहिइ. ४ B रुधेः क°, ५ A °मतस्य, ६ P भण्णए । भणिज्झए, ७ A °दित्यत्र प°. B °दिरप्रोच्यते, ८ B रुभिज्झइ. ९ B °कृ° १० P ये क्यलृक् यः B °ये क्यस्य च लृक्.

ज्ञो णव्व-णज्जौ ॥ २५२ ॥

जानातेः कर्मभावे णव्व णज्ज इत्यादेशौ वा भवतः तत्संनियोगे
क्यस्य च लुक् ॥ णव्वइ णज्जइ । पक्षे । ज्ञाणिज्जइ । मुणिज्जइ ॥
अ-क्षोर्णः [१.४२] इति णादेशे तु । णाइज्जइ ॥ नञ्पूर्वकस्य ।
अणाइज्जइ ॥

व्याहगेर्वाहिप्पः ॥ २५३ ॥

व्याहरतेः कर्मभावे वाहिप्प इत्यादेशो वा भवति तत्संनियोगे क्यस्य
च लुक् ॥ वाहिप्पइ । वाहरिज्जइ ॥

आरभेराडप्पः ॥ २५४ ॥

आरभपूर्वस्य रभे. कर्मभावे आडप्प इत्यादेशो वा भवति क्यस्य च
लुक् ॥ आडप्पइ । पक्षे । आरवीअड ॥

स्निह-सिचोः सिप्पः ॥ २५५ ॥

अनयोः कर्मभावे सिप्प इत्यादेशो भवति क्यस्य च लुक् ॥ सिप्पइ ।
स्निहते । सिच्यते वा ॥

ग्रहेर्येप्पः ॥ २५६ ॥

ग्रहेः कर्मभावे येप्प इत्यादेशो वा भवति क्यस्य च लुक् ॥ येप्पइ ।
गिण्हैज्जइ ॥

सृशेदिठिप्पः ॥ २५७ ॥

सृशतेः कर्मभावे ठिप्पादेशो वा भवति क्यलुक् च ॥ ठिप्पइ ।
ठियिज्जइ ॥

१ A °पूर्वस्य. २ PB क्यलुक् च । ३ B स्नेह°. ४ A °शो वा म°. ५ B गिह्म°.

तो दोनादौ शौरसेन्यामपुक्तस्य ॥ २६० ॥

शौरसेन्यां माषायामनादावपदादौ वर्तमानस्य तकारस्य दकारो भवति न चेदसौ वर्णान्तरेण संयुक्तो भवति ॥ तदो पूरिद-पदिञ्जेण माकादिणा मन्तिदो ॥ एतस्मात् । एदाहि । एदाओ । अनादाधिति किम् । सधा फरेष जघा तस्स राइणो अगुक्कम्पणीआ भोमि ॥ अयुक्तस्येति किम् । मचो । अण्यउत्तो । असंभाविद-सम्भारं । हला सठन्तले ॥

अथः कचित् ॥ २६१ ॥

वर्णान्तरस्याधोवर्तमानस्य तस्य शौरसेन्यां दो भवति । कचिद्धस्या-नुसारेण ॥ महन्दो । निधिन्दो । अन्देउरं ॥

वादेस्तावति^१ ॥ २६२ ॥

शौरसेन्यां तावच्छब्दे आदेस्तकारस्य दो वा भवति ॥ दाव । ताव ॥

ओं आमन्त्ये सौ वेनो नः ॥ २६३ ॥

शौरसेन्यामिनो नकारस्य आमन्त्ये सौ परे आकारो वा भवति ॥ भो फद्धइआ । सुंहिआ । पक्षे । भो तवस्सि । भो मणस्सि ॥

भो वा ॥ २६४ ॥

शौरसेन्यामामन्त्ये सौ परे नकारस्य भो वा भवति ॥ भो रायं । भो विअयवम्मं । सुकुम्मं । भयनं कुमुमाउइ । भयवं तित्यं पवत्तेइ । पक्षे । सयल-लोअ-अन्तेआरि भयवं हुदवइ ॥

भवद्भगवतोः ॥ २६५ ॥

आमन्त्य इति निवृत्तम् । शौरसेन्यामनयोः सौ परे नस्य भो भवति ॥ किं एत्यर्भवं हिदण चित्तेदि । एदु भैंवं । समणे भगवं महावीरे ॥

AB °जेन माकदिता म°. २ A अज्जउ°. ३ III °ति शौरसेन्या ॥ ६२ ॥ ताव°. ४ A आमन्त्ये. ५ P भो सुहिआ. ६ A भयवं. ७ B भवं. ८ P भयवं.

क्तेनापुण्णादयः ॥ २५८ ॥

अपुण्णादय शब्दा आक्रमिप्रभृतीनां धातूनां स्थाने केन सह वा निपात्यन्ते ॥ अपुण्णो । आक्रान्तः ॥ उक्कोसं । उक्कृष्टम् ॥ कुडं । स्पष्टम् ॥ मोलीणो । अतिक्रान्तः ॥ वोसँटो । विकसितः ॥ निमुँटो । निपातित ॥ लुगो । रुग्ण ॥ स्विहो । नष्टः ॥ पम्हटो । प्रमृष्टः प्रमुषितो वा ॥ विदँत्तं । अर्जितम् ॥ छित्तं । स्पृष्टम् ॥ निमिअं । स्थापितम् ॥ चक्खिअं । आस्वादितम् ॥ लुअं । लूनम् ॥ जहं । त्यक्तम् ॥ झोसिअं । क्षिप्तम् ॥ निच्चूडं । उद्धृतम् ॥ पस्सत्थं पँलोहं च । पर्यस्तम् ॥ हीसमणं । हेवितम् । इत्यादि ॥

धातवोर्थान्तरेपि ॥ २५९ ॥

उत्तादर्थादर्थान्तरेपि धातवो वर्तन्ते ॥ बलिः प्राणने पठितः खादनेपि वर्तते । बलइ । खादति प्राणनं करोति वा ॥ एवं कलि संख्याने संज्ञानेपि । कलइ । जानाति संख्यानं करोति वा ॥ रिगिर्गतौ प्रवेशेपि ॥ रिगँइ । प्रविशति गच्छति वा ॥ काँक्षते-र्यम्फ आदेशः प्राकृते । यम्फइ । अस्यार्थः । ईँच्छति खादति वा ॥ फक्कतेर्यक्क आदेशः । यक्कइ । नीचा गतिं करोति विलँभयति वा ॥ विलप्युपालभँभ्योर्झ आदेशः । झइ । विलपेति उपालभते भापते वा ॥ एवं पडिबालेई । प्रतीक्षते रक्षति वा ॥ केचित् कैश्चिदुपसर्गैर्नित्यम् । पहरइ । युध्यते ॥ संहरइ । संघृणोति ॥ अणुहरइ । सट्शीभवति ॥ नीहरइ । पुरीषोत्सर्गं करोति ॥ विहरइ । फ्रीडति^{१०} ॥ आहरइ । खादति ॥ पडिहरइ । पुनः पूरयति ॥ परिहरइ । त्यजति ॥ उवहरइ । पूजयति ॥ वाहरइ । आह्वयति ॥ पयसइ । देशान्तरं गच्छति ॥ उजुँपइ । चतति ॥ उलुहइ । निःसरति ॥

१ A °नाऽपुण्णा°. २ B सह नि°. ३ A अपुण्णो. ४ B ° सट्टो. ५ B ° सुट्टो ६ A वेडत्त. ७ A लज. ८ A उज्जासिअ. ९ B उद्धृत. १० B पलोह. ११ P रिगइ, B रिगँइ १२ B पृच्छति. १३ B विडव°. १४ A °पालभे सख° P °पालभ्यो° १५ A °पह. १६ PB ° बालइ. १७ A फ्रीणाति. १८ P उजुप्पइ. १९ B °ति ॥ अथ शौरसेनी ॥ तो°.

तो दोनादौ शौरसेन्यामयुक्तस्य ॥ २६० ॥

शौरसेन्या माषायामनादावपदादौ वर्तमानस्य तकारस्य दकारो भवति न चेदसौ वर्णान्तरेण संयुक्तो भवति ॥ तदो पूदि-पदिञ्जेण माहदिणा मन्तिदो ॥ एतस्मात् । एदाहि । एदाओ । अनादाविति किम् । तथा करेच जवा तस्स राइणो अगुरुम्पणीआ मोमि ॥ अयुक्तस्येति किम् । मत्तो । अट्यउत्तो । असंभाविद्-सङ्गारं । हठा सउन्तले ॥

अधः कचित् ॥ २६१ ॥

वर्णान्तरस्याधोवर्तमानस्य तस्य शौरसेन्यां दो भवति । कचिद्वक्ष्यानुसारेण ॥ महन्दो । निधिन्दो । अन्देउरं ॥

वादेस्तावति^१ ॥ २६२ ॥

शौरसेन्यां तावच्छब्दे आदेस्तकारस्य दो वा भवति ॥ दाव । ताव ॥

ओं आमन्त्र्ये सौ चेनो नः ॥ २६३ ॥

शौरसेन्यामिनो नकारस्य आमन्त्र्ये सौ परे आकारो वा भवति ॥ ओ कञ्जइजा । सुहिआ । पक्षे । ओ तवरिस । ओ मणस्सि ॥

मो वा ॥ २६४ ॥

शौरसेन्यामामन्त्र्ये सौ परे नकारस्य मो वा भवति ॥ मो रायं । मो विअययम्मं । सुकुम्मं । भयवं कुसुमाउह । भयवं तिस्थं पयत्तेह । पक्षे । सयल लोअ-अन्तेआरि मय्वं हुदवह ॥

भवद्भगवतोः ॥ २६५ ॥

आमन्त्र्य इति निवृत्तम् । शौरसेन्यामनयो सौ परे नस्य मो भवति ॥ किं एत्यर्भयं हिदएण चिन्तेदि । एदु अयं । समणे भगवं महावीरे ॥

AB °जेन माहदिना म°. २ A अज्जउ°. ३ B °ति शौरसेन्या ॥ ६२ ॥ ताव°. ४ A आमन्त्र्ये. ५ P ओ सुहिआ ६ A भयवं. ७B भय. ८ P भयव.

क्तेनार्फुण्णादयः ॥ २५८ ॥

अफुण्णादय शब्दा आक्रमिप्रभृतीनां धातूनां स्थाने केन सह वा निपात्यन्ते ॥ अफुण्णो । आक्रान्तः ॥ उक्कोसं । उत्कृष्टम् ॥ फुडं । स्पष्टम् ॥ वोलीणो । अतिक्रान्तः ॥ वोसँटो । विकसितः ॥ निमुँटो । निपातितः ॥ लुगो । हण्णः ॥ स्विहो । नष्टः ॥ पम्हुटो । प्रमृष्टः । प्रमुषितो वा ॥ विडँत्तं । अर्जितम् ॥ छित्तं । स्पृष्टम् ॥ निमिअं । स्थापितम् ॥ चक्खिअं । आस्वादितम् ॥ लुँअं । लूनम् ॥ जडं । त्यक्तम् ॥ क्षीतिअं । क्षितम् ॥ निच्छूडं । उँदृत्तम् ॥ पल्हत्थं पँलोहं च । पर्यस्तम् ॥ हीसमणं । हेवितम् । इत्यादि ॥

धातवोर्थान्तरेपि ॥ २५९ ॥

उच्चादर्थोदर्थान्तरेपि धातवो वर्तन्ते ॥ बलिः प्राणने पठितः खादनेपि वर्तते । बलइ । खादति प्राणनं करोति वा ॥ एवं कलि संख्याने संज्ञानेपि । कलइ । जानाति संख्यानं करोति वा ॥ रिगिर्गतौ प्रवेशेपि ॥ रिगँइ । प्रविशति गच्छति वा ॥ फाक्षते-बम्फ आदेश प्राकृते । बम्फइ । अस्यार्थः । ईच्छति खादति वा ॥ फाक्षतेस्थफ आदेश । थक्फइ । नीचां गतिं करोति विलम्बयति वा ॥ विलप्पुपालम्भ्योर्झाङ्ग आदेशः । झङ्गइ । विलपेति उपालभते भाषते वा ॥ एवं पडिवालेई । प्रतीक्षते रक्षति वा ॥ केचित् कैश्चिदुपसर्गैर्नित्यम् । पहरइ । युध्यते ॥ सँहरइ । संबुणोति ॥ अणुहरइ । सदृशीमयति ॥ नीहरइ । पुरीषोत्सर्गं करोति ॥ विहरइ । फ्रीडति^{१०} ॥ आहरइ । खादति ॥ पडिहरइ । पुनः पूरयति ॥ परिहरइ । त्यजति ॥ उवहरइ । पूजयति ॥ बाहरइ । आह्वयति ॥ पवसइ । देशान्तरं गच्छति ॥ उरुँर्पइ । चटति ॥ उल्लुहइ । निःसरँति ॥

१ A °नाऽकुण्णा°. २ B सह नि°. ३ A अफुण्णो. ४ B ° सट्टो. ५ B ° सुट्टो ६ A वेडत्ता. ७ A लअ. ८ A उज्जासिअ. ९ B उद्धृत. १० B पलोह. ११ P रिगइ, B रिगइ १२ B पृच्छति. १३ B विडव°. १४ A °पालभे मय° P °पालभ्यो° १५ A °पइ. १६ PB ° बालइ. १७ A फ्रीणाति. १८ P उरुप्पइ. १९ B °ति ॥ अय शौरसेनी ॥ वो°.

तो दोनादौ शौरसेन्यामपुक्तस्य ॥ २६० ॥

शौरसेन्यां माषायामनादापदादौ वर्तमानस्य तकारस्य दकारो भवति न चेदसौ वर्णान्तरेण संयुक्तो भवति ॥ तदो पूरिद-गदिञ्जेण मारुदिणा मन्तिदो ॥ एतस्मात् । एदाहि । एदाओ । अनादाविति किम् । तथा करेद्य जया तस्स राइणो अगुक्खगीआ भोमि ॥ अयुक्तस्येति किम् । मत्तो । अर्यउत्तो । असंभाविद-सक्कारं । इला सडन्तले ॥

अधः क्वचित् ॥ २६१ ॥

वर्णान्तरस्याधोवर्तमानस्य तस्य शौरसेन्यां दो भवति । क्वचिद्व्यानुसारेण ॥ सहन्दो । निधिन्दो । अन्देउरं ॥

वादेस्तावति^१ ॥ २६२ ॥

शौरसेन्यां तावच्छब्दे आदेस्तकारस्य दो वा भवति ॥ दाव । ताव ॥

ओ आमन्त्ये सौ वेनो नः ॥ २६३ ॥

शौरसेन्यामिनो नकारस्य आमन्त्ये सौ परे आकारो वा भवति ॥ मो फञ्जुइआ । सुँहिआ । पञ्जे । भो तवस्सि । भो मणरिस्सि ॥

मो वा ॥ २६४ ॥

शौरसेन्यामामन्त्ये सौ परे नकारस्य मो वा भवति ॥ मो रायं । मो यिअययम्मं । सुक्कम्मं । भयं कुप्पुमाउह । भयं वित्थं पवत्तेह । पञ्जे । सयल-लोअ-अन्तेआरि भयवं हुदवह ॥

भवद्भगवतोः ॥ २६५ ॥

आमन्त्य इति निवृत्तम् । शौरसेन्यामनयोः सौ परे नस्य मो भवति ॥ किं एत्यमैवं हिदएण चिन्तेदि । एदु भैंवं । समणे भिगवं महावीरे ॥

AB °ञेन मारुदिना म°. २ A अज्जउ°. ३ B °ति शौरसेन्यां ॥ ६२ ॥ ताव°. ४ A आमन्त्ये. ५ P मो सुँहिआ. ६ A भयवं. ७ B भवं. ८ P भयवं.

पञ्जालिदो भयवं हुदासणो ॥ कचिदन्यत्रापि । मघवं पागसासणे ।
सपाइअव सीसो । कयव । करेभि काहं च ॥

न वा यो न्यः ॥ २६६ ॥

शौरसेन्या र्यस्य स्थाने व्यो वा भवति ॥ अय्यउत्त पैय्याकुलीकदग्धि ।
सुट्यो । पक्षे । अज्जो । पञ्जाउलो । कज्ज-परवसो ॥

थो^१ धः ॥ २६७ ॥

शौरसेन्या थस्य धो वा भवति ॥ कधेदि कहेदि । णाधो णाहो ।
कध कह । राज पधो राज-पहो ॥ अपदादावित्येव । याम ।
थेओ ॥

इह-हचोर्हस्य ॥ २६८ ॥

इहशब्दसन्निधिनो मध्यमस्येत्था हचौ [३. १४३] इति विहितस्य
हचश्च हकारस्य शौरसेन्या धो वा भवति ॥ इध । होध । परित्तायध ॥
पक्षे । इह । होह । परित्तायह ॥

भुनो भः ॥ २६९ ॥

भयतेर्हकारस्य शौरसेन्या भो वा भवति ॥ भोदि होदि । भुवदि
हुवदि । भयदि ह्वदि ॥

पूरस्य पुरनः ॥ २७० ॥

शौरसेन्या पूर्यग्रन्थस्य पुरय इत्यादेशो वा भवति ॥ अपुरेवं नाडय ।
अपुरवागद । पक्षे । अपुव्य पद । अपुव्यागदं ॥

स्त्य इय दूर्णो ॥ २७१ ॥

शौरसेन्या क्त्वाप्रत्ययस्य इय दूर्ण इत्यादेशो वा भवति ॥ भविय
भोदूर्ण । हरिय होदूर्ण । पडिय पडिदूर्ण । रभिय रन्दूर्ण । पक्षे भोत्ता ।
होत्ता । पडित्ता । रन्ता ॥

१ A °भो । सपादितगान् शिष्य । क°. २ A अय्या°. ३ B योध शौर
सेन्या ॥ ६७ ॥ य°. ४ A °ति ॥ इह । इध ५ A °रव्य ना°. ६ B °वागद°.
७ A °द । अपुव्यागद ८ PB °अ ९ A °ण । भरिय । भरिदूर्ण । र°.

कृ-गमो डहुअः ॥ २७२ ॥

आभ्यां परस्य क्त्वाप्रत्ययस्य डित् अहुअ इत्यादेशो वा भवति ॥
कहुअ । गहुअ । पश्वे । करिय । करिदूण । गच्छिय । गच्छिदूण ॥

दिरिचेचोः ॥ २७३ ॥

त्पाशीनामाद्यत्रयस्याचस्येचेचौ [३. १३९] इति विहितयोरिचेचोः
स्थाने दिर्भवति ॥ वेति निवृत्तम् । नेदि । देदि । मोदि । होदि ॥

अतो देश ॥ २७४ ॥

अकारात्परयोरिचेचोः स्थाने देशेकाराद् दिश्च भवति ॥ अच्छदे ।
अच्छदि ॥ गच्छदे । गच्छदि । रमदे । रमदि ॥ किजदे । किजदि ।
अत इति फिम् । वसुजादि । नेदि । मोदि ॥

भविष्यति स्तिः ॥ २७५ ॥

शौरसेन्यां भविष्यदर्थे विहिते प्रत्यये परे स्तिर्भवति । हिस्ताक्षमप-
वादः ॥ भविस्तिदि । करिस्तिदि । गच्छिस्तिदि ॥

अतो ङसेर्डादो-डाद् ॥ २७६ ॥

अंतः परस्य ङसेः शौरसेन्यां आदो आद् इत्यादेशौ डितौ भवतः ॥
दूरादो य्येव । दूराद् ॥

इदानीमो दार्णि ॥ २७७ ॥

शौरसेन्यामित्रानीमः स्थाने दार्णि इत्यादेशो भवति ॥ अनन्तरकर-
णीयं दार्णि आणवेदु अप्यो ॥ व्यत्यमात्माकृतेपि । अन्नं दार्णि बोहि ॥

तस्माच्चाः ॥ २७८ ॥

शौरसेन्यां तस्माच्छब्दस्य ता इत्यादेशो भवति ॥ ता जाव पवि-
सामि । ता अले णदिणा माणेण ॥

१ P °दुअ° २ P °शो म° ३ P कहुअ । गहुअ ४ A दे च° ५ A °दि । रम° ६ B मोदि ७ B अङ्गाएत्त° ८ AB आद् ९ B माणेन ॥

मोन्त्याणो वेदेतोः ॥ २७९ ॥

शौरसेन्यामन्त्यान्मकारात्पर इदेतोः परयोर्णकारागमो वा भवति ॥
इकारे । जुत्तं णिमं^३ जुत्तमिणं । सरिसं णिमं सरिसमिणं । एकारे ।
किं णेदं किमेदं । एवं णेदं एवमेदं ॥

एवार्थे व्येष ॥ २८० ॥

एवार्थे व्येव इति निपातः शौरसेन्यां प्रयोक्तव्यः ॥ मम व्येष बन्धन-
स्त । सो व्येव एसो ॥

हञ्जे चेट्याह्वाने ॥ २८१ ॥

शौरसेन्यां चेट्याह्वाने हञ्जे इति निपातः प्रयोक्तव्यः ॥ हञ्जे चट्टै-
रिक्ते ॥

हीमाणहे विस्मय-निर्वेदे ॥ २८२ ॥

शौरसेन्यां हीमाणहे इत्ययं निपातो विस्मये निर्वेदे च प्रयोक्तव्यः ॥
विस्मये ॥ हीमाणहे जीवन्त-यच्छा मे जणणी ॥ निर्वेदे । हीमाणहे
पलिस्सन्ता हगे एदेण निय-विधिणो दुब्बवसिदेण ॥

णं नन्वर्थे ॥ २८३ ॥

शौरसेन्यां नन्वर्थे णमिति निपातः प्रयोक्तव्यः ॥ णं अफलोदया । णं
अयमिस्सेहिं पुठमं व्येव आणत्तं । णं भवं मे अगगदो चलदि ।
आपे बाक्यालंकारेपि दृश्यते । नमोत्तु णं । जया णं । तया णं ॥

अम्महे हर्पे ॥ २८४ ॥

शौरसेन्याम् अम्महे इति निपातो हर्पे प्रयोक्तव्यः ॥ अम्महे एआए
सुम्मिलाए सुपलिगाडिदो भवं ॥

१ A °ते । जु° . २ B जुजु° . ३ A °मं । सरिणमिणं . ४ B °तः प्र° .
५ B चठ° . ६ A °स्मयनि° . ७ PB दुब्बवसि° . ८ D आगंतं .

हीही विदूषकस्य ॥ २८५ ॥

शौरसेन्यां हीही इति निपातो विदूषकाणां हर्षे द्योत्ये प्रयोक्तव्यः ॥
हीही भो संपन्ना मणोरघा पियन्वयस्सस्स ॥

शेषं प्राकृतवत् ॥ २८६ ॥

शौरसेन्यामिह प्रकरणे यत्कार्यमुक्तं ततोऽन्यच्छौरसेन्याः प्राकृतवदेव
भवति ॥ वीर्ध-हस्यौ मिथो वृत्तौ [१.४] इत्यारभ्य तोवोनादी शौर-
सेन्यामयुक्तस्य [४.१६०] एतस्मात्सूत्रास्तत्राग्नं यानि सूत्राणि एषु
यान्युदाहरणानि तेषु मध्ये अमूनि तदवस्थान्येव शौरसेन्यां भवन्ति
अमूनि पुनरेवंविधानि भवन्तीति विभागः प्रतिसूत्रं स्वयमभ्युह्य
दर्शनीयः ॥ यथा । अन्दावेदी । जुवदि-जणो । मणसिळा । इत्यादि ॥

अत ऐत्सौ पुंसि मागध्याम् ॥ २८७ ॥

मागध्यां भाषायां सौ परे अकारस्य एकारो भवति पुंसि पुट्टिङ्गे ॥
एष मेपः । एषो मेक्षे ॥ एषो पुलिङ्गे ॥ कैरोमि भवन्ते । करोमि
भवन्ते ॥ अत इति किम् । गिही । कडी । गिली ॥ पुंसीति किम् ।
जलं ॥ यदपि “पोषणमद्व-मागध-भासा-निययं ह्यव सुत्तं” इत्यादि-
नार्पणस्य अर्धमागधभाषानियतत्वमाश्रायि धृद्वैस्तदपि प्रायोश्चैव
विधानात्त वक्ष्यमाणलक्षणस्य ॥ कयरे आगच्छद् ॥ से तारिसे
हुक्कसदे जिईन्दिण् । इत्यादि ॥

र-सोर्ल-श्री ॥ २८८ ॥

मागध्या रेफस्य दन्त्यसकारस्य च स्थाने यथासंख्यं लकारस्तालव्य-
शकारश्च भवति ॥ २ ॥ नले । कले ॥ स । हंसे । शुदं । गोमणं ॥
उभयोः । शालशे । पुलिङ्गे ॥

लहश-वरा-जमिल-शुल शिल-विअलिदै-मन्दाळ-ल्लयिदंदि-युगे ।

वील-निये पक्कालहु मय शयलमवट्ठय-यैम्प्यालं ॥ १ ॥

१ B °दि ॥ अथ मागधी ॥ १A एतत्पुं. २ B आका°. ४ B करोमि ५ P भवन्ते. ६ P जिईन्दि°. ७ B °लिअ°. ८ B °यिय°. ९ A जवाल.

स-पोः संयोगे सोग्रीष्मे ॥ २८९ ॥

मागध्या सकारपकारयो संयोगे वर्तमानयो सो भवति ग्रीष्मशब्दे
तु न भवति । उर्ध्वलोपाद्यपवाद ॥ स । पक्खलदि हस्ती । बुहस्पदी ।
मस्कली । विस्मये ॥ ५ । शुस्क-दाहुं । कस्टं । विधुं । शस्प-कवले ।
उस्मा । निस्कलं । धनुस्त्रण्डं ॥ ॥ अग्रीष्म इति किम् । गिम्ह-वाशले ॥

ट्ट-पृयोस्तः ॥ २९० ॥

द्विरुक्तस्य टस्य पकाराक्रान्तस्य च ठकारस्य मागध्या सकाराक्रान्त-
टकारो भवति ॥ ट्ट । पस्ते । भस्टालिका । भस्टिणी ॥ ४ । शुर्ह
कदं । कोस्टागाल ॥

स्थ-र्थयोस्तः ॥ २९१ ॥

स्थ र्थ इत्येतयो स्थाने मागध्या सकाराक्रान्त* तो भवति ॥ स्थ ।
उयस्तिदे । शुस्तिदे ॥ र्थ । अस्त-चदी । शस्तवाहे ॥

ज-द्य-यां यः ॥ २९२ ॥

मागध्या जद्यया स्थाने यो भवति ॥ ज । याणदि । यणयदे ।
अद्युणे । द्युयणे । गद्यदि । गुण-वग्यदे ॥ द्य । मद्यं । अद्य किल
विष्याहले आगदे ॥ य । यादि । र्थधाशर्ल्वं । याण-वत्तं । यदि ॥ यस्य
यत्वविधानम् आदेयो ज [१.२४५] इति वाचनार्थम् ॥

न्य-ण्य-ज्ञं ज्ञां ज्ञः ॥ २९३ ॥

मागध्या न्य ण्य ज्ञं ज्ञा इत्येतेषा द्विरुक्तौ ज्ञो भवति ॥ न्य । अहि-
मन्त्रे-कुमाले । अञ्च-दिश । शमञ्च-गुणे । कञ्चका-र्यंलणं ॥
ण्य । पुञ्चर्धन्ते । अमहञ्च । पुञ्चाहं । पुञ्चं ॥ ज्ञ । पञ्चा
मिशाले । शैञ्चञ्चे । अर्वञ्चा ॥ ज्ञा । अञ्चली । धणञ्चण ।
पञ्चले ॥

१ B °ली । म° । २ A उस्मा । ३ B टकारस्य ४ B मुस् । ५ B °ति ॥
उ° । ६ B ययाश° । ७ A °ल्वमया° । ८ B ज्ञो° । ९ A °मञ्चकु° । १० B
°कावल° ११ B °वन्तो । १२ A सव्य° । १३ A सव्यञ्चा । अप । अञ्चली ।

त्रेजो जः ॥ २९४ ॥

मागध्या त्रेजेर्जकारस्य जौ भवति । यापवादः ॥ वैञ्चदि ॥

छस्य श्रोनादौ ॥ २९५ ॥

मागध्यामनादौ वर्तमानस्य छस्य तालव्यशकारान्तश्चो भवति ॥
गञ्चो गञ्च । उञ्चलति । पिञ्चिले । पुञ्चदि ॥ छात्राणिभस्यापि ।
आपन्नवत्सर्ल । आवन्न-वञ्चले ॥ तिर्यक् मेञ्चते । तिरिञ्चिं पेञ्चइ ।
तिरिञ्चिं पेर्कदि ॥ अनादाविति किम् । छले ॥

क्षस्य ङकः ॥ २९६ ॥

मागध्यामनादौ वर्तमानस्य क्षस्य ङको जिह्वामूलीवो भवति ॥ यङ्के ।
लङ्केशे ॥ अनादावित्येव । यय-यलह्ला । अयजलधरा इत्यर्थः ॥

स्कः प्रेक्षचिञोः ॥ २९७ ॥

मागध्या प्रेक्षेराचक्षेञ्च क्षस्य सकारान्त को भवति ॥ चिह्वा-
मूलीयापवादः ॥ पेस्कदि । आचस्कदि ॥

तिष्ठचिष्टैः ॥ २९८ ॥

मागध्या स्थाधातोर्यस्तिष्ठ इत्यादेशस्तस्य चिष्टं इत्यादेशो भवति ॥
चिष्टदि ॥

अनर्णाद्वा ढसो ङाहः ॥ २९९ ॥

मागध्यामनर्णात्परस्य ढसो ङित् आह इत्यादेशो वा भवति ॥ हगे न
'ऐलिशाह कम्माह काली । भगदेत्त-शोणिशाह कुम्भे । पक्षे । भीम-
शेणैस्स पञ्चादो हिण्डीअदि । हिडिम्वाण र्हुक्कञ्जोरे ण
उवशमदि ॥

१ B त्रेजेर्ज २ B जो ३ B वञ्चदि ४ B २९५ ॥ अनादौ ५ B °ब । उ°
६ B °ल । आवन्नवञ्चले । जा° ७ A तिरिचि ८ B पेञ्चदि ९ A °त्यः कपि°
१० A यङ्क ११ B °कसे १२ B °चइयो १३ A °चिह् १४ A चिह्°
१५ P ईदिण°, १६ B मदन्त १७ P °णइय १८ P पुहु°.

आमो डाहँ वा ॥ ३०० ॥

मागध्यामवर्णात्परस्य आमोनुनासिकान्तो ङित् आहादेशो वा भवति ॥
शयणाहँ सुह । पक्षे । नलिन्दाण ॥ व्यत्ययात्प्राकृतेपि । ताहँ ।
तुम्हाहँ । अम्हाहँ । सरिआहँ । कम्माहँ ॥

अहं-वयमोर्हगे ॥ ३०१ ॥

मागध्यामहवयमो स्थाने हगे इत्यावेशो भवति ॥ हगे शकायवाल-
तिस्तं णिवांशी धीयले । हगे शपत्ता ॥

शेपं शौरसेनीवत् ॥ ३०२ ॥

मागध्या यदुक्त ततोऽन्यच्छौरसेनीवद् द्रष्टव्यम् ॥ सत्र तो दोनादौ
शौरसेन्यामयुक्तस्य [४ २६०] ॥ पविशँडु औयुत्ते शामि-पशादाय ॥
अथ क्वचित् [४ २६१] ॥ अले किं ऐशे मँहन्दे कलयले ॥ वादे-
स्तात्रति [४ २६२] ॥ मालघ वा धलेघ र्या । अय दाव शे
आगमे ॥ आ आमन्थे सौ वेनो न [४ २६३] ॥ भो कञ्जुइआ ॥
मो या [४ २६४] ॥ भो रीय ॥ भवङ्गुगयतो [४ २६५] ॥ एदु भव
शमणे भयय महावीले । भँयय भँदन्ते ये अप्पणो पक्क उग्गिअय
पलस्स पँक्क पमाणीकलेशि ॥ न वा यो यय [४ २६६] ॥ अँयय
एरो खुं कुमाले मलयकेदू ॥ थो घ [४ २६७] ॥ अले कुम्भिला
फधेहि ॥ इह-हचोर्हस्य [४ २६८] ॥ ओर्शलघ अय्या ओशलघ ॥
भुयो भ [४ २६९] ॥ भोदि ॥ पूर्वस्य पुरव [४ २७०] ॥ अपुरँवे॥क्त्व
ईय-दूणौ [४ २७१] ॥ किं खु शोभणे यच्चणे शि त्ति कलिय लज्जा
पल्लिगहे दिण्णे ॥ क-गमो ढडुअँ [४ २७२] ॥ कडुअँ । गडुअँ ॥
दिरिचेचो [४ २७३] ॥ अमथ लक्कश पिन्निअँदु इदो य्येव आग

१ PB मुह २ A °तिथं ३ B °वासी ४ A °वित्तदु ५ P आउत्ते
६ A एत्ते ७ B मँहँदे ८ B °वाय । यदा° ९ A °मे ॥ आम° १० P लाय
११ B भगव १२ B इयते १३ A पक्क १४ A अय्ये एमे खु १५ B क्खु १६ B
ऊशलघ अय्य । कुय° १७ P अपुल्ले १८ PB इम° १९ P °दु° २० PB
पेविअदु

अदि ॥ अतो देख [४. २७४] ॥ अले कि एशे मेहन्दे कलयले शुणी-
 अदे ॥ भविष्यति स्तिः [४. २७५] ॥ ता कहिं नु गंदे लहिलिपए
 भविसिदि ॥ अतो डसेडादो-डादू [४. २७६] ॥ अहं पि मागुलाय-
 णादो मुहं पावेभि^१ ॥ इदानीमो दाणिं [४. २७७] ॥ शुणव दाणिं
 हगे शकाययाल-तिस्ते-णिवाशी चीयले ॥ तस्मात्ताः [४. २७८] ॥
 ता याय पविशामि ॥ मोन्त्याण्णो वेदेतोः [४. २७९] ॥ युत्तं णिमं ।
 शलिशं णिमं ॥ एवार्ये य्येव [४. २८०] ॥ मम य्येव ॥ हस्से चेट्या-
 हाने [४. २८१] ॥ हस्से चटुलिके ॥ हीमाणहे विस्मय-निर्वेदे
 [४. २८२] ॥ विस्मये । यथा उदात्तराचये । राक्षसः । हीमाणहे
 जीयन्त-वच्चा मे जणणी ॥ निर्वेदे ॥ यथा विक्रान्तभीमे । राक्षसः ।
 हीमाणहे पलिस्सन्ता हगे एसेण निय-विधिणो हुँव्वषाशिदेण ॥ णं
 नन्वर्ये [४. २८३] ॥ णं अवर्णलोपशेषणीया लायाणो ॥ अम्महे हर्पे
 [४. २८४] ॥ अम्महे एआए शुम्मिलाए शुपलिंगदिदे भवं ॥ हीही
 विट्पकस्य [४. २८५] ॥ हीही संपन्ना मे मणोलया पियवयस्सस्स ॥
 शेपं प्राकृतयत् [४. २८६] ॥ मागध्यामपि दीर्घ-ह्रस्वौ मिथो घृत्तौ
 [१. ४] इत्यारभ्य तो दोनादौ शौरसेन्यामयुक्तस्य [४. २८७] इत्य-
 स्मात्प्राग् यानि सूत्राणि तेषु यान्युदाहरणानि सन्ति तेषु मध्ये अमूनि
 तद्व्यस्थान्येष मागध्याममूनि पुनरेवंविधानि भवन्तीति विभागः
 स्वयमभ्युह्य दर्शनीयैः ॥

ज्ञो व्यः पैशाच्याम् ॥ ३०३ ॥

पैशाच्यां भाषायां ह्यस्य स्थाने व्यो मैवति ॥ पञ्चा । सञ्चा ।
 सव्यञ्चो । वैजिं^१ । विञ्जानं ।

१ B महेदे. २ P अदे. ३ B वेष्मि. ४ P वदाळ. ५ A तित्य.
 ६ P चटुलिके. ७ A व्वाविशेदे. ८ P लोवणण. ९ A सपिणी. १० A
 हा म. ११ B यः ॥ अय पैशाची ॥ ज्ञो. १२ B ति । स. १३ AB
 व्यानं. १४ A नं ॥ ए. ।

राज्ञो वा चिन् ॥ ३०४ ॥

पैशान्या राज्ञ इति शब्दे यो झकारस्तस्य चिन् आदेशो वा भवति ॥
राचिन्वा लपित । रञ्वा लपित । राचिन्वो धन । रञ्वो धन । ह
इत्येष । राज्ञा ॥

न्य-ण्योञ्जः ॥ ३०५ ॥

पैशाच्या न्यण्यो स्थाने ञ्जो भवति ॥ कञ्जका । अभिमञ्जु ।
पुञ्ज-कम्मो । पुञ्जाह ॥

णो नः ॥ ३०६ ॥

पैशाच्या णकारस्य नो भवति ॥ गुन-गन-युत्तो । गुनेन ॥

तदोस्तः ॥ ३०७ ॥

पैशाच्या तकारदकारयोस्तो भवति ॥ तस्य । भगवती । पञ्चती^१ ।
सत ॥ दस्य । मतन-परघसो । सतन । तामोतरो । पतेसो । यतनक ।
होतु । रमतु ॥ तकारस्यापि तकारविधानमादेशान्तरबाधनार्थम् ।
तेन पताका येतिसो^२ इत्याद्यपि सिद्ध भवति ॥

लो लैः ॥ ३०८ ॥

पैशाच्या लकारस्य लैकारो भवति ॥ लीळ^३ । कुळ^४ । जळ^५ ।
सैळिळ । कर्मैळ ॥

श-पोः सः ॥ ३०९ ॥

पैशाच्या शपो सो भवति ॥ श । सोमति । सोभन । ससी ।
सणो । सद्दो ॥ ष । विसमो । किंसीनो ॥ न कगचजादिपदशान्य-
न्तसूत्रोक्तम् (४ ३२४) इत्यस्य बाधकस्य बाधनार्थेय योग ॥

१ B नित्र २ B वित्र. ३ B रावा ४ A °भ्योर्ज ५ A पुभाई
६ युत्तो B युत्तो. ७ B °स्त पैशाच्या ॥ ६ ॥ त° ८ A पञ्चती ९ P °तु ।
तुमाता । तुमातु । ममानो । ममातु । त° १० P B वेतसो ११ B °ल
पैशाच्या ॥ ७ ॥ ल° १२ A लो ॥ लकारो १३ °ल. १४ सलिल. १५ P वितानो.

हृदये यस्य पः ॥ ३१० ॥

पैशाच्यां हृदयशब्दे यस्य पो भवति ॥ हितपकं । किं पि किं पि
हितपके अत्थं चिन्तयमानी ॥

टोस्तुर्वा ॥ ३११ ॥

-पैशाच्यां टोः स्थाने तुर्वा भवति ॥ कुतुम्बकं । कुटुम्बकं ॥

क्त्वस्तूनः ॥ ३१२ ॥

पैशाच्यां क्त्वाप्रत्ययस्य स्थाने तून इत्यादेशो भवति ॥ गन्तून ।
रन्तून । हसितून । पठितून । कथितून ॥

ञून-त्थूनौ द्वैः ॥ ३१३ ॥

पैशाच्यां ञ्वा इत्यस्य स्थाने ञून त्थून इत्यादेशौ भवतः । पूर्वस्या-
पवादः ॥ नद्धून । नत्थून । तद्धून । तत्थून ॥

र्य-स्त्र-ष्टां रिय सिन-सटोः कचित् ॥ ३१४ ॥

पैशाच्यां र्यस्त्रष्टां स्थाने यथासंख्यं रिय सिन सट इत्यादेशाः कचिद्
भवन्ति ॥ भार्या । आरिया ॥ स्नातम् । सिनातं ॥ कष्टम् । कसटं ॥
कचिदिति किम् । सुजो । सुनुसा । तिष्ठो ॥

क्यस्येय्यः ॥ ३१५ ॥

पैशाच्यां क्यप्रत्ययस्य इय्य इत्यादेशो भवति ॥ गिष्यते । दिष्यते ।
रमिष्यते । पठिष्यते ।

कृगो ङीरः ॥ ३१६ ॥

पैशाच्यां कृगः परस्यै क्यस्य स्थाने ङीर इत्यादेशो भवति । पुधुम-
तंसने सव्यस्स य्येव संमानं कीरते ॥

१ P पठितून. २ P दून. ३ B द्वैः ॥ १२ ॥ ट्वा. ४ P °क्ताः. ५ A B
किम् । सुनु°. ६ P B पठिष्यते. ७ A °स्य स्था°.

यादृशादेर्दुस्तिः ॥ ३१७ ॥

पैशाच्या यादृश इत्येवमादीना दृ इत्यस्य स्थाने 'तिः' इत्यादेशो भवति ॥ यातिसो । तातिसो । केतिसो । एतिसो । भवातिसो । अज्जातिसो । युंम्हातिसो । अम्हातिसो ॥

इचेचः ॥ ३१८ ॥

पैशाच्यामिचेचो स्थाने तिरादेशो भवति ॥ वसुआति । भोति । नेति । तेति ॥

आत्तेश्च ॥ ३१९ ॥

पैशाच्यामकारात्परस्यो इचेचो स्थाने तेष्वाकारात् तिष्वादेशो भवति ॥ लपते । लपति । अच्छते । अच्छति । गच्छते । गच्छति । रमते । रमति ॥ आदिति किम् । होति । नेति ॥

भविष्यत्येय्य एव ॥ ३२० ॥

पैशाच्यामिचेचो स्थाने भविष्यति एय्य एव भवति न तु स्तिः ॥ तं तर्द्धून चिन्तितं रज्ज्वा का एसा हुवेय्य ॥

अतो डसेर्डातो-डात् ॥ ३२१ ॥

पैशाच्यामकारात्परस्य डसेर्डितौ आतो आतु इत्यादेशौ भवतः ॥ ताव च तीए तूरातो य्येव तिहो । तूरातु । तुमातो । तुमातु । ममा-तो । ममातु ॥

तदिदमोष्टा नेन स्त्रियां तु नाए ॥ ३२२ ॥

पैशाच्या तदिदमो. स्थाने टाप्रत्ययेन सह नेन इत्यादेशो भवति । स्त्रीलिङ्गे तु नाए इत्यादेशो भवति ॥ तत्त्व च नेन क्त-सिनानेन ॥ स्त्रियाम् । पूजितो च नाए पातग्ग-कुसुम-प्यतानेन ॥ टेति किम् । एवं चिन्तयन्तो गतो सो तीए सैमीपं ॥

१ PB तिरादे° २ P °मो । ए° ३ P °सो । अ°. ४ B उम्हा°, Dhun-
dhikā here reads हुम्हा°, in accordance with L. 246. ५ AB ते
चका° ६ P तर्द्धून. ७ B व. ८ AB दूरातो. ९ B दूरातु. १० P नेन । क्त-
सिन । नेन. ११ A चिचय°. १२ A तीए. १३ B समीवे.

शेषं शौरसेनीयत् ॥ ३२३ ॥

पैशाच्या यदुक्त ततोऽन्यच्छेष पैशाच्या शौरसेनीयत् भवति ॥ अथ
ससरीरो भगव मकर-धजो । एत्थ परिभमन्तो हुवेय्य । एवविधाए
भगवतीए कथ तापस-वेस-गहन कव ॥ एतिस अतिट्ट-पुरवं महा-
धन तद्धन । भगव यति म वर पयच्छसि रौन च दात्र लोक । ताव
च तीए तुरातो येव तिट्ठो सो आगच्छमानो रौचा ॥

न क-ग-च-जादि-पद-शम्यन्त-सूत्रोक्तम् ॥ ३२४ ॥

पैशाच्या क-ग-च-ज-त-द-प-य-वा प्रायो लुक् [१ १७७] इत्यारभ्य
पद-शमी-शात्र-सुधा सप्तर्षेण्येदेष्ट [१ २६५] इति यावधानि
सूत्राणि तैर्यदुक्त कार्यं तत्र भवति ॥ मरुरकेनू । सगर-पुत्त-ज्वत्तं ।
विजयसेनेन लिपित । मैतन । पाप । आयुध । तेजरो ॥ एवमन्यसूत्रा-
णामप्युदाहरणानि द्रष्टव्यानि ॥

चूलिका-पैशाचिके तृतीय-तुर्ययोराद्य द्वितीयौ ॥ ३२५ ॥

लिकापैशाचिके धर्माणा तृतीयतुर्ययो स्थाने यथासंख्यमाद्यद्वितीयौ
शत ॥ नगरम् । नकर ॥ मीर्गण । मङ्गनो ॥ गिरि-नम् ॥
रित्तट ॥ मेघ । मेखो ॥ व्यात्र । वर्यो ॥ धर्म । न्यम्नो ॥
ना । रौचा ॥ जर्जरम् । चक्षर ॥ जीमूत । बीमूतो ॥ निग्रैर ।
च्छरो ॥ झर्झर । छच्छरो ॥ तडागम् । तर्नेर ॥ मण्डलम् ।
टल ॥ दमरुक । दमरुको ॥ गाढम् । काठ ॥ पण्ड । मण्डो ॥
ग । ठका ॥ मदन । मतनो ॥ कन्दर्प । फन्तयो ॥ दामोदर ॥
रोतरो ॥ मधुरम् । मधुर ॥ बान्धन । फन्तयो ॥ धूडी । मूडी ।
द्रु । पालको ॥ रभस । रफेसो ॥ रम्भा । रम्भा ॥ भगवती ।
यती ॥ नियोजितम् । नियोजित ॥ रुग्निद्वाराणिद्वार्यापि । पटिमा
स्य स्थाने पटिमा । दाढा इत्यस्य स्थाने दाढा ॥

स्यादौ दीर्घ-द्वस्यौ ॥ ३३० ॥

अपभ्रंशे नाम्नोन्त्यस्वरस्य दीर्घद्वस्यौ स्यादौ प्रायो भवतः ॥ सौ ॥

ढोला सामला धण चम्पा-यण्णी ।

णैइ सुण्ण-रेह कस चट्टइ दिण्णी ॥ १ ॥

आमन्त्ये ॥

ढोला मैहँ तुहँ वारियाँ मा कुँरु दीहा माणु ।

निहए गमिही रत्तही दहयह होइ विहाणु ॥ २ ॥

क्षियाम् ॥

पिट्टीए मइ भणिय तुँहुँ मा करु धँकी दिट्ठि ।

पुत्ति सकण्णो भल्लि जियँ मारइ दिअइ पइट्ठि ॥ ३ ॥

जसि ॥

एइ ति घोडा एह थलि एइ ति निसिआ रग्ग ।

एँधु मुणीसिम जौणिअइ जो न त्रि घालइ वग्ग ॥ ४ ॥

एवं विभक्त्यन्तरेष्वप्युदाहार्यम् ॥

स्यमोरस्योत् ॥ ३३१ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य स्यमोः परयोः उकारो भवति ॥

रुमुहँ मुवण भयंकुहँ तासिअ-सँकरु णिग्गउ रेहँ-यारि चडिअउ
चउमुहँ छँमुहँ साइवि एकाहि लाइवि णाउइ दहय चडिअउ ॥ १
सौ पुंस्योद्वा ॥ ३३२ ॥

अपभ्रंशे पुल्लिङ्गे वर्तमानस्य नाम्नोकारस्य सौ परे ओर्कारो या भवति

अगलिअ-नेह-निवट्टाहं जोअण-उम्भु नि जोंडे ।

वरिस-सएण वि जो मिलइ सहि सोमएहँ सो ठौउ ॥ १ ॥

१ P नाद. २ A मइ, B मइ. ३ PB वारिओ. ४ B करु. ५ P तुहुँ;
तुहँ. ६ B वँकिदिट्ठि. ७ B °कण्णिम°. ८ A जिण, H जिन. ९ A हिअय;
B हीअइ. १० B एत्थ. ११ B जणोअइ १२ B °मुह. १३ B रेहवटि च°. १४ AB °रे म°. १५ A जाओ. १६ B ट्ठाउ; A ठाओ.

रस्य लो वा ॥ ३२६ ॥

चूलिकापैशाचिके रस्य स्थाने लो वा भवति ॥

पनमथ पनर्यं-पकुपित-गोली-चलनम्-लमा-पति-विम्बं ।

तसमु नस्व-तप्पनेसुं एकातस-तनु-थैलं लुदं ॥ १ ॥

नञन्तस्ते य लीला-पातुक्खेवेन कम्पिता वसुथ्या ।

वच्छल्लैन्ति समुदा सइला निपतन्ति तं हलं नमथ ॥ २ ॥

नादि-युज्योरन्येषाम् ॥ ३२७ ॥

चूलिकापैशाचिकेपि अन्येषामाचार्याणां मतेन तृतीयतुर्यभोरादौ वर्त-
मानयोर्युजिधातौ च आद्याद्वितीयौ न भवत ॥ गतिः । गती ॥ घर्म ।
घम्सो ॥ जीमूत । जीमूतो ॥ झर्जर । झच्छरो ॥ डमरु । डम
रुको ॥ ठका । ठका ॥ दामोदर । दामोतेरो ॥ बालक । बालको ॥
भगवती । भंभवती ॥ नियोजितम् । नियोजितं ॥

शेषं प्राग्वत् ॥ ३२८ ॥

चूलिकापैशाचिके तृतीयतुर्ययोरित्यादि यदुक्तं ततोऽन्यच्छेषं प्राक्तनै-
पैशाचिकवद् भवति ॥ नकर । मर्कनो । अनयोर्नो णत्वं न भवति ।
णस्य च नत्वं स्यात् ॥ एषमन्यदपि^{१६} ॥

स्वराणां स्वराः प्रायोपभ्रंशे ॥ ३२९ ॥

अपभ्रंशे स्वराणां स्थाने प्रायः स्वरा भवन्ति ॥ कञ्चु । काञ्च । वेणु ।
वीण^{१७} ॥ बाह । बाहा । बाहु ॥ पट्टि । पिट्टि । पुट्टि ॥ तणु । तिणु ।
तणु ॥ सुकिडु । सुकिञ्जो । सुकडु ॥ किन्नओ । किलिन्नओ ॥ लिह ।
लीह । लेह ॥ गजरि । गोरि ॥ प्रायोग्रहणाद्यस्यापभ्रंशे विशेषो
वेक्ष्यते तस्यापि कचित्प्राकृतवत् शौरसेनीवच्च कार्यं भवति ॥

१ B° यप्पकु°. २ B° नग्गपडवि° ३ P चळ ४ B लुदं. ५ B° तस्य.
६ B वसुधा ७ B उच्छलति ८ A° का । दामोतेरो. ९ B दामोदरो १० B भगवती
११ A निगोचित १२ A° कन पे° १३ B मक्करो १४ B° त्व च न १५ B ड.
१६ B° पि ॥ अथ अपभ्रंशमाणा ॥ स्वरा° १७ A वीणा १८ A सुकिड
१९ B वक्ष्यति

स्यादौ दीर्घ-ह्रस्वौ ॥ ३३० ॥

अपभ्रंशे नाग्नोन्त्यररस्य दीर्घह्रस्वौ स्यादौ प्रायो मयतः ॥ सी ॥

ढोला सामला घण चम्पा-वण्णी ।

गाइ सुवण्ण-रेह कस-चट्ट दिण्णी ॥ १ ॥

आमन्त्र्ये ॥

ढोला मैहं तुहं बारिया मा कुंन दीहा माणु ।

निरए गमिही रत्तही दडवड होइ बिहाणु ॥ २ ॥

अियाम् ॥

मिट्टीए मइ मणिय तुहं मा करु वैट्टो दिट्टि ।

पुत्ति सवण्णी भलि जियै मारइ हिअइ पइट्टि ॥ ३ ॥

असि ॥

एइ ति घोडा एइ यलि एइ ति निसिआ रग्गा ।

ऐहंथु मुणीसिम जौणिअइ जो न बि घालइ वग्गा ॥ ४ ॥

एवं विभक्त्यन्तरेष्वप्युदाहार्यम् ॥

स्यमोरस्योत् ॥ ३३१ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य स्यमोः परयोः उकारो भवति ॥

रहमुहं सुवण-भयंरुहं तोसिअ-सैरुहं निंगेउ रंहु-योर पडिअउ ।

रउमुहं छंमुहं साइवि एकहि लाइवि णावइ दइयं पडिअउ ॥ १ ॥

सौ पुंस्योद्वा ॥ ३३२ ॥

अपभ्रंशे पुहिङ्गे वर्तमानस्य नाग्नोकारस्य सौ परे ओर्कारो वा भवति ।

अगलिअ-नेह-निवट्टाहं लौअण-लस्सु वि जौंउ ।

वरिस-सण्ण वि जो मिल्इ सहि सोक्खइ सो ठौंउ ॥ १ ॥

१ P नाइ. २ A मइ, B मइ. ३ PB बारिओ. ४ B कर. ५ P छुहु; B तुहं. ६ B बंकिदिही. ७ III °कविदम°. ८ A तिम, B तिम. ९ A हिअइ; B हीअइ. १० B एत्थ. ११ B जपोअइ. १२ B °मुह. १३ B रंहेवट्टि व°. १४ AB °रो म°. १५ A जामो. १६ B ट्टाउ; A ठाओ.

पुंसीति किम् ।

अङ्गहिं अङ्गु न मिलिउ हलिं अहरे अहक न पत्तु ।

पिअ जोअन्विहें मुह-कमलु एम्बइ सुरउ समत्तु ॥ २ ॥

एट्टि ॥ ३३३ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य टायामेकारो भवति ॥

जे महु दिण्णा दिअहडा दहें पवसन्तेण ।

तार्ण गगन्तिंए अङ्गुलिउ जज्जुरिआउ नहेण ॥ १ ॥

डिनेउ ॥ ३३४ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य जिना सह इकार एकारश्च भवतः ॥

सायरे उंप्पेरि तणु धरइ सलि घुसइ रयणाइ ।

सोमि सुभिणु वि परिहरइ संमाणेइ रलाइ ॥ १ ॥

तले घलइ ॥

भिस्येदा ॥ ३३५ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य भिसि परे एकांरो वा भवति ॥

मुणहिं न संपहें कित्ति परें फल लिहिआ मुञ्जन्ति ।

केसरि न लहइ बोडिअ वि गय लक्खेहिं पेप्पन्ति ॥ १ ॥

डसेहें-हें ॥ ३३६ ॥

अस्येति पञ्चम्यन्तं विपरिणम्यते । अपभ्रंशे अकारात्परस्य डसेहें हें इत्यादेशौ^१ भवतः ॥

यच्छहें मृण्हइ फलइ जणु कहु-पल्लव वजेइ ।

सो वि महइसु मुअणु जिंवे ते उच्छेहिं घरेइ ॥ १ ॥

यच्छहें मृण्हइ ॥

१ P मिलिअउ. २ A हले. ३ B अहरे. ४ A दिना. ५ AB दहए. ६ Bतार्ण.
७ A गगन्तिम. ८ A भवति. ९ B आवट. १० B उपरि. ११ B रो म°. १२ B गुणेहिं.
१३ P सारय. १४ B यर १५ A हेंह. १६ A हेंह. १७ B जो वा म°. १८ A गृहट.
१९ AB किम्. २० P उच्छे. २१ D वच्छह.

म्यसो हुं ॥ ३३७ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्य म्यसः पञ्चमीनद्वयचनस्य हुं इत्यादेशो भवति ॥

दूरद्वारेणं पठितं सलु अण्णु जणु मारेदे ।

जिह्वे गिरि-सिद्धहं पठिअ सिल अहुं रि चूरु करेइ ॥ १ ॥

डसः सु-हो-स्सवः ॥ ३३८ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्य डसः स्थाने सु हो स्सु इति त्रय आदेशा भवन्ति ॥

जो गुण गोवह अण्णया पर्यहा करइ परस्सु ।

तसु हवँ कळि-जुगि दुह्हहो वळि किज्जवँ सुअणस्सु ॥ १ ॥

आमो हं ॥ ३३९ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्यामो हमित्यादेशो भवति ॥

तणहँ तइजी भादि न वि तँ अवह-वडि वसन्ति ।

अह जणु छंमिगवि उत्तरह अह सह सइ मज्जन्ति ॥ १ ॥

हुं चेदुदयाम् ॥ ३४० ॥

अपभ्रंशे इकारोन्माराभ्या परस्यामो हुं हं चेददेशो भवतः ॥

इहवु घडापइ वणि तरेहुं मंउणिइ पक्क फळाइ ।

सो वरि सुम्मु पइह ण रि कण्णहिं सल-वयणाइ ॥ १ ॥

प्रायोगिकारात् कचित्सुपोषि हुं ।

पयलु विमूर्द्ध सामिअहो गरुआ मेह विमूर्द्धेवि ।

हँ कि न जुत्तउ हुँ दिदिदिं राण्हँ वीणिणं जेरे ॥ २ ॥

- १ B मारइ. २ P जिह्व. B जिह्व. ३ B अण्णु. ४ A पर्यहा. ५ B अण्णु. ६ B ते. ७ B मणिगवि. ८ B सह. ९ B चेदु. १० B वदे. ११ B मज्जन्ति. १२ B होमिअहो. १३ B मरेण्णे. १४ B हुं कि.

ऊसि-भ्यस् ङीनां हे-हुं-हयः ॥ ३४१ ॥

अपभ्रंशे इदुद्भवां परोषां ऊसि भ्यस् ङि इत्येतेषां ययासंख्यं हे हुं हि
इत्येते त्रय आदेशा भवन्ति ॥ ऊसेर्हे ।

गिरिर्हे सिलायलु तरुर्हे फलु घेष्वद् भोसावँडु ।

घरु 'मेहेप्पिणु माणुसहं तो वि न रुचइ रँलु ॥ १ ॥

भ्यसो हुं ।

तरुहुं वि घक्कलु फलु मुणि वि परिहणु असणु लहन्ति ।

सामिहुं एत्तिउ अगल्लँउं आयरु भिक्खु गृहन्ति ॥ २ ॥

डेहिं ।

अह विरल-पहाउ जि कलिहि धम्म ॥ ३ ॥

आड्डो णानुस्वारौ ॥ ३४२ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्य टावचनस्य णानुस्वारायादेशौ भवतः ॥

दइएं पयसन्तेण ॥ [३१३.१]

एँ चेदुतः ॥ ३४३ ॥

अपभ्रंशे इकारोकाराभ्यां परस्य टावचनस्य 'एँ चकारात् णानुस्वारौ
च भवन्ति ॥ 'एँ ।

अगिगँ उण्हउ होइ जगु बैएँ सीअलु 'तेवँ ।

जो पुणुँ अग्गि सीअला तसु उण्हत्तणु केवँ' ॥ १ ॥

णानुस्वारौ ।

विप्पिअ-आरउ जइ वि पिउ तो वि तं आणेहि अँजुं ।

अग्गिण दइ जइ वि घरु तो तँ अग्गि कज्जु ॥ २ ॥

एयमुकारादप्युदाहार्याः ॥

१ AB °साम्बलु. २ B मेलापिणु. ३ B रणु. ४ PB °लउ. ५ B °शो
वा भ°. ६ B ई. ७ A बाउए. ८ AB तेव्य. ९ B पुण. १० AB केम
११ A आणहि. १२ B अज्ज.

स्यम्-जस्-शसो लुक् ॥ ३४४ ॥

अपभ्रंशे सि अम् जस् शस् इत्येतेषां लोपो भवति ॥ ५३ ॥ ५४ ॥

इ धलि । [३३०.४] इत्यादि । अत्र स्यम्जसां लोपः ॥

जिवे जिवे यकिम लोअणहं णिरु सामेलि मिक्खेइ ।

तिवे तिवे वम्महु निअय-मर एर-पत्थरि विकखेइ ॥ १ ॥

अत्र स्यम्जसां लोपः ॥

पठ्याः ॥ ३४५ ॥

अपभ्रंशे पठ्या विभक्त्याः प्रायो लुग् भवति ॥

संगर-सैरिहिं जु वणिअइ देक्खु अम्हार कन्तु ।

अइमत्तहं चक्खुसहं गय कुम्भइं दारन्तु ॥ १ ॥

दृश्ययोगो लक्ष्यानुसारायः ॥

आमन्त्ये जसो होः ॥ ३४६ ॥

अपभ्रंशे आमन्त्येयै वर्तमानाभ्राजः परस्य जसो हो इत्यादेशो भवति । लोपापवादः ॥

तदणहो तदणिहो मुणित 'मइं करहु म' अप्पहो पाउ ॥ १ ॥

मिस्सुपोहिं ॥ ३४७ ॥

अपभ्रंशे मिस्सुपोः स्थाने हिं इत्यादेशो भवति ॥ मुंणहिं न संपह किति पुर [३३५.१] ॥

सुप् ॥ भार्दरहिं जिवे भारइ मग्गेहिं तिहिं वि पयट्टइ ॥ १ ॥

द्वियां जस्-शसोरुदोत् ॥ ३४८ ॥

अपभ्रंशे द्वियां वर्तमानाभ्राजः परस्य जसः शसश्च प्रत्येकमुदोताया-देशौ भवतः । लोपपर्यायोः ॥

जसः । अंगुलिउं जज्जरियाउ नहेण ॥ [३३३.२]

शसः । मुन्दर-सव्वह्माउं विलोमिणीयो पेच्छन्ताण ॥ १ ॥

अचनमेदाअ ययासंय्यम् ॥

१ B ते. २ AB जिम्भजिम्भ. ३ A निह. ४ B साम्बलि. ५ AB तिग्गतिम्भ.
६ AB तह. ७ P °भक्तेः. ८ P सजहि. ९ A वणि°. १० A कुंमर; B कुंमय.
११ AB मइ. १२ B मणहो. १३ A °पोहि. १४ B पुणेहि. १५ AB जिम्भ.
१६ P °वादः. १७ B °वीउ. १८ A °दियामो. १९ PB °गाधो. २० P °णीउ.

ट ए ॥ ३४९ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्न परस्यैष्टाया स्थाने स इत्यादेशो भवति ॥

निअ-मुद्-करहिं वि मुद्द कॅर अन्धारइ पडिपेक्खइ ।
ससि-मण्डल-वन्दिमएँ पुणु काँइ न दूरे देक्खइ ॥ १ ॥
जहिं मरगय-कन्तिएँ संवल्लिअं ॥ २ ॥

डस्-डस्योहें ॥ ३५० ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्नः परयोर्डस् डसि इत्येतयोर्हें इत्यादेशो भवति ॥ डस ।

तुच्छ-मज्झहे तुच्छ-जम्पिरहे ।
तुच्छच्छ-रोमापलिहे तुच्छ-राय तुच्छयर-हासहे ।
पिय-वयणु अलहन्तिअहे तुच्छकाय-यम्मइ-निवासहे ।
अन्नु जु तुच्छउँ तहें धणहे तं अकरणहे न जाइ ।
कटरि यणंतक मुद्धवहे जें^१ मणु विधि पै माइ ॥ १ ॥

डसे ।

'कोडेन्ति जें'^२ हिर्यंडउँ अण्णणउँ ताहें पराई कवण घूर्ण ।
रक्खेज्जहु लोअंतो अण्णणा घालहे जाया विसम र्थण ॥ २ ॥

। भ्यसामोर्हुः ॥ ३५१ ॥ १८१

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्न परस्य भ्यस आमश्च .हु इत्यादेशो भवति ॥

भरा हुआ जु मारिआ बहिनि महारा कन्तु ।

लजेन्नन्तु वयंसिअ^३ जइ भग्गा घर एन्तु ॥ १ ॥

वयस्याभ्यो वयस्याना चेत्यर्थः ॥

१ A °रस्यटाया . २ B मुकरहिं ३ B मुद्द, A मुर. ४ P किर. ५ A दूरे, B दूरे. ६ B °गय बहिं ७ B °हदिअं ८ B वणहे ९ P वण्ड. १० AB वण°. ११ B मुद्धवहे. १२ A जे, B ज. १३ PB न. १४ B वोटति १५ A जि. १६ B दिअ°. १७ B वण, P वण ॥ भ्यसा°. १८ P तरणहो १९ B रथण २० A गेअय°.

डेहि' ॥ ३५२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रियां वर्तमानान्नाम्न परस्य डे. समन्येरुचनस्य हि^३
इत्यादेशो भवति ॥

यायसु उट्टानन्तिअप पिठ दिट्टउ सहसै चि ।

अद्वा बलया महिहि^४ गय अद्वा पुट्ट तडै चि ॥ १ ॥

ह्रीवे जस्-शसोरि^५ ॥ ३५३ ॥ ✓

अपभ्रंशे ह्रीवे वर्तमानान्नाम्न. परयोर्जस्-शसो ङं इत्यादेशो भवति ॥

कमलडै मेहवि अलि-उलडं करि-गणडाडै महन्ति ।

अमुलहमेच्छण जाडै भलि ते ण वि दूरं गणन्ति ॥ १ ॥

कान्तस्यात उं स्यमोः ॥ ३५४ ॥

अपभ्रंशे ह्रीवे वर्तमानस्य ककारान्तस्य नाञ्चो योकारस्तस्य स्यमोः
परयोः उं इत्यादेशो भवति ॥ अञ्च जु तुच्छवै तडै घणहे [३५०.१] ॥

भगावै देमिजि^६ निअय-यल्लु बल्ल पसरिअडै परस्सु ।

उम्मिहड ससि-रोह^७ जिर्वे करि करयाल्लु पियस्सु ॥ १ ॥

सर्पादेडसेहां ॥ ३५५ ॥

अपभ्रंशे सर्पादेरकारान्तात्परस्य डसेहां इत्यादेशो भवति ॥ जहां
होन्तैउ आगदो । तहां होन्तैउ आगदो । कहां होन्तैउ आगदो ॥

किमो डिहे^८ वा ॥ ३५६ ॥

अपभ्रंशे किमोकारान्तात्परस्य डसेहि^९ इत्यादेशो वा भवति ॥

जड तडि तुट्टउ नेहडा मडै सैहुं न वि तिल-तारै ।

तं मिह वैहहि लोअणेहि^{१०} जोइअउ सय-वोर ॥ १ ॥

१ A डेहि २ A हि ३ B ०वन्ति ४ A महिहि. ५ B तडुन्ति ६ B
०रि ॥ ५३ ॥ क्री० ७ B ०मेच्छण ८ B दो. ९ B देमिजि १० B बल्लप.
११ B पसरिठ परस्सु. १२ A ०हमिजि. १३ AB जिम्ब १४ B ०वाल.
१५ B ०वत्य. १६ B होतउ. १७ B डिहे. १८ B ०कारात्. १९ B देसा वा
वा भवन्ति. २० A सह, B सह. २१ P ताह २२ B जिहि २३ P वडहि २४ B
०आणिहि. २५ वाह

डेहि ॥ ३५७ ॥

अपभ्रंशे सर्वादेरकारान्तात्परस्य डेः सप्तम्येकवचनस्य हि इत्यादेशो भवति ॥

जहिं कण्ठिजइ सारिणं सरु छिजइ खगिणं खगु ।

तहिं तेहइ भड-पड-निर्वहि कन्तु पयासइ मगु ॥ १ ॥

एकहिं अकिरहिं सावणु अन्नहिं भइवई

माहई महिअल-सत्थरि गण्ड-स्यलं सरई ।

अन्निहिं गिन्ह सुहइछी-तिल-बेणि मगासिह

तहं मुदहं मुह-पडइ आवासिई सिसिह ॥ २ ॥

हिअडा कुट्टि तेड ति करि कालबेलेव काइ ।

देवैतव हय-विहि कहिं ठवइ पई विणु दुक्ख-सयाइ ॥ ३ ॥

यत्तत्किंभ्यो डसो डामुर्न वा ॥ ३५८ ॥

अपभ्रंशे यत्तत्किम् इत्येतेभ्योकारान्तेभ्यः परस्य डसो डामु इत्यादेशो वा भवति ॥

कन्तु महारउ हलि सहिए निर्जइ रूतइ जासु ।

अंथिहिं सँथिहिं हेथिहिं वि ठाउ वि फेडँइ तासु ॥ १ ॥

जीविउ कामु ॥ बहइवँ धणु पुणु कामु न इहु ।

शोण्णं वि अवसरं-निर्वँडिअँडं तिण-सँम गणँइ विसिहु ॥ २ ॥

स्त्रियां डहे ॥ ३५९ ॥

अपभ्रंशे स्त्रीलिङ्गे वर्तमानेभ्यो यत्तत्किंभ्यः परस्य डसो डहे इत्यादेशो वा भवति ॥ जहे केरउ । तहे केरँउ । कहे केरउ ॥

१ B °कारात् २ P सरं, B सरेण ३ P खगं; B खगेण ४ P भिवहि.
५ A आयेहि ६ B °ओ ७ P अन्नहिं विणु ८ B सुहयाति°. ९ B बहिमि.
१० P तहि ११ B मुदसु १२ A ताडिति १३ B °कमेव १४ B देवये ह.
१५ B विदुग्गसु. १६ B तिच्छहँ १७ P अत्य°; B अत्ये° १८ P तत्य°; B °तत्ये.
१९ P हत्य°; B हत्ये°. २० B °दहइ. २१ B पुण २२ B शोणिनि. २३ B °तारि. २४ A °रुपडिआइ. २५ AB °डिआइ. २६ P सवँ २७ B गणँ.
२८ A स्त्रियां व° २९ B °उ ॥ य°.

यत्तदः स्वमोर्धुं त्रं ॥ ३६० ॥

अपभ्रंशे यत्तदोः स्थाने स्वमोः परयोर्वेधासंख्यं धुं त्रं इत्यादेशौ वा भवतः ॥

प्रह्मणि चिद्वदि नाहुं धुं त्रं रणि करदि न भ्रन्ति ॥ १ ॥
पक्षे । तं योद्धिअइ जु निव्वहइ ॥

इदम इमुः क्लीबे ॥ ३६१ ॥

अपभ्रंशे नपुंसकलिङ्गे वर्तमानस्येदमः स्वमोः परयोः इमु इत्यादेशौ भवति ॥ इमु कुलु तुह तणवं । इमु कुलु देक्खु ॥

१६४३

एतदः स्त्री-पुं क्लीबे एह एहो एहु ॥ ३६२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रियां पुंसि नपुंसके^१ वर्तमानस्यैतदः स्थाने स्वमोः परयो-
र्वेधासंख्यम् एह एहो एहु इत्यादेशा भवन्ति ॥

एह कुमारी एहो नरु एहु मणोरह-ठार्णु ।

एह^२ वट्ट चिन्तन्ताहं पच्छइ होइ विहारणं ॥ १ ॥

एहर्जस्-शसोः ॥ ३६३ ॥

अपभ्रंशे एतदो जस्-शसोः परयोः एह इत्यादेशौ भवति ॥ एह ति^३
घोडा एह थलि [३१०. ४] ॥ एइ पेच्छ ॥

अदस ओइ ॥ ३६४ ॥

अपभ्रंशे अदसः स्थाने जस्-शसोः परयोः ओई इत्यादेशौ भवति ॥

जइ पुच्छइ परं येइइ तो वट्टा धेर ओइ ।
विहल्लिअ-जण-अम्भुद्धरणं कन्तु कुटीरइ जोइ ॥ १ ॥
अमूनि वर्तन्ते पृच्छ वा ॥

१ B नाहुं. २ B ओधि. ३ B कोलिजइ. ४ B के च व°. ५ B इति त्रय
आदे°. ६ B ठाउ. ७ B विहण. ८ B ते. ९ B ओइत्या°. १० B वट्टाइ. ११ B धर.

इदम आयः ॥ ३६५ ॥

अपभ्रंशे इदमशब्दस्य स्यादौ आय इत्यादेशो भवति ॥

आयई लोअहो लोअणई जाई सरई न भान्ति ।

अप्पिणं दिट्ठइ मवेलिअहि पिणं दिट्ठइ विहसन्नि ॥ १ ॥

सोसउ म सोसउ बिअ उअही वडवानलस्स किं तेण ।

जं जलइ जले जलणो आणण वि किं न पज्जत्त ॥ २ ॥

आयहो दई-कलेवरहो जं बाहिई तं सारु ।

जइ इड्ढम्भइ तो कुहइ अइ वन्डइ तो छारु ॥ ३ ॥

सर्वस्य सोहो वा ॥ ३६६ ॥

अपभ्रंशे सर्वशब्दस्य साह इत्यादेशो वा भवति ॥

साहु वि लोउं तडप्फुडइ वडुत्तणहो तंणेण ।

वडुप्पणु परि पोधिअइ हत्थिं मोक्कलडेण ॥ १ ॥

पक्षे । सञ्चु वि ॥

किमः कौइ-कवणौ वा ॥ ३६७ ॥

अपभ्रंशे किमः स्थाने कौइ कवण इत्यादेशौ वा भवतः ॥

जइ न जु आयइ दई धंरु कौइ अहो मुहुं तुज्जु ।

अय्यणं जु एण्डइ तउ सहिए सो पिउ होइ न मज्झु ॥ १ ॥

कौइ न दूरे देक्कण्ड ॥ [३६९. १]

‘फोडेन्ति’ २ जे हिअंडउं अप्पणउं ताहं पंराई कवण घृण ।

रक्खेज्जहु लोअहो अप्पणा घालहो जाया विसम थण ॥ २ ॥

१ B °इत्यादौ २ B दिट्ठ. ३ B पिअ. ४ B दह. ५ P कडेव°. ६ B °हिउ. ७ B ओटन्न°. ८ B °छार. ९ B लोओ. १० B °होत्तणेण. ११ A वडुत्तणु; B वडुत्तण. १२ B °पावीअ° १३ P हत्थे, B हत्थे. १४ P काई. १५ A घर. १६ B मुह तु-ज्ज. १७ B कवण-ज्जण°. १८ B देक्कण्ड. १९ B फोडेन्ति; P and B write रक्खेज्जहु° as the first and फोडेन्ति° as the second half. २० A वि. २१ B हाअ°. २२ B पण. २३ P पण, B पिण. २४ PB तरणहो.

सुपुरिस कद्दुहँ अणुहरहि मण कैलें कवणेण ।

जिवँ जिवँ वडुत्तणुँ लहँहि तिवँ तिवँ नरुँहि सिरिण ॥ ३ ॥

पक्षे ।

अत्रो १।

जइ ससेणेदी तो मुदँअ अह जीवइ निजेह ।

यिहिँ वि पँयुरेहिँ गइअ धण किं गजँहि सल मेह ॥ ४ ॥

युप्पदः सौ तुँहुँ ॥ ३६८ ॥

अपभ्रंशो युप्पदः सौ परे तुँहुँ इत्यादेशो भवति ॥

भमर म रुणैयुणि रण्णइइ सा दिसि जौइ म रौइ ।

सा मालइ देसन्तरिअ जसु तुँहुँ मरहि विओइ ॥ १ ॥

जस-गसोस्तुम्हे तुम्हइ ॥ ३६९ ॥

अपभ्रंशे युप्पदो जसि शसि च प्रत्येकं तुम्हे तुम्हइ इत्यादेशौ भवतः
तुम्हे तुम्हइ जाणह । तुम्हे तुम्हइ पेच्छइ ॥ वचनभेदो यथासंख्यं
निवृत्त्यर्थः ॥

टा-टयमा 'पइ' 'तइ' ॥ ३७० ॥

अपभ्रंशे युप्पद टा हि अम् इत्येतैः सह 'पइ' 'तइ' इत्यादेश
भवता ॥ टा ।

'पइ' मुकाहँ वि धैर-तरु किट्टइ पत्तत्तणं न पत्ताणं ।

तुह पुणँ छाया जइ होजँ कह वि वा तेहिँ पत्तेहिँ ॥ १ ॥

महु दिअउँ तँइ ताए तुँहुँ स वि अँअँ विनडिजइ ।

पिअँ कँइ करउँ हउँ कँइ तुँहुँ मँछे मच्छु मिलिजइ ॥ २ ॥

१ A सपुरिस कयुहि. २ B °हरीहि. ३ B कजे ४ A B जिम्बनिम्ब.

५ B °ताण ६ B लहइ ७ A B तिम्बतिग ८ B नवहि ९ A ससिणे°.

१० A मुदँअअद, B मुदँअइ ११ B वेहिँ वि. १२ P °यारहिँ १३ B गजहिँ.

१४ P उहुँ B तुह १५ P रुण° १६ A °स्तुम्हस्तुम्हेइ १७ P पइ १८ P तइ.

१९ A वइ. २० B पुण २१ B होइज. २२ P तइ २३ P तइ B तुह

२४ B जजे. २५ P पिअ, B प्रिय २६ P काइ. २७ B मच्छे.

डिना ।

पेई मेई वेहिं^३ वि रण-गयहिं को जयसिरि तैकेइ ।
केसहिं लेपिणुं जम-धरिणि भण सुहु को थकेइ ॥ ३ ॥

एवं तैइ ॥ अमा ।

पेई मेहन्तिहें महु मरणं मेई मेहन्तहों तुम्हें ।
सारस जसुं जो बेगला सो वि कृदन्तहों सज्जुं ॥ ४ ॥

एवं तहं ॥

भिसा तुम्हेहिं ॥ ३७१ ॥

अपभ्रंशे युष्मदो भिसा सह तुम्हेहिं इत्यादेशो भवति ॥
तुम्हेहिं अम्हेहिं जं किअउं दिट्ठुं^{१०} बहुअ-जणेण ।
तं तेवडुउ समैर-भरु निज्जिउ एक खणेण ॥ १ ॥

डसि-डस्म्यां तउ तुज्झ तुभ्रं ॥ ३७२ ॥

अपभ्रंशे युष्मदो डसिडस्म्यां सह तउ तुज्झ तुभ्र इत्येते त्रय आदेशा
भवन्ति ॥ तउ दोर्त्तउ आगदो । तुम्हें होन्तउं आगदो । तुभ्र होन्तउं
आगदो ॥ डसा ।

तउ गुण-संगह तुम्हें मदि तुभ्र अणुत्तर खन्ति ।
जह उप्पत्ति अन्न जेण महि-मंडलि सिक्खन्ति ॥ १ ॥

भ्यसाम्भ्यां तुम्हहं ॥ ३७३ ॥

अपभ्रंशे युष्मदो भ्यस् आम् इत्येताभ्यां सह तुम्हहं इत्यादेशो भवति ॥
तुम्हहं होन्तउं आगदो । तुम्हहं केरउं घणुं ॥

तुम्हासु सुपा ॥ ३७४ ॥

अपभ्रंशे युष्मदः सुपा सह तुम्हासु इत्यादेशो भवति ॥ तुम्हासु
ठिअं ॥

१ P पेई. २ P मेई. ३ A वेहिनि. ४ B थकेइ. ५ A लिपिणु. ६ A घरणि.
७ P तहें. ८ P पेई. ९ A मेत्रतिहि. १० B मरण. ११ P मेई. १२ A तुज्झ.
१३ B जस, १४ B ०ज्जु ॥ मि. १५ B दिट्ठु. १६ B डमह. १७ P तुभ्राः. १८ B
होतउ. १९ A तुज्झ. २० A हुंतउ; B होतउ. २१ B तुज्झ. २२ P जणा.

सावस्मदो हउं ॥ ३७५ ॥

अपभ्रंशे अस्मदः सां परे हउं इत्यादेशो भवति ॥ वसु हउं कलि-
जुगि दुम्हहो [३३८.१] ॥

जस्-शसोरम्हे अम्हइं ॥ ३७६ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो जसि शसि च परे प्रत्येकम् अम्हे अम्हइं इत्या-
देशो भवतः ॥

अम्हे घोषा रिउ बहुअ कायर एम्बे मणन्ति ।

मुद्धि निहालहि गयण-यलु कड जण जोण्ह करैन्ति ॥ १ ॥

अम्हणु लाइवि जे गया पहिअ पराया के वि ।

अवसे न मुअहिं मुहँच्छिअहिं जियँ अम्हइं तिथँ ते वि ॥ २ ॥

अम्हे देम्हउड । अम्हइं देकसउ । वचनभेदो यथासंख्यानित्यूच्यते ॥

टा-ठधमा मईं ॥ ३७७ ॥

अपभ्रंशे अस्मदः टा टि अम् इत्येतैः सह मईं इत्यादेशो भवति ॥
टा ।

मईं जाणिउँ पिअ विरहिअहं क वि घर होइ विओलि ।

जँवर मिअकुँ वि तिह तषड जिहँ विणवर रयनालि ॥ १ ॥

डिना । पैइं मईं बेहि वि रण-गयहिं [३७०.४] ॥ अमा । मीं

मेहन्तहो तुम्हु [३७१.१] ॥

अम्हेहिं मिसा ॥ ३७८ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो मिसा सह अम्हेहिं इत्यादेशो भवति ॥ तुम्हेहिं
अम्हेहिं जं टिअँउ [३७१.१] ॥

१ B एस्व. २ B गयणुत°. ३ A करैति. ४ P पहिआ. ५ B मुयच्छि°. ६ A B जिय. ७ A B निम्ब. ८ P मई. ९ A जाविठ. १० B नवर. ११ A जिहि, B जिय. १२ P पई. १३ A बेहि वि. १४ B कीय.

महु मज्झु डसि-डस्म्याम् ॥ ३७९ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो डसिना डसा च सह प्रत्येकं महु मज्झु इत्यादेशो भवति ॥ महु होन्ते^१ गदो । मज्झु होन्ते^२ गदो ॥ डसा ।

महु कन्ते^३हो वे दोसडा हेहि^४ म ईहहि आलु ।

वेन्ते^५हो हवं परं उन्वरिअ जुंजन्ते^६हो करवालु ॥ १ ॥

जइ भग्गा पारक्खा तो सहि मज्झु पिण्ण ।

अह भग्गा अम्हहं तणा तो ते^७ मारिअडेण ॥ २ ॥

अम्हहं भ्यसाम्म्याम् ॥ ३८० ॥

अपभ्रंशे अस्मदो भ्यसा आमा च सह अम्हहं इत्यादेशो भवति अम्हहं होन्ते^८ आगदो ॥ आमा ॥ अह भग्गा अम्हहं तणा [३७९ २]

सुपा अम्हासु ॥ ३८१ ॥

अपभ्रंशे अस्मद सुपा सह अम्हासु इत्यादेशो भवति ॥ अम्हा ङिअं ॥

त्यादेराद्य-त्रयस्य संबन्धिनो हि न वा ॥ ३८२ ॥

त्यादीनामाद्यत्रयस्य सन्बन्धिनो बहुष्वर्षे^९ वर्तमानस्य वचनस्या भ्रंशे हि इत्यादेशो वा भवति ॥

मुह-कवरि-उन्ध तहें सोह धरहिं

नं^{१०} मल्ल-जुञ्छुं ससि-राहु करहिं ॥

तहें सहहिं कुरल भमर उल-तुलिअ

नं विमिर-डिम्भ सेल्लन्ति मिलिअ ॥ १ ॥

मध्य-त्रयस्याद्यस्य हिः ॥ ३८३ ॥

त्यादीना मध्यत्रयस्य यदाद्य वचनं तस्यापभ्रंशे हि इत्यादेशो भवति ॥

१ B होन्ते, २ B कतह ३ A हिहि, ४ B हललिहि, ५ B दिह
६ B पार ७ A जुञ्जन्ते, P जुञ्जन्तेहो ८ P पिण्ण ९ A ते १० P अ
११ B च धाहं, १२ P उ गदो १३ A ०थे वं, १४ A B ०शो वं
१५ B न, १६ B जुञ्ज १७ B करेहि १८ B ०धमत्रं.

वणीहा पिउ पिउ मगवि कित्तिउ न्यहि ह्यास ।
तुह जलि मैहु पुणु वडइउ निहुँ वि न पुरिअ आम ॥१॥

आत्मनेपदे ।
वणीहा कैइ बोद्धिण निगुण वार इ वार ।
सायारि मरिअइ विमल-जलि लहहि न एऊउ वार ॥ २ ॥

सप्तम्याम् ।
आरुहिं जम्महिं अर्भहिं वि गोरि सुं दिज्जहिं कन्नु ।
गपि मत्तहिं चत्तहुसहं जो अम्भिडइ हसन्तु ॥ ३ ॥

पक्षे । रुअसि । इत्यादि ॥
बहुस्ये दुः ॥ ३८४ ॥

त्पादीनां मैष्यमत्रयस्य संयन्त्रि बहुष्वर्थेषु^१ वर्तमानं यद्वचनं
तैत्पापभ्रंशे^२ हु इत्यादेशो^३ वा भवति ॥

मलि-अम्भत्यणि महु-महणु लहुइहुआ मोड ।
जइ इच्छहु वड्ठणउ देह म मगह कोइ ॥ १ ॥

पक्षे । इच्छह । इत्यादि ॥

अन्त्य-त्रयस्याद्यस्य उं ॥ ३८५ ॥

त्पादीनामन्त्यत्रयस्य यदाद्यं वचनं तस्मापभ्रंशे उं इत्यादेशो वा
भवति ॥

मिहि विणइउ पीडन्तु गैह मं वजि करहिं^४ विसाउ ।

संपइ कैहुउ वेस जिबे^५ हुहु अग्यइ वयसोउ^६ ॥ १ ॥

मलि किज्जउ सुअणसुं ॥ [३८८. १] पक्षे । कहुंमि । इत्यादि ॥

- १ P B केतिउ. २ B अवास. ३ A मुट. ४ A B पु. ५ P काट्ट. ६ P कोदिप.
७ P जहि महु अ°; B अमि महु अ° ८ A अरहि. ९ A स. १० P देअ २; B देजहि.
११ B मत्तइ. १२ P मच्चन°. १३ A °यव°. १४ A तुन्वहु. १५ B °सो न°. १६ B अच्छजि. १७ B °इहुआ. १८ B इच्छह. १९ B गह. २० B °रहि.
२१ P B कइउ. २२ A B विम. २३ A °नो. २४ B °स्व २५ P B दहनी°.

देमन्त्राचार्यविरचितं

बहुत्ये ॥ ३८६ ॥

स्यादीनामन्यग्रस्य सवन्धि बहुष्वर्थेण वर्तमान यद्वचन तस्य हु

इत्यादेशो वा भवति ॥

रागो-विसादि उ जहि हं हं पिय तहि देसहि जाहु ।

रण दुर्निर्बलं भग्नाइ विष्णु जुझो न धलाहु ॥ १ ॥

पक्षे । ललितु इत्यादि ॥

हि-स्वयोरिदुदेव ॥ ३८७ ॥

पञ्चम्यां हिस्वयोरपञ्चशे इ उ ए इत्येते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥
इत् ।

कुञ्जर सुमरि म सलइ सरला सास म मेलि ।

कवल जि पाविय विहि-वसिणे ते बैरि माणु म मेलि ॥ १ ॥

उत् ।

भमरा एतथु वि लिम्बइ के वि दियहडा विलम्बु ।

चण-पतल छाया-बहुल फुलइ जामे कयम्बु ॥ २ ॥

एत् ।

मिये मेन्वहि केरे सेह करि छेइहि तुहु करवाहु ।

जे कावालय बप्पुंढा लेहि अभगै कवाल ॥ ३ ॥

पक्षे । सुमैरहि । इत्यादि ॥

वत्स्यति-स्वस्य सः ॥ ३८८ ॥

अपञ्चशे भविष्यैर्दर्थविषयस्य त्यादे स्वस्य सो वा भवति ॥

१ B° त्यसवधिषु व° . २ A खगिवि° . ३ P° साहिउ ४ A लहुहु ५ B° सहि
६ A दुग्निविस्त, B दुग्निक्खे ७ B विण जुज्जे. ८ P चलाहु, B विलाहु. ९ B
पचम्मा १० B ज ११ A वसिणि, B वसेण. १२ B चर. १३ A किवि. १४ B पतल°
१५ B बहुल. १६ A B जाय १७ P विज १८ A एमहि. १९ B करि. २० A छहुहि,
B छहुहि २१ P जे २२ B बप्पुंढा. २३ B अमग २४ A सुस्मर°,
B सुमुर° २५ A °दर्थे वि°

दृशोः प्रस्सः ॥ ३९३ ॥

अपभ्रंशे दृशोर्धातोः प्रस्स इत्यादेशो भवति ॥ प्रस्सदि ॥

ग्रेहर्गृहः ॥ ३९४ ॥

अपभ्रंशे ग्रेहोर्धातोर्गृह इत्यादेशो भवति ॥ पठ गृहैर्गृह्यु व्रतु

तक्ष्यादीनां छोल्लादयः ॥ ३९५ ॥ ✓

अपभ्रंशे तक्षिप्रैभूतीनां धातूनां छोल इत्यादय आदेशा भवन्ति

✓ जिषं तिषं तिक्ला लेवि कर जइ ससि छोल्लिजन्तु ।

सो जइ गोरहो मुह-कमलि सरिसिमे का वि लहन्तु ॥

आविमहणाद् देशीषु^१ ये क्रियावचना उपलभ्यन्ते ते उदाहार्याः

✓ चूडलउ चुण्णीहोइ सइ मुद्धि कवौलि निहिउउ ।

सासौनल-जालू-मेलकिअउ वाहु-सलिल-संसितउ ॥ ३ ।

अम्भडवंचिउ वे पयइ पेम्मु निअत्तइ जाव ।

सव्वसण-रिउ-संभवहो कैर परिअत्ता सौव ॥ ३ ॥

✓ हिअइ खुडुक्कइ गोरडि गयणि धुडुक्कइ मेह ।

वात्ता-इति-पवासुअह विस्रमा संकडु ऐहु ॥ ४ ॥

अम्मि पओहर वज्जमौ निहँ जे संमुह थन्ति ।

मेहु कन्तहो समरक्कणइ गय-घड भज्जिउ जन्ति ॥ ५ ॥

✓ पुत्ति जाँए कवण गुणु अवगुणु कवणु मुएण ।

जा बप्पीकी मुँहोडी चम्पिज्जइ अवरेण ॥ ६ ॥

१ A गृहैर्गृहः । गृहै° । २ A °गृहः । ३ A गृहै° । ४ P व्रतु । ५ B तक्षप्र° ।
 ६ AB जिष्व ७ A तिष्व, B जिम्व । ८ A छोल्लेज°, ९ B नो । १० P
 कवौलि, B कमले । ११ A सरसि° । १२ B °शीवेयु । १३ P °साणल° । १४ A
 °लज्जल° । १५ AB जाम्व, १६ B करि । १७ AB ताम्व, १८ B गोरडि ।
 १९ A धुडु° । २० B मेह । २१ B एह । २२ P वज्जवौ । २३ P निच; B
 निव्वु । २४ B जि । २५ B महकतइहोइस° । २६ A पुत्ति । २७ B जाए ।
 २८ B °ण । २९ B भूह° । ३० B वंपीज्जइ ।

तं तेतिउ जेळु सायरहो सो तेवहु वित्यार ।

तिसहे निवारणु पडु वि न वि परे धुहुअइ असार ॥ ७ ॥

अनादा स्वरादसयुक्तानां क-ख-ग-घ-ङ-च-
य-माः ॥ ३९६ ॥

अपभ्रंशोपदादौ वर्तमानानां स्वरात्परेषामसयुक्तानां कस्यतयपकां स्या
ययासेरयं गघदघवमाः प्रायो भवन्ति ॥

कस्य गः ।

✓ जं दिट्टेउ सोम-गाहणु असइहिं हसिउं निसकु ।

पिअ-भाणुस-विच्छोइ-नीरु गिलि गिलि राहु मयकु ॥ १ ॥

कस्य घः ।

✓ अम्मीए सत्यावत्येहिं सुधि चित्तिअइ माणु ।

पिए दिट्टे हल्लोहलेण को वेअइ अप्पाणु ॥ २ ॥

तयपकानां दघवमाः

✓ सवधु करेप्पिणु कधिदु मई तसु परे समुल्लेउ जम्मे ।

जोसु न चोउ न चोइहि न य पंहेइउ घम्मु ॥ ३ ॥

अनादाविति किम् । सवधु करेप्पणु । अत्र कस्य गत्वं न भवति ।

स्वरोदिति किम् । गिलि गिलि राहु मयकु ॥ असंयुक्तानामिति किम्

एषहिं अक्खिअहिं सावणुं [३५७.२] ॥ प्रायोभिकापुत्तकविन्न भवति ।

✓ जइ केवई पावीसु पिठ अक्खिअ कुइ करीसु ।

पाणिउ नवइ सीरावि जिबे सव्वेइ पइसीसु ॥ ४ ॥

उअ कणिआर पफुल्लिअउ कखण-कन्ति-पयासु ।

† गोरी-वयण-विणिअिअउ नं सेवइ वण-वासु ॥ ५ ॥

१ P तेतिनो; २ B उजल. ३ P पर धुहुअइ; B पर धुहुइ. ४ P दिट्टेउ
५ A असइहि; B असइहिं. ६ A गुह. ७ P वयेसु. ८ P सुपे; B सुपे
९ A दिट्टेइ. १० P मई. ११ B पृ. १२ B मलुज. १३ A अम्म. १४ B चार
१५ B पण्डुइ. १६ A स्वरादाविति. १७ A अंशिहिं. १८ A सवणुं; B
सावण. १९ AB केमइ. २०. B पावेसु. २१ B कइ. २२ AB जिम्ब. २३
सव्वणि; B सव्वणिइ. २४ B पफुल्लिउ.

✓ मोनुनासिको वो वा ॥ ३९७ ॥

अपभ्रंशेनादौ वर्तमानस्यासयुक्तस्य मकारस्य अनुनासिको वकारो वा भवति ॥ कैवल्लु कमलु । मैवल्लु भमरु ॥ लाक्षणिकस्यापि^१ । जिवं । तिवं । जेवं । तेवं ॥ अनादावित्येव । मयणु ॥ असंयुक्तस्येत्येव ॥ तसु पर सभल्लेड जम्मु ॥ [३९६ ३]

वाधो रो लुक् ॥ ३९८ ॥

अपभ्रंशे संयोगाद्धो वर्तमानो रेफो लुग् वा भवति ॥ जइ केवई पावीसु पिई ॥ [३९६ ४] पक्षे ।

जइ भग्ना पारवडा तो सहि मज्झु प्रियेण ॥ [३७९.२]

अधूतोदि कचिद् ॥ ३९९ ॥

अपभ्रंशे कचिद्विद्यमानोपि रेफो भवति ॥

ब्रासु महारिसि ऐड भणइ जइ सुइ सत्थु पभाणु ।

मायहँ चलण नवन्ताह दिवि दिवि^१ गङ्गा-ण्हाणु ॥ १ ॥

कचिदिति किम् । वासेण वि भारह-रम्मि यद्ध ॥

आपद्विपत्सपदा ट इ^१ ॥ ४०० ॥

अपभ्रंशे आपद् विपद् सपद् इत्येतेषा दकारस्य इकारो भवति ॥

अणउ करन्तहो पुरिसहो आवइ आवइ ।

विषइ । सपइ ॥ प्रायोधिकारात् । गुणहिं न सपय कित्ति पेर [३३५ १] ॥

कथं-यथा तेषां थादेरेमेमेहेघा डितः ॥ ४०१ ॥

अपभ्रंशे कथं यथा तथा इत्येतेषा थादेरवयवस्य प्रत्येकम् एम इम इह इध इत्येते डितश्चत्वार आदेशा भवन्ति ॥

१ A कम्बलु. २ A भमरु ३ A °वि । जेम् । तेम् । अना° ४ B तेवँ । जावँ तावँ । अना° ५ B °भलज°. ६ A B केम्बइ. ७ A पिठ । जइ ८ P प्रिएण ९ P मायहे १० A नमताह ११ PB दिवेदिवे १२ P °र इकारो म° १३ B इर्म°. १४ B परा. १५ A °था था °

केमे समप्पव दुट्टे दिणु किधे रयणी छुह होइ ।

नव-वहु-दंसण-लालसवै वहइ मणोरह सोइ ॥ १ ॥

ओ गोरी-मुह-निज्जिअउ चहलि छुट्टे भियङ्कु ।

अश्रे वि जो परिहविय-तणु सो किवै भवै निसङ्कु ॥ २ ॥

विम्वहदि तणु रयण-वणु किह ठिउ सिरिआणन्द ।

निरुवमै-रसु पिणै^१ पिअवि जणु सेसहो दिण्णी मुइ ॥ ३ ॥

भैण सहि निहुअठे सेवै^२ मेइ जइ पिउ दिट्टे^३ सदेशु ।

जेवै न जाणइ मज्झु मणु पक्खार्वदिअं खासु ॥ ४ ॥

जिवै^४ जिवै वड्डिम लोअणहं॥तिवै^५ तिवै वम्महु निअय-सर[३४४.१]॥

'मेइ जाणिठे^६ प्रिये^७ विरहिअहं क वि घर होइ विआलि ।

नवरै मिअङ्कु वि तिह तयइ जिह दिणयह खय-गालि ॥ ५ ॥

[३७७. १] एवं तिष-जिषाबुदाहार्यौ ॥

यादृक्तादृकीदृशीदृशां दादेरैहः ॥ ४०२ ॥

अपभ्रंशे यादृगौदीनां दादेरवयवस्य द्वित् एह इत्यादेशो भवति ॥

महं मणिअठे बलिराय 'तुहुं केहव मग्गणं ऐहु ।

जेहु तेहु न वि होइ मइ सई नारायणु ऐहु ॥ १ ॥

अतो हइसः ॥ ४०३ ॥

अपभ्रंशे यादृगादीनामदन्तानां यादृशैतादृशकीदृशेदृशातां दादे-
रवयवस्य द्वित् अइस इत्यादेशो भवति ॥ जइसो । तइसो । कइसो ।
अइसो ॥

१ P केवै. २B दुट्ट. ३A किम्ब. ४ B °छहु. ५ A मुदिति° ६ B लुक्. ७B अत्रवि.
८ A किम्ब, B किम्ब. ९ A वम्मइ, B भमइ. १० P आणन्दु. ११ A° वम्ब. १२ B
पिणैवि वि°. १३ P मणु. १४ AB तेम्ब. १५ A मइ; B मइ. १६ B दिट्ट.
१७ AB जेम्ब. १८ P° वडिठ. १९ A B जिम्बजिम्ब २० AB तिम्वतिम्ब.
२१ P जाणिठे. २२ A पिअ. २३ P नवरि. २४ A° दवादी°. २५ A मणिअठ.
२६ P छहु; B तुहु. २७ P मग्गणु. २८ A एहो. २९ A यादृक्तादी°.

यत्र-तत्रयोस्त्रस्य ङिदेत्थ्वत्तुं ॥ ४०४ ॥

अपभ्रंशे यत्रतत्रशब्दयोस्त्रस्य एत्थु अत्तुं इत्येतौ ङितौ भवतः ॥

जइ सो घडदि प्रैयावदी केत्थु वि लेप्पिणु सिम्बु ।

जेत्थु वि तेत्थु वि एत्थु जगि भण तो तहिं^१ सारिक्खु ॥ २ ॥
जत्तुं ङिदो । तत्तुं ङिदो ॥

एत्थु कुत्रात्रे ॥ ४०५ ॥

अपभ्रंशे कुत्र अत्र इत्येतयोस्त्रशब्दस्य ङित् एत्थु इत्यादेशो भवति ॥
केत्थु वि लेप्पिणु सिक्खु ॥ जेत्थु वि तेत्थु वि एत्थु जगि ॥ [४०४.१]

यावत्तावतोर्वादिर्म उं महिं ॥ ४०६ ॥

अपभ्रंशे यावत्तावदित्यव्यययोर्वकारादेरव्ययस्य म उं महिं इत्येते
त्रय आवेशा भवन्ति ॥

जाम न निघडइ कुम्भ-यडि सीह-चवेहँ-चडक् ।

ताम समत्तहँ मयगलहं पइ पइ वज्जइ दक् ॥ १ ॥

तिर्लेहँ तिलत्तणुं ताउँ पर जाउँ न नेह गलन्ति ।

नेहि पणट्ठइ ते जि तिल तिल फिट्ठवि रलं^१ होन्ति ॥ २ ॥

तौमहिं विसमी वज्ज-गइ जीवहँ^२ मज्जे एइ ।

तौमहिं अन्तउ इयर जण सुअणु वि अन्तरु देइ ॥ ३ ॥

या यत्तदोतोर्देवडः ॥ ४०७ ॥

अपभ्रंशे यद् तद् इत्येतयोस्त्रन्तयोर्वावत्तावतोर्वकारादेरव्ययस्य ङित्
एवड इत्यादेशो वा भवति ॥

जेवडु अन्तर रावण-रौमहँ तेवडु अन्तरे पट्टण गामहँ ॥

पक्षे । जेत्तुलो । तेत्तुलो ॥

१ B° तु ° A पयावदी ३ P B तहे. ४ B चपेड. ५ B वज्जइ ६ A तिलह.

७ B° तण ° P ते जि. ९ B यलु १० P हन्ति. ११ A जाम्बहिं. १२ A जीवह

१३ A ताम्बहि. १४ A रामहु. B रामह. १५ A अतर. १६ B जेत्तुलो । तेत्तुलो.

वेदं-किमोर्षादिः ॥ ४०८ ॥

अपभ्रंशे इदम् किम् इत्येतयोरुत्पन्तयोरियत्क्रियतोर्यकारादेरवयवस्य
द्वित् एवङ् इत्यादेशो वा भवति ॥ एवङ् अन्तरु १ केवङ् अन्तरु ॥
पक्षे । एत्तेलो । केत्तुलो ॥

परस्परस्यादिरः ॥ ४०९ ॥

अपभ्रंशे परस्परस्यादिरकारो भवति ॥

ते मुर्भोहा हराविआ जे परिविद्धा ताहं ।

अयरोप्पेह जोअन्ताहं सामिउ गञ्जिउ जाहं ॥ १ ॥

कादि-स्थैदासोरुधार-लाघवम् ॥ ४१० ॥

अपभ्रंशे कादिषु व्यञ्जनेषु स्थितयोः ए ओ इत्येतयोरुधारणस्य लाघवं
प्रायो भवति ॥

सुपे चिन्तिजह माणु [१९६.२] ॥

तसु हउं कैलि-जुगि दुल्लहहो [१९८.१] ॥

पदान्ते उं-हुं-हिं-हंकाराणाम् ॥ ४११ ॥

अपभ्रंशे पदान्ते पर्वमानानां उं हुं हिं हं इत्येतेषां उच्चारणस्य लाघवं
प्रायो भवति ॥

अल्लु जु तुच्छउं तहें धणहे [१५०.१] ॥

बलि चिज्जउं सुअणस्सु [१३८.१] ॥

पइउं घहायइ वणि तरुहुं [१४०.१] ॥

तरुहुं वि वरुहुं [१४१.२] ॥

रगग-यिसाहिउं जहिं लहहुं [१८६.१] ॥

तेणहं तइज्जी भज्जि नै वि [१३९.१] ॥

म्हो म्भो वा ॥ ४१२ ॥

अपभ्रंशे म्ह इत्यस्य स्थाने म्भ इति भकाराकान्तो भकारो वा

१ A एवङ्. २ B एत्तेलो । केत्तुलो ३ B^० रसहस्या^०. ४ P मुपजः; B मुगुजा.

५ B^० पर. ६ A जोअताह; B जोहताह. ७ A^० रस्य. ८ B वलिज्जुगि. ९ A

ददु. १० A वड्ड. ११ A^० हिओ; P^० हिउ. १२ A^० हहु. १३ A तिणह;

B तेणहंतइजी. १४ B नविहु. ॥

भवति ॥ म्ह इति पक्ष्म-श्म-ष्म-स्म-ह्या म्हः [२.७४] इति प्राकृत-
लक्षणविहितोत्र गृह्यते । संस्कृते तदसंभवान् । गिम्भो । सिम्भो ॥

घम्भ ते विरला के वि नर जे सव्यङ्ग-छइल ।

जे यङ्गा ते वखयर जे उज्जुअ ते बइल ॥ १ ॥

अन्यादशोच्चाइसावराइसौ ॥ ४१३ ॥

अपभ्रंशे अन्यादशशब्दस्य अन्नाइस अवराइस इत्यादेशौ भवतः ॥
अन्नाइसो । अवराइसो ॥

प्रायसः प्राउ-प्राइव-प्राइम्व-पग्गिम्वाः ॥ ४१४ ॥

अपभ्रंशे प्रायस् इत्येतस्य प्राउ प्राइव प्राइम्व पग्गिम्ब इत्येते चत्वार
आदेशा भवन्ति ॥

अन्ने ते दीहर लोअण अन्नु तं भुअ-जुअलु

अन्नु सु घण-धण-हारु तं अन्नु जि मुह-कमलु ।

अन्नु जि केस-कलावुं सु अन्नु जि प्राउ विहि

जेण णिअम्बिणि घडिअ स गुण लायणेण-णिहि ॥ १ ॥

प्राइव मुणिहँ^१ वि भन्तडी^२ ते मणिअडा गणन्ति ।

अलइ निरामइ परम-पइ अज्ज वि लउ नै लहन्ति ॥ २ ॥

अंसुँ-जले प्राइम्व गोरिअँहे सहि वैव्वत्ता नयण-सँर ।

ते^३ संमुह संपेसिआ देन्ति^४ तिरिच्छी घत्त पैर ॥ ३ ॥

एसी पिउ रुसेसुँ हवँ रुट्ठी^५ मँइ अणुणेइ ।

पग्गिँम्व एइ मणोरहँ दुक्करु दइउ करेइ ॥ ४ ॥

१ B वैकातेवँ, २ A उज्जु ३ P प्राइवँपग्गिवाँ, ४ P प्राइवँ पग्गिवाँ, ५ B ते.
६ B घणहार, ७ B लाउ, ८ P निअम्बिणि, B निअम्बणि ९ A लायन् १० P मु
णिविविमं ११ B ते. १२ ॥ नहति. १३ ॥ असुजलें, P असुजलि १४ P प्राइवँ
१५ P गोरिअहि १६ P उवत्ता, B उवत्ता. १७ A सरा. १८ B त्त. १९ B दिति
२० A तिरिच्छी २१ A परा. २२ B रुसेस दुउ. २३ P मँइ. २४ P पग्गिवाँ.

वान्यथोनुः ॥ ४१५ ॥

अपभ्रंशे अन्यथाशब्दस्य अनु इत्यादेशो वा भवति ॥

विरहाणल-जाल-करालिअउ पहिउं को बि वैडिबि ठिअउं ।

अनुं सिसिर-कालि सीअल-जलहु धूमु कहन्तिहु उट्ठिअउं ॥ १ ॥

पश्चे । अग्रह ॥

कुतसः कउ कहन्तिहु ॥ ४१६ ॥

अपभ्रंशे कुतस्शब्दस्य कउ कहन्तिहु इत्यादेशो भवति ॥

महु कन्तहों गुट्ट-ट्टिअहो कउ झुम्पडा बलन्ति ।

अह रिउ-रुहिरे उल्हवइ अह अण्णें न भन्ति ॥ १ ॥

धूमु कहन्तिहु उट्ठिअउ [४१५. १] ॥

ततस्तदोस्तोः ॥ ४१७ ॥

अपभ्रंशे ततस् तदा इत्येतयोस्तो इत्यादेशो भवति ॥

जइ भग्गा पारषडा तो सहि मज्झु पिण्ण ।

अह भग्गा अम्हेंहं तणा तो तें मारिअडेण ॥ १ ॥ [३७९. २]

एवं-परं-समं-ध्रुवं-मा-मनाकं एम्व पर समाणु ध्रुवु मं

मणाँल ॥ ४१८ ॥

अपभ्रंशे एवमात्रीनां एम्वादय आदेशा भवन्ति ॥

एवम एम्व ।

पिय-संगमि कउ निहडी पिअहों परोस्सहों केम्म्व ।

'मेहं विमि' वि विज्जासिँओ निह न एम्व न तेम्व ॥ १ ॥

परमः परः । गुणहि न संपेइ कित्ति पेर ॥ [३३५. १]

१ A °हिओ कोइ. २ B चुट्टि. ३ B अधु. ४ B जललुधूम. ५ AB °अओ.
६ A °तिहु. ७ B टुपडा. ८ B अम्ह. ९ AR °अओ. १० B ततदी. ११ B अम्हतणा.
१२ A मनाक्. १३ B मणाउ. १४ B किम्ब. १५ A मह; ॥ मह. १६ B विणिगि.
१७ A °सिओ. १८ B गुणही. १९ PB संपय. २० B परा.

सममः समाणुः ।

फन्तु जु सीहहो उवमिअइ तं मह खण्डित माणु ।

सीहु निरक्खयै गय हणइ पिउ पय-रक्ख-समाणु ॥ २ ॥

धुवमो धुवुः ।

धञ्जलु जीविउ धुवु मरणु पिअँ रुसिज्जई काइ ।

होसँहिं दिअहा रुसणा विज्वई वरिस-सयाइ ॥ ३ ॥

'भो मं । मं धणि करैहि विसाउ [३८५. १] ॥ प्रायोगहणात् ।

माणि पैणट्टइ जइ न सँणु तो देसडा चैइज ।

मा दुज्जण-कर-पहवैहि^{१६} दंसिज्जन्तु भमिअँ ॥ ४ ॥

लोणुं विलिज्जइ पाणिणै अरि^{१७} खल मेह म गळै ॥

वालिउ गलई सु छुम्पडा गोरी तिममइ अज्जु ॥ ५ ॥

मनाको मणौउं ।

विहवि पणट्टइ वहुडउ रिद्धिहिं जैण-सामभु ।

किं पि मणौउं महु पिअहो ससि अणुदरइ न अज्जु ॥ ६ ॥

किलाथवा-दिवा-सह-नहेः किराहवइ दिवे सँहुं नाहिं ॥४१९॥

अपभ्रंशे किलादीनां किरादय आदिशा भवन्ति ॥ किलस्य किरः ।

किर एाइ न पिअँइ न विहवइ धम्मि न वेसँई रुअडउ ।

इह किर्वणु न जाणइ जह जैमहो खणैणं पहुचइ वूअडउ ॥१॥

अथबोहवइ । अहवइ न सुवँसँहं एह खोडि ॥ प्रायोधिकारात् ।

जाइजइ तहिं देसडइ लब्भइ पियहो पमाणु ।

जइ आवइ तो औणिअइ अहवा तं जि निवाणु ॥ २ ॥

दिवो दिवे । ^{१८}दिविदिवि गङ्गा ण्हायु ॥ [३९९. १]

१ A समाणु, २ B ज्जु, ३ B अइ, ४ P कराइ ५ B हणइ, ६ B चचल, ७ B पिइ, ८ A रुसीज्जइ, ९ B काइ, १० P होसइ, ११ B मामं १२ B करहिं विमाउ, १३ B पणट्टइ, १४ B तणु, १५ P वणज्ज, १६ P विहि, १७ BP भमेज्ज, १८ B लोण, १९ P पाणिण, २० P अरे, २१ A गजे, २२ A इणुगइ गो, २३ B मणाउ, २४ P जणु, २५ P साहुं, २६ B पीअइ, २७ B वेवरु, २८ B किविणु, २९ B होयसं ३० P खणै प, ३१ B सह, ३२ B आणीइ, ३३ P B दिवेदिवे.

सदस्य सहं ।

जँउ पवसन्ते सहुँ न गय न मुअ विओएँ तस्सु ।

लज्जिज्जइ संदेसदा दिन्तेहिँ सुदय-जणस्सु ॥ ३ ॥

नहेनोहिँ ।

एत्तहेँ मेह पिअन्ति जल्ल पैत्तहेँ वढवानेळ आवट्टइ ।

पेक्खु गहोरिम सायरहो एण वि कणिअ नाहिँ ओदेइइ ॥ ४ ॥

पञ्चादेयभेगैदेदानीं-प्रत्युत्तसः पच्छड एम्वइ जि एम्वहिँ

पच्चलिउँ एत्तहे ॥ ४२० ॥

अपभ्रंशे पञ्चादादीना पच्छइ इत्यादय आदेशा भवन्ति ॥ पञ्चात

पच्छइ । पच्छइ होइ विहाणु [३६२.१] ॥ एवमेवस्य एम्वइ ।

एम्वइ सुरउ समत्तु [३३२ २] ॥ एवस्य जि ।

जाउ म जन्तउ पहरइ देकेँखँवेँ कइ पर्ये देइ ।

हिँअइ तिरिच्छेँ 'हेँ' जि पर पिउ डम्बरहेँ-करेइ ॥ १ ॥

इवानीम एम्वहिँ ।

हरि नषायिँ पेँणइ विम्हइ पाडिउ लोउ ।

एम्वहिँ रँह-पओहरहं जं भावइ त होउ ॥ २ ॥

प्रत्युत्तस्य पँछलिउ ।

साय सलोणी गोरडी नवरी क वि विस-गण्ठि ।

भहु पँछलिओँ सो मरइ जासु न लगइ कण्ठि ॥ ३ ॥

इतस एत्तहे । एत्तहेँ मेह पिअन्ति जल्ल [४१९.४] ॥

विपण्णोक्त-धर्म्मनो बुअ-बुअ-मिअं ॥ ४२१ ॥

अपभ्रंशे विपण्णादीना बुआदय आदेशा भवन्ति ॥

१ P अओ पवसन्तेण सहु न मुअ न विउए तस्स । B अउ पविसते न सहु मुअ तस्सु
अ विउए तस्स २ P देन्तिहिँ, B देतिहिँ ३ A एत्तदि ४ A °नले, P °णल
५ B उट्टइ ६ A °वहि ७ P पचन्ति, B पचलिउ ८ B °शावाभं ९ B
समत्तु १० PB दिक्खउ २१ B °वइ १२ B हीइ १३ A तिरिच्छी १४ B
हुजि १५ B °विउ, १६ P प्रत्तं १७ B राअं १८ B पचलिउ १९ PB
°लिउ २० B °पण्णदी°

विपणस्य वुत्त. ।

मैइ वुत्तैउ तुँहु धुरं घरहि कसरेहि विगुत्ताइं ।

पैइ विणु धवल न चढइ मरु एँम्बइ वुत्तउ कौइ ॥ १ ॥

उत्तस्य वुत्त । मइ वुत्तउ [४२१.१] ॥ वर्त्मनो विष । 'जे मण
विषि न माइ [३५०.१] ॥

शीघ्रादीना बहिल्लादयः ॥ ४२२ ॥

अपभ्रंशे शीघ्रादीना बहिल्लादय आदेशा भवन्ति ॥

एँकु फइअह वि' न ओँविही अल्ल बहिल्लउ जाहि ।

मैइ मिँतैछा प्रँमाणिँउ पैइ जेईउ खल्लु नौहि ॥ १ ॥

क्षफटस्य घल्ल ।

जिवँ' सुपुरिस तिवँ' घल्लैइं जिवँ' नइ तिवँ' घल्लणाइं ।

जिवँ' डोङ्गर तिवँ कोट्टरइ हिआ विसूरहि कौइ ॥ २ ॥

अस्पृश्यसंसर्गस्य विट्ठाल ।

जे छडेविणु'रयणनिहि' अर्पेउं तडि घल्लन्ति ।

'तेह सल्लइ विट्ठाल पैरु पुविज्जन्त भमन्ति ॥ ३ ॥

भयस्य द्रव्यक ।

'दिवेँहि विट्ठउं खाहि यढ सवि म एँहु वि द्रम्मु ।

को वि द्रव्यउ सो पडइ जेण समप्पइ जम्मु ॥ ४ ॥

आत्मीयस्य अप्पण । फोडेन्ति जे हिअडउ अप्पणउ ॥ [३६७.२]

दृष्टेर्देहि । एकमेवउ जइ वि जोएणि हरि सुँहु सव्वायरेण ॥

तो पि 'देहि लैहि कहि वि राही ॥

को सपेइ संवरेवि' दँहु नयणी 'नेहि पल्लैटा ॥ ५ ॥

१ ABमइ २Bवुत्तउ ३ABछुहु ४ B घुरघरदिक°. ५ ABपइ ६ PB
एँम्बइ वुत्तउ ७ Pकाइ ८ Aज ९ Bमाइ १० Bएकु. ११ Bवि आ° १२ P
°वहि १३ Bमितछा. १४ Aग्रम्मा° १५ B°णियउं. १६ Bजेहुउ १७ Bनाहि
१८ A क्षगउकस्य १९ ABनिम्ब २० ABतिम्ब २१ B °रइ २२ A जिम्ब
डोङ्गर निम्बकोइ° २३ Bजिमडुगर तियकुइ° २३ A निधि, B निहि २४ P धणउ
२५ A तेह, B तहु. २६ Bपर २७ A दिविहि २८ A एकु विद्रम्म. २९ B मट्ट
३० B देहि ३१ Bजहि ३२ A सउइ ३३ Bमचरेवि ३४ A दट्ट°; P दह°. ३५
A मयण ३६ P वेहे. ३७ A पलोटा

गाढस्य निषेदः ॥

विद्वे कस्सु धिरत्तणं जोन्वणि कस्सु मरुट्ठु ।

सो लेखेदठ पठाविअइ ओ लग्गइ निषेदु ॥ ६ ॥

साधारणस्य सङ्कलः ।

कहिं ससहुक कहिं मयखरु कहिं बरिहिणु कहिं मेहु ।

दूर-ठिओहं वि सज्जणहं होइ असङ्कलु नेहु ॥ ७ ॥

कौतुकस्य कोडः ।

कुञ्जेरु अमेहं तरु-अरेहं कुङ्गेणं घडइ इत्थु ।

मणु पुणु एक्कहिं सहजहिं जेइ पुच्छइ परमत्थु ॥ ८ ॥

मीडार्याः म्पेदुः ।

खेइयं फयमम्हेहिं निच्छयं किं पयम्पह ।

अणुरत्ताडं भत्ताडं अम्हे मा चय मामिअ ॥ ९ ॥

रम्यस्य रयणः ।

मरिहिं^१ न सरिहिं न सरखरेहिं न वि उज्जाण वणेहिं ।

देम रयणं होन्ति घट निषमन्तोहिं सुअणेहिं ॥ १० ॥

अद्भुतस्य दक्षरिः ।

दिअवा पइ एहु^२ योद्धिअओ महुं अमोइ सय-वार ।

हुं^३टिसु पिणं^४ पवसन्ति^५ हुं^६ मण्डय दक्षरि-सोरं ॥ ११ ॥

देसग्रीत्यस्य देलिः । देलि म हद्देहिआलु [१०९.१] ॥

१ Bनिषदः, २ B कस्म, ३ B^०छ, ४ A लेखइ, ५ Bनिषदः, ६ Bमहुं..
 ७ Bविह, ८ A^०उट्टिआ, ९ B^०आणि, १० Bहोइ, ११ Bकुञ्ज, १२ Pअणुहिं,
 १३ B^०रिहिं; B^०रह, १४ P कोविण; B कोइण, १५ B जह, १६ B^०याने^०,
 १७ B^०ताओ, १८ B गरिहिं न सरखरेहिं, १९ A^०वभा, २० P योद्धि^०, २१ B
 योद्धि, २२ A महुं, २३ A^०मय, २४ B कुट्टियु, २५ A विअ, २६ P यन्ते,
 २७ B घडहुं, २८ A माह, २९ A ज्ञाहं^०.

पृथक्प्रथगित्यस्य जुअंजुअ ॥

एकं बुद्धही पञ्चहिं रद्धी तहं पञ्चहं वि जुअंजुअ बुद्धी ।

वहिणुएँ त घरे वहि किंय नन्दउँ जेत्यु कुहुम्पउँ अप्पणँ-छन्दउँ ॥

मूढस्य नालिअं-वढौ ।

जो पुणुँ मणि जि रसफसिइँअउ चिन्तइ देइ न दँम्सु न हँअउ ।

रइ-यसँ-भमिर करमुँहालिउ घराहिं जि कोन्तुँ गुणइ सो नालिँउ ॥

दिवेहिं विटत्तउँ ग्राहिँ^१ षठ [४२९ ४] ॥ नषस्य नयलँ । नयँसी

क वि विसगण्ठि [४२० ३] ॥ अउस्पन्दस्य दहवड ।

यँलेहिं यँलन्तोहिं लोअणोहिं जे तँइँ दिट्ठा घालि ।

तहिं मैयरद्वय-दहवडउ पडइ अपूरइ कालि ॥ १४ ॥

यदेवछुँडुँ । छुँडुँ अण्णइ वयँसाउ [३८५ १] ॥ सउन्धित फेर-त्तणौ ।

गयउ सु फेसरि पिअहु जलु निचिन्तेइँ हरिणाइ ।

जसु मेरैएँ हुकारँडए मुहँहुँ पँडन्ति रुँणाइ ॥ १५ ॥

अँह भगा अँहँह तणा [३७९ ९] ॥

माभैपीरित्यस्य मम्भीसेति स्त्रीलिङ्गम् ।

सत्थायतँहँ आलवणु साहु वि लोउ करेइ ।

आदन्नहँ मम्भीसडी जो सज्जणुँ सो वेइ ॥ १६ ॥

ययदृष्टं तत्तदित्यस्य जाइट्ठिओ ।

जइ रणसि जाइट्ठिओए हिअडा मुँद्ध सहाव ।

लोहँ पुट्टणण जिवँ^२ पणा सहेसइ ताव ॥ १७ ॥

१ A पृथगित्यस्य २ P °नित्येतस्य ३ A एकु ४ A वहिणए. ५ B पर
१ किम्, II किम. ७ B नदउँ ८ A जेत्यु ९ A अप्पणु १० A नालिय ११ A पुण
१२ B °सिअं १३ B दम्म १४ A रुउ. १५ A वसु १६ A °गुगालिं १७ B कोनु
१८ B °लिअउ १९ A राइ २० II °कत २१ B नरक्कीवरं २२ A चउहिं २३ B
°लविसेहिं २४ P तइ, B तइ. २५ A मयरद्वयदं, B मरयद्वयदं २६ D 'हु, २७
B °हु २८ B वयसां. २९ P तहं ३० B °रए. ३१ A रउइ, B °रउए ३२ A महुहु
३३ A वहेति. ३४ B तणाइ. ३५ B गइ. ३६ A °महतं, B °महतं ३७ A °वयइ
३८ B सज्जन ३९ A °ट्ठिआ, B ट्ठिअ. ४० AB मुदं. ४१ AB निम्ब

हुहु१-धु५।०यः शब्द-चेष्टानुकरणयोः ॥ ४२३ ॥

अपभ्रंशे हुहुर्वादयः शब्दानुकरणे घुग्घान्वयश्चेष्टानुकरणे यथासरथ
प्रयोक्तव्या ॥

मैं जौणिउं घुड़ीमु हउं पेम्मे-द्रहि हुहुरैं चि ।

नजरि अचिन्तिय सपबिय बिणिय-जाव झहें चि ॥ १ ॥

आदिग्रहणात् ।

राजइ नउ कसरकेहि पिजइ नई घुण्टेहि ।

एम्पई होइ सुहृच्छडी पिऐ दिट्टे^१ नयणेहि ॥ २ ॥

इत्यादि ॥

अज यि नाहु मेंहु जि घरि सिद्धत्या वन्देइ ।

ताउं जि धिरैहु गवक्खेहि मक्खे^२ घुग्घिउ देई^३ ॥ ३ ॥

आदिग्रहणात् ।

सिरि जर-खण्डी छौअदी गलि माणियहा न थीस ।

तो यि गोठ्ठे^४ फरायिआ मुखे^५ उट्ट-वईस ॥ ४ ॥

इत्यादि ॥

घट्टमादयोनर्थकाः ॥ ४२४ ॥

अपभ्रंशे घट्टमित्यादयो निपाता अनर्थका प्रयुज्यन्ते ॥

अन्महि पच्छायावहा पिउ कलहिअउ यिआलि ।

घट्ट मिमरीरी^६ बुद्धदी होइ बिणासहो बालि ॥ १ ॥

आदिग्रहणात् लाइ इत्यादयः ॥

तादर्थ्ये केहि-तेहि-रेसि-रेसि-तणेणाः ॥ ४२५ ॥

अपभ्रंशे तादर्थ्ये शोभ्ये केहि तेहि रेसि रेसि तण्ण इत्येते पञ्च निपाताः
न्यास्तव्या ॥

१ AB मइ २ A जाणीउ ३ B पेम्मेद्रहे ४ B^० हुहुरि ५ B^० ति । समइ

A नहु ७ A पुट्टहि ८ P एम्पइ ९ B दिट्टे १० A महाजि ११ B विरइ

२ A P मक्खु १३ A देउ १४ B गोठ्ठा १५ B विविरी^०

40 [कुमारपालचरित]

ढांला ऐह परिहासडो अई भण कवणैहिं देसि ।

हउँ क्षिज्जउँ तउ केहिं पिअ तुहुं पुणु अन्नहिं रेसि ॥ १ ॥

एवं तेहिरोसिमोदुदाहार्यौ ॥ वहुत्तण्हौ तणेण ॥ [३६६.१]

पुनर्विनः स्वार्थे डुः ॥ ४२६ ॥

अपभ्रंशे पुनर्विना इत्येताभ्यां परः स्वार्थे डुः प्रत्ययो भवति ॥

सुमरिज्जइ सं वल्लहउँ जं बीसरइ मणाउँ ॥

जहिं पुणु सुमरण जाउं गउ तेहौं नेहहौं कैई नाउँ ॥ १ ॥

विणु जुंझें 'ने वलाहुं ॥ [३८६.१]

अवश्यभो डे-डौ ॥ ४२७ ॥

अपभ्रंशे अवश्यमः स्वार्थे डे ड इत्येतौ प्रत्ययौ भवतः ॥

जिहिभन्डिउ नायगुं वसि करहुं जसु औधिअई अन्नइ ।

मूलि विणईइ तुंघिणिहे' अर्वसें सुकैहिं पैणइ ॥ १ ॥

अवसें ॥ सुअहिं सुहंछिअहिं ॥ [३७६.२]

एकशसो डिः ॥ ४२८ ॥

अपभ्रंशे एकशसश्चास्वार्थे डिर्भवति ॥

एकसि सील-कलंकिअहं देजहिं पच्छित्तौंइ ।

जो पुणु सण्डइ अणुदिअहु तसु पच्छित्तें काइ ॥ १ ॥

अ-डड-डुल्लाः स्वार्थिकै-क-लुक् च ॥ ४२९ ॥

अपभ्रंशे नाम्नः परतः स्वार्थे अ डड डुल्ल इत्येते त्रयः प्रत्यया भवन्ति तत्संनियोगे स्वार्थे कप्रत्ययस्य लोपश्च ॥

१ A अइ भन, B अहिइ°. २ PB कवणहि. ३ A तुहु, P तुहुं. ४ P अन्नइ; B अणइ. ५ B वहुत्त° ६ B °-या स्वा° ७ B °इहज. ८ B समरण. ९ A तहु, B ताहो १० P कइ, B कइ. ११ P जुज्जे°, B जुज्जे; १२ P न च ला°. १३ P नायगउ. १४ B° हु गु. १५ B अदिअ°. १६ B विणिट्ट°. १७ A °निहि. १८ A अरगउ. १९ A सुइइ, B सुइहि. २० B पणइ. २१ A अवसु. २२ A °अहि. २३ B सुअन्डि° २४ B° छित्ताइ. २५ A सुन्दइ. २६ A पछित्तें. २७ A °धिकलु° २८ P रार्थे प्र°, B स्वार्थिकस्य कप्र°.

विरहाणल-जाल-करालिअउ पहिउ पण्यि जं दिट्टे ।

ते मेलेहि सन्नेहि पण्यिअहि सो जि मिअउ अगिट्टे ॥ १ ॥

ढडं । महु कन्तहो वे दोसहा [३७९. १] ॥ हुहं । एक्क कुहुटी पञ्चहि रुद्धी [४२२. १२] ॥

योगजायैपाम् ॥ ४३० ॥

अपभ्रंशे अहडहुहाना योगमेदेभ्यो ये जायन्ते षडअ इत्यादयः प्रत्ययास्तेपि स्वार्थे प्रायो भवन्ति ॥ षडअ । 'फोडेन्ति जे द्विअडउ अप्पणउं [३५०. २] ॥ अत्र किसलयं [१. २६९] इत्यादिना यलुह ॥ हुहअ । 'धुहलउ धुंनोहोइसइ [३९५. २] ॥ हुहडड ।

† सामि-पसाउं सलग्गुं पिउ सोमा-संधिहिं चासु ।

वेकिर्लंनि पाहु-प्रलुहडा धण मेहइ नीसासु ॥ १ ॥

अत्रामि" स्याद्री दीर्घ-ह्रस्वौ [४. ३३०] इति दीर्घ ॥ एव चाहु यलुहडउ । अत्र प्रयाणां योग ॥

स्त्रियां तदन्ताद्रीः ॥ ४३१ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानेभ्य प्राक्तनसूत्रद्वयोत्प्रत्ययान्तैभ्यो ङी" प्रत्ययो भवति ॥

पहिआ "दिट्ठी गोरढी दिट्ठी मग्गुं निअन्त ।

अंससैसिहिं कञ्चुआ तितुव्वाणें करन्त ॥ १ ॥

एक्क कुहुटी पञ्चहिं रुद्धी [३७९. १] ॥

१B° लिउ. २A° गो ३ B सव्वेहि ४ P कय ५ P टट ६ A हलहो, B हलहु
७ P दुह ८ A एकु ९ A चहि १० A तेनेहं. ११ B फोहलि. १२ B लुह.
१३ P चुण्णीहो, B चुणीहो. १४ A पसाओ १५ P मग्गु १६ A सैसिहिं
P पेक्खवि १७ P नाहव १८ B नीसाम् १९ B मिदग्गा २० A हं पट्टे
२१ B हीप्र २२ B दिट्ठि. २३ B मग्ग, २४ B मग्गुहि २५ P कय

आन्तान्ताह्वाः ॥ ४३२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानादप्रत्ययान्तप्रत्ययान्तात् ङाप्रत्ययो भवति ।
ङ्यपवाद ॥

पिउ आइउ सुअ वत्तैही झुणि कन्नडइ पइट्ट ।
तहों थिरहहों नासन्तअहों धूलडिआ वि न विट्ट ॥ १ ॥

अस्येदे ॥ ४३३ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानस्य नाभ्रो योकारस्तस्य आकारे प्रत्यये परे
इकारो भवति ॥ धूलडिआ वि न विट्ट [४३२ १] ॥ स्त्रियामित्येव ।
झुणि कन्नडइ पइट्ट ॥ [४३२ १]

— युष्मदादेरीयस्य डारः ॥ ४३४ ॥

अपभ्रंशे युष्मदादिभ्य परस्य ईर्धप्रत्ययस्य डार इत्यादेशो भवति ॥

'सदेसे काँई तुहारेण ज सद्गहों न मिलिज्जइ ।
सुइणन्तरि पिएँ' पाणिण्ण पिअु पिआत्त किं छिज्जइ ॥ १ ॥

दिकिरिं अम्हारा कन्तु [३४५ १] । बहिणि मँहारा कन्तु [३५१.१] ॥

अतोडेंतुलः ॥ ४३५ ॥

अपभ्रंशे इधकियत्तदेतद्भव परस्य अतो प्रत्ययस्य डेंतुल इत्यादेशो
भवति ॥ अँतुलो । केँतुलो । जेँतुलो । तेँतुलो^{१०} । एत्तुलो ॥

त्रस्य डेत्तहे ॥ ४३६ ॥

अपभ्रंशे सर्वाङ्गे सप्तम्यन्तात्परस्य त्रप्रत्ययस्य डेत्तहे इत्यादेशो
भवति ॥

१ P आता^० २ B ताहा. ३ P हा त्र^० ४ B आवइओमु^०. ५ B वत्तदि ६ P ०
कण्णट^० ७ P कण्णट^० ७ A इय^०. ९ A सदेसए. १० A कइ, B काँइ ११ B पिए
पाणि।पिण्णपिआ^० १२ P दपिय १३ B माहारा १४ ॥ अतोदेत्तुल, A^० १५
१५ B देत्तुल १६ B ०त्तुलो. १७ P लो ॥ त्र^०; B लो ॥ त्र^०.

एतहें तेत्तहें वारि घरि छच्छि विसण्डुल घाइ ।

पिअ-पन्महु व गोरडी निचल कहिं वि न ठाइ ॥ १ ॥

✓ त्व-तलोः षणः ॥ ४३७ ॥

अपभ्रंशे त्वतलो प्रत्यययो षण इत्यादेशो भवति ॥ बहुषणु परि
पौविअइ [३६६ १] ॥ प्रायोधिकारान् । बहुत्तणहो तणेण [३६६ १] ।

✓ तव्यस्य इएव्वउं एव्वउं एवां ॥ ४३८ ॥

अपभ्रंशे तव्यप्रत्ययस्य इएव्वउं एव्वउं एवा इत्येते त्रय आदेशा
भवन्ति ॥

✓ एउ गूणहेप्पिणु भुं मइ जइ प्रिउ पुआरिजइ ।
महुं करिएव्वउं किं पि ण वि मरिएव्वउं पर देअइ ॥ १ ॥
वेसुघाठेणु सिहि-कडणु षण-जुट्टणु ज लोउ ।
मंजिहुए अइरतिए सण्डु सहेव्वउं होइ ॥ २ ॥

✓ सोएया पर वारिआ पुण्णव्वेइहिं समाणु ।

जगोवा पुंणु को घरइ जइ सो वेव पमाणु ॥ ३ ॥

कन इ-इउ-इनि-अवयः ॥ ४३९ ॥

अपभ्रंशे कत्याप्रत्ययस्य इ इउ इवि अवि इत्येते चत्वार आदेशा
भवन्ति ॥ ३ ॥

हिअहा जइ घेरिअ घणा तो किं अन्मि चहाहु ।

अम्हीहिं वे इत्यडा जइ पुंणु मारि मराहु ॥ १ ॥

इउ । गय घड मज्जिउ जन्ति [१९५.५] ॥

१ P कह, B कहिं नविअ° २ A प्रत्ययस्य, B प्रत्ययो ३ A रिपवि°, ४ B
तणेण, ५ A° एव्वओ एव्वओ ६ B एम् ७ PB एवा ८ A° ओ ९ B ध्रु
१० PB दिग्गइ ११ A° कहुणु १२ B कुण १३ B° हेवउ १४ A
° वइहिं १५ B पुण १६ P अम्हइ

इवि ।

रक्तरइ सा विस-हारिणी बे^१ कर चुम्बिवि जीउ ।

पडिविम्बिअ-मुजालु जलु जोहि अडोहिव पीरै ॥ २ ॥

अवि ।

बाह विछोडवि जाहि तैहुँ हउ तेवई को दोसुँ ।

हिअय-द्विउ जइ नोसरहि जाणउँ मुअ सरोसुँ ॥ ३ ॥

एँप्येपिणवेव्येविणवः ॥ ४४० ॥

अपभ्रंशे क्त्वाप्रत्ययस्य एपि एपिणु एवि एविणु इत्येते चत्वार आदेश भवन्ति ॥

जेपि असेसुँ कसाय-बलु वेपिणु अमरुँ जयसु ।

लेवि महव्वय सिवु लैहहि साएविणु तत्तस्सु ॥ १ ॥

पृथग्योग उत्तरार्थः ॥

तुम एवमणाणहमणहि च ॥ ४४१ ॥

अपभ्रंशे तुमैः प्रत्ययस्य एवं अण अणहं अणहि इत्येते चत्वारि, चकारान् एपि एपिणु एवि एविणु इत्येते, एवं चाष्टावादेशा भवन्ति ॥

देवँ^१ दुकरु निअय-धणु करण न तउ पडिहाइ ।

एम्बइ सुहु भुँजणहँ मणु पर भुज्जणहि न जाइ ॥ १ ॥

जेपि चएपिणु सयल धर लेविणु तैवु पालेवि ।

विणु सैन्ते तित्येसरेण को सकइ भुवणे वि ॥ २ ॥

१ PB ते. २ B° अमुजालज°. ३ P अजोहिव. ४ B विउ. ५ A तुहुँ. ६ A B तेमह. ७ B दोस. ८ A °यडिओ. ९ B नीहरइ. १० A B रोस. ११ A अणेएपि°. १२ A असेस. १३ A° मयउ, II °मय. १४ A सहइ. १५ B तुमप्र°. १६ B° आदेशा भवन्ति ॥ चट्टा°. १७ B एवचाष्टो. १८ A देवँ. १९ B मुह भंजण°. २० II तव. २१ P सन्ति ति°, B सतिति°.

गमेरेप्पिण्वेप्प्योरेर्लुग् वा ॥ ४४२ ॥

अपभ्रंशे गमेर्धातोः परयोरेप्पिण् एप्पि इत्यादेशयोरेकारस्य लुग
भवति वा ॥

गम्पिण् वाणारसिहिं नर अह उज्जेणिहिं^१ गम्पि ।

मुआ परावाहिं परमै-मउ दिव्वन्तरैइं म जम्पि ॥ १ ॥

पक्षे ।

गङ्ग गैमेप्पिण् जो मुर्कइ जो सिव-तित्थ गमेप्पि ।

कीलदि त्तिदसावास-गउ सो जम-लोउ जिणेप्पि ॥ २ ॥

तृनोणैअः ॥ ४४३ ॥

अपभ्रंशे तृन्, प्रत्ययस्य अणअ इत्यादेशो भवति ॥

हत्थि मारणउ लोउ वोहणउ पडहु वज्जणउ सुणउं भसणउ ॥ १ ॥

इयार्ये नं-नउ-नाइ-नावइ-जणि-जणवः ॥ ४४४ ॥

अपभ्रंशे इयशब्दस्यार्ये नं नउ नाइ नावइ जणि जणु इत्येते पदं
भवन्ति ॥ नं । नं मैह-जुमैह ससि-राहु कैरहिं ॥ [३८९.२] नउ ।

रवि-अरैयमणि समाउलेण कण्ठि विईण्णु न छिईण्णु ।

रैहै राण्डु मुणालिअहे नउ जीयगालु दिण्णै ॥ १ ॥

नाइ ।

वलयवावलि-नियवण-भएण धण उँट्टम्भुअ जाइ ।

यहह-यिरह-महादहहो थौह गवेसइ नाइ ॥ २ ॥

नावइ ।

पेन्नेविण्णु गैहु जिण-वैरैहो वीहर-नयण सलोणै ।

नावइ गुरु-मच्छैरे-भरिउँ जलपि पवीसइ लोणु ॥ ३ ॥

१ B ए लोपो वा भवति २ A उज्जेणिहिं ३ A °मण्ड ४ B °तरिइ
५ A गम्पिण् ६ P मुअउ, B मुअओ ७ B °नो धण° ८ B तृन् ९ B
°णओ १० B °णहु ११ P पद आदेशा म° १२ B महु १३ A जुज्ज
१४ B करहिं १५ A अत्यविणि १६ A निअन्नु B तिण्णु १७ A जिण्णु,
१८ B चरे १९ AB दिण्णु २० B उट्टम्भु २१ B थाह गविस° २२ A मन्
२३ A वरह, २४ A सलोण २५ B मच्छरि २६ A °रिओ

जणि ।

चम्पय-कुसुमहो मज्झि सहि भसलु पइट्ठउ ।

सोहइ इन्दनीले जणि कणइ चइट्ठउ ॥ ४ ॥

जणु । निरुवम-रसु पिणं पिणंवि जणु ॥ [४०१.३]

१. लिङ्गमतम् ॥ ४४५ ॥ ✓

अपभ्रंशे लिङ्गमतन्त्रं व्यभिचारि-भार्या भवति ॥

गय कुम्भइं दारन्तु [३४५.१] अत्र पुद्गिङ्गस्य नपुंसकत्वम् ।

अग्भा लिंगा इहिरिहिं पडिउ रइन्तउ जाइ ।

१) जो पहा गिरि-गिलण-मणु सो किं धणहें धणाइ (घणाइ?) ॥ १ ॥

अत्र अग्भा इति नपुंसकस्य पुंस्त्वम् ॥

पाई विलगी अन्त्रेही सिरि ल्हसिउं रस्यरंसु ।

१) तो वि कटारइ हतथइउ वलि किजउं कन्तरंसु ॥ २ ॥

अत्र अन्त्रेही इति नपुंसकस्य स्त्रीत्वम् ॥

सिरि चडिआ रन्ति फेलइं पुणु डालइं मोडन्ति ।

तो वि महइंम सउणाहं अवराहिउ न कंरन्ति ॥ ३ ॥

अत्र डालइं इत्यत्र स्त्रीलिङ्गस्य नपुंसकत्वम् ॥

शौरसेनीवत् ॥ ४४६ ॥

अपभ्रंशे प्रायः शौरसेनीवत् फार्य भवति ॥

सीसिं सेहर रणु विनिर्ममविदु

रणु कण्ठि पालंउ किहुं रणि ।

विहिदु रणु मुण्डमालिं जं पणण

तं नमहुं कुसुम-दाम-कोदेण्डु कामहो ॥ १ ॥

१ P° नीलउ, B° नीलुमणिज°. २ A° वमु ३ P° विअवि. ४ A° डोगरिहि; B° दुंगेरिहि
५ A° अघा ६ A° अंगी ७ A° अणिअ ८ B° रापस. ९ B° तम्. १० A° अंगी ११ B° वल° १२ A° इदुम १३ A° वरंति. १४ A° दोपदो°. १५ B° गणिदेहर.
१६ गिमिदि°. १७ B° विदु. १८ B° महुं. १९ B° देद.

व्यत्ययश्च ॥ ४४७ ॥

प्राकृतादिभाषालक्षणानां व्यत्ययश्च भवति ॥ यथा सागध्यां तिष्ठ-
श्चिष्ठ. [४.२९८] इत्युक्तं तथा प्राकृतपैत्राचीशौरसेनीष्वपि भवति ।
चिष्ठिदि ॥ अपभ्रंशे रेफस्थान्धा वा लुगुक्तो मागध्यामपि भवति ।
षट्-माण्ड-मंड-भालके कुम्भ-गह्व-पञ्जादे अचिठे इत्याद्यन्य-
दपि द्रष्टव्यम् ॥ न केवलं भाषालक्षणानां त्याद्यादेशानामपि व्यत्ययो
भवति । ये वर्तमाने काले प्रसिद्धास्ते भूतेषु भवन्ति । अह पेच्छइ
रह-सणओ ॥ अथ प्रेशांषके इत्यर्थः ॥ आभासइ रयणीअरे । आ-
यभापे रजनीचरानित्यर्थः ॥ भूते प्रसिद्धा वर्तमानेषु । सोहीअ एस
वण्ठो । शृणोत्येष वण्ठ इत्यर्थः ॥

शेषं संस्कृतवत्सिद्धम् ॥ ४४८ ॥

शेषं यदत्र प्राकृतादिभाषासु अष्टमे नोक्तं तत्सप्तमीध्यायीनिषद्धसंस्कृत-
वदेव सिद्धम् ॥

हेट्ट^१-द्विय-सूर-तिनारणीय छत्तं अहो इष वहन्ती ।

जयइ ससेसा वराह-सास-दूरुन्नुया पुहवी ॥ १ ॥

अत्र चतुर्थ्या आदेशो नोक्तः स च संस्कृतवदेव^२ सिद्धः । उक्तमपि
कचित्संस्कृतवदेव भवति । यथा प्राकृते उरसूजञस्य सप्तम्येक-
वर्चनेान्तस्य उरे उरम्मि इति प्रयोगौ भवतस्तथा कचिदुरसीत्यपि
भवति ॥ एवं सरे । सिरग्गि । मिरसि ॥ सरे । सरम्मि^३ । सरसि ॥
मिद्धप्रहणं मङ्गलार्थम् । ततो ह्यायुष्मन्त्रोक्तताभ्युदयश्चेति ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां सिद्धहेमचन्द्राभिधानस्योपज्ञ-
शब्दानुशासनं वृत्तावर्तमस्याध्यायस्य चतुर्थः पार्श्वः समाप्तः ॥

समाप्ता चेय सिद्धहेमचन्द्रग्रन्थानुशासनवृत्तिः प्रशशिसा नामेति ॥

१ P °नां प्रायो ष्व°. २ A °क। प्रा°. ३ A °मसहस°, B °मसहसा°. ४ AB °वसा°. ५ B श बदे. ६ B °न्यपि. ७ B तणउ; P तणउ. ८ B रयणिअ°. ९ A °पि भवति. १० B °रुतमा°. ११ B °तमाप्या°. १२ A हिट्ट. १३ PB °य। अत्र. १४ P °देव भवति यथा प्रा°. १५ A °वनस्य. १६ B °मि ॥ १७ II °कलघुट्ट°. १८ II °टमाप्या°. १९ B पादः ॥ ४ ॥

[ग्रन्थकृत्प्रशस्तिः]

औसीद्विशां पतिरमुद्रचतुःसमुद्र-
 मुद्राङ्कितक्षितिभरक्षमबाहुदण्डः ।
 श्रीमूलराज इति दुर्धरवैरिकुम्भि-
 कण्ठीरवः शुचिचुलुक्यकुलावतंसः ॥ १ ॥
 तस्यान्वये समजनि प्रबलप्रताप-
 तिग्मद्युतिः क्षितिपतिर्जयासिंहदेवः ।
 येन स्ववंशसवितर्यपरं सुधांशौ
 श्रीसिद्धराज इति नाम निजं व्यलेखि ॥ २ ॥
 सम्यग् निषेव्य चतुरश्रतुरोप्युपायान्
 जित्त्वोपभुज्य च भुवं चतुरधिकाञ्चीम् ।
 विद्याचतुष्टयविनीतमतिर्जितात्मा
 काष्ठाभवाप पुरुषार्थचतुष्टये यः ॥ ३ ॥
 तेनातिविस्तृतदुरागमविप्रकीर्ण-
 शब्दानुशासनसमूहकदर्थितेन ।
 अभ्यर्थितो निरवमं विधिवद्व्यपत्त
 शब्दानुशासनमिदं मुनिहेमचन्द्रः ॥ ४ ॥
 ॥ ग्रंथामं ११८५ श्लोकाः ॥

१ P does not contain any of the following verses. २ B
 °निधमात्रा. ३ B °निर्यना°. ४ B॥ राजहत्तौ नमोभोजे कीदृते यावदन्वहम् । वाच्य-
 मानं दुर्धरस्तावत्पुस्तकं जयतादिदम् ॥ ५ ॥

NOTES

I

(V B—The Arabic figure refers to the number of the sutra H stands for Hemacandra)

1. The word अथ in this सूत्र has two meanings; it means 'after' or 'now,' i e., after giving a complete treatment of Sanskrit grammar, it also indicates the opening of a new topic, viz, Prakrit Hemacandra's system of grammar consists of eight chapters, the first seven deal with Sanskrit Grammar and the last chapter with six dialects of Prakrit, viz, माहाराष्ट्री, शौरसेनी, मागधी, पेशाची, बुलिकापेशाची and अपभ्रंश The word Prakrit is derived from प्रकृति which, according to the author, means Sanskrit. सङ्कृतानन्तर च Hemacandra classifies Prakrit words into तद्धव, तत्त्वम and देशी He does not treat of तत्त्वम here as he has already done so in the preceding chapters He does not speak of देशी words here, but discusses only तद्धव words of both types, सिद्ध and साध्यमान Prakrit does not use क, ख, ल, लृ, ऐ, औ, इ, ए, य, व, विस्म, प्लुत, consonant without vowel, dual and Dative plural

2 बहुल means 'generally', there being many exceptions to rules of the Prakrit Grammar

3 H says The Prakrit of the कण्वि is called सार्प which also generally follows the rules of Prakrit given here By सार्प H understands अर्धमागधी

4 वृत्ति means समास or compound where a short vowel at the end of the first member takes the place of a long vowel and *vice versa* वारीमई, Sk वारिमति, sense of water, वारि इति बुद्धि निअम्बसिलखलिअवीइमालस्स Sk नितम्बशिलाखलितावीविमालस्स H illustrates his rules by quoting passages from various standard works in Prakrit such as उत्तराध्ययन, दश वैकालिक, सेतुबन्ध, कर्पूरमञ्जरी, पञ्चमचरिय, बहुदेवहिण्डी, गजवहो, दोहापाहुय, परमात्मप्रकाश etc Some of the passages are his own renderings in a particular dialect from similar passages in standard works

॥ वासेसी, Sk व्यासकवि, विसमाचयो, Sk विषमातप

6 अस्ववर्ण is dissimilar vowel, न वैरिवग्गे वि अवयासो, the whole verse runs thus —

भीयपरितानमइ पइण्णमसिणो तुहाधिरुडस्स ।
मग्गे सकाविधुरे न वैरिवग्गे ॥ अवयासो ॥

The rendering in Sk is —

भीतपरितानमयीं प्रतिज्ञा अस्ते तवाधिरुडस्य ।
मग्न्ये शाङ्खाविधुरे न वैरिवर्गऽप्यवकाश ॥

दणुइन्दरुहिर etc

दणुजेन्द्रधिरलिप्तः शोभते उपेन्द्रो नखप्रभावल्लयण ।
सन्ध्यावधूपगूढो नववारिधिर इव विद्युत्प्रतिभिज्ज ॥

These verses illustrate the rule that इ or उ followed by a dissimilar vowel do not form a Sandhi

गूढोभर etc

गूढोदरतामरसानुसारिणी अमरपङ्क्तिरिव.

7. ए and ओ followed by vowels do not form Sandhi.
बहुभाइ etc —

वप्पा नखोपेम्भने आबधत्ता कप्पुक्कमग्गे ।
मकरध्वजधरधोरणिधाराछेदा इव दृश्यन्ते ॥

The next verse is an illustration of ओ followed by a vowel in आलङ्कितमो एहि.

उपमागु अ etc —

उपनाम् अर्थात्तेमदन्तात्मासमुद्युगम् ।

उदेव मृदितविसदण्डविरसमात्तुयामह इतानीम् ॥

अच्छरिअ १३ आश्चर्यम् The next verse shows that vowels other than ए and ओ may form a सधि, e. g., अत्थ + आलोभण = अत्थालोभण The Sk. rendering of the verse is

अर्थालोचनतरत्ना इतरकवीनां भ्रमन्ति बुद्धयः ।

अर्थो एव निरात्मम यन्ति हृदयं कवीन्द्राणाम्

॥ उद्गुप्तस्वर १३ defined as a vowel which is left over when consonant associated with it is dropped Such a vowel does not form सधि with the preceding one, e. g., गन्धर्वादि = गन्धकुटीम् The verse is not quite clear in its meaning मालाहृण १३ सानवाहन, स्ववाओ १३ स्ववाक where the उद्गुप्त vowel does form Sandhi

11, मनासे तु etc.—In a compound the ending consonant of the first member may or may not be regarded as final Thus, from सङ्ग्रह we may have सङ्ग्रह by dropping ह् or from सञ्जन, सञ्जयो, by retaining it.

24 आत्मेहुअ १३ आत्मेहुम् with क termination by स्वार्थे कश्च वा, II 164

27. क्वा becomes कण as in काऊण when an अनुस्वार on व as an आगम is possible, but when it becomes इक्व as in करिअ, there is no place for अनुस्वार as there is no व व as declensional termination is possible in the Instrumental sing., Gen plu, and तु in Loc plu.

30 प्रत्यासृति १३ सानिष्य or सामीष्य Thus, e. g., अनुस्वार followed by a letter from अव्यय would be changed to इ, and so forth

31-36 These six Sūtras give rules of genders of certain words in Prakrit Normally the gender of a word in Prakrit is determined by the gender of its corresponding word in Sanskrit. Deviations from this alone are mentioned here तद्वि in Sk. is both mas and fem, but

by this rule it is always *mas.* in *Prakrit*. 32 *समदाम* etc., Neuter words ending in *स्* and *न्* become *mas* in *Prakrit*, e g , *जसो* from *यसस्* and *जम्मो* from *जन्मन्*. 33 *अत्र वि सा सवइ ते अच्छी*=*अद्यापि सा श्रयति ते अक्षिणी*, where *अच्छी* is *mas Nom Plu* *नवाविद्याई तेणम्ह अच्छीइ*=*नर्तितानि तेनास्माकमक्षीणि*, where *अच्छीइ* retains its original gender *नेत्ता सस्कृतवदेव सिद्धम्*—It appears that according to H the words *नेन* and *कमल* are *mas.* even in *Sh.*, and so they need not be included in the *वचना* *विगण* 34. *विह्वेहि गुणाई मगन्ति*=*विमवैः गुणा मृग्यन्ते*. 35 *इमेति तन्नेण* etc.—The termination *इमन्* stands for *त्व* of the abstract noun as also for *इम*, a possessive termination. 36 *बाहाए जेण धरिओ एकाए*=*बाहुना येन घृत एकेन*

37 *संस्कृतलक्षण* is the grammar (*लक्षण*) of the *Sanskrit* language *हो* is really *ओ*, the *डकार* indicates that the last vowel of a word together with the consonant is to be dropped before this *ओ*

43 When one member of the conjunct is dropped the preceding short vowel is lengthened to keep up the quantity of the word Thus *पश्यति* first becomes *पस्तइ*, and when *स्* is dropped the preceding *अ* is lengthened Similarly *कश्यप*=*कस्तप*=*कासव* See also II 89 and 92 The conjuncts enumerated here are *इय, अ, ई, श्च, इरा, व्य, ई, ज्व, व्य, स्य, स, स्व* and *स्स*.

44-66 These *Sutras* describe the changes that *अ*, first or second in the word, undergoes Thus *अ* is changed to *आ* as in *सामिदी* for *समुद्दि*, to *इ* as in *सिनिण* or *सिमिण* for *स्वप्न*, to *अइ* as in *विसमइअ* for *विषमय*, to *ई* as in *हीर* for *हर*, to *उ* as in *मुणि* for *च्वनि*, to *ए* as in *सेज्जा* for *शय्या*, to *ओ* as in *पोम्* for *पद्म*, it is dropped in words *बलावु* and *वरण्य*

67-83 These *Sutras* describe the changes that *आ* in *Sanskrit* words undergoes

67 H says *दवग्गी* and *दावग्गी* do not come under this

rule but are to be traced to दवाग्रि and दावाग्रि both of which exist in Sanskrit “दवदावौ वनारण्यवही” इत्यमर .

68 चन् is one of the वृद्धन् terminations which requires the वृद्धि of the first अ of the word, thus अा after the वृद्धि is reduced, under the present rule, to अ in Prakrit.

70 The rule should have rather been A long vowel followed by अनुस्वार is shortened, which is one of the fundamental rules of Prakrit. If however the अनुस्वार is dropped by I 29, the long vowel will naturally remain intact.

77 आर्या has serveral meanings, when it means mother-in-law it is changed to अम्बू. Similarly आली in I 88 below

84 This is one of the fundamental rules of Prakrit: A long vowel followed by a conjunct consonant is shortened दिट्ठिकत्थपवह Sk दट्ठकस्तनपृष्ठम् सयेगे इति किम्,—If one of the members of the conjunct is dropped or if there be no conjunct at all the vowel would remain as it is आयात्त stands for आकात्त where आ cannot be shortened. In ईसर and ऊसव which stand for ईश्वर and उत्सव, a member of the conjunct is dropped and hence the original long vowel remains in ईसर while the short vowel is lengthened in ऊसव

85-98 Changes of इ

85 In Prakrit ए and ओ have two values and are pronounced long as well as short. इ and उ stand for shortened ए and ओ, the quantity of the word however is not changed as they are followed by conjuncts. Compare I 116 below.

88 According to this rule पावेन् is changed into पइ, how is then पन्थ किं देसित्ता to be explained? H proposes that पन्थ may be a synonym of पावेन् in Sk, from which पन्थ, Acc sing, may be had

91 इति is changed to इय if the word occurs at the beginning of a sentence

93. This rule appears to us to be superfluous when we remember that निस्सरद् and निस्सास can become नीसरद् and नीसास after dropping a member of the conjunct

94 दुआई Sk द्विजाति

97. दुहा वि सो मुखदूसत्यो, Sk द्विधावि त मुखधूसार्थ

99-106 The-e rules describe the changes of ई.

104. Compare II 72

107-117 The-e rules describe the changes of उ

114 In Ms^s त्स, च्छ and त्य are written very similarly. H. seems to sanction the confusion ऊसुओ, Sk उन्मुह which is explained as उइता सुका यस्मान्

115 Compare I 93

116 Compare I 85

118-125 These rules describe the changes of ऊ.

126-144 These rules describe the changes of क

126 कयादिपाठान्, compare I 123

129 अनुत्तरपदे, i.e., when it is not the second member of a compound Thus we can have विट्ठे and पट्टी, विट्ठिपरिट्ठिविथ when पृष्ठ is the first member of a compound, but महिवट्ठ, महिपृष्ठम् when पृष्ठ is the second member of a compound

133 येन सह, i.e. the whole syllable य becomes उ

134 गौणान्तस्य, i.e. of the ending ऋ of a word which is subordinate, i.e. first member in a तत्पुरुष compound, e.g., मानृमण्डल becomes माडमण्डल and so forth नाडविषा and विडविषा stand respectively for मानृषसा and विनृषसा See II 142 विडवद् is विनृषणि i.e. god of manes

142 The three इदन् terminations, ङिन्, ट्क् and यद्, added to हद् after a pronoun or म respectively form in definite pronouns ending in हन् हस and हस, e.g. ईहन्, ईहस and ईहय The ऋ of हद् in such forms becomes ङि, and द is dropped

144 दरिभम देय, Sk रत्तमिदेन

145 This rule describes the change of ऋ कितिस्तुमु
 मोवयारेसु, Sk कृतस्तुमुवयारेषु घारा etc.—The full verse is
 धाराकिलिञ्चत्त आमुर्हिहसायकेसरदन्त ।
 परिणमद् वन्धुविचयपरिवरु ज्हिजाकुमुम ॥
 (धाराकिलिञ्चत्त आमुर्हिहसायकेसरध्वान्तम् ।
 परिणमति वन्धनोचिनपरिवरु ब्रूविकाकुमुनम् ॥)

146-147. These rules speak of the changes of ए
 विभक्त्येदाविगोत्रा, Sk विकटनरेदाविगोदा मद्रमहित्र means प्रमृत्त, see
 IV. 78.

148-155 These rules describe the changes of ऐ

149-150 These Sūtras seem to be superfluous as ऐ
 by I 148 can become ए and subsequently इ by I 84

155 वीर इरि विराओ, १ ०, वैर्य इरि विराइ

156-158 These rules describe the changes of ओ

156 ओ in words अन्योन्य etc is optionally changed to
 अ, and क and त occurring in words प्रकोष्ठ and आनोद are
 then changed to व. Thus प्रकोष्ठ becomes पवठ्ठ and आनोद
 becomes आवज्ज

159-164 These rules speak of the changes of औ

165-175 This group of rules describes miscellaneous
 changes that take place in Sk words when they are
 turned into Prakrit. Thus in उयोदस the first vowel १ ०
 अ, together with the whole of the following syllable,
 हस्वरव्यजन (consonant and vowel), ओ, is changed to ए, and
 it is in this way that we get तेरस In the same manner
 स्पविर becomes डेर and so forth

166 विचकिल according to this rule becomes वेइइ, but
 the form विअइइ is also found, e g, मुद्धविअइइप्रसूनपुन्ना
 (चर्पूरमन्त्रं, I 19) १ ०, मुग्धविचकिलप्रसूनपुन्ना

170 The word पूर is unknown to Sk language
 त्रिविक्रम explains it as अपम जलजन्तुर्वा

173 ऊज्जाओ—As the आदेश mentioned has ऊ it cannot
 be shortened even though it is followed by a conjunct

176-271 These rules describe changes that consonants undergo in Prakrit.

176 This is an अधिकारसूत्र and each of the three words स्वरात्, consonant after a vowel, (असंयुक्तस्य), of a non conjunct and अनादे non initial, are to be borrowed in interpreting each subsequent Sutra

177 The eight non-conjunct, i e, single, non-initial consonants क, ग, etc., occurring after a vowel, are generally dropped This is one of the fundamental rules of Prakrit phonetics with far-reaching consequences समासे इ etc.—In a compound the first syllable of the second word may be regarded at will and according to instances found in literature, as initial or non initial Thus क, ग etc., may or may not be dropped in the first syllable of the second member of a compound word, e. g., सुहकर or सुह्वर from सुमकर or सुलकर, सुह्व or सुह्व from सुलह्व क in Jain Prakrit and Ardha Magadhi is often changed to ग, e g एग, लोग, आगार आगास etc., H. however, tries to explain the change of क to ग by IV 447

180 When क ग, च ज etc., are dropped the remaining अवर्ण, i e अ or आ, if preceded by अ or आ, is pronounced like a lightly articulate (लघुप्रयत्नर) व. Thus नगर becomes नवर काचमणि becomes कायमणि, पत्ताल becomes पाताल and दयालु, after first dropping its natural य्, becomes दयाल with a लघुप्रयत्नरवकारधुति This यधुति is possible only after अवर्ण according to H Thus लोकस्य, according to him, would be लोअस्स and not लोयस्स The Jain manuscripts however, have this यधुति in instances like लोयस्स and also after इ, ई, ए and in some cases even after उ The rule as given by माहेश्वर seems to be better

अनादौ अदितौ वर्णौ पठितव्यौ यकारवत् ।—इति पाठशिक्षा ।

i e, non initial इ and ए should be pronounced like य He adds further

प्रायोपद्वन्तव्यात्र कैथित्याहृतकोविदै ।

यत्र नश्यति सौमार्ग्यं तत्र लोपो न मन्यते ॥ प्राहृतगर्गस्य, II. 2.

181-186 These rules describe changes of क in Sk words

181 कुञ्ज has two meanings a dwarf and a kind of flower H. Says कुञ्ज becomes पुञ्ज when it does not mean a flower

188 किरात, when it means a hunter and also a kind of melical herb (Marathi बिराईत or फाडेबिराईत) changes its क to च If the किरात is a hunter in disguise, क is not changed to च Thus we have नमिमो हरचिराय, we salute god हर disguised as a hunter (to fight with अर्जुन)

187. This is one of the fundamental rules of Prakrit The five hard and soft aspirates, र, घ, ञ, ध and न are regarded as conjuncts of क, ग, त, द and ब with the aspirate ह These letters retain only the aspirate element i. e., ह while क portion etc., is dropped प्राय इत्येव—For explanation see I 177

188 The change of व to ध in वृषद् should have been mentioned after I 208 Here the sutra seems to be out of place

189, The change of ख to क which is an exception to the general rule I 187 is instanced in दृखल which becomes सकल Of course ख in this word could not be changed to ह as it comes after an अनुस्वार See I 187 above.

190-192. These rules describe the changes of ग

192 ग in दुर्ग and सुग is changed to व only when र is lengthened by I 115 in the case of दुर्ग and by false analogy in the case of सुग

193 This rule describes the change of च

194. This rule describes the change of ज

195-198 These rules speak of the changes of ट

198. व्यन्ते पटिघातौ (पाटौ), १ e, in the causal form of पट् फालेद् and फाडेद् however do not in reality come from पट् causal, but from स्फट् and स्फल्

199-201 These rules speak of the changes of ङ.

202. ङ according to this rule is generally changed to ल.

204-214. These rules describe changes of त

207 In वेतस्, त is changed to ङ when अ in त is changed to इ by I 46.

209 In हित्त, त along with the preceding दि is changed to ण अत्र केचित् etc —Some grammarians here speak of the change of त to द H. says he did not give this rule because the change of त to द is peculiar to शौरसेनी and मागधी and not to Prakrit १ e., to माहाराष्ट्री धृति becomes दिहि by II 181 according to H In reality the ध in धृति is resolved in to द् and ह and after dropping त by I 177 and changing क to ह we can get the form दिहि

211 We get सालाहण, after dropping व and having सधि by I 8 सालाहणी भासा, १ e Prakrit dialect peculiar to सातवाहन, १ e, dialect of गायसप्तशती

218 वीत changes its त to व only when a स्वायें ल termination is added

215-216 These rules speak of the changes of ध, which form an exception to the fundamental rule I 187

217-225 These rules speak of the changes of द when it is not dropped by I 177

217 दर changes its द to ङ only when it means 'fear', but when it means ईप्त् as in दरदलिख it remains unchanged

220 कदली meaning a flag on the head of an elephant (हस्तिपताका) changes its द to र.

226-227 These rules speak of the changes of ध when by I. 187 it is not changed to द

228-230. These rules speak of the changes of न

228 Non-initial न is invariably changed to ण according to this rule, which is one of the fundamental rules of Prakrit. माणद् Sk मानयति In the अपूर्व प्राह्ण, 1 = in Ardhamāgadhī even non initial न is changed to ण optionally

229. The initial न in Prakrit is optionally changed to ण. The practice of the later Jains is to prefer न initial and to put ण non initial, it is not however, uniform. The Eastern school of grammarians advocates the change of न to ण indiscriminately, whether it is initial or non initial.

231-235 These rules describe changes of व

231 व is usually changed to व according to this rule. See also I 177 and 179 अय इत्येव etc.—व्ह stands for व्हि. Here व is not changed to व by this rule, as in that case there would be a confusion of sense between कवि and कवि एतेन पकारस्य etc.—See note on I 180

236 By this rule फ is changed to भ or to ण. See note on I 187.

237-239. These rules speak of the changes of ब.

237 The change of ब to व is natural and normal in Prakrit

238 अलिङ्गनिर्देशात् etc.—विशिनी (f) changes its व to भ, but विस् (n) does not.

240 भ in कैटभ is changed to व against I. 187

241-244. These rules describe the changes of म

245-250. These rules speak of the changes of य

245. The initial य is changed to ज, even in words beginning with य preceded by a preposition o g, सजमो for सयम, सजमो for सयोन, आर्ये etc.—In Aṃg. initial य is dropped, especially in the word यया, thus ययास्त्वान् becomes अहस्त्वान्.

246. अर्यरे means in its full natural sense of a pronoun in the second person, and so we cannot have य of युष्मत् changed to त by this rule in the expression

गुम्हदस्मत्प्रकरणम् which means the topic of the declension of गुम्हद् and अस्मद्

248. अनीय and तीय are the terminations of the potential passive participle as also य. This य is here called कृय, 1. e , इदन्त य, and is to be distinguished from other य terminations.

249. छाया changes its य to ह् when it does not mean complexion (अकान्तौ), thus the shade of the tree would be वृक्षस्त छाहो, but the complexion or the expression on the face would be मुहच्छाया

250 डाह् is a termination in which ड signifies that the ending vowel of the word is to be dropped,

251-254. These rules speak of the changes of र.

252 In the word पर्याण, र is substituted by डा, so the word becomes पडायाण.

* 254 चरण meaning foot is changed to चलन (पादार्यदृतेरेव), but in other senses it does not change its र to ल. भमरे ससंनियोगे एव.-In भमर र is changed to ल only when म is changed to स by I 244,

255-257. These rules speak of the changes of ल.

255 The word द्यूल changes its ल to र by this rule, which then becomes धोर See I 124. How are we to explain then the form धूलमहो ? H. proposes that in धूलमह the first member is not द्यूल but द्यूर with the change of र to ल by I 254.

257 जिडाल stands for ललाल. See also II. 123.

258-259 These rules speak of the changes of व.

258. In द्यवर, व is changed to म. In the natural order of alphabet we expect व here instead of म. This could be explained by the fact that व and म are often confounded.

260 This is one of the fundamental rules of Prakrit. Thus there is only one sibilant in Prakrit and it is स.

261 जवारामन्त्र. ह् is a conjunct of व as first member and ञ् as second member.

264 अनुस्वार is regarded in this grammar as a consonant and so the mention of अनुस्वार comes after all letters of alphabet Thus सिंह becomes सिंघ by this rule

267-271 These rules speak of the dropping of a whole syllable

269 मद्गुण्यसमा सहिआ ॥ मद्गुण्यसमा सहृदया जाला ते, etc —

The whole verse is

ताला जायन्ति गुणा जाला ते सहिआग्रहि घेणन्ति ।

रविकिरणानुगृहीताद् होन्ति कमलाई कमलाद् ॥

(तत्र जायन्ते गुणा यत्र ते सहृदयै शृण्वन्ते ।

रविकिरणानुगृहीतानि भवन्ति कमलानि कमलानि ॥)

निसमणपिअ हेअस्स stands for निसमणार्पिनिहृदयस्य

SYNOPSIS OF THE FIRST PĀDA

1-4 General and introductory

5-10 Rules of Sandhi

11-25. Rules about words ending in consonants

26-30. Rules about अनुस्वार

31-36 Rules about the gender of words

37 About विसर्ग

38-43 Miscellaneous

44-175 Changes in vowels

177-271 Changes in consonant

II

This Pāda treats of the changes that conjunct consonants undergo in Prakrit The fundamental rules about the changes of conjuncts are (a) Conjuncts with dissimilar members, e. g. , लय, लय, क, व, etc., undergo a process of assimilation, i. e. one of the members assimilates the other The grammarian however says that one member

of the conjunct is dropped and the other is then doubled (II 89) (b) If the second or the fourth letter of a वर्ग is doubled, e g, य, or घ, the conjunct would not be ह्य or च but यय or घघ, i e, the second letter is substituted by the first and the fourth by the third letter, of the same class (II. 90) (c) The quantity of the word is maintained either by lengthening the preceding vowel if a member of the conjunct is dropped or by shortening a long vowel in case the conjunct is kept intact.

1-88. These rules give various substitutes for conjuncts. The rules are arranged not according to conjunct but according to the substitute क, ख etc. for the conjunct. Whenever a conjunct is substituted by a letter, it is doubled according to the fundamental rules, viz, II, 89 and II 90

1 This is an अधिरसून and runs up to II. 115.

4 य and ख in a substantive are changed to य, but in adjectives by व

7 स्थाणु meaning a post or pillar is changed to स्थाणु but when it means god शिव it is changed to याणु.

8-9 लम्भ meaning pillar is changed to रोम्भ (compare Marathi लम्भ) but meaning stupification or want of motion (असन्द) it becomes वम्भ or ठम्भ

16 भोगा गवल etc

भुक्ता गता पृथ्वा विद्वान् बुद्धा अनन्यकामि ।

गवता नव कृता शान्त्या प्राप्ता शिव परमम् ॥

21 श्रीरामरत्न—II 107 मञ्जाया stands for मयौदा.

25 आनमन् becomes अदिमञ्ज् and आदिमञ्ज्, but मन् becomes मन्

30 रायदृष्टय stands for राजवार्तिक, = commentary on the हस्त्यार्याधिपमसूत्र.

43 द्वा changes its conjunct to द्वा, अ in द्वा is changed to द by I 16.

61 The conjunct न्म becomes म्म अगोलोपवाद—See II 78

68 पल्लव comes from Sk पल्यव by dropping of य by II. 78 and then by doubling of ल

71 कव कदावणो—The Sk word is कार्पाण which changes its conjunct to द, thus the normal form would be कादावणो and not कदावणो H explains कदावणो by shortening its first vowel by I 84 and then by changing the conjunct into द, or suggests that it may come from कर्पाण This word however is unknown to Sk.

75 विप्रकपे दु etc,—See II 110

77-79 These three rules are general rules on the treatment of conjunct consonants in Prakrit

77 क, ग etc, as first members of conjuncts are dropped विसर्गे followed by क or ख and व or फ is respectively called जिह्ममूलीय and उपध्मानीय and written as ॠ क as in दुःख and ॠव as in अन्तःपात.

78 न, न and य as second members of conjuncts are dropped

79 Excepting the conjunct in वम्ह, ल, व (and व्) and र, whether first or second members of conjuncts are dropped अत्र इ हत्वादिसंयुक्ताना etc—In conjuncts, like इ, the dropping of द by II 77 and of व by II 79 is allowed, in such cases one or the other, according to instances found, is to be dropped

80 हृदयद्वय etc,—For स्थितिपरिवृत्ति (Metathesis) see below II 116-124 वीरह m and वीरही f are देशी words meaning a young man and woman शिवसन्तु वीरहीओ, Sk शिशन्ता तरुण, वीरहद्वयमि पतिता, Sk तरुणहृदे पतिता

81-93 These are fundamental rules on the treatment of conjuncts and their importance has already been emphasised in the introductory note to this Pāda

92 व्याकरणिक दीर्घ or अनुस्वार is that which comes in on account of the application of a rule of grammar, e g,

नीत्तास from निधास and तस from त्यत्र अलाक्षणिक is natural or original

93 रेफ शेषो नास्ति because of II 79

100-115 This group of rules treats of a philological change called स्वरभक्ति or विस्फेप or anaptyxis The general principle underlying anaptyxis in Prakrit is that whenever a conjunct contains a nasal or a semivowel or ह, its two members are separated by an insertion of a vowel, अ इ or उ and in one instance by ई

116-124 This group of rules treats of the philological change called व्यत्यय or स्थितिपरिवृत्ति or Metathesis The list of words undergoing this change is not complete as words like उपानह् धृति दीर्घ etc are not even mentioned For दीर्घ on the contrary see II 171

118 अचलपुर becomes अलचपुर, modern Ellichpur

125-144 This group of rules treats of miscellaneous words which according to H are substituted by others Many of so called आदेशाः can be explained under some recognised principle of philology while others are altogether new words, probably देश्य

129 गौजस्य when subordinate member of a compound

130 इत्थी for स्त्री by the philological principle called Prothesis

142 For माडसिना, compare Marathi माड

145-173 This group of rules speaks of the तद्धित terminations in Prakrit

158 कथ प्रियाभिमुख पियहृत-Here हृत is not a substitute for the termination हृन्वम् but for the word अभिमुख

164, This termination क is added in Prakrit to any form, even an infinitive like आभ्येष्टु which becomes आभेष्टुम्. यावादिलक्षण क-Compare पाणिनि V 4 29

174 The word मेण etc, are mentioned as substitutes for मेो etc, without mentioning their प्रवृत्ति, प्रत्यय and other

changes. Some of the words mentioned under this sūtra may be traced to Sanskrit words but there are others which are real देशी or देश्य words.

175-218 This group of sūtras give the list of indeclinables (अव्यय) with their senses.

211 उद्य निचल etc

पद्य निचलनिगन्दा विस्मिनीयन्ने राचते बलाका ।

निर्मलमरुतमाग्नप्रतिष्ठिता शल्यशुचिरिव । Hāla V 4

217 अरि रि हो ० अरि (Marathi अरे), रि (i e रे) and हो which are vocative particles

SYNOPSIS OF THE SECOND PĀDA

1-76 Rules about conjuncts in specified words according to the order of the letters of आदेशः

77-88, General rules about the dropping of one member or the other of conjuncts with exceptions

89-99 Rules on the doubling of certain letters

110-116 Instances of स्वरमक्षि or विश्लेष or Anaptyxis

116-124 Instances of व्य-वय or स्थितिवर्धित्वे or Metathesis

125-144 Substitutes for Sk words or आदेशः

145-173 Terminations in Prakrit

174 Unspecified substitutes

175-218 Indeclinables or अव्ययः

III

1 वीक्ष्य is a word that is repeated e g. एकमेक where the word एक is repeated. The rule means that whenever a word is so repeated, the Nom termination of the first word becomes म्, or in other words म् is inserted between the two if the word has an initial vowel e g. एकमेक, अक्षमक्ष etc.

2-15 These sūtras describe the declension of masculine words ending in अ To facilitate the understanding of rules I give below the technical names of declensional terminations

	Sing	Plural
Nom Voc.	सि	अस् (अस्)
Acc	अम्	अस् (अस्)
Inst	टा (आ)	भिस्
Dative	हे (ए)	भ्यस्
Abl	हसि (अस्)	भ्यस्
Genitive	हस् (अस्)	भाम्
Locative	दि (इ)	सु

These terminations undergo changes according to the ending and gender of words It would not serve any useful purpose to explain these sūtras, I am therefore giving only the results in an intelligible form for the benefit of the beginner.

MASCULINE WORDS ENDING IN अ

वच्छ, Sk वृक्ष

	Sing	Plural
Nom	वच्छे	वच्छा
Acc	वच्छ	वच्छे वच्छा
Inst	वच्छेण वच्छेण	वच्छेहि, वच्छेहि, वच्छेहि
Abl	वच्छा, वच्छतो, वच्छाभो, वच्छाउ, वच्छाहि, वच्छाहितो, वच्छासुतो	वच्छतो, वच्छाभो, वच्छाउ, वच्छेहि, वच्छाहितो, वच्छेहितो, वच्छासुतो वच्छेसुतो
Gen	वच्छस्स	वच्छाण ण
Loc	वच्छे, वच्छमि	वच्छेसु, वच्छेसु
Voc	वच्छ, वच्छा, वच्छो	वच्छा

Sūtras 8 and 9 mention two terminations दो and दु which become जो and उ in the principal Prakrit, in शौरि they retain their दकार.

16-24 These Sūtras give the declension of Masculine Words ending in इ and उ

गिरि

	Sing.	Plu.
Nom.	गिरि	गिरी, गिरजो, गिरउ, गिरिणो.
Acc.	गिरि	गिरी, गिरिणो
Inst.	गिरिणा	गिरीहि-हि-हि
Abl.	गिरिणो, गिरितो, गिरीओ, गिरीउ, गिरीदितो	गिरितो, गिरीओ, गिरीउ, गिरीदितो सुतो
Gen.	गिरिणो, गिरिस्स	गिरीण-ण
Loc.	गिरिस्मि	गिरीसु-सु
Voc.	गिरि, गिरी	गिरिणो, गिरओ, गिरउ, गिरी.

तरु

	Sing.	Plu.
Nom.	तरु	वरु, तरवो, तरओ, तरउ, वरुणो.
Acc.	तरु	वरु, वरुणो.
Inst.	तरुणा	वरुहि-हि-हि
Abl.	तरुणो, तरुतो, तरुओ, तरुउ, तरुदितो	वरुतो, वरुओ, वरुउ, वरुदितो-सुतो.
Gen.	तरुणो, तरुस्स	तरुण ण.
Loc.	तरुस्मि	वरुसु-सु
Voc.	तरु, तरु	वरु, तरुणो, तरवो, तरउ, तरओ

25-26 These Sātras give the declension of neuter nouns

वण

Nom. & Acc	वण	वणाणि, वणाइ, वणाई
Voc.	वण	" " "

The rest like वरुउ.

दहि

Nom. & Acc.	दहि	दहीणि, दहीइ-ई
Voc.	"	" "

The rest like गिरि.

महु, n. is declined like दहि

27-30, 36 and 41-42 These Sātras give the declension of Feminine Nouns ending in आ, इ, ई, उ and ऊ.

माला

Nom	माला	माला, मालाओ, मालाउ
Aco	माल	" " "
Inst	मालाअ मालाइ मालाए	मालाहि हिं हिं
Abl	मालाअ मालाइ मालाए मालत्तो मालाओ मालाउ मालाहितो	मालत्तो, मालाओ, मालाउ, मालाहितो सुतो
Gen	मालाअ, मालाइ मालाए	मालाण ण
Loo		मालासु सु
Voc	माले माला	माला मालाओ मालाउ

बुद्धि

Nom	बुद्धी	बुद्धी बुद्धीओ बुद्धीउ
Aco	बुद्धि	" "
Inst	बुद्धीअ बुद्धीआ, बुद्धीइ बुद्धीए	बुद्धाहि हिं हिं
Abl	बुद्धीअ बुद्धीआ बुद्धित्तो, बुद्धीइ बुद्धीए बुद्धीओ उ हितो	बुद्धित्तो, बुद्धीओ उ हितो सुतो
Gen	बुद्धीअ आ इ ए	बुद्धीण ण
Loo	,	बुद्धीसु सु
Voc	बुद्धि बुद्धी	बुद्धी बुद्धाओ, बुद्धाउ

धेणु, सही and वहू are declined exactly like बुद्धि

28 Words ending in ई add आ in Nom Sing and
Nom and Aco Plural e ■, हसन्तीआ, गोरीआ etc

31-32 ई (डी) which is added to masculine bases as
termination of the feminine is optional in Prakrit except
in the case of class names (जाति) which nouns take ई as
well as आ

39-40, 44-48 These Sūtras give the declension of
words ending in ऋ Masculine words ending in ऋ are of
two kinds, substantives (nouns) and adjectives Except
Nom and Acc sing both nouns and adjectives change
their ending syllable to उ optionally Nouns change
their ending syllable to अर and adjective to आर Nouns
have their Voc sing in अर Both nouns and adjectives
have their Voc sing in अ, e g, पिअ दाय etc The bases

ending in अर and अर are declined like वर्य and those ending in उ like तरु Thus —

[1] पिउ, विअर (पिवृ)

	Sing	Plu
Nom	पिआ, पिअरो	पिवरा, पिउणो, विअवो, विअआं, पिअउ, विऊ
Acc	पिवर	पिवरे, विअरा, पिउणो, विऊ
Inst	पिअरेण-ण, पिउणा etc	पिअरेहि-हि-हिं, पिऊहि-हि-हिं etc
Voc	पिम, विअर	like Nom

[2] दाउ, दायार (दावृ)

	Sing	Plu
Nom	दाया, दायारो	दायारा, दाउणो, दायवो, दायओ, दायउ, दाऊ
Acc	दायार	दायारे, दायारा, दाउणो, दाऊ
Inst	दायारेण-ण, दाउणा etc	दायारेहि-हि-हिं, दाऊहे-हि-हिं etc
Voc	दाय, दायार	like Nom

46 The word मावृ has, according to this Sutra two bases, माआ and माअरा (मायरा) He says that these two bases have got different senses, माआ meaning mother and माअरा meaning goddess We can have two more bases from this word, माउ by III 44 and माह by I 185 Of these माआ and माअरा are declined like मावा, माउ like येवृ and माह like मुद्धि

49-55 These Sutrās give the declension of रावृ

	Sing	Plu
Nom	रावा	रावा, रावाणो, राइणो
Acc	राव, राइण	रावे, राया, रायाणो, राइणो
Inst	राइणा, रण्णा, राएण-ण	राइहि-हि-हिं, राईहि-हि-हिं
Abl	रण्णो, राइणो, रावत्तो etc	रावत्तो etc राइत्तो etc
Gen	रण्णो, राइणो, रायस्स	राईण-ण, रायण-ण
Loc	रावे, रायम्मि, राइम्मि	राईवु-मु, राएवु-मु
Voc	रावा, राव	like Nom

plu, Inst sing and plu, e g, ज, जे, जेज, जेहि इदम्, तद् and एतद् have in their Gen sing से and in Gen plu सि

87-89 Declension of अदस् The base is अस् for all the three genders, Nom sing has अद् in all genders and Loc sing masculine has अयस्मि, इयस्मि and अमुस्मि - The rest is a regular declension.

90-116 Declension of गुप्सद् and अस्सद् The Sūtras give all the forms in due order of cases and numbers

117-123 Declension of numerals एक in its forms एक and एग, is, as numeral, declined in the singular, while the remaining in the plural only द्वि becomes दो or वे and we have Nom and Acc दुवे, दोणि वेणि, Inst दोहि, वेहि, Abl दोहितो, वेहितो, Gen दोह्, वेह्, Loc दोहु, वेहु रि has ती as the base, and we have तिणि, तीहि, तीहितो, तिह् and तीसु चतुर् has चत्तारो, चत्तरो and चत्तारि in Nom and Acc चत्तहि, चत्तहितो, चत्तह् and चत्तसु in the remaining It is to be noted that द्वि, रि and चतुर् have got the same forms for all genders All numerals are to be declined similarly the Gen plu termination being ह् or हु

124 The rest of the declension of words is like that of words ending in अ The commentary gives numerous illustrations how this अतिदेशसूत्र = to be applied to particular cases

125-129 These Sūtras speak of the miscellaneous exceptions to previous rules on declension

130 In Prakrit there is no dual number Prakrit uses the plural number where dual = used in Sk

131-137. These Sūtras speak of the rules on Syntax The Dative is replaced by the Genitive, though occasionally Dative sing is used Genitive is the most general case in Prakrit Loc may be used in place of Acc and Inst and Inst in place of Abl.

138-182 This group of rules treats of Conjugation of Verbs.

138 क्यद् and क्यद्घ are the two terminations which make denominatives, i.e., verbs from nouns. In Sk. य is retained but in Prakrit this य is dropped. दमदमा is a kind of little drum from which we have the denominative दम दमाद् or दमदमाअद्.

139-145 These Sūtras give the scheme of terminations of the Present tense. It is to be noted that the consonant ending roots in Sk. take अ and thus become अ ending in Prakrit. There is no distinction of the परस्मैपद and आत्मनेपद as also of the ten गण as in Sk. The अ ending base changes its अ to ए optionally before the terminations of the Present, Imperative and Optative. There are only three tenses Present, Past and Future, and three moods, Imperative Optative and Conditional, called respectively वर्तमाना, भूता and भविष्यन्ती, and पश्यमी, सप्तमी and कालातिपत्ति. The Present serves the purpose of all the tenses, Optative of all tenses and moods. In literature however the forms of finite verbs are rarely used, the past passive participle with the auxiliary verb serving their purpose.

THE PRESENT TENSE

1st person	मि	मो, मु, म
2nd person	सि, से	इत्या, ॥
3rd person	इ, ए	न्ति, न्ते, इरे

Of these terminations से is added to verbs ending in अ only (1) Before मि the ending अ of the root is optionally changed to आ (2) Before मो, मु, म the ending अ of the root is optionally changed to आ and इ (3) The ending अ of the root is optionally changed to ए before all terminations. Thus from हस we have in the 1st person, हसमि हसामि, हसेमि and even हसं (see III 141) and so on.

146-148 Conjugation of the auxiliary verb अस्, to be, in the Present

1st.	मिद्, अस्मि	मद्मो, मद्म, अस्मि
2nd	सि, अस्मि	अस्मि
3rd	अस्मि	अस्मि

In fact the root is in a way defective, there being no forms for the 2nd and 3rd person plural अस्मि serves the purpose irrespective of person or number

149-153 The Causal forms The normal terminations to make the causal form from the primitive base are अ, ए, भाव and भावे, e g, दरिप्तद्, कारेद्, करावद् and करावेद्, (काएवेद् also, see III 153) अवि is the termination of the Causal if the first vowel of the root is a long vowel e g, सोस-विभ from सोयितम्, सोसविभ for सोयितम् The Causal termination is either dropped or changed to आवि before the termination क् (त्) of the past passive participle and terminations of the passive (see III 160 below) e g, कारिभ, कराविभ, कारिजद्, कराविजद्

156 Before क् (त्) the termination of the past passive participle, the ending अ of the root is changed to इ, e g, दृशिभ, पदिभ etc

157 Before क्त्वा (of the Absolute), तम् (of the Infinitive) नम् (of the Potential passive participle) and terminations of the Future, the ending अ of the root is changed to इ as well as ए, e g, दृशिकृण, इत्येकृण etc

159 अ and ज्ञ are really speaking terminations of the Optative, they are however generalised (see III 177 below) and used to denote, Present, Future and Imperative They serve all persons and all numbers Before them the ending अ of the root is changed to ए

160-161 These two Satras speak of the passive forms चिन्तिष्यन्तीना etc,—See IV 241 and the following Satras The य of the passive is changed to ईअ and इअ, e g,

हसीअइ, हसीजइ From हस् and वच् we get respectively दीस and वृच = passive bases

THE PAST TENSE

162-164 Roots ending in vowels like ह्, ठ् etc have सी ही हीअ as terminations of the Past tense and roots ending in consonants like हस् have हीअ for the same tense These terminations seem to be those of the 3rd person sing, though the rule does not specifically mention it In literature we get for the 3rd person plu [ ] and अमु e.g. गच्छिमु and गच्छु and also अय्यवी etc from श् In the case of अच् we have आसि and अहसि for all persons and numbers The use of the Past tense is very limited

THE OPTATIVE

165 The Optative base is formed by adding ज् after which the terminations of the Present tense are added We can thus have होजइ, हाखेइ and होज्जा etc

THE FUTURE

166-172 The terminations of the Future tense are -

1st	स्स, स्सामि हामि, हेमि	स्सामो, हामो, हिमो, स्साम हाम, हिम स्सामु, हामु हिमु, हिस्सा, हित्पा
2nd	हिषि, हिसे	हित्पा, हिह
3rd	हिह, हिह	हिन्ति, हिन्ते, हिरो

E. g., होरस्, हसित्त्वं etc

170 The roots क् and दा have in addition दाई and दाई in the 1st person sing of the Future

171-172 The ten roots घ् etc have the corresponding ten substitutes for Future 1st sing, e.g. रोरस् etc To रोस् etc we can add the terminations of the Future and have रो रेउ मे, रोरिहमि, रोरिहस्सामि, रोरिहहामि, रोरिहत्त्वं and रोरस् and so forth

THE IMPERATIVE

173-176 Prakrit grammarians make hardly any distinction between Imperative, Potential, Optative and Conditional. The proper terminations of the Imperative however are the following —

1st	यु	मो
2nd	•, यु, इज्यु, इज्यदि, इजे, दि	इ
3rd	उ	न्तु

We thus get इससु, हससु, हसिसु, हसेसु etc. The terminations of the 2nd person are dropped after bases ending in अ

177 ज and जा for all persons and numbers are, according to this Sātra, the terminations of the Present and the Future अन्ये त्वन्यासामशीच्छन्ति,—According to some grammarians these terminations serve for all tenses and moods. So होज, होजा stand for भवति, भवेत्, भवतु, भववत्, भभूत्, बभूव, भूयात्, भविता, भविष्यति and भभविष्यत्

178 In the case of vowel-ending roots ज and जा are prefixed to all terminations of conjugation, e g, होजद्, होजाद्, होजदिद्, होजादिद्, होजत, होजात etc

179-180 For the Conditional mood (क्रियातिपत्ति) we have the same forms as for Optative in ज and जा. The present participle in न्त and माण coupled with the auxiliary अस् also serves the purpose of the Conditional, e g, हरिण-ट्टाणे etc

हरिणस्थाने हरिणाद् यदि हरिणाधिप न्यवेशयिष्य (निवेशन्तो सि)।

नामदिष्यया एव तदा राहुपरिमव अस्व जेतु (lit जयत)॥

“ O moon (हरिणाद्), had you placed lion (हरिणाधिप) (on your body) in place of the deer, you would not have suffered defeat from the eclipsing planet (राहु) ये निबन्तस presents a difficulty, राहु is called सिद्धिन्म, the son of सिद्धिका and might have been frightened by the lion on the disc of the moon if the moon had been सिद्धाद्

PRESENT PARTICIPLES

181-182 शत् and शानत् are the terminations of the Present participle in Sk they become न्त and माण in Prakrit For the feminine form, we add ई न्ती and माणी (also माणा) ■ ■ हसई, हसन्ती हसमाणी

—X—

SYNOPSIS OF THE THIRD PADA

- 1— 57 Declension of Nouns and Adjectives
- 58—124 Declension of Pronouns
- 125—180 Miscellaneous rules about Declension
- 181—187 Syntax
- 188—182 Conjugation

—X—

IV

The fourth Pada treats from Sūtra 1 to 259 of the various so called substitutes for Sanskrit roots in Prakrit This section of धात्वादेश is not arranged on any systematic plan, but gives roots and their substitutes at random Some of these substitutes are pure देशी roots while others can be traced to Sk by applying rules in I and II Sir George Grierson in his monograph on the Prakrit Dhātvaśeṣas (Memoirs of the Asiatic Society of Bengal Vol VIII No 2, 1924) says that Prakrit roots may be looked upon as falling into four classes viz -- (1) Those which are identical with the corresponding Sanskrit roots, such a root is चल् which is identical in both languages (2) Those which are regularly derived according to the ordinary phonetic rules from the corresponding Sanskrit forms Thus under the phonetic rule that Sanskrit medial ण becomes Prakrit ण the Sanskrit root पण् becomes पण in Prakrit Such a root cannot be called an आदेश substitute as there is no substitution, but only development (3) Those which cannot be connected with

any corresponding Sanskrit roots by any admitted phonetic rule. Thus, an आदेश for the Sanskrit root चल् in चल with the ल doubled, so that the Sanskrit चलि may be represented by चल्ड as well as by चलड. These are all true आदेशाः, and a great number of them are borrowed देशान्तराद् and cannot be referred to Sanskrit at all. (4) Those which are regularly derived from Sanskrit roots, but which have changed their meaning, and which are therefore, by Prakrit grammarians equated with and substituted for some other Sanskrit root which has a meaning more nearly akin to the acquired meaning of the Prakrit word. Being substitutes they are also आदेशाः. In my opinion words change their meaning pretty often leaving a history behind them and therefore those Prakrit roots which can show even a remote relation in form to Sanskrit roots should not be called आदेशाः but only those that cannot show such similarity.

From Sutra 260 to end of the Pāda H treats of five Prakrit dialects, viz., शौरसेनी, मागधी, पैशाची, बृहिकपैशाची and अपभ्रंश. All these dialects are based on the principal Prakrit, i. e. महागुप्ती. H therefore treats them only in their deviations from the principal Prakrit. Of these शौरसेनी and मागधी have some common features, e. g., the change of त् to द्. पैशाची and बृहिकपैशाची are closely related and the latter seems to be merely a sub-dialect or *patois* of the former.

260-286 These Sūtras describe the characteristics of शौरसेनी.

260 The change of त् to द् is the chief characteristic of this dialect. Non-initial, non-conjunct त् is changed to द् according to this rule. There are a few instances in which त् in the conjunct is changed to द्, e. g., सडन्दला, महन्द,

निचिन्द and अन्देउर An initial त is also optionally changed to द in तावत्

263-265 These three rules speak of the declensional peculiarities of the dialect Words ending in न् in Sanskrit optionally get वा in Voc sing as also अनुस्वार, ए ह्, कञ्चुइआ for कञ्चुकिन् सुहिआ for सुखिन्, राय for राजन्, विजयवम् for विजय वर्मन् Of these instances कञ्चुइआ and सुहिआ may be explained as vocative forms of words ending in न् with the addition of a क termination while in the other instances the final न् is changed into अनुस्वार, the same may be said of भवत् (present participle) and भगवत्, but in these cases the अनुस्वार is found in Nom sing also

266 र्य is optionally changed to व्य, the other alternative being ज्ञ as in माहाराष्ट्री

267 The change of व to व forms one of the characteristics of the dialect

271 In the शौरसेनी dialect क्त्वा of the Absolutive is changed to ह्य or दून, thus we have भविष्य and भोदून from भू, पडिष्य, पडिदून from पठ् as also the usual forms भोत्ता, पडित्ता etc

272 Roots कृ and गम् have कहुअ and गहुअ as additional forms of the Absolutive

273-275 These three rules speak of the conjugational peculiarities of the शौरसेनी dialect Of these the first two refer to the 3rd per sing termination ति and ते which are changed to दि and दे The third rule lays down that the Future tense in शौरसेनी will show स्ति and not हि, स्त or ह् of माहाराष्ट्री Thus we have भविस्तिदि, पडिस्तिदि etc

276 आदो and आदु are Ablative sing terminations for the base ending in अ

277-285 These Sūtras give the indeclinables and particles peculiar to शौरसेनी

286 This Sūtra means that the base of शौरसेनी is माहाराष्ट्री or the principal Prakrit, and only deviates from it

are mentioned here from 260 to 285. In brief the special characteristics of शौरसेनी are —

(a) The change of त in Sanskrit words to द, and of द, to ध (See Sutras 260-262, 273-274, 276 and 267-268)

(b) The change of र्य to व्य and retention of भ in the root भू (See 266, 269).

(c) Some peculiar forms of declension of words ending in consonants (See 263-265)

(d) Forms of the Absolutive in इय and दूय in addition to ता, and कहुअ and गहुअ from the roots कृ and गम् (See 271-272)

(e) The future tense with स्वि instead of हि, स्त or ह (See 275)

(f) A few additional particles such as, दाणि ता, व्येव, न, होमाण्ह ह्जे अम्महे and होहो (See 277-285)

287-302 These Sutras describe the characteristics of मागधी. This dialect retains all the characteristics of शौरसेनी which is as it were the base of this dialect.

287 The Nom sing form of masculine words ending in अ is obtained in मागधी by changing this अ to ए e.g., एरो for एय, मेरो for मेय etc यदपि etc — There is an old saying 'पौराणमद्वयमाहुमासादियथ इवद् सुत,' 'The old Sutras of the sacred canon of the Jains are written in the dialect called अर्धमागधी.' Now H asks 'What is that dialect? Is it related to मागधी?' and replies that that dialect is obtained by the application of this rule and not the next rule. The meaning is that in अर्धमागधी Nom sing of words ending in अ ends in ए as in मागधी but र and स are not changed to ल and ष as is required by the next rule nor any other phonetic change peculiar to मागधी. Thus in अर्धमागधी we have कयरे for कतर, से तारिसे for स तादस and not कयले, से तालिसे etc.

रभस-वश नम्र सुर शिरो विगलित मन्दार राजिताघ्नियुग ।

वीरजिन प्रक्षालयतु मम सकलभयजम्बालम् ॥

May वीर the Conqueror, wash away all dirt (जम्वाल) of sinful deeds,—the Conqueror whose pair of feet are decked by मन्दार flowers dropped down (विगलित) from heads of gods lent (before him) in haste and reverence " This verse illustrates all the characteristics of the dialect namely the change of र, स, त, ज, and घ to ल, स, द, य, व्य and Nom sing in ए

and Nom sing in ए
289-298 These Satras describe the changes that conjuncts undergo in मागधी. From these rules it will be seen that the operation of the process of assimilation is partially suspended in मागधी. Thus we can have in मागधी conjuncts like स्ल, ल्य, ल, स्त, स्त, ख, स्क् and घ which are not found in other Prakrit dialects. It may be remarked here that the मागधी passages found in dramas in classical Sanskrit do not always show the dialect in accordance with these rules probably because copyists are responsible for their corruption.

292 ज, य and य become य in मागधी In माहाराष्ट्री, य is changed to ज but in this dialect it is not Initial ज also is changed to य, e.g. यणवदे for जनपद, यथाशब्द = यथास्वरूपम् and यणवत् is यानपान a boat

295 Non-initial $\mathfrak{z}$ is changed to $\mathfrak{z}$, e.g., गध for गरु

295 Non-initial ङ is changed to ञ, e.g., अङ्ग for अङ्ग
 296 Non-initial ञ is substituted by ञ, i.e. by
 निडासुलीय termination for words

299 300 The Gen sing termination for words ending in अ is आह and the plural आहँ in सामपी; e g, नलिदाह for ईदराय, शोणिदाह for शोणिस्य, शय्यणाहँ for सज्जनानाम् etc The usual forms in Prakrit are also found, e g, भीमशेणस्स, नलिन्दाण for नेन्दाणाम् etc

301 अह् and वय् are substituted by ह्ये in मागधी

302 In other particulars the मागधी dialect follows the rules of शौरसेनी. Thus following are the special characteristics मागधी —

(a) र, स and ज are respectively changed to र, न and य, and य is not changed to ज

(b) A conjunct of which स or प is a member retains स (: e in conjuncts स is not changed to श, e g भीमशेणस्त and not भीमशेणदश)

(c) इ and उ are changed to ए, ए and ई to स्त, ए to व्य, व्य, व्य, ङ and झ to झ, एउ to य, ह to क (to ह्क in प्रेश् and आचश्)

(d) लिङ् is changed to लिङ्

(e) In the case of nouns ending in अ, the Nom sing ends in ए, Gen sing in आह् or एह, and Gen plural in आह् or ए.

(f) ह्ये is substituted for अह् and वयम्

303-324 These Sūtras describe the characteristics of पैशाची.

303 ज in पैशाची is changed to झ, e g पञ्जा for प्रजा etc

304 ङ in the declensional forms of राजन् is changed optionally to चिन् e g, राविजा, राविजो for राजा and राज .

305 म्य and म्य are changed to झ, e g कञ्जका, पुञ्जकम्भो for कन्यका, पुन्यकर्मो

306 In पैशाची, ण is changed to न, it means there cannot be ण in पैशाची, or in other words, I 228 and 229 are not applicable to पैशाची.

307 In पैशाची, त is not dropped nor changed to द as in शौरसेनी, द on the contrary is changed to त Thus we have मदन for मदन, तामोतर for दामोदर.

308 In पैशाची ल is changed to ल

309 ङ and द are changed to स in पैशाची as in other Prakrits The necessity for this rule arises because in

IV 324 it is said that Sūtras from I 177 to I 265 are not applicable to वैशाची, these rules include I 260 (शपो ण) and so ordinarily it would not be applicable to वैशाची, now that a separate सूत्र is given in this section, ञ and ष would be changed to स in this dialect

810 य in हृदय is changed to प किं वि etc, — किमपि किमपि हृदयेऽर्थे विन्त्यन्ती

811 डु is changed into दु in this dialect कुटुम्बक for कुटुम्बकम्

812-818 क्त्वा of the Absolutive is changed to सून as in गन्तून, when this क्त्वा is changed to एवा it is changed to दून and स्थून as in नदून and नत्थून for नद्धा from नद् and तद्धून and तत्थून for दएवा.

814 ये, स्त and दृ in some places are changed to रिद, सिन and सद Really speaking these conjuncts admit the insertion of a vowel (इ or अ) as in स्वरमक्षि

815 क्य of the passive voice is changed to ह्य्य, e g, गिष्यते or गीष्यते

817 इ in words यादृश्च etc, is changed to ति, e g, यातिषो, तातिषो etc

818-19 As त is retained in वैशाची, the 3rd person sing terminations ति and ते remain unchanged The वैशाची dialect adds ति and ते after roots ending in अ whether the root is आक्रमेपदिन् or परस्मैपदिन्

823 The Future in वैशाची has एष्य in place of ह्यि of शौरसेनी Really speaking वैशाची does not retain the proper forms of the Future but serves its purpose by the Optative ण तप्थून etc — ता दएवा विन्तित राजा का एषा भविष्यति (or भवेत्)

321 The Ablative sing termination of words ending in अ ण आतो and आतु as त is substituted for द in वैशाची, तुरातो for दरात्

322 The Inst. sing of तद् and इदम् is जेन in the Masculine gender and नाए in the feminine gender पातग्गकुमुप

is पादप्रकुसुम or प्रत्यप्रकुसुम, the second seems to yield better sense.

323. एतिसं etc — ईदृश भट्टपूर्वं महाघनं दृष्ट्वा

324 In पैशाची, rules beginning with I 177 and ending with I. 265 are not applicable. These rules prescribe the dropping of certain consonants and changes in others. The principal characteristics of this dialect may be summarized as under —

(a) Consonants as a general rule are not dropped, they remain as in Sanskrit

(b) इ is changed to उ, ञ to न, ञ to ञ, ञ and ञ to ञ

(c) Of conjuncts ह, न्य and व्य are changed to ह्य, ह in राजन् to विन्

(d) य in हृदय is changed to प, दृ to हृ, इ in यादृश etc to ति

(e) क्त्वा of the Absolute is changed to क्तु, but एवा to क्तु and क्तु

(f) The passive form is indicated by इय

(g) The Future form is indicated by एय्य of the Optative

(h) The Ablative sing of words ending in अ has आतो and आतु as terminations

325-328 These sūtras describe the characteristics of बृहस्पतिपैशाची which in reality is a sub-dialect of पैशाची, the only additional rules are (a) the third and fourth letters of a class are substituted by first and second, and (b) र is optionally changed to ल, e ह, नहर for नगर and मेख for देष

326 पनमय etc

प्रणमत प्रणम प्रकुपित-गौरी-वरणाप-रुद्र-प्रतिविम्बम् ।

दशसु नखदर्पणेणु एकादश-तनु धर रुद्रम् ॥

भूतपतय लीलापादोत्क्षेपेण कम्पिता वसुधा ।

उच्छलन्ति समुद्रा शैला निपतन्ति ॥ हर नमः ॥

" Salute god रुद्र who assumes the eleventh form-when, (kneeling), his figure is reflected in ten mirror-like nails of the feet of गौरी, angry in love " " While

with the long ending vowel, दीहा Acc For रसदी see IV 431 ददवर is a देशी word meaning शीघ्रम्. Cf सटपट in Marathi

In the feminine gender we have --

(3) पुत्रि (निरीए) मया भण्टा त्व मा कुक्क भर्का दष्टिम् ।

पुत्रि सक्का भण्टिर्वा मारयति हृदये पीडा ॥

' O girl, I told you do not send side-glances (दृष्टि) for (these glances) entering into the heart (of others) kill them as a spear with sharp and curved edge does " For विष्टि compare वेष्टि, वेडा in Marathi, Hindi

In Nom plural we have --

(4) एते ते अस्त्रा (घोडा) एषा स्थली एते ते निशिता खड्गा ।

अत्र मनुष्यस्य (पौरुष) ज्ञायते य - नति इत्यो बालयति ॥

Here are the horses, here is the battle-field, here are the sharp swords, manliness or valour is tested here when one does not turn the reins (of horses) back (but still fights on the field) " Here घोडा has its final vowel lengthened in Nom plu

✓ 331 In अव्यय the ending अ of a word becomes उ before Nom and Acc sing terminations (मि and भम्)

(1) दशमुख भुवनमयंहर लोचिनीशंहर निर्गुण रघुरे (or रघोपरि) आहूत ।
रतुर्गुणं वामुगं ध्यात्वा एकस्मिन् उगित्वा द्वा देवेन पठित ॥

' The ten faced demon, terrible to the world, got into his excellent chariot after having propitiated godशंकर, he was fashioned by deities as if by thinking of god Brahmā (who has four faces) and वार्तिकेय (who has six) and by putting both these deities into one, (रघु thus gets his ten faces) " Here we have दशमुख, भुवनमय, लोचन, निर्गुण etc in Nom sing and रतुर्गुण and उगित्वा in Acc sing with the उ ending

332 In अव्यय the masculine nouns ending in अ change their अ to ओ optionally,

(1) अगतिप्रहर्निर्वातानां योवनलक्ष्मणि आकृताम् ।

अपेक्षेनाति य मिलति यत्रि शीघ्रानां य रघात् ॥

dancing, the earth shakes by the graceful tossing of his (इन्द्र's) feet, oceans rise up and the mountains fall, bow down to that इन्द्र (god शिव)

329-446 These Satras describe the characteristics of अपभ्रंश, which is the predecessor of modern Indian vernaculars, such as मराठी, गुजराथी, हिंदी, बंगाली etc.

329 In अपभ्रंश one vowel may be substituted for another vowel कच्छु and काच्च stand for कश्चित्, वेण and वीण for वेणी, बाह, बाहा, बाहु for बाहु, पट्टि, पिट्टि, पुट्टि for पृष्ठ, तणु, तिणु, तृणु for वृण, मुकिदु, मुकिउ, मुकुरुदु for मुकृतम्; किमउ, किलिमत for किम, लिह, लीह, लेह for लेखा, and गउरी, गौरी for गौर। The word प्राय indicates that even where a specific rule is given the Prakrit and सौरसेनी forms may be used

880 The ending vowel of words is shortened or lengthened before declensional terminations in अपभ्रंश To illustrate the process of lengthening and shortening we have the following illustration —डोला etc in Nom

(1) विट इयमल धन्या चम्पकवर्णा ।

इव सुवर्णरेखा कवचहरे दत्ता ॥

' The man has a dark complexion, and the fair one (धन्या = प्रिया) has the complexion of a चम्पक flower, she seems to be a streak of gold on the (black) touch stone. " Here डोला and सामल m have their ending vowel lengthened, and घण and सुवर्णरेह f have their long vowel shortened डोला is rendered by commentators either as विट or नायक. घण is Sk धन्या, the Com says —प्रियाया घण आदेश. गाह or गाहै in this sense of इव, see IV 444. In Vocative we have डोला मई etc.

(2) विट मया त्व वारित मा कुर्व दीर्घ मानम् ।

निद्रया गमिष्यति रात्रि दीर्घ (दहवट) भवति विमातम् ॥

" Man (Friend) I warned you not to be proud (not to hold out) for long , for, the night would pass away in sleep, and it will dawn quickly " Here डोला is Voc

335 In अपभ्रंश the ending अ of words is optionally changed to ए before भिस्,

- (1) गुणे न सप्त कीर्ति पर (जना) फलानि लिखितानि भुजन्ति ।
केसरी कपर्दिकामपि (बोद्धि) न लभते गवा लक्षे गृह्यन्ते ॥

"By virtues (one can get) only fame but not wealth, people get fruit which is written (on their forehead by destiny), a lion is not worth even a cowrie but elephants cost lacs" Here we get गुणहि and लक्षेहि to illustrate the rule

336 In अपभ्रंश the Ablative sing termination of words ending in अ is हे or हु.

- (1) वृक्षात् यूष्मति फलानि जन कटुपलवान् वर्जयति ।
तपसि महाद्रुमं भुजन् इव तान् उत्सरे धरति ॥

"People take fruit from a tree but neglect the bitter leaves, and yet the great tree, like a noble man places them on its lap" Here we have वर्जये or वृक्षहु

337 In अपभ्रंश, the Ablative plural termination of words ending in अ is हु

- (1) दुरोद्धणेन पतितं खलं आत्मानं जन (च) मारयति ।
यदा गिरिशृङ्गेभ्यः पतिता शिला अन्यदपि घृणीकरोति ॥

"A wicked man, by taking a long jump, kills himself as well as others, a stone fallen from the mountain top powders others along with itself" विरिसिषहु is Ablative plural

338 The Gen sing terminations of words ending in अ are सु, हो, स्तु

- (1) यः गुणान् गोपयति आत्मीयान् प्रकटान् करोति परस्य ।
तस्य अहं वलियुगे दुर्लभस्य नलिं करोमि भुजन्स्य ॥

"I offer my homage to the noble man rare in this Kali age, who conceals his own virtues and manifests those of others" We get here परस्यु, तस्यु, दुर्लभो as Gen sing forms

Let there be (a distance of) a lac of yojanas between those that stand separated but do not lose their affection (अगलितलेह) for, O friend, he is the source (store) of joy who meets [with unchanged affection] once in hundred years " Here we have जो and सो in Nom sing with ओ ending In the neuter gender however we shall have उ ending only

(2) भौ अह न मिलित सखि (इलि) अधरेण अधर न प्राप्त ।

प्रियस्य पश्यन्त्या मुखकमल एव मुरत समाप्तम् ॥

' My body (limbs) did not come in contact with his my lip did not touch his, friend, our love sport came to an end when I was only looking at the lotus like face of my lover " Here we have अगु in neuter Nom sing and मुखकमल in Acc sing, we cannot have ओ here विभ is Gen sing See IV 345. For एम्बइ see IV 420

383 In अपभ्रंश the ending अ becomes ए in the Instrumental sing

(1) ये मम दत्ता दिवसा दयितेन प्रवसता ।

तान् गणयन्त्या (मम) अङ्गुल्य जर्जरिता नखेन ॥

' My fingers are shattered (wounded) by nails while I was (engaged in) counting the days that were given to me by my lover when he started (on journey) " Here we have दइए (दइए) and नहेण as Inst. sing forms तान् though Gen plu in form has the sense of Acc according to Sanskrit idiom

✓ 384 In अपभ्रंश the ending अ becomes इ and ए in Loc sing

(1) सागर उपरि तृणानि धरति तले क्षिपति (यत्नइ) रत्नानि ।

स्वामी सुमृत्यमपि परिहरति समानयति खलान् ॥

' The ocean keeps grass on its surface and puts the gems at the bottom, the master despises the good servant but honours the wicked " We have here तलि or तले in the Loc sing

"Any body can get without any distinction a slab of stone from the mountain (to lie) and fruit from tree (to eat), and still men do not like the forest when they leave home " Here we have गिरिह् and तद्दे as Abl sing forms नसिर्वैकु is नि सामान्यम्, the commentator takes it to be सर्व but in that case we have to interpret घेणद् as गृह्णाति, the commentator does not seem to be correct, and we should interpret घेणद् as गृह्यते

(2) तदभ्य अपि वल्कलं फलं मुखं अपि परिधानं भक्षणं लभन्ते ।

स्वामिभ्य इयत् अधिकं (अगलु) आदरं मृत्या दृढमिति ॥

" Even ascetics get barks from trees to wear and fruits to eat, the servants get from their masters only courtesy (or have to show courtesy or respect to their masters) over and above these (clothing and food) " Here we have तद्दु and सामिद् as Abl plu अगलु from अग्र+ल+क Compare आगला in Marathi.

The Loc sing. termination is हि —

(3) अयं निरलप्रभाय एव कसौ पर्य ।

" Indeed piety has very little power left in this Kali-age " Here we have कलिहि as Loc sing

842 ए, the 1st sing. termination of words ending in अ, gets ण and अनुस्वार, we have thus ददए from ददित् and पवसन्तेण from पवसन्त (Pres parts from व + वस्) See IV 838 1

848 The Instrumental sing of words ending in इ and उ is ऐ as well as ण and अनुस्वार,

(1) अग्निना तप्य भवति जगत् कातेन शीतल तथा ।

य पुन अग्निना शीतल तस्य तप्यत्वं कथम् ॥

" The world feels warm by fire and cold by wind, how can heat affect him (the ascetic) who feels cold by the side of fire ? " Here we have अग्निए, वाए, ending in ए and अग्नि ending in अनुस्वार

(2) विप्रियकारकं यद्यपि प्रियं तदपि त आनयं भय ।

अग्निना दग्धं यद्यपि बृह तदपि तेन अग्निना वार्यम् ॥

339. The Gen. plural termination of words ending in अ is हुं.

(1) तृणानां तृतीया मङ्गी नापि (=नैव); तानि अवटट्टे वसन्ति ।

अथ जनः लगित्वा उत्तरति अथ सह स्वयं मज्जन्ति ॥

"There is no third course possible for grass; it grows on the slopes of a ditch; men either cross (the ditch) by holding it or the grass sinks along with them."

The commentator adds: अन्योऽपि यः प्रकारद्वयं कर्तुंकामो भवति स विषमस्थाने वसति । प्रकारद्वयं किम् । म्रियते वा शत्रून् जयति वेति भावार्थः. Here we have तणहं as Gen. Plu. सहं stands for स्वयं, i.e. आत्मना सह.

340. The Gen. Plu. termination of words ending in इ and उ, is हु as also हं.

(1) देवः घटयति वने तरुणां शकुनीनां (कृते) पक्कलानि ।

तद् वरं सौख्यं प्रविष्टानि नापि कर्णयोः खलवचनानि ॥

"God has created ripe fruits on trees in the forest for birds; it is better to have that pleasure, but not to have words of the wicked falling on our ears." Here तरुहुं and सउणिहुं are the Gen. plu. forms. सो वरि सुखु—Here the word सौख्य, in., is used in the mas. gender; see IV. 445 and hence agrees with सो. हुं can also be used for the Loc. plural.

(2) धवलः क्षियति (विसूरइ) स्वामिनः गुरुं भारं प्रेश्य ।

अहं किं न मुक्तः द्वयोर्द्विषोः खण्डे द्वे कृत्वा ॥

"The white (bull) sinks (feels pained) on seeing a very heavy load of his master, (and says to itself): "why am I not yoked at two ends of the yoke having done me into two pieces?" We have here दुहुं in the Loc. plural. पिययेवि and करेवि are Absolutive forms from ईक्ष् with प्र and कृ. See IV. 440.

341. Words ending in इ and उ, take दे, हुं and हि respectively as the terminations of Abl. sing. and plu. and Loc. sing.

(1) गिरिः शिलातलं तरोः फलं गृह्यते निःसामान्यम् ।

गृहे मुक्त्वा मनुष्याणां तथापि न रोचते वारण्यम् ॥

"Any body can get without any distinction a slab of stone from the mountain (to lie) and fruit from tree (to eat); and still men do not like the forest when they leave home " Here we have गिरिहो and तरोहो as Abl sing forms नोसार्वभूत is नि सामान्यम्, the commentator takes it to be सर्वे but in that case we have to interpret येष्वाह as गृह्णाति the commentator does not seem to be correct, and we should interpret येष्वाह as गृह्णाते

(2) तदभ्य अपि वल्कल फलं मुनय अपि परिधानं भक्षणं लभन्ते ।

एषामिभ्य इत्यत्र अधिक (अगलु) आदर मृत्या गृह्णाति ॥

" Even ascetics get barks from trees to wear and fruits to eat, the servants get from their masters only courtesy (or have to show courtesy or respect to their masters) over and above these (clothing and food) " Here we have तदह् and सामिह् as Abl plu अगलुड from अग्र+ल+क Compare आगळा in Marathi.

The Loc sing. termination is हि —

(3) अथ विरलप्रभाव एव कलौ यमः ।

" Indeed piety has very little power left in this Kali age " Here we have कलिहि as Loc sing

842 ए, the Inst. sing. termination of words ending in अ, gets ण and अनुस्वार. we have thus दह्ये from दयित् and पवसन्तेण from पवसन्त (Pres parts from प्र + वस्) See IV 338 1

843 The Instrumental sing of words ending in इ and उ in ए as well as ण and अनुस्वार.

(1) अग्निना उष्णं भवति जगत् वातेन शीतलं तथा ।

य पुन अग्निना शीतलं तस्य उष्णत्वं कथम् ॥

" The world feels warm by fire and cold by wind, how can heat affect him (the ascetic) who feels cold by the side of fire ? " Here we have अग्निह्, वाह्, ending in ए and अग्नि ending in अनुस्वार.

(2) विप्रियकारकं यद्यपि प्रियं तदपि त आनन्दं अयम् ।

अग्निना दग्धं यद्यपि गृहं तदपि तेन अग्निना कार्यम् ॥

"Bring me (back) my lover to day though he has given me offence, for, one has to do with fire even though it has burnt one's house" Here we have अग्नि in ण, ते in ए and अग्नि in अनुस्वार

344 In अपभ्रंश the Nom and Acc terminations, both sing and plu are (generally) dropped. For एद् ति घोडा See 330 4

(1) यथा यथा वकिमाण लोचनयो नितरा इयामला दिक्षते ।

तथा तथा मन्मथ निपकशरान् खरप्रस्तरे तीक्ष्णयति ॥

"The more does the darlish (young woman=इयामला) learn the crookedness (side glances) of the eyes, the more does the god of love sharpen his arrows on a sharp (hard) stone" Here we have वकिम in Acc sing, सामलि in Nom. sing and निअयसर in Acc plu

345 The Gen terminations are often dropped in अपभ्रंश

(1) सगरशतेषु यो वर्ण्यते पश्य अस्माक कान्तम् ।

अतिमत्तानां त्यजाद् कुशानां गजानां कुम्भान् वारयन्तम् ॥

"Behold my lover who is mentioned in hundreds of battles (as) breaking open temples of elephants who are excessively maddened and ungovernable by goads." Here गय stands for गजानाम्

346 In Voc plural हो is added to nouns in अपभ्रंश हे तदणा, हे तदण्य (व) शत मया आत्मन धात मा कुरुत. "Ye, young men and women, I have got the (true) knowledge, do not ruin yourselves."

347 मिस् and ण are substituted by णि in अपभ्रंश; For गुणहि न संपद्य see 335 1

भागीरथी यथा भारते त्रिषु मार्गेषु प्रवर्तते ॥

As the Ganges in this land of भरत proceeds in three ways (streams). मग्नेहि तिहि is Loc. plu.

✓ 348 Nom and Acc plu terminations of feminine words (irrespective of the ending vowel) are उ and ओ

This rule is an exception to IV 344 For अनुलिङ्ग etc see 338 1

मुन्दरसर्वाङ्गो विलासिनी प्रेक्षमाणानाम् ।

"Of (young men) looking at lovely women having all-beautiful limbs."

349 The Inst. sing termination of feminine words is ए

(1) निजमुखकैः अग्निं मुखे करे अन्धकारे प्राप्तिप्रेक्षते ।

प्राप्तिमण्डलचन्द्रिकया पुन किं न दूरे पश्यति ॥

"The fair lady sees her hand in darkness by the help of the rays of her (moon like) face, why should she not see the object at a distance (when she has) the light of the full moon?' Pischel reads किर in place of कर in the first line which gives better sense काइ is किम् and not कयम् as the Com. takes it We get here चन्द्रिमए Inst. sing जहिँ etc (2) यत्र मरकतकान्त्या सवलितम्, 'where (an object) is surrounded by the lustre of emerald" Here we have कान्तिए as Inst. sing

350 The Abl. and Gen. Sing termination of feminine nouns is ऐ

(1) दुष्कर्मव्याया दुष्कृतस्पर्शनीलायाः ।

दुष्काच्छरीरावल्या दुष्करागाया दुष्कतरहापायाः ।

प्रियवचनमलममानाया दुष्कृतकाममन्यवनिवासाया ॥

अन्धद् यदुच्छ तस्या धन्याया तदाश्वाद् न याति ।

आश्चर्यं स्वान्तरं मुग्धाया येन मनो वर्त्मनि न याति ॥

"It is impossible to mention what is small (दुष्क) or atomic of that fair lady who has slender waist, who talks little, who has a small and pretty line of hair (on her belly), who shows but little affection and very faint smile who has got her form slender as she did not hear any news of her lover, and O wonder, the space between her breasts is so small that (even) mind or spirit (that is atomic) is not contained (has no room) in the way (i. e., the space between her breasts) The Com.

takes दुच्छराय as Vocative meaning the lover who shows but scant courtesy to his sweet-heart कटरि or कहरि is a particle expressing sense of surprise, for even the mind which is atomic in size has no room between her breasts विचि means वर्त्मनि see IV 421 Here all words in हे are Gen sing forms

(2) स्फोटयत यौ हृदय आत्मीय तयो परकीया (=परविषये) का घृणा ।
रक्त सोका आत्मान बालाया, जातौ विषमौ स्तनौ ॥

What kindness can those breasts have on others when they burst out (come out by bursting) her own heart, O young men, keep yourself away from the young woman (बाला) (for) her breasts have now become full (विषम) heart rending" As the author takes बालाहे as Ablative sing, I am forced to construe the verse as above against the Com The word हृदय is used in a double sense, heart and breast

✓ 351 The Abl and Gen plu termination of feminine nouns is हु

(1) मय्य (-साधु) भूत यन्मारित भगिनि अस्मदीय कान्त ।

अलजिघ्र्यत् वयस्याभ्य यदि भग्न गृह ऐष्यत् ॥

* It was well O sister that my husband was killed (in battle) he would have been put to shame in the presence of my friends if he had returned home defeated " (भग्न, compare भल्ले Marathi भला Hindi, for महारा and हमारा, compare हमारा Hindi लज्जिज्जन्तु and एन्तु are the present participles used as conditional See III 180 वयसिभु is either Abl or Gen Plural

352 The Loc sing of feminine nouns takes हि as termination

(1) वायस उडुपयन्त्या प्रियो दृष्ट सहसेति ।

अर्धानि बलयानि मग्ना गतानि अर्धानि स्फुटितानि तदिति ॥

* As the lover was all of a sudden sighted by a lady who was driving away the (crowing) crows half of her bracelets dropped down on the earth and the (rest) half

cracked with a noise." There is a common belief that the crowing of a crow indicates the coming of a guest. The lady on hearing this sound of the crow did not see her lover returning and was probably disappointed and wanted to frighten the crow. While doing so she saw her lover suddenly. The result is that from her emaciated hand dropped down some bangles before the husband was sighted, but after he was seen the lady became fat with joy and so the rest of the bangles cracked. There is an अत्युक्ति in the description यदिहि is Loo sing.

✓ 353 The Nom and Acc plu. of nouns in the neuter gender take इ as the termination.

(1) कमलानि मुक्त्वा अलिकुलानि करिगण्डान् काङ्क्षन्ति ।

अमुलम एषु देवां निर्बन्ध (भलि) ते नापि (नैव) दूर गणयन्ति ॥

"Swarms of bees leave the lotuses and desire (to go to) the temples of elephants those that insist on (aim at) getting what is difficult, do not mind the distance"

कमलइ, अलिकुलइ and करिगण्डाइ are Nom and Acc plu forms.

354. Before the Nom and Acc sing terminations he अ (क) of words in neuter gender is changed to उ, ण, तुच्छउ for तुच्छक, भगउ for भगक पत्तरीउ for प्रसृतक, etc.

(1) भग्नक दृष्ट्वा निजक बलं बलं प्रसृतक परस्य ।

उन्मीलति शशिलेखा यथा करे करवालं प्रियस्य ॥

"On seeing his own army routed and the enemy's army spreading, the sword in the hand of my lover flashes like the crescent moon"

We may here take a resume of the declension of nouns in अपभ्रंश according to H

MASCULINE NOUNS ENDING IN अ

Nom	देव, देवा, देवु, देवो	देव, देवा
Acc.	देव, देवा, देवु	देव, देवा
Inst	देवे, देवै, देवेण (देविण) (देविं)	देवहि, देवेहि
Abl.	देवहे, देवहु	देवहु

Gen	देव, देवस्य, देवस्यु, देवहो, देवह	देव, देवह
Loc	देवे, देवि	देवहिं
Voc	देव, देवा, देवु, देवो	देव, देवा, देवहो

MASCULINE NOUNS ENDING IN इ

Nom	गिरि, गिरा	गिरि, गिरी
Acc	गिरि, गिरी	गिरि, गिरी
Inst	गिरिण, गिरिण, गिरिं	गिरिहिं
Abl	गिरिहे	गिरिहु
Gen	गिरि, गिरिहे	गिरि, गिरिह, गिरिहु
Loc	गिरिहि	गिरिहु
Voc.	गिरि, गिरी	गिरि, गिरी, गिरिहो

Masculine nouns ending in उ are declined exactly like गिरि.

NEUTER NOUNS.

Nom	कमल, कमला	कमल, कमला, कमलह, कमलाह
Acc	वारि, वारी	वारि, वारी, वारिह, वारीह
	महु, मह	महु, मह, महुह, महह

The rest like masculine words

Neuter nouns ending in क, e. g. चुच्छक

Nom	Acc sing.	चुच्छक
-----	-----------	--------

The rest like कमल

FEMININE NOUNS

(मुदा=मुग्धा)

Nom	मुद, मुदा	मुदाउ, मुदाओ
Acc	मुद, मुदा	मुदाउ, मुदाओ
Inst.	मुदए (मुदइ)	मुदहिं
Abl	मुदहे (मुदहि)	मुदहु
Gen	मुदहे (मुदहि)	मुदहु
Loc	मुदहि	मुदहि
Voc	मुद, मुदा	मुद, मुदा, मुदहो, मुदाहो

Fem. words ending in इ ई उ ऊ, e. g. मनि, तदनी, येनु कपू, are declined like मुदा

355 Pronouns ending in अ have हा as Abl. sing. termination, e. g. जहा etc यस्माद् भवान् आगतः, कस्माद् तस्माद्, etc होदतु is भवान्, from Pres part of हो (भू).

356 The Abl sing Mas of विम् has किं

(1) यदि तस्या द्रुष्टुं श्रेष्ठं मया सह नापि तिलतार (१)।

तत् तस्माद् वक्राभ्या लोचनाभ्या दृश्ये (अहं) शनवारम् ॥

"If her intense (तिलतार, literally in which the pupil of the eye is full of love like the sesamum) love for me is lost and then nothing is left of it, why am I looked at hundred times with side glances? 'तद्' is तस्या and not तव as understood by the Com जोइजड is 1st sing pass of जोव Compare जोवो in Gujarati

357. Pronouns ending in अ have हिं as Loc sing. termination

(1) यत्र or यस्मिन् कल्प्यते शरेण शरं छिद्यते रात्रौ यत्र ।

तस्मिन् तादृशे भटघटानिवहे कान्तः प्रकाशयति मार्गम् ॥

"My lover shows the way (to other warriors) in the midst of a host where an arrow is cut (met) by an arrow and sword is cut by sword" जहि and तहि are Loc sing forms

(2) एकस्मिन् अक्षिन् आवनं अन्यस्मिन् भाद्रपदः ।

माधव (or माघ) महीतलसस्तरे गण्डस्थले शरत् ।

अत्रेणु ग्रीष्मं मुखाभिकाशिलवने मार्गशीर्षः ।

तस्या मुग्धाया मुखपङ्कजे आवासितः शिशिरः ॥

This verse describes the condition of a lady separated from her lover "The month of आवन has settled in one eye of the fair lady, while the month of भाद्रपद in another; on her couch the spring (as the bed was made of tender leaves), on her cheeks the autumn, on her limbs the summer, and in the field of sesamum of मुखाभिका (sitting at ease) मार्गशीर्ष, the winter (शिशिर) on her lotus-like face" The meaning is that the lady is shedding tears profusely like the rain in the months of आवन and भाद्रपद, she got a bed of leaves as in the spring, her cheeks are

pale as the clouds (or काश flower) in the autumn, her limbs are warm as in summer, her sitting at ease is all shattered (gone) like the field of sesamum in the month of मार्गशीर्ष, and her face is withered like the lotus in winter. The commentary on this passage is interesting and runs thus —अन्योत्तर्य । तस्या मुग्धाया एकस्मिन्नाक्षि धावण अन्यस्मिन् अक्षि माद्वपद । को भाव । यथा एतौ द्वौ मासौ घ्राविणौ तथाक्षि द्वयमप्यधुजलदावित्वा मासद्वयतुल्यम् । महीतलसस्तरे माधवो वसन्त । पर्व-मयत्वात् । गण्डस्थले शरत् । तस्या काशकुसुमादिना पाण्डुत्वात् । अत्रेपु प्रीप्स तापबाहुल्यात् । सुखासिकातिलवने मार्गशीर्ष । यथा मार्गशर्ष तिलवनानामुच्छेद स्यात्तथा सुद्रावस्थानस्योच्छेद । मुखपङ्कजे शिशिर आवासित । यथा शिशिरे पङ्कनाना म्लानत्व तथा मुखपङ्कजस्यापि । स्त्रीणां वियोगावस्थाया एतानि विह्वानि स्यु । Here we have एकहिं and अत्रहिं as Loo sing forms

(१) हृदय स्फुट तटिति (शब्द) कृत्वा कालक्षेपेण किम् ।

पश्यामि हतविधि क स्थापयति स्वया विना दु सशतानि ॥

“ O heart burst with noise, why delay ? I shall see at what place (other than thyself) would the ill luck keep these hundreds of miseries (that thou art experiencing at present) ” We get here कहिं as Loo sing

358 The pronouns यत्, तत्, and किम्, when ending in अ, have आसु as Gen sing termination optionally

(1) कान्त अस्मदीय हला सरिके निश्चयेन रुष्यति यस्य (=यस्मै) ।

अत्रै शत्रौ हस्तैरपि स्थानमपि स्फोटयति तस्य ॥

“ My lover when angry with some one, O friend, certainly breaks even the place the enemy occupies by means of weapons, missiles or even by hand ” We have here आसु and तासु as Gen sing forms

(2) जीवित कस्य न वश्यक थन युन कस्य नेष्टम् ।

द्वे अपि अवसरनिपतिते तृणसमे गणयति विसिष्ट ॥

“ To whom is life not dear ? Who does not wish for wealth ? But a noble man (विसिष्ट) counts them as straw in hours of difficulty ” We have here आसु as Gen sing

359 The pronouns यत्, तत् and किम् have अहे (उहे) as the Gen sing termination in the feminine gender जहे केरु, १ e, यस्याः कृते etc

360 The Nom and Acc sing of यत् and तत् have respectively य् and त् optionally

(1) प्राग्ने तिष्ठति नाथ यत् तद् रणे कथेति न भ्रान्तिम् ।

" As my lover stands in the courtyard, he does not wander on the battle-field ' The Com takes अन्दि to mean सदेह I take it to mean भ्रमण

(2) तत् अव्यये यत्तिर्वहति ।

" That is uttered (said) which he accomplishes "

361 The Nom and Acc sing of इदम् is इम्, इम् कुलम् इदं कुलम्

362 The Nom and Acc sing of एतद् is एह, f, एहो m, and एह, n

(1) एषा कुमारी एव (अह) नरः एतन्मनोरमस्यानम् ।

एतत् मूर्खानां चिन्तमानानां पश्चाद् भवति विमातम् ॥

" 'This is the young maid and here (I am) the man, this is the seat of my cherished desire,' when fools are thus thinking (without trying to satiate their love) the dawn comes immediately after "

363 The Nom and Acc plu. of एतद् is एह. For illustration see 330. 4

364 The Nom and Acc plu. of अदस् is ओह.

(1) यदि पृच्छथ महान्ति (बृहद्) गृहाणि तद् महान्ति गृहाणि अमूनि ।

विद्वलितजनाभ्युदरण कान्तं कुटीरवे पश्य ॥

" If you inquire about big houses, then there they are ; but behold my lover in the hut here who helps people in distress "

365 The pronoun इदम् becomes आय for declensional purposes

(1) इयानि लोकस्य लोकनानि जाति स्मरन्ति न भ्रान्ति ।

आयेषे इष्टं मुकुटन्ति श्रिये दृष्टे विकसन्ति ॥

" There is no doubt that the eyes of the people re-collect their previous birth (incidents of the previous birth), (for) they are closed when they see things they do not like (अग्रिय), and they dilate when they see things or persons they like "

- (2) शुष्यतु मा शुष्यतु एव (= वा) उदधि वडवानलस्य किं तेन ।
यद् ज्वलति जले ज्वलन एतेनापि किं न पर्याप्तम् ॥

" What does it matter to the वडवानल, the sub-marine fire whether the ocean is dried up or not? Is it not enough (to prove its valour) that it (fire) is ablaze in water? "

- (8) अस्य दग्धकलेवरस्य यद् बाहित (= लब्ध) तत्सारम् ।
यदि आच्छाद्यते तत्कुप्यति यदि दह्यते तत्सार ॥

" Whatever is obtained of this wretched body is best, if it is covered it stinks, if it is burnt it turns into ashes "

366. The pronoun सर्व is optionally substituted by माह in अपभ्रंश

- (1) सर्वोऽपि लोक प्रस्पन्दते (तडप्फड्ड) महत्त्वस्य कृते ।
महत्त्व पुन प्राप्यते हस्तेन मुक्तेन ॥

" The whole world is striving for greatness, but greatness is obtained only by hand that is freely distributing (charities) " तडप्फड्ड is explained by the com as च लायते, प्रयतते इत्यर्थे, मोकलडेण is rendered as मुक्तेन which word is unknown to Sk. I have rendered it as मुक्तेन. We have in vernaculars phrases like मुक्तहस्त. दानादिमुक्ते = the meaning of the Ap word This verse is found with slight change in पाहुदोहा, 88

367 The pronoun किम् is optionally substituted by काह् and क्वण in अपभ्रंश

- (1) यदि न स आयाति दूति गृह किं अपो मुख तव ।
वचन य खण्डयति तव सखिके स प्रियो भवति न मम ॥

The lady asks her messenger - " O messenger, if he does not come to my house, why is your face downcast? "

My dear friend (सखिन्हे), he who disrespects your word cannot be dear to me "

For काह च दूरे देखइ see 349 1

For कोडेन्ति जे हियटउ, see 350, 2

(2) सुपुरुषाः कजो अनुहरन्ति मण कार्येण केन ।

यथा यथा महत्त्वं लभन्ते तथा तथा नमन्ति शिरसा ॥

" Please tell me for what reason a noble man imitates the कहु plant, for the more it grows the more it bends " The verse illustrates the substitute कवण for किम्.

(3) यदि सनेहा तन्यता मय जीवति नि शेहा ।

द्वान्मामपि प्रकाराभ्या गतिका (मृता) धन्या, किं गर्जसि सरु मेघ ॥

A lover away from his beloved is here addressing the cloud " If she loved me she must have been dead, if she is alive she does not love me, in either case that fair one is lost to me, why, O wicked cloud, are you thundering (in vain) ? "

368-381 This group of the Sūtras gives the declension of युष्मद् and अस्मद् which is tabulated below —

युष्मद्.

	Sing	Plu
Nom	तुह	तुम्हे, तुम्हइ
Acc	वइ, तइ	तुम्हे, तुम्हइ
Inst	वइ, तइ	तुम्हेहि
Abl	तउ, तुज्ज, तुघ, (तुहु)	तुम्हइ
Gen	तउ, तुज्ज, तुघ	तुम्हइ
Loc	वइ, तइ	तुम्हाउ

अस्मद्

	Sing	Plu.
Nom.	हउ	अम्हे, अम्हइ
Acc	मई	अम्हे, अम्हइ
Inst	मइ	अम्हेहि
Abl	महु, मज्जु	अम्हइ
Gen	महु, मज्जु	अम्हइ
Loc	मइ	अम्हाउ

368 (1) अमर मा रुणल्लुणुशब्द कुरु ता दिश विलोकय मा रुदिहि ।
सा मालती देशान्तरिता यस्या त्व म्रियसे वियोगे ॥

"O bee, do not make this humming sound, look in that direction or quarter, do not weep That मालती flower at the separation of which you are dying, is away from you at a distance "

370 (1) त्वया मुक्कानामपि वरवरो विनश्यति (किट्टइ) न पत्रत्व पत्राणाम् ॥
तव पुन छाया यदि भवेत् कथमपि तदा तै पत्रै (एव) ॥

"O good tree, the leaves do not lose the state of their being leaves because they are separated from you If however you are to have your shade, you can have it only with those leaves "

(2) मम हृदय त्वया, तया त्व सापि अन्येन विनाश्यते ।

प्रिय किं करोम्यह किं ॥ मत्स्येन मत्स्य गित्यते ॥

The commentator says कवित् नायिका अन्यासक्त पति वापि
"My heart is captured by you she has captured you and she ॥ harassed by another, my lover, what shall I do? What will you do? for a fish swallows another fish विनश्यद् is rendered by the Com as विनाश्यते, विभियते and विनश्यते, I think this is a देशी root Compare नाङ्गे, नङ्गे in Marathi

(3) त्वयि ममि द्वयोरपि रणगतयो. को जयधिय तर्कयति ।

केचैर्गृहीत्वा वमणहिणीं भण सुख कस्तिष्ठति ॥

"When you and I both are on the battle-field, who (else) would expect to gain victory? Say who would be at ease by pulling Yama's wife in her hair?" The word तर्कइ is explained as अभिलषति The speaker suggests that a combination of the great heroes would be too strong for the enemy

(4) त्वा मुञ्चन्त्या मम मरण मां मुञ्चतस्तव ।

सारस (यका) यस्य दूरे (रेणका) यः कृतान्तस्य साप्य ॥

Com स्त्री कथयति । त्वां मुञ्चन्त्या मम मरण मां मुञ्चतस्तव मरणम् ।
दृष्टान्तः । यथा सारस पक्षी यस्य यो दूरे वर्तते सोऽपि कृतान्तस्य साप्यो भवति
मरण प्राप्नोतीत्यर्थः If I leave you (it would be) my death, if you leave me it would be yours, like a सारस bird, for

whoever (of the pair) stands separated (वेगळा) becomes a victim of death वेगळा is वेगळा in Marathi and has the sense of separation

371. (1) युष्माभि अस्माभि यत् कृतं दृष्टं बहुजनैः ।

तत् (=तदा) तावन्मात्रं समरं निर्वृतं एकक्षणेन ॥

"What yourselves and ourselves had done has been witnessed by many people, for, we have won (निर्वृत) so great a battle in a moment " तेवहुड is तेवढा in Marathi

372 (1) तव गुणसर्वं तव मतिं तव अनुत्तरा क्षान्तिम् ।

यदि उत्पद्य अन्यजना महीमण्डले शिष्यन्ते ॥

"How I wish that other men born on this globe of earth learn (from you) your numerous virtues, your intelligence and your uncomparable forbearance "

375 For तद् इदं etc. see 338 1

376. (1) यत्र स्तोका रिपवः बहवः कातराः एव भवन्ति ।

मुग्धे निमग्नस्य गगनतलं कति जना ज्योत्स्ना कुर्वन्ति ॥

The warrior is consoling his beloved when out to go on the battle field "We are few and the enemies numerous, so say the timid ones, but, O fair one, behold the sky (and see) how many (are there that) give the moon-light " The Com. remarks—एकश्चन्द्र एवेत्यर्थं

(2) अमलत्वं लागयित्वा ये गताः पथिकाः परकीयाः केऽपि ।

अवश्यं न स्वपन्ति मुक्तासिकाया यथा वयं तथा तेऽपि ॥

"Those other travellers who have left this place or home having left their love (अमलत्व=ब्रेह) behind will certainly not sleep at ease as we (at home) do not " The lady speaks of her lover, a wanderer, who has left her at home

377 (1) मया ज्ञातं प्रियं विरहितानां कापि धरा भवति विकाले ।

वेचलं (=पर) मृगाद्भोऽपि तथा तपति यथा दिनकरः क्षयकाले ॥

"My dear, I thought that there was some support (धरा) (consolation, alleviation of pain) to separated lovers at sunset (विकाले = संध्यायां); but at the close (of the day

खयगालि) the moon torments (me) as much as the sun during the day." धरा=आधार अवलम्बन वा

379. (1) मम कान्तस्य दो दोषौ साखि मा पिधेहि अलीकम् ।

ददत पर अह उर्वरिता युध्यमानस्य करवाल ॥

'My lover has (only) two flaws, my friend, do not conceal the charge (आलु) when he makes gifts I alone am left, and when he fights, the sword alone is left दोसडा, see, IV 429 आलु = मिथ्या, अलीक अनर्थकम् compare भाळ in Marathi

(2) यदि भग्ना परकीया तत्साखि मम प्रियेण ।

अय भग्ना अस्मदीया तत्तेन मारितेन ॥

If the enemies are defeated then, my friend they must have been so by my lover if our men are defeated then it must have been so by his being killed "

380 अह भग्ना etc see 379. 2

382-388 These sutras give rules about the conjugation of verbs The system of conjugation in the अपभ्रंश is almost the same as in the principal Prakrit with a few additional forms in the Present in the Imperative second person sing and in the Future The additional terminations in the Present are —

1st person	उ	इ
2nd person	हि	इ—
3rd person	—	हि

The additional terminations for the Imperative are —
2nd person sing इ, उ, ए

In addition to the Future forms with हि स्स etc, we have in अपभ्रंश, with स as well .,

382 (1) मुखकवरीवन्धौ तस्या शोभा धरत

ननु माणुद ससिराद् कुक्षत ।

तस्या शोभन्ते कुरला भ्रमरकुलतुलितौ

ननु भ्रमरीदम्भा जीदन्ति मिलितौ ॥

'Her face and the braid of hair (rolling on it) bear (respectively) the beauty of the moon and the Rāhu engaged in fight, her curly locks of hair, comparable to

- 386 (1) खड्गविषाधित यत्र लभामहे तत्र देशे याम ।
रणदुर्मिक्षेण भग्ना विना युद्धेन न वलामहे ॥

"We shall go to that country where we shall get some work for our sword, destitute as we are by the famine of fight, we cannot live (in happiness) without it."

- 387 (1) कुजर स्मर मा सलकी सरलान् श्वासान् मा मुघ ।
कबलाः ये प्राप्ताः विधिवशेन दाधर मान मा मुघ ॥

"O elephant, do not think of the सलकी plants, do not breathe heavy (long) sighs, eat only those morsels which luck brings you, do not give up your self respect" Here मुमरि, मेळि and चरि are the Imperative forms.

- (2) भ्रमर भत्रापि निम्बके कति (चित्) दिवसान् विलम्बस्व ।
घनपत्रवान् छायाबहुलो फुलति यावत्कदम्ब ॥

"O bee, please wait for a few days even on this filthy Nimba tree (निम्बक) until the Kadamba tree, having plenty of foliage and shade, bears blossom" Here विलम्बु is the Imperative form.

- (8) प्रिय एवमेव कुरु भल्ल करे त्यज त्व करवालम् ।
येन कापालिका बराका छान्ति अभग्न कपालम् ॥

My lover, please keep this spear in hand as at present, throw away the sword, so that the poor कापालिकस will have at least their begging bowl (कपाल, an earthen pot or human skull) unbroken," Here करे is the Imperative form

388. (1) दिवसा यान्ति वेगै (=सहस्रहर्हि) पतन्ति मनोरथा पश्चाद् ।
यदस्ति तन्मान्यते भविष्यति (इति) कुर्वन् मा भास्व ॥

The days pass away quickly ; the cherished desires lag behind , whatever is (in possession) is to be respected (accepted ,) do not sit idle saying "it will come to me" For सहस्रहर्हि compare सटपट in Marathi

389. सतो भोगान् य परिहरति तस्य कान्तस्य बलि क्रिये ।
तस्य देवेनेव मुष्टित यस्य खल्वाटं शीर्षम् ॥

"I offer my homage to that lover who rejects enjoyments offered, (for) he who has bald head, is shaved

“ready by his fate” The meaning is that there is no question of restraint if there is no possibility of one's getting enjoyments. Com यस्य योगा न सन्ति ॥ तु स्वयमेव त्यक्तात्यर्थः ।
are

वत्यगन्धमलकारं इतीवो समणा जे य ।

अच्छन्द जे न भुचन्ति न से चाइ ति बुचइ ॥

जे य कन्ते पिए मोए लदे विप्पिट्टिकुव्वइ ।

साहीणे ज्यइ मोए से हु चाइ ति बुचइ ॥-दशवैकालिक, II 28.

890 (1) सतिव्रतत्वं यत्तत्तनयो स च्छेदक न खलु लाम ।

सखि यदि कयमपि जुटिवशेन अथरे प्रभवति नाथ ॥

‘Too much fullness of breasts is indeed not a gain but a loss, as my lord can reach the lip with great difficulty and much delay’ छेउउ ३ छेदक, १ ॥ हानि, १ बुचइ stands for प्रभवति

891. (1) ब्रुवइ सुहसितु किंचि = मूत सुभाषित किंचित् ।

(2) इयत् उपत्ता शकुनि स्थित पुनर्दु शासन उपत्ता ।

तदा अह जलामि एय हरिः यदि ममाग्रत उपत्ता ॥

Duryodhana says.—“Having said this much शकुनि stopped, again दु शासन stopped having said that much, then I realised that it was हरि (श्रीकृष्ण) who stood before me having said (what he had to say)” दुर्दोषत was so overpowered by the presence of श्रीकृष्ण that he was not at all in his senses during the speech he however come round when he heard two more speeches. The verse illustrates the various forms of मू in अपभ्रंश

894 पठ गृहेष्विणु ग्रह-पठ गृहीत्वा ग्रतम्

✓ 895 This sūtra states that छेउ and other देशी roots are synonymous with तञ् and others and gives a few illustrations

(1) मघातया तीक्ष्णान् करान् लात्वा यदि शरीरं अतस्त्रिभ्यत ।

तदा जगति गौर्या मुखकमलेन सदृशतां कामपि अलप्स्यत ॥

“Had the moon been somehow deprived of his sharp rays (dark spots etc) and been ohuelled he then would have attained some resemblance in the world with the

lotus-like face of the fair one." Some mss read सर in place of कर, i e. शरान्, the meaning would then be, If the moon had been scratched with sharp arrows Here छोल is regarded as having the meaning of the root तञ्ज्.

✓ (2) कङ्कण चूर्णीभवति स्वयं मुखे कपोले निहितम् ।

धासानलज्वालासततं बाष्पजलससिकम् ॥

'O fair one, your bangles placed on your cheeks would be reduced to powder when heated by the flames of your hot breaths and sprinkled over with the water of your tears" The glass bangles heated and then dipped in water become brittle, the lady is therefore asked not to rest her cheek on her palm For चूड and झळकिअ compare चुडा and झळ, झळणें etc. The root झळ् is used in the sense of तापय्

✓ (3) अनुगम्य द्वे पदे प्रेम निवर्तते यावत् ।

सर्वाशनरिपुसम्भवस्य करा परिवृत्ता तावत् ॥

"As the beloved (प्रेम) having gone two steps, returns the rays of the offspring of the enemy [i e water] of all-devouring (fire) (the moon) began to set" अग्निद-वचिड is an Absolutive (see IV 439) from गम् with सम्भ- 1 e सम् or अनु which is a देशी form

✓ (4) हृदये शल्यायते गोरी गगने गर्जति मेघ ।

वर्षाराने प्रवासिकाना विषम सकटमेतत् ॥

"The fair one strikes (pains) at heart; the cloud thunders in the sky, it is (thus) a great hardship to those who intend to leave their home on the evening of a rainy season" Here झुडुकद् and घुडुकद् are देशी forms which are approximately rendered into Sk by शल्यायते and गर्जति

✓ (5) अम्ब पयोधरो वज्रमयो नित्यं यो समुद्यौ तिष्ठत ।

मम कान्तस्य समराङ्गणे गजघटा गङ्गु यातः ॥

"O mother, my breasts are adamant as they always face my lover and go to break the array of elephants on the battle field"

(6) पुत्रेण जातेन को गुण अपगुण क मृतेन ।

यत् पेदुकी (बप्पीकी) मृमि आकम्पतेऽपरेण ॥

'What is the gain by the birth of a son? What is the loss if he dies? when the ancestral property (land) is being appropriated by another' Here बप्पीकी and बप्पिमृद are of देशी origin, compare बाप and बापणे, चोरणे in Marathi.

(7) तत् तावत् जल सागरस्य स तावान् विस्तार ।

रुपा निवारण पलमपि नैव पर शद्वायते असार ॥

So much water the ocean has so vast is its extent thrust however is not even a little (पलमपि) quenched only it thunders for nothing 'पुद्गुमह or पुद्गुमह ॥ ध्वनि करोति

Compare नि सारस्य पदार्थस्य प्रावेणाकम्परो महान् ।

न सुवर्णे ध्वनिस्तादृग् यादृक्कास्ये प्रजायते ॥

396-399 and 410-412 These sūtras treat of the phonetic changes in अपभ्रंश

396 In अपभ्रंश non-conjunct and non-initial क, ख, त घ, प, फ occurring after a vowel are respectively changed to ग घ, द ध ब म

क=ग (1) यद् दष्ट सोममहणमसतीभि हसित निश्चकम् ।

म्रियमनुष्यविशोमकर गिल गिल राहो मृगाहम् ॥

When the unchaste women saw the eclipse of the moon they laughed fearlessly (and said) O Rahu do do swallow the moon that agitates the beloved person' Here विशोमहण stands for विशोमकरम्

ख=घ (2) अम्ब स्वस्यामस्यै सुखेन विन्तते मान ।

प्रिये दष्टे व्याकुलत्वेन (हृष्टोहल) कथेतयति आत्मानम् ॥

O mother people at ease (सम्भाव्य) can very well think of becoming haughty or proud, when however the lover is seen who on account of the rising emotion (हृष्टोहल रमस) is conscious of himself? Here मुख becomes मुप

त=द, थ=ध; घ=ब, फ=म

✓ (3) शपथ कृत्वा कथितं मया तस्य परं सफलं जन्म ।

यस्य न त्यागः न च आरमर्तः न च प्रमृष्टं धर्मं ॥

' On oath I tell you His life alone is fruitful who does not lose generosity, nor valour nor piety ' Here सबधु, कधिदु and समल्लु illustrate the rule

For एकहि अक्खिहि सावणु see 357 2.

✓ (4) यदि कश्चित्प्राप्स्यामि प्रियं अकृतं वौतुकं करिष्यामि ।

पामीयं नवके शरावे यथा सर्वान्नेन प्रवेक्ष्यामि ॥

" If somehow I meet my lover I shall do something wonderful never done before I shall enter into him with all my body as water pervades the new earthen jar " For similar idea compare पाहुदोहा, 117 This verse and the following illustrate the fact that the changes prescribed by this sūtra may not take place as an effect of प्रायोऽधिकार

✶ (5) परं कर्णिकारं प्रफुल्लितकं काञ्चनकान्तिप्रकाशं ।

गौरीवदनविनिर्जितकं ननु सेवते वनवासम् ॥

" Behold the कर्णिकार is in full blossom bearing the beauty of gold, indeed, being put into background (lit defeated) by the face of the fair maid, it has taken to residence in forest

397 In अपभ्रंश non-initial non-conjunct म is changed to nasalised व Thus we have कर्वेल्लु, मर्वेल्लु from कमल भ्रमर, जिर्वे तिर्वे from जिम, तिम etc

398, रेफ as second member of any conjunct is optionally dropped in अपभ्रंश

For जइ केवेल्लु see 396 4

For जइ भग्गा see 379 ॥

399 रेफ is substituted for a member of the conjunct in some cases, e g वास for व्यास

(1) व्यास महर्षि एतद् भणति-यदि श्रुतिशास्त्रं प्रमाणम् ।

मातृणां चरणौ नमतां दिवसे दिवसे भग्नान्नानम् ॥

Vyasa, the great sage, says thus If the Veda and the Śāstra are to be regarded as authoritative, then those

who pay homage to the feet of their mothers get the merit of bathing in the Ganges every day."

(2) व्यासोपि भारतस्तम्भे वदम् ।

'Vyasa also has said this in the Bharata books' The other reading gives व्यासेनापि भारतस्तम्भे वदम् For want of context the meaning of the line is uncertain

400 The ६ of आपद् सपद् and विपद् = changed to इ in अपद्

अनय कुर्वत पुरुषस्य आपद् आयाति ।

'Calamity befalls a person who does wrong deed' For गुणहिं न सपय see 335 1

401 कय, यया and तया have केय (केयँ) किम, (किदँ) किह, किष जेम (जेयँ) जिम (जियँ), निह, निष, तेम (तेयँ) तिम (तियँ), तिह, तिष, in अपभ्रंश

(1) कय समाप्यता दुष्ट दिन कय रात्रि क्षीप्र (घुट्ट) भवति ।

नववधूदर्शनलालसक वहति मनोरथान् सोऽपि ॥

'How will this wicked (tedious) day come to an end? will the night come soon? (so) he who is eager to meet his bride cherishes longings'

(2) ओ गौरीमुखनिर्मितक बार्दले निलीन सुगङ्गा ।

अन्योऽपि न परिभूततनु स कथं भ्रमति नि सङ्गम् ॥

'I think (ओ सूचनायाम्), the moon hides himself in the mass of clouds (वदलन्वादल in Marathi) being defeated by the face of the fair maid", how can he who is thus defeated, wander fearlessly?" लुक is निलीन; cf लपणँ, लुकणँ in Marathi

(3) विष्णुधरे तन्मया रदनमण कय स्थित श्रीमानन्द ।

निरुपमरस श्रियेण पालिव शेषस्य दत्ता मुद्रा ॥

'O वान-द, how does the tooth-mark on the bimba like nether lip of the fair one stand (look)?' (The reply is) Her lover has drunk its excellent juice (रस) and has put a seal to the rest as it were (so that no one else should taste it)"

(4) मग सखि निमृत्तक तथा मयि यदि शिव रष्ट सद्योप ।

यथा न जानाति मम मन पन्नाशतिर्त तस्य ॥

"O friend, tell me in secret if you saw my lover in the wrong with me, tell me in such a manner that he would not know that my mind is now partial or in love with him."

For जिवे जिवे बकिम see 344. 1

For मद जाणिते प्रिय see 377. 1

402 बाहृश्, ताहृश्, कीदृश् and ईदृश् become जेदु, तेदु, केदु, and एदु in अपभ्रंश

(1) मया भणितः बालिराज एव कीदृग् मार्गेण एष ।

बाहृषताहृग् नापि भवति मूर्ख स्वयं नारायण ईदृक् ॥

"O king Bah, I told you of what sort this beggar is, he is not an ordinary beggar but नारायण in person."

✓ 403. बाहृश् etc when ending in अ become बहृत्, तहृत्, कहृत् and अहृत्.

404. वत्र becomes जेत्यु and जेतु, तत्र becomes तेत्यु and ततु in अपभ्रंश.

(1) यदि स षट्यति प्रजापति कुत्रापि सात्वा शिक्षाम् ।

यत्रापि तत्रापि अत्र जगति भय तदा तस्या सदृशीम् ॥

"If the creator fashions persons after having learnt the art from somewhere, then he may fashion in this world a person similar to her"

405. यावत् becomes जाम् (जावै), जाड, जामहि, तावत् becomes ताम्, (तावै) ताड, तामहि

406 For केत्यु वि डेप्पिणु सिक्ख see 404. 1.

(1) यावत् न निपतति कुम्भतटे सिंहचपेटाचटात्कार ।

तावत् समस्त्राणां मदकलानां (गजानां) पदे पदे बाधते दहा ॥

"As long as the slap of the claws of a lion does not strike the temples, so long is beaten the drum at every step of all maddened elephants"

(2) तिलानां तिलत्वं तावत् पर यावत् न जेहा यलन्ति ।

जेहे प्रनेटे ते एव तिला तिला अद्यां सुखा भवन्ति ॥

"Sesamum can be so called so long as the oil (जेहे) is not pressed out, but when it is pressed out, the same

sesamum, loses its quality of being a sesamum and becomes खल (oil cake, wicked)'

(3) यावद् विपत्ता कार्यगति जीवाना मध्ये आयाति ।
तावद् आस्तामितर जन सुजनोऽप्यन्तर ददाति ॥

"When evil destiny befalls men, even a good man would back out, let us not speak of an ordinary man

407 यावत् becomes जेवड जेत्तुन तावत् becomes तेवड, तेत्तुल

(1) यावद् अन्तर राखणरामयो
तावद् अन्तर पट्टणप्रामयो ।

'There is as much difference between a town and a village as there is between रावण and राम "

409 (1) ते मुद्रा हारिता ये परिविष्टा तेषाम् ॥
परस्पर युध्यमानाना खात्मा पीडित तेषाम् ॥

"The eatables (e. g. मुद्र's) served to those fighting with one another, are lost if their master is in distress'
गजित 18 पीडित, cf गाजणे in Marathi

410-411 In अपव्रत ए ओ are pronounced short, and उ, इ, हिं and हु standing at the end of a metrical foot are also pronounced short

For सुधि विन्तिज्जइ माणु see 396. 2

For तसु हउ कलिपुगि बुद्धहो see 338

For अन्न जु तुच्छउ see 350 1

For बलि किज्जउ see 338 1

For दइउ पढावइ see 340 1

For तवहिं वि वकलु see 341 2

For खगविसाहिउ see 336 1

For तणहें तइज्जी see 339 1

412 (1) प्रहन् ते विरला केऽपि नरा ये सर्वाङ्गछेदा ।
ये नरा ये वय (क) तरा ये नरा ते सर्वाङ्ग ॥

- 414 (1) अन्ये ते दीर्घे लोचने अन्यत् तद् भुजयुगलम्
 अन्य स घनस्तनमार तदन्यदेव मुखकमलम् ।
 अन्य एव केशकलापः स अन्य एव प्रायो विधि
 येन नितम्बिनी घटिता सा गुणलवण्यनिधि ॥

‘ Uncommon are her long eyes, uncommon her pair of arms uncommon are her firm and heavy breasts, uncommon indeed is her lotus-like face, indescribable are her profuse hair, the creator also is altogether different who fashioned this lady having heavy hips and a store of virtues and beauty ’

- (2) प्रायो मुनीनामपि भ्रान्ति ते मणीन् गणयन्ति ।
 अक्षये निरामये परमपदे अद्यापि नय न लभन्ते ॥

‘ Probably even the sages are wrong, they (simply) count the beads they do not yet become merged in that highest place which is free from danger and is imperishable Compare पाण्डुदोहा, 169

- (3) अधुनलेन प्राय गौर्या सखि उद्धृते नयनसरसी ।
 ते समुखे सप्रेषिते दत्त तिर्यग् घात परम् ॥

‘ O friend, I think the ponds of the eyes of the fair maid are overflowing hence when directed towards (others) they give a side-long stroke ’

- (4) एष्यति त्रिव रोषिष्यामि अहं रुद्रा मामनुनयति ।
 प्राय एतान् मनोरथान् दुष्कर इवित कारयति ॥

‘ My lover will come, I shall get angry with him, he will console me when I am angry, so the cruel lover makes (his beloved) cherish such hopes ’

- 415 (1) विरहानलज्वालाकरालित पथिक कोऽपि मड्दत्वा स्थित
 अन्यथा विशिरकाले शीतलजलात् धूम कुत उत्थित ॥

‘ A certain traveller, enflamed by the fire of separation, must have taken a plunge into the waters, how otherwise can vapor rise up from cold water in this season of winter ? ’

- 416 (1) मम कान्तस्य गोष्ठस्थितस्य कुत कुटीरकाणि ज्वलन्ति ।
 अथ रिपुरुधिरेण आर्दयति (com विष्यापयति) अय आत्मना, न भ्रान्तिः ॥

"How are huts on fire when my lover is at home (गोष्ठ) ? He will certainly extinguish them either by the blood of his enemy or by his own." Here बलन्ति stands for ज्वलन्ति

For धूम कहसिह see 415 1

417 For अद् भग्ना पारकडा see 379 2

418 (1) प्रियसगमे कथं निद्रा प्रियस्य पटोक्षे कथम् ।

मया द्वे अपि विनाशिते निद्रा नैव न तथा ॥

"How can I get sleep when in company of my lover? How can I have it when he is away? To me both (kinds of sleep) are lost, I shall not have sleep this way or that way "

For शुषहि न संपद्य see 335 1

(2) कान्तः यत् सिहेन उपमीयते तन्मम खण्डित मान ।

सिंह नीरक्षकान् गणान् हन्ति प्रिय पदरक्षे समम् ॥

"It puts down my pride (I am ashamed to see) that my lover is compared to a lion, for a lion kills elephants without watchman, while my lover kills them along with bodyguards "

(3) चञ्चल जीवितं ध्रुव मरण प्रिय दृश्यते कथम् ।

मविध्यन्ति दिवसा रौषयुक्ता (रुसणा) दिव्यानि वर्षस्तानि ॥

"Life is fickle, death is certain, my lover, how can one afford to be angry? For days on which one is angry, will appear (long like) hundred years of gods "

For म पणि करहि विताड see 385 1

(4) माने प्रगटे यदि न तनु तत् देश त्यजे ।

मा दुर्जनकरपण्डवे दार्यमान भ्रमे ॥

"When your honour is lost you should abandon your country if not the body Do not move in that country being pointed out by the fingers of wicked persons "

(5) लवण विलीयते पानीयेन अरे खल मेघ मा गर्जे ।

ज्वालितं गलति तत्कुटीरकं यौरी निम्यति अयम् ॥

"Salt (beauty) is melted by water, O wicked cloud, do not thunder, for the hut which is burnt, would drip

and the fair lady inside may get wet to-day " Con
पाहुदोहा 176

(6) विमवे प्रनष्टे वक् कदौ जनसामान्य ।

किमपि मनाक् मम प्रियस्य शशा अनुहरति नान्य ॥

" The moon and none else imitates a little of
lover as he (the moon) is crooked (crescent) whi
adversity and normal (ordinary=जनसामान्य) in prosper

419 (1) किल न खादति न पिबति न विद्वति धर्मे न व्ययति ह

इह कृपणो न जानाति यया यमस्य क्षणेन प्रभवति दूत ।

"The miser neither eats nor drinks nor does he s
a rupee in pious gifts, he does not know that the mes
ger of Death would overcome him in a moment "

अहम् etc.

अथवा न सुवशानामेष दोष ।

Note that the word खोडी, खोड in Marathi, is देशी

(2) यायते (गम्यते) तस्मिन् देशे लभ्यते प्रियस्य प्रमाणम् ।

यदि आगच्छति तदा आनीयते अथवा तत्रैव निर्वाणम् ॥

" I shall go to that region where I shall get t
(प्रमाण) of my lover , if he comes I shall bring him ,
shall put an end (to my life) in that very place "

For दिवि दिवि गङ्गाणां see 399 1

(8) यत्प्रवसता सह न गता न मृता वियोपेन तस्य ।

लज्जयते सदेशान् ददतीभि (अस्माभिः) सुभगजनस्य ॥

" In as much as I did not accompany him when
went on his journey, nor did I die in his absence, I
ashamed to send messages to my lover "

(4) इत मेघा पिबन्ति जल इत वडवानल आवर्तते ।

प्रेक्षस्व गभीरिमाण सागरस्य एकापि कणिका ॥ हि अपभ्रश्यते ।

" Here clouds drink water , here the sub-marine :
is agitating , behold the depth of the ocean , not is di
is lessened "

420 For पच्छद् द्दोइ विहाण see 362 1

For एम्बइ सुरल समष्टु see 332 2.

(1) याहु, मा यान्त पल्लवत, दक्ष्यामि कति पदानि ददाति ।

इदमे तिरस्वीना अहमेव पर प्रियः आटम्बरानि करोति ॥

" Let him go , do not call him back , I shall see how many steps he goes, I am crossways at his heart, but my lover is only making a show (of going)"

(2) हरि नर्तित प्राङ्गणे विस्मये पानितः लोकः ।

इदानीं राधाप्योद्यत्यो यत् (प्रति) माति तद् भवतु ॥

" Hari was made to dance in the courtyard , the people were struck with amazement , may anything now befall the breasts of राधा "

(3) सर्वसलावण्या गौरी नन्वा कापि विपप्रन्धि ।

मट प्रत्युत स म्रियते यस्य न लगति कण्ठे ॥

" The fair maid is all beautiful like fresh विपप्रन्धि (a poisonous bulb called बबनाम), the young man (मट) however would die if she does not embrace him "

For एतद्दे मेह पिबन्ति बहु see 419 4

421. (1) मया उक्त, त्व धुर धर, गलिरुपमै (वसर) विनादिता ।

त्वया विना धवल नारोहति भरः, इदानीं विपण्ण किम् ॥

" I said , O white bull hold the yoke , we are teased by the wicked bulls , the load cannot be carried without you , why are you now depressed ? "

For मद् युत्तठ see above

For ज मणु विचि न माइ see 350 1

422 There are a number of देशी words for which Sk equivalents are proposed in this sūtra

शीघ्र = बहिर्

(1) एक कदापि नागच्छसि अन्यत् शीघ्र यासि ।

मया मित्र प्रमाणित त्वया बाह्य (त्व यथा) यत् न हि ॥

" Sometimes (एक) you do not come , at other times you go away quickly , I know, O friend that there is no wicked person like you "

झकट = धवल

(2) मया सत्पुरुषा तथा बलदा यथा नद्य तथा बलनानि ।

यथा पर्वता तथा कोटराणि हृदय रिशसे किम् ॥

" Just as there are many good men so there are many struggles , there are rivers and there are turnings ,

there are hills and there are hollows , O heart, why are you depressed ? " शकट is not a pure Sk. word . Compare शगडा in Marathi

अस्पृश्यससर्ग = विद्वाल

(४) ये मुक्त्वा रत्ननिधि आत्मान तटे क्षिपन्ति ।

तेषा शस्त्राना ससर्ग केवल फूट्टियमाणा भ्रमन्ति ॥

"(I think with abhorrence) the contact with conchs that cast away themselves on the shore after having abandoned the store of gems the ocean , they wander being blown off by others " For parallel see पाहुडदोहा 151 which indicates that we should read the last line as फूट्टिज्जन्ति न भन्ति

भय = ड्रवक.

(४) दिवसै अर्जित खाद मुखै सचिनु मा एकमपि दम्भम् ।

किमपि भय तत् पतति येन समाप्यते जन्म ॥

" O fool, enjoy what you earn every day , do not hoard even a pice , for there comes a danger from unknown source (किमपि) which puts an end to your life "

आत्मीय = अप्पण

For फोडेन्ति जे हियडट see 367. 2

दृष्टि = द्रेहि

(५) एकैक यद्यपि पश्यति हरि सुष्टु सर्वादरेण ।

तथापि दृष्टि यत्र कापि राधा ।

क शक्नोति सवरीतु नयने केहेन पर्यस्ते ॥

" Although Hari regards each and every person well and with all respect, still his eyes are fixed where राधा stands Who is able to check eyes overflowing with love? "

गाढ = निश्चट

(६) विभवे कस्य स्थिरत्व यौवने कस्य गर्व ।

स लेख प्रस्थाप्यते य लगति गाढम् ॥

" Who is firm in prosperity ? Who can have pride (मरट) of youth ? (so) such a letter should be sent would stick fast (appeal most) "

साधारण = सुदृढ.

(7) कुन गगर कुन महरगर कुन बही कुन मेघ ।

दूरस्थितवननि मङ्गलाना भवति अमपरम जेह ।

"What a great distance there is between the moon and the ocean and between the peacock and the cloud ? There is uncommon friendship of the good persons however distanced they may stand"

कौतुक = कौतू or कुटू

(8) कुत्रर अन्येषु तरवेषु कौतुकेन पर्यते हस्तम् ।

मन पुन एकस्या मङ्गला यद् दृश्य परमार्थम् ॥

"The elephant passes his trunk on other trees (only) out of curiosity, but if you ask (me) the truth his heart is fixed on the mango plant alone"

कौतु = कौटू

(9) कौतु कृता लब्धमि निषय हि प्रशङ्कम् ।

अनुरक्ता मत्ता अस्माद् मा त्यज स्त्रामिन् ॥

"Sir, we only played why do you therefore say this? Please do not leave us who are attached and devoted to you."

रम्य = रम्य

(10) सरिद्धि न सरोभि न सरोवरे नापि उद्यानवने ।

देसा रम्या भवन्ति मूर्ध्नि निवसद्भि मुच्यते ॥

"O fool countries are rendered beautiful not by rivers nor by lakes nor by ponds nor by gardens or forests, but by the stay of the noble person"

अद्भुत = उद्भरि

(11) हृदय त्वया एतद् उक्त मम अमन शनवारम् ।

स्फुटिष्यामि प्रियेण प्रवसता (सह) बह मङ्ग भङ्गुनवर ॥

"O heart, rogue you are of wonderfully strong structure, you said hundred times before me 'I shall burst forth when or if the lover goes away on a journey'"

A simple hut is possessed by five (organs), all these five think differently, O sister, how can such a house live well where the whole family follows its own whim / ' कुटुली compare कुटलें in Marathi. This is a metaphorical description of the human body

मूढ = मालिख

(13) य पुन मनस्येव व्याकुलीभूत विन्तयति ददाति न द्रम्म न रूपकम् ।

रतिवशमगणशील कराग्रोल्लासित शुद्धे एव कुन्त गणयति स मूढ ॥

He is a fool who agitated in mind, thinks but does not give a pice or a rupee, he also is a fool who wandering at will brandishes his spear in his hand only at home "

मूढ = बढ For दिवेहि विवस्तउ खाइ बढ see 422 4

नव = नवख For नवखी क वि विसगठी see 420 ॥

अवस्कन्द = दडवड

(14) चलाभ्या वलमानाभ्या लोचनाभ्या ये त्वया दृष्टा बाले ।

तेषु मकरध्वजावस्कन्द पतति अपूर्णे काले ॥

' O young girl, those that are seen by you with your quick side glances, are attacked by the god of love even before they attain youth (अपूरइ कालि).'

यदि = छुडु For छुडु अग्यइ ववसाओ see 385 1

सवन्धि = केर

(15) गत स केसरी पियत जल निश्चित हरिणा ।

यस्य सवन्धिना हकारेण मुयेभ्य पतन्ति तृणाणि ॥

' O deer, the lion is gone, drink water without any fear-the lion at whose roaring, grass drops down from your mouths '

सवन्धि=तण For अह भग्ना अम्हइ तणा see 379 ॥

मा मैषी =मन्मीसा (f)

(16) स्वस्यावस्थानामालपन सर्वाऽपि लोक करोति ।

आर्ताना मा मैषी इति य मुञ्जन स ददाति ॥

' Every one talks consoling words to those that are at ease, it is only the noble man who promises help to those in distress by saying ' Do not be afraid ' "

" The pretty one made the members of the assembly rise and sit although she had rags on her head and hardly twenty pieces of glass balls on her neck " उठुबईस in Marathi उठवैस, उठवशा etc

424 (1) अम्ब पद्यात्ताप प्रिय कलहायित विकाले ।

(नून) विपरीता बुद्धि भवति विनाशस्य काले ॥

" O mother I repent that I made my lover angry in the evening " Indeed one thinks wrongly at the time of adversity

425-487 These sutras describe the terminations peculiar to अपत्रश

425 (1) विट एष परिहास अयि मज कस्मिन् देशे ।

अह क्षीणा तव कृते प्रिय स्व पुन अन्यस्या कृते ॥

" O lover, tell me in what country this joke (is played), that I languish for your sake and you for some one else "

For बहुल्लणहो तणेण see 366. 1

426 (1) स्मर्यते तद् वल्लभ बद् विस्मर्यते मनाक् ।

यस्य पुन स्मरण जात यत तस्य स्नेहस्य किं नाम ॥

" That is called dear which is remembered though it may have been forgotten for a while but what is the name of that affection the recollection of which comes and goes away quickly ? "

For विष्णु जुज्जे न बलाह see 386 1

427 (1) जिह्वेन्द्रिय नायक वशे कुपत यस्य अधीनानि अन्यानि ।

मूले विनष्ट तुम्बिन्या अवश्य शुष्यन्ति पर्णानि ॥

" Keep under control the sense organ called tongue which is the head and under which all others live when the root of तुम्बिनी, gourd creeper (दुध्या भोपळा in Marathi) is completely killed, the leaves will certainly dry up "

For अवस न सुअहिं सुअच्छिअहिं see 376 2

428 (1) एकश क्षीलकलाङ्किताना दीयन्ते प्रायश्चित्तानि ।

य पुन खण्डयति अनुदिवस तस्य प्रायश्चित्तेन किम् ॥

"Atonements can be prescribed for those whose character is spoiled only once, what is the use of expiation for him who breaks his promise every day ?"

✓ 429 (1) विरहानलज्वालाकरालित पथिक पथि यद् दृष्ट ।
तद् मिलित्वा सर्वं पथिकं स एव कृत आदिष्ट ॥

"When a traveller was seen on the way surrounded by flames of the fire of separation, all other travellers gathered and consigned him to fire (as he was dead) "

For महु कन्तहो वे दोसडा see 379 1

For एक कुडुली पचहि रुदी see 422 12

430 For फोदेन्ति जे दिखइ see 350 2

For बूझउ गुणीहोइ सह see 395 2

(1) स्वामिप्रसाद ससज प्रिय सीमामधौ रासम् ।
प्रेक्ष्य बाहुबल धन्या मुञ्चति निश्वासम् ॥

"The happy one (fair maid) breathes a heavy sigh on seeing the favour of the master (to her lover), a bashful lover, a residence on the frontier and the strength of the arm (of the lover) "

431 (1) पथिक दृष्टा गौरी ? दृष्टा मार्गमवलोकयन्ती ।

अश्रुच्छासे कञ्चुक् विमितोदान (आर्द्रशुष्क) कुर्वती ॥

One traveller is asking another about his beloved, "O traveller did you see my beloved, the fair maid ?" (The other replies) "Yes I saw her looking towards your pain and making her कञ्चुक, bodice, wet by tears and dry by hot sighs "

For एक कुडुली पचहि रुदी see 379 1

432 (1) प्रिय आगम , युता वार्ता, ध्वनि वर्णं प्रदिष्ट ।

तस्य निरहस्य नदस्य धूलिरपि ॥ दृष्टा ॥

"The lover has returned, (so) I heard the news, his voice has fallen on my ears, I do not now see even the dust (ashes) of the separation that is disappearing, dying "

433 For धूलडिआ वि see 432 1.

For झुणि कझडइ see 432 1

434. सदेशेन किं युष्मदीयेन यत्सगाय न मित्यते ।

स्वप्नान्तरे पीतेन पानीयेन प्रिय विपासा किं छियते ॥

“ What is the use of your messages when you do not give me your company ? Can thirst be quenched by water drunk in a dream ? ”

For दिक्खि अम्हारा कहु see 345 1

For बहिणि महारा कहु see 351 1

436 (1) अत्र तत्र द्वारे गृहे लक्ष्मी विस्पृला भवति ।

प्रियप्रभ्रेव गौरी निधला क्वापि न तिष्ठति ॥

“ Fortune is fickle and runs here, there, at the door, in the house, and does not stay firm at any place like the fair maid away from her lover ”

438 The तव्य termination of the potential passive participle becomes इएव्वड, एव्वड and एवा

(1) एतद् गृहीत्वा यन्मया यदि प्रिय उद्धार्यते (त्यज्यते) ।

मम कर्तव्य किमपि नापि मर्तव्य पर दीयते ॥

The commentator says केनापि सिद्धपुरुषेण विद्यासिद्धये नायिका प्रति धनादिक दत्त्वा मर्तरि प्रार्थिते नायिकाया उक्तिरियम “If I am to give up my lover by accepting this (money), then I have nothing else left for me except death ”

(2) देशोच्चाटन शिखिकथन धनकुहन यद् लोके ।

मणिष्ठया अतिरक्तया सर्वं सोढव्यं भवति ॥

“ The मणिष्ठा plant which is excessively red (very much in love) must bear all this in the world such as being uprooted from the field boiling over fire and being crushed by hammer, ”

(3) स्वपितव्य पर वारित पुष्पवतीभि समानम् ।

जागरितव्य पुन क धरति यदि स वेद. प्रमाणम् ॥

The meaning is too obscene to be explained

439 The क्त्वा of the Absolutive is substituted by इ,

इड, इवि, अवि, एवि, एप्पिणु, एवि and एविणु

- (1) हृदय यदि वैरिणो यता तन् किं अत्रे (आकाशे) आरोहाम् ।
अस्माकं द्वौ हस्तौ यदि पुन मारयित्वा श्रियामहे ॥

"O heart, if clouds are our enemies are we to scale heavens to kill them? We have two arms, if we are to die we shall die after killing them"

For गद्यपद्य भजिन्द जन्ति see 395 b

- (2) रक्षति ना निवहारिणी द्वौ करो सुमित्वा जिवम् ।
प्रतिविम्बितमुपास जल याम्यामनवगाहित वीजम् ॥

"That water-carrying girl preserves her life by kissing both hands that have drunk water with the reflection of मृग (as well as grass) without plunging into it." होहिद comes from होद् from which we have हुवणे, हुवणे in Marathi.

- (3) बाहू निच्छेद्य याहि त्व, भवतु तथा को दोष ।

हृदयस्थि यदि निगरसि जानानि मृग सरोष ॥

O मृग you may go throwing off my arms, let it be so, what harm is there? I shall consider मृग to be angry if you go out from my heart" The references to मृग in the two verses above are regarded by some to the famous king of Malwa, by others to the minister मृग of a king of the Cālukya dynasty In any case poems on मृग before II indicate that अजयपुर was a popular dialect in that epoch.

440 त्रित्वा अदोष कषायबल दत्ता अमय जगत ।

छात्वा महाजन दिव लमन्ते प्यात्वा तत्त्वम् ॥

"Having conquered the whole army of passions, having offered protection to the world, having taken the great vow and having meditated upon the highest truth, (the sages) attain bliss"

441 The Infinitive termination तुम् has in अजयपुर the following eight substitutes viz, एवं, अज, अणई, अणहिं, एभि, एभिण्, एवि, and एविण्

- (1) दातु दुष्करं निरुद्धयन्, कर्तुं न तप प्रतिभाति ।

एवं मुक्तं भोज्यं मन, परं भोज्यं न भाति ॥

" It is difficult to give away one's money, it does not occur (to any one) to perform austerities, the mind desires to enjoy happiness but is unable to do so "

(2) जेतुं त्वक्नु सकला घरा लातु तत्र पालयितुम् ।

विना शान्तिना तीर्थक्षरेण कः शक्नोति मुक्तेऽपि ॥

' Who except the तीर्थकर शान्ति able in this world to conquer and then abandon the whole earth, to take the vow and observe it ? "

442 (1) गत्वा वाराणसीं नरा अथ उज्जयिनीं गत्वा ।

मृता प्राप्नुवन्ति परम पद दिव्यान्तराणि मा जल्प ॥

" By going to Benares and then visiting Ujjain men attain the highest place after their death, do not speak of other holy places '

(2) गङ्गा गत्वा यः शिवते यः शिवतीर्थं गत्वा ।

क्रीडति त्रिदशानासगतः स यमलोके जित्वा ॥

He who dies after having visited the Ganges and Benares (शिवतीर्थ) conquers यमलोक and enjoys pleasures in heaven

443. हस्ती मारयिता लोकः कथयिता ।

पटहः वादयिता ध्रुवः भवति ॥

" Elephant is in the habit of killing, people in the habit of talking, the drum in the habit of resounding and the dog in the habit of barking "

444 For मङ्गजुज्मु see 382 1

(1) रव्यस्तमने समाकुलेन कण्ठे वितीर्णः न छिन्नः ।

चक्रेण खण्डः मृणालिकायाः ननु जीवार्थकः दत्तः ॥

" On the setting of the sun the चकः bird become excited (at the idea of separation from his mate) and did not eat the piece of the lotus fibre though he had put it into his mouth, it was as if put there as a bar so that his life should not depart "

(2) बलयावलीनिपतनमयेन घन्या ऊर्ध्वमुजा याति ।

बलहविरहमहाहदस्य स्तोमं गवेषतीव ॥

'On account of the fear of dropping down her bracelets the fair lady walks with her arms raised up as if to find out the depth of the great pond of separation from her lover'

(3) प्रेक्ष्य मुखं पितृवत्स्य दीर्घनेत्रं सलिलमयम् ।

ननु गुरुमत्सरमारेतं ज्वलन्ने प्रविशति स्वाम् ॥

'On seeing the face of पितृवत्स्य having long eyes and possessing beauty, salt is very much jealous and enters fire'

(4) चम्पककुसुमस्य मध्ये सति प्रसर प्रविष्टः ।

शोभते इन्द्रनीलं ननु कनकै रणवेदितं ॥

My friend a bee has entered into the flower of चम्पक and shines as if इन्द्रनील is set in gold'

For निहवनरसु विष्टं पितृवत्स्य जगु see 401 d

445 For चम्पककुसुमं दारुणं see 345 1

(1) अघ्राणि तन्मानी पर्वतेषु पथिक आरुण्यं याति ।

य एष गिरिप्रसनमना स किं घन्याया घनानि (पृणायते?) ॥

"When the clouds appear on the top of the mountain the traveller goes on crying Will the cloud spare the life (घनानि) of the fair one the cloud that intends swallow ountain?" Or are we are to read घनानि=पृणायते-

2) पादे विलग्नं बन्धुं शिरः सस्य स्तम्भात् ।

तथापि कदाचिदाया इत्यं बलिं क्रियते कान्तस्य ॥

homage to my lover who keeps his hand on his head even though the bowels hang on his foot and bleed from the trunk"

शिरसि व्यामृता खादन्ति पलाणि पुनः शाखा मोहयन्ति ।

यापि महादुःखा शकुनीना अपराधिनः ॥ कुर्वन्ति ॥

ing on the top they eat fruit, again they bleed, still the great trees do no harm to not feel offended

the characteristics of शौरसेनी are also notice-

39579

BEST

Literature

1 an.

STAGE DOWN

1 11

2 12

3 13

4 14

5 15

6 16

7 17

8 18

9 19

bound subject to Undertakings Rules and

(1) श्रीर्वै शेखर क्षण विनिर्मापितम्

क्षण कण्ठे प्रालम्ब कृत रत्या ।

विहित क्षण मुण्डमालिकाया

तच्चमत कुसुमदामकोदण्ड चामस्य ॥

“Bow down to the bow of cupid which is made of the wreath of flowers—the bow which he makes into a chaplet on his head for a moment, which he keeps hanging on the neck of रति for a moment and which he places on his head for a moment”

448 अध स्थितसूर्यनिवारणाय छत्र अध इव वहन्ती ।

जयति सशेषा वराहस्यासद्वेरोत्तिष्ठता पृथिवी ॥

“The earth, thrown off by the breath of the boar incarnation of विष्णु with the hoods of the serpent शेष turned downwards, seems to hold an umbrella (in the form of hoods) to prevent the sun shining from downward’ Here निवारणाय is a Dative form taken from Sanskrit

SYNOPSIS OF THE FOURTH PADA

1-259.	वात्सादेशः
260-286	शौरसेनी
287-302	मागधी
303-324.	पैशाची
325-328.	चूडिकापैशाची
329-446.	अपभ्रंश
447-448	General-Conclusion.

प्राकृतव्याकरणस्य

शब्दसूची

अ	
अ (च) १ १७७, २, १०४ १८८, १९३, ३ ७०	अक्षो (अर्क) १ १७७, २ ७९, ८९
अह (अति) १ १६९, १७१, २. १७९, २०५, ३ १७७ ४. ४०५	अस्मद् (आख्याति) १ १८७
अहभूमि (अतीति) ३ २०४	अस्मण्ड (आख्यातम्) ४ ३५०.
अहच्छद (गच्छति) ४ १६२.	अस्तराई (अक्षराणि) ३ १३४ अक्षराण (अक्षराणाम्) ३ १९७
अहितुक्तानु (अनिवृत्तत्वम्) ४ १९०.	अस्त्रियद (आक्षिपति) ४. १८७
अहमत्तहं (अतिमत्तानाम्) ४ ३४७.	अस्त्रिंहि (अक्षिभिः) ४ ३५७, ३९६
अहमुत्तयं (अतिमुक्तम्) १ १६, १७८, २०८.	अस्त्रोट्टि (कर्षति) ४ १८८
अहमुत्तयं (अतिमुक्तम्) १. २६ १७८.	अग्रह (अभये) ४ ८१४.
अइरक्षिण (अतिरक्षणा) ४ ४३८	अग्रया (अगुरु) ३ १७८
अइसो (ईदृश) ४. ४०३	अग्रणी (अग्नि) ३ १०२.
अइम्मन्धि (ऐश्वर्यम्) १ १-१	अग्रहं (अगुरु) १ १०७
अइड (गच्छति) ॥ १६२	अग्रहू (अगुरु) १ १७७
अंगु (अङ्गु) ४ ४१४, ४३१ अनु १ २६.	अग्रा (अप) ४ ३०६ अग्राओं। (अग्रत) १ ३७ अग्रादौ। (अग्रत) ४ २८१ अग्राह (अग्रत) ४ ३९१, ४२०
अहि (अग्नि) ४. २८८.	अग्राल उ. अग्रा
अहन्नद (आक्रन्दति) ४ १३१	अग्रालउ (अग्र+ल+उ.) ॥ ३४१.
अहमद (आक्रमते) ४ १६०	अग्रालु (अग्राल) ४ ८४४.
अफक्ता (गच्छति) ४ १६२.	अगिद्धउ (अग्निध) ४ ४२९
	अग्री (अग्नि) ३ १०२, ३ १२५, (declined) १.

२०, ३ १९, २०, १२५-
१२९, ४ ३४३

अगघइ (अहति) ४ ३८५,
४२२

अगघइ (राजते) १. १८७, ४.
१००

अगघयइ (पूरयति) ४ १६९

अगघाधइ (ग्रा with आ)
(आनिप्रति) ४. १३

अगघाडइ (पूरयति) ४. १६९

अङ्कुसइ (अङ्कुशानाम्) ४ ३४५,
३८३

अङ्गोल (अङ्गोठ) १ २००,
२ १५५

अङ्ग, अङ्गु (अङ्ग) ४ ३३२
अङ्गमङ्गमि (अङ्गे अङ्गे) ३,

अङ्गहि (अङ्गे) ४ ३३२.

३५७, अङ्गे (अङ्गे) १ ७, ४

६३ अङ्गाइ (अङ्गानि) १ ९३.

अङ्गेहि (अङ्गे) २ १७९

अङ्गण अगण (अङ्गणम्) १ ३०

अङ्गारो (अङ्गार) १ ४७.

अङ्गुअ (इङ्गुदम्) १ ८९

अङ्गुमइ (पूरयति) ४ १६९

अङ्गुलिउ (अङ्गुल्य) ४. ३३३,

अङ्गुलिओ (अङ्गुल्य) ४. ३४८.

अचिन्तिअ (अचिन्तिता) ४
४२३

अञ्चो (अर्च) १ १७७.

✓अच्छ अच्छइ (आस्ते) ४
२१५, ३८८, अच्छत अच्छति
४ ३१९, अच्छदे अच्छदि
४. २७४, अच्छउ ४ ४०६

अच्छीअ ३ १६३, अच्छेअ,
अच्छेजेअ, अच्छीअइ ३ १६०

अच्छ (अच्छ) ४ ३५०.

अच्छअर (आधर्मम्) १ ५८,
२ ६७

अच्छरसा (अप्सरा) १. २०

अच्छरा (अप्सरा) १ २०, २
२१

अच्छरिअ (आधर्मम्) १ ७,
५८, २ ६६, ६७

अच्छरिज्ज (आधर्मम्) १ ५८,
२ ६७

अच्छरीअ (आधर्मम्) १ ५८,
२ ६७

अच्छि (आस्त्व) ४ ३८८

अच्छी १ ३३, ३५, २ १७
अच्छीइ १ ३३, २ २१७

अच्छिन्दइ (आच्छिनाति) ४ १२५

अच्छिअ (अच्छिअ) २ ११८.

अच्छेर (आधर्मम्) १, ५८, २
२१, ६६, ६७.

अजिअ (अजित) १ २४

अज्ज (अय) १. ३३, २ २०४,
३ १०५, ४ ४१४, ४२३

अज्ज (आर्य) १ ६. अज्जो ४. २६६

अज्ज अज्जो ३ ३८

अज्जा (आज्ञा) २. ८३

अज्जा (आर्यो) १ ७७

अज्जिअ (आर्ये) ३ ४१

अज्जु (अय) ४ ३४३, ४१८.

अज्जू (धम्म) १ ७७.

अज्जइ (कर्षति) ४. १८७

अज्जली m f (अज्जलि.) १ ३५

अभिभं अंजिभं (अभिभम्)

१. ३०.

अभिदिशं (अभ्यदिशं) ४. २९३.

अभिजली (अभिलिः) ४. २९३

अभिजातिसो (अभ्यादश) ४. २९३.

अभि अटइ (अटति) १. १९५,

with परि. परिअटइ ४. २३०.

अटइ (कप्यते) ४. १९९

अटमट्ट (१) २. १७४.

अट्टण्ड (अट्टानाम्) ३. १२३.

अट्टारसण्डं (अट्टादशानाम्) ३.

१२३.

अट्टी (अस्थि) २. ३२.

अट्टो (अर्थः) २. ३३

अट्टो (अवट) १. २७१

अट्टोहिउं (अनवगाहितम्) ४

४३९.

अट्टपइ (क्षिपति) ४. १४३

अट्ट (अर्थम्) २. ४१

अ (नमर्थे) २. १९०.

अट्ट (अनट) २. १७४

अट्टइ (कपति) ४. १८७.

अट्टणय (अनन्यक) २. १५

अट्टर (अनन्तर) ४. २७७.

अ (कण) १. १४१.

अल (अनल) ४. ३९५, ४१५,

२९

अल्लइ (न शायते) ४. २५३

अल्लणं (अनापार्णम्) ३. १३४.

अल्लतयं (अतिमुष्कम्) १.

९, १७८, २०८.

अल्लं (अनिष्टम्) २. ३४.

अणुकूलं (अनुकूलम्) २. २१७.

अणुत्तर (अनुत्तर) ४. ३७२.

अणुदिअडु (अनुदिवसम्) ४.

४२८.

अणुरत्ताउ (अनुरक्ता) ४. ४०२

अणुवच्चइ (अनुवजति) ४. १०७.

अणुवच्चइ (गच्छति) ४. १६२.

अणुसारिणी (अनुसारिणी) १. ६.

अणुसारेण (अनुसारेण) २. १७४

अण्डइ (अनक्ति) ४. ११०

अतिट्ट (अट्ट) ४. २३३.

अत्तमाणो (आवर्तमान) १. २७१.

अत्ता (आत्मा) २. ५१, ४. १२३.

अत्थ (अर्थ) १. ७, अत्थो २

३३, अत्थ ४. ३१०.

अत्थक (अकण्डम्) २. १७४

अत्थमणि (अस्तमने) ४. ४४४

अत्थहिं (अत्रै.) ४. ३५८

अत्थिओ (अर्थिक) २. १५१.

अत्थिरो (अस्थिर.) १. १८७.

अट्टंसणं (अदर्शनम्) २. १७.

अट्टंसणं (अदर्शनम्) २. १७

अट्टं (आर्द्रम्) १. ८९.

अट्टो (अवट.) २. ७९.

अट्ट (अर्थे) अट्ट २. ४१. अट्टा

४. ३५२

अट्टमागह (अर्थमागध) ४. २८७.

अट्टा (अनर) अट्टाणो ३. ५९.

अघ (अथ) ४. ३२३

अघण (अधन्य) ४. ३६७

अधिअहं (अधानानि) ४. ४२७.

अनउ (अनयः) ४. ४००.

अनलो (अनल) १. २२८.

अनिलो (अनिल) १. २२८

अनु (अन्यथा) ४. ४१५

अन्तर्गायं (अन्तर्गतम्) १ ६०.

अन्तर्पात्रो (अन्तर्पातः) २ ७७.

अन्तरप्पा (अन्तरात्मा) १. १४

अंतरं अन्तरं (अन्तरम्) १. ३०

अन्तर ४ ३५०, ४०६,

४०७, ४०८ अन्तरेषु २

१७४

अन्ताषेह (अन्तर्वेदि) १. ४

अन्तेअरि (अन्तश्चारि) १. ६०,

४. २६४

अन्तेउरं (अन्त पुरम्) १ ६०.

०२ ३. १३६

अन्तो (अन्त) १. १४

अन्तोषीसभ (अन्तर्विधम्भ)

१ ६०

अन्त्रही (अन्त्र) ४ ४४५.

अन्त्रायेदी (अन्तर्वेदी) ४ २८६

अन्त्रेउरं (अन्त पुरम्) ४ २६१

अन्धलो (अ-ध) २ १७३

अन्धारह (अन्धकारे) ४ ३४९.

अन्धो (अन्ध) २ १७३

अन्न (अन्य) - declined ३.

५८, ६१. अन्न ४. ३७२ अन्न

४. ३३७ ३५०, ३५४, ४०१,

४११, ४१४, ४१८, ४२०

अन्न ४ २७७. अर्धे ४ ३७०

अन्नहे ४ ४०५. अन्नहि ४

३५७, ३८३, ४२० अन्ने ४.

४९४ अन्नह ४. ४२७.

अन्नतो (अन्यत) २ १६०

अन्नतय (अन्यत्र) २ १६१, ३

५९

अन्नदो (अन्यत) २ १६०

अन्नन्नं (अन्योन्यम्) १ १५६.

अन्नह (अन्यत्र) २ १२१, ४.

४१५

अन्नहि (अन्यत्र) २. १६१

अन्नाइसो (अन्यादृश) ४ ४१३.

अन्नारिसो (अन्यादृश) १ १४.

अन्नुन्नं (अन्योन्यम्) १ १५६

अपुरव (अपूर्व) ४. २७० अपुरव

(अपूर्वम्) ४. २७० अपुरवे

४. ३०२.

अपुव्य (अपूर्व) ४. २७०

अपुव्य (अपूर्वम्) ४. २७०

अपूरह (अपूर्णे) ४ ४२०

अप्पज्जो (आत्मह) २ ८३

अप्पणयं (आत्मीयम्) २. १५३

अप्पणउ ४ ३५०, ३६७,

४२०, ४३०

अप्पण्णू (आत्मह) २. ८३.

अप्पमत्तो (अप्रमत्त.) १ २३१

अप्पा - (declined) ३ ५६

अप्पा ३. ५१ अप्प ३ ४९

अप्पउ ४ ४२० अप्पणइआ

३. १४, ५७ अप्पणिआ ३

१४ ५७ अप्पणा ३ १४, ४

३३८, ३५०, ३६७. अप्पणे ४

४ ४१६ अप्पण ४ ४२०

अप्पणु ४ ३३७ अप्पणो

२. १९७, २०९; ४ ३०२,

अप्पहो ४ ३४६.

अप्पाणो (declined) ३. ५६.

अप्पाणो २ ५१ अप्पाणु ४

३९६. अप्पाणेण ३ ५७.

अप्पाहइ (सदिशति) ४, १८०.

अपिअ-See अर्प
 अपिअ (अपिअ) ४ ३६५
 अप्पुल्ल (आत्मीयम्) २ १६३
 अप्पेइ (अप्यति) See अर्प
 अप्पुण्णो (आक्रान्त) ४ २५८.
 अफलोदया (अफलोदया)
 ४. २८३
 अयल्लज्ज (अनल्लज्जम्) ४ ४११.
 अयली (अयली) See अ
 अयल्ल (सम् or अनु) ४. ३१५.
 अयल्लयाणि (अयल्लयानि) ४ ३८४.
 अयल्ल (अयल्ल) ४ ४४५
 अयल्लइ (सगच्छति) ४ ३८१
 अयल्लइरणु (अयल्लइरणम्)
 ४. ३६४.
 अयल्ल (अयल्लम्) ४ ४४०
 अयल्ल (अयल्लम्) ४ ३८७
 अयल्लज्ज (अयल्लज्जम्) ४ ३०५
 अयल्ल (अयल्लम्) ४ ३००
 अयल्लसो (अयल्लम्) २ १००
 अयल्लो (अयल्लम्) १ १०७
 अयल्लन्ती (अयल्लन्ती) २. ११०
 अयल्ल- (declined) ३ ८८ अयल्ल
 ३ ८७ अयल्ल ३. ८७ ४ ४३९
 अयल्लि ३ ५९, ८०
 अयल्लणु (अयल्लणम्) ४. ३७६
 अयल्ल (अयल्लम्) १ ८४, २ ५५.
 अयल्लर (अयल्लम्) २. ५००
 अयल्लर (अयल्लम्) २ १०५.
 अयल्लरि (अयल्लम्) ४ ४२८
 अयल्लरि (अयल्लम्) ४. २८४,
 ३०२
 अयल्ल (अयल्लम्) ४ ३९५, ३९६
 अयल्लि ४ ३९६

अयल्लि (अयल्लम्) ३ १०५,
 १०७.
 अयल्लो (अयल्लम्) २ २०८, ३.
 ६१.
 अयल्ल (अयल्लम्) १. ३३, २.
 ५९, १४७, २०४, ३. १०६.
 १०७, १०८, ११०, ११३,
 ११४ अयल्ल १. २४६ अयल्ल
 ३. ११३, ११४ अयल्ल ४.
 ३७६. अयल्लो ३. ११०
 अयल्लि ३. ११२ अयल्ल
 ४ ३७९, ३८०, ४१७, ४२२,
 ४३९ अयल्ल ३ ११७
 अयल्ल ३ ११४ अयल्ल
 ३. ११४. अयल्ल ३. ११७,
 ४. ३८१ अयल्लो ३
 ११२. अयल्ल ४. ३००
 अयल्लि ३ ११०. अयल्ल
 हि ३ ११५ अयल्ल ३
 १०५ अयल्ल १. ४०, ३. २६,
 १०९, १०८, ११०, ११४,
 १४७, १४८, ४. ३७६, ४२९
 अयल्लि ३. ११० अयल्लि
 ४ ३७१, ३७८, ४२९
 अयल्लि ३. ११७. अयल्लि
 ३ ११२ अयल्ल ३ १०६,
 १०८, ११४, १४७
 अयल्लितो (अयल्लितम्) ४
 ३१७.
 अयल्लारा (अयल्लारा) ४. ३४५.
 ६३४
 अयल्लारितो (अयल्लारितम्) १,
 १४२, २. ७४
 अयल्लेद्यय (अयल्लेद्ययम्) २. १४९.

अग्नेत्य (वयमत्र) १ ४०
 अयं (अयम्) ३ ७३ ४ ३०२.
 अयमि ३ ८४, ८९
 अयङ्कुइ (कर्षति) ४ १८७.
 अयां (अजा) ३ ३२.
 अयि (अयि) २. २१७
 अय्य (अय) ४ २९२
 अय्य (भार्य) ४ ३०२ अय्यो
 ४ २७७
 अय्यउत्त (आर्यपुत्र) ४ २६६.
 अय्यउत्तो ४. २६०
 अय्यमिस्तेहि (आर्यमिथै)
 ४. २८३
 अय्या (आर्या) ४ ३०२
 अय्युणे (अर्जुन) ४ २९२
 ✓अय्य (८८४४ अय्ये) १. ६३
 ४. ३९ अपिअ १ ६३
 उयिअ १. २६९ ओपेइ १
 ६३ ओपिअ १ ६३ with
 सम समपेतून २ १६४
 अरपणं (अरप्यम्) १ ६६
 अरहो (अर्हन्) २ १११
 अरहन्तो (अर्हन्) २ १११
 अरि (अरि) २ २१७
 अरिहन्तो (अर्हन्) २ १११
 अरिहा (अर्हन्) २ १०४
 अरिहो (अर्हन्) २ १११
 अरुण (अरुण) १ ६
 अरुहन्तो (अर्हन्) २ १११
 अरुहो (अर्हन्) २ १११
 अरे (अरे) २ २०१, ४. ४१८
 ✓अर्ज अजइ ४ १०८ अजिअइ
 ४ २५२
 ✓अर्ह अरिहइ २ १०४.

अलचपुरं (अचलपुरम्)
 २. ११८.
 अलं (अलम्) ४. २७८.
 अलसी (अतसी) १. २११
 अलहन्तिअहे (अलभमानायाः)
 ४ ३५०.
 अलाउं (अलाबु) १. ६६
 अलाऊ (अलाबु) १ ६६
 अलाबू (अलाबू) १ २३७
 अलाहि (निवारणे) २ १८९
 अलिअं (अलीकम्) १ १०१
 अलिउलइं (अलि कु ला नि)
 ४ २५३
 वालीअं (अलीकम्) १ १०१
 अले (अरे) ४. ३०९
 अल्लत्यइ (उल्लिपति) ४ १४४
 अल्लं (आर्द्रम्) १. ८२. २ १७४
 अल्लिअइ (उपसर्पति) ४ १२९
 अल्लिचइ (अर्पयति) ४. ३९
 अल्लिअइ (आलीयते) ४. ५४
 अल्लिणो (आलीन) ४ ५४
 अवअक्खइ (पश्यति) ४ १८१
 अवअच्छइ (हादयति)
 ४. १२२
 अवआसइ (पश्यति) ४. १८१
 अवऊढो (उपगूढ) १. ६
 अवक्खइ (पश्यति) ४ १८१
 अवक्खन्दो (अवक्खन्द) २ ४
 अवगुणु (अवगुण) ४ २९५
 अवगूढो (उपगूढ) २ १६८
 अवजसो (अपयशास्) १ २४५
 अवज्जं (अवयम्) २ २४
 अवज्जसइ (गच्छति) ४ १६२
 अवज्जा (अवज्ञा) ४. २९३

अवडयाहि (अवडयाहे) ४. ३३९
 अवडो (अवड) १ २७१
 अवडयहं (अवडयानाम्) ४ ४२७
 अवर्थे ४ ३९६
 अवदालं (अपद्वारम्) १ २५४.
 अवयच्छइ (पश्यति) ॥ १८१
 अवयज्जइ (पश्यति) ४ १८१
 अवयवो (अवयव) १ २४५.
 अवयासइ (छिद्यति) २ १७४,
 ४ १९०.
 अवयासो (अवकाश) १ ६,
 १७२
 अवय्य (अवय) ४ २८८
 अवयरण्हो (अपराहः) २. ७७
 अवराइसो (अन्याहस) ४
 ४१३.
 अवराण (अपरोषाम्) ३. ६१
 अवराहिउ (अपराधितम्)
 ४ ४४५
 अवरि (उपरि) २ १६६ ४
 ३३१
 अवरिं (उपरि) १ २६, १०८
 अवरिल्लो (उपरितन) २ १६६
 अवरेण (अपरेण) ४ ३९७
 अवरेसिं (अपरोषा) ३ ६१
 अवरोप्पइ (परत्परम्) ४ ४०९.
 अवदाल (अवसर) ४ ३०२
 अवस (अवस) ४ ३७६, ४२७
 अवसहो (अवसन्द) १ १७२
 अवसर (अवसर) ४ ३५८
 अवसं (अवसम्) ४. ४२७
 अवसेहइ (गच्छति) ४ १६२.
 १७८
 अवहइ (रचयति) ४ ९४

अवहइं (अवहत्तम्) १ २०६
 अवहं (उभयम्) २. १३८
 अवहरइ (नश्यति) ४ १६९,
 १७८.
 अवहायेइ (कृपा करोति)
 ४ १५१
 अवहेहइ (सुयति) ४ ९१.
 अवहोआसं (उभयवलम्, आर्ष
 उभयोक्तम्) २ १३८
 अवि (अवि) १. ४१
 अविणय (अविनय) २ २०३
 अनुज्जइ (विज्ञापयति) ४ ३८
 अज्जो (सूचनादिषु) २ २०४
 अस्स हि ३. १०५, १४७, ४
 २६६ सि ४ ३०२ सि ३
 १४६, १८०. अरिय २. ४५
 ३ १४६, १४७, १४८ अरिय
 २ २०६ त्थु ४ २८३ म्हो
 म्ह ३ १४७ सिभा २
 १०७ आसि ३ १६४
 अहेसि ३ १६४ सन्ता ४
 ३८९ सन्तो १. ३७
 अस्तइहिं (असतीभि) ४ ३९६
 अस्तइल्लु (अस्तापारण) ४ ४२९
 अस्तणु (अस्तनम्) ४ ३४१
 अस्तहेज्ज (अस्तहाय) १ ७९
 अस्ताह (अस्तार) ४ ३९५.
 अस्तुगो (अस्तु) १. १७७
 अस्तुर (अस्तुर) १ ७९
 अस्तुल्लइ (अस्तुलभ) ४. ३५३
 अस्तुसु (अस्तुयम्) ४ ४४०.
 अस्तोअ (अस्तोक) २ १६४.
 अस्तवदी (अर्पयति) ॥ २९१
 अस्त (अस्त) ३. ७४.

अस्स (आस्यम्) १ ८४
 अस्सि (आस्मिन्) ३ ७४
 अह (अय) ४ ३२९ २४१,
 ३२५ २ ७ ३७९ ८०
 ९०, ४१ ४१७ ८२
 ४४७ ८८७
 अह (अहम्) ३ ८७
 अहन्नाय (यथास्मत्तम) १ ४५
 अह (अहम्) १ ४० ३ १०७
 १४७ १४८ १ ८ ४ ०२
 अहय (अहम्) २ १९९
 २०४ ३ १०५
 अहर (अहर) ४ १२२
 अहरद् (अघोष्ठम्) १ ८४
 अहय (अघवा) १ ७
 अहवद् (अघवा) ४ ४१९
 अहवा (अघवा) १ ६७ ३ ७३
 ४ ४१९
 अहह (अह) २ २१७
 अहाजाय (यथास्मत्तम) १ ४५
 अहाह (अह+अह) २ २१७
 अहिध (आहतम्) २ ८१
 अहिआइ (अभियाति) १ ४४
 अहिऊलइ (दहति) ४ २०८
 अहिजा (अभिजा) १ ५ २
 ८३
 अहिणू (अभिण) १ १० २ ८३
 अहिपच्छुअइ (अगच्छति) ४
 १६३ २०९
 अहिमन्जू (अभिमयु) २ २५
 अहिमञ्जू (अभिमयु) २ २५
 अहिमञ्जू (अभिमयु) ३ ९३
 अहिमन्जू (अभिमयु) १ ४३
 २ २५

अहिरीओ (अहीक) २ १०४
 अहिरेमइ (पूरयति) ३ १६९
 अहिलखइ (काहति) ४ १९७
 अहिलघइ (काहति) ४ १९७
 अहिवन्जू (अभिमयु) १ २४३
 अहो (अहो) १ ७ २ २१७
 अहो (अघ) ३ २९७
 आ
 आअहुइ (आप्रियते) ४ ८१
 आइउ (आयात) ४ ४३२
 आइघइ (आजिघ्रति) ४ ११९
 आइउउइ (कर्षति) ४ १८७
 आइरिओ (आचार्य) १ ७३
 २ १०७
 आउज्ज (आतोद्यम्) १ १५६
 आउडुइ (मज्जति) ४ १०१
 आउण्डण (आकुञ्चनम्) १ १७७
 आउले (आनुत) ४ ३०२
 आऊ (आप) २ १७४
 आपण (एतेन) ४, २६५
 आओ (आगत) १ २६८
 आकिई (आकृति) १ २०९
 आगमणू (आगमम्) १ ५६
 आगमिओ (आगमिक) १
 १७७
 आगमे (आगम) ४ २०२
 आगरिसो (आकर्ष) १ १७७
 आगारो (आकार) १ १७७
 आचस्कदि (आचष्टे) ४ २९७
 आढत्तो (आरब्ध) २ १३८
 आढप्पइ (आरभ्यते) ३ २५४
 आढवइ (आरभते) ४ १५५
 आढवीअइ (आरभ्यत) ४ २५४

आदिओ (आन्त) १ १४३	आम (अभ्युपगमे) ७ १७७
आणत्त (आणत्तम्) See पा with आ	आमेलो (आपाड) १ १०१, १०२, १३४
आणत्ता (आणत्ति) २ ९२	आयइ (इमानि) ८ ६५ आयटा ४ ३६५ आण्ण ४ ३६५
आणन्दु (आनन्द) ४ ४०१	आयहि ४ ३८१
आणवण (आणवणम्) २ ९	आयसा (आदसा) २ १०५
आणरेहु (आणावण्तु) See पा with आ	आयज्जइ (वेपने) ८ १४७
आणहि (आणय) ८ ४३	आयमिओ (आमिन्) १ १७७
आणा (आत्ता) २ ८१, ९०	आयम्भइ (वेपत) १ १४७
आणालक्खम्मो (आणालसम्भ) २ ९७	आयमिओ (आचार्य) १ ७३
आणालखम्मो (आणालसम्भ) ३ ९७, ११७	आयरिसो (आदर्श) २ १०५
आणालो (आलावम्) २ ११७	जायर (आदर) ४ ३४१
आणिअ (आनीनम्) See पा with आ	जायरेण ४ ८२२
आइहाह (व्याकुलानाम्) ४ ४२०	आयास (आकाशम्) १ ८४
आइरइ (आणिते) ४ ८४	आयुध (आयुधम्) ४ ३२४
✓आए with परि पज्जत (पर्याप्त) ७ ४४ ४ ३६५ with प्र पावेने ४ ३०२ पावइ ८ २३९ पावीसु ४ ३९५, ३९८	आरण्ण (आरण्य) १ ६६
पाविअइ ४ ३६६, ४३७ पत्तु (प्राप्तम्) ४ २३० पाविअ (प्रापित) ४ ३८७ with स प्र शपत्ता ८ ३०१ with वि वावेइ ४ १४१ with ॥ समावइ ८ १४२ समणइ ८ ४२०	आरनाल (आरनालम्) ९ २०८
समणउ ४ ४०१ समत्तु ४ ३२२, ४२०	आरभर (आरभते) ८ १५५
आफसो (आस्पर्श) १ ८८	आरम्भइ (आरम्भते) ८ १५५
आमासइ (आमासते) ४ ४४७	आरम्मो (आरम्म) १ ३०
	आरहइ (आरोहति) ४ २०६
	आरोअइ (उल्लसति) ४ २०७
	आरोलइ (पुनति) १ १०५
	आलन्निअमो (आलक्षयाम्) १ ७
	आलघणु (आलपनम्) ८ ४२५
	आलिओ (आलिष्ट) २ ४९ ९०
	आलिहइ (सृजति) ८ १८२
	आली (सखी) १ ८०
	आलु (अल्लिकम्) ४ ३७९, ४२२
	आलुसाइ (अल्लिकम्) ४ १८२, १०८
	आलेटुअ (आलेटुम्) १ २४, ७ १६४

आलेट्टु (आलेट्टुम्) २ १६४
 आलोअण (आलोकन) १ ७
 आवइ (आपद्) ४ ४००, ४१९.
 आवइ (आयाति) ४ ३६७
 आवहि ४ ४२२
 आवज्ज (आतोद्यम्) १ १५६
 आवइइ (आवर्तते) ४ ४१९
 आवत्तओ (आवर्तक) २ ३०
 आवत्तण (आवर्तनम्) २. ३०
 आवत्तमाणो (आवर्तमान) १
 १७१
 आवलि (आवलि) १ ६ ४
 ४४४
 आवसहो (आवसय) १ १८७
 आवास (आवास) ४ ४४२
 आवासयं (आवश्यकम्) १ ४३.
 आवासिउ (आवासित) ४ ३५७
 आपेडो (आपीड) १ २०२,
 २३४
 आस (आशा) ४ ३८३
 आसंघइ (संभावयति) ४ ३५
 आस (आस्यम्) २ ९२
 आसारो (आसार) १ ७६
 आसीसा (आशी.) २ १७४
 आसो (अध) १. ४३
 आहइ (काहति) ॥ १९२
 आहटं (आहृतम्) १ २०६
 आहम्मइ (आहन्यते) ४ १६२
 आहिआई (अभिधाति) १ ४४
 आहित्य (?) २ १७४
 आहोइइ (ताडयति) ४ २७
 इ
 इ (पादपूणे) २ २१७

इ (अपि) ४ ३८३, ३८४, ३९०,
 ४३९
 इ (तव) ३ ९९
 इ एइ (एति) ४ ४०६ एसी ४
 ४१४ एन्तु ४ ३५१ with
 आ. एदु ४ २६५, ३०२
 इअ (इति) १. ४२, ९१
 इअरहा (इतरया) २ २१२
 इअरई (इतराणि) ३ १३४
 इअर ४. ४०६ इअरे ३ ७८
 इआणि (इदानीम्) १ २९
 इभाणि (इदानीम्) १ २९ २
 १३४
 इक (एक) १ ८४
 इक्खु (इक्षु) २. १७
 इङ्गालो (अङ्गार) १ ४७. २५४
 इङ्गिअज्जो (इङ्गित्त) २ ८३
 इङ्गिअण्णू (इङ्गित्त) २ ८३
 इहुवं (इहुवस्) १ ८९
 इह्ठा (इष्टा) २ ३४
 इह्ठो (इष्ट) २ ३४
 इह्ठी (मदि) १ १२८, २ ४१
 इण (इदम्) ७ २०४, ३ ७८
 ७९, ८५ १६२, ॥ २७९
 इणमो (इदम्) ३ ७९, ८७
 इस्तउं (इयत्) ४ ३९१
 इत्तिअं (एतावत्) २ १५६
 इत्तो (इत्) २ १६०
 इत्य (अत्र) ॥ ३२३
 इत्थी (की) २. १३०
 इदं (इदम्) ३ ७९.
 इदो (इत्) २. १६०, ४ ३०२
 इध् (इन्ध्) with वि विगताइ-

२ २८ : with सम् सामिजाह

२ २८

इध (इह) ४ २६८.

इन्द्रनील (इन्द्रनील) ४ २४४

इन्द्रहणू (इन्द्रहणू) १. १८७

इन्द्र्यं (निहम्) १. १७७, २ ५०

इमं (इदम्) २ १८१, १९८,

३ ७१, ७७, ७८ इमो ३

७१ ७१ इमु ४ १६१

इमा ३ ७१, ७३ इमिजा

३ ७३ इमा १ ४० इमै

३. ७१, ७७. इमिणा ३

६९ इमेण ३ ६९, ७२,

७७ इमेहि ३ ७७ इमस्स

३. ७४, ८१. इमीए इमाए

३ १२ इमाण ३ ६१

इमीण इमाण ३ १२

इमेसि ३ ६१, ८१ इमस्ति

३ ६० ७४, ७५, ७६

इमामि ३ ७५, ७६

इर (किम्) २ १८६

इव (इव) ० १८२

✓ इप् इच्छ (इच्छति) ४ २०५,

इच्छद् ४ २८४ इच्छ ४

२८४ एच्छण ४ ३५३ इट्टो

२. ३४, ४ ३५८, with

स+प्र सपेत्तिया ४ ४२४.

इसी (अयि) १ १०८, १४१

इह (इह) १. ९, २ १६४; ३.

७५, ७६, ४ २६८, ४१९.

इह (इह) १ २४

इहयं (इह) १. २४, २ १६४.

इहरा (इहरा) २ २१२

ई

ईअमि (एतस्मिन्) ३ ८४

✓ ईश्व with प्र पेक्क पेक्क

(ग्रिप्प), with प्राति पटिप्पस

(प्रातिष्ठते) ४ १९३

ईदिशाह (ईदृशानाम्) ४ २९९

ईसरो (ईश्वर) १ ८४, २ ९२

ईसालू (ईर्णाळ) २. १५९

ईसि (ईश्वर) १ ४६ २ १२९

उ

उअ (उत) १ १७३, २ १९३

उअ (पश्य) २ २११, ४ १०६

उअही (उदयिः) ४. ३६५

उअन्दो (उपेन्द्र) १ ६

उअम्बरो (उपुम्बर) १ २७०

उऊ (अह) १ १३१, १४१,

२०९

उऊहलो (उद्वल) १. १७१.

उऊण्ठा (उऊण्ठा) १ २५ १०

उऊत्तिमो (उऊत्तिवित) २. ३०

उऊरो (उऊर) १ ५८

उऊा (उऊा) २ ७९, ८९

उऊिट्ट (उऊट्टम्) १ १२८

उऊुम्बरइ (उऊिष्ठति) ४ १७

उऊुसइ (गच्छति) ४ १६९

उऊैरो (उऊर) १ ५८

उऊोस (उऊट्टम्) ४ २५६

उऊखय (उऊातम्) १ ६७

उऊखलं (उऊखलम्) २. १०

उऊखायं (उऊातम्) १. ६७

उऊिस्तत्त (उऊिस्तम्) २ १२७

उऊिस्तवइ (उऊिस्तति) ४.

१४४

उक्खुडइ (तुडति) ४ ११६.
 उग्गइ (उद्गायति) ४. ३३.
 उग्गमा (उद्गमा.) १ १०१
 उग्गहइ (रचयति) ३ ९४
 उग्घाटइ See घट with उद्.
 उग्घुसइ (मांछि) ४ १०५
 उंघइ (निद्राति) ४ १०
 उच्चभं (उच्चै) १ १५४
 उच्चिणइ See चि with उद्
 उक्खपइ (घटति) ४ २५९
 उच्चोइ See चि with उद्
 उच्छभो (उत्सव) २. ७०.
 उच्छह्ने (उत्सहे) ४ २३६.
 उच्छण्णो (उत्सण) १. ११४.
 उच्छल्लन्ति (उच्छलन्ति) ४. ३९६
 उच्छा (उक्षा) २. १७, ३ ५६
 उच्छाणो (उक्षा) ३ ७६.
 उच्छाहो (उत्साह) १. ११४,
 २ ७१, ४८, ३ ८९
 उच्छु (इक्षु) १ २४७ उच्छु
 १. ९५, २ १७
 उच्छुभो (उत्सुक) २ २२.
 उच्छुहं (उत्क्षिप्तम्) २. १२७.
 उज्जलो (उज्ज्वलः) २ १७४
 उज्जल्ल (उज्ज्वल) २. १७४
 उज्जाण (उद्यान) ४ ४२०
 उज्जुभ (मज्जुक) ४. ४१२
 उज्जू (कज्जू) १ १३१, १४१
 २ ९८.
 उज्जेणिहि (उज्जयिनीम्) ४. ४४०.
 उज्जोभगग (उद्योतकरा) १.
 १७७.
 उज्जोभं (उद्योतम्) ३. १३७.

उज्ज, उज्जिअ (उज्जित) ४
 ३०२.
 उज्ज (तव) ३. ९०.
 उटो (उष्ट्र) २. ४.
 उट्टइ (उत्तिष्ठति) ४ १७.
 उट्टम्मइ (उत्तमप्राप्ति) ४ ३६५.
 उट्टवईस (उत्तिष्ठोपविश) ४. ४२३.
 उट्ट (उट्ट) १. १००.
 उट्टायन्तिअण (उत्तापयन्त्या) ४.
 ३५०
 उट्टीणो (उट्टीन) ४. २३७
 उट्टइ (उट्टयते) ४. २३७
 उट्टेन्ति ४. २३७.
 उण (पुन) १. ६५, १७७.
 उणा (पुन) १ ६५, २ ७७.
 उणाइ (पुन) १. ६५.
 उणहउ (उष्णम्) ४ ३४३.
 उणहत्तणु (उष्णत्वम्) ४ ३४३.
 उण्हीसं (उष्णीषम्) २ ७५.
 उत्तंघइ (वृणादि) ४ १३३
 उत्तरिज्ज (उत्तरीयम्) १ २४८
 उत्तरीभं (उत्तरीयम्) १ २४८.
 उत्तिमो (उत्तम) १ ४६
 उत्थघइ (उत्थिपति) ४ ३६,
 १४४
 उत्थल्लइ (उच्छलति) ४. १७४.
 उत्थारइ (आकमते) ४. १००
 उत्थागो (उत्साह) २. ४८
 उट्ट (कट्ट) १. २०९
 उट्टामो (उट्टाम) १. १७७
 उट्टालइ (उट्टालयति) ४. १२५.
 उट्टम्भुज (कर्णमुखा) ४. ४४४
 उट्टं (कर्णम्) २ ५९.

उडुमाइ (उडमनि) ४. ८, १६९

उडूलेइ (उडपुलयति) ४. २९

उप्याप्ति (उत्पत्तिम्) ४. ३७०.

उपरि (उपरि) ४. ३३४

उपल (उत्पलम्) ०. ७७.

उप्याधो (उत्पात) २. ७७

उप्यालइ (उपयति) ४. -

उप्याधेइ (उत्पायति) ३. १०

उपरिध (अधिनि) ५००-१९.

उपेयइ (उत्पामयति) ४. ३८

उपेयइ (?) ०. १७४.

उफालइ (?) २. १७४

उयुक्कइ (उयुक्कति) ४. ०

उन्म (तव) २. ९९

उन्मन्तयं (उदभ्रान्तकम्) ०. १६४.

उन्मं (ऊर्ध्वम्) ०. २९

उन्मायइ (रमते) ४. १६८.

उन्मुधइ (उदयति) ४. २०

उन्मुत्तइ (उत्तिपत्ति) ४. १४४

उन्मेहि (युष्माभि) ३. ९०

उभययलं (उभयवलम्) २. १३८

उभयोकालं (उभयकालम्) ०

१३८

उमरुइ (वययति) ४. ९३

उम्बरो (उवुम्बर) १. २७०

उम्मत्तिण (उम्मत्तिके) १. १६९

उम्मत्थाइ (अभ्यागच्छति) ४.

१६५.

उम्मिलइ (उन्मीलयति) ४. ३०८.

उम्ह (तव) ३. ९९ उम्हत्तो ३.

९८, उम्हेहि ३. २५

उम्हा (उप्मा) ०. ६४.

उम्ह (तव) ३. ९९ उम्हत्तो ३.

९८ उम्हे ३. ९९, १३.

उम्हेहि ३. ९५

उमे उरामि, उरामि ४. ४४८.

उमे (उर) १. ३०

उल्लुहलं (उदमलम्) १. १७१

उल्लं (अर्द्धम्) १. ८०.

उल्लमइ (उल्लगति) ४. २००.

उल्लालइ (उल्लामयति) ४. ३६

उल्लालिउ (उल्लगति) ४. ४१२.

उल्लायिरीइ (उल्लानदीतया) २.

११३.

उल्लयेन्नीण (उल्लयन्त्या) ३.

११३.

उल्लिभाइ (भाद्राह्नाभि) ३. १९.

उल्लिहण (उल्लिहण) १. ७.

उल्लुहइ (उदति) ४. ११६

उल्लुण्डइ (विरिणकि) ४. २६

उल्लुहइ (वि गरति) ४. २०९.

उल्लुहइ (तुजति) ४. ११६

उल्लेइ (भाद्राह्नाभि) १. ८०.

उल्लयइ (वि वाययति) ४. ८१६

उवकुम्भम्म (उपकुम्भम्) ३. १०.

उवज्जाओ (उवाप्पाय) १. १७३:

२. २६.

उवणिअं (उपनीतम्) ५०० नी

उवमा (उपमा) १. २३१

उवमिवाइ (उपमीयते) ४. ४१८.

उवयाण (उपचार) २. १४५

उवणि (उपरि) १. १४, १०८

उवगिहं (उपगितम्) २. १६३)

उवयामो (उपवाम) १. १७३.

उवममो (उपमम) १. २३१

उवहं (उवम) ६. १३८.

उवहासं (उपहासम्) २. २०१.
 उघालम्भइ (उपालभते) ३. १५६.
 उवेल्हइ (प्रसरति) ४. ७७.
 उव्यन्ता (उद्वृत्ते) ४. ४१४
 उव्यरिअ (उर्वरित) ४. ३७९.
 उव्याअइ (उद्वाति) ४. २४०.
 उव्याइ (,,) ४. ११, २४०.
 उव्याडिरीए (उद्विप्रया) २. १९३.
 उव्यारिज्जइ (उद्धार्यते) ४. ४३८.
 उव्विग्गो (उद्विग्नः) २. ७९.
 उव्विग्गो (उद्विग्नः) २. ७९
 उव्वियइ (उद्विजति) ४. २२७.
 उव्वीढं (उद्वपूढम्) १. १२०
 उव्वूढं (उद्वपूढम्) १. १२०.
 उव्वेडइ (उद्वेष्टयति) ४. २२३.
 उव्वेल्हइ (,,) ४. २२३.
 उव्वेवो (उद्वेगः) ४. २२७.
 उअलति (उचलति) ४. २९५.
 उसमं (ऋषभम्) १. २४.
 उसहो (ऋषभः) १. १३१, १३२,
 १४१.
 उरुमा (उष्मा) ४. २८९.
 उस्सिकइ (मुचति, उल्लिषति) ४.
 ११, १४४.

ऊ

ऊ (गर्हदिषु) २. १९९.
 ऊआसो (उपवासः) १. १७३.
 ऊज्झाओ (उपाध्यायः) १. १७३.
 ऊसओ (उत्सवः) २. २२.
 ऊसलइ (उलसति) ४. २०२.
 ऊसचो (उत्सवः) १. ८४, ११४.
 ऊससिरो (उच्छ्वसनशीलः) २.
 १४५.

ऊसासेहि (उच्छ्वासेः) ४. ४३१.
 ऊसारिओ (उत्सारितः) २. २१.
 ऊसारो (आसारः) १. ७६.
 ऊसुओ (उत्सुकः) १. ११४; २.
 २२.

ऊसुम्मइ (उलसति) ४. २०२.
 ऊसुरं (?) २. १७४.
 ऊसो (उलः) १. ४३.

ए

ए (तव) ३. ९९.
 एअ (एतत्) १. ११. एअ १.
 २०९; २. १९८, २०४, ३.
 ८५, ८६, १३४. एअ ४.
 ४३८. एए ३. ४, ५८, ८६.
 एइ ४. ३३०, ३४४, ३६३,
 ४१४. एअस्स ३. ८१.
 एआए ३. ३२; ४. २८४,
 ३०२. एईए ३. ३२. एआण
 ३. ३२. एआण ३. ६१,
 ८१. एईण ३. ३२.
 एएसि ३. ६१, ८१. एआ
 ३. ८२. एआउ एआहितो
 एआहि ३. ८२. एआओ
 ३. ८२, ८६. एअम्मि ३.
 ८४. एअस्सि ३. ६०.

एआरह (एकादश) १. २१५,
 २६२.

एआरिसो (एतादृशः) १. १४२.
 एओ (एकः) २. ९९, १६५.
 एकत्तो (एकतः) २. १६०.
 एकदा (एकदा) २. १६२.
 एकदो (एकतः) २. १६०.
 एकलो (एकः) २. १६५.

एकातस (एकादश) छ. ३२६.

एक (एक) छ. ३७१, ३८३,

४१९, ४२२, ४२९, ४३१;

एङ्गु १. ४. छ. ४२२; एङ्गो

२. १९, १६५. एङ्गे ३.

५८; एङ्गाए १. ३९. एकहिं

छ. ३३१, ३५७, ३९६,

४२२.

एकहवा (एकदा) २. १६२.

एकमेकडे (एकेकम्) छ. ४२२,

६.

एकमेकं (एकेकम्) ३. १. एक-

मेकेण ३. १.

एकलो (एकः) २. १६५.

एकसरिभं (अक्. सम्प्रति) १.

३१३.

एकसि (एकदा) २. १६२;

छ. ४९८.

एकसिभं (एकदा) २. १६२.

एकारो (अयत्कारः) १. १६६.

एकेभं (एकेकम्) ३. १.

एकत्तं (एकतम्) १. १७७.

एगया (एकदा) २. १६२.

एगो (एकः) १. १७७.

एङ्गण (एङ्गम्) छ. ३५३.

एङ्गिह (इदानीम्) १. ७; २.

१३४.

एतिसो (ईदृशः) छ. ३१७.

एतिसं छ. ३२३.

एत्तहे (अत्र) छ. ४१९, ८२०,

४३६.

एत्ताहे (इदानीम्) २. १३४,

१८०; ३. ८३, ८३.

एत्तिभं (इयत्) २. १५७.

एत्तिउ (इयत्) छ. ३४१.

एत्तिअमत्तं,—०मेत्तं

(इयन्मात्रम्) १. ८१.

एत्तिलं (इयत्) २. १५७.

एत्तलो (इयत्) छ. ४०८, ४३५.

एत्तो (अत्र) ३. ८२, ८३.

एत्थ (अत्र) १. ४०, ५७; ३.

८३; छ. १२३, २६५.

एत्थु (अत्र) छ. ३३०, ३८७,

४०४, ४०५.

एवं (एतत्) छ. २६९. एदेण छ.

२८२, ३०२. एदिणा ३.

६९; छ. २७८. एदाओ,

एदाहि छ. २६०.

एहहं (इयत्) २. १५७.

एमेव (एवमेव) १. २७१.

एम्प (एवम्) छ. ३७६, ४१८.

एम्पह (एवम्) छ. ३२३, ४२०,

४४१.

एम्पहं (एवम्) छ. ४२१, ४२३.

एम्पहि (इदानीम्) छ. ३८७,

४२०.

एरायओ (ऐरायत्) १. २०८.

एरायणो (ऐरायत्) १. १४८,

३०८.

एरिसी (ईदृशी) २. ११५.

एरिसो (ईदृशः) १. १०५, १४२.

एलया (अत्र) ३. ३२.

एय (एवम्) १. २९.

एयहु (इयत्) छ. ४०८.

एवं (एवम्) १. २१; २. १८६;

छ. २७९, ३२२.

एवमेव (एवमेव) १. २७१.
 एवंविधाण (एवविधया) ४. ३०३.
 एषो (एष) ४. २८७, ३०२.
 एस्त (एषः) १. ३१, २५, ३. ३,
 ८५, १४७ ४ १४७ एसो
 २. ११६, १९८, ३. ३, ८५,
 ८६ ४. २८० एसा १. ३८,
 ३५, १५८. ३. २८, ८५,
 ८६, ४. ३२० एसु ३. ७४.
 एसी See इ
 एह (एष) ४. ३३०, ४४४,
 ३६२, ३६३, ४१९, ४२५
 एहु ४. ३६५, ३९५, १०२,
 ४०२ एहो ४. ३६०, ३९१
 एहा ४. ८४५ एहि ३. ७४.
 एहउं (एतद्) ४. ३६०

ते

ते (जयि) १. १६९.

ओ.

ओ (अव, अप उत) १. १७५,
 २. २०३. ४. ४०१.
 ओअस्मद् (पश्यति) ४. १८१
 ओअग्माद् (व्याप्नोति) ४. १४१.
 ओअन्दद् (आच्छिनति) ४. १२५.
 ओअरद् (अकारति) ४. ८५
 ओआसो (अवकाश) १. १७२,
 १७३.

ओइ (अमूनि) ४. ३६४
 ओन्पलं (उदूखलम्) १. १७१
 ओगाहद् (अवगाहयति) ४. २०५
 ओग्मालद् (रोमन्वयति) ४. ८३.
 ओज्झरो (निर्झर) १. ९८

ओज्झाओ (उपाध्याय) १. १७३
 ओपिअं-ओपेइ See अर्प
 ओमालं (अवमात्यम्) १. ३८,
 २. ९५.

ओमालयं (अवमात्यम् निर्मा
 ल्यम्) १. ३८

ओम्यालद् (छादयति) ४. २१,
 ४१.

ओरसद् (अवतरति) ४. ८५

ओरम्माद् (उद्गाति) ४. ११

ओली (आली) १. ८३.

ओलुण्डद् (विरेचयति) ४. २६

ओलं (आर्द्रम्) १. ८३.

ओघासद् (अवकाशति) ४. १७५

ओवाहद् (अवगाहयति) ४. २०५

ओशलध (अपसरत) ४. ३०२

ओसढ (आवधन्) १. २२७

ओसह (आवधम्) १. २२७.

ओसिअन्त—See सद with अव

ओसुद् (तिनति) ४. १०४.

ओहद् (अवतरति) ४. ८५

ओहद्द् (अपन्नयते) ४. ४१९.

ओहलो (उदूखल) १. १७१

ओहामद् (तुलयति) ४. २५.

ओहाचद् (आक्रमते) ४. १६०.

ओहीरद् (निद्राति) ४. १०.

क

क (किम् क i n) ४. ३५०,
 ४००, ४४७ क नि ४. ३७७,
 ४०१, ४००, ४०० को २,
 १९८, ३. ७१, ४. ३७०,
 ३९६, ४००, ४३८, ४३९, ४४१

को ह छ ३८४ को वि
 ■ ४१४, ४२२. का इ
 ३३, छ ३२० का वि छ
 ३१५ कि १, २९, छ ३४०
 कि १ २९, ४१, ४२, २.
 १८९, १९३, १९९, २०४,
 २०५, इ ८०, १०५, छ
 १६५, २४९, ३०२, ३६५,
 ३६७, ४२२, ४३४, ४३९,
 ४४५ १ ४१ कि वि
 छ. ३१०, ३९९, ४१८, ४२८.
 कई छ ४२६. के ३. ५८,
 ७१, १४७, छ. ३७६ के वि
 छ ३८७, ४१२. काओ ३
 ६९. काउ ३ ३३. कीउ ३
 ३३. क ३. ३३, ७१. केण
 २ १९९, ३ ६९, ७१ केण
 वि १ ४१ केणावि १. ४१
 किना ३ ६९. कस २
 २०४, ३ ६३. कस्तु छ. ४४.
 कास ३ ६४. कासु छ ३५८.
 काय ३ ३३, ६३. किल्ला
 ३. ६४. कास ३ ६३ कीमे
 ३ ६४ कीअ, कीवा, कीह
 ३ ६४. कीए ३ ३३, ६४.
 कहे छ ३५९ काण ३ ३३,
 ६१. केति ३ ६१, ६३
 कजो ३ ७१. कतो २
 १६०, ३ ७१. कदो २
 १६०, ३ ७१. कम्हा ३
 ६६, ६८ कीस ३ ६८
 किजो ३ ६८ कमि ३.
 ६५. कसित ३ ६५ काए

कीए, काहि ३ ६० कासु
 कीसु ३ ३३ ८१ काई
 कइ (कति) छ. ४२०
 कइ (कवि) २ ४०, ३. १४०
 कई (कवि) ३ १२८, १८०
 काइअव (कैतवम्) १. १५१,
 २५०
 काइजा (कदा) ३ ६५
 काइण्हं (वतीनाम्) ३ १०३
 काइल्लो (कपिण्ण) २ ९०
 काइधमो (कपिण्ण) २ ००
 काइमो (वताम) १ ४८
 काइरय (कैरवम्) १ १५०
 काइलासो (कैलास) १ ११२.
 काइघाह (कतिगम्) १ २००
 कइसो (कीवुस) छ ४०३
 कई (कति) १ २३१
 कउ (कुत) छ ४१६, ४१८
 कउच्छेअय (कौमेयवम्) १
 १६३
 कउरवो (कौव) १ १६२.
 कउला (कीला) १. १६२
 कउसल (कौशलम्) १ १६२
 कउहा (ककुम्) १. २१
 कउह (ककुव) १ २२५
 कस (कास्यम्) १ २९, ७०.
 कंसालो (कास्युण्ण) २ ९२
 कमिओ (कासिक) १. ७०.
 ककुघ (ककुद्) २ १७४
 ककुडो (ककुटि) १. २६.
 कसाह (काइसति) छ १९२

कहुहे (कहो) ४ ३६७
 कच्यु (कचित्) ४ ३२९
 कच्छा (कक्ष) २ १७.
 कच्छो (कक्ष) २ १७
 कज्ज (कार्य) ४ २६६, ४०६
 कज्ज १ १७७, २ २४ कज्जु
 ४ ३४३ कज्जे ४ ३६७
 कज्जे २ १८०
 कञ्चण (काञ्चन) ४ ३९६
 कञ्चुभा (कञ्चुकिन्) ४. २६३
 ३०२.
 कञ्चुओ (कञ्चुक) १ २५, ३०
 कञ्चुओ १ ३० कञ्चुओ
 १ ७ कञ्चुओ ४ ४३१
 कञ्जका (कन्यका) ४. २९३,
 ३०५
 कटारि (आध्वर्यम्) ४ ३५०
 कटारइ (कटारिकायाम्) ४ ४४५
 कट्टु (कृत्वा) २ १४६ See कर्
 कट्टु (काष्ठम्) २ ३४, ९०
 कडण (कदन) १ २१७
 कड्ड (कटु) ४ ३३६
 कड्डअ See कर्
 कड्डपल्ल (कटुतैलम्) २ १५५
 कड्डइ (कथ्यते) ४ ११९, २२०
 कड्डइ (कर्पति) ४ १८७
 कड्डु (कर्पामि) ४ ३८५
 कणइ (कनके) ४ ४४४.
 कणइ (कणति) ४ २३९
 कणय (कनकम्) १ २२८
 कणपीरो (कर्वीर) १ २५३

कणिअ (कणिका) ४ ४१९.
 कणिआरो (कर्णिकार) २ ९५
 ४ ३९६
 कणिट्टयरो (कनिष्ठतर) २ १७२
 कणेरु (करेणु) २. ११६
 कण्टओ, कटओ (गण्टक) १
 ३०
 कण्ठ (कंठे) ४ ४२०, ४४४,
 ४४६
 कण्ड, कड (काण्डम्) १ ३०
 कण्डलिआ (कन्दरिका) २. ३८
 कण्डुअइ (कण्डूयति) १ १२१
 कण्णडइ (कर्णे) ४ ४३२, ४३३
 कण्णह ४ ३४०
 कणिआरो (कर्णिकार) १
 १६८, २. ९५,
 कण्णरो (कर्णिकार) १ १६८
 कण्हो (कृष्ण) २. ७५, ११०
 कतसिनामेन (कृतस्नानेन) ४
 ३२२
 कत्तरी (कर्तरी) २ ३०,
 कत्ता (कर्ता) ३ ४८ कत्तार
 ३ ४० कत्तारो ३ ४८
 कत्तिओ (कार्तिक) २ ३०
 कथ्य, कहइ (कथयति) १
 १८७, ४ २ कथेदि कथेदि
 ४ २६७ कथेदि ४ ३०२
 कथिडु ४ ३९६ कथितुन
 ४ ३१२ कथइ १ १८७,
 ४ २४९ कथिजइ ४ २४९
 कथ (कुन) २ १६१, ३ ६५,
 ७१

कल्पद्रुम (कल्पि) २. १७४
 कर्ध (कर्म) ४ २६७, ३२३.
 कन्तव्यो (कन्दर्प) ४ ३२५.
 कन्ति (कान्ति) ४. ३९६. कन्तिप
 ४ ३४९

कन्तु (कान्त) ४ ३४५, ३०१,
 ३५७, ३५८, ३६८, ३८३,
 ४१८, ४३४, कन्तस्तु ४
 ४४५. कन्तहो ४ ३७९,
 ३८९, ३९५, ४१६, ४२९.

कन्या (कन्या) १. १८७.

कन्दुर्दुर्द (उत्पलम्) ७. १७४

कन्दो (कन्द) २. ५.

कल्पतरु (कल्पतरु) २. ८९,

रूपिजाह (कल्पते) ४ ३५७

कल्फलं (कदम्बलम्) २. ७७

कमलो (कमल) १. १९९

कमन्धो (कवन्ध) १. २३९.

कमलं (कमलम्) २. १८२, ४

३०८, ३३२, ३९७, ४१४.

कमला ४ ३५३ कमला,

कमलाह १ ३३ कमलाधो

३ २३ कमलस्त ३ २३

कमलेण ३ २४.

मलमुहो (कमलमुहो) ३ ८७.

मलवणं (कमलवणम्) २

१८३.

मलसरा (कमलसरा) २.

२०९.

मयमह (सपिति) ४. १४६

मो (कम) २. १०६.

✓कम्प कम्पद (कम्पते) १. ३०,
 २३१. कम्पह १. ३० कम्पे
 ४. ४२. कम्पिता ४. ३२६,
 with जणु . जणुकम्पणीया
 ४ २६०

कम्पारा (कम्पारा) २. ६०

कम्पद (क्षुर करोति) ४ ७७.

कम्पवह (उपभुनक्ति) ४ १११

कम्पसं (कम्पयम्) २. ७१.

कम्पाह (कर्मणाम्) ४ १९९

कम्पाहं ४ ३००

कम्पेह (भुनक्ति) ४ ११०.

कम्हा See क

कम्हारा (कम्पारा) १. १००, २

६०, ७४

कय See कर.

कयकजो (कृतकार्यं) ३ ७७.

कयगाहो (कयमह) १. १७७,

१८०

कयणं (कयणम्) १. २१७.

कयणू (कृत) १. ५६

कयन्ते (कलान्त) ४ ३०७

कयन्धो (कवन्ध) १. २३९

कयण्णामो (कयण्णाम) ३

१०५.

कयम्पो (कदम्ब) १. २२२, ४

३८७ कयम्पु ४ ३८७

कयरो (कतर) १. २०९ कयरे

३ ५८, ४ २८७.

कयलं (कदम्ब) १. १६७

कयली (कदली) ३. १६७, २२०

✓कर-करेमि १. २९; २. १९०;
 ३. १०५; छ. २६५. कलेमि
 छ. २८७. करेइ छ. ३३७,
 ४१४, ४२०, ४२२. करइ छ.
 ६५, २३४, २३९, ३३८.
 करदि छ. ३६०. करन्ति छ.
 ३७६, ४४५. करहिं छ. ३८२,
 ४१४. कह छ. ३३०. करहि
 छ. ३८५, ४१८. करे छ.
 ३८७. करेसु २. २०१. करह
 छ. ३४६, ४२७. करेव छ.
 २६०. करसे, करए ३. १४५.
 करिस्तिदि छ. २७५. करीसु
 छ. ३९६. कीसु छ. ३८९.
 कट्टु छ. ३८५. काहं ३.
 १७०; छ. २६५. काहिमि ३.
 १७०. काहिइ १. ५; ३.
 १६६, छ. २१४. काही १.
 ५. कासी, काही, काहीव
 ३. १६२; २. १९१, छ.
 २१४. किजइ १. ९७.
 किजदि, किजदे छ. २७४.
 करिजइ छ. २५०. कीरइ
 छ. २५०. कीरते छ. ३१६.
 किजडं छ. ३३८, ३८५,
 ३८९, ४११, ४४५. कारेइ
 ३. १४९, १५३. करावइ ३.
 १४९. करावेइ ३. १४९.
 कारावेइ ३. १५३. कारावी-
 अइ, कराविजइ ३. १५२,
 १५३, कारीअइ, कारिजइ
 ३. १५२, १५३. फाउं छ.
 २१४, करउ छ. ३७०. करण

छ. ४४१. करि छ. ३५७.
 करिव १. २७; छ. २७२,
 कहुअ छ. २७२, ३०२.
 करिदूण छ. २७२. काऊण
 १. २७; २. १४६; ३. १५७;
 छ. २१४. काऊण १. २७.
 काउआणं, काउआण १.
 २७. कलिअ छ. ३०२. करेवि
 छ. ३४०. करेविणु छ. ३९६.
 कययं छ. २६५. कय ३.
 ७३, १०५. कयउ छ. ४२९.
 कयं १. १२६, २०९; २.
 ११४; ३. १६, २३, २४,
 २७, २९, ३०, ५१, ५५,
 ५६, ७०, ७७, १०९, ११०,
 ११८, ११९, १२४, १२९;
 छ. ४२९. कया २. २०४. ३.
 ७. कतं छ. ३२३. कव छ.
 २९०. किदु छ. ४४६. किभउ
 छ. ३७१, ३७८. अकिआ छ.
 ३९६. करणिजं १. २४; २.
 २०९. करणीअं १. २४८,
 छ. २७७. कायव्व छ. २१४.
 फरिएव्वउं छ. ४३८. करन्त
 छ. ४३१. करउ छ.
 ३८८. करन्तहो छ. ४००.
 कारिअं ३. १५२, १५३.
 कराविअं ३. १५२, १५३.
 कराविआ छ. ४२३. Cf.
 कुणइ. with अलं. अलंकिआ
 ३. १३५. with प्रति. पडि-
 करइ १. २०६.

कर (कर) छ. ४१८, ४३९,

३१५ करि छ ३५४, ३८७,
करहि छ. ३४९

करग (कराग) छ. ४२३

करज्जइ (भनाकि) छ १०६

करयल (करतल) ३ ७०

कररुह-हो (कररुहम्) १ ३४.

करली (कदली) १ २२०

करवाल (करवाल) छ ३५४,
३७९, ३८७

करसी (श्मशानम्) २ १७४

करालिअउ (करालित) छ

४१५, ४२९.

करि (करि) छ २५३

करिणी (करिणी) ३. १२

करिसइ (कर्पति) छ १८७,
१३५

करिसो (करीष) १. १०१

करीसो (करीष) १. १०१.

करेणू (करेणू) २ ११६

कलइ (जानाति) छ २, ५९.

कलओ (कालक) १. ६७

कलङ्किअइ (कलङ्कितानाम्) छ
४२८

कलमगोवी (शालिगोपी) २
२१७.

कलम्बो (कदम्ब) १ ३०, २२०

कलयलो (कलकल) छ ०००

कलयले छ ३०२

कलहिअउ (कलहायित) छ.
४२४.

कलावो (कलाप) १ २३१

कलिहि (कली) छ ३४१.

कलिजुगि (कलियुगे) छ ३३८,
३७५, ४१०

कली (करी) २८७

कलुणो (कलण) १ २५४

कले (कर) छ २८८

कलेवरहो (कलेवरस) छ. ३६५

कल (कल्यम्) २ १८६.

कल्हारं (कल्हारम्) २. ७६

कवइ (कवति) छ २३३

कवट्टिमो (कवर्धित) १ २२४,
२. २९

कवडो (कपर्द) २. ३६.

कवण (किम् m f n) छ. ३५०,
३६७ कवणु छ. ३९५

कवणेण छ. ३६७, कवणहे
छ. ४२५.

कवरि (कवरी) छ ३८२

कवल (कवल) छ. ३८७ कवले
छ २८९

कर्बेलु (कमलम्) छ ३९७,
कैबलि छ ३९५

कवाल (कपालम्) १. २३१

कवालु छ ३८७

कविल (कपिलम्) १. २३१

कयोलि (कयोले) ३ ३९५

काव्य (काव्य) ३ १४२ कव
२ ७९.

कवइहो (काव्यवान्) २ १५९

✓ कल with ॥ विअसइ (विक
सति) छ १९५, विअसन्ति
(विकसन्ति) २ २०९, विहसन्ति
(विकसन्ति) छ ३६५, विअसिअ

(विकसितम्) १. ९१, २.
२१५

कसटं (कष्टम्) ४ ३१४.

कसण (कुण्ण) १. २३६, २.
७५, कसणो २ ११०.

कसरक्केहिं (कसरत्कशब्द कृत्वा)
४ ४२३

कसवट्टइ (कषपट्टे) ४. ३३०.

कसाध-य (कषाय) ४ ४४०,
कसाधो १. २६०

कसिण (कृत्स्न) २. ७५, कसिणो
२ ८९, १०४, ११०.

कस्टं (कष्टम्) ४ २८९.

कह (कथम्) १ २९, २ १६१,
१९९, २०४, २०८, ३ ५६,
कह वि (कथमपि) ४. ३७०,
४३६

कहं (कथम्) १. २९, ४१, ४.
२६७, कहमवि १. ४१.

कहन्तिहु (कृत) ४. ४१५, ४१६.
कहायणो (कार्यापण) २ ७१,
९३.

कहां (कस्मात्) ४ ३५०

कहि (कुन) २ १६१

कहिं (कुन) ३. ६०, १५, ४.
३०२, ३५७, ४२२, कहिं वि
४. ६२२.

काई (मिम्) ४ २६९, ३५७,
३६७, ३७०, ३८३, ४१८,
४२१, ४२२, ४२८, ४३४.

कार्जेओ (कामुक) १ १७८.

काच्च (कचित्) ४. ३२९.

काठं (गाढम्) ४. ३२५.

कामिणीण (कामिनीनाम्) २
१८४.

कामेइ (कामयते) ४. ४४.

काय (काय) ४. ३५०.

कायमणी (कत्वमणि) १. १८०.

कायर (कातर) ४. ३७६.

कालओ (कालक) १. ६७.

कालम्खेवं (कालक्षेपम्) ४. ३५७.

काला (कदा) ३ ६५

काला (काला) ३. ३२.

कालायसं (कालायसम्) १. २६९.

कालासं (कालायसम्) १. २६९.

काली (काली) ३. ३२.

काली (काली) ४. २९९.

कालो (कालः) १. १७७.

कालेण ३. १३७. कालि ४
४१५, ४२२, ४२४.

कावालिअ (कापालिक) ४ ३८७.

कासइ (कस्यचित्) १. ४३.

कासओ (कस्यकः) १. ४३.

कासं (कस्यम्) १. २९.

कासवो (कस्यपः) १. ४३.

कासवा, कासव ३. ३८.

कासा (कृशा) १. १२७.

काहं See कर्

काहलो (कातर) १. २१४, २५४

काहायणो (कार्यापण) २. ७१.

काहिइ, काहीअ See कर्

काहे (कदा) ३. ६५.

किअउं See कर्

किया (क्रिया) २. १०४.

किई (कृतिः) १. १२८.

किमुधं (किमुधम्) १. २९, ८६
 किद्या (क्या) १ १२८.
 किद्यी (क्षी) २ १२, ८९.
 किच्छ (कच्छम्) १ १२८
 किज्जइ, किज्जउ, See कर
 किङ्की (किरे) १ २५१
 किणइ (कीणाति) ४ ५२
 किणा (केन) ३ ६९, See क
 किणो, क
 किणो (प्रणे) २ २१६
 किच्छइस्स, किच्छिमि (कीर्त
 यिष्मामि) ३ ६९
 कित्ति (कीर्ति) ४ ३१५, ३४७,
 ४००, ४१८, किती २ १०
 किध (कथम्) ४ ४०१
 किज्जउ (किज्जम्) ४ ३२९
 कि See क
 फिर (किल) १ ८८, २ १८६,
 ४ ३४९, ४१९
 किराय (किरायम्) १ १८३
 किरिया (किया) २ १०४
 किरितठ (किरितटम्) ४ ३२५
 किल (किल) २ १८६, ४ २९२
 किलन्त (काल्पम्) २ १०६.
 किलम्मइ (काल्पति) २ १०६
 केलिकिञ्चइ (रमते) ४ १६८
 केलिट्ठं (किल्लम्) २ १०६.
 केलित्त (कल्ल) १ १४५
 केलिन (किल) १ १४५, किलिण
 २ १०५, १०६, किलिणउ ४
 ३२९
 कलेसो (क्षेत्र) २ १०६

किरे (कथम्) ४ ४०१, ४२२
 कियणु (क्षपण) ४ ४१९
 किजा (क्षपा) १ १२८
 कियाण (क्षपाणम्) १ १२८
 कियिणो (क्षपण) १ १२८.
 किसर (किसरम्) १ १४६
 किसरा (क्षरा) २ १२८
 किसल (किसलयम्) १ २६९.
 किसलय (किसलयम्) १ २६९.
 किता (क्षता) १ १२७
 किसानू (क्षानु) १ १२८
 किसिओ (क्षपित) १ १२८.
 किसो (क्षप) १ १२८.
 किस्सा See क
 किह (कथम्) ४ ४०१
 किहे (कसाव) ४ ३५६.
 कीम, कीआ, कीइ कीए, See क
 कीरइ See कर
 कीलइ (कीरति) १ २००
 कीलदि ४ ४४२
 कीस (किमर्यम्) ३ ६४ See क
 कीसु See कर
 कुऊहलं (कुवूहलम्) १ ११७
 कुमाइ (व्याहरति) ४ ७६
 कुकुम (कुकुम्) २ १६४.
 कुच्छी (कुक्षि) १ ३५, २ १७
 कुच्छीए ३ ४६.
 कुच्छेअय (कीक्षेयकम्) १ १६१,
 २ १७
 कुञ्जय (कुञ्ज) १ १८१
 कुज्जइ (कुञ्जति) ४. १३५, २१७.
 कुडर (कुज्जर) ४ ३८७ कुवरो
 १ ६६ कुवह ४ ४२९

कुटुम्बकं (कुटुम्बम्) ४. ३११
 कुट्टणु (कुट्टनम्) ४. ४३८
 कुडीरइ (कुटीरके) ४. ३६४.
 कुडुम्यउं (कुटुम्बकम्) ४. ४२२.
 कुडुली (कुटी) ४. ४२२,
 ४२९, ४३१

कुडुं (कुडुम्) २. ७८
 कुडु (कुट्टहल) ४. ३९६ कुडु
 (कुट्टहलम्) २. १७४
 कुडारो (कुठार) १. १९९.
 कुणइ (करोति) ४. ६५. कुणन्ति
 १. ८, ३. १३०.
 कुणवं (कुणपम्) १. २३१.
 कुतुम्बकं (कुटुम्बकम्) ४. ३११.
 कुवो (कुतः) १. ३७.
 कुप्पासो (कूर्पास) १. ७२.
 कुप्पिसो (कूर्पास) १. ७२
 कुमरौ (कुमार) १. ६७.
 कुमारी (कुमारी) ३. ३२, ४.
 ३६५.

कुमारो (कुमार) १. ६७.
 कुमाले (कुमार) ४. २९३, ३०२.
 कुमुभं (कुमुदम्) २. १८२.
 कुम्पल (कुडुमलम्) १. २६, २.
 ५२.

कुम्भ (कुम्भ) ४. ४४७, कुम्भे ४.
 २९९, कुम्भइ ४. ३४५, ४४५.
 कुम्भयडि (कुम्भतटे) ४. ४०६
 कुम्भआरो (कुम्भकार) १. ८
 कुम्भारो (कुम्भकार) १. ८.
 कुम्भिला (कुम्भिल) ४. ३०२.
 कुम्हाणो (कुम्भान) २. ७४.
 कुरल (कुरल) ४. ३८२.

कुरुचरा °चरी (कुरुचरा-°चरी)
 ३. ३१.

कुलं (कुलम्) १. ३३; ३. ८०,
 ४. ३०८. कुलो १. ३३, कुलु
 ४. ३६१.

कुला (कुल्या) २. ७९.
 कुविद्या (कुपिता) ३. १०५.
 कुसुम (कुसुम) १. ९१, १४५,
 ४. ३२२, ४४४.

कुसुमदाम (कुसुमदाम) ४. ४४६.
 कुसुमपयरो, कुसुमप्ययरो
 (कुसुमप्रकर.) २. ९७.

कुसुमाउह (कुसुमायुध) ४. २६४.
 कुसो (कुश) १. २६०.

कुहइ (कुप्यति) ४. ३६५
 कूर (ईषत्) २. १२९

कुदन्तहो (कृतान्तस्य) ४. ३७०.
 केढघो (केढभ) १. १४८, १९६,
 २४०.

केत्तिभं (कियत्) २. १५७; ४.
 ३८३.

केत्तिलं (कियत्) २. १५७.
 केत्तुलो (कियत्) ४. ४०८,
 ४३५.

केत्थु (कुत्र) ४. ४०५
 केहहं (कियत्) २. १५७.

केम्ब (कयम्) ४. ४१८.
 केरो (युष्मदर्थपरे) १. २४६; २.

१४७, १४८; केरउ ४. ३५९,
 केर २. ९९. केरउ ४. ३७३.
 केरण ४. ४२२.

केरयं (केरवम्) १. १५२.

केरिसो (कीरस) १. १०५,
१४२.

केलं (कदलम्) १. १६७.

केलायइ (समारचयति) ४. ९५.

केलासो (कैलास) १. १४८,
१५०.

केलि (केलि) ४. १५७

केली (कदली) १. १६७, २२०

केर्ये (कर्मम्) ४. २४३, ४०१.

केवैद (कथयित्) ४. ३९०,
३९६, ३९८.

केयटो (कैर्त) २. ३०

केयडु (कियत्) ४. ४०८

केसकलाउ (केशकलाप) ४.
४१४.

केसमारो (केशमार) ३. १३४

केसरं (केसरम्) १. १४६

केसरि (केसरी) ४. ३३५, ४२०.

केसहि (केश) ४. ३७०.

केसुअं (किशुकम्) १. २९, ८६

केहड (कीटक) ४. ४०२.

केहिं (तादर्थ्ये) ४. ४२५

कोआसइ (विजयति) ४. १९५.

कोउहलं (कुतूहलम्) २. ९९.

कोउहलं (कुतूहलम्) १. ११७,
१७१, २. ९९

कोऊहलं (कुतूहलम्) १. ११७

कोकाइ (व्याहरति) ४. ७६.

कोच्छेअयं (कौशेयकम्) १. १६१.

कोओ (कौय) १. १५९.

कोट्टरइं (कोटराणि) ४. ४२२.

कोट्टिमं (कुट्टिमम्) १. ११६.

कोट्टुमइ (रमते) ४. १६८.

कोड्डिण (कौतुकेन) ४. ४२२.

कोण्डं (कुण्डम्) १. २०२

कोण्डो (कुण्ड) १. ११६

कोत्तुहो (कौस्तुभ) १. १५९.

कोदण्ड (कोदण्डम्) ४. ४४६

कोन्तो (कुन्त) १. ११६, कोन्त

४. ४२२.

कोप्परं (कुर्वरम्) १. १२४.

कोमुई (कौमुदी) १. १५९.

कोसिओ (कौशिक) १. १५९.

कोसम्बी (कौशम्बी) १. १५९.

कोस्टागालं (कौष्टागारम्) ४.

२९०

कोहण्डी (कुष्माण्डी) १. १२४;

२. ७३

कोहलं (कुतूहलम्) १. १०१.

कोहलिण (कुतूहलिके) १. १७१

कोहली (कुष्माण्डी) १. १२४,

कोरवा (कौरवा) १. १

°केर २. ९९.

°कखण्डं २. ९७

ख.

खइओ (खयित) १. १९३

खइरं (खादिरम्) १. ९७.

खउरइ (क्षुभयति) ४. १५४

खओ (खयः) २. ३

खग (खग) ४. ३३०, ३८६,

४११. खग १. ३४. खगु

४. ३५७ खगो १. ३४, २०२,

२. ७७. खगो ४. ३५७.

खचइ (खचति) ४ ८९.
 खट्टा (खट्वा) १. १९५
 खड्डइ (मट्टाति) ४ १२६.
 खणिज्जइ, खणिहिइ ४ २४४
 खणो (क्षण) १ २०, खणु ४.
 ४४६. खणेण ४ ३७१ खणें
 ४. ४१९
 खण्डइ (खण्डयति) ४. ३६७, ४२८.
 खण्डिओ १ ५३ खण्डिउ ४
 ४१८
 खण्डं (खण्डम्) २ ९७. खण्डु
 ४ ४४४ खण्ड्हे ४ ३४०.
 खण्डी (खण्डम्) ४. ४२३
 खण्णू (स्थाणु) २. ९९.
 खत्तिभाण (क्षत्रियाणाम्) २.
 १८५
 खन्ति (क्षान्ति) ४. ३७२
 खन्धो (स्कन्ध) २. ५
 खन्धावारो (स्कन्धावार) २ ४.
 खन्धो (स्कन्ध) २ ४, ४ ४४५.
 खन्धस्सु (स्कन्धात्) ४. ४४५.
 खप्पर (कर्परम्) १ १८१
 खमा (क्षमा) २ १८
 खमाधिअं (क्षामितम्) ३. १५२
 खमासमण-णो (क्षमाश्चमण) ३.
 ३८
 खम्मो (स्तम्भ) १ १८७, २. ८,
 ८९. खम्मि ४ ३९९
 खम्मइ, खम्मिहिइ ४. २४४
 खम्मो (घर्म) ४ ३२५
 खय (क्षय) ४ २९६.
 खयगालि (क्षयकाले) ४ ३७७,
 ४०१.

खर (खार) २. १८६, ४ ३४४
 खल (खल) ४. ३४०, ३६७,
 ४०६, ४१८. खलाइ ४. ३३४
 खलु ४. ३३७, ४२२.
 खलपु (खलपू) ३. ४२, ४३.
 खलपु ३. १२४. खलपुणा ३
 २४, ४३. खलपुणो ३. ४३
 खलिअ (खलित) २ ७७.
 खलिहडउ (खल्वाट) ४ ३८९.
 खलीड (खल्वाट) १ ७४
 खसफसिह्मअउ (व्याकुलीभूत)
 ४. ४२२.
 खसिअं (कसितम्) १ १८१
 खसिओ (खचित) १ १९३
 खाअइ (खादति) ४ २२८ खाइ
 ४ २२८, ४१९ खाअन्ति ४
 २२८ खन्ति ४ ४४५. खाहि
 ४ ४२२ खाहिइ ४ २२८
 खजइ ४ ४२३ खाओ २
 ९०, ४ २२८
 खाइं (अनर्थको निपात) ४ ४२४
 खाइर (खादिरम्) १. ६७
 खाणिआ (खनि) ३ ५७
 खाणू (स्थाणु) २ ७, ९९
 खामिअ (क्षामितम्) ३ १५२,
 १५३ खामिज्जइ ३. १५३
 खामीअइ ३ १५३ खामेइ ३
 १५३
 खासिअ (कसितम्) १ १८१
 खिज्जइ (खियति) ४ १३२, २२४
 खित्त (क्षितम्) २. १२७
 खिरइ (क्षरति) ४ १७३.

सिक्ख (क्षिपति) छ. १४३
 सीण (क्षीणम्) २. ३.
 सीरं (क्षीरम्) २. १७
 सीरोयो (क्षीरोद) २. १८२
 सीलओ (कीलक) १. १८१
 सु (सुल) २. १९८, ४. ३०२
 सुजो (कुञ्ज) १. १८१.
 सुद्ध (सुद्धति) छ. ११६
 सुद्ध (सुद्धति) छ. ११६.
 सुद्धिओ (सुद्धित) १. ५३
 सुद्धक (सुद्धायते) छ. ३९५
 सुद्धओ (सुद्धक) २. १७४
 सुप्प (सुप्पति) छ. १०१.
 सुप्प (सुप्पति) छ. १५४
 खे (आकाशे) १. १८७, ३. १४२.
 खेओ (खेओक, खेओक) २. ६.
 खेओओ (खेओक) २. ६.
 खेओ (खेओक) छ. १६८.
 खेओ (खेओम्) ७. १७४
 खेओ (खेओ) छ. ४१२.
 खेओन्ति (खेओन्ति) छ. ३८२
 खेओओ (खेओक, खेओक) ७
 खेओ (खेओ) छ. ४१९

ग

गह (गति) छ. ३६७, ४०६ गह
 (गति) २. १९५, ३. ८५,
 गह २. १८४
 गओ (गवय) १. ५४, १५८,
 ३. ३५
 गओओ (गवयः) १. ५४, १५८,
 २. १७४.

गओओ (गौड) १. १६२, २००
 गओओ (गौडम्) १. १६३.
 गओओ (गौड) १. १६३
 गओओ (गज) १. १७७ of
 गय.
 गओओ (गओओम्) १. २१९
 गओओ (गओओ) छ. ४४२ गओओ
 छ. ३१९, ४१९
 गओओ (गओओति) छ. १८.
 गओओ १. १८७ गओओ ३.
 १४२. गओओ ३. ३६७
 गओओ छ. ४१८ of गओओ
 (गओओ)
 गओओ (गओओति) छ. ४०९
 गओओ (गओओ) छ. २७२, ३०२.
 गओओ (गओओ) २. ३७
 गओओ (गओओ) १. ३५, २. ३५.
 गओओ (गओओ) १. ३५ २. ३५
 गओओ (गओओ) छ. ११०.
 गओओ (गओओति) छ. ३५८
 छ. ४१४ गओओ छ. ३५३
 गओओ छ. ३३३.
 गओओ (गओओति) छ. १२०.
 गओओ (गओओ) १. ३५, छ. १२०.
 गओओ (गओओति) छ. ३५७.
 गओओ (गओओ) छ. ३५३
 गओओ (गओओ) छ. ३२७
 गओओ (गओओ) २. ३७
 गओओ (गओओ) ३. ३६
 गओओ (गओओ) १. ८
 गओओ (गओओ) १. १७७.
 गओओ (गओओ) १. २०८.

गम् गच्छइ १ १८७, ४ १६२,
 २१५ गच्छति, गच्छते ४
 ३१९ गच्छदि, गच्छदे ४
 २७४ गच्छ ४ २९५ गच्छि
 स्तिदि ४ २७५ गमिही ४
 ३३० गच्छ ३ १७१ of
 ३ १७२ गम्मइ गमिज्जइ ४
 २४९ गम्मिहिइ, गमिहिइ ४
 २४९ गच्छिअ, गच्छिइण ४
 २७२ गन्तून ४ ३१२ गडुअ
 ४ २७२, ३०२ गप्पि, गप्पिणु,
 गमेप्पि, गमेप्पिणु ४ ४४२
 गओ १ २०९ गउ ४ ४४२
 गउ ४ ४२६ गय ३ १४७
 ४ ३५२ गयउ ४ ४२२
 गया ४ ३७६ गय १ ९७
 ३ १५६ गयहि ४ ३७०,
 ३७७ गतो ४ ३२२ गदे ४
 ३०२ गदो ४ ३८९ ३८०
 - with अण, अवगय १
 १७२ - with आ आगच्छइ ४
 १६३, २८७ आगच्छदि ४
 ३०१ आगच्छमाना ४ ३२३
 आओ १ २६८ आगओ १
 २०९, २६८, ३ १६, २३,
 २९, ३०, ५०, ५२, ५५,
 ९७ १११, ११८, ११९,
 १२४, १२६, १३६ आगदो
 ४ ३५५, ३७२, ३७३ आगदे
 ४ २९२ आगद ४ २७०
 - with अभ्या अभ्यागच्छइ
 ४ १६५ - with प्रत्या पञ्चा
 गच्छइ ४ १६६ - with उद
 उगय १ १२ - with उप

उवगयमि ३ ५७ - with
 निस् निग्गउ ४ ३३१
 - with सम् सगच्छइ ४
 १६४ सगच्छ ३ १७१
 सगामेइ ३ १५३

गमिर (गमनशील) २ १४५
 गमेसइ (गवेपयति) ४ १८९
 गम्भीरिअ (गाम्भार्यम्) २ १०७
 गय (गज) ४ ३३५, ३४५, ३८३
 ३९५ ४१८, ४३९, ४४५
 गय (गत) १ ९७ ३ १५६
 गयण (गगनम्) २ १६४ गयणे १
 ८ गयणि ४ ३९५ गयणयमि
 २ १६४

गयणयल्लु (गगनतलम्) ४ ३७६
 गया (गदा) १ १७७, १८०
 गय्यदि (गर्जति) ४ २९२
 गरिमा (गरिमा) १ ३५
 गरिहा (गर्हा) २ १०४

गरुआअइ, गरुआइ (गुरु
 रिवाचरति) ३ १३८

गरुआ (गुरुका) ४ ३४०
 गरुई (गुर्वी) १ १०७
 गरुओ (गरुक) १ १०९
 गरुवी (गुर्वी) २ ११३
 गरुलो (गरुल) १ २०२

✓ गल्ल ४ ४१८ गलन्ति ४ ४०६
 अगल्लिअ ४ ३३२ - with
 नि विगल्लइ ४ १७५

गलत्थइ (क्षिपति) ४ १४३
 गलि (गले) ४ ४२३
 गलोई (गुह्वरी) १ १०७, १२४

गवक्सेहि (गवाक्षेणु) ध. ४२३
गवेसइ (गवेययति) ध. १८१.

४४४.

गव्यिरो (गर्ववान्) २ १५१.

गश्च See यम्

गस्तइ (प्रसति) ध २०४

गह (ग्रह) ध ३८५ गहो २.
५९.

गहनं (गहनम्) ध. ३२३.

गहयई (गृहयति) २. १४४

गहिष्णं See ग्रह

गहिरं (गभीरम्) १. १०१.

गह्नीदिष्णं (गाम्भीर्यम्) २ १०७

गह्नीदिम् (गभीरिमाणम्) ४ ४१९

✓ गा, गाह, गामह ध. ६.

गिग्यते ध. ३१५

गाई (गौ) १ १५८.

गाओ (गौ) १. १५८.

गाणं (गानम्) ध. ६

गाम (ग्राम) ३. १४२, गामे ३.

१३५. गामह ध ४०७.

गामणि (ग्रामणी) ३. ४२, ४३.

गामणि ३. १२४ गामणिना

३. २४, ४३. गामणिणो ३

४३

गामिहिआ (ग्रामेयका) २.
१६३.

गारवं (गौरवम्) १. १६३

गावा (गावन्) ३. ५६.

गावाणो (गावन्) ३. ५६

गावी, गावीओ (गाव) २.

१७४.

गिज्झइ (गृह्यति) ध. २१७.

गिट्ठी (गृष्टि) १. २६.

गिण्ठी (गृष्टि) १. २६, १२८.

गिन्ही (गृद्धि) १. १२८.

गिम्मो (ग्रीष्म) ध ४१२.

गिम्ह (ग्रीष्म) ध २८९ गिम्हो
२. ७४. गिम्हु ध ३५७.

गिग्यते (गीयते) ध. ३१५

गिरा (गी) १. १६.

गिरि (गिरि) ध. ३३७, ४४५.

गिरि १. २३. गिरिहे ध. ३४१.

Declined ३. १६, १८,

१९, २२, २३, २४, १२४.

गिलणमणु (मिलनमना) ध.
४४५.

गिलाइ (ग्लायति) २ १०६.

गिलाणं (ग्लानम्) २ १०६

गिलि गिलि (गिल गिल) ध ३९६

गिलिज्झइ (गिह्यते) ध. ३७०.

गिली (गिरि) ध २८७.

गुज्जं (गुह्यम्) २. २६, १२४.

गुज्झइ (हसति) ध. १९६

गुज्झइ (वहसति) ध. २०२.

गुज्झइ (वहसति) ध २०२

गुज्जं (गुह्यम्) १. २६.

गुद्द (गोष्ठी) ध. ४१६.

गुदो (गुद) १. २०७.

गुण (गुण) ३. ८७, ध. २९२,

३३८, ३७२, ४१४, गुणु ध.

३९५ गुणा १. ११, ३४, ३.

६५, ८१ गुणाइ १. ३४

गुणहि ध. ३३५, ३४७, ४००,

४१८.

गुणह (गुणयति) छ. ४२२.
 गुण्डह (उद्धलयति) छ. २९.
 गुत्तो (गुत्त) २ ७७
 गुन (गुण) छ ३०६
 गुनेन छ ३०६.

√गुप्, गोवह (गोपायते) १.
 २३१, ॥ ३३८ गुप्ह छ
 १५० गुत्तो २ ७७ जुगु-
 च्छह (जुगुप्सते) २ २१, छ ४
 जुडच्छह छ ४ With वि.
 विगुत्ताह छ ४२१

गुप्फ (गुल्फम्) २ ९०
 गुमह (गृहते) १ २३६
 गुम्फह (गुम्फति) १ २३६
 गुम्मह (मुहति) छ २०७
 गुम्महह (मुहति) छ २०७
 गुम्ह (गुहम्) २ १२४

गुह (गुह) छ ४४४ गुरु १.
 १०९, Declined ३ ३८,
 १२४

गुरुलाघा (गुरुलापा) १ ८४
 गुलगुम्छह (उन्नामयति) छ ३६,
 १४४

गुललह (चाटुकरोति) छ ७३.
 गुलो (गुड) १ २०२
 गुहह (गृहते) १. २३६
 गुहा (गुहा) १. ४२.

गूढोअर (गूढोअर) १ ६
 गुणहह etc See ग्रह.
 गेज्ज See ग्रह
 गेण्हह See ग्रह

गेन्दुअं (कन्दुकम्) १ ५७,
 १८२.

गोअम-मा (गौतम) ३ ३८
 गोआवरी (गौदावरी) २ १७४
 गोड्डहा (गोष्ठस्था) छ ८२३
 गोद्वी (गोष्ठी) २. ७७
 गोणो (गौ) २ १७४
 गोरही (गौरी) छ. ३९५, ४२०,
 ४३१, ४३६.

गेरि (गौरी) छ ३०९, ३८३
 गेरा (गौरी) ३. ३२ छ ३९६,
 ४०१, ४१८ गेरिह छ. ३९५
 गेरिआ, गेरीओ ३ २८ गेरी
 अहि छ ४१४

गेरिहर, गेरीहर (गौरागृहम्)
 १ ४

गेला (गेदा) २ १७४ गेले
 (गेदे) २ १९४

गेली (गेरी) छ ३२६
 गमाभि (गामी) २. १४.

√ग्रह, गेण्हह २. २१७ ॥ २०९
 गुणहह ३३६. गृहन्ति छ. ३४१
 गेण्ह २ १९७, ३. २६. गेण्होअ
 ३. १६३ घेण्ह छ. २५६,
 ३४१ घेण्हन्ति १ २६१, ३
 ६५ छ ३३५ गेण्हिअह छ
 २५६ गेण्हिअ छ २१० घेतूण
 २. १४६, छ. २१०. गृह्णिणु
 छ ३९४, ४३८ घतुं
 गेतूण, घेतव्व छ २१०. गहिअ
 १. १०१ गेज्ज १. ७८
 wāth स सवहिआ २ १९८

घ.

घङ् (अनर्थको निपातः) छ. ४२४.

घेचलङ् (अकट) छ. ४२२.

घट्टा (घट्ट) २. १७४.; १. १२६

घट्टो (घट्ट) १. १२६

✓ घट घड्ड (घटति) १. १९५, छ.

११२, घडि छ. ४०४ घड्ड छ.

५०. घडावड छ. ३४०, ४११.

घडिअ छ. ४१४, घडिअड छ.

३३१. with उद्. उग्याड्डछ.

३३. with सं. समड्ड छ. ११३.

घड्ड (घटाः) छ. ३५७, ३९५,

४३९, घडो १. १९५.

घड्डुऊय (घटोत्कच) छ. २९९.

घणा (घृणा) छ. ३५०, ३६७.

घण (घन) छ. ३८७, ४१४, ४३८,

घणा छ. ४२०, ४३९. घणो

१. १७२, १८७.

घण्टा (घण्टा) १. १९५.

घत्त (घातम्) छ. ४१४.

घत्तइ (क्षिपति) छ. १४३,

(नवेपयति) १८९.

घम्मो (घर्मः) छ. ३२८.

घर्य (घृतम्) १. १२६.

घर (गृहम्) छ. ३६४. घर छ. ३४१,

३४३, ३५१, ३६७, ४२२.

घरो २. १४४. घरि छ. ४२३,

४३६. घरहि छ. ४२०

घरसामी (गृहस्वामी) २. १४४.

घरिणि (गृहिणी) छ. ३७०.

घड्डइ (क्षिपति) छ. ३३४, ४२२.

घरन्ति छ. ४२०.

घाउ (घातः) छ. ३४६.

घायणो (गायनः) २. १७४.

घिणा (घृणा) १. १२८.

घुगिघड (वेष्टम्) छ. ४२३.

घुड्डइ (घत्स्यायते) छ. ३९५.

घुण्टेहि (घुट्टमं दत्ता) छ. ४१३.

घुम्मइ (घूर्णते) छ. ११७.

घुलइ (घूर्णते) छ. ११७.

घुसलइ (मप्नाति) छ. १२१.

घुसिणं (घुसणम्) १. १२८.

घेत्तुण ८०. See ग्रह.

घेप्पइ See ग्रह.

घोटइ (विचति) छ. १०.

घोडा (अश्वः) छ. ३३०, ३४४

३६३.

घोलइ (घूर्णते) छ. ११७.

घोसइ (घोषयति) १. २६०.

च.

च (च) १. २४; ३. ७०, १४२;

छ. २६५, ३२१, ३२६, ३२३.

च (एव) छ. ३८६.

चइत्तं (चैत्यम्) १. १५१; २.

१३.

चइत्तो (चैत्यः) १. १५२.

चउ (चतुर्) १. १७१; छ. ३३१.

चऊओ, चउओ, चऊदि, चउदि,

चऊसु, चउसु, ३. १७. चउण्ड

३. १२३.

चउगुणो (चतुर्गुणः) १. १७१.

चउट्टो (चतुर्धः) २. ३३.

चउत्थो (चतुर्थः) १. १७१; २.

३३. चउत्थी (चतुर्थी) १. १७१.

चउदसी (चतुर्दशी) १ १७१
 चउदह (चतुर्दश) १. १७१.
 २१९
 चउमुहु (चतुर्मुख) ४ ३३१
 चउरो (चत्वार) ३. १२२
 चउवीसं (चतुर्विंशति) ३ १३७.
 चउव्वारो (चतुर्वार) १ १७१
 चणज्ज, चणप्पिणु See चयइ
 चक्क (चक्रम्) २ ७९ चक्के
 ४. ४४४.
 चक्काओ (चक्रवाक) १. ८.
 चक्खिलअं (आस्वादितम्) ४. २५८
 चक्खु (चक्षु) १. ३३ चक्खइ
 १ ३३.
 चच्चर (जर्जरम्) ४. ३२५.
 चच्चर (चत्वरम्) २ १२
 चच्चिक्कं (स्यासकम्) ४ १७४.
 चच्चुप्पइ (अर्पयति) ४ २९
 चच्चुइ (तक्षणीति) ४ १९४
 चच्चलु (चञ्चलम्) ४ ४१८
 चउइ (आरोहति) ४ २०६, ४१०
 चउअउ ४ ३३१ चउआ ४
 ४४५
 चउका (चटाकार) ४. ४०६
 चउाहु (आरोहाम्) ४ ४३९
 चहु (चाटु) १ ६७
 चहुइ (मुनक्ति) ४. ११८,
 (मृन्दाति) ४ १२६, (पिनाति)
 ४ १८५
 चत्तारो, चत्तारि (चत्वार) ३
 १२२.

चदुरिके (चतुरिके) ४. २८१.
 चदुलिके (चतुरिके) ४. ३०२
 चन्दओ (चन्द्र) २. १६४
 चन्दण (चन्दनम्) २ १८२.
 चन्दिमा (चन्द्रिका) १ १८५,
 १मए ४ ३४९
 चन्दो (चन्द्र) १ ३०, चदो १
 ३०, २ ८९, १६५
 चन्द्रो (चन्द्र) २. ८०
 चण्फलया (हे निष्फल) ३ ३८
 चमढइ (भुनक्ति) ४ ११०
 चमरो (चामर) १. ६७.
 चम्पय (चम्पक) ४ ४४४
 चम्पावणणी (चम्पकवर्णी) ४ ३३०.
 चम्पिज्जइ (आक्रम्यते) ४ ३९५
 चम्म (चर्म) १ ३२.
 चयइ (त्यजति) ४ ८६ चय ॥
 ४२२. चणज्ज ४. ४१८ चण-
 पिणु ४ ४४१ चत्त ४. ३४५,
 ३८३ चयइ (शक्नोति) ४ ८६
 चरण (चरण) १ २५४
 चरि (चर) ४ ३८७.
 चलइ (चलति) ४ २३१,
 चलण (चरण) ४ ३९९ चलणो
 १ २५४ चलणे २ १८०
 चलदि (चलति) ४ २८३
 चलन (चरण) ४ ३२६.
 चलोहिं (चलाभ्याम्) ४ ४२२
 चलइ (चलति) ४ २३१
 चवइ (कथयति) ॥ २
 चवइ (च्यवति) ४. २३३
 चविटा (चपेटा) १. १४६, १९८
 चविला (चपेटा) १ १९८

घवेह (घेडा) घ. ४०६. घेडा
१. १४६.

घाड (स्यागः) घ. ३९६.

घाडण्डा (चामुण्डा) १. १७८.

घाडरन्त (चातुरन्तम्) १. ४४

घाडू (घाटु) १. ६७.

घामरो (चामरः) १. ६७.

घारहडी (व भारभटी) घ. ३९६

✓ चि-चिणह (चिनोति) घ. २३८,
२४१. चुणह घ. २३८. चिणि-
ज्ज घ. २४२, २४३. चिम्मह
घ. २४३. चिणिहिह, चिम्मिहिह
घ. २४३. चिज्जह, चिज्जिहिह
घ. २४२, २४३. -with उद्.
उचिणह, उचैह घ. २४१.

चिअ (ए) २. ९९, १८४, १८७.

चिहउड (चिकित्सति) २. २१,
घ. २४०.

चिफल्लो (कर्म.) २. १४२.

चिञ्च (विषा) २. १२९.

चिञ्चभइ विषह, चिञ्चिड (माड
यति) घ. ११५.

चिण्ह (चिहम्) २. ५०

चिन्त, चिन्तह घ. ४२२,

चिन्तेदि घ. २६५; चिन्तयन्तो घ.

३२२; चिन्तयमणी घ. ३१-;

चिन्तन्ताह घ. ३६२, चिन्तिज्ज

घ ३९९, ४१०, चिन्तिअ २.

१९०; चिन्तित घ. ३२०.

चिन्ता (चिन्ता) १. ८५

चिन्धं (चिहम्) २ ५०.

चिम्माह (चिम्मिहिह) See चि.

प्रा. म्या...३

चिरस्स (चिरस्य) ३. ११४.

चिलाओ (चिरातः) १. १८३,
२५४.

चिज्जह चिज्जिहिह See चि.

चिहुरो (चिहुर) १. १८६.

चोम्मो (चोम्म) घ. ३९५.

ची-चन्दमं (चैरचन्दनम्) १.
१११.

चुमह (चोन्न) २ ७७.

चुमह (भस्ये) १ ७७.

चुण्ड (चुण्डम्) १. २०४.

चुण (चिन्तेति) घ. २३८.

चुण्ण (चूर्णम्) २ १४

चुण्णीहोह (चूर्णीभसति) घ.
३९५, ४३०

चुण्णो (चूर्ण) १. ८४

चुम्माह (चुम्माति) ४ २३९; चुम्बिह
घ. ४३९.

चुलुचुलह (सम्पत्ति) घ. १०७.

चूड्ड (कड्डम्) घ ३९५,
४३०.

चूड्डुरेह (चूर्णीकरोति) घ. ३३७.

चेअ (ए) १. ७, २. ९९, १८४,
२०९.

चेअह (चेअति) घ. ३९६.

चेअं (चेअम्) १ १५१; २.
१०७.

* चेत्तो (चेत्) १. १०७.

चोम्मो (चूर्णम्) १. १०१.

चोत्थो (चूर्थ) १. १०१, चोत्थी
(चूर्णी) १: १०१.

चोदसी (चतुर्दशी) १. १७१.
 चोदह (चतुर्दश) १. १७१
 चोण्डह (मक्षति) ४. १९१.
 चोरिआ (चौर्यम्) १ ३५, २.
 १०७

चोरिआ (चौर्यम्) १ ३५
 चोरो (चोर) १ १७७ चोरेण
 ३. १३६ चोरस्स ३ १३४
 चोन्जारो (चतुर्वारः) १ १७७
 च (एव) २. १८४
 चिअ (एव) १. ८, २ ९९,
 १८४, १९५, १८७ ३ ८५,
 १८०, ४ ६३, ३६५
 चोअ (एव) २ ९९, १८४

छइअ (स्थानितम्) २. १७
 छइह (विदग्ध) ४ ४१२
 छउम (छय) २. ११२.
 छउछरो (सर्जर) ४ ३२५.
 छजइ (राजते) ४ १००
 छटो (षष्ठ) १ २६५, २ ७७.
 छट्टी (षष्ठी) १ २६५
 छहुइ (मुखति) २ ३६, ४ ९१
 छहुहि ४. ३८७ छहुविणु ४
 ४२२

छणो (क्षण) २. २०.
 छणह (षण्णाम्) ३ १२३.
 छत्तयण्णो (सप्तपर्ण) १ ४९
 छत्तिदण्णो (सप्तपर्ण) १. ४९,
 २६५
 छही (छर्दि) २ ३६.
 छन्दउ (छन्दक) ४ ४२२

छन्दं (छन्दम्) १ ३३
 छन्दो (छन्द) १. ३३
 छण्णो (षट्पद) १ २६५, १
 ७७.

छमा (क्षमा) २. १८, १०१.
 छमी (क्षमी) १ २६५
 छम्मं (छय) २ ११९
 छम्मुहु (षण्मुखः) ४ ३३१
 छमुहो १ २५, २६५

छयं (क्षयम्) २ १७.
 छाइहो (छावाण्) २ १५९
 छायइ (छादयति) ४ २१
 छाया (छाया) १ २४९, २ २०३,
 ३ ३४. ४ ३७०, ३८७
 छार (क्षार) ४ ३६५ छारो
 २. १७.

छाली (छाण) १ १९१
 छाले (छाण) ४ २९५
 छालो (छाण) १ १९१
 छावो (शाव) १ २६२.
 छाही (छाया) १ २४९, ३ ७,
 २४.

छिको (छुप्त) २. १३८
 छिछि (छिक्छिक्) २ १७४
 छिच्छई (पुष्पली) २ १७४
 छित्तं (क्षितम्) २ २०४,
 (सष्टम्) ४ २५८.

✓छिद्, छिन्दइ (छिनाति) ४ १२४,
 २१६ छिजइ ४ ३५७, ४३४,
 छिण्णु ४ ४४४ छेच्छ ३
 १७१.-with वा अछिन्दइ
 ४ १२५. अछिछ २. १९८

जण २. ११४, ४ ३७२. जणेण
 ४ ३७१. जणस्सु ४ ३७१
 जणणी (जननी) ४. २८२, ३०२
 जणम्भहिधा (जनाभ्यधिका) २.
 २०४

जणि (इव) ४. ४४४
 जणु (इव) ४ ४०१, ४४४.
 जण्ह (जहु) २ ७५
 जत्तु (यत्) ४ ४०४.
 जत्तो (यत्) २ १६०
 जत्थ (यत्) २. १६१.
 जदो (यत्तः) २ १६०
 जधा (यथा) ४ २६०
 जम्तड (याहु) ४ ४२०.
 ज See तो
 जम (यम) ४ ३७०, ४४२
 जमो १ २४५ जमहो ४ ४१९
 जमल (यमलम्) २ १७३
 जम्पः (कथयति) ४ २ जम्पि
 ४ ४४, जम्पिज (जल्पितम्)
 ३ ९४

जम्पिरो (ल्पनील) २ १४५
 जम्पिरे ४ ५०
 जम्माभइ, जम्माइ (जृम्भति) ४
 २ ०.

जम्मइ (जायते) ४ १३६
 जम्मगं (जन्म) २ १७४.
 जम्मो (जन्म) १. १११, ३२. २ ६१
 आमु ४ ३९६, ३९७, ४२२
 जम्हा (यद्भात्) ३ ६६ See जो
 जय (जय) ४ ३७०.
 जयस्सु (अगत) ४ ४४०

जया (यदा) ४ २८३.
 जर (जरा) १ १०३ ४. ४२३
 जरइ (जरति) ४ २३४ जरिजइ
 जीरइ ४ २५०

जल (जल) ३. १६. जल १ २३,
 ४ २८७. जळ ४ ३०८. जलु
 ४ ३९५, ४१९, ४२०, ४२२
 जलि ४. ३८३, ४१४. जले
 ४ ३६५ जलेण १ १५५
 जलहु ४ ४१५

जलइ (ज्वलति) ४ ३६५
 जलचरो (जलचर) १ १७७.
 जलणो (ज्वलन) ४ ३६५
 जलणि ४ ४४४

जलयरो (जलचर) १ १७७.
 जलहरो (जलधर) २ १९८
 जवइ (यापयति) ४. ४० जव
 णिज चवणाअ १ २४८

जसु See जो
 जसो (यशस्) १ ११, ३२, २४५
 जह (यथा) १ ६७, २ २०४,
 ४ ४१९

जह (यत्) २ १६१
 जहण (जघनम्) १ १८७
 जहा (यथा) १ ८७
 जहा (यस्मात्) ४ ३५७
 जहि (यत्) २ १६१
 जहिट्टिलो (युधिष्ठिर) १. ९६
 १०७

जहिं (यत्) ३ ४९, ३५७,
 ४२७
 जहुट्टिलो (युधिष्ठिर) १ ९६,
 १०७, २५४.

जहे See जो

जा See जो

जाअइ (जायते) ॥ १३६ जाअन्ति
३. ६५

जाइ (जाति) ३. ३८

जाइ (याति) १. २४५, ४ ३५०,
४४१, ४४४

जाई See जो

जाइद्विअण (यद्यद्वि ततइ) ४
४२२

जाई (जातिम्) ४. ३६५

जाउ (याउ) ४ ३३२, ४२०,
४२६ See जो

जाउँ (यावत्) ४ ४०६

जाउँ See जो

जाओ See जो

जागरइ (जागति) ४ ८०

जाण See जो

जाणण (ज्ञानम्) ४ ॥

जाण (ज्ञानम्) २ ८३

जाणमि जाणामि See जा

जाणिअइ (जायते) ४ ३३०

जाम (यावत्) ४ ३८७, ४०६

जामइहो (यामवाह) २. १५८.

जामहि (यावत्) ४ ४०६

जामाउओ (जामातृक) १ १३१

जामाउणो (जामातृ) ३ ४४

जामाया (जामाता) ३ ४८

Declined ३ ४४, ४७, ४८

जाया (जातौ) ४ ३५०, ३६७

जारिस्तो (यादृश) १ १४२.

जारो (जार) १ १०७

जाल (जाल) ४ ३९५, ४१५,
४२९. जालु ॥ ४३५

जाला (यदा) १. २०९ ३ ६५

जाव (यावत्) १. ११, २७१,
४ २७८

जावै (यावत्) ॥ ३९५.

जावेइ (जायति) ४ ४० See जा

जास, जासु See जो.

जाह See जो.

जार्हि (यत्र) ३. ६०.

जाहे (यदा) ३ ६५

जि (एह) ४ ३४१, ३८७,
४०६, ४१४, ४१९, ४२०,
४२२, ४२३, ४२९,

✓ जि जयइ (जयति) ३ १५८, ४,
२४१ जिणइ ४ २४१ जिणि-
जइ ४. २४२ जिन्वइ ४
२४२ जेणि ४ ४४०, ४४१
जिणेणि ४ ४४२ जिम ३
३८. जेऊण ४ २३७, २४१
जणिऊण ४ २४१.-with
बिस् निजिअ २ १६४
बिजिअउ ४ ४०१.-with
विनिस् बिणिजिअउ ४ ३९६.

जिअइ जिअउ See चीव्

जिइन्दिअ (जितेन्द्रिय) ४ २८७

जिण (जिन) ४ ४४४

जिणधम्मो (जिनधर्म) १. १८७

जिणवरा (जिनवरा) ३. १३७.

जिणा See जो

जिण्णे (जीण) १ १०२.

जिण्ह (जिण्ण) २. ७५

जित्तिअं (यावत्) २ १५६

जिब्भा (पिह्वा) २. ५७

जिबिभिन्द्रिउ (जिह्वेन्द्रियम्) ४
४२७

✓ जिम् जिमइ, नेमइ (मनाफि) ४.
११० जेम इ २६. जिम्मइ
४ २३०

जिर्वे (यथा) ४. ३३०, ३३६,
३४७, ३५४, ३७६, ३८५, ३९५,
३९६, ३९७, ४२२. जिर्वे जिर्वे
(यथा यथा) ४. ३४४, ३६७,
४०१

जिन्वइ See जि

जिस्सा See जो

जिह (यथा) ४ ३७७, ४०१

जिह (यथा) ४. ३३७.

जीअ, जीआ, जीइ, जाउ, जीए
See जो

जीअ (जावितम्) १. २७१, २.
२०४

जीआ (ज्या) २. ११५

जीउ (जीव) ४ ४३९

जीमूतो (जिमूत) ४. ३०७

✓ जीव्, जीवइ (जीवति) ४ ३६७
जीअइ १ १०१ निअइ
निअउ १ १०१ जीवन्त ४
२८२, ३०२ जीव ४ ४४४
जीवो ॥ ९ जावह ४ ४०६.

जीविअ (जीवितम्) १ २७१

जीविउ (जीवितम्) ४ ३५८,
४१८.

जीसे See जो.

जीहइ (लज्जति) ४ १०३

जीहा (जिह्वा) १. ९२, २ ५७.

जु See जो

जुअंजुअ (पृथक् पृथक्) ४ ४२२.

जुअलु (युगलम्) ४. ४१४.

जुई (युति) २. २४.

जुउच्छइ (जुगुप्सति) ४ ४

जुगुच्छइ (जुगुप्सति) २ २१ ४.४.

जुग्मा (युग्मम्) २ ६२, ७८

जुज्जइ (युज्यते) ४ १०९

जुज्झइ (युज्यते) ४ २१७.

जुज्झन्तहो (युज्यमानस्य) ४ ३७९

जुज्जो (युजेन) ॥ ३८६, ४२६

जुज्जइ (युज्यते) ४. १०९.

जुण्णा (जीर्ण) १ १०२

जुत्तो (युक्त) ४. ३०६. जुताउ
४ ३४०. जुत्त १. ४२, ४
२७९.

जुप्पइ (युज्यते) ४ १०९.

जुम्मं (युग्मम्) २ ६२

जुम्ह° (युष्मद्) १. २४६

जुवइअणो (युवतिजन) १ ४.

जुवदिअणो (युवतिजन) ४. २८६.

जुवा (युवा) ३. ५६.

जुवाणजणो (युवजन) ३ ५६.

जुवाणो (युवा) ३ ५६

जूरइ (सिद्यते) ४ १३२, १३५

जूरिहिइ २. २०४ जूरन्तीए २.

१९३.

जूरवइ (वस्यति) ४ ९३

जूरणे (खेदे) २ १९३

जे See जो.

जे (पादपूरणे) २. २१७
 जेष्ठयरो (ज्येष्ठतर) २. १७७.
 जेण See जो.
 जेत्तिअं (यावत्) २ १५७.
 जेत्तिलं (यावत्) ७ १५७
 जेत्तुलो (यावत्) ४. ४०७, ४३५
 जेत्तु (यत्) ४ ४२२ जेत्तु वि
 (यत्तु) ४ ४०४, ४०५

जेहहं (यावत्) २ १५७
 जै See जो
 जेयें (यथा) ४ ३९७, ४०१
 जेयडु (यावत्) ४ ४०७
 जेसि See जो
 जेहड (यावत्) ४. ४२२
 जेहि See जो.
 जेहु (यावत्) ४ ४०२.

जो (य) ४ ३३०, ३३२, ३३८,
 ३४३, ३७०, ३८३, ४०१,
 ४२२, ४२८, ४४२, ४४०,
 जु ४ ३४५, ३५०, ३५१,
 ३५४, ३६०, ३६७, ३८९,
 ४११, ४१८ आ १. ७७१,
 ३ ३३, ४. ३९५ ज १. २४,
 ४२, २. १८४, २०६, ३ ३३,
 १४६, ४. ३६५, ३७१, ३७८,
 ३८८, ३९०, ३९६, ४२०,
 ४२६, ४२९, ४३४, ४३८,
 ४४६. अज ३ १४३ जेण १.
 ३६, २ १८३, ३. ६९, ४
 ४१४, ४२७ निगा ३ ६९
 चें ४ ३५०, ४२१. जस्म ३.
 ६३ जास ३ ६३ जयु ४
 ३६८, ३७०, ३८९, ४२२,

४२७. जामु ४ ३७८, ३९६,
 ४२० जिस्मा ३ ६४ जीमे
 ३ ६४. जी ३, जीआ, चीइ,
 जीए ३ ६४ चहे ४ ३७९
 जामो, जम्हा ३ १६. जहि ३
 ६०, ४ ३८६, ४११, ४२६.
 जेहि ४ ४३९, जहि, चीए,
 जए ३ ६०. जे ७. २१७, ३
 ५८, १४७, ४ ३३१, ३४०,
 ३४७, ३७४, ३८७, ३९५,
 ४०९, ४१२, ४२२, ४३०
 जीड, जाड ३ ३३ जाई ३
 २६ जाण ३ ३३, ६१, १३४,
 १४१. जेसि ३ ६१ जाह ४
 ३५३, ४०९. cf अजो, जलु,
 जतो, जदी, जहा, जहि, जहि,
 जाहि, जाहे

जोभण (योगन) ४ ३३२
 जोपदि (पर्यायि) ४ ४२२
 जोइ ४ ३६४, ३६८. जोइज्ज
 ४ ३५६ जोजन्तिहे ४. ३३१
 जोजन्ताह ४. ४०९.

जोओ (योग) २ २४.
 जोणहा (ज्योत्स्ना) २ ७७
 जोण्ड ४ ३७६
 जोण्डालो (ज्योत्स्नावान्) २
 १५९

जोण (योगनम्) १ १५९, २
 ९८ जोव्वाणि ४ ४४२

जि (एव) ४ ४२३

ज्ञा जानामि, जाणमि, (जानामि)
 ३ १५४ जाणइ (जानाति) ४
 ७, ४०१, ४१९ याणादि ४.

२९२. जाणइ छ. ३६९. णज्जइ
 णज्जइ, जाणिज्जइ, जाइज्जइ छ २५२
 अणाइज्जइ छ २५२ जाणउ छ.
 ३९९, ४३९. जाणित छ. ३७७,
 ४०९, ४२३ णच्चा २. १५.
 जाणिकण, णाऊण छ. ७.
 जाणिअ, ण य छ. ७ जाणावेइ
 ३. १४९-with समणु, समणु
 जाणामि, समणुजाणेजा ३. ११७.
 -with आ. आणवेदु छ. २७७.
 आणत्त ॥ २८३ -with वि.
 विण्णाय २ ११९. विण्णवइ छ.
 ३८.

इ

इओ (धात्र.) २. २७.
 इणइ (विलपति) छ. १४०,
 १४८, १५६, २०१, २५९.
 ३७९, ४२२
 इच्छरो (कर्तरः) छ. ३२७
 इणइ (क्षीयते) छ. १३०
 इणत्ति (श्रुति) छ. ३८८.
 इणप्पडहिं (क्षीयम्) छ ३८८
 इणिल्लो (जटिल) १. १९४.
 इण्टइ (भ्रमति) छ. १६१
 इत्ति (श्रुति) १. ४०.
 इण्णइ (भ्रमति) छ. १६१
 इणइ (शरति) छ ७४, १७३.
 इण्णोणउ (सनप्रम्) छ. ३९५.
 इण्णुं (त म्पूल्म्) २ १७४.
 इण्णइ (ग्यायति) छ ६, २४०.
 इणइ छ ६, २४०. इण्णइ
 छ. ३३१. इण्णं ३. १५६.

इण्णविणु (ध्यात्वा) छ. ४४०.
 इण्णं (ध्यानम्) २. २६; छ. ६.
 इण्णइ (क्षीयते) २. ३; छ २०.
 इण्णत्तं छ. ४२५.
 इण्णं (क्षीयम्) २. ३.
 इण्णइ (जुगुप्सति) छ. ४.
 इण्णि (ध्वनिः) छ. ४३२, ४३३,
 इण्णी १. ५२.
 इण्ण्डा (कुटी) छ. ४१६, ४१८.
 इण्णइ (स्मरति) छ. ७४.
 इण्णत्ति (क्षितम्) छ. २५८.

अ

आणं (ज्ञानम्) छ. ३०३.

ट

टओ (टकः) १. १९५.
 टगरो (तगरः) १. २०५.
 टमरुको (दमरुकः) छ. ३२५.
 टसरो (वसरः) १. २०५.
 टिरिटिलइ (भ्र. ति) छ. १६१.
 टिविटिकइ (मण्डयति) छ. ११५.
 टूयरो (तूवरः) १. २०५.

ठ

ठाता (ददा) छ. ३२५.
 ठडो (स्तब्धः) २. ३९.
 ठम्मो (सत्तम्) २. ९.
 ठयइ (स्थापयति) छ. ३५७.
 ठाइ eto. of. स्वा.
 ठाउ (स्थानम्) छ. ३५८.
 ठाउ (तिष्ठतु) छ. ३४२.
 ठाणं (स्थानम्) छ. १९, ३६२.
 टीणं (स्थानम्) १. ७४; २.
 ३३.

ड

- डको (दष्ट) १ ७, ८९
 डण्डो (दण्ड) १ ७१७
 डट्टो (दष्ट) १ १७
 डट्टो (दग्ध) १ २१७
 डम्भो (दर्भ) १ ७१७
 डमरुको (डमरुक) ॥ ३२७
 डम्भरइ (डम्भराणि) ४ ४२०
 डम्भो (दग्ध) १ ७१७
 डरइ (नस्यति) ॥ १९८
 डरो (दर) १ २१७
 डल्लइ (विभति) ४ १०
 डसइ (दसति) १ ७१८
 डसण (दसतम्) १ २१७
 डहर (दहति) १ ७१८, ४
 २०८ डहेहिइ ४ २४६
 डग्गइ ४ २४६, २५५ डग्गि
 हिइ ८ २४६
 डालइ (शाला) ४ ४४५
 डालो (वाह) १ २१७
 डिम्भ (डिम्भ) ४ ३८२ डिम्भो
 १ २०२
 डिम्भइ (घमते) ८ १९७
 डुहुरिहि (पर्वतेषु) ४ ४४५
 डोहुर (गिरि) ॥ ४२२
 डोला (दशा) १ २१७
 डालो (दोह) १ ७१७

ड

- डसइ (विगत) ४ ११८
 डण (डण) ४ ४०६
 डण (डण) ४ ३७७
 डणइ (आदयति) ४ २१

डहुरि (अद्भुत) ४ ४२२

डण्डल्लइ (घमति) ४ १६१

डण्डोलइ (गवपयति) ४ १८९

डिम्भ (दृग्भो गर्वति) ४ ९९

डुमइ (अमति) ४ १९१

 डुण्डुल्लइ (अमात) ४ १६१,
 १८९

डुसइ (अमति) ४ १६१

 डाल्ल (विट) ४ ४२५ डोला ४
 ३३०

ण

 ण (न) २ १८०, १९८ ४
 २९९

णइ (अवधारणे) २ १८४

णई (नदी) १ ३२९

णभो (नत) २ १८०

णङ्गल (साङ्गलम्) १ २५६

णङ्गल (साङ्गलम्) १ २५६

णञ्चा See णा

णज्जइ See णा

णटइ (गुल्फे) ४ १५०

णड (नटम्) १ २०२

 णडाल (सलाङ्गम्) १ ४७,
 २७७ २ १२३

ण (इय) ४ ३८२

ण (एनम् etc) ३ ७०, ७७

ण (मा) ३ १०७

ण (ननु) ४ ३०२

णरो (नर) १ ७२९ ३ ३

णल (नगम्) १ २०२

णलाट (ललाटम्) २ १२३

 णवइ (भाराका ता नमात) ४
 १५८, २२६

णवर (केवलम्) २ १८७, १८८,
१९८

णवर (केवलम्) २ १९८, २०४

णवरि (आनन्तर्ये) २ १८८

णवि (वैपरीत्ये) २ १७८ ४
३४०, ३५३ ४३८

णव्यइ See ज्ञा

णाइ (नञर्थे) २ १९०

णाए (अनया) ३ ७०

णाडी (नाडी) १ २०२

णाण (ज्ञानम्) २ ४२ ८३, ४
७

णाधो (नाथ) ४ २६७

णामुक्कसिअ (कार्यम्) २ १७४

णाली (नाडा) १ २०२

णाहलो (लाहल) १ २५६

णार्हि (ताभि) ३ ७०

णाहो (नाथ) ४ २६७

णिअम्म (नितम्ब) १ ४

णिआरइ (काणेतित करोति) ४
६६

णिउड्डइ (मज्जति) ४ १०१

णिशालइ (क्षरति) ॥ १७३

णिच्छलइ (छिनत्ति) ४ १२४

णिज्झरइ (क्षयति) ५ २०

णिज्झाइ (ध्यायति) ४ ६

णिज्झोड्डइ (छिनत्ति) ४ १२४

णिट्ठअइ (क्षरति) ४ १७३

णिट्ठइ (विगलति) ४ १७५,
(अवटम्भ करोति) ४ ६७

णिडाल (ललाम्) १ ४७,
२५७

णिमइ (न्यस्यति) ४ १९९

णिम (नु+इदम्) ४ २७९ ३०२

णिम्महइ (गच्छति) ४ १६२

णिरणासइ (नश्यति) ४ १७८

णिरिग्घइ (निलायते) ४ ५५

णिरिणज्जइ (विनष्टि) ४ १८५

णिरिणासइ (गच्छति) ४ १६२,
(विनष्टि) १८५

णिर (नितराम्) ॥ ३४४

णिलिज्जइ गिलीअइ (निलीयते)
४ ५५

णिलुक्कइ (निलीयते) ४ ५५,
(वृद्धति) ११६

णिलुज्ज (निर्लेज्ज) २ २०२

णिलुसइ (उलसति) ४ २०२

णिलुण्छइ (मुञ्चति) ४ ९१

णिल्लूरइ (उच्चति) ४ १२४

णियहइ (गच्छति) ४ १६२,
(नश्यति) १७८ (विनष्टि)
१८५

°णिवाशी (°निवासी) ४ ३०१

णिव्वड्डइ (पृथग्भवति, स्पष्ट भवति)
४ ६२ णिव्वड्डति २ १८७

णिवरइ (दुःख कथयति) ॥ ३,
(छिनत्ति) १२४

णिव्वलेइ (दुःख मुञ्चति) ४ ९२

णिट्ठायइ (विश्रामयति) ४ १५९

णिव्वोल्हइ (मन्युना ओष्ठमाश्रित्य
करोति) ४ ६९

णिसुद्धइ (माराकातो नमति) ४
१५८

णिहम्मइ (गच्छति) ४ १६२

णिहालहि (निमात्म) छ ३७६
 णिहि (निधि) छ ४१४. णिही
 छ २८७.
 णिहुयइ (कामयते) छ ४४.
 णिहोडइ (निवारयति निष्यति)
 छ. २२
 णीइ (गच्छति) छ १६१
 णीणइ (गच्छति) छ १६२
 णीरयइ (दुमुञ्चति) छ. ५ (आश्रि
 पति) १४५.
 णीलुक्कइ (गच्छति) छ १६२
 णीलुञ्छइ (निष्यति, आच्छोदयति)
 छ ७१
 णीसरइ (स्मते) छ १६८
 णीसहोहिं (नि सहे) २ १७९
 णीहम्मइ (गच्छति) छ १६२
 णीहरइ (नि तरति) छ ७९,
 (आक-दति) १३१
 णुमइ (जदयति) छ २१, (न्यस्यति)
 १९९
 णुमज्जइ (निमज्जति) १ ९४, छ
 १२३
 णुमण्णो (निमग्न) १. ९४, १७४
 णुल्लइ (क्षिपति) छ १४३
 णुल्लइ (प्रकाशयति) छ ४५
 णूमइ (जदयति) छ २१
 णे (एतान्, एतान् अमून) ३
 ७७, ८७, १०७, १०८, १०९,
 ११०, ११४.
 णेअ (त्रेयम्) २ १९३
 णेहु (गोदम्) २ ९९.

णेण (अनेन, अमुना) ३. ७०,
 ७७
 णेद (नु+इदम्) छ. २७९.
 णेलच्छो (पण्डक) २ १७४
 णोहि (तै.) ३ ७०, ७७
 णो (अस्माकम्) ३ ११४.
 णोल्लइ (क्षिपति) छ १४३
 णहाइ (स्नाति) छ. १४
 णहाणु (स्नानम्) छ ३९९,
 ४१९
 णहाविओ (नापित) १ २३०
 त.
 त-उ छ ३६ त (mas.) १
 ७, छ ३२६, ३४३, ४२६
 (fem) २ १९८, ३ ३३,
 छ ३२० (Neu & Adv) १.
 २४, ४१, २ ९९ १७६,
 १८४, १९८, ३ ८६, छ
 ३५०, ३५६, ३६०, ३६५
 ३७१, ३८८, ३९५, ४१४,
 ४१८, ४१९, ४२०, ४२२
 ४२९ ४४६ तेण १ ३३, २.
 १८३, १८६, २०४, ३ ६९,
 १०५, १६०, छ ३६५ तेण
 ३ १३७ तिणाइ ६९ तें छ.
 ३३९, ३४३, ३७९, ४१४,
 ४१७ तथा छ २८३ ताए छ
 ३७० तोए २ १९३, छ ३२१,
 ३२३. तस्स ३. ६३, ८१,
 १८६, छ २६- तस्सु छ. ४१९
 तसु छ ३३८, ३४३, ३७५,
 ३८९, ३९६, ३९७, ४१०,
 ४२८. तास ३. ६३ तासु छ

३५८, ४०१ तहो छ ३५६,
 ४२६ ताए ३. ६३, छ. ३२२
 तिस्सा ३ ६४, १३४ तासे, तीअ
 तीआ तीइ, तीए ३ ६४ तहे
 छ ३५०, ३५४, ३५९, ३८२,
 ४०४, ४११. तम्हा ३ ६६,
 ६७ ताओ ३ ६६ तो ३. ६७
 तीउ, ताउ. ३. ३३. त, तम्मि
 ३ ११ तहि ३ ६० छ ३५७
 ३८६, ४१९ तीए ३ ६०
 ताए ३ ६० ताहि ३. ६० ते
 १ २६९, २ १८४ ३ ५८,
 ६५, ८६ १४७, १४८ छ
 ३५३, ३७१, ३७६, ४०६,
 ४०९, ४१२, ४१४ ति छ
 ३३०, ३४४, ३६३ ताअ ३
 ८६ ते छ ३३६, ३८७ तेहि
 छ. ३७०. तहि छ ४२२
 ताण ३ ६१, ८१, छ ३३३
 तेसि ३ ६१, ८१, १३४. ताह
 छ ३५०, ३६७ ४०९ ताह
 छ ३०० तह छ ४२२
 ताण ३ ३३ तेसि ३ ६१,
 ६२ तास ३ ६२ तेसु ३
 १३५ तीसु ३ ११८

तइ See दु

तई See दु.

तइअ (तृतीयम्) १. १-१

तइआ (तदा) ३. ६५

तइजी (तृतीया) छ ३३९, ४११

तइत्तो See दु

तइसो (तारस) छ ४-३

तउ See दु

तए See दु

तओ (तत्) १ २०९

तसने (दर्शने) छ ३१६

तस (त्र्यसम्) १ २६ २ ९२

तक्करो (तस्कर) २ ४

तक्केइ (तर्कयति) छ. ३७०

तम्खइ (तक्ष्णोति) छ. १९४.

तक्का (तक्षा) ३ ५६.

तक्काणो (तक्षा) ३ ५६

तग्गुणा (तद्गुणा) १ ११

तच्च (तच्चम्) २ २१

तच्छइ (तक्ष्णोति) ३ १९४.

तटाक (तडागम्) छ ३७५

तट्टं (नस्तम्) २ १३६

तडइ (तनोति) छ १३७.

तडत्ति (तट्-इति) छ. ३५२,

३५७

तडप्फडइ (स्पन्दते) छ ३६६

तडि (तटे) छ ४२२

तडी (तटी) १ २०२.

तडुइ (तनति) छ १३७

तडुवइ (तवति) छ १३७.

तण (तृण) ३ ३७ तणु छ

३०९, ३३४ तण १ १२६

३ २५. तणइ छ ३३९,

४११.

तणइ (तनति) छ १३७

तणउ (तनय) ३ ४४७

नणउ (तस्येदम्) छ ३६१,

तणा छ. ३७९. ३८०, ४१७,

४२२, तणेण छ ३६६, ४२५,

४३७.

तणु (तनु) छ ४०१, ४२८

तणु (तनु=तणु) छ ४०१, तणुवी
२ ११३

तत्तस्सु (तत्त्वस्य) छ. ४४०

तत्तिहो (तत्परे) २ २०३.

तत्तु (तत्र) छ ४०४

तत्तो See छ

तत्तो (तत्) २ १६०

तत्तो ८०० तप्

तत्थ (तत्र) २ १६१, छ ३२२.

तत्थं (नस्तम्) २ १२६

तद्दो (तत्) २ १६० छ. २६०.

तद्दिअसं (तद्दिअसं) २ १७४

तद्धा (तद्धा) छ २६०

तद्नु (तनु) छ ३०६

तद्गु (तद्गु) १ २२८

✓तप्-नउह (तपति) १ २३१

छ ३७७, ४०१ तपिओ, तत्तो

२. १०५ -with सम् सतप्पइ

छ १४०.

तप्पनेहुं (द्वर्णेषु) छ ३२६

त ८०० त ८०० छ

तं (तद्=वाक्योपन्यासे) २. १७६

तमाउइ (भ्रमति) छ ३०

तमो (तम) १ ११, २२.

तम्यं (ताम्यम्) १ ८४, २ ५६

तमिधर (ताम्र) २ ५६

तम्यो (ताम्र) २ ४५

तम्योल (ताम्रूलम्) १ १२४

तयार्णि (तदानीम्) १. १०१

✓नर, तरइ (शक्नोति) छ ८६.

०३४, तरिउ २ १९८ तीरइ,

तरिउइ छ. २५० -with अव

अववरइ १. १७२ -with उद्.

उत्तरइ ३ ३३९

तरणी (तरणि) १. ३१

तरल (तरल) १. =

तरु (तरु) छ ३७०, Declined

३. १६, १८, १९, २२, २३,

२४, तरु १. १७७. तरुइ छ.

३४१ तरुइ छ. ४११. तरुहु

छ. ३४०, ३४१, ४११

तरुअरहि (तरुवरे) छ ४२२.

तरुणहो (हे तरुणा) छ. ३४६,

३५०, ३६७, तरुणिहो (हे

तरुण्य) छ ३४६.

तलअण्टइ (भ्रमति) छ १६१

तलवण्ट (पालवन्तम्) १ ६७.

तलयण्ट (तालवन्तम्) १ ६७

तलाय (तलायम्) १ २०३

तलि, तले (तले) छ ३३४

तयस्ति (तपस्विन्) छ २६३.

तयिओ See तप्.

तवु (तपस्) छ ४४१ तवो

(२) २ ४६.

तसइ (नत्यति) छ. १९८.

तससु (दशसु) छ ३२६

तह (तत्र) २ १६१

तहा (तथा) १ ६७

तहा (तस्मात्) छ ३५५

तहि (तत्र) २ १६१.

तहितो See छ

नहि (वर) छ. ३५७

ता (तदा) १ २७१, छ. २७८,

३०२, २७०.

ताडं (तावत्) ध. ४०६, ४२३.
 ताओ (तातः) १. २०९.
 ताठा (दध्वा) ध. ३२५.
 ताडेइ (ताडयति) ध. २७.
 तातिसो (तादृशः) ध. ३१७.
 तापसवेस (तापसवेष) ध. ३२३.
 ताम (तावत्) ध. ४०६.
 तामरस (तामरस) १. ६.
 तामहिं (तावत्) ध. ४०६.
 तामोतरो (दामोदर) ध. ३०७, ३२५.
 तारिसो (तादृश) १. १४२,
 तारिसे ध. २८७.
 तालवेण्टं (तालवृन्तम्) १. ६७,
 २. ३१.
 तालयोण्टं (तालवृन्तम्) १. ६७.
 ताला (तदा) ३. ६५.
 तालिअण्टइ (भ्रमति) ध. ३०.
 ताव (ताप) ध. ४२२.
 ताव (तावत्) १. ११, २७१, २.
 १९६, ध. २६७, ३२१, ३२३.
 तौप (तावत्) ध. ३९५.
 ताहे (तदा) ३. ६५.
 ति See त.
 ति (इति) १. ४२.
 तिअडा (त्रिजटा) ३. ७०.
 तिअस (त्रिदश) २. १७६.
 तिअसीसो (त्रिदशेषः) १. १०.
 तिअपं (तीक्ष्णम्) २. ८२.
 तिअसा ध. ३९५.
 तिअप्पेइ (तीक्ष्णयति) ध. ३४४.
 तिअिच्छि (पीण्य रजः) २. १७४.

तिअं (तिम्मम्) २. ६२.
 तिअो (दष्टः) ध. ३१४, ३२१, ३२३.
 तिण (तृण) ध. ३५८. तिणु ध.
 ३२९.
 तिणिण (त्रीणि) ३. १२१. तिण्ह
 ३. १२३. तिण्ह ३. ११८,
 १२३. तिणु ३. १३५. तिहिं
 ध. ३४७. तीहिं ३. ११८.
 तीहितो ३. ११८.
 तिण्हं (तीक्ष्णम्) २. ७५, ८२.
 तिअिअं (तावत्) २. १५६.
 तिअिरो (तिसिरः) १. ९०.
 तिअिगरो (तीर्थकर) १. १७७,
 तिअिं (तीर्थम्) १. ८४, १०४,
 २. ७२, ९०; ध. ७६४, ४४१,
 तिअियरो (तीर्थकर) १. १७७,
 १८०.
 तिअस (त्रिदश) ध. ४४२.
 तिअुअ्याणु (तिमितोद्धानम्) ध.
 ४३१.
 तिअं (तृप्तम्) १. १२८.
 तिमिर (तिमिर) ध. ३८२.
 तिअइ (आर्द्राभवति) ध. ४१८.
 तिअं (तिम्मम्) २. ६२.
 तिअिआ (तिर्यक्) २. १४३.
 तिअिच्छि (तिर्यक्) २. १४३;
 ध. २९५, ४२०. तिअिच्छि
 ध. ४१४.
 तिअिअि (तिर्यक्) ध. २९५.
 तिल (तिल) ध. ४०६. तिलह ध.
 ४०६. तिलवाणे ध. ३५७.
 तिलताह ध. ३५६.

तिलचणु ४. ४०६

तिर्वे (तथा) ४ ३७६, ३९५,
३९७, ४२२, तिर्वे तिर्वे (तथा
तथा) ४ ३४४, ३६७, ४०१,

तिसहे (तृप) ४. ३९५.

निमु ५०० तिणि

तीप ५०० त

तीरह (शत्रोनि) ४ ८६ of तर्

तीन्ना (त्रिषत्) १. २८, ९२

तीहि-तीहिन्तो-५०० तिणि

तु (तुम्हद् sing) ३ ९९, १००.

५०० ३ ९०, १०३ तुहु ४

३३०, ३६८, ३७० ३८७,

४०२, ४२१, ४२५, ४३९

तुम ३. १४६, १४८, १६४

तहँ ४ ३७०, ४७७ तुम

४ ३८८ ते १ ३३, ३

८०, १४३ ४. ४३९. तुह २

१८० ३ ८०, ४ ३६१,

३७०, ३८३ तुह २ १९३

तुगु ४ ३६७, ३७०, ३७२,

३७७ तव ४. ३६७, ३७२,

४२५, ४४१ तुघ ४. ३७२

तुमातो, तुमातु ४ ३०७,

३२१ तुमे २ २०४ तुमे ३

१४८, ४. ३६९. तुम्ह ४

३६९. तुम्हेहि ४. ३७१, ३७८

तुम्ह १ २४६, २. १४७

तुम्ह ४ ३७३ तुम्हाई ४

३०० तुम्हाय ४ ३७४

तुच्छ (तुच्छ) ४ ३५०. तुच्छ

१ २०४ तुच्छर्त ४ ३५०,

३५४, ४११. तुच्छयर ४

३५०

तुज्ज etc See ॥

तुहइ (तुहयति) ४ ११६ २३०

तुह्व ४. ३५५.

तुहि (तुहि) ४ ३९०

तुहइ (तुह्यति) ४ ११६

तुहिओ (तुष्णीक) २ ९९

तुहिक्क (तुष्णीक) २. ९९

तुप्प (पृतम्) १ २००

तुम्म etc See तु

तुम etc See तु

तुम्यिणिहे (तुम्बिन्या) ४ ४२७

तुम्ह etc See तु

तुम्हारिसो (तुम्मारिष) १

१४२, २४६

तुम्हेचय (योप्पाकम्) २. १४९.

तुरन्तो, तुरिओ see त्वर

तुलइ (तुलयति) ४ २५

तुलिअ (तुलित) ४ ३८२

तुहारेण (त्वदीयेत) ४ ४३४

तृण (तृणम्) १ १२५

तूरइ-तूरन्तो See त्वर

तूर (तूर्यम्) २ ६३

तूरातु, तूरातो (दूरात) ४

३२१, ३२३

तूसइ (तुष्यति) ४ २३६

तूहँ (तीर्यम्) १. १०४, २ ७२

तृणु (तृणम्) ४ ३२९. तृणाइ

४. ४२२.

ते See त and तु

तेअण (तेजन्म) ४ १०४

तेअवइ (त्वदीयति) ४ १५२

तेआलीसा (त्रिवत्वारिषत्) २.

१७४.

तेओ (तेज) १ ३२
 तेत्तहे (तत्र) ४ ४३६
 तेत्तिओ (तावान्) ४ ३९५
 तेत्तिअ २ १५७ तौत्तल २
 १५७ तेत्तलो ४ ४०७
 तेत्तीसा (अयं द्वागत्) १ १६५
 तेत्थु (तत्र) ४ ४०४, ४०५
 तेद्वह (तावत्) २ १५७
 तेम्ब (तथा) ४ ४१८
 तेरह (त्रयोदश) १ १६५ २६२
 तेलोळ (त्रैलोक्यम्) १ १४८,
 २ ९७
 तेल्ह (तैल) १ २०० तेल २
 ९८, १५५
 तेल्होळ (त्रैलोक्यम्) २ ९७
 तेर्व (तथा) ४ ३४३ ३९७,
 ४०१ तेर्वह ४ ४३९
 तेयडु (तावान्) ४ ३९५, ४०७.
 तेयण्णा (त्रिपञ्चाशत्) २ १७४
 तेयरो (देवर) ४ ३२४
 तेवीसा (अयं विंशति) १ १६७
 तेद्वह (तथा) ४ ३५७
 तेहि (तादर्थ्ये प्रत्यय) ४ ४२५
 तेहु (तादृश) ४ ४०२
 तौ See ■
 तौ (तदा, तस्मात्) ३ ७०,
 १८०, ४ ३३६, ३४१, ३४३,
 ३६५, ३६७, ३७९, ३९१,
 ३९५, ३९८, ४०४, ४१७,
 ४१८, ४१९, ४२२, ४२३,
 ४३९, ४४५
 तौडह (तुष्टि) ४ ११६
 तौणं (तूष्णम्) १ १२५

तौणीर (तूणीरम्) १ १२४.
 तौण्डं (तुण्डम्) १ १६६
 तौसविअं (तोषित) ३ १५०.
 तौसिअ (तोषित) ४ ३३१.
 तौसिअ ३ १५०,
 त्ति (इति) १ ४२, ९१, २
 १९३, ४ ३०२, ३५२, ३५७,
 ४२३
 त्थु See अस्
 अ (नद्, तम्) ४ ३६०
 √त्वर, तुवरइ (त्वरयति) ४ १७०
 तुरह ४ १७१. तुवरामो,--
 मु,--म, ३ १४४ तुवरए,
 तुवरसे ३ १४५ तुवरामो ३
 १७६ तुवरह ३. १७६. तुवरन्तो
 ४ १७०—^०तु ३. १७६.
 तुरन्तो ४. १७१ तुरन्तो
 ४. १७२ तुरिमो ४ १७२.
 तुवरेज्ज--^०जा ३ १७८
 थ
 थकइ (तिष्ठति) ४ १६, ८७,
 (ककति) २५९, (नीचा गति
 करोति) थकेइ (तिष्ठति) ४.
 ३७०
 थण (स्तन) १ ८४, ४ ३५०,
 ३६७ थणय ३ १३० थणह
 ४. ३९०
 थणहरो (स्तनमारः) १ १८७
 थणहारु (स्तनमार) ४ ४१४
 थम्मो (स्तम्भ) २ ८, ९
 थल (धरम्) ४. ३२६.

दहिईसरो (दधीश्वर) १. ५

दहिसर (दधीश्वर) १. ५

दहो (दह) २. ८०, १२०.

✓दा, देमि (ददामि) २. २०६
देसि ४ ४२५. देइ २. २०६,
३. १३१; ४. २३८, ४०६,
४२०, ४२२, ४२३. देदि ४
२७३. देति ४. ३१८. देन्ति
४. ४१४. देहि, देसु ३.
१७४. देहु ४. ३८४.
देन्तहो ४. ३७९. देन्तिहि ४.
४१९. दाई, दाहिमि ३. १७०.
देमिणु ४. ४४०. देज्जहि ४.
३८३. देज्जहि ॥ ४२८.
दिज्जते ४. ३१५. दिज्जइ ४.
४३८. दत्तो १. ४६. दिण्ण १.
४६, २. ४३. दिण्णी ४. ३३०,
४०१. दिण्णे ४. ३०२. दिण्णा
४. ३३३.

दाघो (दाह) १. २६४.

दाहिम (दाहिमम्) १. २०२

दाढा (दाह) २. १३९

दाण (दान) ३. १६.

दाणयो (दानव) १. १७७

दाणि (इदानीम्) १. २९

दार्णि (इदानीम्) १. २९, ४.
२७७, ३०२

दामं (दाम) १. ३२.

दामोतरो (दामोदर) ४. ३२७

दाय दायार (दातृ) ३. ३९

दारन्तु (दारयन्) ४. ३४५,
४४५.

दारं (दामम्) १. ७९, २. ७९,
११२.

दालिद (दादिदम्) १. २५४.

दालिम (दादिमम्) १. २०२

दालु (दार) ४. २८९

दाय (दायन्) ४. ३६२, ३०२,
३२३.

दायइ (दर्शयति) ४. ३२. ६००
यश्

दायन्ती (दायामि) १. ६७.

दास्तो (दास) २. २०६

दादिणो (दक्षिण) १. ४७, २.
७२

दाहो (दाह) १. २१७

दि (त्वया) ३. ९४, (तव) ९९

दिअ (दिज) ३. १६. दिओ १.
९४, २. ७९

दिअर (देवर) २. २०५. दिअरो
१. १४६

दिअहडा (दिवसा) ४. ३३३,
३८७

दिअहा (दिवसा) ४. ३८८,
४१८.

दिअो (दीर्घ) ४. ९१.

दिज्जइ ६०० दा

दिट्ठि (दृष्टिम्) ४. ३३०

दिट्ठी (दृष्टि) १. १२८. २. ३४,
४. ४३१.

दिट्ठिआ (दिष्ट्या) २. १०४

दिण्यरु (दिनकर) ४. ३७७,
४०१

दिणु (दिन) ४ ४०१. २

दिण्ण See दा

दिप्पइ See दीप्

दिरओ (द्विरद) १ ९४

दिरसो (दिवस) १. २६३,

दिवसाण ३. १२३

दिवहो (दिवस) १ २६३

दिधि दिधि (दिवसे दिवसे) ४

३९९, ४९९ दिवेहि ४ ४२२

दिचइ (दिव्यानि) ४. ४१८

दिव्यन्तरइ (दिव्यान्तराणि) ४.

४४२.

दिता (दिश) १ १९

दिसि (दिक्) ४ ३६८, दिसिहि

(दिशो) ४. ३४०

दिहा (द्विधा) १ ९७

दिही (धृति) १ २०९ २

१३१.

✓ दीप धिप्पइ, दिप्पइ (दीप्यते) १

२२३ — with ३ पलीवेइ १

२०१ पलीवइ ४ १५२,

पलिबिअ १ १०१ पलित १.

०२१

दीहर (दीर्घ) ४ ४१४, ४४४

दीहर ७ १७१

दीहाउमो (दीर्घायु) १. २०

दीहाऊ (दीर्घायु) १ २०

दीहो (दीर्घ) २ ९१ दीह ७

१७१ दीहा ४ ३३०

दुअह (दुकूलम्) १. ११९

दुआइ (द्विजानि) १ ९४, २

७९.

दुआरं (द्वारम्) १. ७९.

दुइओ (द्वितीय) १. १४,

२०९ दुइअ १/१०११

दुउळइ (जुगुप्सति) ४ ४.

कुउणो (द्विगुण) १ ९४

दुउळइ (जुगुप्सति) ४. ४.

दुऊल (दुकूलम्) १. ११९

दुकड (दुष्कृतम्) १ २०९

दुकर (दुष्करम्) २. ४. दुकर ४

४१४, ४४१.

दुकरपारय (दुष्करकारक) २.

२०४.

दुक्ख (दुःखं) ४. ३५७ दुक्ख

२ ७२, ७७, दुक्खे २ ७२

दुक्खा, दुक्खाइ १. ३३.

दुम्भसत्ते (दुःसत्तह) ४ २८७

दुम्भिओ (दुःसित) १ १२.

दुम्भिआ २ ७२

दुगुळइ (जुगुप्सति) ४ ४,

२४०.

दुगुळइ (जुगुप्सति) ४ ४.

दुगुलं (दुकूलम्) १ ११९

दुग्गाएवी (दुर्गादेवी) १. २७०.

दुग्गावी (दुर्गादेवी) १. २७०.

दुज्जण (दुर्जन) ४. ४१८

दुहु (दुष्टम्) ४. ४०१.

दुणिण (द्वे) ३. १२०.

दुप्पइ See दुइ

दुम्भिअ (दुम्भिअ) ४ ३८९

दुमइ (दुःखलपति) ४. २४१

दुमत्तो (द्विमात्रः) १ ९४.१

दुय्यणे (दुर्जन) ४ २९०.

दुरयगाहं (दुरयगाहम्) १. ११४.

दुरस्तरं (दुरस्तरम्) १. १४.

दुरेहो (दुरेहः) १. ९४.

दुल्लहो (दुर्लभः) १. १८.

३०५, ४१०.

दुवयण (द्विवचनम्) १. ९४.

दुवारं (द्वारम्) २. ११२.

दुधारिओ (दूधारिकः) १. १९०.

दुधालसणे (दूधालासः) १.

२५४.

दुविहो (द्विविधः) १. ९४.

दुवे (द्वे) ३. १२०, १३०.

दुप्ययशिदेण (दुर्ग्ययसितेन) ४.

३०२.

दुप्ययसिदेण (दुर्ग्ययसितेन) ४.

१. २०२.

दुसहो (दुःसहः) १. ११५.

दुस्सहो (दुःसहः) १. १३०, ११५.

✓दुह दूहिह, दुग्मह, दुहिहिह,

दुग्मिहिह (दुग्मिहः) ४. ३४५.

दुह (दुग्मः) २. ७५, ८९.

३. २९.

दुहयो (दुर्गः) १. ११५, ११२.

दुहं (दुग्मः) २. ७२.

दुहा (द्विधा) १. ९०.

दुहादयं (द्विधाकृतम्) १. ९०,

१२९. ॥)

दुहिअण (दुहितः) १. १६४.

दुहिआ (दुहिता) ०. १०८, ३.

३१. दुहिआणि दुहिआणु ३. ३८.

• दुहं (दुग्मः) ४. ३४०.

दुग्महट (दुग्महः) ४. ४१०.

दुह (दूहि) ४. ३६०, १४५.

दुग्मेह (दुग्मेहि) ४. २३. दुग्मेहि ४.

१. २४.

दुर (दूग्मः) ४. ४२०. दूग्म ४.

३५३. दूग्मो, दूग्म ४. १२०६.

दूग्म ४. ३४९, ३६०. १४५.

दुल्लहो (दूग्मेहि) ४. ३३०.

दुल्लह (दुग्मेहि) ४. ३३९. दुग्मेहि

३. १५३. ॥)

दुल्लहो (दुग्मेहि) १. १२५, ११५.

दुल्लहो (दुग्मेहि) १. ४३.

दुल्लहो (दुग्मेहि) ४. ३९१, १४५.

• दुहयो (दुर्गः) १. ११५, ११२.

दुहिओ (दुग्मेहि) १. ११५, ११२.

• दे (समुत्तीकरणे निपातः) २. १९६.

दे (त्वया) ३. ९४, (तव) ९९.

देमरो (देवरः) १. १८०. १५.

देउल (देवकुलम्) १. १०१.

• देमसह (देवसहि) ४. १८९, ३४९,

३६०, ३७६. देमसह ४.

• ३१०. देमसह ४. ४३८. देमसह

४. ३४९, ३६९. देमसहि

४. ३५४.

देउहि देउ दा

देर (द्वारम्) १. ७९, ०. ११०.

देर (देवः) १. ७९, ३. ॥

देवे १. १००, ३. ३८. देवस

३. १०९, १३०. देवाय ३.

१००. देवान ३. १३१, १३२.

देउउलं (देवकुलम्) १. १०१.

देउउलं (देवसहि) २. ९०.

देउउलं (देवसहि) २. ९०.

देवदत्तो (देवदत्त) १ ४६
 देवं (देवम्) ३. ११ ४ ४४१
 देवामि ३ ११. देवाइ, देवा
 १. ३४.

देवंनाग^० (देवनाग^०) १ २६.
 देवरो (देवर) १. १४६
 देविन्दो (देवेन्द्र) ३ १६२
 देव्य (देवम्) १. १५३

देस (देश) ४. ४२२ देसहिं
 ४ ३८६ देसडइ ४ ४१९.
 देसडा ४ ४१८

देसन्तरिअ (देशान्तरिता) ४
 ३६८

देसित्ता (देशित्वा) १. ८८

देसुआडणु (देशोआडनम्) ४.
 ४३८

दो (द्वि) ३ ११९, १२० दोणि
 ३ ३८, १२०, १२०, १४२
 ४. ३४०, ३५८ दोण्ह ३
 ११९, १२३ दोण्ह ३ १२३
 दोमुन्तो ३ १३०. दोसु ३
 ११९, १३० दोहितो ३ ११९,
 १३० दोहि ३ ११९ दोहि
 ३ १३०.

दोला (दोला) १. २१७

दोलेइ (दोलयति) ४ ४८

दोययण (द्विवचनम्) १ ९४.

दोसडा (दोषौ) ४ ३७९, ४०२.
 दोसु (दोष) ४ ४३९

दोगु, दोमुन्तो See दोणि

दोहलो (दोहद) १ २१७,
 २२१.

दोहा (द्विषा) १ ९७.

दोहि, दोहिं, दोहिन्तो See
 दोणि

द्रम्मु (द्रम्मम्) ४. ४२२.

द्रघक्कड (भयम्) ४ ४२२.

द्रहो (द्रव) २. ८० द्रहमि २.
 ८०. द्रहि ४. ४२३.

द्रेहि (दृष्टि) ४ ४२२

ध

धमो (ध्वज) २ २७.

धंसाडइ (मुचति) ४ ९१

धट्टुल्लुणो (धृष्टुल्लु) २ ९४

धट्टो (धृष्ट) १. १३०.

धण (धन्या) ४. ३३०, ४३०,
 ४४४ धणि ४ ३८५, ४१८
 धणहे ४. ३५०, ३५४, ४११,
 ४४५.

धणंजमो (धनजय) १. १७७,
 २. १८५

धणञ्जण (धनजय) ४ २९३

धर्ण (धनम्) ३ ५०, ५३, ५५,
 ५६, ६३, ७९, ८६, ९९, १००,
 ११३, ११४, ११८, ११९,
 १२४ धणु ४ ३५८, ३७३.
 धणस्स ३. १३४.

धणमणो (धनमान्) २. १५९.

धणवन्तो (धनवान्) २. १५९.

धणाइ (धनानि धृणायते) ४
 ४४५

धणी (धनी) २ १५९

धणुस्सण्हं (धनुष्यण्डम्) ४ २८९

धणुहं (धनु) १. २२.

धणू (धनु) १ २२
 धत्ती (धात्री) २. ८१.
 धरयो (धस्त) २. ७९.
 धनं (धनम्) ४. ३०४
 धन्ना (धन्या) २ १८४, ३ ८६
 धम्मिल्ल (धम्मिल्लम्) १. ८५.
 धम्मु (धर्म) ॥ ३४१, ३९६
 धम्मि ४. ४१९.
 धम्मेल्ल (धम्मिल्लम्) १ ८५
 धर (धरा=आधार) ४. ३७७
 धर (धरा=पृथ्वी) ४ ४४१
 धरइ (धरति) ४ २३४, ३३४,
 ४३८ धरइ ४. ३३६ धरहि
 ४ ३८२ धरहि ४ ४२१.
 धरिओ १ ३६.
 धालेध (धारयत) ४ ३०२
 धरणीहर (धरणीवर) २ १६४.
 धवल (धवल=बलीवर्द) ४ ४२१.
 धवल ४ ३४०
 धवलइ (धवलयति) ४. २४
 ✓धा, धाइ, धामइ ४ २४०.
 with नि, निहिस्सो, निहिओ २
 ९९, निहिस्स ४. ३९५, with
 नि निहिदु ४ ४४६, with
 धइ सहइ सहमाणो ४
 ९, सहइम १ १२
 धाइ See धा and धाव्
 धाई (धात्री) २ ८१
 धाडइ (नि सरति) ४ ७९.
 धार (धाराम्) ४. ३८२ धारा
 (धारा) १ १४५.
 धासी (धात्री) २ ८१

✓धाव धाइ ४ २२८, ४३६ धावइ
 ४ २२८, २३८ धुवइ ४
 २३८. धावन्ति ४ २०८ धाहिइ
 धाओ ४ २२८.
 धाह (विह्) २. १९२.
 धिई (धृति) १ १२८, २ १३१
 धिज्ज (धैर्यम्) ० ६४.
 धिट्ठो (धृष्ट) १ १३०
 धिप्पइ See दीप् .
 धिरत्तु (धिगच्छ) २ १७४
 धीर (धैर्यम्) १ १५५, २ ६४
 धीरिअं (धैर्यम्) २ १०७.
 धीवले (धीवर) ४ ३०१, ३०२
 धुट्ठुअइ (शब्द करोति) ४ ३९५
 धुणइ See धू
 धुत्तिमा (धूर्तत्वम्) १ ३५
 धुत्तो (धूर्त) १ १७७, २ ३०
 धुत्ता २ २०४
 धुरा (धू) १ १६.
 धुर ४ ४२१
 धुवइ See धाव् or धू
 धुन्नइ See धू
 ✓धू, धुणइ (धुनाति) ४ ५९,
 २४१ धुवासि २ २१६ धुवइ
 ४ ५९ धुणिअइ, धुब्बइ ४.
 २४२
 धूआ (द्वहिता) २ १२६, ३ ७३.
 धूमवडलो (धूमपटल) २ १९८.
 धूम (धूम) ४. ४१५, ४१६.
 धूलडिआ (धूलिका) ४. ४३०,
 ४३३

धेनु, (धेनु) declined ३. १९६,
१९८, १९९, २००, २०१, २०२,
२०३, २०४, २०५, १२४.

धेनु (यत्) ४. २६०, ४३८.

धेनु (धेनुम्) ४. ४१८.

न.

न (न) १. ६, ४२; २. १८०,

१९३, १९८, १९९, २००,

२०४, २०५, २०६, २०७,

३. १०५, १३५, १४१,

१४२, १६०, १७७, १८०;

४. ६२, २९९, ३३२, ३३५,

३४०, ३४१, ३४७, ३४९,

३५०, ३५८, ३६०, ३६५,

३८५, ३८७, ३७०, ३७६,

३८३, ३८६, ३९०, ३९६,

४०३, ४०६, ४१४, ४१९,

४१८, ४१९, ४२०, ४२१,

४२२, ४२३, ४२६, ४२७,

४३३, ४३४, ४३६, ४३९,

४४४, ४४५.

नह (नदी) ३. ४२; ४. ४२२;

नह (नदी) १. २२६, नह

(नदीम्) ३. ३६.

नहगामो-नहगामो (नदीग्रामः)

२. ९७.

नहसोत्तं, नहसोत्तं (नदीस्रोतः)

१. ४.

नउ (नउ) ४. ४२३, ४४४.

न उणा, न उणे, न उणाह, न

उणो (न पुनः) १. ६५.

नधो (नगः) १. १७७.

नकरं (नगरम्) ४. ३२५, ३२८.

नकंचरो (नकंचरः) १. १७७.

नक्खा (नखानि) २. १०५, १३५.

नख (नख) ४. ३२६.

नग्गो (नगः) २. ७८, ८९.

नच्चह, etc See नह.

नज्जह (नज्जते) २. ३६, नह

✓ नह नहह. (नहति) ४. ३३३.

नहउ, ४. ३८५. नहज्जह, ४.

३७०. २. (१०५-१३५) ३३३.

नडो (नटः) १. (१३५) ३३३.

नणन्दा (ननान्द) ३. ३५.

नत्तिओ (नत्ता) १. १३७.

नत्तुओ (नत्ता) ४. १३७.

नन्दउ (नन्दह) ४. ४२२.

नभं (नभः) १. १०५, १३५.

नं (नुनु) ४. ३८३, ३९६, ४४४.

✓ नम्-णवह (भारतात्मनो नमसि)

४. १५८, २२६. नवहि, ४.

३६७. नमिमो १. १८३, नमहु

४. ४४६. नमय, ४. ३२६. नवेज

३. १६०. नवन्ताहं ४. ३९९.

नओ, २. १८०. नविअं, नयं

३. १५६; with उह. उल्लम

३. १०५; उल्लयं, १. १२;

उल्लामह, ४. ३६.; उल्लामिम

३. ७०.-with प्र. पनयय ४.

३२६. पणवह; २. १९५.

नमिर (नमनशील) २. १४५.

नमिल (नमनशील) ४. २८८.

नमो (नमः) ३. ४६, १३१; ४.

२८३.

नमोजारा (नमस्कार) १ ६०

२ ४

नम्मा (नर्म) १ ३२

नयण (नयन) ४ ४१४ ४४४

नयण १ १७७, १८० २२८

नयणा १ ३ ११०

४ ४२२ नवणाइ १

नयणेहि ४ ४२१

नयार (नगरम्) १ १७७, १८०

नयारे ३ १३५

नर (नर) ४ ४१२, ४४२ नरो

१ २२९ नर ४ ३६३

नराओ (नाराज) १ ६७

नरिन्दो (नरेन्द्र) १ ८४

✓ नरु, नवह (नृत्यति) ४ २२५

नवन्तास्स ४ ३ ६ नवप्रवि-

४ ४२० नवाविआइ १ ३३

नलिम्माण (नरेन्द्राणाम्) ४ २००

नल (नर) ४ २८८ नर

नव (नव) ४ ४०१ नवो २

१६५ नवह ४ ३६१

नवह, नवह ४०० नम ११

नवर्छी (नवा) ४ ४२० ४२०

नवणह (नवानाम्) ३ १२३

नवरि (केवलम्) ४ ३७७

४०१ ४२३

नवहो (नव) २ १६५

नवि (नवअपि) ४ ३३०, ३३९,

१५६ ३९५, ४०२ ४११

४२२

✓ नव नस्सह (नवति) ४ ५७८

नथून नवह ४ ३१३ नासह

४ ३१ २३८ नासन्तअहो ४

४३२ नासवइ ३१ with प्र

पणहुइ १८७ पणहुइ ४ ४०६

४१८ with वि विणहुइ ४

८२७ विनासिआ ४ ४१८

नह (नह) १ ६ १७ नहेण

४ ३३३, ३४८ नहा २ ९०,

१९८ १ १

नह (नम) १ ३२, १८७

नहयले (नमस्तलम) २ १०३

नाह (नूनम्, उत्प्रेषार्थे) ४ ३३०,

४४४ ११ ११

नाड ( ) ४ ४२६

नाण (नया) ४ ३३२

नाओ (नया) १ २२९

नाडय (नाटकम्) ४ २७०

नाण (नाणम्) २ २१०, २११

नाम (नाम) २ २१०, २११

नायगु (नायक) ४ ४२७,

नारहओ (नारकिक) १ ७९

नाराओ (नाराज) १-६७

नारायण (नारायण) ४-४२२

नालिड (मूढ) ४ ४२२, १

नाव (नौ) ४ ४२३-नावा १

१६४, ११ ११

नावह (उत्प्रेषार्थे) ४ ३३१

४४४ ११ ११

✓ नाथियो (नाथि) १-२३२

नामघइ ४०० नम

नाहि (न) ४ ४१९, ४२२

नाहो (नाव) १ १८७ नाहु

४ ३६०, ३९० ४२३

निअइ (पश्यति) छ. १८१. निअइ
३. ५६, निअन्त छ. ४३१.

निअम्बिणि (नितम्बिनी) छ. ४१४.

निअय (निजक) छ. ३४४,
३५४, ४०१, ४४१.

निउअं (निवृत्त) १. १३१.

निउरं (नूपुरम्) १. १२३.

निक्कओ (निक्कयः) २. ४.

निक्कम्पं (निक्कम्पम्) २. ४.

निक्कयं (निक्कम्) २. ४.

निग्गाउ (निर्गातः) छ. ३३१.

निग्घिण (निर्घण) छ. ३८३.
निरिषणया ३. ३८.

निष्ठाट्टु (याडम्) छ. ४२२.

निष्थल (निथल) २. २११. छ.
४३६, -लो २. २१, ७७.

निश्चिन्तइ (निश्चितम्) छ. ४२२.

निश्चिन्दो (निश्चिन्तः) छ. २६१.

निच्चु (नित्यम्) छ. ३९१.

निच्छइ (निश्चयेन) छ. ३५७.

निच्छयं (निश्चयम्) छ. ४२२.

निच्छरो (निर्झरः) छ. ३२५.

निच्छूढं (क्षितम्) छ. २५८.

निज्जिउ (निर्जितः) छ. ३७१.

निज्जरो (निर्झरः) १. ९८; २.
९०.

निज्झाअइ (पश्यति) छ. १८१.

निट्टुरो (निट्टुरः) १. २५४; २.
७७; ३. १४६.

निट्टुलो (निट्टुरः) १. २५४.

निण्णओ (निर्णयः) १. ९३.

निण्णं (निग्रम्) २. ४२.

निण्हवइ (निहुते) छ. २३३.

निइ (निद्रा) छ. ४१८.

निइए (निद्रया) छ. ३३०.

निइडी (निद्रा) छ. ४१८.

निइइ (निद्राति) छ. १२.

निइणो (निर्धनः) २. ९०.

निइं (स्निग्धम्) २. १०९.

निनओ (निनतः) १. १८०.

निशेह (निःस्नेहा) छ. ३६७.

निप्पहो (निष्प्रमः) २. ५३.

निप्पिहो (निस्पृहः) २. २३.

निप्पुंसणं (निस्पर्शनम्) २. ५३.

निप्फन्दा (निष्पन्दा) २. २११.

निप्फावो (निष्पावः) २. ५३.

निप्फेसो (निष्पेषः) २. ५३.

निब्भरो (निर्भरः) २. ९०.

निमिअं (स्वारितम्) छ. २५८.

निम्यो (निम्बः) १. २३०.

निम्मलं (निर्मलम्) १. ३८.

निम्मवइ (निर्मिमीते) छ. १९.

निम्माणइ (निर्मिमीते) छ. १९.

निम्मोओ (निर्मोक्तः) २. १८२.

निय (निज) छ. २८२, ३०२,
३४९.

नियोचितं (नियोजितम्) छ.
३२५.

नियोजितं (नियोजितम्) छ.
३२७.

निरक्खय (नीरसकार) छ. ४१८.

निरन्तरं (निरन्तरम्) १. १४.

निरवसेसं (निरवशेषम्) १. १४.

निरामइ (निरामये) छ. ४१४.

निधुवम (निधुवम्) ४ ४०१,
४४४

निरुधिअं (निरुधितम्) २. ४०.

°निलयाण (°निलयाया.) १ ४२

निहज्ज (निर्जज्ज) २ १९७,
-°ओ २ २००

निहज्जिमा (निर्जज्जत्वम्) १

°नियद्दाहं (निर्दत्तानाम्) ४. ३३२

नियद्धण (निपत्तन) ४ ४४४.

नियत्तओ (निवर्तक) २ ३०

नियत्तणं (निवर्तनम्) २ ३०.

निघाणु (निर्वाणम्) ४ ४१९

निघारणु (निवारणम्) ४. ३९५,
-°णाय (निवारणाय) ४ ४४८.

निघाशी (°निवासी) ४ ३०२.

°निघास्तहे (°निवासाया) ४ ३५०.

निविहं (निबिहम्) १. १०२.

निवो (नृपः) १ १२८

निव्यत्तओ (निर्वर्तक) २ ३०

निव्यलइ (निष्पद्यते) ॥ १२८

निव्युई (निर्वृति) १ १३१

निससो (वृषास) १ २६०

निसङ्कु (नि शङ्कुम्) ४. ३९६,
४०१

निसढो (निपथ) १. २२६.

निसमण (निशमन) १ २६९.

निसाअरो (निशावर) १ ८

निसायरो (निशावर) १. ७२.

निसिअरो (निशावर) १. ८, ७२.

निसिआ (निशिता) ४ ३३०

निसिरइ (निस्सज्जति) ४. २२९.

निसीढो (निशीष) १. २१६

निसीहो (निशीष) १ २१६

निसुट्ठो (निपातित) ४ २५८

निसेहइ (निषेधति) ४ १३४

निस्फलं (निष्फलम्) ४ २८९

निस्सहं (नि सहम्) १ १३.

निस्सहाइ १ ९३

निहट्ठ (निधृष्ट) २. १७४

निहवइ (निहुते) ४ २३३.

निहसो (निकप) १ १८६, २६०

निहि (निधि) ॥ ४२२ निही

१ ३५ निहिं ३. १९.

निहिओ (निहित) २ ९९ See

घा with नी

निहित्त-उ (निहितम्) See घा

with नी

निहुअउ (निमृतकम्) ४ ४०१

निहुअं (निमृतम्) १ १३१

निहेलण (निलय) २ १७४

नी, नेई (वयति) ४ २३७. नेदि

४ २७३, २७४, नेति ४

२१८, ३१९, नेत्ति ४. २३७,

नेऊण, नीओ ४ २३७. -with

अनु अणुणेइ ४ ४१४ -with

आ. आणहि ४ ३४३, आणि

अइ ४. ४१९, आणिअ १.

१०१ -with उप उवणिअ,

उवणिओ १ १०१

नीअअ (नीचे) १. १५४

नीड (नीडम्) १ १०६, २०२,

२ ९९

नीमो (नीप) १. २३४.

नीमी (नीवी) १ २५९.

नीरखइ (भनाकि) ४ १०६

नीलइ (निस्वरति) ४. ७९.

नीला नीली (नीला) ३ ३२
नीलुप्पल (नालात्पत्र) ३ १८७
०८ १ ८४
नीवी (नावा) १ २५९
नीयो (नीय) १ २३४
नीसरहि (नि सरसि) ४ ४ ९
नीसहो (नि म) १ ८ नीसह
१ १०
नीसामनेहि (नि सामान्यै) ७
२१२
नीसावधु (नि सामान्यम्) ८
३४१
नीसासूसासा (नि वासोच्छवासा) ४
१ १०
नीसासो (नि श्वास) १ ९
२ ९२ नासासु ८ ४३०
नीसो (नि स्व) १ ४
नु (न) ७ १९३ १०४ ४
३०९
नूडर (नूपुरम्) १ १२३
नूण नूण (नूनम्) १ ९
नूमइ (छादयति) ४ ७१
नेडर (नूपुरम्) १ १२८
नट्टु (नाटम्) १ १०
नेत्ता नेत्ताइ (नेत्राणि) १ ३
नेन (भनेन तन) ४ ३२२
नेरइओ (नैरायक) १ ७९
नेह (स्नेह) ४ ७३२ ४०६
नहो २ ७७, १०२ नेहु ४
४०२ नहो ४ ४०६ नेह
४ ४२२ नेहि ४ ४०६
नेहडा ४ ३५८

नेहा (स्नेहा) २ १०९
नामात्रिआ (नवमालिका) १ १७०
नोहलिया (नवफलिका) १ १७०
प १२३ १
पई (त्वया) ४ १५७, १७०,
३७७ ४२९, ४०२
पइ (पम्) ४ ८१४ पइ पइ (पदे
पद) ४ ८०६ १
पइट्टु See १४१ १४१ प्र
पइट्टा (प्रतिष्ठा) १ ३८६ २०६
पइट्टाण (प्रतिष्ठानम्) १ २२०९
पइट्टि (प्रतिष्ठिता) ४ ६३६
पइट्टिअ See १४१ १४१ प्रति
पइण्णा (प्रतिज्ञा) १ ७०६
पइसमय (प्रतिषमम्) १
२०६ १४१
पइहर (पतिग्रहम्) १ ४
पई (पति) १ ५ १४१
पईव (प्रतापम्) १ २०५
पईवो (प्रताप) १ २३१
पईहर (पातग्रहम्) १ ४ १
पड (पम्) ४ ४४२
पडट्टो (प्रकट्ट) १ १५६
पडणो (प्रगुण) १ १८०
पडत्ती (प्रवृत्ति) १ १११
पडम (पडम्) १ ६१ २
११० १४१
पडरजण (पौरजण) १ १६०
पडर (प्रवरम्) १ ११८०
पडरिस (पौरुषम्) १ १११,
१५२ १४१
पडरो (पौर) १ १६२ १४१
पडलइ (पवति) ४ ९० १४१

पञ्चो (पयः) १ ३०. ५५
 पञ्चोभो (प्रयोग) १ २४.
 पञ्चोहर (पयोहर) ४ ३९५,
 पञ्चोहरह ४ ८००.

पंस्तणो (पापन) १. ७०.
 पंस्तुलि (पातुला) २ १७९.
 पंस्तु (पास्तु) १ २९, २९, ७०
 पकुत्पित (प्रकुत्पित) ४. ३०९
 पङ्क (पङ्क) ४. ३८० पङ्क १
 ४७, ७ ७९, पङ्क २ १०९.

पङ्कलो (समर्थ) ७. १७४.
 पङ्क (पङ्कम्) ४. ३०० पङ्क
 (पङ्क) २. १६४. पङ्कलो २.
 १०९, १४७

पङ्कालदु (प्रक्षाल्यह) ४. २८८.
 पङ्कालदु (प्रक्षालितम्) ४
 ४०९

पङ्कद (पङ्कजे) ४ २७७. पङ्कद,
 पङ्कदानी ३. २६.
 पङ्को, पङ्को (पङ्क) १ ३० ४.
 ४१६.

पङ्गिर्वै (प्राय) ४. १४.
 पङ्गद (पङ्गति) ४ २०९.
 पङ्गुर्ण (प्रवरणम्) १. १७५
 पङ्गो (प्रलय) २ १९१
 पङ्गदह (क्षरति) ४ १७३.
 पङ्गदह (गच्छति) ४ १६७
 पङ्गद्विध (१) २. १७८.
 पङ्गलिउ (प्रयुत) ४. १००
 पङ्गारह (उपालमते) ४. १०६.
 पङ्गुर्णो (प्रयुत) ७. १४.
 पङ्गो (प्रयुत) २, १६. १

पङ्कदह (पङ्कान्) ४ ३६२, ४१०.
 पङ्क (पङ्कम्) २ २१.
 पङ्क (पङ्क) २. २१.
 पङ्क (पङ्क) ७. २१
 पङ्कालावह (पङ्कालाव) ४.
 ४०४

पङ्कित (पङ्कान्) ४ ३८८.
 पङ्कित्ताई (प्रायश्चित्तानि) ४
 ४२८, पङ्कित ४ ४२८

पङ्कितनं (पङ्कितम्) २ २१
 पङ्कितकर्म (पङ्कितकर्म) १ ७९.
 पङ्कित See आप् with परि
 पङ्कितो (पर्यन्त) १ ५८, २.
 ६५

पङ्कदह (कवयति) ४ २.
 पङ्कलितो (प्रज्वलित) ४. २६५.
 पङ्क (पङ्क) ७ ८३.
 पङ्कालो (पर्याकुल) ४. २६६.
 पङ्कालो (पर्याव) २. २४.
 पङ्क (पङ्किते) ३. ४१.
 पङ्कणो (प्रयुत) २. ४२.
 पङ्कदह (क्षरति) ४. १७३.
 पङ्कदह (पङ्कानाम्) ४. ४२२.
 पङ्कदह ४. ४२२, ४२९, ४३१.
 पङ्कालावणा (पङ्कालावणा) २.
 १७४

पङ्कले (प्रायलि) ४. २९१.
 पङ्क (पङ्क) ४ ३०३.
 पङ्कालावणाले (पङ्कालावणाल) ४
 २९३. १
 पङ्काला (प्रतिमा) ४. ३२५.
 पङ्कद (पङ्कित) ४. १०.

पट्टण (पतन) ४ ४०७ पट्टण २
२९

पट्टवइ, पट्टावइ (प्रस्थापयति)

४. ३७ See स्या with प्र

पट्टि (पृष्ठम्) ४. ३२९ पट्टी
१ १२९, २ ९०

✓पट्, पठइ (पठति) १ १९९,
२११, ३ १७७, पठेज्-
पठेजा ३ १७८ पठिहिइ ३.
१७७, पढीअइ, पठिअइ ३
१६०, पठिअयते ४. ३१५,
पठिअ, पठिअण, पठिअत्ता ४
२७१, पठितून ४ ३१२
पठिअ ३ १५६, पाठिअ ३
१५६

पठइ etc See पत्.

पञ्चसुखा (प्रतिधुत्) १ २६,
८८, २०६.

पण्डहउ (पटह) ४ ४४३

पण्डाया (पताका) १. २०६

पण्डायार्ण (पर्याणम्) १ २५२

पण्डिअग्गाइ (अनुमजति) ४ १०७.

पण्डिकूलं (प्रतिकूलम्) २ ९७

पण्डिकूल (प्रतिकूलम्) २ ९७

°पण्डिण्णेण (°प्रतिज्ञेन) ४. २६०.

पण्डिप्फद्धी (प्रतिस्पर्धा) १ ४४,
२ ५१.

पण्डिपिम्मिअ (प्रतिबिम्बित) ४.

पण्डिवालइ (प्रतिपालयति) ४ २५९
पण्डिसाइ (शाम्यति) ४ १६७,
(नश्यति) १७८

पण्डिसारो (प्रतिसार) १ २०६

पण्डिसिद्धी (प्रतिस्पर्धा) १ ४४,
२ १७४

पण्डिसोओ (प्रतिघोत) २ ९८

पण्डिहाइ (प्रतिभाति) ३ ८०, ४.
४४१

पण्डिहारो (प्रतिहार) १. २०६

पण्डिहासो (प्रतिहास) १. २०६

पण्डिच्छिर (१) २ १७४

पण्ड (पठ) ४ ३९४

पण्डमो (प्रथम) १ २१५ पण्डम
१ ५५

पण्डुम (प्रथमम्) १. ५५.

पणपण (प्रणयेन) ४ ४४६

पणयणणा (पणयणाशन) २ १७४

पणवह (प्रणमत) See नम् with
प्र

पणामइ (अर्पयति) ४ ३९

पणञ्णइ (पयानाम्) ३ १२३

पण्डधो (पाण्डव) १. ७०

पण्णइ (पर्णानि) ४ ४२७.

पण्णरत्ताण्हं (पण्यवसानाम्) ३
१२३

पण्णरह (पण्यदत्त) २ ४१

✓पत्, पडइ (पतति) छ २१९,
 ४२२. पडन्ति छ ४२२.
 पडहिं छ ३८८ पडिअ
 छ ३३७. पडिउ छ ३३७
 पडिआ २ ८० पडिआइ
 छ ३५८ पाडइ ३. १५३.
 पाडैइ छ २२ पाडिउ छ.
 ४२० -with नि निवडइ १
 ९४, छ ४०६ निपतन्ति छ.
 ३२६ -with सम् सपडिअ
 छ ४२३

पताका (पताका) छ ३०७.
 पतिविम्ब (पतिविम्बम्) छ. ३२६
 पतेसो (प्रदेश) छ ३०७.
 पत्तत्तण (पत्रत्वम्) छ ३७०.
 पत्त (पत्रम्) २ १७३. पत्तेहिं छ.
 ३७०. पत्ताण छ ३७०
 पत्तल (पत्रम्) २ १७३ पत्तु
 छ ३८७.

पत्तु See आप् with प्र
 पत्तेअं (प्रत्येकम्) २ २१०
 पत्थरो (प्रस्तर) २ ४५ पत्थरि
 छ. ३४४

पत्थरो, पत्थाचो (प्रस्ताव) १. ६८
 पत्थिचाण (पार्थिवानाम्) ३ ८५

✓पद्, पाएइ (पादयति) ३ १४९
 -with आ, आवज छ २९५.
 -with उद् उप्पजन्ते ३ १४२
 -with निस् निप्पजइ छ १०८
 -with सम् सपजइ छ २२४
 सपाइअव छ २६५ सपजा छ
 २८५, ३०२

पद्मइ (गच्छति) छ १६२

पदं (पदम्) छ २७०
 पनय (प्रणय) छ ३२६.
 पन्ती (पर्कि) १ ६, २५
 पन्थो, पयो (पन्था) १ ३०
 पन्थ १. ८८.

पन्थि (पथि) छ. ४२९
 पन्थयो (वाघव) छ ३२५,
 पन्थिअहिं (पथिके) छ. ४२९
 पत्ताइइ (मृदाति) छ १२६
 पप्फुलिअउ (प्रफुलित) छ ३९६
 पत्तालइ (छादयति) छ. २१,
 (आवयति) ४१

पमाणु (प्रमाणम्) छ. ३९९,
 ४१९, ४३८
 पमाणीकलेशि (प्रमाणीकरोवि)
 छ ३०२

पमुक (प्रमुकम्) २ ९७
 पम्मुकं (प्रमुकम्) २ ९७
 पम्हट्टउ (प्रमृष्ट) छ ३९६
 पम्हल (पश्मल) २ ७४
 पम्हाइ (पश्माणि) २ ७४
 पम्हुट्ट (प्रमृष्ट) ३ १०७ पम्हुट्टो
 छ २५८

पम्हुसइ (विस्मरति) छ ७५
 (प्रमृष्टति) १८४

पम्हुहइ (स्मरति) छ ७४
 पय (पद) छ ४२० पयइ छ
 ३९५

पयइ (पयति) छ ९०
 पयइइ (प्रपतते) २ ३०
 पयट्टो (प्रवृत्त) २ २९
 पयट्ट (प्रवृत्तम्) १ ४४ पयटा
 छ ३३८

पयं (पदम्) छ. ४२२.
 पययं (प्राकृतम्) १. ६७.
 पयरइ (स्मरति) छ. ७४.
 पयरस्स (पदस्मर) छ. ४१८.
 पयरणं (प्रकरणम्) १. २४६.
 पयरो (प्रकर) १. ६८.
 पयल्लइ (शैथिल्य करोति, लम्बन करोति) छ. ७०. (प्रसरति) ७७.
 पयार्इ (पदाति) २. १३८.
 पयागजलं (प्रयागजलम्) १. १७७.
 पयागे (प्रकार) १. ६८.
 पयार्हि छ. २६७.
 पयायई (प्रजापति) १. १७७.
 १८०.
 पयासइ (प्रकाशयति) छ. ३५७.
 पयासेइ छ. ४५.
 °पयासु (°प्रकाश) छ. ३९६.
 पय्याकुलीफद (पर्याकुलीकृत) छ. २६६.
 ✓पर, पारइ (पूरयति) छ. १६९.
 पूरिअ छ. ३८३. पूरिद छ. ३६०. अपूरइ (अपूर्ण) छ. ४२२.
 ✓पर, पारइ (शयनोति) छ. ८६.
 पारिअइ २. २०८.
 ✓पर, with व्या. वाचरेइ छ. ८१.
 पर (पर) २. ७२, ८७, छ. ३३५, ३४७, ३७९, ३९५, ३९६, ३९७, ४००, ४०६, ४१४, ४१८, ४२०, ४२२, ४३८, ४४१. परस्सु छ. ३३८, ३५८.

परइ (अमति) छ. १६१.
 परउट्टो (परपुष्प) १. १७९.
 परम (परम) छ. ४१४, ४४२.
 परमत्थु (परमार्थ) छ. ४२२.
 परम्मुहो (पराङ्मुख) १. २५.
 परचसो (परवश) छ. २६६, ३०७.
 परहुओ (परभृत) १. १३१.
 परार्इ (परकीया) छ. ३५०, ३६७.
 परामरिसो (परामर्ष) २. १०५.
 परामुहो (परामुह) १. १३१.
 पराया (परागता) छ. ३७६.
 परावहि (प्राप्नुवन्ति) छ. ४४३.
 परि (परम्) छ. ३६६, ४३७, ४३८.
 परिअडुइ (परिवर्धने) छ. ३२०.
 परिअत्ता (परागता) छ. ३९५.
 परिअन्तइ (अधिगति) छ. १९०.
 परिअलइ (गच्छति) छ. १६२.
 परिअलुइ (गच्छति) छ. १६२.
 परिआल्लइ (वेद्ययति) छ. ५१.
 परिघट्टं (परिघट्टम्) २. १७४.
 परिड्डा (प्रतिष्ठा) १. ३८.
 परिट्ठिअं—See व्या with प्रति.
 परिणामो (परिणाम) छ. २०६.
 परित्तायध परित्तायह (परिप्राय-
 षम्) छ. २६८.
 परिल्लहसइ (परिहसने) छ. १९७.
 परिघाडेइ (पठयति) छ. ५०.
 परिसामइ (शमयति) छ. १६७.
 परिहट्टइ (मुद्राति) छ. १२६.
 परिहणु (परिहाणम्) छ. ३४१.
 परिहयं (परिभ्रम) ३. १८०.
 परिहासटी (परिहास) छ. ४३५.
 परिहीण (परिहीण) छ. ६०.
 परीह (अमति) छ. १४३, १६१.

परोन्वहो (परोक्षम्) ध. ४१८
परोप्परं (परस्परम्) १. ६२, ७.
५३.

परोहो (प्ररोह) १ ४४.
पलनयो (श्लश) २ १०३.
पलय (प्रलय) १ १८७
पलस्स (परस्स) ध. ३०२. ७
पलही (कपीस) २. १७४.
पलाचइ (नाशयति) ध. ३१.
पलिअड्डो (पर्यङ्क) २ ६८
पलिअं (पलितम्) १. २१२
पलिग्गहे (परिपह) ध. ३०२.
पलित्तं see ईप् with प्र.
पलिलं (पलितम्) १. २१२.
पलिधिअं see दीप् with प्र.
पलीचइ, पलीवेइ see दीप्
with प्र.

पल्लु (पलम्) ध. ३९५
पल्लुहा (पर्यस्ते) ध. ४२२
पलोएसु (प्रलोक्य) २ १८१.
पलोहइ (प्रत्यागच्छति) ध. १६६,
(पर्यस्यति) २००, (प्रलुटति)
२३०

पलोहं (पर्यस्तम्) ध. २५८
पल्लो (पर्यङ्क) २. ६८
पल्लइइ (पर्यस्यति) ध. २००.
पल्लो (पर्यस्त) ७ ४७. पञ्च
२. ६८.

पल्लयो (पर्यस्त) २ ४७
पल्लयं २. ६८

पल्लव (पल्लव) ध. ३३६. पल्लविहि
ध. ४१८.
प्रा. व्या...५

पल्लउह (पल्लव्यत) ध. ४२०.
पल्लविहोण (पल्लवेण) २ १४४
पल्लाण (पर्याणम्) १ २५२, ७ ६८.
पल्लात्थइ (विरेचयति) ॥ ७६,
(पर्यस्यति) २००

पल्लयं (पर्यस्तम्) ध. २५८.
पल्लय्यो (प्रलुट) २ ७६
पल्लो (प्रलुट) १ १५६
पल्लत्तओ (प्रवर्तक) २. ३०
पल्लत्तणं (प्रवर्तनम्) २, ३०
पल्लय (श्लश) ध. २७०
पल्लो (प्रवाह) १ ६८
पल्लासुअहं (प्रवासिनाम्) ध. ३९५
प्रवास्स (प्रवासिन्) १ ४४
पल्लाहो (प्रवाह) १ ६८ पल्लाहेण
१ ८२

पल्लिखइ (मनास्ति) ध. १०६
पलो (श्लश) ७ १०५
पल्लती (पार्यती) ध. ३०७
पल्लायाइ (म्लायति) ध. २१८.
पल्लादाय (प्रसादाय) ॥ ३०२
पल्लादो (पथात्) ध. २९९
पल्लादिलं (प्रशिथिलम्) १ ८९
पल्लयो (प्रशस्त) २ ४५
पल्लो (प्रसर) ध. १५७
पल्लाउ (प्रसाद) ॥ ४३०
पल्लिअ see सद् with प्र.
पल्लिदिल (प्रशिथिलम्) १ ८९
पल्लिद्धी (प्रमिद्धि) १ ४४
पल्ले (पट्) ध. २९०.
पल्ल (पन्था) ध. ४२२.
पल्लम्मइ (गच्छति) ध. १६२.
पल्लो (प्रहर) १ ६८.

पहल्लइ (पूर्णनि) छ ११७.

पहा (प्रभा) १ ६

पहाउ (प्रभाव) छ ३४१

पहारो (प्रहार) १ ६८

पहिओ (पाधिक) २ १५२ पहिउ
छ. ४१५, ४२९, ४४५

पहिआ छ. ३७६, ४३१.

पहु (हे प्रभो) ३ ३८

पहुगइ (प्रभवति) छ ३९०, ४१९.

पहुडि (प्रभृति) १ १३१, २०६

पहुगइ (प्रभवति) छ ६३ पहुण्णिरे
३ १४२

पहु (प्रभु) ३. ३८

पलो (पन्था) १ ८८

✓पा, पिमइ (पिबति) छ १०, ४१९.

पियइ १ १८० पिमन्ति छ.

४१९, ४२०. पिमहु छ ४२२

पिमइ छ १०, ४२३. पिमवि

छ. ४०१, ४४४. पीउ छ. ४३९

पिण छ ४३४. पाइ, पाभइ

छ २४०

पाइ (पादे) छ ४४५

पाइयो (पदानि) २ १३८

पाउओ (प्राप्त) १ १३१.

पाउरणं (प्र गणम्) १ १७५

पाउम्नो (प्र कृद्) १ १९. ३१,

१३१, ३ ५७.

पाओ (पद) १. ५.

पागगामणे (पाकगमन) छ

२६५

पाडलिउत्ते (पाटलिपुत्रम्) २
१५०.

पाडिपकं (प्रत्येकम्) २. २१०.

पाडिक्क (प्रत्येकम्) २ २१०.

पाडिप्फद्धी (प्रतिस्पर्धा) १.
४४, २०६.

पाडिबभा, पाडिबया (प्रतिपद)
१ १५, ४४.

पाडिसिद्धी (प्रतिस्पर्धा) १
४४, २. १७४.

पाणिअं (पानीयम्) १, १०१,

२. १९४ पाणिउ छ ३९६.

पाणिण छ ४३४. पाणिणं

छ. ४१८

पाणिणीआ (पाणिनीया) २. १४७.

पाणीअं (पाणीयम्) १ १०१

पातमा (प्रत्यम) छ. ३२२.

पातुफ्फेयेन (पादोक्षेपेण) छ.
३२६

पापं (पापम्) ३२४

पायडं (प्रकटम्) १. ४४.

पायन्तिमित्तं (पादान्तेन) ३.
१३४.

पाययं (प्राप्तम्) १. ९७.

पाययडणं (पादपलनम्) १. २०.

पाययीडं (पादपीठम्) १. २७०.

पाया (पादो) ३. १३०.

पायारो (प्राकार) १. २६८.

पायालं (पातालम्) १. १८०.

पारइ (पारनेति) छ ८९.

पारओ (प्राकार) १. २७१

पारकेरं (परकीयम्) छ ४४, २.
१४८

पारकडा (परकीया.) छ. ३७९,
३९८, ४१७

पारक (परकीयम्) १. ४४, २
१४८

पारकी (पारकी) १ २३५

पारायओ (पारायत.) १. ८०

पारेयओ (पारायत.) १. ८०

पारो (प्राकार) १ २६८

पारोहो (प्ररोह) १ ४४.

पालकौ (बालक) छ ३२५

पालम्भु (पालम्भम्) छ ४४६

पालेयि (पालयितुम्) छ ४४१

पाचइ See आप् with प्र

पाचडणं (पादपतनम्) १ २७०

पाचं (पचम्) १ १७७, २३१.

पाचयणं (प्रवचनम्) १ ४४

पाचरणं (प्रावरणम्) १ १७५

पाचारओ (प्रावारक) १ २७१

पायासुओ (प्रयासी) १. ९५

पायीहं (पादपीठम्) १ २७०.

पायीसु See आप् with प्र.

पायेइ (प्रावयति) छ ४१

पासइ (पश्यति) १ ४३, छ
१८१

पासं (पार्श्वम्) २. ९२

पासाणो (पापाण) १ २६२.

पासाया (प्रासादा) २. १५०

पासिद्धा (प्रसिद्धि.) १. ४४

पासु (पांसु) १ २९, ७०

पाहाणो (पापाण) १ २६२.

पाहुहं (प्राप्तम्) १. १३१, २०६

पि (मपि) १ ४१, २ १९८,

२०४, २१८, ३ १३७, छ.

३०२

पिअ See पिआ

पिअ (प्रिय) २ १५८, छ ३३२,

३५०, ३८६, ३८७, ३९६,

४१८, ४२५, ४३४ ४३६

पिओ १. ४२, ९१, ३ ८६

पिउ छ. ३४३, ३५२, ३८३

३९६, ३९८, ४०१, ४१४,

४१८ ४२०, ४२४, ४३०,

४३३, ४३८ पिए छ ४०१,

४२३, ४४४ पिअस्स ३. १०.

पिअसु छ ३५४ पिअहो छ

४१८, ४१९. पिए छ ३६५,

३९६, ४१२ पिआइ २ १८७

Cf. पिअ

पिअरं etc See पिआ

पिअययंसो (प्रियवयस्य) २.

१८६.

पिअययस्सस्स (प्रियवयस्यस्य)

छ २८५, ३०२

पिअयि See पा.

पिआ (पिता) Declined ३.

३९, ४०, ४४, ४७, ४८

पिआस (पिपासा) छ ४३४.

पिउओ (पितृका) १. १३१.

पिउच्छा (पितृपुत्रा) २. १४२,

३. ४१

पिउणो etc See पिआ.

पिउलओ (पितृ+य) २. १६४

पिउवई (पितृपति) १ १३४
 पिउवण (पितृवनम्) १ १३४
 पिउसिआ (पितृष्वसा) १ १३४
 २ १४२

पिउहर (पितृहृद्) १ १३४
 पिङ्ग (पङ्गम्) १ ४७, २ ७९
 पिच्छइ (प्रेम्ते) ४ २९५
 पिच्छी (पृथ्वी) १ १२८ २
 १५ पिच्छीइ २ १५

पिज्जइ See पा

पि-वय्य (विपरम्) २ १६४
 पिट्ट (पृष्ठम्) १ ३५ (विष्ट) १
 ८५

पिट्ठि (पृष्ठम्) १ १२९ ४
 ३२९ पिट्ठी १ ३५, १०९
 पिट्ठीए ३ १३४

पिठरो (पिठर) १ २०१
 पिण्ड (पिण्डम्) १ ८५
 पिघ (पृथक्) १ १८८
 पिल्लुट्ट (पृष्ठम्) २ १०६
 पिल्लोत्तो (पृष्ठम्) २ १०६
 पिघ (इव) २ १८२
 पिच्छिले (पिच्छिल) ४ २९५
 पिस्तहो (पिस्तह) १ १९३
 पिस्ताओ (पिस्ताओ) १ १९३
 पिम्माणी (पिम्माणी) १ १७७
 पिसुणइ (कथयति) ४ २
 पिहडा (पिठर) १ २०१
 पिह (पृथक्) १ ७४, १३७
 १८८

पीअ (पीतम्) १ २१३ २
 १७३

पीअल (पीतम्) १ २१३ २
 १७३

पीडन्तु (पीडयन्तु) ४ ३८५
 पीडिअ (पीडित) १ २०३
 पीड (पीठम्) १ १०६
 पीणत्तण (पीणत्वम्) २ १५४
 पीणत्त (पीणत्वम्) २ १५४
 पीणदा (पीणत्वम्) २ १५४
 पीणया (पीणत्वम्) २ १५४
 पीणिमा (पीणत्वम्) २ १५४
 पीवल (पितृष्टि) १ २१३ २
 १७३

पीसइ (नति) ४ १८५
 पुसइ (माष्टि) ४ १०५
 पुच्छइ (पृच्छति) ४ ९७ पुच्छइ
 ४ ३९४ पुच्छइ ४ ४१२

पु-उइ (माष्टि) ४ १०५
 पुञ्ज (पुच्छम्) १ २६
 पुवइ (पुत्रयति) ४ १०२
 पुवा (पुना) १ १६६
 पुञ्जकम्मो (पुण्यकर्मो) ४ ३०५
 पुञ्ज (पुण्यम्) ४ २९३
 पुञ्जवन्ते (पुण्यवान्) ४ २९३
 पुञ्जाह (पुण्याह) ४ २९३, ३०५
 पुट्ठि (पृष्ठम्) ४ ३२९
 पुट्टा (पृष्ठ) २ १४
 पुट्टा (पृष्ठ) १ १३१
 पुदम (प्रथमम्) १ ५५
 पुदयी (पृथ्वी) १ ८८, २१६
 पुदुम (प्रथमम्) १ ५५ ४
 २८३

पुणु (पुन) ध. ३४३, ३४९,
३५८, ३७०, ३८३, ३९१,
४२२, ४२५, ४२६, ४०८,
४३८, ४३९, ४४५. पुणो २
१७४

पुणइ See पू

पुणरुत्तं (पुनरुक्तम्) २ १७९

पुणाइ (पुन) १ ६५.

पुण्णमन्तो (पुण्यवान्) ० १५९

पुत्ति (पुत्ति) ध. ३३०

पुत्तं (पुत्त) ध ३९५

पुथं (पृथक्) १. १८८

पुथुम (प्रथम) ध ३१६

पुथामाई (पुनागानि) १. १९०.

पुष्कल्लणं (पुण्यत्वम्) २ १५४.

पुष्कत्त (पुण्यत्वम्) २. १५४

पुष्कं (पुष्पम्) १. २३६, २
५३, ९०.

पुष्कन्द्दहिं (पुष्पवनीमि.) ध
४३८.

पुष्किमा (पुष्पत्वम्) २ १५४.

पुरओ (पुरत) १. ३७, ध
२२८.

पुरंदरो (पुरंदर) १. १७७

पुरय (पूर्वम्) ध ३२३

पुरा (पुरा) १. १६

पुरिमं (पूर्वम्) २ १३५

पुरिह (पूर्वमन्त्रम्) २ १६३.

पुरिहा २. १६४.

पुरिस्तो (पुष्ट) १. ४३, ९१,
१११, ० १८५, ३. ८६,
८७, ८८. पुरिराहो ध ४००
पुरिसा २ २०२

पुरेकम्म (पुराकर्म्म) १ ५७

पुलवामइ (गृह्णाति) ध २०२

पुलपइ (पश्यति) ध १८१ पुलभ
२ २११

पुलिशो (पुष्ट) ध २८७, २८८.

पुलोएइ (पश्यति) ध. १८१.

पुलोमी (पौलोमी) १. १६०

पुव्वइ See पू

पुव्वण्हो (पूर्वाह्) १ ६७, २
७५

पुव्वं (पूर्वम्) २ १३५

पुव्वण्हो (पूर्वाह्) १ ६७

पुव्वट्ठि (पृच्छति) ध २९५

पुसइ (मार्ति) ध १०५

पुहई (पृथ्वी) १. ८८, १३१, ३
१३५

पुह (पृथक्) १. १३७, १८८.

पुहवी (पृथ्वी) १ २१६

पुहवीसो (पृथ्वी) १ ६

पुहुवी (पृथ्वी) १ १३१, २.
११३.

✓पू. पुणइ (पुनाति) ध २४१.
पुणिज्जइ, पुव्वइ ■ २४०.

पूजितो (पूजित) ध ३२२.

पूसइ (पुष्यति) ध २३६

पूसा (पूषा) ३ ५६

पूसाणो (पूषा) ३. ५६.

पूसो (पुष्यः) १. ४३.

पया (पेया) १. २४८.

पेऊसं (पीयूषम्) १. १०५.

✓ पेकख, पेस्कदि (प्रेक्षते) ४. २९५,

२९७. पेस्कदु ४. ३०२.

पेक्खु ४. ४१९. पेक्खेवि ४.

३१०. पेक्खेविणु ४. ४४४.

पेक्खवि ४. ४३० - with प्रति.

पडिपेक्खइ ४. ३४९.

✓ पेच्छ, पेच्छसि (प्रेक्षते) २. २०५.

पेच्छइ २. १४३, ३. २०; ४.

१८१, १६९, ४३७. पेच्छ १.

२३; ३. ४, ५, १४, १६,

१८, २१, २२, २६, २८,

३६, ५०, ५२, ५३, ५५,

५६, ७०, ७९, ९३, १०७,

१०८, १२०, १२१, १२२,

१२४, १२९; ४. ३६३.

पेच्छसु, पेच्छठ, पेच्छामु ३.

१७३. पेच्छन्ताण ४. ३४८.

पेज्जा (पेया) १. २४८.

पेट्टं (पिष्टम्) १. ८५.

पेट्टं (पीठम्) १. १०६.

पेण्डं (पिष्टम्) १. ८५.

पेण्डयइ (प्रत्यापयति) ४. ३७.

पेम्म (प्रेमन्) ४. ४२३. पेम्म

२. ९८; ३. २५. पेम्मु ४.

३९५. पेम्मास्त ३. १०.

पेरन्तो (परन्तः) १. ५८; २.

६५.

पेरन्तं २. ९३.

°पेलवाणं (°पेलवानाम्) १.

२३८.

पेल्लइ (क्षिपति) ४. १४३.

पेसो (प्रेष्यः) २. ९२.

पोळइ (व्याहरति) ४. ७६.

पोन्खरं (पुष्करम्) १. ११६.

२. ४.

पोक्खरिणी (पुष्करिणी) २. ४.

पोगलं (पुत्रलम्) १. ११६.

पोत्थमो (पुस्तकः) १. ११६.

पोप्फलं (पूगफलम्) १. १७०.

पोप्फली (पूगफलम्) १. १७०.

पोम्मं (पद्य) १. ६१; २. ११२.

पोराणं (पुराणम्) ४. २८७.

पोरो (पूतरः) १. १७०.

°प्यणामो (°प्रणामः) ३. १०५.

°प्यतानेन (°प्रदानेन) ४. ३२२.

°प्फलइं (°फलानि) ४. ४४५.

प्रङ्गणइ (प्राज्ञे) ४. ४२०.

प्रङ्गणि ४. ३६०.

प्रमाणिअउ (प्रमाणितः) ४

४२२.

प्रयावदी (प्रजापतिः) ४. ४०४.

प्रस्सदि (पश्यति) ४. ३९३.

प्राइव, प्राईव (प्रायः) ४. ४१४.

प्राउ (प्रायः) ४. ४१४.

प्रिअ (प्रिय) ४. ३७०, ३७७

४०१. प्रिएण ४. ३७९, ३९८,

४१७.

फ

फंसइ (स्पृशति) छ. १२९,
१८२.

फकचती (मगक्ती) छ. ३२५

फडाखो (फटावान्) २ १५९.

फणसो (पनस) १. २३२.

फणी (फणी) १ २३६

फन्द्इ (स्पन्दते) छ १२७.

फन्द्णं (स्पन्दनम्) २ ५३

फरिसइ (स्पृशति) छ. १८२

फरुसो (पण) १. २३२.

फल (फल) छ. ३३५ फल १

२३ फलु छ ३४१ फलइ छ

३३६. फलाइ छ ३४०

फलिहा (परिहा) १ २३२,
३५४फलिहो (स्फटिक) १ १८६,
१९७.फलिहो (परिष) १. २३२,
३५४.फादेइ (पाटयति) १ १९८,
२३२.फालिहहो (परिभद्र) १ २३२,
३५४फालेइ (पाटयति) १ १९८,
२३२

फासइ (स्पृशति) छ १८७

फासो (स्पर्श) २ ९२.

फिट्टइ (भ्रश्यते) छ. १७७, ३७०
फिट्ट छ ४०६.

फिडइ (भ्रश्यते) १७७

फुकिज्जन्त (क्लियमाणाः) छ.
४२२

फुडइ (भ्रश्यते) छ. १७७

फुडं (स्फुटम्) छ २५८.

फुमइ (भ्रमति) छ १६१

फुम्फुलइ (?) २ १७८

फुलइ (पुष्पति) छ ३८७

फुल्लन्ति ३ २६.

फुसइ (मार्ष्टि) छ १०५
(भ्रमति) १६१

फेडइ (स्फोटयति) छ ३५८.

फोडेन्ति (स्फोटयन्ति) See
स्फुद्

य

यइट्टु (उपविष्ट) छ ४४४.

यइल (बलीवर्द) छ ४१२

यइलो २. १७४.

यज्जइ See बन्ध्

यज्जफलो, यज्जणलो (यज्जफल)
२ ९७.यन्दि (यन्दिन्) २ १७६ बन्दीण
१ १४२

✓ यन्ध्, बन्धइ (यन्धाति) १ १८७

बन्धेठ १ १८१ बन्धिज्जइ,

बन्धिहिइ, बज्जइ, बज्जिहिइ छ

२४७. बद्ध छ. ३९९ -with

अनु अणुबद्ध २. १८४. -with

आ आबन्धन्तीए १. ७.

बन्ध (बन्ध) छ ३८२ बन्धो
१. १८७

बन्धवो, बधवो (बान्धव.) १.
३०

बप्पीकी (पैतृका) ४ ३९५

बप्पीहा (चतक) ४ ३८३.

बप्पुडा (बराकाः) ४. ३८७

बप्पो (बाष्प) २ ७०

बम्भ (ब्रम्भन्) ४ ४१२

बम्भणस्स (ब्राह्मणस्य) ४. २८०.

बम्भचेर (ब्रह्मचर्यम्) २ ७४

बम्भचेरिअ (ब्रह्मचर्यम्) २ ६३,
१०७

बम्भचेरं (ब्रह्मचर्यम्) १ ५९, २.
६३, ७४, ९३

बम्भणो (ब्राह्मण) १ ६७, २
७४ बम्भणे ४ ३०२

बम्हा (ब्रह्मा) २ ७४, ३ ५६

बम्हाणो (ब्रह्मा) ३ ५६

बरिहिणु (बर्ही) ४ ४२२

बरिहो (बर्ह) २ १०४

बलइ (खादति प्राणन करोति वा)
४ २५९

बलया (बलाका) १ ६७

बलाया (बलाका) १ ६७

बलि (बलि) ४. ३८४, ४०२

बलि (बलि) ४ ३३८ ३८५,
३८९, ४११, ४४५

बली (बलिः) १ ३५

बलु (बलम्) ४ ३५४, ४४०

बलुलुडड (बलवत्) ४ ४३०

बले (निर्धारणे नियमे च निपातः)
२. १८५.

बहप्पई (बृहस्पति) २. १३७.

बहप्पई (बृहस्पति) १ १३८,
२. ६९, १३७.

बहला (बहला) २. १७७.

बहस्सई (बृहस्पति) २. १३७

बहि (बहिस्) ४. ३५७.

बहिद्धा (बहिर्मेयुनम्) २ १७४.

बहिणी (भगिनी) ४ ३५१,
४३४ बहिणी २ १२६.

बहिणुण (भगिनि) ४ ४२२

बहिरो (बधिर) १ १८७.

बहु (बहु) २ १६४, ३ १४१

बहुअ (बहुक) ४ ३७१, ३७६
बहुअ २. १६४

बहुअयं (बहुक-कम्) २. १६४.

बहुअरो (बहुतर) १. १७७

बहुलु (बहुल) ४ ३८७.

बहुललुह (बहुवल्लभ) २ २०२.

बहुवी (बहुवी) २ ११३.

बहेडओ (विभीतक) १ ८८,
१०५, २०६.

बाम्भणो (ब्राह्मण) १ ६७

बारं (द्वारम्) १ ७९, २. ७९,
११२

बारह (द्वादश) १ २१९, २६२

बालको (बालक) ४ ३२७

बालो-बाला (बाल -बाला) ३
२५. बालहे ४ ३५०, ३६७
बालि ४. ४२२

बाह (बाष्प) १. ८२; ४ ३९५
४३९. बाहो २. ७०.

बाह (बाहु) ४. ३२९, ४३०.
Of बाह

वाहइ (वाधते) १ १८७
 वाहा (वाहु) ४ ३२९ वाहाण
 १ ३६ Cf वाह

वाहि (वहि) २ १४०

वाहिर (वहि) २ १६०

वाहु (वाहु) ४ ३२९, ४३०
 वाहू १. ३६

विहजो (द्वितीय) १. ५, ९४

विहजो (द्वितीय) १ २४८.

विजणो (द्विगुण) १ ९४, २
 ७९.

विहजो (वृद्धि) १. १२८

विह्णी (पुत्रि) ४ ३३०

विणिण (दे) ३. १२० Cf विनि
 वे, विहि, १ ३४. विनि ४
 ४१८

विह्नुइं विह्नुणो (विह्व) १
 ३४.

विह्माहिरि (विह्माधरे) ४ ४०१

विह्म (विलम्) १. ८५

विह्म (विल) १ ७, २३८

विह्मी (वृद्धि) १ १२८.

विह्मर्ह (वृहस्पति) २ १३७.

विह्मर्ह (वृहस्पति.) १ १३८,
 २ १३७

विह्मर्ह (वृहस्पति) २ ६९,
 १३७

विहि (व्याम्याम्) ४ ३६७.

विह्म (द्वयो) ४ ३८३

वीओ (द्वितीय) १. ५, ७४८,
 २ ७९

वीहइ (विभेति) ३ १३४, १३६,
 ४ ५३ वीहन्ते ३ १४३
 वीहिअ ४ ५३ वीहिमि १
 १६९

वुहइ (गर्जति) ४ ९८

वुहइ (वृध्वाते) ४ २१७

वुह्मा (वृद्धा) २ १५

वुहइ (मज्जति) ४ १०१ वुह्मि
 ४ ४२३. वुह्मि ४ ४१५

वुह्मी (वृद्धि) ४ ४२४

वुह्मी (वृद्धि) ३ १९, ४ ४२२
 Declined ३ १६, १८, १९,
 २०, २३, २४, २७, २९,
 ५८, १२४

वुह्म (वृध्मम्) १ २६

वुह्मर्ह (वृहस्पति) २ ५३, १३७

वुह्मर्ह (वृहस्पति) १ १३८,
 २. ५३, १३७.

वुह्मर्ह (वृहस्पति.) ४ २८९.

वुह्मर्ह (वृहस्पति) २ १३७

वुह्मर्ह (वृध्मति) ४ ५.

वे (दे) ३ १२०, ४ ३७९,
 ३९५, ४२९, ४३९ वेणि ३
 १२० वेहि, वेहिती, वेमु, ३.
 ११९ वेहि ४ ३७०, ३७७.
 वेह ३. ११९ Cf. विणि,
 विनि.

वेमि (व्रीमि) ४ २३८

वेह (विलम्) १ ८५

वोहइ (नस्पते) ४ १९८.

वोहइ (कपर्विकाम्) ४ ३३५

बोर (बदाम्) १ १७०.

भमरउल (भमरकुल) छ ३८२.

भमाडइ, भमाडेइ भमावेई See
भम्

भमिरो (भमणशील) २ १४५
भमर छ ४२२

भम्मडइ See भम्

भयकर (भयकर) छ. ३३१

भयप्परई (बृहस्पतिः) २. ६९,
१३७.

भयष (भगवन्) छ. २६४. भयव
छ. २६४, २६५, ३०२

भयस्सई (बृहस्पति) २ ६९,
१३७.

भरह (स्मरति) ३ १३७, छ ७४
भरिमो ३ १३४.

भरहो (भरत) १. २१४

भरिउ (भरितम्) छ ४४४
भरिउइ छ ३८३

भर (भारम्) छ १४०, ७१,
४२१.

भलइ (स्मरति) छ ७४.

भलि (निर्वन्ध) छ ३१३

भल्ला (भद्रम्) ३ ३५१.

भल्लि (भत्री) छ. ३३०

भरई See भम्

भवओ (भवत) १ ३७.

भवन (भवनम्) ३ २९.

भवन्तो (भवान्) २ १७४.

भय (भगवन्) छ २६५ २८३,
२८४, ३०२ भवन्तो १ ३७.

भरर (भमर) छ. ३९७

भजारिसो (मवाइश) १. १२४.

भविओ (मन्व) २. १०७

भसइ (भषति) छ. १८६

भसणउ (भषिता) छ ४४३.

भसलो (भमर) १ २४४, २५४.
भमलु छ ४४४.

भस्टालिका (भहारिका) छ
२९०.

भस्टिणी (भटिनी) छ २९०.

भस्तो (भरत) २ ५१

भाइ (विभेति) छ ५३ भाइअ
छ ५३

भाईरहि (भागीरथा) छ. ३४७.

भाउओ (भावुक) १. १३१.

भागुलायणादो (भागुरायणात्)
छ ३०९.

भाण (भाजनम्) १. २६७

भाभिणी (भाषिनी) १ १९०

भामेइ See भम्

भायण (भाजनम्) १ २६७
भायणा, भायणाइ १ ३३

भाया (घ्राता) Declined ३
४७, ४८

भारइ (भारते) छ ३४७

भारह (भारत) छ ३९९.

भारिआ (भार्या) २ २४, १०७

भारिया (भार्या) छ ३१४

भालके (भाले) छ. ४४७

मावइ (मानयति) छ. ४२०.

भामइ (भासते) छ २०३

भाम्ना (भाषा) १ २११, २८७

भिउडी (भुकुटी) १. ११०

बोरी (बदरी) १. १७०.

बोह्मइ (कथयति) ४. २. बोह्मइ

४. ३६०. बोह्मिं ४. ४२२.

बोह्मि ४. ३८३.

बोह्मणउ (कथयिता) ४. ४४३.

बोहिं (बोधिम्) ४. २७७.

√भृ नृवइ (भूय) ४. ३९१. भन्ववी

३. १६२. भोपि ४. ३९१.

भोपिणु ४. ३९१.

भ

भइणी (भगिनी) २. १२६.

भइरवो (भिरवः) १. १५१.

°भओ (भयः) १. १८७. °भएण
४. ४४४.

भकवती (भगवती, ४. २२७.

भगदत्त (भगदत्त) ४. २९९.

भगवती (भगवती) ४. ३०७.

भगवतीए ४. ३२३.

भगव (भगवान्) ४. ३२३.

भक्कि (भक्ती) ४. ३३९, ४११.

भज्जा (भार्या) २. २४.

√भज्ज, भज्जइ, (भगकि) ४. १०६.

भज्जिउ ३. ३९५, ४३९. भग्गा

४. ३५१, ३७९, ३८०, ३९८,

४९७, ४२२. भग्गउं ४. ३५४.

भग्गाइ ४. ३८६.

भट्टिओ (विष्णुः) २. १७४.

भटो (भटः) १. १९५. भट्टु ४.

४२०. भट्ट ४. ३५७.

√भण् भणामि (भणामि) ३. ४१.

भणइ ४. २३९, ३९९. भणामो

३. १०६, १५५. भणामो, भणिमो

etc ३. १५५. भणन्ति ४.

३७६. भण ४. ३६७, ३७०,

४०४, ४२५. भणु ४. ४०१.

भणवि ४. ३८३. भणए, भणि-

जए ४. २४९. भणिअ ४.

३३०. भणिअउ ४. ४०२.

भणिअं २. १९३, १९९; ३.

७०. भणिए ३. ४१. भणिआ

२. १८६.

भणिरी (भगनशीला) २. १८०.

भण्डय (भण्डः) ४. ४२१.

भत्तं (भक्तम्) ४. ६०.

भत्ता (भर्ता) Declined ३.

४४, ४५.

भत्ताउ (भक्ताः) ४. ४२२.

भत्तिवन्तो (भक्तिमान्) २. १५९.

भत्तुणो etc. See भत्ता.

भइ (भद्रम्) २. ८०.

भइवउ (भाद्रपदः) ४. ३५७.

भद्रं (भद्रम्) २. ८०.

भन्तडी (भान्तिः) ४. ४१४.

भन्ति (भान्तिः) ४. ३६५, ४१६.

भन्ते (भदन्त) ४. २८७.

भण्णो (भस्म) २. ५१.

भमडइ See भ्रम्

भमया (भ्रूः) २. १६७.

भमर (भ्रमर) १. ६; २. १८३.

भमरो १. २४४, २४५. भमर

४. ३६८, ३९७. भमरा ४.

३८७.

भमरउल (भमरकुल) छ ३८२

भमाडइ भमाडेइ भमावेई ३००

भम्

भमिरो (भमणशाल) २ १४५

भमर छ ४२२

भम्भडइ ३०० भम्

भयकर (भयकर) छ ३३१

भयणई (वृत्तांत) ७ ६९

१३७

भयव (भयवन्) छ २६४ भयव

छ २६४, २६५ ३०२

भयस्तई (वृहत्पति) २ ६९

१३७

भरइ (स्मरति) ३ १३७, ४७४

भरिमी ३ १३४

भरहो (भरत) १ २१४

भरिड (भरितम्) छ ४४४

भरलइ छ ३८३

भर (भारम्) छ ३४० ७१,

४२१

भरइ (स्मरति) छ ७४

भलि (निर्वन्ध) छ ३१३

भला (भद्रम्) छ ३५१

भलि (भई) छ ३३०

भरई See भम्

भवआ (भवत) १ ३७

भवण (भवनम्) ३ २९

भवन्ता (भवान्) २ १७४

भन (भवान्) छ २६ २८३

२८४ ३०२ भवता १ ३७

भयैरु (भयर) छ ३९७

भवारिसो (भवादश) १ १२४

भप्रिओ (भव्य) २ १०७

भसइ (भयति) छ १८६

भसणउ (भयिता) छ ४४३

भसलो (भयर) १ २४४ २५४

भसलु छ ४४४

भस्टालिका (भट्टिका) छ

२९०

भस्टिणी (भट्टिना) छ २९०

भस्तो (भस्म) २ ५१

भाइ (विभति) छ ५३ भाइभ

छ ५३

भाईरहि (भागीरथी) छ ३४७

भाउओ (भ्रातृक) १ १३१

भागुलायणादो (भागुलायणात्)

छ ३०२

भाण (भाजनम्) १ २६७

भामिणी (भामिनी) १ १९०

भामेइ See भम्

भायण (भावनम्) १ २६७

भावणा, भायणाइ १ ३३

भाया (भ्राता) Declined ३

४७ ४८

भारइ (भारत) छ ३४७

भारह (भारत) छ ३९९

भारिया (भार्या) २ २४, १०७

भारिया (भार्या) छ ३१४

भालके (भाले) छ ४४७

भाउइ (भावयति) छ ४२०

भागइ (भाषते) छ २०३

भामा (भाषा) १ २१९ २८७

भिउडी (मुकुटी) १ ११०

भिऊ (भृगु) १ १२८
 भिङ्गारो (मृङ्गार) १. १२८.
 भिङ्गो (मृङ्ग) १. १२८.
 भिचु (मृत्यु) ४. ३४१.
 भिषिङ्गवालो (भिन्दिपाल) २
 ३८, ८९.

भिन्द्रइ (भिनाति) ४ २१६.
 भिण्को (भीष्म) २ ५४
 भिण्मलो (विङ्गल) २ ५८, ९०
 भिमोरो (हिमोर ?) २ १७४.
 भिसइ (भासते) ४ २०३
 भिसओ (भियहू) १ १८
 भिसिणी (भिसिनी) १. २३८.
 भीओ (भीत) ४ ५३, भीआए
 २ १९३

भीमशेणइश (भीमसेनस्य) ४
 २९९

भुअ (भुज) ४ ४१४
 भुअयन्त-भुआयन्त (भुज
 यन्त्रम्) १. ४

भुई (भृति) १ १३१

भुछइ (भषति) ४ १८६

✓ भुज्, भुजइ (भुनक्ति) ४ ११०
 भुजन्ति ४ ३३५ भुजइ,
 भुजिजइ ४ २४९ भुषणइ
 भुज्जणहि ४ ४४१ भोच्चा २
 १५ भोत्ता ४ २७१ भोत्तुण,
 भोत्तु, भोत्तव्व ४ २१२ भुत्त
 २ ७७, ८९, ३ ९५ भोच्छ
 ३ १७१ भुहुक्खइ ४ ५
 -with उपूत्तव्वहुक्खइ ४. १११

भुमइ (भ्रमति) ४ १६१

भुमया (भू) १ १२१, २
 १६७

भुल्लइ (भ्रस्यते) ४ १७७.

भुवण (भुवन) ४ ३३१ भुवणे
 ४ ४४१

भुहडी (भूमि-) ४ ३९५

✓ भू, भूमि (भवमि) ४ १६०
 होसि ३ १४५ होइ १. ९,
 २. २०६, ३ १४५, १७८,
 ४ ६०, ६१, ३३०, ३४३,
 ३६२, ३६७, ३७७, ३९५,
 ४०१, ४०२, ४२०, ४२२,
 ४२३, ४२४, ४३०, ४३८
 होदि ४. २६९, २७३ भोदि
 ४ २७३, २७४, ३०२ भोति
 ४ ३१८, ३१९ हवइ ४ ६०,
 ७८७ हुवइ, भवइ ४ ६०
 हवदि ४ २६९. भवदि, हुवदि,
 भुवदि ४. २६९ होमो ३.
 १५५ होन्ति ४. ६१, ४२२
 हुन्ति ३. २६, ४ ६१ हवन्ति,
 हुवन्ति ४ ६० होन्ति ४
 ४०६ होसु ३ १७५ होउ
 ३ १७८, ४ ४२० होतु ४
 ३०७ होथ, होह ४. २६८.
 हुवेय्य ४ ३२०, ३२३. होजइ
 होजाइ, होज, होजा etc
 Comj ३. १७८ होज
 हिइ etc होजउ etc ३ १७८
 होज ३ १५९, १६५, १७७,
 १७९, ४. ३७० होजा ३.
 १५९, १७८, १७९. हुज २
 १८०. होजइ ३ १६५. होस्स,

होहिमि, होस्सामि, होहामि ३.
१६९. Of ३ १६६, १६७,
होहिद ४. ३८८ होही २
१८० होजस्सामि, होजस्स,
होजहामि ३. १७८. होसद ४,
३८८, ४१८ भविसिदि ४.
२७५, ३०२. होजहिदि oto
३ १७८ हुवीय ३ १६३
होईअइ, होइजइ ३ १६०
भावेइ ३. १४९ होतो ३.
१८०. हुतो ४ ६१ होमाणो
३. १८० हुअ ४ ६४. हुआ
४ ३८४. हुआ ४ ३५१.
भविअ, हविअ, भोवण, होवण,
होता ४ २७१. होऊण, होअ
ऊण ४ ९४० Of होतओ
-with अनु. अनुहुअ ४ ६४.
-with परि. परिभवइ ४ ६०.
परिहविअ ४ ४०१ -with प्र.
पभवइ ४ ६० पहुवइ ४
३९० पभवइ ४. ६३ पहुप्पिरे
३ १४२. पहुअ ४. ६४ बहुत्ता
१ २३३, २ ९८ -with
सम्. सभवइ ४ ६०. सभावइ
४ ३५ असभावइ ४. २६०.

भूमिस्तु (भूमिस्तु) ३ १६.

भे (यूम) ३ ९१, ९३, ९४,
९५, १००, १०६.

भेच्छ (भेत्स्यामि) ३ १७१

भेहो (भेर) १ २५१

भेत्तुवाण (भित्ता) २ १४६.

भो (भो) ॥ २६३, २६४, २८५,
३०२

भोअण (भोजन) १ ८१, १०२.

भोगं (भोगम्) ४ ३८९.

भोच्चा, भोच्छं See भुज्

भोच्चा oto See भुज्

✓ भंज्, भगइ (भश्यते) ४ १७७

-with प्र पन्भट्ट ४ ४१६

भन्ति (भान्ति) ४ ३६०

✓ भ्रम्, भमइ (भ्रमति) ४ १६१,

२३९ भवेइ ४ ४०१ भ्रमन्ति

४ ४५२. भमेज ४ ४१८.

ममिअ २ १४६ Caus भामेइ

३ १५१, ४ ३०. भमावइ ३.

१५१. भमावेइ ३. १५१, ४

३० भमवइ ४ १६१. भमा-

वइ ३ १५१, ४ १६१

भमावेइ ३. १५१, ४ ३०

मम्मवइ ४ १६१ -with परि

परिभ्रमन्तो ४. ३२३

म

म (मा) ४ ३४६, ३६५, ३६८,

३७९, ३८४, ३८७, ४१८,

४२०, ४२२, ४४२

म-म्मि (अहम्) ३. १०५ सो

३ १०६ म ३ १०७, ४

३२३. मम, मि, मिस, मम्ह

३. १०७ मि, मे, मम, ममए,

ममइ, मइ, मयाइ ३ १०९

मए २ १९९, २०१, २०३.

३. १०९, १६०. मई ४ ३२०,

३४६, ३५६, ३७०, ३७७,

३९६, ४०१, ४०२, ४१४,

४१८, ४२०, ४२१, ४२२,

४२३, ४३८ मइतो, ममत्तो,

महत्तो, मज्झत्तो, मत्तो, ३.
 १११ ममात्तो, ममात्तु ४ ३०७,
 ३२१ ममत्तो, ममादित्तो, ममा
 सुत्तो, ममेसुत्तो ३ ११२. मे ३
 ११३, ४. २८२, २८३, ३०२
 मह ३ ११३ मम ३ ११३,
 ४. २८०, २८८, ३०२ मह २
 १६४, ३. ११३ मह ४ ३३३,
 ३७०, ३७९, ३८३ ३९१,
 ३९५, ४१६, ४१८, ४२२,
 ४२३, ४२९, ४३८ मह ३.
 ११३ मज्झ ३ ११३, ४ २३.
 मज्झु ४ ३६७, ३७९, ३९८,
 ४०१, ४१७ मज्झ ३ ११३.
 मज्झ, मज्जाण, मज्जाण, ममाण
 ममाण, महाण, महाण ३ ११४
 मि ३ ११५ मह ३ ११, १३५
 ममाह, मह, मे ३ ११५.
 ममम्मि, महम्मि, मज्झम्मि ३
 ११६. ममेसु महेसु मज्जेसु
 ममसु, महसु, मज्झसु ३ ११७

मअङ्गो (मृगाङ्ग) १ १३०
 महल (मलिनम्) २ १३८.
 मईअ (मदीय) २. १४७
 मउअत्तयाइ (मृदुकत्वेन) २
 १७२

मउअ (मृदुकम्) १ १२७
 मउड (मुकुटम्) १ १०७
 मउण (मौनम्) १ १६२
 मउत्तण (मृदुत्वम्) १ १२७.
 मउर (मुकुरम्) १ १०७
 मउलण (मुकुलनम्) २ १८४.
 मउल (मुकुलम्) १ १०७

मउलिअहिं (मुकुलन्ति) ४
 ३६५

मउली (मौलि) १ १६२
 मउलो (मुकुलम्) १ १०७
 मउवी (मृद्वी) २ ११३.
 मऊरो (मयूर) १ १७१
 मऊहो (मयूख) १ १७१
 मओ (मृग) १ १२६.
 मेओ (मेघ) ४ २८७
 मंसं (मासम्) १ २९, ७०
 मंसल (मासलम्) १. २९
 मंसुल्लो (श्मश्रुमान्) २ १५९
 मंसू (श्मश्रु) १ २६, २८६.
 मकरकेतू (मकरकेतु) ४ ३२४.
 मकरद्धजो (मकरध्वज) ४
 ३२३.

मकडु (मर्कट) ४ ४२३
 मकनो (मार्गण) ४ ३२५,
 ३२८

मम्खइ (वसति) ४ १९१.
 मग्गइ (याचते) ४ २३०.
 मग्गओ (मर्गत) १ ३७
 मग्गन्ति (मृग्यन्ते) १ ३४
 मग्गहु ४. ३८४

मग्माणु (मार्गण) ४ ४०२.
 मग्गासिर (मार्गशीर्ष) ४. ३५७
 मग्गु (मार्ग) ४ ३५७, ४३१.
 मग्गहिं ॥ ३४७

मग्गू (महु) २. ७७
 मघव (मघवान्) ४ २६५
 मघोणो (मघवान्) ७ १७४
 मच्चइ (मायति) ४. २२१

मधु (मृत्पु) १ १३०.

मच्छर (मत्सर) ४ ४४४ मच्छरो
२. २१.

मच्छलो (मत्सर) ०. २१

मच्छिआ (मक्षिका) २. १७.

मच्छु (मत्स्य) ४ ३७०. मच्छे
४. ३७०.

√मज्ज, मज्ज (मज्जति) ४. १०१

मज्जति ४ ३३९ - *with* नि

शुमज्ज १ ९४, ४ १२३

शुमज्जो १. ९४, १७४.

मज्जह (मार्जि) ४ १०५

मज्जं (मज्जम्) २ २४

मज्जाया (मर्जादा) २ ७४.

मज्जारौ (मार्जार) १. ७६, ०
१३२

मज्जन्तो (मज्ज्याह) २ ८४

मज्जन्तो (मज्ज्याह) २. ८४

मज्जं (मज्जम्) २ १० मज्जहे

४ ३५० मज्जे ४ ४०६.

मज्जि ४. ४४४

मज्जिमो (मज्जिम) १ ४८.

मज्जरो (मार्जार) २ १३२

मज्जारो (मार्जार) १ २५.

मज्जिष्ठ (मज्जिष्ठया) ४. ४३८.

मज्जिआ (मज्जिका) २ २९

मज्जं (मज्जम्) १ १२८

मज्जा (मज्जम्) २ १७४.

मज्जफर (मर्ज १) २ १७४

मज्जयं (मज्जकम्) १. २०६

मज्जहसरिआ (मज्जहसरि) २.

२०१

मज्जह (मज्जति) ४. १०६.

मज्जिओ (मज्जित) २ ३६

मज्जह (मज्जति) ४ १२६.

मज्जो (मज्ज) १. ११९

मज्जह (मज्जते) ४ ७

मज्जसिला (मज्ज शिला) १ २६

मज्जस्ती, मज्जसिणी (मज्जस्ती, मज्ज
स्तिनी) १ ४४.

मज्जयं (मज्जकम्) ०. ११९

मज्जसिला (मज्ज शिला) १ २६,
४ २८६

मज्जस्ति (मज्जस्तिन) ४ २६३

मज्जहर (मज्जहरम्) १ १५६.

मज्जा (मज्जाकम्) २. १६९

मज्जाउं (मज्जाकम्) ४ ४१८ ४२६

मज्जासिला (मज्ज.शिला) १. २६,
४३

मज्जि (मज्जति) ४ ४२२

मज्जिअडा (मज्जय) ४. ४१५,
४२३

मज्जिअं (मज्जाकम्) २ १६९.

मज्जु (मज्ज) ४ ३५०. ४०१,
४२१, ४२२, ४४१

मज्जुअत्तं (मज्जुअत्तम्) १ ८.

मज्जुस्ती (मज्जुय) १ ४३

मज्जे (मज्जते, मज्जे) २ २०७

मज्जोज्ज (मज्जोज्जम्) २ ८३

मज्जोण (मज्जोणम्) २ ८३

मज्जोरधा (मज्जोरधा) ४ २८१,

३-२

मणोरह (मनोरथ) छ. ३६२,
३८८, ४०१ मणोरह छ
४१४.१

मणोसिला (मन शिला) १ २६

मणोहरं (मनोहरम्) १ १५६

मण्डलं (मण्डलम्) छ ३२५

मण्डलगो (मण्डलाग्रम्) १ ३४
मण्डलगो १ ३४

मण्डूको (मण्डूक) २ ९८

मतन (मदन) छ ३०७ मतनो
छ ३२५ मतन छ ३२४

मत्तहं (मत्तानाम्) छ ३८३,
४०६

०मत्ते (०मते) १ १०२

मत्तो (मत) छ २६०

मधुरं (मधुरम्) छ ३२५

मदि (मति) ॥ ३७२

√मन्, मत्ते (मन्ये) १ १७१
माणिअ छ ३८८ माणिओ
२ १८० - with सम्. समाणेइ
छ ३३४

मन्तिदो (मन्त्रित) छ २६०

मन्तू (मन्यु) २ ४४

मन्थइ (मन्थाति) छ १२१

मन्दरयड (मन्दरतट) २ १७४

मन्दाल (मन्दार) छ २८८

मभू (मन्यु) २ २५, ४४

मम्मीसिडो (मा भेषी) छ ४२२

मं (मा) छ ३८५, ४१८

मम etc See म.

मम्मणं (मामणम्) २ ६१

मम्मो (मर्मे) १. ३२.

मयगलो (मदकल) १ १८२.

मयगलह छ ४०६.

मयङ्को (मृगाङ्क) १. १७७, १८०

मयङ्कु छ ३९६

मयाच्छि (मृगाक्षी) २ १९३

मयणो (मदन) १ १७७, १८०,
२२८. मयणु छ. ३९७.

मयरख्य (मकरध्वज) छ ४२७.

मयरहल (मकरगृहम्) छ ४२२

मय्य (मयम्) छ. २९२.

√मर, मरइ छ २३४, ४२० मरहिं
छ ३६८ मराहु छ. ४३९.

मरिण्णउ छ ४३८. मारइ ३.

१५३, छ. ३३० मारइ छ

३३७. मारि छ ४३९ मारि

अवेण छ ३७९, ४१७ मारिआ

छ ३५९ मुअ छ ३६७,

४१९, मुअउ छ ४४२ मुएण

छ. ३९५, मुआ छ. ४४२

मोलेध छ. ३०२

मरगंय (मरकत) छ ३४९. मरगय
१ १८२.

मरट्टु (गर्व) छ. ४२२

मरणु (मरणम्) छ. ३७०, ४१८.

मरणा १ १०३

मर (निधे) ३. १४१.

मरहट्टो (महाराष्ट्र) १. ६९ मर-

हट्ट १. ६९, २. ११९

मरिसइ (मर्यति) छ २३५

मलइ (मृदाति) छ १२६

मलय (मलय) २ ९७

मलयकेतु (मलयकेतुः) छ. ३०२.
मलिन (मृदित) १. ७. मलिवाई
३. १३५.

मलिणं (मलिनम्) २. १३८.
मल्लजुज्जु (मल्लजुदम्) छ. ३८२,
४४४.

मल्लं (माल्यम्) २. ७९.
मस्तणं (मद्यणम्) १. १३०.

मस्तणं (ममशानम्) २. ८६.

मस्तिणं (मद्यणम्) १. १३०.

मस्कली (मस्करी) छ. २८९.

मस्सु (मस्यु) २. ८६.

महइ (मानयति) १. ५; छ. १९२.

महए १. ५. महन्ति छ. ३५३.

महण्णव (महार्णव) १. २६९.

महहुम (महाहुम) छ. ४४५. मह-

हुमु छ. ३३६.

महन्तो (महान्) २. १७४.

महन्वो (महान्) छ. ३६१. महन्वे
छ. ३०२. ३

महपुण्डरिय (महापुण्डरीकः) २.
१२०. ३.

महमहइ (गन्धः प्रसरति) छ. १७८.
महमहिअ १. १४६.

महव्याय (महावत) छ. ४४०.

महादहहो (महाहदह्य) छ. ४४४.

महाघनं (महाघनम्) छ. ३२३.

महारउ (मदीयः) छ. ३५८.

महारा छ. ३५१, ४३४.

महारिसि (महर्षिः) छ. ३९९.

महावीरे (महावीरः) छ. ३६५.

महावीले (महावीरः) छ. ३०३.

प्रा. व्या...६

महिअल (महीतल) छ. ३५७.

महिमण्डलि (महीमण्डले) छ.
३७२.

महिमा (महिमा) १. ३५.

महिला (महिला) १. १४६; ३.
८६, ८७. महिले ३. ४९. महि-
लाओ ३. ८६.

महीवट्टं (महीवृष्टम्) १. १२९.

महियालो (महीपालः) १. २३१.

मही (मही) ३. ८५; महिदि छ.
३५२.

महु (मधु) ३. २५, ३७. Dee-
lined ३. १६, १९, २०, २१,
२२, २३, २४, २५, २६, १२४,
१२८.

महुअं (मधूकम्) १. १२२.

महुमहणु (मधुमघनः) छ. १८४.

महुरव्य (मधुरावा) २. १५०.

महुलड्डी (मधुवट्टिः) १. २४७.

महुअं (मधूकम्) १. १२२.

महेला (महिला) १. १४६.

मा (मा) २. २०३; छ. ३३०,
३५७, ४१८, ४२२.

मा, माई (मित्रि) छ. ३५०,
४२१. -with उप. उपनिषद् छ.
४१८. -with विधिम्. विनिम्न-
विद् छ. ४४६.

माया (माय) Declined ३.
४६.

माइगणो (मातृगणः) ३. ४६.

माइदेवो (मातृदेवः) ३. ४६.

माई (मा) २. १९१.

माहुरं (मातृहम्) १. १३५.
माहुरण (मातृणाम्) ३. ४६. माहुरं
१. १३५.

माउअं (मृदुकम्) २. ९९.
माउआ (मातृका) १. १३१.
माउकं (मृदुत्वम्) १. १२७; २. २.
९९.

माउकछा (मातृप्वसा) २. १४२;
३. ४१.

माउत्तणं (मृदुत्वम्) २. २.
माउमण्डलं (मातृमण्डलम्) १.
१३४.

माउलुङ्गं (मातृलुङ्गम्) १. २१४.
माउसिधा (मातृप्वसा) १. १३४;
२. १४२.

माउहरं (मातृहम्) १. १३४,
१३५.

माऊप (मात्रा) ३. ४६.

माणइ (मानयति) १. २२८.

माणइत्तो (मानवान्) २. १५९.

माणंसी (मनस्विन्) १. २९.
४४. माणंसिणी १. २६, ४४.

माणस्स (मानाय) २. १९५.

माणु (मानः) ४. ३३०, ३८७,
३९६, ४१०, ४१८. माणि
४. ४१८. माणेण ४. २७८.

माणुदा (मानुष) ४. ४४७.

मामि (सख्यामन्त्रणे) २. १०५,
१९५.

मायन्दो (मायन्दः) २. १७४.

मायंद (मातृः) ४. ३९९.

मारणउ (मारणवीलः) ४. ४४३.

मारुअतणओ (मारुतनयः) ३.
८७.

मारुदिणा (मारुतिना) ४. २६०.

मालइ (मालती) ४. ३६८.
मालई ४. ७८.

माला (माला) २. १८२; ३. ८८,
१२४. Declined, ३. २७,
३०, ३६, ४१, ८८, १२४, १२६,
१२७, १२९. °मालस्स १. ४.

मासं (मांसम्) १. २९, ७०.

मासलं (मांसलम्) १. २९.

माख (श्मश्रु) २. ८९.

माहउ (माघः) ४. ३५७.

माहप्पो (माहात्म्यम्) १. ११.
माहप्यं १. ३३.

माहुलिङ्गं (माहुलिङ्गम्) १.
२१४.

माहो (माघः) १. १८७.

मि 800 म.

मिअदो (मृगाइः) १. १३०.
मिगइ ४. १७७, ४०१.

मिइको (मृदङ्गः) १. १३७.

मिइ (मृत्युः) १. १३०.

मिच्छा (मिष्या) २. २१.

मिद्धं (मिष्टम्) १. १२८.

मिच्छा (मित्राणि) ४. ४२२.

मिरिअं (मरीचम्) १. ४९.

√मिल्, मिलइ (मिलति) ४. ३३२.

मितिअइ ४. ४३४. मितिअ

४. ३८९. मितिअउ ४. ३३२.

मिलाइ (म्लायति) २. १०६, ४.
१८, २४०. मिलावइ ४
२४०.

मिलाणं (म्लानम्) २. १०६
मिलिच्छो (म्लेच्छ) १. ८४.
मिच (इव) २ १८२.

मिस्सइ (मिथयति) ४ २८
मिहुणं (मिथुनम्) १ १८७.

✓मीळ, मीलइ (मीलति) ४. २३२.
मेलवि ४ ४२९. -with उद्
उम्मिहइ. ४. २३२, ३५४.
उम्मीलइ ४ २३२ उम्मीलन्ति
३. २६ -with नि. निमिलइ,
निमीलइ ४. २३२. -with
प्र पमिलइ, पमीलइ ४. २३२.
-with सम, समिलइ समीलइ
४ २३२.

मीर्ख (मिथम्) १. ४३, २ १७०.
मीसालिर्ख (मिश्रितम्) २. १७०

मुइहो (मृदत) १. ४६, १३७.

मुक ६०० मुच्.

मुको (मूक) २. ९९.

मुक्खो (मूर्ख) २ ८९, ११२.

मुगडा (मुद्रा) ४. ४०९

✓मुच, मुअइ (मुचति) ४. ९१.

मुअ ३ २६. मोच्छ ३. १७१

मुअइ २. २०६. मोत्तु २.

१४६, ४ २१२. मोत्तुण ४.

२१२, २३७. मुको २.

२ मुका ३. १३४ मुकाह

४ ३७०. मुत्तो २. २.

मोसल ४. २१२ -with प्र.

पम्मुक, पम्मु २. ९७.

मुच्छा (मूर्च्छा) २ ९०.

मुज्झइ (मुज्जति) ४. २०७, २१७

मुअ (मुज) ४. ४३९

मुआयणो (मोआयन) १ १६०.

मुट्टी (मुष्टि) २. ३४

✓मुण, मुणसि (जानासि) २ २०९.

मुणइ ४ ७. मुणन्ति २ २०४.

अमुणन्ति २ १९०. मुणिअइ

४. २५२ मुणित ४ ३४६

मुणिआ २. १९९

मुणालं (गुणालम्) १ १३१.

मुणालिअहे (गुणालिकाया) ४

४४४.

मुणि (मुनि) ४ ३४१, ४१४,

मुणित्थ, मुणीण ३ १३१

मुणिन्दो (मुनीन्द्र) १. ८४

मुर्णासिम (मनुष्यत्वम्) ४ ३३०

✓मुणइ मुण्डइ (मुण्डयति) ४.

११५. मुण्डिअउ ४ ३८९.

मुण्डमालिण (मुण्डमाला) ४

४४६

मुण्डा (मूर्धा) १ २६; २ ४१.

मुत्ताहलं (मुक्ताफलम्) १. २३६

मुत्ती (मूर्ति) २ ३०.

मुत्तो ६०० मुच्

मुत्तो (मूर्त) २ ३०.

मुद (मुद्रा) ४. ४०९. मुदं ४.

३०२.

मुद्ध (मुग्ध) १. १६६, ४. ३४९,

४२२. मुद्धा ३ २९, ८६. Do

clined ३ २९ मुदि ४

३७६, ३९५. मुद्धए ४ ४२३.

मुद्रादे ध ३५७ मुद्राई, मुद्राए

१. ५. मुद्र २ ७७

मुद्राडेह (मुग्धाया) ध ३५०

मुद्रा (मूर्धा) २ ४१ ३ ५६

मुद्राणो (मूर्धान) ३ ५६

मुद्रिआध (मुग्धिकाया) ३ २९

मुद्रिआए, मुद्रिआइ ३ २९

मुरइ (हासेन स्फुटति) ध ११४.

मुरन्दले (मुरन्दले) २ १९४

मुरन्पो (मूर्ध) २ १७४

मुसइ (मुषति) ध २३९

मुसल (मुसलम्) १ ११३

मुसा (मृषा) १ १३६

मुसावाओ (मृषावाद) १. १३६.

मुसुमूरइ (भनक्ति) ध १०६

मुह (मुज) १ २४९ ध ३३२,

३४९, ३५७ ३८२, ३९५,

४०१ ४१४ मुहु ध ३६७,

४४४ ह २ १६४, ३ ४३,

ध ३०० मुहस्स ३ १३४

मुहहु ध ४२२

मुहलो (मुखर) १ २५४

°मुही (°मुखी) ३ ७०

मुहुत्तो (मुहुर्त) २ ३०

मुहुल्ल (मुख-कम्) २ १६४

मूओ (मूक) २ ९९

मूरइ (भनक्ति) १०६

मूलि (मूले) ध ४२७

मूसओ (मूषक) १ ८८

मूसल (मुसलम्) १ ११३

मूसा (मृषा) १ १३६

मूसावाओ (मृषावाद) १ १३६

मे See म

मेखो (मेघ) ध ३२५.

मेढी (मेधि) १. २१५

मेत्त (मात्रम्) १ ८१

मेरा (मिरा) १ ८७

मेलचइ (मिश्रयति) ध २८

मेलवि See मिल्

मेल्लइ (मुखति) ध ९१, ४३०

मेळि ध ३८७ मेळवि ध

३५३ मेळपिणु ध ३४१

मेळन्तिहे ध ३७०. मेळन्तहो

ध ३७०, ३७७

मेशो (मेष.) ध २८७

मेहो (मेघ.) ध ३६७, ४१८,

४१९, ४२० मेहो १ १८७

मेहु ध ३९५ ४२२ मेहा १

१८७, ३ १४२

मेहला (मेखला) १ १८७

मो See म

मोक्कलडेण (मुक्तेन) ध ३६६

मोक्ख (मोक्षम्) २ १७६

मोगारो (मुद्गर) १ ११६, २

७७

मोद्दायइ (रमते) ध १६८.

मोडन्ति (मोटयन्ति) ध ४४५

मोण्ड (मुण्डम्) १. ११६, २

७७.

मोत्तु etc See मुच्

मोत्था (मुस्ता) १ ११६

मोरउल्ला (मुषा) २ २१४

मोरो (मयूर) १. १७१

मोल्ल (मूल्याम्) १. १२४.

मोसा (मृषा) १ १३६

मोसावाओ (मुषावाद) १ १३६

मोहो (मोह) १. १७१, ३ ८७

मिम ४०० म

म्ह, म्हि, म्हो, ६०० अस्

य

य (च) २. १८४, ३ ५७, १४१,
४. ३२६, ३९६

यणचदे (जनपद) ४ २९२

यति (यदि) ४. ३२३

यदि (यदि) ४ २९२

यधाशालूयं (यथास्वरूपम्) ४
२९२

✓यम्, यच्छइ (यच्छति) ४ २१५

-with नि निजम् ४ २८७.

-with प्र. पयच्छसे ४. ३१३

°यम्वालं (°जम्वालम्) ४. २८८.

यलहला (जलधरा) ४. २९६.

यन्के (यस) ४ २९६

✓या जामि (यामि) २ २०४, ३

१३४. यादि ४. २९२ जाइ ४

१४०, ३५०, ४४५. जामइ ४

२४०. जन्ति ४. ३८८, ३९५,

४३९. जाहि ४. ४२२, ४३९

जाहु ४. ३८६ जाइजइ ४.

४१९. जावेइ ४ ४०.

याणदि (जानाति) ४ २९२

याणयत्तं (यानपात्रम्) ४ २९२

यातिसो (यादश) ४. ३१७.

याय (यावत्) ४. ३०२

युगे (युगे) ४ २८८.

युत्त (युक्तम्) ४ ३०२

युम्हातिसो (युष्मादश) ४ ३१७.

ये (ये) ४ ३०२

य्येव (एव) ४ २७६, २८०,

२८३, ३०२, ३१६, ३२१,

३२३

र

र (पादपुरणे) २ २१७.

रअणीअरो (रजनीचर) १ ८

रइ (रति) ४ ४२२ रईओ, रईउ,

रईहितो ३ २९

रन्तसाणां (राक्षसानाम्) ३

१४२

✓रअ, रअइ (रक्षति) ४ ४३९

रअखेअहु ४ ३५०, ३६७

रओलइ (दोलायते) ४ ४८.

रओ (रक्ष) २ १०, ८९

✓रअ, रअइ (रचयति) ४ ९४

-with समा समारयइ ४ ९५.

-with वि विरएमि २ २०३

रअसि (रजयसे) ४ ४२२

रअइ (रचयति) ४ ४९.

रअजा (राज्ञा) ४ ३०४, ३२०

रअओ ४ ३०४ See राया

रअन्तउ (रत्न) ४ ४४५

रण (रण) ४. ३७०, ३७७,

३८६ रणि ४. ३६०.

रणणइइ (गरण्ये) ४ ३६८

रणण (गरण्यम्) १ ६६

रणणा etc See राया

रत्तडी (रात्रि) ४ ३३०

रत्ती (रात्रि) २ ७९,

रति ३. १३७

रत्तो (रक्त) २ १०

रदिण (रत्या) ४ ४४६

रन्नु (अरण्यम्) ४ ३४१

रफसो (रमस) ४ ३२५

✓रम् with आ आरमइ (आरमते)

४ १५५ आढत्तो, अ रद्धो २
१३८

✓रम् रमइ (रमते) १ २०२ ४

१६८ रमदि ४ ३१९ रमदे

४ २७४ रमते ४ ३१९

रमठ ४ ३०७ रमिठ ३

१३६ रमिअ २ १४६ ४

२७१ रत्तुण ४ ३१२ रत्तुण,

रन्ता ४ २७१ रमिअते ४

३१५ रमिअन्ति ३ १४२

रम्पइ (तक्ष्णोति) ४ १९४

रम्फइ (तक्ष्णोति) ४ १९४

रम्फा (रम्भा) ४ ३२५

रम्भइ (गच्छति) ४ १६२

रयण (रत्न) ४ ४०१, ४२२

रयण २ १०१ रयणाइ ३

१४२ ४ ३३४

रयणिअरे (रजनाचरान्) ४

४४७

रयणी (रजनी) ४ ४०१

रयद (रजतम्) १ २०९

रयय (रजतम्) १ १७७ १८०,

२०९

रघइ (रौति) ४ २३३

रघण्णा (रम्या) ४ ४२२

रघि (रवि) ४ ४४४ रवी १

१७२

रस (रस) २ १६४ रसु ४

४०१, ४४४

रसायल (रसातलम्) १ १७७,

१८०

रसालो (रसाल) २ १५९

रस्ती (रसिम) १ ३५ २ ७४,

७८

रहवरि (रयोपरि) ४ ३३१

रहस्स (रहस्यम्) २ १९८,

२०४

रहु (रघु) ४ ४४७

रहुयई (रघुपति) ३ ७० रहु

वइणा २ १८८.

राइक (राजकीयम्) २ १४८

राइणा oto See राया

राई (रात्रि) २ ८८

राईय (राजीवम्) १ १८०

राउल (राजकुलम्) १ २६७

राओ (राग) १ ६८

राचा (राजा) ४ ३२५ राचिना,

राचिओ ४ ३०४

राजपधो राजपहो (राजपय) ४

२६७

राजा (राजा) ४ ३०४ राज ४

३२३

राम (राम) २ १६४ °रामइ ४

४०७

°राय (°राज) ४ ३५०

रायइ (राजते) ४ १००

रायउल (राजकुलम्) १ २६७

रायकेरं (राजकीयम्) २ १४८.

रायचट्टयं (राजवार्तिकम्) २ ३०.

रायहरं (राजग्रहम्) २. १४४.

राया (राजा) ३ १३६ Deohn

ed, ३. ४९, ५५, ४ ३०४,

३२०, ३२३, ३२५ राय

४. ४०२. राय ४ २६४.

रायणो ४. २६०.

रायाणो (राजा) ३ ५६

रावण (रावण) ४. ४०७

रावेइ (रक्षयति) ४. ४९.

राह (राधा) ४ ४२०.

राही (राधा) ४ ४२२.

राहु (राहु) ३. १८०, ४ ३८२,

३९६, ४४४.

रि (रे-सबोधने) २ २१७, ४

३९०

रिभइ (प्रविशति) ४ १८३

रिड (रिपुः) ४ ३७६, ३९५.

४१६. रिड १. १७७, २३१.

रिऊ (रुद्ध) १ १४१, २०९

रिक्खो (रुद्धः) २ १९ रिक्ख

२ १९.

रिगइ (प्रविशति गच्छति) ४.

२५९

रिक्खो (रुद्ध) १. १४०, २.

१९ रिक्ख २. १९

रिज्जु (रुज्जु) १ १४१.

रिणं (रुणम्) १ १४१

रिखी (रुद्धि) १. १२८, १४०,

२. ४१. रिद्धिहि ४ ४१८.

रिखो (रुद्ध) १ १४१

रिखी (रुद्धि) १ १४१

रीडइ (मण्डयति) ४ ११५

रीरइ (राजते) ४ १००.

रुखं (रुद्धम्) २ १८३

रुक्ख (रुद्ध) २ १९. रुक्खो २.

१२७ रुक्खाइ, रुक्खा १. ३४.

रुक्खइ (रोचते) ४ ३४१.

रुक्खइ ३०० रुध्

रुद्धइ (रौति) ४ ५७.

रुणुणुणि (शब्दानुकरणे) ४.

३६८.

रुण्डइ (रौति) ४ ५७

✓रुक्, रुक्खि (रोदिपि) ४ ३८३.

रुक्खि ४ ३८३ रुक्ख ४

२२६, २३८ रुक्खइ ४ २२६,

२३८ रुक्ख ४ ३६८. रुक्ख ३

१७१ रुक्ख, रुक्खण, रुक्खव्य ४

२१२ रुक्खइ, रुक्खिइ ४

२४९ रुक्ख १. २०९.

रुद्धो (रुद्ध) २ ८०

रुद्धो (रुद्ध) २ ८०.

✓रुद्ध, रुद्धइ (रुद्धि) ४ १३३,

१२८, २३९ रुद्धइ, रुद्धइ ४

२१८, रुद्धइ, रुद्धिइ ॥

२४५ रुद्धी ४ ४२२, ४२९,

४३१ -with अनु अणुरुद्धइ,

अणुरुद्धिइ ४ २४८, -with

उप उपरुद्धइ, उपरुद्धिइ ४

२४८ -with सम्. सरुद्धइ,

सरुद्धिइ, सरुद्धिइ, सरुद्धिइ ४ २४८.

रुषिणी (रुषिणी) २ ५२

रुषी (रुषी) २ ५२, ८९

रुष्मइ See रुध

रुष्मइ See रुध

रुवइ (रौति) ४ ५७

रुवइ See रुद्ध

✓रुप् रुसइ (रुष्यति) ४ २३६

३५८ रुसेसु ४ ४१४ रुसित

३ १४१ रुसिजइ ४ ४१८

रुद्रा ४ ४१४

रुहिर (रुधिर) १ ६ रुहिरें ४

४१६

रुमउ (रुपक) ४ ४२२

रुमडउ (रुपक) ४ ४१९

°रुवो (रुप) १ १४२ रुवेण

२ १८४

रुसणा (रुषयुक्ता) ४ ४१८

रे (रे) २ २०१ रेरे ३ ३८

रेधवइ (मुञ्चति) ४ ९१

रेमो (रेफ) १ २३६

रेसि, रेसि (तादर्थ्ये निपात) ४

४२५

रेहइ (राजते) ४ १०० रेहन्ति

३ २२, १२४

रेहा (रेखा) २ ७

रेहिरो (शेभावान्) २ १५९

रोइ See रुद्ध

रोइत्या (रोचते) ३ १४३

रोच्छ See रुद्ध

रोञ्चइ (पिन्ष्टि) ४ १८५

रोमन्थइ (रोमयति) ४ ४४

°रोमावलिहे (रोमावत्या) ४

३५०

रोवइ See रुद्ध

रोविरो (रोदनशील) २ १४५

रोस (रोषम्) २ १९०, १९१

रोस ४ ४३९

रोसाणइ (मार्ष्टि) ४ १०५

ल

लउ (लयम्) ४ ४१४

लक्खण (लक्षण) २ १७४

लक्खण २ ३

लक्खु (लक्षम्) ४ ३३२

लक्खेहि (लक्षै) ४. ३३५

✓लग्, लगइ (लगति) ४ २३०,

४२० ४२२ लगिबि ४

३३९ लग ४ ३२६ लगो

२ ७८ लग्मा ४ ४४५

-with वि विलगि ४ ४४५

लङ्गल (लाङ्गलम्) १ २५६

लङ्गल (लाङ्गलम्) १ २५६

लङ्गण (लङ्गणम्) १ ३०

लङ्गिछ (लङ्गि) ४ ४३६

लङ्गि २ १७

लङ्गुण (लाङ्गुणम्) १ २५ ३०

लङ्गण १ ३०

✓लज्ज लज्जइ (लज्जते) ४ १३०

लज्जिजइ ४ ४१९ लज्जि

ज्जन्तु ४ ३५१

लज्जालुया (लज्जावती) २ १५९

लज्जालुङ्गी (लज्जावती) २ १७४

लजिरो (लज्जावान्) २. १४५.
 लाया (राज्ञा) ४. ३०२
 लट्टी (यष्टि) १. २४७, २. ३४
 लहड़ (सरति) ४. ७४
 लणहं (शृङ्गम्) २. ७७
 ✓लप्, लपति, लपते (लपति) ४
 ३१९ लपित ४. ३०४ ३२४
 -with वि विलग्न ४. १४८
 ✓लभ्, लहहि (लभते) ४. ३८३,
 लहइ ४. ३३५ लहहु ४
 ३८६, ४११. लहिमु ४. ३८६
 लहन्ति ४. ३४१, ४१४
 लहहिं ४. ३६७, ४४०. लहन्तु
 ४. ३९५ अलहन्तिअहे ४
 ३५० लहेज्ज-लहिज्जेज्ज ३
 १६० लब्धइ १. १८७, ४.
 २४९, ४१९ लहिज्जइ ४
 ४१९ लब्धो ३. १३४. लब्ध
 ३. २३ त्रिच्छइ २. २१.
 लल्लक (?) २. १७४
 लवण (लवण) १. १७१
 लहड़ा (रण) ४. २८८
 लहु (लघु) ३. १३४ लहुअ २
 १२२ लहुवी २. ११३ लहुई
 ४. ३४८ लहुआइ ३. ८७
 लःकदो (राक्षस) ४. २९६.
 लःकश ३. ३०२
 लाइवि (लात्वा) ४. ३३१ ३७६
 लाउ (अलाउ) १. ६६
 लाऊ (अलाउ) १. ६६

लायण (लावण्य) ३. ४१४
 लायण १. १७७ १८०, ४
 ३३०.
 लायं, लायाणो (राजन् राजा) ४
 ३०२
 लायिद (राजित) ४. २८८
 लालसउ (लालसाक) ४. ४०१
 लास (लास्यम्) २. ९३
 लाहइ (श्रापते) १. १८७
 लाहलो (लाहल) ॥ २५६
 लाहु (लाम) ४. ३९०
 लिक्कइ (मिलीयते) ४. ५५
 ✓लिस्, लिहामि, लिहमि (लिखामि)
 ३. १५४ लिहइ १. १८७
 लिच्छइ ३०० लम्
 लिप्तो (लिप्त) १. ९.
 लिम्मइ (लिप्यते) ४. २४५
 लिम्माइ (लिप्यति) ४. १४९
 लिम्बइ (निम्बके) ४. ३८७.
 लिम्बो (निम्ब) १. २३०
 लिस्सइ (स्वपिति) ४. १४६.
 लिह (रेता) ४. ३२९
 लिहिआ (लिखितम्) ४. ३३५.
 लिहिज्जइ (लिख्यते) ४. २४५
 लीला (लीला) ४. ३२६
 लीह (रेता) ४. ३२९
 लुअ (लुप्तम्) ३. १५६, ४
 २५८
 लुक्कइ (मिलीयते) ४. ५५, ११६.
 लुक्को (रुण) १. २५४, २. २
 लुहु (लीन) ४. ४०१
 लुग्गो (रुण) २. २. ४. २२८.
 लुच्छइ (मार्ष्टि) ४. १०५.

लुद्ध (लुब्धम्) ४ ३२६
 लुब्धइ (लुब्धते) ४ १५३
 लुहइ (मार्ष्टि) ४ १०५
 लुहिलप्पिप (रुधिरप्रिय) ४
 ३०२

√लू, लुणइ (लुनाति) ४ २४१.
 लुणिज्जइ, लुब्बइ ४. २४२

लूरइ (छिनसि) ४ १२४
 लेइ (लाति) ४. २३८
 लेज्जडड (लेज) ४ ४२२.
 लेप्पिणु (लात्वा) ४ ३७०, ४०४
 ४०५

लेयि (लात्वा) ४ ३९५ ४४०
 लेयिणु (लात्वा) ४ ४४१
 लेह (रेखा) ४. ३२९
 लेहिं (लान्ति) ४. ३८७.
 लेहेण (लेखेण) २ १८९.

लोअ (लोक) ४ २६४. लोओ १.
 १७७, २ ७००. लोड ४.
 ३६६, ४२०, ४२२, ४४२,
 ४४३. लोअस्स १ १८० लोए
 ३ ३८ लोइ ४ ४३८. लोअहो
 ४. ३६५

लोअडी (लोमपुटा=कम्बलम्) ४.
 ४२३

लोअण (लोचन) ४ ४१४
 लोअणा १ ३३, २. ७४.
 लोअणाइ १ ३३ लोअणाइ ४
 ३६५ लोअणेहिं ४ ४२२
 लोअणहिं ४ ३५६ लोअणाण
 २. १८४ लोअणह ४ ३४४,
 ४०१

लोक (१) ४. ३२३
 लोगस्स (लोकस्य) १. १७७.
 लोणं (लवणम्) १ १७१. लोणु
 ४ ४१८, ४४४.

लोहइ (स्वपिति) ४. १४६.
 लोहओ (लुण्पक) १ ११६, २
 ७९.

लोहिआइ, लोहिआअइ (लोहि-
 तायते) ३. १३८.

लोहें (लोहेन) ४ ४२२.
 ल्हसइ (लसते) ४ १९७. ल्हसिउ
 ४ ४४५

लिदकइ (निलीयते) ४ ५५
 निहको (निलीन) ४ २५८.

व

व (वा) १. ६७.
 व (व) २ १८२, ४ ४३६
 वइआलिओ (वैतालिक) १.
 १५२
 वइआलीअं (वैतालीयम्) १.
 १५१

वइएसो (वैदेश) १ १५१
 वइएहो (वैदेह) १ १५१
 वइजवणो (वैजवन) १. १५१
 वइदम्मो (वैदर्भ) १ १५१
 वइर (वैरम्) १ ६, २ १०५
 वइर (वैरम्) १ १५२
 वइसम्पायणो (वैशम्पायन) १.
 १५२.
 वइसवणो (वैश्रवण) १ १५२
 वइसालो (वैशाल) १ १५१.

यइसाहो (वैसाख) १ १५१.

यइसिअं (वैशिकम्) १ १५२.

यइस्साणरो (वैशानर) १ १५१

यसिओ (वाशिक) १ ७०

यसो (वस) १ २६०

यअ (वाक्य) २ १७४

यअल्ले (वल्कलम्) २ ७९ वअल्लु
४ ३४१, ४११

यअखाण (व्याख्यानम्) २ ९०

यअलो (व्यास) ४ ३२५

यग्गा (वल्गाम्) ४ ३३०

यगो (वर्ग) १ १७७, २ ७९.
वगो १ ६

यगोलह (रोमन्ययति) ४ ४३.

यगो (व्याघ्र) २ ९०

यङ्ग (वक्त्रम्) १. २६ वङ्गा ४
३३० वङ्गा ४ ४१२. वङ्गहि
४ ३५६

यङ्गिम (वक्त्रिमाण) ४ ३४४,
४०१.

यङ्गुडड (वक्त्र) ४ ४१८

यङ्गु, योच (वक्त्रामि) ३ १७१

योतु २ २१७ ४ २११

योतुण, योतव्य ४ २११.

युअइ ३ १६१. वाइएण २
१८९

यचन (वचनम्) ३ ३२४

यअइ (काकति) ४. १९१

यअइ (मजति) ४ २२५ - with
अनु अणुवअइ ४. १०७

यच्छ (वक्ष) २. १७

यच्छा (वक्ष्मा) ४ २८२

यच्छो (वक्ष) २ १७, १२७

वच्छ १. २३ वच्छस्त १.

२४९. वच्छाओ १. ५ वच्छेण

वच्छेण, वच्छेमु, वच्छेहु १

२७ वच्छहे ४ ३३६ वच्छहु

४. ३३६ Declined ३. २,

४, ५, ६, ७, ८, ९, ११,

१२, १३, १४, १५, १६,

१८, २०, २१, २२, २६,

२७, २९, ३. १४७.

यज्जइ (पश्यति) ४ १८१

यज्जइ (नश्यति) ४ १९८.

यज्जइ (वायते) ४. ४०६

यज्जणउ (वादनशील) ४ ४४३

यज्ज (वज्रम्) १. १७७, २.
१०५

यज्जरइ (कथयति) ४ २ वज
रिओ, वज्जरिण, वज्जरन्तो,
वज्जरिअन्व ४ २.

यज्जरण (कथनम्) ४ २

यज्जमा (वज्रमयी) ४ ३९५

यज्जेइ (वर्जयति) ४ ३३६

यज्जए (वध्यते) २ २६

यज्जइ (वधयति) ४ ९३

यज्जयर (वधकतरा) ४ ४१७.

यच्चिउ (गतम्) ४ ३९५

यज्जरो (मार्जार) २ १३२

यज्जदि (मजति) ४ २९४

यट्टा (वार्ता) २ ३०

यट्टी (वर्तिका) २ ३०.

यट्टल (वर्तुलम्) २ ३०.

यट्टो (वृत्त) २ २९

यट्ट (वृष्टम्) १ ८४, १२९.

वडवडह (विलपति) छ १४८.

वडवाणल (वडवानल) छ ४१९

वडवानलसु छ ३६५

वडुउ (महत) छ. ३७१.

वडिसं (वडिशम्) १ २०२

वडुत्तणु (महत्त्वम्) छ. ३६७.

वडुत्तणउ छ ३८४ वडुत्तणहो

छ ३६६, ४२५, ४३७ वडुप्पणु

छ. ३६६, ४३७ वडुा, वडुाह,

छ ३६४. वडुयर (वृहत्तरम्)

२ १७४.

वढ (मूढ) छ ३६२, ४०२, ४२२

वढो २. १७४

वढरो (वढर) १ २५४

वढलो (वढर) १ २५४

वणप्फई (वणस्पति) २ ६९.

वण (वणम्) १ १७२, ३. ८७,

८८. वणम्मि वणमि १ २३.

वणि छ. ३४०, ४११ वणाह,

वणाणि ३ ८८ वणेहि छ

४२२

वणचासु (वनवास) छ ३९६

वणस्सइ (वनस्पति) २ ६९

वणिआ (वनिता) २ १२८.

वणु (वण) छ ४०१.

वणे (निधयाख्ये निपात) २.

२०६.

वणोली (वनावली) २ १७७

वण्ठो (वण्ठ) छ ४४७

वणणिज्जो (वर्णनीय) ३ १७९

वणिअइ (वर्ण्यते) छ. ३४५

वण्णो (वर्ण) १ १४२, १७७

वण्ही (वणि) २. ७५.

वतनकं (वदनम्) २. १६४, छ.

३०७ वतनके २ १६४.

वत्तडी (वार्ता) छ. ४३२

वत्तं (वत्तम्) १ १४५

वत्ता (वार्ता) २ ३०

वत्तिआ (वर्तिका) २ ३०

वत्तिओ (वर्तिक) २. ३०.

वड्डी (वार्दलम्) छ ४०१

वन्द् वन्दामि (वन्दामि) १ ६, ३.

१२ वन्दे १. २४, ३ ४६

१३४. वन्दितु, वन्विता, २

१४६. वन्देइ छ ४२३

वन्दारया (वृन्दारका) १ १३२

वन्दं (वन्दम्=वुन्दम्) १ ५३,

२. ७९

वमालइ (पुञ्जयति) छ १०२

वम्फइ (वलति) १. ३० वफइ

१ ३०, छ १७६, (काक्षति)

१९२, (इच्छति खादति वा)

२५९

वम्म (वर्म) छ २६४

वम्मह (वम्मथ) छ ३५०. वम्महो

१. २४२, २ ६१ वम्महु छ

३४४, ४०१

वम्मिओ (वाल्मीक) १ १०१

वम्हलो (अपस्मार) २ १७४

वयसिअहु (वयस्याभ्य) छ ३५१

वयंसो (वयस्य) १ २६

वयण (वदन) छ ३९६ वयणु

छ ३५०

वयणं (वचनम्) १. २२८, ३
२९. वयणु छ. ३६७ वयणा
१. ३३. वयणाइ १ ३३, छ
३४०. वयणाई ३. २६

वयं (वयम्) ३ १०६

वयं (वय) १ ३२.

वय्यिदे (वर्जित) छ २९२

✓वर् वर (वृणोति) छ. २३४
वारिआ छ. ३३०, ४३८-
with प्रा. पाउवो. १. १३१
-with नि निवारि छ. २२.
निउअ १ १३१.-with निस्
निम्बुअ १. १३१. निम्बुओ १.
२०९ -with वि. विउअ १
१३१.-with सम्. सवरइ छ
८२ सवरेवि छ ४२२ सवुअ
१ १३१.

वर (वर) छ ३७० वर छ. ३२३
वरहो छ ४४४ वरेहि छ.
४२२.

वरहाइइ (नि सरति) छ ७९.

वरि (वरम्) छ ३४०.

वरिअं (वृत्तम्) २. १०७.

वरिस (वर्ष) ३ ३३२, ४१८
वरिस २ १०५. वरिसा २
१०५ वरिससथ २ १०५.

✓वर्त्त, वित्त (वृत्तम्) १ १२८
वथो २. २९.- with नि.
निअतइ छ. ३९५ निअतामु २.
१९६ निवुत्त, निअत्त १. १३२.
निवहाइ छ. ३३२. -with
प्रतिनि. पडिनिअत्त १ २०६ -
with प्र पयइइ २ ३०, छ.

३४७ पवतेह ३ २६४ पयथो
२. २९ -with वि विवइइ छ
११८ -with सम्. सवइअ
२. ३०.

✓वर्ध वड्डइ (वर्धते) छ. २२० विड
१. १२८; २ ४०. वुड्डो १.
१३१, २ ४०, ९० -with
परि परिअड्डइ छ. २२०.

✓वर्ष, वरिसइ (वर्षति) छ. २३५.
विट्टो, वुड्डो १ १३७ -with
प्र पवट्टो १ १३१.

वलइ (वलति) छ. १७६. वलाहु
(वलाम) छ ३८६ ४२६
वलन्तेहि छ ४२२

वलइ (वृद्धाति) छ २०९

वलइ (आरोपयति) छ. ४७.

वलगाइ (आरोहति) छ. २०६.

वलण (वरणम्) छ २९३

वलणाइ (वलनानि) छ ४२२.

वलन्ति (ज्वलन्ति) छ ४१६
वालिउ छ. ४१८

वलय (वलय) छ ४४४. वलया
छ ३५२

वलयाणलो (वदवानल) १. १७७

वलयामुहं (वदवामुखम्) १. २०९.

वलिस (वदिसम्) १. २०९.

वलुणो (वरुण) १. २५४

वलह (वलथ) छ ४४४ वलहउ
छ ३५८, ४२६ वलहइ छ
३८३

वली (वली) १ ५८.

ववसाउ (व्यवसाय) छ ३८५
४२२.

वशा (वशा) छ. २८८

वशाहे (वसाया) छ. ४४७

यध्वाले (वत्सल) छ. २९५

°यध्वा (°वत्सा) छ ३०२

✓वस् वसामि (वसामि) ३ १३५

वसन्ति छ ३३९ -with नि

निवसन्तेहि छ. ४२२ -with

प्र पवसइ छ २५९ पवसन्तेण

छ. ३३३, ३४२, ४१९ पवसते

छ ४२२

वस (वसा) छ ४२२ वसिण छ

३८७, ३९०, वसि छ ४२७

वसई (वसति) १ २१४

वसन्ते (वसन्ते) १ १९०

वसही (वसति) १ २१४

वसहो (वसम) १ १२६, १३३

वसुआइ (उद्वाति) ३ १४५, छ

११ वसुआति छ ३१८ वसु

आदि छ २७४ वसुआसि ३

१४५

वसुया (वसुया) छ ३२६.

✓वह वहसि (वहसि) २ १९४

वहइ १ ३८; छ. ४०१. वहि-

जइ छ. २४५. बुजइ छ २४५

वाहिउ छ ३६५ -with उद्

See उव्वहइ -with निस्

निव्वहइ छ. ३६०

वहस्स, वह्हाउ, वह्हाय (वधाय)

३ १३३

वहिल्लउ (शीघ्रम्) छ ४२२.

वहु (वधू) १ ६, ३. ४२, छ

४०१. Declined. ३ २७,

२९. ३६, ४२, १२४. वहुआइ

१. ६

वहुत्त See मू with प्र

वहुमुह, वहमुह (वधुमुखम्) १

४

वा (वा) १ ६७, २ १८९ (१)

छ ३०२

वाइ (भ्रायति) ३ १८

वाइअ (वाचित) २ १८९.

वाउणो, वाउ See वाऊ,

वाउलो (वाहुल) १. १२१, २

९९.

वाउलो (°वाकुल.) २ ९९

वाऊ (वायु) १ १८० Declin

ed ३ १९, २०, १२५,

१२९

°वाएज्जा (°पातयेत्) ३ १७७.

वाए (वातेन) छ ३४३

वाणारसी (वारणसी) २ ११६

वाणारसिहि छ ४४२

वाणिअ (वाणिक्) ३ ७३

वामेअरो (वायेतर) १ ३६

वायउ, वाअओ See वाऊ

वायरण (व्याकरणम्) १. २६८.

वायसु (वायस) छ ३५७

°वायावेज्जा (°पातयेत्) ३. १७७.

वार (वारम्) छ ३८३, ४२२

वारण (व्याकरणम्) १. २६८.

वारि (द्वारे) छ. ४३६

वारिमई, वारीमई (वारिमति)
१. ४

वालइ (वालयति) छ. ३३०

वालिड See बलन्ति.

वाचहो (व्यापृत) १. २०६

वाचम्फइ (अम करोति) छ. ६८

वाचरेइ (व्याप्रियते) छ. ८१

वाचेइ (व्याप्तेति) छ. १४१

वाशले (वासर) छ. २८९

वासइसी, वासेसी (व्यावर्षि) १
५

वाससय (वर्षशतम्) २. १०५.

वासारत्ति (वर्षारानि) छ. ३९५

वासु (वासम्) छ. ४३०

वासेण (व्यासेन) छ. ३९९.

वासो (वर्ष) १. ४३ वास २
१०५ वासा १. ४३, २
१०५

वाहरइ (व्याहरति) छ. ७६

वाहिवो (व्याहृत) २. ९९

वाहिसो (व्याहृत) २. ९९

वाहित १. १२८

वाहिप्पइ (व्याहरति) छ. २५३

वाहो (व्याप) १. १८७.

वाहो (वाह) २. ७८

वि (अपि) १. ६, ३३, ४१, ९७,

२. १९३, २१८, ३. ८५,

१४२, छ. ३३२, ३३४, ३३५,

३३६, ३३७, ३४१, ३४३,

३४७, ३४९, ३५८, ३६५,

३६६, ३६७, ३७०, ३७६,

३७७, ३८३, ३८५, ३८७,

३८९, ३९५, ३९९, ४०१,

४०६, ४११, ४१४, ४१८,

४१९, ४२२, ४२३, ४२४,

४२३, ४४१, ४४५.

विअ (इव) २. १८२.

विअइल्ल (विचकिल) १. १६६

विअट्टइ (विसवदति) छ. १२९

विअट्ट (विकट) १. १४६

विअट्टि (नितर्वि) ३. ५७

विअट्टी २. ३६

विअट्टो (विदग्ध.) २. ४०

विअण (व्यजनम्) १. ४६

विअणा (वेदना) १. १४६

विअम्मइ (विजृम्भति) छ. १५७.

विअयवम्म (विजयवर्मन्) छ
२६४

विअलिद (विगलित) छ. २८८

विआण (वितानम्) १. १७७

विआरुहो (विकारवान्) २
१५९

विआरो (विकार) ३. २३.

विआलि (विकाले=सम्प्रायाम्) छ.

३७७, ४०१, ४२४.

विइण्णु (वितर्ण) छ. ४४४

विइण्हो (वितृष्ण) १. १२८

विडवं See वर with वि

विडहइ (नश्यति) छ. ३१

विडसग्गो (व्युत्सर्ग) २. १७४.

विडसा (विदास) २. १७४.

विउहो (विबुध) १ १७७

विओओ (वियोग) १ १७७

विओए ४ ४१९ विओइ ४
३६८

विकासरो (विकस्वर) १ ४३

विकिणइ (विकीणाति) ४ ५२

विकोस्तइ (विकोशति) ४ ४२

विऊचो (विह्व) २ ७९

विऊइ (विकीणाति) ४ ५० २४०
विकेभइ ४ २४०

विधि (वर्त्मनि) ४ ३५०, ४२१

विच्छडो (विच्छर्द) २ ३६

विच्छुहिरे (विभुभ्यन्ते) ३ १४२

विच्छोलइ (कम्पयति) ४ ४६

विच्छोहगर (विभोभकरम्) ४
३९६

विच्छोडधि (विच्छोण्य) ४ ४३९

विजण (म्मज्जनम्) १ १७७

विजयसेनेन (विजयसेनेन) ४
३२४.

विज्ज (विज्ञान) २ १५

विज्जु (विपुल) ३ १३७. विज्जु

१. १५, २ १७३. विज्जुणा १

३३. विज्जुए १. ३३

विज्जुला (विपुल) २. १७३

विज्जेज्ज (विपुल) ३ १६०

विज्जाइ (विष्णाति) २ २८

विज्जुओ (वृद्धि) १ १२८,

२ १६, ८९

विज्जिओ (वृद्धि) १ २६, २
१६

विज्झ (विष्ण्य) १ ४२ विज्झो
१ २५, २ २६, ९२

विज्जाण (विज्ञानम्) ४, २०३

विट्ठान्ठु (मष्टयसर्ग) ४
४२२

विट्ठा (वृष्टि) १ १३७

विट्ठविट्ठइ (रचयति) ४ ९४

विट्ठा (मीठा) २ ९८

विट्ठिर (मंडावान्) ० १७४

विट्ठत्तउ (मर्जितम्) ४ ४२२

विट्ठ ४ २५८

विट्ठप्पइ (अर्जयते) ४ २५१

विट्ठवइ (अर्जयति) ४ १०८

विट्ठविज्जइ ४ २५१

विणओ (विनय) १ २४५.

विणासहो (विनासस्य) ४ ४२४

विणु (विना) ४ ३५७, ३८६,

४२१, ४२६, ४४०, ४४१

विणोअ (विनोद) १ १४६

विण्ट (वृन्तम्) १ १३९

विण्णाण (विज्ञानम्) २ ४९,

८३

विण्ह (विष्णु) १ ८५ २. ७५.

विस्ती (वृत्ति) १ १२८

विस्त्वारु (विस्तार) ४ ३९५

विट्ठुरो (विट्ठुर) १ १७७

विट्ठयइ (विट्ठयति) ४ ४१९

विट्ठओ (विट्ठ) १ १०७

विट्ठ S०० बर्ष

विधिणो (विधि) ४ २८२, १-२

विनासिआ (विनासिते) छ. ४१८.

विष्णुमाला (नाशयति) छ. ३१.

विष्णुयो (विश्वः) २. १०६.

विष्णुध्वजारु (विष्णुध्वजारु-)
छ. ३४३.

विष्णुय (विष्णुय) छ. ४२३.

विष्णो (विष्णुः) १. १७७.

विष्णुलो (विष्णुलो) २. ५८.

विमल (विमल) छ. ३८३.

विम्वहो (विम्वहः) २. ७४.
विम्वह छ. ४२०.

विम्वहयणिजं विम्वहणीजं (वि-
स्मयनीयम्) १. २४८.

विम्वहह See स्मृ with वि
विम्वहाहले (विम्वहाह.) छ. २९२.

विम्वह (मनाफि) छ. १०६, १५०.

विम्वहलह (गुण्यते) छ. १९३.

विम्वह (विम्वह) छ. ३४१. विम्वहा
२. ७२; छ. ४१२.

विम्वहह (तनाति) छ. १३७.

विम्वहं (विम्वहम्) १. ७.

विम्वह (विम्वह) छ. ४१५, ४२९,
४४४. विम्वह छ. ४२३. विम्वहो
१. ११५. विम्वहहो छ. ४३२.

विम्वहमी (विम्वहामि.) १. ८४.

विम्वहमहं (विम्वहमानम्) छ.
३७७, ४०१.

विम्वह (विलीयते) छ. ५६.

विम्वहह (विम्वहयति) छ. २६.

विम्वहलह (मज्जाति) छ. १२१.

विम्वह्यु (विम्वह्यु) छ. ३८७.
श. व्या...७

विलया (वनिता) २. १२८.

विलासिणीउ (विलासिनीः) छ.
३४८.

विलिखं (व्यलीकम्) १. ४६.
१०१.

विलिखह (विलीयते) छ. ५६.
४१८.

विलुम्पह (विलुम्पति) छ. १९०.

विलोदह (विलोदयति) १२९

विच (इव) २. १८२.

विचह (विचह) छ. ४००

विचहह (विचहते) छ. ११८

विचरीनी (विचरीता) छ. ४२४

विश, विम्वह (विम्वहति) १. २६०
-with नि निवेसन्तो ३ १८०

निवेसिआण १ ६० -with

परि. परिविद्धा छ. ४०९ -with

प्र. पविशामि छ. २७८. पवि

शामि छ. ३०७ पविशह छ

१८३. पविशह छ. ३०७

पवीशह छ. ४४४ पवीशह छ

३९६. पवीशह छ. ३४०, ४३२,

४३३. पवीशह छ. ४४४. पवीशह

छ. ३३०.

विसंघयह (विसंघयति) छ. १२९.

विसंगण्ड (विसंगण्डि) छ. ४२०,
४२२.

विसहह (दलति) छ. १७६.

विसहो (विषम) १. २४१.

विसण्डुल (विसण्डुला) छ. ४१६
विसण्डुल २. ३२

विसंतवो (विषतप) १ १७७
 विसम (विषम) ४. ३५०, ३६७
 विसमो १ २४१, ४. ३०९
 विसमी ४ ४०६ विसमा ४
 ३९५

विसमआयवो (विषमातप) १ ५
 विसमइओ (विषमय) १ ५०
 विसमओ (विषमय) १ ५०
 विसमायवो (विषमातप) १ ५
 विसय (विषमय) २. २०९
 विसहारिणी (विषहारिणी-अल
 हारिणी) ४ ४३९.

विसाओ (विषाद) १ १५५.
 विसाउ ४. ३८५, ४१८.
 विसाणो (विषाण) ४ ३०९
 विसाहिउ (विसाधितम्) ४
 ३८६, ४११.

विसुद्धेण (विशुद्धेन) ३ ३८
 विसूरइ (वियति) ४ १३२,
 ३४० विसूरहि ४ ४२२

विसेसो (विशेष) १ २६०
 विस्तु (विष्णुम्) ४ २८९
 विस्मये (विस्मये) ४. २८९
 विस्सोअसिआ (विद्योतसिका)
 २. ९८

विहडप्फड (?) २. १७४.
 विहट्थी (वितस्ति) १ २१४
 विहालिअ (विहलित) ४ ३६४
 विहलो (विहल) २ ५८, ९३
 °विहवो (विभव) ४. ६०
 विहवे ४. ४२२ विहवि ४
 ४१८ विहवेहि १ ३४

विहसन्ति (विकसन्ति) ४. ३६५.
 विहाणु (विमातम्) ४ ३३०,
 ३६२, ४२०

विहि (विधि) २ २०६, ४३८५,
 ३८७, ४१४ विही १ ३५

विहीरइ (प्रतीक्षते) ४ १९३
 विहुं (विधुम्) ३ १९
 विह्णो See हा with वि
 विहेइ (विभेति) ४. २३८
 विहोडइ (ताडयति) ४. २७
 वीइ (वीचि) १. ४.
 वीजइ (वीजयति) ४ ५
 वीण (वीणा) ४ ३२९
 वीरिअ (वीर्यम्) २ १०७
 वीलयिणे (वीरयिन्) ४ २८८
 वीस (विशति) ४ ४२३.
 वीसम्मो (विधम्म) १ ४३
 वीसरइ (विस्मरति) ४. ७५,
 ४२६.

वीसा (विशति) १ २८, ९३
 वीसाणो (विष्वाण) १. ४३
 वीसामो (विधाम) १ ४३
 वीसालइ (मिथयति) ४ २८
 वीसासो (विधास) १. ४३
 वीसु (विष्णु) १ २४, ४३,
 ५२

वुजइ, (व्रजति) वुजेप्पि, वुजेप्पिणु
 ४ ३९२

वुट्ठी (वृष्टि.) १. १३७.
 वुट्ठी (वृद्धि) १ १३१, २ ४०.
 वुट्ठो ३०० वर्ष
 वृत्तं (उत्तम्) ४ ४२१.

वुत्तन्तो (वृत्तान्त) १ १३१
 वुन्दं (वृन्दम्) १. १३१.
 वुन्दारया (वृन्दारकाः) १ १३२
 वुन्दायणो (वृन्दायवः) १ १३१
 वुन्द्रं (वृन्दम्) १. ५३
 वुन्नउं (विपण्ण) ४ ४२१.
 वेअहइ (खचयति) ४. ८९
 वेअणा (वेदना) १. १४६
 वेअसो (वेतस) १. २०७
 वेआलिओ (वैतालिक) १.
 १५२
 वेइह (विचकिलम्) १ १६६,
 २ ९८.
 वेउ (वेद) ४ ४३८.
 वेकुण्डो (वैकुण्ठः) १ १९९
 वेगाला (भिज्.) ४ ३७०
 वेवइ (व्यय करोति) ४. ४१९.
 वेवुं (वेत्स्यामि) ३ १७१.
 वेज्जो (वेद्य) १. १४८, २ २४.
 वेडिसो (वेतस) १ ४६,
 २०७
 वेडज्ज (वैदूर्यम्) २. १३३
 वेडइ (वेद्यति) ४. २२१ वेडेइ
 ४. ५१. वेडिज्ज ४ २२१.
 वेण (वीणा) ४ ३२९.
 वेणुलट्ठी (वेणुयष्टि) १ २४७.
 वेणू (वेणु) १. २०३.
 वेण्ट (वृन्तम्) १. १३९ २
 ३१.
 वेण्टू (विष्णु) १. ८५
 वेतसो (वेतस) ४ ३०७.

✓वेष्, वेवइ (वेपते) ४ १४७
 Conj. ३. १३९, १४३, १४५,
 १८१, १८२.
 वेमयइ (भनक्ति) ४. १०६
 वेर (वैरम्) १ १५२
 वेरि (वैरि) १ ६
 वेरिअ (वैरिण) ४ ४३९.
 वेरुलिअं (वैदूर्यम्) २. १३३
 वेरुवइ (वद्ययति) ४ ९३,
 (उपालभते) १५६.
 वेरुवणं (वेणुवनम्) १ ४.
 वेरुइ (रमते) ४ १६८ वेरन्तो
 १. ९६.
 वेरुडी (वल्ली) १ ५८
 वेरिरो (वेपथशील) २ १४५
 वेरिरीए ३ १३५
 वेव्थ (आमन्त्रणे निपात) २
 १९४.
 वेव्थे (भयादौ निपात) २ १९३,
 १९४.
 वेस (वेप) ४ ३८५.
 वेसम्पायणो (वैशम्पायन) १
 १५२.
 वेसवणो (वैधवण) १ १५२
 वेसिअं (वैशिकम्) १. १५२
 वेसो (द्वेष्य) २ ९२
 वेहवइ (वद्ययति) ४ ९३
 वेहव्वं (वैधव्यम्) १. १४८
 वो (व) ३ १००
 वोक्कइ (विजानाति) ४ ३८
 वोक्न्त (व्युत्क्रान्ताम्) १ ११६

बोद्ध See वच्.

बोद्धइ (बीजयति) ४ ५

बोण्ट (वृन्तम्) १ १३९

बोचु See वच्.

बोद्धह (तरुण) २ ८० बोद्धही
२ ८०

बोल्ह (गच्छति) ४ १६२

बोलीणो (अतिक्रान्तः) ४. २५८

बोसट्टइ (विकसति) ४ १९५.

बोसट्टो (विकसित) ४ २५८

बोसिरह, (व्युत्सृजति) बोसिरामि
४. २२९

बोसिरण (व्युत्सर्जनम्) २. १०४

ब्रतु (मतम्) ४ ३९४

ब्रासु (ध्यास) ४ ३९९

ब्र (इव) १ ६, ६६ २ ३४
१०९ १५०, १८२

श

√शङ् सङ्गइ (शक्नोति) ४ ८६,

१३०, ४२२, ४४१ सिकवेइ

४ ३४४ सिकसन्ति ४ ३७२

सिस्तु ४ ४०४, ४०५

सिक्खग्ग २ ८०

शाकावदालतिस्त (शकावतार-
तीर्थे) ४ ३०१, ३०२

शञ्चिदे (सञ्चित) ४ ४४७

शद (शत) ४ ४४७

√शम् समइ (शाम्यति) ४ १६७

with उप उवगमइ ४ २३९

उवशमदि ४ २९९ उवशामेइ,

उवशमावइ, नवशमावेइ ३

१४९

शमणे (अमण) ४ ३०२

शयणाहं (स्वजनानाम्) ४ ३००

शयल (सकलम्) ४. २८८

शलिशं (सदृशम्) ४. ३०२

शब्बज्जे (सर्वज्ञ) ४ २९३

शस्तवाहे (सार्धवाह) ४. २९९.

शस्स (सण) ४. २८९

शहथ (सदृश) ४ ४४७.

शामञ्जगुणे (सामान्यगुण) ४
२९३

शामी (स्वामी) ४ ३०२.

शालसे (सारस) ४ २८८.

शि See अस्

शिल (शिरस्) ४ २८८

√शिप्, सीसइ (शिष्यते) ४ २३६

-with वि विसिट्ठु ४ ३५८.

शुदं See शु

शुणलिगट्ठिदे (सुपरियुहीत)

४ ३०२

√शुम् सोमति (शोमते) ४. ३००

सोहइ १. १८७, २६०, ४

४४४

शुभिमलाय (सुमिलायाम्) ४
३०२.

शुल (शूर) ४. २८८.

√शुप्, मूसइ (शुष्यति) ४. २३६,

मूसइरे ३ १४२. सोसउ ४

३६५. सोसिअ सोसथिअ ३.

१५०.

शुष्क (शुष्क) ४ २८९.

शुस्तिदे (सुस्मित.) ४ २९१

शुद्ध (शुद्ध) ४ २९०

शे (स) छ. ३०२

शोके (शोक) छ २९९

शोणिदाह (शोणितस्य) छ. २९९

शोभण (शोभनम्) छ २८८.

शोमणे छ. ३०२.

√ध्रम् with परि पलिस्सन्ता छ

२८२ पलिस्सन्ता छ ३०२ -

with वि विममइ १ ४३,

छ १५९

√श्रु सुणइ (शृणोति) छ ५८, २४१

सुणधि, सुणउ, सुणाउ ३ १५८

सुणादुछ ३०२ सोहीअ छ. ४४७

सुण्वइ, सुणिजइ छ. २४२

सुणिअदे छ. ३०२ सुणिऊण छ

२४१ सोऊण छ. २३७, २४१

सोउभाण २ १४६. सोचा २

१५ शुउ छ २८८. सुअ २

१७४, छ ४३२ सुओ १.

२०९ सोच्छ ३ १७१

Conj ३ १७२.

√निरुद्, सिलेसइ (निष्पति) छ

१९० सिलिट्टु २ १०६ -

with आ आलेट्टुअ १. २४,

२ १६४ आलेट्टु २ १६४

आलिदो २ ४९, ९०

√अयम् with उद् अयसइ १

११४ -with निस्. नीससइ

छ. २०१. -with वि वीससइ

१. ४३

स

स (स) २ १८४ ३ ३, ४

३३० ४०६, ४१४ ४२९

सइ (सकृत्) १ १२८

सइ (सदा) १ ७२

सइ (सयम्) ४ ३९५ ४३०

सइअ (सैन्यम्) १ १५१

सई (सयम्) छ ३३९, ४०२

सइर (सैरम्) १ १५१.

सइला (शैला) छ. ३२६.

सई (शवी) १ १७७

सउणि (शकुनि) छ ३९१.

सउणिह छ ३४०

सउणो (शकुनि) १ १८०.

सउणाह छ ४४५

सउन्ताले (शकुन्ताले) छ २६०

सउरा (सौरा) १ १६२.

सउह (सौधम्) १ १६२.

सएण (शतेन) छ. ३३२ सएहि

छ ३४५

संउच्छरो (सवत्तार) २ ७१

सवच्छलो २ २१

सवट्टिअ (सवर्तितम्) २ ३०.

सवत्ताओ (सवर्तक) २ २०

सवत्तण (सवर्तनम्) २ ३०.

सवरो (सवर) १ १७७

सवलिअ (सवलितम्) ३ १३९

सवुटो (सवृत) १ १७७

संवेहइ (सवेष्टते) छ. २२२

ससइ (ससते) छ १९७

ससओ (सशय) १ ३०

ससिद्धिओ (सासिद्धिक) १ ७०
 सहारो (सहार) १ २६४
 सकर्णी (सकर्ण) ४ ३३०
 सकइ See सक्
 सक्र (शक्रोमि) ३ १४१
 सकय (सकृतम्) १ २८,
 २ ४
 सकारो (सकार) १ २८ २
 ४ सकार ४ २६०
 सकालो (सकार) १ २५४
 सकौ (शक्त) २ २ ४ ३०९
 सक्ख (साक्षात्) १ २४
 सक्खिणो (साक्षिण) २ १७४
 सगरपुत्त (सगरपुत्र) ३ ३२४
 सकड्ड (सकटम्) ४ ३९५
 सकरो (शकर) १ ०७७ सकह
 ४ ३३१
 सकल (शृङ्खला) १ १८९
 सखाइ etc See स्या with
 सम्
 सयुद्ध (रमते) ४ १३८
 सखो (शह) १ ३० १८७,
 ४ ३०९ सखो १ ३० सखह
 ४ ४२२
 सग (शृङ्गम्) १ १३०
 सगमो (सगम) १ १७७ सगमि
 ४ ४१८
 सगर (सगर) ४ ३४५
 सगलइ (सपटते) ४ ११३
 सगहिया See ग्रह with सम्
 सगहो (सगाय) ४ ४३४

सघइ (कथयति) ४ २
 सघारो (सहार) १ २६४
 सघो (सघ) १ १८७
 सचाव (सचापम्) १ १७७
 सच्च (सत्यम्) २ १३
 सचवइ (परयति) ४ १८१
 सच्छाय (सच्छायम्) १ २४९
 सच्छाह (सच्छायम्) १ २४९
 सज्जणो (सज्जन) १ ११ सज्जणु
 ४ ४२२ सज्जणह ४ ४२२
 सज्जो (षड्ज) २ ७७
 सज्ज (साध्यम्) २ २६.
 सज्जस्त (साध्यम्) २ २६
 सज्झाओ (स्वाध्याय) २ २६
 सज्झो (सह) २ २६, १२४
 सज्जु ४ ३७०
 सधि (सधिनु) ४ ४२२
 सजत्तिओ (सावात्रिक) १ ७०
 सजमो (सयम) १ २४५
 सजा (सज्ञा) २ ८३
 सजोगो (सयोग) १ २४५
 सज्ञा (सध्या) १ ६, २५ ३०
 २ ९२ सज्ज्ञा १, ३०
 सज्ज्ञा (सज्ञा) ४ ३०३
 सडइ See सद
 सट्टा (धृदा) २ ४१
 सट्टा (सट्टा) १ १९६
 सट्टिल (शिथिल) १ ८९
 सदो (सठ) १ १९९
 सणिअ (शने) २ १६८
 सणिच्छरो (शनेवर) १ १४९
 सणिद्ध (सिग्धम्) २ १०९

सणेहो (स्नेहः) २ १०२.
 सण्डो (षण्ड) ४. ३२५
 सण्डो (षण्ड) १ २६०
 संडो, सण्डो (षण्ड) १ ३०.
 सण्णा (सन्ना) २. ४३, ८२
 सण्हं (श्लक्ष्णम्) २ ७५, ७९
 सण्हं (सूक्ष्मम्) १. ११८, २
 ७५.

सतनं (सदनम्) ४ ३०७
 सतण्ह (सत्तण्ण) ३ १२३
 सत्तरी (सप्ताति) १. २१०.
 सत्तायीसा (सप्तविंशति) १ ४.
 सत्तो (शफः) २. २
 सत्त्य (स्वत्य) ४. ३९६, ४२२
 सत्थरि (सत्तरे) ४ ३५७
 सत्थहिं (शत्रौ) ४ ३५८.
 सत्थि (स्वस्ति) २. ४५
 सत्थो (सार्य) १. ९७

✓सद्, सद्ध (सीदति) ४ २१९
 -with अव. ओसिअन्त १.
 १०१ -with नि निसण्णो
 नुमण्णो १ १७४ -with प्र
 पसिअ १ १०१, २ १९६.

सद्धोसु (सदीय) ४ ४०१.
 सद्धह etc. See घा with थद्.
 सद्धहणं, सद्धहाण (थदानम्)
 ४. २३८

सद्दालो (शब्दवान्) २. १५९.
 सद्दो (शब्द) १ २६०, २. ७९.
 सद्दा (थद्दा) १. १२, २ ४१.
 सन्ति (शान्तिम्) ४ ४४१
 सन्तो See अस्

सदट्टो (सदष्ट) २ ३४
 सद्दाणइ (निष्ठम्भ करोति, भवष्टम्भ
 करोति) ४ ६७

सदिसइ (सदिशति) ४. १८०
 संदुमइ (प्रदीपयति) ४ १५२
 सदेसडा (सदेशान्) ४ ४१९
 सदेसें (सदेशेन) ४. ४३४.

सधिहिं (सधौ) ४ ४३०.
 सधुऊइ (प्रदीपयति) ४ १५२
 सधामेइ (आद्रियते) ४. ८३.

सज्जमइ (छादयति) ४ २१.
 सपाव (सपापम्) १. १७७
 सपिवासो (सपिपासः) २ ९७
 सपिवासो (सपिपण्ड) २ ९७.

सण्फं (शण्यम्) २. ५३
 सण्फलं (सफलम्) २. २०४.
 सवधु (शपयम्) ४ ३९६

सव्भायं (सद्भाषम्) २. १९७
 सभरी (शफरी) १ २३६.

सभलउ (सफलम्) ४ ३९६,
 ३९७, समल १ २३६

सभिस्सु (सद्धिषु) १. ११.
 सम (सम) ४ ३५४ समण
 ३ १३७

समण (थमण) ३ १२३ समणे
 ४. २६५

समणि (थमणि) ३ ४२
 समत्तु See आप् with सम्
 समत्तो (समप्त) २ ४५

समच्चियं (समन्वितम्) ३ ४६
 समण्णइ See आप् with सम्
 समप्येतून See अप् with सम्

सम (सगम्) २ २०१ समा
१ २६९

समर (समर) ४ ३७१

समरङ्गणइ (समराङ्गणके) ४
३९५

समरो (शबर) १ २५८.

समाउलेण (समाकुलेन) ४. ४४४.

समाणइ (भुक्ते) ४ ११० (समा-
प्रोति) १४२

समाणु (समानम्) ४ ४१८,
४३८

समारइ (समावचयति) ४ ९५.

समावेइ See आप् with सम्

समिज्जाइ (समिज्जे) २ २८.

समिद्धी (समृद्धि) १. ४४,
१२८, ३. २३

समीप (समीपम्) ४ ३२२

समुद्दा (समुद्रा) ४. ३२६

समुद्रो २. ८०.

समुद्रो (समुद्र) २ ८०

समुह (समुहम्) १ २९

समोसर See सर with समप

सपभा (सपद्) १ १५

सपइ (सप्रति) १ २०६

सपइ (सपद्) ४ ३७२ ३८५,
४००

सपय (सपद्) ३ ३३५, ३४७,
४००, ४१८ सपया १ १५

सपय (साप्रतम्) १ २०९.

सपाइअव See पद् with सम्

सफासो (सस्पर्श) १ ४३

संभवहो (समनस्य) ४ ३९५

समावइ (लुभ्यति) ३ ११३

समाङ्गिओ (समादित) २ ३६

समडो (समर्द्ध) २ ३६

सम्म (सम्यक्) १ २४

सम्मां (शर्मन्) १ ३२, ३ ५६

समान (समानम्) ४ ३१६

संमुह (समुहो) ४ ३९५, ४१४

समुह १ २९

सय (शत) २ १५८, ४ ४२९

सय २ १०५ सएण ४ ३३२

सवाइ ४ ३५७, ४१८ सएहि
४ ३४५

सयडो (शकट.) १ १९६ सयड
१ १७७, १८०

सयणो (स्वजन) २ ११४

सयं (स्वयम्) २ २०९

सयल (सकल) ४ ३६४, ४४१

सयल २ १५

सयवारु (शतवारम्) ४. ३५६

सया (सदा) १. ७२

सय्हो (यहा) २ १२४.

✓सर सरइ (सरति) ४ २३४-with

अप ओसरइ, अपसरइ १ १७२

ओशलध ४ ३०२ ओसारिअ,

अवसारिअ १ १७२ -with

समप समोसर २ १९७-with

उद् कसरइ १ ११४

कसारिओ २. २१ -with

निस् नीसरइ १ ९३, ४

७९ नीसरइ ४. ४३९

-with प्र पसरइ ४ ७७,

७८ पसारिअ ४ ३५४.

सर (सरस्) छ ४२२ सरो १.
११. सरे, सरमि, सरसि छ
४४८.
सर (शर) छ ३४४, ४०१,
४१४. सरउ छ ३५७ सर,
सरे छ ३५७.
सरइ (स्मरति) छ ७४. सरइ
छ. ३६५.
सरथो (शरद्) १. १८, ३१.
नररुहं (सरोरुहम्) १ १५६.
सरला (सरलान्) छ. ३८७.
सराधि (शरावे) छ. ३९६.
सरि (सट्क) १. १४२.
सरिभा (गरिद्) १ १५.
सरिबाहें (सरिताम्) छ ३००
सरिच्छो (सट्क) १. ४४,
१४२, २. १७.
सरिया (सरिद्) १. १५
सगिस (सट्क) २. १९५
सरिसो १. १४२. सरिम छ
२७९.
सगिसन (सर्व) १. १८७.
सगिसिम (सट्कताम्) छ. ३९५
सगिहिं (सरिदि) छ. ४२२
सगेहिं (गरोमि) छ. ४२२.
सगे (स्मर.) २. ७४, ७८.
सगेरुहं (सरोरुहम्) १. १५६.
✓सर्प - with उप. उवसणइ
(उपसर्पति) छ. १३९. उव
शप्यणीआ छ. ३०२

सलज (सलजम्) छ. ४३०
सलहइ (आघते) छ. ८८.
सलाहा (श्रापा) २. १०१.
सलिल (सलिल) १ ८२, छ.
३९५. सलिल छ. ३०८
सलिलवसनं (सलिलवसनम्)
छ १९७.
सलोणी (सलजण्या) छ ४२०
सलोणु छ ४४४
सलुइउ (सलुकी) छ. ३८७.
सलुहिं छ. ४२२.
सयइ (शपति) १. ३३
सयलो (शयल) १. २३७.
सयहो (शपथ) १ १७९, २३१.
सव्य (सर्व) छ. ४२२.
Declined. ३ ५८, ५९,
६०, ६१. सव्यु छ. ३६६,
४३८. सव्य १. १७७, २. ७९.
सव्यस्त ३. ८५, छ. ३१६.
सव्ये ३. १४७. सव्याण ३.
८५. सव्यहिं छ. ४२९.
सव्यथो (सर्वत) १. ३७, २.
१६०.
सव्यङ्ग (सर्वाङ्ग) छ. २२४,
४१२. सव्यङ्गे छ. ३९६.
सव्यङ्गाओ छ. ३४८.
सव्यङ्गिओ (सर्वाङ्गिणः) २ १५१
सव्यङ्गो (सर्वज्ञः) १. ५६; २.
८३.
सव्यङ्गो (सर्वज्ञ) छ. ३०३.
सव्यणू (सर्वज्ञ) १. ५६; २.
८३.

सव्यत्तो (सर्वत) २. १६०.
 सव्यत्य (सर्वत्र) ३. ५९, ६०.
 सव्यदो (सर्वत) २. १६०.
 सव्यासण (सर्वाशन) ४. ३९५.
 ससणेही (ससेहा) ४. ३६७.
 ससरीरो (ससरीर) ४. ३२३.
 ससहरु (ससहर) ४. ४२२.
 ससहरस ३. ८५.

ससा (स्वसा) ३. ३५.
 ससि (शशि) ४. ३८२, ३९५.
 ४१८, ४४४, ससी ४. ३०९.

ससिरेह (ससिलेहा) ४. २५४.

✓सम् सह (सहते) १. ६.
 सहेसह ४. ४२२. सहैष्क ४.
 ४३८. सहन्तो ३. १८०.

सह (सह) ४. ३३९.
 सहह (राजते) ४. १००. सहहि
 ४. ३८२.

सहकारो (सहकार) १. १७७.
 सहयारो (सहकार) १. १७७.
 सहरी (शपरी) १. २३६.
 सहलं (सफलम्) १. २३६.
 सहसत्ति (सहसा इति) ४.
 ३५२.

सहस्स (सहस्र) २. १५८.
 सहस्ससिरो (सहस्रसिरो) २.
 १९८.

सहा (घगा) १. १८७.
 सहाओ (सहाव) ३. ८५.
 सहाव (स्वभाव) ४. ४२२. सहावो
 १८७.

सहि (सखि) २. १९५, ४. ३३२,
 ३७९, ३९०, ३९८, ४०१,
 ४१४, ४१७, ४४४. Declined
 ३. २७, २९, ३६, १२४.
 सहिए ४. ३५८, ३६७.

सहिआ (सहदयाः) १. २६९.
 सहिअहि १. २६९, ३. ६५.
 सहुं (सह) ४. ३५६, ४१९.
 सा (सा) १. ३३, २. २०४, ३.
 ३२, ४६, ४. ३६८, ४३९.

सा (धन्) १. ५२, ३. ५६.
 साभहुह (कर्षति) ४. १८७.
 साउउअयं (स्वादुदकम्) १. ५.
 साउअयं (स्वादुदकम्) १. ५.
 साणो (अर) १. ५२, ३. ५६.

सामओ (श्यामाक) १. ७१.
 सामगाइ (लिप्यति) ४. १९०.
 सामच्छं (सामर्ष्यम्) २. २२.
 सामत्थं (सामर्ष्यम्) २. २२.
 सामन्नु (सामान्यः) ४. ४१८.
 सामयइ (प्रतीक्षते) ४. १९३.
 सामला (श्यामल) ४. ३३०.
 सामली (श्यामला) ४. ३४४.
 सामलीए ३. १५३.

सामा (श्यामा) १. २६०, २.
 ७८.

सामि (स्वामी) ४. ३३४, ४३०.
 सामिउ ४. ४०९. सामिअ ४.
 ४२२. सामिअहो ४. ३४०.
 सामिहु ४. ३४१.

सामिदी (समृद्धि) १. ४४.

सायरो (सागरः) २. १८२.
सायक ४. ३३४. सायरो ४.
३९५, ४१५. सायरे ३. १४२.
सायरी ४. ३८३.

सार (सार) ४. ४२२.
सारइ (प्रहरति) ४. ८४.
सारङ्ग (शार्ङ्गम्) २. १००.
सारयइ (समारयति) ४. ९५.
सारस (सारस) ४. ३७०.
सारिकखं (सादर्यम्) २. १७.
सारिकलु ४. ४०४.

सारिकछो (सदसः) १. ४४.
सारिकठे २. १७.

साह (सारम्) ४. ३६५.
सालवाहणो (शातवाहन.) १.
२११.

सालाहणो (शातवाहनः) १. ८,
२११. सालाहणी १. २११.

साय (सर्व) ४. ४२०.
सायगो (भावकः) १. १७७.
सायगु (भावणः) ४. ३५७,
३९६.

सायो (शापः) १. १७९, २३१.
सास (शासात्) ४. ३८७, ३९५.
सासं (सत्यम्) १. ४३.

सासिजइ (शिष्यते) २. १८०.
साहइ (कथयति) ३. २. साहसु
२. १९७. साहेमि २. २०४.

साहट साहवो See साह.
साहटइ (सृजोति) ४. ८२.

साहणा, साहणी (साधनी) ३.
३१.

साहरइ (सृजोति) ४. ८२.
°साहस्सीणं (°साहस्रीणाम्) ३.
१२३.

साहा (शाखा) १. १८७.
साहु (सर्वः) ४. ३६६, ४२२.
साहुली (शाखा) २. १७४.
साह (सामुः) १. १८७.
Declined ३. २१.

सि (पादपूरणे निपातः) २. २१७.
सि See असु.

सिमा See असु.
सिखालो (शृणुः) १. १२८.

सिमावाओ (स्यादावः) २. १०७.
सिंहदत्तो (सिंहदत्तः) १. ९२.

सिहराओ (सिहराजः) १. ९२.
सिङ्गं (शृङ्गम्) १. १३०. सिङ्गु
४. ३३७.

सिङ्गारो (शृङ्गारः) १. १२८.
सिधो (सिंहः) १. २९, २९४.

√सिन् सिन्इ (सिन्ति) ४. ९६,
२३९. सेमइ ४. ९६. -with
उद्. ऊसितो १. ११४. with
निस्. नीसितो १. ४३. -with
सम्. संसितउ ४. ३९५.

सिजिरीप (स्वेदनशीलायाः) ४.
२२४.

सिट्ठं (सृष्टम्) १. १२८.
सिट्ठी (सृष्टि) १. १२८; २. ३४.
सिद्धिलो (शिथिलः) १. २१५.
सिद्धिं १. ८९.

सिद्धिलो (शिथिर) १ २१५,
२५४.

सिणिद्धं (सिग्धम्) २ २०९

सिंहो (सिंहः) २ ७५.

सिथं (सिक्थम्) २ ७७

सिद्धओ (सिद्धक) १ १८७.

सिद्धत्था (सिद्धार्थान्) ४ ४२३

✓सिधु सिज्जइ (सिध्यति) ४ २१७

-with नि निसेहइ ४ १३४

सिनात (स्नातम्) ४. ३१४

सिन्दूरं (सिन्दूरम्) १. ८५.

सिन्धव (सैन्धवम्) १. १४९.

सिन्नं (सैन्यम्) १. १५०.

सिण्णइ (सिष्यति) ४ २५५

सिण्पी (शुक्तिः) २ १३८

सिभा (शिफा) १ २३६

सि (एतेषाम्, एषाम्, तेषाम्)

३ ८१

सिमिणो (स्वप्न) १. ४६ २५९

सिम्पइ (सिष्यति) ४ ९६.

सिम्भो (श्लेष्मा) २ ७४, ४

४१३

सिर (शिर) १ ३२, ३ ८५

सिर ४ ४४५. सिरेण ४

३६७ सिरे, सिरम्मि, सिरसि

४ ४४८ सिरि ४ ४२३

४४५.

सिरविअणा (शिरोवेदना) १.

१५६.

सिरा (शिरा) १ २६६

सिरि (श्री) ४ ३७०, ६०१

सिरी २ १०४ सिरि, सिरीए

२ १९८

सिरिमन्तो (श्रीमान्) २. १५९

सिरिसो (शिरीष) १ १०१

सिरोविअणा (शिरोवेदना) १

१५६

सिल (शिला) १ ४, ४ ३३७.

सिलायलु (शिलातलम्) ४

३४१

सिलिट्टु (श्लिष्टम्) २ १०६.

सिलिम्हो (श्लेष्मा) २. ५५,

१०६

सिलेसइ (श्लिष्यति) ४ १९०

सिलेसो (श्लेष) २ १०६

सिलोओ (श्लोक) २. १०६.

सिघतिथ्य (शिवतीर्थम्) ४ ४४२

सिघिणो (स्वप्न) १ ४६, २५९,

२. १०८ सिघिणए २ १८६

सिधु (शिवम्) ४ ४४०

सिध्वइ (सीन्ध्यति) २ २३०.

सिसिर (शिशिर) ४ ४१५

सिसिह २ ३५७

सिहइ (सृष्टयति) ४ ३४, १९२

सिहर (शिखर) २ ९७

सिहिकदणु (शिखिकयनम्) ४

४३८

सीअरो (शीकर) १. १८४

सीअल (शीतल) ४ ४१५

साअलु ४ ३४३. सीअला ४.

३४३

सीअलक्षण (सीतलत्वम्) ३ १०

सीभरो (सीकर) १ १८४

सीमा (सीमा) ४ ४३०

सीमाधरस्त (सीमाधरत्व) ३ १३४

सीयाण (सीयानम्) २ ८५

सीळ (शील) ४ ४२८ शील ३ ८१. सीळ ४ ३०८ शील २ १८४

सीसह (सीधयति) ४. २

सीस (सीसम्) २ १२ सीसु ४ ३८९ सीसि ४ ४४६

सीसो (सीष्य) १ ४३, ४ २६५

सीह (सीह) ४ ४०६ सीहो १ २९, १३ २६४ २ १८५
सीहु ४ ४१८ सीहेण १ १४४, २ १६ सीहो ४ ४१८

सीहरो (सीकर) १ १८४

सु (स) ४ ३६७, ३८३, ४१४, ४१८, ४२२

सुअ See धु.

सुअह (सीपिति) ४ १४६
सुअहि ४. ३७६, ४२७

सुअणु (सीन) ४ ३३६, ४०६
सुअणसु ४ ३३८, ३८५, ३८९, ४११ सुअणेहि ४ ४२८

सुअणन्तरि (सीग्रान्तरे) ४ ४३४.

सुअन्तयु (सीतिशान्त्वम्) ४ ३९९

सुअरिसो (सीपुल्य) १ ८, १७७

सुअो See धु

सुअो (सुत) ३ ३५, ४३

सुकड (सुकडम्) ४ २०६

सुकम्म (सुकर्म) ४ २६४

सुकम्माणो, सुकम्माणो (सुकर्मण) ३ ५६.

सुकिउ (सुकुतम्) ४ ३२९

सुकिदु (सुकुतम्) ४ ३२९

सुकुमालो (सुकुमार) १ १७१

सुकुसुम (सुकुसुमम्) १ १७७

सुकुडु (सुकुतम्) ४ ३२९.

सुक (सुक) २. १-६ सुक २ ११

सुक (सुकम्) २ ५

सुकहि (सुष्पन्ति) ४ ४२७

सुकिल (सुकुतम्) २ १०६

सुम्भ (सुकम्) २ ५

सुम्भु (सीसम्) ४ ३४०

सुगवो (सुगव) १ १७७

सुगन्धसण (सुगन्धत्वम्) १ १६०

सुय्ये (सुयेन) ४ ३९६, ४१०

सुह (सुकम्) २ ११

सुजो (सुर्ज) २ ६४, ४ ३१४

सुहु (सुहु) ४ ४२२

सुणउ (सुनक) ४ ४४३

सुणवो (सुनक) १ ५२

सुण्डो (सुण्ड) १ १६०

सुण्ह (सुण्हम्) १ ११८

सुण्हा (सीत्ता) १ ७५

सुण्हा (सीत्ता) १ २६१

सुतार (सीतारम्) १ १७७

सुत्त (सीनम्) ४ २८७

सुती (सुतिः) २. १३८.
 सुतो See स्वप्.
 सुदेसणो (सुदर्शनः) २. १०९.
 सुदरिसणो (सुदर्शनः) २. १०५.
 सुद्धं (शुद्धम्) १. २६०.
 सुद्धोदणी (शोद्धोदनिः) १. १६०.
 सुनुसा (लुपा) ४. ३१४.
 सुन्दर (सुन्दर) ४. ३४८. सुन्दरि
 २. १९६.
 सुन्दरिअं (सौन्दर्यम्) १. १६०;
 २. ६३, ९३.
 सुन्देरं (सौन्दर्यम्) १. ५७, १६०;
 २. ६३, ९३.
 सुपलिगदिदो (सुपरिग्रहीतः) ४.
 २८४.
 सुपहायं (सुप्रभातम्) २. २०४.
 सुपुरिस (सुपुरुष) ४. ३६७,
 ४२२. सुपुरिसा २. १८४.
 सुप्पइ See स्वप्.
 सुप्पणहा, सुप्पणही (शूर्पणखा)
 ३. ३२.
 सुव्यं (शुक्लम्) २. ७९.
 सुभिक्षु (सुसत्यः) ४. ३३४.
 सुमणं (सुमनम्) १. ३२.
 सुमरइ See स्मर्.
 सुमरणु (स्मरणम्) ४. ४२६.
 सुमिणो (स्वप्नः) १. ४६.

सुरद्धा (सुराष्ट्रम्) २. ३४.
 सुरवहू (सुरवधू) १. ९७.
 सुरहि (सुरभि) २. १५५.
 सुरा (सुरा) १. १०२.
 सुरुग्घं (सुप्रम्) २. ११३.
 सुवंसहं (सुवंशानाम्) ४. ४१९.
 सुवण्ण (सुवर्ण) १. २६.
 सुवण्णरेह (सुवर्णरेखा) ४. ३३०.
 सुवण्णिओ (सौवर्णिकः) १. १६०.
 सुवे (स्वे) २. ११४.
 सुवे (धः) २. ११४.
 सुव्यइ See धु.
 सुसा (लुपा) १. २६१.
 सुसाणं (स्मशानम्) २. ८६.
 सुहओ (सुभगः) १. ११३, १७७,
 १९२.
 सुहकरो (सुखकरः) १. १७७.
 सुहच्छडी (सुखासिका) ४.
 ४२३.
 सुहच्छी (सुखासिका) ४. ३५७.
 सुहच्छिअहि ४. ३७६, ४२७.
 सुहदो (सुखदः) १. १७७.
 सुहं (सुखम्) १. १८७; ३. २६,
 २९, ३०. सुहेण १. २३१.
 सुहमं (सुहम्) २. १०१.
 सुहय (सुभय) ४. ४१९.
 सुहयरो (सुखकरः) १. १७७.
 सुहयरो (सुभयः) ३. ३२१.

✓सु, सवइ (सूते) छ. २३३ साथि
प्र पसवइ छ २३०. पसूण^१ १
१६६. पसूण १ १८१

सूडइ (भनकि) छ १०६

सूर (सूर्य) छ ४४८. सूते २
१४, २०७

सूरइ (भनकि) छ १०६

सूरिओ (सूर्य) २ १०७

सूरिसो (दुपुरुष) १. ८

सूसइरे See शुष्

सूसासो (सोझास) १. १५७

सूहयो (हुभग) १. १३३, १९२

से (तत्प) २ १८८, ३ ८१, छ
१८७

सेजा (हज्जा) १ ५७ २ २४

सेन्दूरं (सिन्दूरम्) १. ८५

सेय (सैन्यम्) १ १५०.

सेफो (सेफ्फा) २ ५५

सेभालिआ (शेफालिका) १
२३६.

सेपं (श्रेय) १ ३२

सेर (सिरम्) २ ७८.

सेला (शिला) १ १४८

सेलु (सेल ?) छ ३८७

सेवइ (सेवते) छ ३९६.

सेवा (सेवा) २ ९९

सेववा (सेवा) २ ९९

सेसो (शेष) १ २६० सेसत्ता
१ १८२ सेसहो छ ४०१

सेहइ (नरयति) छ १७८.

सेहइ (शेपर) छ ४४६

सेहालिआ (शेफालिका) १ २३६.

सो (स.) १ १७, १७७, २.

१९, १८०, ३ ३, ५६, ८६,

१४८, १६४, छ. २८०, ३२२,

३२३, ३३२, ३४०, ३६७,

३७०, ३८४, ३९०, ३९५,

४०१, ४२०, ४२२, ४२९,

४३८, ४४२, ४४५ सो इ

(सोऽवि) छ ४०१

सोअइ (शोचति) ३ ७०.

सोअमह (सौकुमार्यम्) १ १०७,
२ ६८

सोडभाण सोऊण See धु.

सोणवा See स्वप्.

सोफप्रह (सौख्यनाम्) छ. ३३२.

सोश सोच See धु.

सोणडीर (सौख्यार्थम्) २ ६३

सोस्त (स्रोत) २ ९८

सोभन (शोभनम्) छ ३०९

सोमगाहणु (सोमग्रहणम्) छ ३९६

सोमालो (मुकुमार) १ १७१,
२५४

सोरिअं (सौर्यम्) २ १०७

सोहइ (पवति) ३ ९०, (क्षिपति)
१४३.

सोवइ See स्वप्

सोसड See शुष्

सोह (शोभाम्) छ ३८२

सोहिलो (शोभावा) २ १५९

सोहीअ See धु

सौंभरिअ (सौन्दर्यम्) १ १

√स्वल्, खलिअ (स्वलित) १. ४.

खलिओ २ १७७. खलिअ २.

८९ -with प्र पस्वलदि ४.

२८९

√स्तम्भ् यम्मिज्ज् ठम्मिज्ज् २ ९

√स्तु, धुणइ (स्तोति) ४ २४१

धुव्वइ, धुणिज्जइ ४ २४२

√स्त्या, with सम् उखाइ ४

१५. सखाय १ ७४, ४ १५.

√स्या, बिट्ठइ (तिष्ठति) १. १९९,

२३६, ३ ७९, ४ १६

बिट्ठवि ४ ३६० बिष्टदि ४

२९८, ४४७ ठासि ३ १४५

ठाइ १ १९९, ३ १४० ४

१६, ४३६ ठामो ३ १५५

बिट्ठइ ३ ९१. बिट्ठन्ति ३.

२०, २६, २८, ५०, ५२,

५५, ५६, १२२, १२४ ठन्ति

४ ३९५. ठासी, ठाही, ठाहीअ

३ १६२ ३ १६०. ठाहि

३ १७५ ठिउ ४ ३९१,

४०१. ठिअठ ४. ४१५ °ठिउ

४. ४३९ °ठिअ ३ ७०, ४.

४४८ ठिअ ३ १६, २९, ३०,

१०१, ११५, ११६, ११८,

११९, १२९, ४ ३७४, ३८१.

°ठिअदो ४ ४१६ ठिआ ३.

१२०, १२१. °ठिआइ ४.

४२२ ठिदो ४. ४०४ ठिअ

४ १६ बिट्ठिकण, ठाकण ४

१६. ठवइ ३ ३५७ ठविओ,

ठाविओ १. ६७ -with उद्

उट्ठइ ४ १७ उट्ठिओ, उट्ठिओ

४ १६ उट्ठिअउ ४. ४१५,

४१६. उट्ठाविओ ४. १६ -

-with उप उवस्तिदे २९१

-with प्र पट्ठिओ, पट्ठिओ

४ १६ पट्ठवइ, पट्ठावइ ४

३७ पठाविअइ ४ ४२२

पट्ठाविओ ४ १६ -with प्रति

परिट्ठिअ, पट्ठिअ १ ३८

परिट्ठविओ, परिट्ठाविओ १ ६७

परिट्ठविअ १ १२९. - with

सम् सठविओ, मठाविओ

१ ६७

√स्फुट्, फुट्ठइ ४. १७७ २३१

फुट्ठइ ४ २३१ फोडन्ति ४

४२२, ४३०. फोडेन्ति ४

३५०, ३६७ फुट्ठिसु ४ ४४२

फुट्ठ ४ ३५२ फुट्ठि ४ ३५७

√स्मर, सरइ, सुमरइ (स्मरति) ४

७४ सुमरि ४. ३८७ सुमरहि

४ ३८७ सुमरिज्जइ ४ ४२९

-with वि विम्हरइ ४ ७४

७५ विम्हरिमो २ १९३.

√स्वप्, सुअइ (स्वपिति) ४ १४६

सोवइ सुवइ १. ६४ सुअहि

४ ३७६, ४२७ सोएवा ४.

४३८. सुण्णइ २ १७९. सुत्तो

२ ७७ -with प्र पामुत्तो,

पमुत्तो १ ४४

ह

ह (पादपूरणे) १ ६७

हउ (अहम्) ४ ३३८, ३४०,

३७०, ३७५ ३७९ ३९१,

४१०, ४११, ४२० ४२२,

४२३, ४२५, ४३९

हंसो (हस) छ २८८
 हंसो (हस) २ १८२.
 हंसो (ह मो) २, २१७.
 हकड़ (निषेपति) छ १३४
 हकड़ुचड़ (उक्षिपति) छ. १४४.
 हगे (अहम्) छ. २८२, २९९,
 ३०१, ३०२.

हजे (चेष्टाहाने) छ २८१, ३०२.
 हजाइ (कृणोति) छ. ५८
 हणुमन्तो (हनुमान्) १ १२१,
 २ १५९.

हणुमा (हनुमान्) २, १५९
 हरयडड (हस्त) छ. ४४५ हरयडा
 छ ४३९.

हरिय (हस्ती) ॥ ४४३ .
 हरयुद्धा (हस्ती) २. १६४
 हरयो (हस्त) २ ४५, ९० हरयु
 छ ४२२. हर्षे छ ३६६ हर्षा
 २ १६४, ३ १३०. हर्षहि
 छ. ३५८ हरयुष्णामिअ^० ३ ५०.

हस्ती (हा भिक्) २ १९२

हृण, हणइ (हन्ति) छ ४१८
 हम्मइ, छ २४४ हणिअइ,
 हणिहिइ, हम्मइ, हम्मिहिइ,
 हन्ताअ, हन्तुअ, हओ ॥ २४४
 हय १ २०९, २ १०४
 -with नि. निहओ १ १८०

हन्ति छ. ४०६ See भू
 हन्द (ग्रहाणार्थे) २ १८१
 हन्दि (विषादादिषु) २ १८०, १८१.
 हं (अहम्) १ ४०, ३ १०५
 हम्मइ See हन्
 ग्रा. गृ. ८

हम्मइ (मच्छति) छ १६२
 हयविहि (हतविधि) ॥ ३५७
 हयास (हताश) छ ३८३ हयाशे
 १ २०९ हयासरा २ १९५
 हहर, हरद (हरति) १. १५५ छ
 २०९, २३४, २३९ हरन्ति २
 २०४ हरिअइ, हीरइ छ २५०.
 हराविआ छ ४०९ हिअ १
 १२८ -with अनु अणुहरइ. छ.
 २५९, ४१८ अणुहरहि छ
 ३६७ -with अण ओहरइ १
 १७९. अवहइ १ २०६ -with
 आ आहरइ छ. २५९. आहइ
 १ २०६ -with आ वाहरइ
 छ ७६, २५९ वाहरिअइ छ
 २५३. वाहिअ १ १२८ वाहितो
 वाहिओ २ ९९ -with अण
 उवहरइ छ २५९. -with निम्
 नीहरइ छ २५९ -with परि
 परिहरइ छ २५९ ३३४, ३८९
 -with प्र पहरइ छ ८४, १५९
 -with प्रति, पठिहरइ छ २५९
 -with वि विहरइ छ २५९.
 -with सम् सहरइ १. ३०,
 छ २५९.

हर (हर) १ १८३ हरत्त १
 १५९.

हरय (हव) २ १२०.
 हरयपन्दा (हरस्कन्दी) २ ९७
 हरयपन्दा (हरस्कन्दी) २ ९७
 हरखई (हरीतकी) १ ९९, २०६
 हहर (हृद्यम्) १ १३४, १३५

हरि (हरि) ३ ३८, ४. ३९१
४२०, ४२२ हरी ३ ३८

हरिअन्वो (हरिअन्व) २ ८७
हरिआलो (हरिताल) २ १२१
हरिणाइ (हरिणा) ४. ४२२
हरिणाहिय (हरिणाधिपम्) ३
१८०

हरिस्इ (हृष्यति) ४ २३५
हरिस्तो (हर्ष) २ १०५
हरे (क्षेपे निपात) २ २०२
हरो (हर) १ ५१
हलहा (हरिहा) १ ८८, ३ ३४.
हलही (हरिहा) १ ८८, ३ ३४
हल (हरम्) ४ ३२६.
हला (सख्यामन्त्रणे) २ १९५, ४
२६०.

हलि (॥) ॥ १३२, १५८
हलिभारो (हरिताल) २ १३१.
हलिओ (हालिक) १ ६७.
हलिहो (हारिह) १. २५४
हलिहा (हरिहा) १ ८८ हलिही
१ ८८, २५४

हलुअं (लघुकम्) २. १२२
हले (सख्यामन्त्रणे) २ १९५
हलफल (१) २ १७४
हलोहलेण (विस्त्रोगेण) ४. ३९६
हवइ See भू
हवइ (भवति) ४. २३८.

✓हस् Conj ३ २८, ३२, ३६,
१३९-१४५, १४९, १५२,
१५३, १५४, १५६, १५७,
१५८, १५९, १६०, १६६-

१६९, १७३, १७५-१७८,
१८१, १८२ हसइ २ १९८,
३ ८७, ४ १९६, २३९
हसन्नु ४ ३८३ हसितून ४
३१२ हसइ, हसिजइ ४.
२४९ हसिउ ४ ३९६. हासिभा
३. १०५ -with उप कइसिभ,
ओहसिभ, उवहसिभ, १ १७३

हसिरो (हसनशील) २. १४५
हस्ती (हस्ती) ४ १८९
हा (हा) १ ६७, २. १७८,
-१९२.

✓हा-हीणो (हीन) १- १०३. हीण
२ १०४. हूणो १ १०३.
-with प्र पहीण १ १०३
-with वि. विहीणो विहूणो
१ १०३

हारयइ (नाशयति) ४. ३१
हालिओ (हालिक) १ ६७
हाहा (हाहा) २ २१७ हाहाण
३ १२९

हि (हि) ४ ४२२.

हिअञं (हृदयम्) १. १२८. हिअय
१ २६९, २. २०४, ४. १३
हिअय २ २०१, ३ १४२,
४ ४३९ हिअउं ४. ३७०
हिअण ३ ८७. हिअण २
१६४. हिअइ ४ ३३०, ३९५,
४२०. हिअए १. ११९
°हिअणो २ १८६. °हिअस्
१. २६९ हिआ ४ ४२२.

दिभडउँ (द्वयम्) ४. ३५०,
३६७, ४२२, ४३०. दिभडा
४. ३५७, ४२२, ४३९.

दिभं See इर्

दिभय See दिभय

दिदिम्याप् (दिदिम्यायाः) ४.
२९९.

दिण्डीभदि (दिण्कयते) ४. २९९.

दितपकं, दितपके (द्वयम्) ४.
३१०.

दित्यं (अस्तम्) २. १३६.

दिदपण (द्वयेन) ४. २६५.

दिर (किल) २. १८६.

दिरियो (हीतः) २. १०४.

दिरी (हीः) २. १०४.

दिवइ (भवति) ४. १३८.

द्वा (आश्चर्यादौ निपातः) २. २१७;

४. २८२, ३०२. ही ही ४.

२८५, ३०२.

हीमाणहे (विस्मये निर्वेदे च
निपातः) २. २८२.

हीरइ See इर्.

हीरो (हरः) १. ५१.

हीसभणं (हेमितम्) ४. २५८.

हु (खलु) २. १९८; ४. ३९०.

हुहु हुणइ (जुहोति) ४. २४१. हुणि-
जइ ४. २४२.

हुआ See मू.

हुंकारद्वयं (हुंकारेण) ४. ४२२.

हुज See मू.

हुचं (हुतम्) २. १९.

हुचं (हुत्स्) २. १५८.

हुदयह (हुतयह) ४. २६४.

हुदासणो (हुताशनः) ४. २६५.

हुन्ति, हुन्ती See मू.

हुं (दानाद्यर्थे निपातः) २. १९७.

हुलइ (पाठि) ४. १०५, (सिपाति)
१४३.

हुचइ See मू.

हुवइ (भूयते, वृष्यते) ४. २४२.

हुहु (शब्दानुकरणे निपातः) ४.
४२३.

हुअउ (भूतः) ४. ४२२.

हुअं (भूतम्) १९, ३. १५६.

हुआ See मू.

हुणो See हा.

हे (पादपूरणे निपातः) २. २१७.

हेहु (अधः) ४. ४४८, हेहु २.
१४१.

हेद्विर्त्तं (अपस्तम्) २. १६३.

हेलि (हे मालि) ४. ३७९,
४२२.

हो (पादपूरणे निपातः) २. २१७.

होइ See मू.

होज्ज See मू.

होन्तओ (अभविष्यत्, भवन्)
४. ३५५, ३७२, ३७३.

होन्तउ ४. ३७९, ३८०.

होसइ, होही, See मू.

II

घात्वादशसूची

[H gives in IV. 1-209 certain substitutes for Sanskrit roots. Although these substitutes are included in the preceding Index they are given separately here for ready reference. The figure following the Sanskrit equivalent refers to the number of the Sūtra in Pāda IV.]

अइच्छ (गम्) १६२.
 अई (गम्) १६२.
 अकुस (गम्) १६२.
 अकम् (दृश्) १८१.
 अकश्रोड (भलि कृप्) १८८.
 अघ (रञ्) १००.
 अघय (पूर) १६१.
 अघाड (पूर) १६१.
 अङ्गुम (पूर) १६१.
 अञ्ज (कृप्) १८७.
 अह (कृप्) १११.
 अहृयस (हिप्) १४३.
 अणच्छ (कृप्) १८७.
 अणह (मुञ्) ११०.
 अणुयज्ज (गम्) १६२.
 अप्पाह (सम्+दिश्) १८०.
 अन्मिड (सम्+गम्) १६४.
 अन्मुत्त (प्र+दीप्) १५२.
 अच्युत्त (क्षा) १४.
 अयउछ (कृप्) १८७.
 अलुत्थ (उद+शिप्) १४४.
 अल्लिअ (उप्+सृप्) १३९.

अल्लिय (भर्षप्) ३९.
 अल्ली (आ+ली) ५४.
 अवमन्स (दृश्) १८१.
 अवमच्छ (काश्) १९९.
 अवमास (वृश्) १८१.
 अवयस्य (दृश्) १८१.
 अवज्जस (गम्) १६२.
 अवयच्छ (दृश्) १८१.
 अवयज्ज (दृश्) १८१.
 अवयास (हिप्) १९०.
 अवह (रञ्) १४.
 अवहर (गम्) १६२.
 अवहर (नश्) १७८.
 अवहावे (कृप्) १५१.
 अवहेड (मुञ्) ११.
 अवसेह (गम्) १६२.
 अवसेह (नश्) १७८.
 अनुक्त (वि+हृप्) ३८.
 अहिऊल (दह) २०८.
 अहिपद्यम (प्रह) २०९.
 अहिरेम (पूर) १६१.
 अहिलंघ (काश्) १९२.

धात्वादेशसूची

[H. gives in IV. 1-209 certain substitutes for Sanskrit roots. Although these substitutes are included in the preceding Index they are given separately here for ready reference. The figure following the Sanskrit equivalent refers to the number of the Sūtra in Pāda IV.]

अहच्छ (गम्) १६२.
 अर्ह (गम्) १६२.
 अकुस (गम्) १६२.
 अपल (दृश्) १८१.
 अन्वोद (अर्ति कृप्) १८८.
 अग्य (राज्) १००.
 अग्यथ (पूर) १६९.
 अग्याह (पूर) १६९.
 अङ्गुम (पूर) १६९.
 अञ्ज (कृप्) १८७.
 अट्ट (कम्) ११९.
 अङ्गुक्ल (शिप्) १४२.
 अणच्छ (कृप्) १८७.
 अणह (मुञ्) ११०.
 अणुवज्ज (गम्) १६२.
 अप्याह (सम्+दिश्) १८०.
 अम्मिह (सम्+गम्) १६४.
 अन्मुत्त (प्र+दोष्) १५२.
 अन्मुत्त (सा) १४.
 अयडछ (कृप्) १८७.
 अहृत्य (उद्+शिप्) १४४.
 अल्लिअ (वप्+छप्) १२९.

अल्लिअ (अर्पय्) ३९.
 अर्ही (आ+ती) ५४.
 अयमन्त (दृश्) १८१.
 अयमच्छ (हृद्) १२२.
 अयमास (दृश्) १८१.
 अवक्ल (दृश्) १८१.
 अवज्जस (गम्) १६२.
 अवयच्छ (दृश्) १८१.
 अवयज्ज (दृश्) १८१.
 अवयास (शिप्) १९०.
 अवह (रज्) ९४.
 अवहर (गम्) १६२.
 अवहर (नश्) १७८.
 अवहावे (कृप्) १५१.
 अवहेह (मुञ्) ९१.
 अवसेह (गम्) १६९.
 अवसेह (नश्) १७८.
 अवुक्क (वि+रूपय्) २८.
 अहिऊल (दह) २०८.
 अहिपञ्चअ (प्रह) २०९.
 अहिरेम (पूर) १६९.
 अहिलंघ (काश्) ११२.

कमवस (स्वप्) १४६
 कम्म (क्षुर कृ) ७२
 कम्म (भुज्) ११०
 कम्मव (उप + भुज्) १११
 करञ्ज (गल्) १०६.
 कुण (कृ) ६५
 केलाय (राम् + का + रल्) १५
 कोआस (वि + कृष्) १९५.
 कोक (वि + का + कृ) ७६
 कोट्टम (रम्) १६८.
 के (वि + की) ५२

ख

खडर (क्षुम्) १५४
 खड् (खद्) १२६
 खा (राम् + खयै) १५.
 खिर (कर) १०३.
 खुई (वह्) ११६
 खुड (वह्) ११६
 खुप्प (मज्) १०१
 खेड् (रम्) १६८

ग

गढ (घद्) ११२.
 गण्ड (प्रय्) १२०
 गमेस (गवेप्) १८९
 गल (घम् + घद्) ११३
 गलत्थ (क्षिप्) १४३
 गा (गै) ६
 गुञ्ज (हस्) १९६
 गुञ्जोल्ल (उद् + लस्) २०२.
 गुण्ट (उद् + फूलय्) २९.
 गुम (भम्) १६१
 गुम्म (मुद्) २०७

गुम्माड (गुह्) २०७
 गुल्ल (चाटु कृ) ७३
 गुल्लगुञ्ज (क्षिप्) १४४.
 गुल्लगुञ्ज (उद् + नम्) ३६
 गेण्ह (ग्रह्) २०९

घ

घत्त (क्षिप्) १४३.
 घत्त (गवेप्) १८९.
 घिस (प्रष्) २०४
 घुम्म (पूर्ण) ११७
 घुल (पूर्ण) ११७.
 घुसल (मय्) १२१
 घोट्ट (पा) १०
 घोल (पूर्ण) ११७

च

चकम्म (भम्) १६१.
 चसुप्प (भर्गय्) २९
 चञ्ज (तक्ष्) १९४
 चढ (आ + खद्) २०६
 चड् (यद्) १२६
 चड् (पिप्) १८५.
 चड् (भुज्) ११०.
 चमड (भुज्) ११०
 चय (शक्) ८६
 चव (कृष्) २
 चिञ्ज (मण्डय्) ११५
 चिञ्जय (मण्डय्) ११५
 चिञ्जिल्ल (मण्डय्) ११५
 चिट्ठ (स्या) १६
 चुक (भस्) १७७
 चुल्लुल्ल (सन्द) १२७
 चोपट (मय्) १९१

आ

आभङ्ग (वि+आ+पृ) ८१
 आइग्य (आ+ग्रा) १३
 आइन्ध (कृप्) १८७
 आउङ्ग (मज्) १०१
 आढव (आ+रभ) १५५
 आयज्झ (वेप्) १४७
 आयग्ग (वेप्) १४७.
 आरोअ (उद्+लस्) २०२
 आरोल (पुञ्ज) १०२.
 आलिह (सृष्ट्) १८२
 आलुंख (दह्) २०८
 आसंघ (सम्+भावय्) ३५
 आह (काक्ष) १९२
 आहोड (तह्) २७

उ

उक्कुमुर (उद्+स्या) १७
 उकुस (गस्) १६२
 उफ्फुड (तुद्) ११६
 उग (उद्+पठस्) ३३
 उग्गह (रस्) १४
 उग्घुस (मृज्) १०५
 उंघ (नि+द्रा) १२
 उत्थघ (उद्+नम्) ३६
 उत्थंघ (उद्) क्षिप्) १४४
 उत्थघ (हृप्) १३३
 उत्थल (उद्+शल्) १७४
 उत्थार (आ+क्रम) १६०
 उहाल (आ+जिद्) १२५
 उधुमा (पूर) १६९.
 उप्पाल (कम्) २
 उप्पेल (उद्+नम्) ३६.
 उम्भाव (रम्) १६८

उन्मुत्त (उद्+क्षिप्) १४४

उमच्छ (वम्) ९३.

उम्मत्थ (अभि+आ+गम्) १६५

उल्लाल (उद्+नम्) ३६

उल्लुक (तुद्) ११६.

उल्लुण्ड (वि+रिच्) २६

उल्लूर (तुद्) ११६

उवहत्य (सम्+आ+रच्) ९५

उवेल्ल (प्र+सृ) ७७.

उस्सिक (उद्+क्षिप्) १४४

उस्सिक (मुच्) ९१

ऊ.

ऊसल (उद्+लस्) २०२

ऊसुम्म (उद्+लस्) २०२

ओ

ओअक्ख (हृप्) १८१.
 ओअग्ग (वि+आप्) १४१
 ओअन्व (आ+धिद्) १२५
 ओग्गाल (रोमन्द्) ४३
 ओग्गाल (छादय्) २१
 ओग्गाल (प्रावय्) ४१
 ओरस्स (अव+तृ) ८५
 ओरुम्मा (उद्+वा) ११
 ओल्लुण्ड (वि+रिच्) २६
 ओह (अव+तृ) ८५
 ओहाम (हृल्) २५
 ओहाव (आ+कम्) १६०
 ओहीर (नि+द्रा) १२
 ओसुक (तिज्) १०४

क

कट्ट (कृप्) १८७

कमवस (स्वप्) १४६.
कम्म (सुं कृ) ७२.
कम्म (मुञ्) ११०.
कम्मय (उप + मुञ्) १११.
करञ्ज (भञ्) १०६.
कुण (कृ) ९५.

केलाय (सम् + आ + रत्) १५.
कोआस (वि + कस्) १९५.
कोक (वि + आ + इ) ७६.
कोट्टुम (रम्) १६८.
के (वि + की) ५२.

ख

खडर (कुम्) १५४.
खड् (खद्) १२६.
खा (सम् + खै) १५.
खिर (क्षर) १०३.
खुट्ट (खट्) ११६.
खुड (खट्) ११६.
खुप्प (मञ्) १०१.
खेड् (रम्) १६८.

ग.

गढ (घट्) ११२.
गण्ड (मय्) १२०.
गमेस (गवेप्) १८९.
गल (सम् + घट्) ११३.
गलत्थ (क्षिप्) १४३.
गा (गै) ६.
गुञ्ज (इस्) १९६.
गुञ्जोल्ल (उद् + लस्) २०२.
गुण्ठ (उद् + प्लय्) २९.
गुम (मम्) १६१.
गुम्म (मुद्) २०७.

गुम्मड (मुद्) २०७.
गुलल (चाटु कृ) ७३.
गुलगुञ्ज (क्षिप्) १४४.
गुलगुञ्ज (उद् + नम्) २६.
गेण्ह (ग्रह्) २०९.

घ

घत्त (क्षिप्) १४३.
घत्त (गवेप्) १८९.
घिस (मस्) २०४.
घुम्म (घूर्ण्) ११७.
घुल (घूर्ण्) ११७.
घुसल (मय्) १२१.
घोट्ट (पा) १०.
घोल (घूर्ण्) ११७.

च.

चकम्म (भ्रम्) १६१.
चधुप्प (भर्गय्) १९.
चच्छ (तस्) १९४.
चट (आ + छट्) २०६.
चड् (मय्) १२६.
चट्ट (पिप्) १८५.
चट्ट (मुञ्) ११०.
चमड (भुञ्) ११०.
चय (शक्) ८६.
चय (कप्) ९.
चिञ्च (मण्डय्) ११५.
चिञ्चअ (मण्डय्) ११५.
चिञ्चिल्ल (मण्डय्) ११५.
चिट्ट (स्था) १६.
चुक्क (भश) १७७.
चुलुचुल (सन्द) १२७.
चोप्पह (भञ्) १९१.

छ

छज (राज्) १००.
छड् (मुञ्) ९९.
छिव (स्पृह्) १८२.
छिह (स्पृह्) १८२.
छुन्द (आ+क्रम्) १३०
छुह (क्षिप्) १४३.

ज

जभड (त्वर्) १००.
जगा (जाय्) ८०.
जम्प (कथ्) २.
जम्भा (जृम्भ्) १५७.
जम्म (जन्) १३६.
जघ (यापय्) ४०.
जा (जन्) १३६.
जाण (ज्ञा) ७.
जिम (भुज्) ११०.
जीह (लज्) १०३.
जुज (युज्) १०९.
जुज (युज्) १०९.
जुण्य (युज्) १०९.
जूर (खिद्) १३२.
जूर (कुध्) १३५.
जूरव (वध्) ९३.
जेम (भुज्) ११०.

झ

झड (शब्) १३०.
झम्प (भम्) १६१.
झर (स्मृ) ७४.
झर (क्षर्) १७३.
झंख (वि+लप्) १४८.
झंख (सम्+तप्) १४०.

झंख (उप+आ+लम्भम्) १५६.
झंख (मिस्+वध्) २०१.
झण्ट (भ्रम्) १६१.
झा (घ्यै) ६.
झुण (जुगुप्स्) ४.
झूर (स्मृ) ७४.

ट

टिरिटिल्ल (भ्रम्) १६१.
टिविटिक (मण्डय्) ११५.

ठ

ठा (ढद्+स्था) १७
ठा (स्था) १६.

ड

डर (त्रस्) १९८.
डल्ल (पा) १०.
डिम्म (सस्) १९७.

ढ

ढक्क (बादय्) २१
ढण्डोल (गवेष्) १८९
ढण्डल (भ्रम्) १६१
ढय (आ+रम्) १५५
ढण्डुल्ल (गवेष्) १८९.
ढंस (वि+रुद्) ११८
ढिक (गर्जे) ९९.
ढुण्डुल्ल (भ्रम्) १६१
ढुम (भ्रम्) १६१
ढुस (भ्रम्) १६१

ण

णह (गुप्) १५०.
णिआर (काणेक्षित कृ) ६६.
णिउडु (मज्) १०१.

णिचल (लृ) १७३
 णिचर (कथ) ३
 णिच्छल (छिद्) १२४
 णिच्छर (क्षि) २०
 णिच्छोड (छिद्) १२४
 णिटुध (क्ष) १७३
 णिटुह (वि + गल) १७५
 णिटुह (क) ६७
 णिम (नि + अस्) १९९
 णिम्मह (गम्) १६२
 णिरणास (गम्) १६२
 णिरणास (नस्) १७८
 णिरिणल (विप्) १८५
 णिरिण्य (नि + ली) ५५
 णिरिणास (विप्) १८५
 णिरिणास (गम्) १६२
 णिल्लस (उद् + लस्) २०२
 णिल्लीभ (नि + ली) ५५
 णिलुफ (नि + ली) ५५
 णिलुफ (हृ) ११९
 णिलुच्छ (मुन्) ९१
 णिल्लर (छिद्) १२४
 णिग्रह (नस्) १७८
 णिवह (गम्) १६२
 णिवह (विप्) १८५
 णि गल (दु ग मुन्) ९२
 णिव्यह (पृथग भू or स्पष्ट भू)
 ६२
 णिव्यर (छिद्) १२४
 णिव्यर (दु ग कथ) ३
 णिना (वि + धाम्) १५९
 णियोड (ओष्ठमाठिय कृ) ६९
 णिहुय (कम्) ४४

णिहोड (नि + पातय्) १२
 णिहोड (नि + वारय्) २२
 णिसुड (भाराकान्तो नम्) १५८
 णी (गम्) १६२
 णीण (गम्) १६२
 णरिच (आशिप्) १४५
 णरिच (बुभुश्) ५
 णीलुक्क (गम्) १६२
 णीलुच्छ (निष्पतन कृ or आच्छो
 डन कृ) ७१
 णीहर (आ + कन्दु) १११
 णीहर (निस् स) ७९
 णीसर (रम्) १६८
 णुम (नि + अस्) १९९
 णुम (छादय्) २१
 णुव्व (प्र + काश्) ४५
 णोल्ल (शिप्) १४३

त

तच्छ (तश्) ११४
 तह (तन्) १३७
 तडू (तन्) १३७
 तडूव (तन्) १३७
 तमाड (अम्) २०
 तलअण्ट (अम्) १६१
 तर (शक्) ८६
 तालिअण्ट (अम्) २०
 तीर (शक्) ८६
 तुट्ट (तुड) ११६
 तुर (तर्) १७२
 तुवर (तर्) १७०
 तूर (तर्) १७१
 तेअय (प्र + दीप्) १५२
 तोड (तुड) ११६

श

थक (स्था) १६
थक (फक्) ८७
थिप्प (वि + गल्) १७५
थिप्प (तृप्) १३८
धुण (सुठ) १४१

व

वक्कय (वर्शय्) ३२
वह with अद् (अद + चा) ९
वंस (वर्शय्) ३२
वाव (वर्शय्) ३२
वुगुच्छ (जुगुप्स्) ४
वुगुच्छ (जुगुप्स्) ४
दुम (धवलय्) २४
दुहाव (छिद्) १२४
दूम (दू) २३
देक्क (दृश्) १८१

ध

धंसाड (मुच) ९१
धाड (निस्+सु) ७९
धुमा (उद्+ध्मा) ८
धुय (धू) ५९

न

निअ (दृश्) १८१
निअच्छ (दृश्) १८१
निम्मव (निर+मा) १९
निम्माण (निर+मा) १९
निरप्प (स्था) १६
निरवार (ग्रह्) २०९
नीरञ्ज (भञ्ज्) १०६
नील (निस्+सु) ७९

नूम (छादय्) २१.

प

पडल (पच्) ९०.
पक्खोउ (शद्) १३०.
पक्खोट (वि+कोशय्) ४२
पङ्ग (ग्रह्) २०९
पञ्चड (क्षर्) १७३
पञ्चहु (गम्) १६२
पञ्चार (उप+आ+लम्भय्) १५६
पच्छन्द (गम्) १६२.
पज्जर (कथ्) २
पज्जर (क्षर्) १७३.
पट्ट (पा) १०
पट्टय (प्र+स्थापय्) ३७
पडिअग्ग (अनु+ग्रज्) १०७
पडिस्ता (नश्) १७८
पडिस्ता (शम्) १६७
परिस्ताम (शम्) १६७
पडुह (क्षुम्) १५४
पणाम (अर्पय्) ३९
पदअ (गम्) १६२
पद्माड (मुद्) १२६
पम्भुस (वि+स्सु) ७५
पम्भुह (स्सु) ७४.
पयर (स्सु) ७४
पयल्ल (शेषित्य कृ, लम्भन कृ) ७०.
पयल्ल (प्र+सु) ७७.
पर (भ्रम) १६१
परिअक्क (गम्) १६२.
परिअल (गम्) १६२.
परिअल्ल (गम्) १६२
परिअन्त (स्त्रिप्) १९०
परिआल (वेष्ट्) ५१.

परिवाड (वद्) ५०
 परिहट्ट (वृद्) १२६.
 परी (भ्रम्) १६१
 परी (क्षिप्) १४३
 पलाय (नाशम्) ३१
 पलोद्द (परि+अस्) २००
 पलोद्द (प्रति+आ+गम्) १६६.
 पलुद्द (परि+अस्) २००.
 पल्लहत्थ (परि+अस्) २००
 पल्लहत्थ (वि+रिच्) २६
 पथिरञ्ज (भञ्ज्) १०६.
 पञ्चाय (स्ने) १८
 पञ्चाल (शादम्) २१.
 पञ्चाल (शावम्) ४१.
 पदह (पूर्ण) ११७
 पार (शक्) ८६
 पास (दृश्) १८१
 पिञ्ज (पा) १०.
 पिसुण (कम्) २.
 पुच्छ (प्रच्छ्) ९७
 पुञ्छ (मृज्) १०५
 पुलभ (दृश्) १८१.
 पुलभाज (उद्+लस्) २०२
 पुलोभ (दृश्) १८१
 पुस (मृज्) १०५
 पुस (मृज्) १०५
 पेच्छ (दृश्) १८१
 पेण्डव (प्र+स्थापम्) ३७.
 पेह (क्षिप्) १४३
 पोछ (वि+आ+ह) ७६

फ

फरिस (स्पर्श) १८२.
 फंस (वि+सम्+वद्) १२९.

फंस (स्पर्श) १८२
 फास (स्पर्श) १८२
 फिट्ट (भश्) १७७
 फिड (भश्) १७७.
 फुट्ट (भश्) १७७.
 फुड (भश्) १७७
 फुम (भम्) १६१
 फुस (भम्) १६१
 फुस (मृज्) १०५.

य

यीह (भी) ५३
 युक् (गर्ज्) ९८
 युद् (मज्ज्) १०१
 योज (नस्) १९८.
 योह (कम्) २

भ

भमड (भम्) १६१.
 भमाड (भम्) १६१.
 भम्मड (भम्) १६१
 भर (स्तृ) ७४
 भल (स्तृ) ७४
 भा (भी) ५३.
 भिस (भास्) २०३.
 भुक (भप्) १८६
 भुख (भुज्) ११०
 भुम (भम्) १६१.
 भुल (भश्) १७७.

म

मल (नि+सद्) १२३
 मड्ड (मृद्) १२६.
 मट (मृद्) १२६.
 मल (मृद्) १२६

मह (काश्) १९२.
 महमह (गन्ध प्र+सृ) ७८.
 मुण (ज्ञा) ७.
 मुर (हासेन स्फुट्) ११४.
 मुसुमूर (भञ्ज्) १०६.
 मूर (भञ्ज्) १०६.
 मोट्टाय (रम्) १६८.
 मेलव (मिधय्) २८.
 मेह (मुह्) १९.
 म्हुस (प्र+मृह्) १८४.
 म्हुस (प्र+मुप्) १८४

र

रम्प (तश्) १९४.
 रम्फ (तश्) १९४.
 रम्म with आ (आ+रम्) १५५.
 रम्म (गम्) १६२.
 रंपोल (दोल्) ४८.
 रात (रम्ह्) ४९.
 रिअ (प्र+विह्) १८३.
 रीड (मण्ड्) ११५.
 रीर (राह्) १००.
 रुञ्ज (ह) ५७.
 रुण्ट (ह) ५७.
 रेअय (मुन्) १९.
 रेह (राह्) १००.
 रोञ्ज (पिप्) १८५.
 रोसाण (मृह्) १०५.

ल

लट (रम्) ७४.

लिक (नि+ली) ५५.
 लिम्प (लिप्) १४९.
 लिस (स्वप्) १४६.
 लुक (नि+ली) ५५.
 लुक (वृह्) ११६.
 लुञ्ज (मृह्) १०५.
 लुह (मृह्) १०५.
 लूर (छिद्) १२४.
 लोट्ट (स्वप्) १४९.
 ल्हस (सस्) १९७.
 ल्हिक (नि+ली) ५५

य

यगोल (रोमन्) ४३.
 यय (काश्) १९२.
 यज (त्रह्) १९८.
 यज (रह्) १८९.
 यज्जर (कह्) २.
 यदवट (वि+लप्) १४८.
 यमाल (पुञ्ज्) १०९.
 यम्फ (काश्) १९२.
 यम्फ (गल्) १७६.
 यरहाड (निह्+मृ) ७९.
 यल (निह्+पद्) १२८.
 यल (ग्रह्) २०९.
 यल (आ+रोपय्) ४७.
 यलग (आ+रद्) २०६.
 यमुआ (उद्+वा) ११.
 या (म्लै) १८.
 याचम्फ (धम क्) ९८.

घास (अव+कास्) १७९.
 घाह (अव+गाह्) २०५.
 विअट्ट (वि+सम्+वद्) १२९.
 विउह (नाशय्) ३९.
 विक (वि+की) ५२.
 विच्छोल (कम्पय्) ४६.
 विडविड्ड (रच्) ९४.
 विद्व (अर्ज्) १०८.
 विष्पगाल (नाशय्) ३९.
 विम्हर (स्) ७४.
 विम्हर (वि+स्) ७५.
 विर (भञ्) १०६.
 विर (गुप्) १५०.
 विरह (तन्) १३७.
 विरमाल (प्रति+ईक्ष्) १९३.
 विरा (वि+भी) ५६.
 विरोल (मन्) १२९.
 विलुम्प (काक्ष्) १९२.
 विलोट्ट (वि+सम्+वद्) १२९.
 विसट्ट (दल्) १७६.
 विसूर (क्षिद्) १३२.
 विहीर (प्रति+ईक्ष्) १९३.
 विहोड (तद्) २७.
 वीसर (वि+स्) ७५.
 वीसाल (मिश्रय्) २८.
 वेअह (सष्) ८९.
 वेमय (भञ्) १०६.
 घेलघ (उप+आ+सम्मय्) १५६.
 घेलय (वष्) ९३.
 घेह (रम्) १६. ८

वेहव (वष्) ९३.
 घोह (वि+सप्) ३८.
 घोह (धीजय्) ५.
 घोल (गम्) १६२.
 वोसट्ट (वि+कस्) १८५.

स.

सन्दुम (प्र+दीप्) १५२.
 संदाण (कृ) ६७.
 संधुह (प्र+दीप्) १५२.
 सधाम (आ+ह्) ८३.
 सधुम (वाद्य्) ११.
 समाण (सम्+आप्) १४२.
 समाण (भुञ्) ११०.
 समार (सम्+आ+रच्) ९५.
 संस्पुह (रम्) १६८.
 संघ (कथ्) २.
 संभाव (लुम्) १५३.
 सलह (आप्) ८८.
 सल्वय (हम्) १८१.
 सह (राञ्) १००.
 साअह (कथ्) १८७.
 सामग (क्षिप्) १९०.
 सामय (प्रति+ईक्ष्) १९३.
 सार (प्र+ह्) ८४.
 सारव (सम्+आ+रच्) ९५.
 साह (कथ्) २.
 साहट्ट (सम्+ह्) ८२.
 साहर (सम्+वृ) ८२.
 सिञ्च (सिच्) ९६.

सिम्प (सिप्) ९६.

सिह (सिह) ३४.

सिह (काश्) १९३.

सीस (कथ) २.

सुमर (स्मृ) ७४.

सुब (भञ्) १०६.

सर (भञ्) १०६.

सेह (नश्) १६८.

सोल (वञ्) ९०.

सोल (शिप्) १४३.

ह

हक (नि+सिप्) १३५.

हक्खुव (उद्+शिप्) १४४.

हण (श्रु) ५८.

हर (मद्) २०९.

हव (भू) ६०.

हारघ (नाशञ्) ३१.

हु (श्रु) ६१.

हुप्प (प्र+भू) ६३.

हुल (सृञ्) १०५.

हुल (शिप्) १४३.

हुव (भू) ६०.

ह (श्रु) ६४.

हो (भू) ६०.

